МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

STU STATE TAX UNIVERSITY

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
XIV Міжнародної
науково-практичної конференції

Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції

08 грудня 2023 року
місто Ірпінь

Міністерство фінансів України
Державний податковий університет
Academy of Economics and Pedagogy (Czech Republic)
Scientific Center of Innovative Research (Estonia)
Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia)
Institute for International Taxation e.V. (Germany)
WSHIU Academy of Applied Sciences (Poland)
Mykolas Romeris University (Lithuania)
Moldova State University (Moldova)
University of Zielona Gora (Poland)
WSG University (Poland)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

8 грудня 2023 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2024

УДК 336.221.4(477+4ЄС)(06)
ББК 65.261.41-18я431
Т 65

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 10 від 29 лютого 2024 року)

Т 65 **Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції** [Електронне видання] : збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції, Ірпінь, 8 грудня 2023 року. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. – 698 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.
ISBN 978-966-337-718-6

У збірнику представлено матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація фіскальної політики в умовах євроінтеграції», яка відбулася 8 грудня 2023 року.

Наукові тези опубліковано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

УДК 336.221.4(477+4ЄС)(06)
ББК 65.261.41-18я431

ISBN 978-966-337-718-6 © Державний податковий університет, 2024

ЗМІСТ

ПАНЕЛЬ 1. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Андрущенко Володимир, Тучак Тетяна
НОВА ФІСКАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ..... 25

Бардаш Сергій
ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ НАСЛІДКІВ
РЕНТНИХ ВІДНОСИН ВІДПОВІДНО
ДО ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 30

Білобровенко Тетяна
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ 33

Благодушко Андрій
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТРАНСФЕРТНОГО
ЦІНОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 38

Герасименко Ольга
ЗМІСТ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ЇЇ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ 42

Грищук Ганна
ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ
ЗА ТРАНСФЕРТНИМ ЦІНОУТВОРЕННЯМ В УКРАЇНІ 46

Гуріна Наталія
ВИТРАТИ НА МАРКЕТИНГ І ЗБУТ: ЕКОНОМІЧНА
СУТНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ..... 49

Занько Борис
МІЖНАРОДНЕ ОПОДАТКУВАННЯ
ДОХОДІВ, ЯКІ ВИПЛАЧУЮТЬ
ІЗ ДЖЕРЕЛОМ ПОХОДЖЕННЯ З УКРАЇНИ..... 52

Іванишина Ольга, Романюк Максим
СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПОДАТКОВА ГРАМОТНІСТЬ» ТА «ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА» : ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ 55

Іляшенко Володимир
СТАТУСИ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ЯК ОДИН ІЗ ЗАХОДІВ В УПРАВЛІННІ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ 58

Іроденко Роман
ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ У ПЕРІОД ВІЙНИ 61

Калусенко Альона
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В УМОВАХ ВІЙНИ 65

Касперович Юлія
ІМПЕРАТИВИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 69

Кирилюк Мирослава, Рябченко Олена
ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ПРОЦЕС ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 73

Колісник Олена, Гордієнко Тетяна
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ 77

Коляденко Роман
ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА 80

Корж Марина
ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС 85

Корінь Інна
ПРОБЛЕМАТИКА ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА ПОШУК ЗАСОБІВ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО РОЗВИТКУ 88

Крутилін Станіслав
ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ У ПЛАТФОРМНОМУ СЕГМЕНТІ ЗАЙНЯТОСТІ: УКРАЇНА ТА ЄС 93

Кучеренко Сергій
УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 97

Лазаренко Дмитро
ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ОБЛІКОВИХ ФУНКЦІЙ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ІНДУСТРІЇ 5.0 100

Марченко Ольга
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 104

Міщенко Тетяна
РОЗШИРЕННЯ ФУНКЦІЙ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ 107

Моргуненко Артем
КОНКУРЕНТНІ ПРАВИЛА ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 111

Мороз Світлана
ОПОДАТКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 114

Муравський Олександр
ОЦІНКА ЯКОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАЄНСУ 117

Novytska Nadiia
CONTEMPORARY DEVELOPMENTS IN PERSONAL INCOME TAXATION WITHIN THE EU AND UKRAINE 121

Новицький Микола
ОПОДАТКУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ 125

Остапенко Яна
ПИТАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ 128

Панасюк Ольга
КОНТРОЛЬ ЗА РИНКОМ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 131

Прокопенко Ірина
ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМ ВЗІРЦЕМ..... 135

Роздимаха Ірина
ОСОБЛИВОСТІ КОРИГУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ДО ОПОДАТКУВАННЯ У РАЗІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ 138

Рябчук Оксана
МИТНИЙ АУДИТ У РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ 143

Савченко Сергій
ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ..... 146

Скорик Олександр
ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 149

Скоромцова Тетяна
СПЕЦІАЛЬНИЙ ПРАВОВИЙ РЕЖИМ Дія Сіті:
ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ 152

Соколова Ольга
ФІСКАЛЬНІ СТИМУЛИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНИХ
ПАРКІВ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИКА ВІДНОВЛЕННЯ
ПРОМИСЛОВОСТІ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ..... 155

Сокур Марина
БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ КРАЇНИ..... 159

Солодкий Володимир
ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
ТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 162

Сторожук Тетяна
ЗМІНИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 167

Ханенко Михайло
РОЛЬ ІТ-СЕКТОРУ У ПІДВИЩЕННІ
КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 170

Kharchenko Ivan
TAXATION OF EU COUNTRIES
IN THE FIELD OF PROVIDING SOCIAL JUSTICE..... 174

Чирва Олександр
ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПДВ У КРАЇНАХ ЄС 176

Швабій Костянтин
ОЦІНКА ПОДАТКОВОГО РОЗРИВУ
З ПОДАТКУ НА МАЙНО В УКРАЇНІ 179

ПАНЕЛЬ 2. Е-ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Андрухович Дана
РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ І ПІДТРИМЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 185

Бірюк Дмитро
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 188

Белінська Яніна
ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВ 191

Береславська Олена
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ..... 194

Богдановський Дмитро
ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В УКРАЇНІ..... 197

Болдов Андрій, Болдова Антоніна
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ СЕРВІСІВ..... 201

Бутенко Богдан, Редич Олександр
ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ..... 204

Вергелюк Юлія
АДАПТАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ДО УМОВ СЬОГОДЕННЯ..... 209

Гладченко Оксана, Негодуйко Олександр
Е-ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 212

Гордей Оксана
УКРАЇНА В ЦИФРОВОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МАЙБУТНЬОМУ..... 215

Джус Михайло
ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ
ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В УКРАЇНІ..... 218

Дирда Ангеліна
РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ
РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ..... 221

Добрянська Наталія
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК НА ФІНАНСОВУ
ПОВЕДІНКУ ДОМОГОСПОДАРСТВ..... 224

Жученко Катерина
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ:
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ..... 228

Коваленко Юлія, Сапальов Віктор
ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЯК МЕХАНІЗМ
БЕЗПЕРЕРВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ
ГРОМАДЯН ДО БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ..... 231

Коваленко Юлія, Супрун Андрій
ТРЕНДИ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ
ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ..... 234

Козій Наталія
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЙ
З УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ІСІ..... 237

Корнєєв Володимир
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
У КОНТРЦИКЛІЧНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 240

Криниця Сергій
ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ФІСКАЛЬНІЙ
ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ 244

Лаговська Тетяна
ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ 247

Мельничук Ганна
КЛЮЧОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ 250

Mocanu Natalia, Secrieru Vasile
INFLUENCE OF FINANCIAL CONTROL
ON MANAGEMENT EFFICIENCY 253

Москаленко Наталія
ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ
ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ 256

Ніжегородцев Владислав
ДО ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ 260

Олійник Даниїл, Ніжний Даниїл
ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ 263

Онишко Світлана, Мовчун Світлана
РОЛЬ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕФЕКТИВНОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ 268

Пацай Богдан
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 272

Пацан Михайло, Корнєєв Володимир
РОЛЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСІВ
У СУЧАСНІЙ ГРОШОВІЙ СИСТЕМІ 275

Пернарівський Олександр
ПОДАТКОВИЙ РИЗИК ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 278

Плахотнюк Володимир
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ 281

Ратушняк Тетяна, Вишемірська Ярослава, Хачхарджи Іван
ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІЗУ ПОДАТКОВИХ
СИСТЕМ НА САЙТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
PRICEWATERHOUSECOOPERS 285

Редич Олександр
РОЛЬ ВІДКРИТИХ ДАНИХ В ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄВРОПИ 291

Розум Олександр
ГАРМОНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО
ІНВОЙСУВАННЯ З ПРАВОМ ЄС ЯК ЧИННИК
СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ 295

Ситник Марина, Погорєловська Ірина
CLOUD SIGNATURE ЯК ІНСТРУМЕНТ
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ РОБОТИ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ 299

Сніжко Юлія
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ 304

Стадник Марина
ВАЖЛИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПУБЛІЧНОСТІ ТА БЮДЖЕТНОЇ ПРОЗОРОСТІ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ 309

Чижиков Володимир
ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ У ФІНАНСОВОМУ ПРОСТОРІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВ DAC 8 ТА MICA В УКРАЇНІ 312

Ясенова Ірина
ГЕНЕРАТИВНИЙ ШІ ДЛЯ ФІНАНСИСТІВ: МОЖЛИВІСТЬ ЧИ РИЗИК ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ? 316

ПАНЕЛЬ 3. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ: НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ

Аверчева Наталія, Козак Ганна
ПРОБЛЕМИ ПРИБУТКОВОСТІ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ 321

Алханішвілі Давид-Сослан
МІЖНАРОДНІ КЕЙСИ ПОКРАЩЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ 325

Анфілов Дмитро
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ 328

Баранов Руслан
РИЗИКИ, ЯКІ СТВОРЮЄ РОСІЯ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, Є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ САНКЦІОНУВАННЯ ЇЇ У FATF 334

Богдан Святослав
ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 338

Бодров Володимир
ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА
ЗАСОБИ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 341

Браунагель Андрій
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД 345

Бубнова Анастасія
ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 349

Буткевич Тарас
РОЛЬ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ..... 352

Бухтіяров Олексій
БЕЗПЕКА ТА СТАБІЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 355

Варналій Захарій
ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 359

Грищенко Світлана, Філоненко Михайло
КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ 363

Гурочкіна Вікторія, Ратке-Маєвська Анна
ДОСВІД ДЕРЖАВ У СФЕРІ САНКЦІЙ ТА
ВОЄННИХ РЕПАРАЦІЙ. У ПОШУКАХ РІШЕНЬ
ДЛЯ УКРАЇНИ..... 366

Давиденко Надія
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ 374

Довгань Людмила
ФІНАНСОВО-СОЦІАЛЬНІ ЄВРООРІЄНТИРИ
ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 378

Жаліло Ярослав
КАТЕГОРІЯ «СТІЙКІСТЬ» У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ 382

Желтухіна Анастасія
ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 385

Жучков Антон
НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ 388

Калач Ганна
ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ ТРАНСФЕРТНОГО
ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ 392

Качковський Олександр
ВИБІР СТАВКИ ДИСКОНТУВАННЯ
ДЛЯ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ
РОЗВИТКУ В УКРАЇНСЬКИХ ДЕРЖАВНИХ
КОМПАНІЯХ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ 395

Кічурчак Маріанна
РОЛЬ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА
КОМУНІКАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ 400

Книш Дарина
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 403

Когут Сергій
РЕАЛІЗАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТКИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 406

Коляда Тетяна
БОРГОВА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 409

Конєчний Гжегож, Колісніченко Пауліна, Гомон Наталія
ПОДАТКИ В СИСТЕМІ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ..... 412

Лазебник Лариса
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ:
ВІДНОВЛЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПОДАТКОВОЇ
СИСТЕМИ В УМОВАХ ВИСНАЖЕННЯ
ВЛАСНИХ РЕСУРСІВ УНАСЛІДОК
ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ..... 419

Липкань Андрій
МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ
БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 422

Мартиненко Валентина
ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ
ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД КРАЇН ЄС..... 425

Мирончук Юрій
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ..... 429

Москальова Юлія
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС..... 432

Новицька Олена
РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 435

Остапенко Максим
ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ..... 438

Підхомний Олег, Ревак Ірина
ІНТЕГРАЦІЯ СИСТЕМ ФІСКАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТА
ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІДОЗРІЛИХ
ТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ У САНКЦІЙНІЙ
ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ПАРТНЕРІВ 442

Піжук Ольга
АСИМЕТРИЧНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ДЕСТРУКТИВНИЙ
ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ..... 446

Прокопенко Валерія, Яцик Тетяна
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 449

Рябуха Марина
ОРІЄНТИРИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ..... 453

Сакалюк Дмитро
СТАБІЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ
ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ 457

Хоменко Юлія
ЗАСОБИ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ..... 460

Цимбалюк Анатолій, Цимбалюк Світлана
ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ..... 463

Чеберяко Оксана
НАЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇН ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ РОСІЇ 467

Чуницька Ірина
ОСНОВНІ ЗАСОБИ ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 471

ПАНЕЛЬ 4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Аністратенко Юлія
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ 475

Башинська Аліна
ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ 479

Бойко-Слобожан Олена, Субіна Тетяна
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ 482

Глух Марина, Гарбінська-Руденко Альона
АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА 2024 РІК 485

Дідківська Галина, Нікітін Юрій
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДЕРЖАВІ 489

Zharylouskaya Maryia, Mykolas Romeris
QUALITY OF FISCAL LAWS AS AN ESSENTIAL ELEMENT OF THE STATE'S FISCAL POLICY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION 492

Касьяненко Любов
РЕГУЛЮЮЧА ТА СТИМУЛЮЮЧА ФУНКЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПІЛЬГИ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ 496

Коваленко Юлія, Копитко Лілія
СУЧАСНІ ТРЕНДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ..... 501

Mackiewicz Szymon
ANALIZA TRENDU I REGULACJI W DOPŁATACH EUROPEJSKICH DLA ROLNICTWA W POLSCE 504

Мельник Олена
РЕАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТАМИ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ..... 509

Олешко Олексій
ДО ПРОБЛЕМИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОДАТКОВОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 118 ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 512

Orłowski Janusz
REFORMY PODATKU DOCHODOWEGO OD OSÓB FIZYCZNYCH W POLSCE W LATACH 2016–2023 516

Пастух Анна
ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ 519

Rapicki Igor
BUDŻETY EUROPEJSKIE A BUDŻET KRAJOWY, 20 LAT WALKI O KOEGZYSTENCJĘ 523

Ситников Олександр
УДОСКОНАЛЕННЯ ДОСУДОВОГО ПОРЯДКУ ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ У СВІТЛІ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН 527

Стріяшко Галина
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ
МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 531

Тимченко Леонід, Кононенко Валерій
АНАЛІЗ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ УГОД
ПРО УНИКНЕННЯ ПОДВІЙНОГО
ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 535

Топчій Василь
ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 539

Чемерис Максим
ПИТАННЯ УЗГОДЖЕННЯ ПІДХОДІВ
ДО ОПОДАТКУВАННЯ ФОРМ БЕЗПОВОРОТНОЇ
ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ
З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС 543

ПАНЕЛЬ 5. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Авраменко Наталія
РОЛЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ
БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 546

Hrebelnyk Oleksandr, Melnyk Olena
DEVELOPMENT OF THE JOINT TRANSIT
PROCEDURE IN UKRAINE 549

Заяц Віктор, Заяц Марія
ГАРАНТІЙНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПІД ЧАС
ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ:
ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ 552

Капітанець Світлана
КАТЕГОРИЗАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗЕД КОНТИНУУМОМ
РИЗИКІВ У КОНТЕКСТІ ПОСТ-МИТНОГО КОНТРОЛЮ 556

Капітанець Світлана
КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМНОЇ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДОПОМОГИ
ЩОДО СТЯГНЕННЯ БОРГУ ПІД ЧАС
ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ..... 560

Коваленко Юлія, Піднебесна Людмила
ЕЛЕКТРОНІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР:
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ 564

Микитенко Тетяна, Борса Вадим
МОЖЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ У ПРОТИДІЇ МИТНИМ ПОРУШЕННЯМ
З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ..... 567

Микитенко Тетяна, Семенов Кирил
ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ МОРСЬКИМ ТРАНСПОРТОМ 570

Молдован Ельвіра
ЗДІЙСНЕННЯ ВЗАЄМНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО
ТРАНЗИТУ: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА..... 573

Неборачко Микола
ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ
КОНФЛІКТІВ МІЖ КРАЇНАМИ: НА ПРИКЛАДІ
КИТАЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО
КОНФЛІКТУ 2018–2019 РОКІВ..... 577

Неліпович Олена
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО –
ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРОЄКТІВ «СУХИХ ПОРТІВ» В УКРАЇНІ..... 580

Немировська Оксана, Безух Владислав
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ 583

Омельчук Антон
АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ 587

Руда Тетяна, Артеменко Андрій
ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ «СУХИХ ПОРТІВ» 590

Сагайдак Ірина, Чорна Тетяна
ЕНЕРГЕТИЧНА МИТНИЦЯ: БОРОТЬБА З ІМПОРТОМ ТОВАРІВ «НЕБАЖАНОГО ПОХОДЖЕННЯ» В УМОВАХ ВІЙНИ 594

Сватова Світлана
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНИХ ОРГАНІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ 597

Слободян Вікторія
ФУНКЦІОНУВАННЯ «СУХИХ ПОРТІВ» В УКРАЇНІ 600

Фрадинський Олександр, Туржанський Віталій
ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ У ДЕРЖАВНІЙ МИТНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ 604

Хоменко Валерія
ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНИ 608

Цимбалюк Світлана, Руденко Тетяна
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 611

Шевченко Андрій, Ковальова Марина
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ NCTS У ПРИЗМІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВІДНОСИН 615

ПАНЕЛЬ 6. СОЦІОГУМАНІТАРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СУЧАСНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Берташ Марія
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВІДБОРІ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ..... 619

Богдановський Ігор, Льовкіна Олена
ЦІННОСТІ ПРАКСЕОЛОГІЇ ЯК УНІВЕРСАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 622

Брадов Володимир
ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ПРОТИ КРАЇНИ-АГРЕСОРА 625

Гиріна Тетяна
МЕДІАМЕТАМОРФОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ НОВИНАХ..... 628

Готра Олена
УМІННЯ ТА НАВИЧКИ МАЙБУТНЬОГО 633

Дєніжна Світлана
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ ТА ПРАКТИЦІ..... 636

Жук Аліна
НАТИВНА РЕКЛАМА В ЕКОНОМІЧНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ 639

Заушнікова Марина
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОДАТКОВОЇ ПОВЕДІНКИ..... 643

Kalenychenko Ruslan, Krysan Vitaly
IMPROVING THE TAXATION SYSTEM THROUGH
IMPROVING COMMUNICATION OF EMPLOYEES
OF BUSINESS ORGANIZATIONS WITH THE FISCAL SERVICE..... 647

Калита Олена
ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДІАГАЛУЗІ :
СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ 650

Кушнір Діана
ОСНОВНІ КРОКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
СТРАТЕГІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ..... 654

Міщенко Олексій
КОНЦЕПТОСФЕРА ДОВІРИ ДО ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС КРИЗИ 658

Міщенко Олексій
РОЛЬ КУЛЬТУРИ В ПІДВИЩЕННІ
ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ..... 661

Науменко Ліана
ПРОПАГАНДА У СУЧАСНОМУ
КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ 665

Нежинська Олена
РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ
ФАХІВЦЯ-ПРАКТИКА У КОНТЕКСТІ
СУЧАСНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 669

Овдієнко Ірина
ПСИХОЛОГІЯ УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ В БІЗНЕСІ 672

Онучак Людмила, Руженська Тетяна
МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ 677

Сова Маргарита
ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕХНОЛОГІЙ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: МОЖЛИВОСТІ,
ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ 680

Сукаленко Тетяна, Шпетна Світлана
ЗНАЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 683

Ткачук Таісія
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ОПОДАТКУВАННЯ 687

Христокін Геннадій, Зайцева Інна
ГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ В СИСТЕМІ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ 690

Chorna Alona
FUNDAMENTAL REQUIREMENT
FOR INSTITUTING REFORMS ON UKRAINE'S
ROUTETO EUROPEAN INTEGRATION 695

ПАНЕЛЬ 1
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 336.011

Андрущенко Володимир,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри адміністрування податків;
Тучак Тетяна,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

НОВА ФІСКАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ

Ключові слова: *фіскальна соціологія, неоліберальна політика, оподаткування, податкова політика.*

Volodymyr Andrushchenko,
Doctor of economic sciences, Professor,
Professor of the Department of Tax administration;
Tetiana Tuchak,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Tax administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

NEW FISCAL SOCIOLOGY

Keywords: *fiscal sociology, neoliberal policy, taxation, tax policy.*

В Ерфуртському університеті (ФРН) діє кафедра державних фінансів та фіскальної соціології, яка веде викладання у контексті фіскальної соціології, ототожнюючи навчальні дисципліни з публічним аудитом (public auditing) податкових явищ і дій. Фіскально-соціологічний метод поміщає оподаткування в багатогранне середовище взаємодії державних інтересів, духовних цінностей, інтелектуальних підходів, суспільних уподобань платників податків.

У колективній монографії «Нова фіскальна соціологія: оподаткування в порівняльній та історичній перспективі» автори проводять думку, що соціологічне описання й пояснення оподаткування полягає в акцентуванні уваги на трьох найбільш важливих питаннях: соціальній базі податкової політики; причинах податкового конформізму або нонконформізму; соціальних наслідках оподаткування [1].

Для авторів цієї монографії оподаткування постає в «порівняльній та історичній перспективі», воно розглядається як «вікно у мінливій суспільний договір». Автори наголошують, що оподаткування дуже впливають макроісторичні події: війни, світові кризи, пандемії, катастрофи, податки породжують також значні соціальні та культурні наслідки.

Фіскальна соціологія зосереджується на комплексі суспільних взаємодій в інституційному та історичному контекстах, які пов’язують державу і суспільство у такі способи, що формують податкову політику та породжують її ефекти. Тим самим фіскальна соціологія перешкоджає фрагментації знань, її місія полягає у синтезі досі розпорошених вузько спеціалізованих знань про оподаткування.

Західні вчені визначають чотири ознаки нової фіскальної соціології [1]:

По-перше, дана галузь фінансового знання комбінує різні соціальні дисципліни, руйнує міждисциплінарні кордони, забезпечує перехресне інтелектуальне опилювання ідеями, що призводить до важливих наукових проривів у поясненні фіскально-бюджетних явищ. Алегорично нову фіскальну соціологію порівнюють до танцю рок-н-рол, який склався із змішання елементів блюзу, церковної музики і джазових мелодій.

По-друге, нова фіскальна соціологія висуває оподаткування в сферу неоліберальної політики, яка водночас аргументує зниження податків і зменшення державних видатків, а реально ріст бюджетних дефіцитів і державних боргів диктують необхідність підвищення податків. У результаті фіскальна соціологія все більше зосереджується навколо проблем збалансування державних бюджетів.

По-третє, новий імпульс розвитку фіскальної соціології, що забезпечує справжній ренесанс цієї галузі знання, придала глобалізація. Фіскально-соціологічні аналітики шукають відповіді на питання, – настільки глобалізація впливає умови оподаткування?

По-четверте, фіскальна соціологія привертає увагу до тих інститутів, у оточенні яких функціонують бізнесові структури, живуть і діють платники податків. У країнах з високим рівнем податків бізнес намагається виграти конкурентну боротьбу за рахунок зниження витрат виробництва. Наприклад, у Данії, де частка податків у ВВП складає більше 48%, і США, де ця частка близько 30%, всупереч дуже високим податкам Данія займає високе місце серед найбільш конкурентоздатних країн світу, а тому є одною з найпривабливіших для бізнесових інвестицій [1].

Виходить, що наперекір теорії неолібералізму високі податки парадоксальним чином *можуть бути не гальмом, а стимулом розвитку* при умові витрачання податкових надходжень на фінансування суспільних благ (освіти, науки, здоров'я, інфраструктури), загалом – на забезпечення високого добробуту, безпеки та комфортних умов життя. В електоральному плані платники підтримують податкову політику, яка гарантує вигоди їхнього існування. Отже, бізнесмени, політики, вчені та хто завгодно можуть переконатися, що фіскальна соціологія відкриває вікно можливостей для дослідження взаємозв'язку між оподаткуванням і масою соціально-економічних і суспільно-політичних явищ.

Під фіскально-соціологічним кутом зору оподаткування водночас відображає фіскальні взаємовідносини громадян з суспільством і державою, а також, з свого боку, впливає на них, що знаходить втілення в різних суперечностях, конфліктах, домовленостях, компромісах. Чи не найгостріша проблема, яку осмислює сучасна фіскальна соціологія, – феноменальне зростання державних боргів у багатьох країнах. У результаті сучасна податкова система по суті передбачає необхідність свого роду суспільного й економічного контракту з прийдешніми нащадками, яким прийдеться своїми засобами і ресурсами компенсувати фіскальну недисциплінованість і марнотратство теперішніх поколінь. Не менша біда – старіння населення, що породжує проблему наповнення пенсійних фондів.

Не випадково в силу широти охвату процесів, явищ і проблем на Заході фіскальна соціологія – квітуча нива знання. Тим часом в Україні цій галузі фінансової науки, на жаль, поки що не придають належного значення, хоч першу спробу викласти положення соціології податків вітчизняні економісти зробили ще 30 років тому [2], а також зверталися до цієї теми і пізніше [3; 4].

Поступово завдяки низці основоположних праць фіскальна соціологія трансформувалася в повноцінне відгалуження як фінансової, так і соціологічної науки, що має справу з інтересами, мотивами і боротьбою людей навколо оподаткування та державного боргу і бюджету, поміщених у фокус суспільно-політичних процесів. За статтями доходів і видатків бюджету лише озброєний фіскально-соціологічним методом дослідник бачить хто оплачує кого, хто одержує що і скільки, які економічні сили домінують над фіскально-бюджетною політикою, інтереси яких соціальних груп ігноруються. Особлива риса фіскальної соціології – наголос на мотиваційній, моральній і вольовій стороні оподаткування. Тематика фіскально-соціологічних досліджень все більше розростається за рахунок питань адміністрування податків, податкового консультування, управління державним боргом і пенсійними фондами та ін.

Нові факти і підходи доповнили, посилили, підняли роль пізнавальної традиції, що залишилася у спадщину від ранніх фіскальних соціологів: німецьких камералістів XVI–XVIII століть, Р. Гольдшейда (1870–1931), Й. Шумпетера (1883–1950). У підсумку соціологічний підхід до оподаткування визначає фактичні соціальні наслідки дії фіскальних інститутів, доктрин та податкової практики, з’ясовує фактичний вплив податків на суспільство, а суспільних явищ – на саме оподаткування.

Отже, нова фіскальна соціологія – сфера міждисциплінарних досліджень соціальних та історичних джерел і наслідків оподаткування. Вона розкриває зв’язки між податковими інститутами та численними макро і мікро феноменами: історичними, національними, суспільними, релігійними, гендерними, трудовими та багатьма іншими. Як уже говорилось, якщо у фізику зовсім мало сторонніх втручань, то в соціології втручань з боку інших сфер знання, навпаки, їх якнайбільше. Тому інтелектуальне сприймання та розуміння ефектів подібної складної множини факторів завжди може виявитися не до кінця вичерпним. По справедливості виніс вердикт французький соціолог П’єр Бурдьє: «Не податки все визначають, а навпаки все навкруги визначає податки».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The New Fiscal Sociology. Taxation in Comparative and Historical Perspective. Ed. by I. W. Martin, A. K. Mehrotra, M. Prasad. Cambridge etc. : Cambridge University Press, 2009. p. XIII.

2. Сутормiна В. М., Федосов В. М., Андрущенко В. Л. Держава – податки – бізнес. (Із світового досвіду регулювання ринкової економіки) : монографія. К. : Либідь, 1992. С. 26–38.

3. Андрущенко В. Л., Ляшенко Ю. І. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування. *Фінанси України.* 2005. № 1. С. 36–43.

4. Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Податкова держава : *монографія.* К. : Алерта, 2016. С. 51–61.

5. Classics in the Theory of Public Finance. Ed. by R. A. Musgrave, A. T. Peacock. London : Macmillan ; New York : St Martin’s Press, 1967, p. 202–213.

УДК 657.222:336.2:332.6

Бардаш Сергій,
д-р екон. наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу дослідження публічних фінансів
Науково-дослідного інституту
фінансової політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ НАСЛІДКІВ РЕНТНИХ ВІДНОСИН ВІДПОВІДНО ДО ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: *рента, рентні платежі, облік рентних відносин, сталий розвиток.*

Bardash Serhii,
doctor of science (economics), professor,
chief researcher of the public finance
research department
Research Institute of Financial Policy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ACCOUNTING AND TAXATION OF THE CONSEQUENCES OF ANNUITY RELATIONS IN ACCORDANCE WITH THE PROVISIONS OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Key words: *annuity, annuity payments, accounting of annuity relations, sustainable development.*

Завдання щодо вилучення державою природної ренти та її подальшого перерозподілу розв’язуються із врахуванням особливостей, що визначаються роллю країни на світових ринках факторів виробництва, потенціалом її природних ресурсів, адміністративно-територіальним устроєм країни, а також

сучасними досягненнями економічної теорії й практичним значенням рентних платежів у системі бюджетно-податкового регулювання.

Відсутність або вибірковість контролю за використанням / експлуатацією окремих видів природних ресурсів спричиняє суттєве зниження доходів державного та місцевих бюджетів. У наслідок означеної ситуації а ні кінцевий одержувач вигод від використання природних ресурсів, - народ України, а ні виконавча влада не одержують рентного доходу, адекватного ринковій вартості таких ресурсів.

На думку фахівців однією з головних причин означеної ситуації є недосконаліть механізму регулювання рентних відносин, яка полягає в існуванні низки проблем правовстановлюючого, фіскального та розподільчого характеру.

Необхідна гармонізація рентних відносин з положеннями концепції сталого розвитку може бути досягнута завдяки: посиленню контролю за діяльністю з видобування корисних копалин, використання інших природних ресурсів; розширенню кола суб'єктів механізму розподілу природної ренти; зміні міжбюджетного розподілу доходів від рентних платежів; скеруванню напрямків використання природної ренти на соціально-екологічну складову розвитку національної економіки. Означені заходи можна реалізувати лише на підставі обліку природних ресурсів, та ренти, що генерується завдяки їх використанню.

Першочергового значення у формуванні базису розв'язання означених проблем набуватимуть:

– удосконалення обліку природних ресурсів та контролю за їх експлуатацією та/або використанням;

– встановлення реальної бази стягнення земельного податку та орендної плати за використання земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення, а також земель водного фонду;

– підвищення ставки рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів до нормативів плати за природні ресурси, які встановлені у ЄС;

– змінення формату рентного регулювання використання земель лісогосподарського призначення в частині розвитку мисливського господарства та використання несировинних властивостей лісу;

– передання в комунальну власність землі державної власності, яка знаходяться поблизу сільських населених пунктів, що забезпечить розширення бази стягнення земельного податку й орендної плати за землю в

бюджети сільських територіальних громад та розширить можливості громад отримувати додаткові надходження за рахунок використання об'єктів комунальної власності;

– зменшення рентних платежів на обсяг екологічних витрат, понесених суб'єктом господарювання, пов'язаних з мінімізацією антропогенного забруднення або технологічних витрат, пов'язаних з більш ощадливим використанням природних ресурсів;

– перегляд принципів міжбюджетного перерозподілу рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів у напрямі суттєвого збільшення частки відрахувань до місцевих бюджетів, в першу чергу в бюджети сільських, у тому числі й об'єднаних сільських територіальних громад.

Розподіл ренти, що залишиться у суб'єкта господарювання, має бути узгоджений з процесом його стратегічного розвитку та скерований на економічні, соціальні та екологічні заходи.

Комплексне розв'язання окресленої проблеми може бути досягнуто з урахуванням пропозицій щодо облікового забезпечення рентних відносин, викладених у монографіях [1; 2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осадча Т. С. Методологія бухгалтерського обліку та аналізу ренти : монографія. Житомир : ПП «Рута», 2016. 292 с.

2. Бардаш С. В., Осадча Т. С. Бухгалтерський облік ренти : монографія / за ред. проф. С. В. Бардаша ; Херс. держ. ун-т. Херсон : ХДУ, 2019. 252 с.

УДК 336.2

Білобровенко Тетяна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри аудиту та
економічного аналізу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *трансфертне ціноутворення, контрольовані операції, принцип «витягнутої руки», пов'язані особи.*

Bilobrovenko Tetiana,
Ph. D. in Economics,
Associate Professor at the Department
of audit and economic analysis,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF TRANSFER PRICING IN UKRAINE

Keywords: *transfer pricing, controlled operations, "arm's length" principle, related parties.*

Значна частина сучасного міжнародного бізнесу складається з операцій між окремими підрозділами транснаціональних корпорацій. У своїй діяльності ці корпорації постійно шукають способи знизити податкове навантаження. Щоб оптимізувати оподаткування, багато компаній вдаються до трансфертного ціноутворення (ТЦУ). У зв'язку з великими глобалізаційними процесами та зростанням кількості міжнародних корпорацій, інтерес до цього питання став досить відчутним, у тому числі й в Україні, де трансфертне ціноутворення стало особливо актуальним в останні роки. Вплинули на це й нововведення в Податковому Кодексі України [1].

У найбільш узагальненому визначенні правила ТЦУ передбачають принципи оподаткування прибутку тими юрисдикціями, де він був фактично згенерований. Інакше кажучи, розподіл прибутків між кількома юрисдикціями допускається, якщо такий розподіл справедливий і відповідає економічній суті діяльності компаній групи. По суті, правила ТЦУ створюють правила поведінки, що перешкоджають невиправданому виводу прибутків від оподаткування.

Щоб надати повне та чітке визначення поняттю "трансфертне ціноутворення", необхідно спочатку встановити, що таке "трансфертна ціна". Отже, трансфертна ціна – це вартість, яка визначається під час господарських операцій між пов'язаними особами (компаніями, членами однієї групи), а також при операціях з суб'єктами низькоподаткових юрисдикцій і компаніями неплатниками податку на прибуток (корпоративного податку) у країні їх реєстрації (підприємства організаційно-правової форми з "особливим" податковим статусом).

Трансфертне ціноутворення в Україні регулюється національним законодавством і має свої особливі правила та вимоги. Зокрема, стаття 39 Податкового кодексу України [1] встановлює визначення таких правил. Таким чином, згідно із законодавством трансфертне ціноутворення – це певна система, за допомогою якої можливо встановити справедливу вартість товарів і послуг або ж вартість інших об'єктів, які визначаються як об'єкти контрольованих операцій.

Під принципом "витягнутої руки" слід розуміти певне правило, яке передбачає, що вартість угоди між пов'язаними сторонами повинні відображати умови, що мають місце в операціях між незалежними компаніями, тобто відповідати ринковим умовам. Головна думка цього принципу – порівняти контрольовані та неконтрольовані операції, спираючись на критерій податкових вигод, а також проаналізувати всі переваги та недоліки, які вони створюють. Певні операції, які виконуються між суб'єктами господарювання, контролюються уповноваженими податковими органами. Такі операції мають визначення "контрольовані". До даної категорії відносяться всі операції господарського характеру, за підсумками яких може відбуватися або завищення витрат, або заниження доходів, а це так само веде до заниження прибутку та податку на такий прибуток. Отже, відповідно до Податкового кодексу України (а саме п.п. 39.2.1.7), операція вважається контрольованою, коли відповідає наступним двом критеріям: загальний дохід платника податку на прибуток за рік більше 150 млн грн. та розмір операції платника податку на прибуток з кожним окремим контрагентом за рік більше, ніж 10 млн грн.

Перевірка трансфертного ціноутворення означає перевірку умов контрольованих операцій. Дана процедура виконується уповноваженими податковими органами, а також має свій певний порядок, особливості та вимоги. Податковий контроль за трансфертним ціноутворенням здійснюється шляхом: проведення перевірок з питань своєчасності подання звітів про контрольовані операції, а також з питань повноти та/або достовірності інформації зазначеної в звіті про контрольовані операції; моніторингу контрольованих операцій (аналіз звітів про контрольовані операції, документації з трансфертного ціноутворення, податкової інформації, інформаційних джерел); проведення перевірок з питань дотримання платником податків принципу "витягнутої руки"; опитування з питань трансфертного ціноутворення. Згідно з українським законодавством, а саме п.п. 39.5.2 Податкового кодексу України, існує три підстави для здійснення перевірки, що здійснюються за певною процедурою, а саме: 1) відправлення відповідного листа платнику податків контролюючим органом. Подібний лист може бути відправлений, коли уповноважені органи виявили наявність здійснених контрольованих операцій, щодо яких платник податків не подав відповідний звіт; 2) здійснення моніторингу та за його результатами встановлення невідповідності (помилок або порушень) контрольованих операцій принципу “витягнутої руки”; 3) неподання або подання з порушеннями звітів про контрольовані операції або Документації з питань трансфертного ціноутворення. Згідно із законодавством, платник податків зобов’язаний вчасно подавати відповідні звіти. Отже, звіт про контрольовані операції мають подавати ті платники податку на прибуток, які у звітному році здійснювали контрольовані операції та мали загальний сукупний дохід за рік понад 150 млн. грн. За таке порушення виписують не тільки штрафні санкції, а й можуть почати здійснення додаткових перевірок (комплексну податкову перевірку, перевірка порушень у сфері ЗЕД).

Про популярність трансфертного ціноутворення свідчить динаміка декларування контрольованих операцій в Україні за 2013-2021 роки, коли за цей період було подано до податкових органів понад 21 тис. звітів (в середньому більше 2,4 тис. звітів за рік), а обсяг контрольованих операцій за цей період зріс більше, ніж в 3 рази (в середньому становив 2,4 трлн. грн. за рік) [2].

Податкові органи постійно посилюють контроль за трансфертним ціноутворенням. Щоб запобігти численним перевіркам з трансфертного ціноутворення необхідно: подавати вчасно Звіт про контрольовані операції –

готувати його правильно, без подальшої подачі уточнень до даного Звіту: подача уточнень підвищує "категорію" ризиковості ТЦУ-звітності компанії при аналізі податковими органами. Привернути особливу увагу при перевірці може збиткова діяльність платника податку за наслідками останніх кількох років. Ризиковою вважається звітність, в якій відображено збиток від діяльності. "Збиткові" платники податків – окрема "категорія" ТЦУ-ризиків, що визначається податковим інспектором. Такі збитки називають системними і може свідчити, що компанія здійснює закупівлі товару або комплектуючих за завищеною ціною або реалізує свою продукцію дешево, тобто в цілому здійснює діяльність, що не відповідає ринковим умовам і закономірним бізнес-цілям (отримання прибутку).

У 2019 році до правил ТЦУ додали пункт, що описує принцип превалювання сутності над формою. Це означає, що під час перевірки ТЦУ контролюючі служби мають право проігнорувати текст договору та покладатися на своє сприйняття суті операції, яка передбачає надання внутрішньогрупових послуг. Якщо угода складається з 4-5 сторінок, а документальні докази того, що послуга отримана, відсутні, податківці припускають, що це фіктивні послуги або такі, що не можуть бути оцінені в сумі, зазначеній в договорі. Це означає, що витрати на їх придбання мають бути суттєво знижені або – взагалі прирівнюватися до нуля.

Якщо підприємство імпортує або експортує продукцію "сировинного" типу, де фігурують пов'язані особи, низькоподаткові юрисдикції, нерезиденти-комісіонери, контрагенти зі "списку організаційно-правових форм" – можуть виникнути питання про відповідність умов таких операцій принципу "витягнутої руки". Правила ТЦУ визначають розрахунок рентабельності для окремих контрольованих операцій. Тобто навіть високий прибуток не є гарантією виключення збитковості окремих угод. Бізнес, який частіше стикається з таким явищем – сільське господарство, IT, туризм, дослідження ринку і операції, що не належать до основного бізнесу компанії.

Платник податків, який має річний оборот загального доходу понад 150 млн. грн. за рік і операції з окремим нерезидентом загальною річною сумою понад 10 млн. грн. повинен застосовувати систему моніторингу актуальності питань з трансфертного ціноутворення. Якщо цього не зробити, нарахують штрафи за нормами Податкового кодексу України.

Отже, трансфертне ціноутворення в Україні регулюється статтею №39 ПКУ і позначається, як система, у рамках якої визначається «справедлива» ціна послуг і товарів, вартість інших об'єктів договірних відносин

в контрольованих операціях, які визнаються таким податковим законодавством. Часто це можуть бути ціни, за якими юридичні особи однієї міжнародної корпорації укладають між собою договори.Трансфертне ціноутворення в Україні побудоване на міжнародній практиці і законодавстві та потребує постійного удосконалення у зв'язку із збільшенням контрольованих операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17 (дата звернення: 28.11.2023).
2. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL : https://tax.gov.ua/ (дата звернення: 28.11.2023).
3. Трансфертне ціноутворення: сучасний стан та проблеми правозастосування : монографія / А. М. Котенко, М. О. Мішин, С. В. Брояков та ін. ; за ред. А. М. Котенка ; Нац. акад. прав. наук України ; НДІ прав. забезп. інновац. розвитку. Харків : Право, 2021. 162 с.

УДК 339.97

Благодушко Андрій,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, спеціальність 071 «Облік і оподаткування», Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *оподаткування, трансфертне ціноутворення, контрольовані операції.*

Blahodushko Andrii,
third (educational-scientific) level graduate specialty 071 &quot, Accounting and taxation&quot, State Tax University, Irpin, Ukraine

DEVELOPMENT DIRECTIONS OF TRANSFER PRICING IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *taxation, transfer pricing, controlled transaction.*

Враховуючи останні геополітичні зміни, що викликані поширенням Covid-19, повномасштабною війною в Україні, наслідком чого стала стагнація світової економіки, подальша всеосяжна глобалізація визиває сумнів. Все частіше в світовій спільноті звучать ідеї про захист національних інтересів, розвиток та локалізацію власних виробничих потужностей, їх згортання в потенційно ризикових юрисдикціях тощо.

В цих турбулентних умовах Україна продовжує євроінтеграційні заходи. Так 23 червня 2022 року Європейська Рада надала Україні статус кандидата. Подальші кроки Єврради будуть залежать від виконання умов з гармонізації законодавства Україною.

Перелік вимог щодо вступу до Європейського Союзу (ЄС) на сьогоднішній день не включає гармонізацію податкового законодавства в частині оподаткування трансфертного ціноутворення (ТЦ). Але це не означає, що подальша інтеграція не буде вимагати внесення змін до чинних нормативно-правових актів.

Головними суб'єктами регулювання ТЦ в Європі є ЄС (зокрема, представлений Європейською комісією та Спільним форумом ЄС з ТЦ) і Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Основні міжнародно-правові принципи у сфері ТЦ визначаються рядом документів [1] ЄС, які ґрунтуються на вимогах та настановах ОЕСР: Кодекс поведінки щодо документації з ТЦ для асоційованих підприємств у ЄС, Арбітражна конвенція ЄС щодо усунення подвійного оподаткування у зв'язку з коригуванням прибутку асоційованих підприємств, Керівництво ЄС щодо угод про попереднє ціноутворення, Керівництво з міжгрупових послуг з низькою додатковою вартістю.

У жовтні 2018 року Спільний форум ЄС з ТЦ погодив Звіт про скоординований підхід до контролю за ТЦ в ЄС [2]. Даний звіт може слугувати дороговказом подальшого розвитку системи контролю за ТЦ в Україні. На сьогоднішній день система відносин між платником податків та контролюючим органом в сфері ТЦ носить виключно фіскальний характер. В разі інтегрування національної економіки України в економіку ЄС мають бути задоволені інтереси всіх сторін, що вимагатеме часто поступлення національними інтересами.

Так звіт Спільного форуму ЄС прямо передбачає як мету встановлення скоординованого підходу до контролю за ТЦ у межах ЄС, щоб уникнути подвійного оподаткування або неоподаткування. Цей документ описує наступні принципи, на які б нам варто вже звернути увагу: координація дій між податковими органами членів ЄС, прозорі відносини між податковим органом та платником податків.

Для забезпечення вищенаведених принципів податкові органи членів-країн ЄС можуть здійснювати одночасний контроль компаній групи, здійснювати спільний аудит компанії чи групи компаній єдиною аудиторською групою на базі податкових органів двох або більше членів-країн ЄС або багатосторонній контроль у відповідності до програми EU Fiscalis.

Отже, з вищенаведеного робимо висновок, що такий підхід в контролі ТЦ виключає можливість ухилення від оподаткування компаніями групи, в той же час скоординована перевірка об'єктивно вимагає застосовувати

пропорційне коригування. При цьому, в разі запровадження скоординованого підходу до контролю за ТЦ, п.п 39.5.5.2 Податкового кодексу України (ПКУ) треба змінити [3].

Попереднє узгодження ціноутворення у контрольованих операціях (АРА) та взаємне узгодження відповідно до міжнародних договорів (МАР) набуває в таких обставинах великого значення і до цього також необхідно готуватися заздалегідь.

У зв'язку з можливим розширенням джерел інформації, до якої зараз у контролюючих органів України практично відсутній доступ (внутрішньогрупова інформація), слід також очікувати частішого застосування останнього методу ТЦ – методу розподілення прибутку [4]. Для платників податків інтеграція України з ЄС може також бути позитивним фактором в сфері ТЦ, оскільки вірогідно буде законодавчо врегульовано особливий підхід обґрунтування ТЦ щодо послуг з низькою доданою вартістю.

Надання таких внутрішньо-групових послуг є розповсюдженою практикою для транснаціональних компаній (ТНК), при цьому українські платники податків постійно зіштовхуються з необхідністю обґрунтувати ціни (рентабельності) у таких операціях, використовуючи один з методів ТЦ, що передбачені чинним законодавством України у той час, як Настановами ОЕСР щодо ТЦ для ТНК та податкових служб з урахуванням змін, внесених Фінальним звітом BEPS 2015 (Actions 8-10), для таких операцій передбачено особливий, спрощений підхід [5].

Отже, нас чекає багато роботи в сфері ТЦ для приведення законодавства та процедур до стандартів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодунов Д. Р. Світова практика регулювання трансфертного ціноутворення. Збірник матеріалів студентської науково-практичної інтернет-конференції. 2021. С. 411. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/conference_meim_magister/ZbD196rnik_tez_25_11_2021.pdf#page=410

2. Joint Transfer Pricing Forum. Report on a Coordinated approach to transfer pricing controls within the EU. 2018. URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/1fbcd65b-1d64-4405-a05d-beeca63998c3_en?filename=jtpf_report_on_a_coordinated_approach_to_transfer_pricing_controls_within_the_eu_en.pdf

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17

4. Joint Transfer Pricing Forum. Report on the application of the profit split method within the EU. 2019. URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/bb85897b-4914-44a5-8a7d-4a37d37e1b9a_en?filename=report_on_the_application_of_the_profit_split_method_within_the_eu_en.pdf

5. Бакулина А. Трансфертне ціноутворення: особливий підхід до послуг з низькою доданою вартістю. delo.ua. 2017. URL : https://delo.ua/opinions/transfertne-cinoutvorennja-osoblivij-pidhid-do-p-331347

6. Краєвський В. М., Муравський О. Ю. Ризикоорієнтований підхід в системі податкового контролю за трансфертним ціноутворенням. *Український економічний часопис.* 2023. № 1. С. 23–28.

УДК 657:336.02

Герасименко Ольга,
канд. екон. наук,
старший викладач кафедри
фіскального адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗМІСТ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Ключові слова: *податкова політика, облікова політика, облікова політика для цілей оподаткування, податковий облік.*

Herasymenko Olha,
Ph. D in Economics,
Senior Lecturer at the Department
of Fiscal Administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CONTENTS OF THE COMPANY'S TAX POLICY AND ITS DOCUMENTATION

Keywords: *tax policy, accounting policy, accounting policy for taxation purposes, tax accounting.*

Грамотне формування податкової політики підприємства та ефективна її реалізація має важливе значення не тільки для платників податків, а і для держави як суб’єктів податкових правовідносин. Водночас результати аналізу різноманітних наукових праць та навчальної літератури вказують на доволі обмежене представлення кола питань, які стосуються саме податкової політики підприємства. Це зумовлює необхідність наукових досліджень із зазначеного напряму з метою створення теоретико-методологічного, методичного та організаційного підґрунтя.

Передусім, необхідно визначитись з теоретичним наповненням терміну «податкова політика підприємства» та межами його застосування. Важливо виділити місце податкової політики підприємства в системі податкового менеджменту та її взаємозв'язок з обліковою політикою. В цьому контексті слід звернути увагу на існування різноманітних підходів до розуміння сутності податкової політики підприємства (іноді досить дивних, як от розгляд податкової політики в складі загальної політики управління прибутком).

Слід зазначити, що багато авторів ототожнюють поняття податкова та облікова політика для цілей оподаткування, або ж розглядають податкову політику як складову облікової. Як приклад наведемо одне з найбільш вживаних (по сьогоднішній день) визначень податкової політики підприємства: «податкову політику на мікрорівні можна визначити як систему проведених підприємством в галузі податкового обліку заходів, що виражає варіанти (сценарії) його поведінки у взаєминах з державою з питань обчислення та сплати податкових платежів» [1].

Вважаємо, що при визначенні податкової політики підприємства важливо зробити акцент саме на її меті, яка має подвійний характер. З одного боку – це оптимізація податкових платежів, регулювання податкового навантаження платника податків (хоча в фахових працях є певні застереження стосовно цього), уникнення податкових ризиків, спрощення податкового обліку та ін., а з іншого – виконання на належному рівні обов'язків, які покладаються на платника податків, через налагодження взаємовідносин з податковими органами та забезпечення їх вчасною, повною та достовірною інформацією щодо нарахування і сплати податкових платежів.

З огляду на це, слід зазначити про тісний взаємозв'язок і взаємозалежність понять «податкова політика підприємства» та «облікова політика для цілей оподаткування», проте ототожнювати їх не варто. Адже податкова політика в широкому розумінні – це складна система заходів (організаційних, управлінських, фінансових, правових, економічних та ін.), спрямованих на формування варіантів поведінки підприємства для досягнення мети такої податкової політики. В свою чергу облікова політика для цілей оподаткування – це сукупність принципів, норм, методів і процедур, які використовуються підприємством для ведення податкового обліку (в т.ч. складання і подання податкової звітності). Іншими словами, облікова політика для цілей оподаткування спрямована чітко на організацію податкового обліку.

Загальновідомо, що облікова політика повинна бути відображена в затверджених керівництвом розпорядчих документах. В практичній діяльності більшість підприємств розробляє Наказ про облікову політику з виділенням окремого розділу, в якому розкривають власну специфіку ведення обліку та складання звітності для цілей оподаткування (податкового обліку), а саме: вказують відповідальних за ведення податкового обліку; наводять особливості ведення первинних документів і регістрів обліку для цілей оподаткування та графіки документообороту; зазначають терміни зберігання документів з врахуванням норм ПКУ; наводять графік (календар) подання звітності до органів ДПС та сплати податкових зобов'язань; вказують способи подачі звітності; зазначають, яку систему оподаткування використовує підприємство та в розрізі кожного податку та збору вказують обрані елементи облікової політики (норми, методи, процедури щодо яких є альтернативні варіанти); розкривають підходи до ведення обліку у разі виникнення податкових різниць між даними фінансового обліку та вимогами податкового законодавства та ін.

А чи потрібно документально оформляти податкову політику? Це уявляється абсолютно логічним, крім того апробованим зарубіжними корпораціями [2; 3]. В цьому контексті важливо задокументувати основні принципи податкової політики, як наприклад: дотримання податкових правил і сплата всіх податків; ухвалення рішень щодо податкових питань на основі розумного тлумачення застосованих правових положень і в тісному зв'язку з діяльністю підприємства; запобігання та зменшення податкових ризиків; зміцнення відносин з податковими органами на основі поваги до закону; надання інформації керівним органам щодо податкових наслідків угод (питань), поданих на затвердження, якщо вони є суттєвими; визначення податків основним внеском у підтримку державних витрат та ін. Важливо вказати на основі вищезазначених принципів основні правила податкової практики, як наприклад: не використовувати штучні структури з метою зменшення податкового навантаження, а також не укладати операції з пов'язаними особами виключно для розмивання бази оподаткування або для переведення прибутку на території з низьким рівнем оподаткування; уникати непрозорих структур, розрахованих на те, щоб унеможливити визначення податковими органами сторони, відповідальної за діяльність або кінцевого власника; не створювати та не придбавати компанії-резиденти в країнах або на територіях, які вважаються податковими гаванями; співпрацювати з компетентними податковими органами у питаннях шахрайства в

податковій практиці; надавати податкову інформацію та документи податковим органам під час виконання своїх повноважень якомога швидко та в необхідному обсязі та ін. Також важливо вказати відповідальних за формування податкової політики та основні питання її моніторингу, контролю та прозорості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий менеджмент : підручник / Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізима А. Я., Карпова В. В. К. : Знання, 2008. 525 с.
2. Corporate Tax Policy. URL : https://www.iberdrola.com/corporate-governance/governance-sustainability-system/corporate-governance-policies/corporate-tax-policy
3. Corporate Tax Policy. URL : https://www.repsol.com/en/sustainability/sustainability-strategy/policies/corporate-tax-policy/index.cshtml

УДК 657.1

Грищук Ганна,
доктор філософії,
доцент кафедри аудиту та
економічного аналізу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ТРАНСФЕРТНИМ ЦІНОУТВОРЕННЯМ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *податковий контроль, трансфертне ціноутворення, принцип «витягнутої руки», контрольовані операції, пов'язані особи.*

Hryshchuk Hanna,
PhD in Economics, Associate Professor
at the Department of audit and
economic analysis,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FEATURES OF TAX CONTROL ACCORDING TO TRANSFER PRICING IN UKRAINE

Keywords: *tax control, transfer pricing, arm's length principle, controlled transactions, related parties.*

В Україні норми трансфертного ціноутворення введені у вітчизняне законодавство у 2013 році як засіб у боротьбі з ухиленням від оподаткування та забезпечення стабільності доходів бюджету. Нормативно-правове регулювання цін у контрольованих операціях супроводжувалось імплементацією до статті 39 Податкового Кодексу України [1] Настанов Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [4] щодо трансфертного ціноутворення.

На сьогодні теоретико-методологічним і практичним аспектам здійснення податкового контролю за трансфертним ціноутворення присвячені праці провідних науковців, серед яких Андрусь О.І., Брояков С.В.,

Вербицька А.І., Гетьман К.О., Греца Я.В., Карлова І.О., Котенко А.М., Краєвський В.М., Мельниченко Р.В., Мішин М.О. та інші. В умовах воєнного стану роль трансфертного ціноутворення є особливо важливою, якщо розглядати даний процес визначення податкової бази як метод, що забезпечує повне оподаткування та ефективний засіб від можливих ухилень від сплати податків. Адже податкові надходження до державного бюджету України особливо необхідні в даний час. Варто відзначити, що з моменту впровадження податкового контролю за трансфертним ціноутворенням, починаючи з 2013 року, до бюджету надійшло 3,5 млрд грн, а також зменшено збитків на суму близько 15,8 млрд грн [2; 3].

В цілому процедури податкового контролю за трансфертним ціноутворенням можна розглядати як нормативно закріплені процесуальні алгоритми дій уповноважених органів, які визначають підстави та порядок здійснення контрольних заходів з метою встановлення відповідності контрольованих операцій принципу «витягнутої руки», а також виявлення та усунення відхилень від даного принципу [1]. Варто окремо зазначити, що відмінною особливістю податкової перевірки є те, що для її проведення не обов'язкове попереднє встановлення контролюючим органом будь-яких порушень податкового законодавства зі сторони платника податків. Достатньою підставою для призначення перевірки є факт здійснення платником податків контрольованих операцій та подання Звіту про контрольовані операції або документації з трансфертного ціноутворення. Наступною особливістю є те, що контролюючий орган повинен погодити рішення про призначення перевірки з центральним апаратом Державної податкової служби України. При цьому тривалість перевірки з питань дотримання платником податків принципу «витягнутої руки» не повинна перевищувати 18 місяців, однак строк проведення перевірки може бути продовжений на термін, що не перевищує 12 місяців, за умови якщо існує реальна необхідність отримати податкову інформацію від іноземних державних органів, провести експертизу або переклад на українську мову документів тощо [1].

На нашу думку, для того, щоб податковий контроль за трансфертним ціноутворенням в Україні здійснювався ефективно, контролюючі органи повинні чітко визначити об'єкти контролю задля оптимізації адміністрування трансфертного ціноутворення й уникнення зайвого навантаження на бізнес та розробити й затвердити на законодавчому рівні методологію його застосування, а також прозорий механізм контролю за його виконанням з метою забезпечення ефективного контролю за трансфертним ціноутворенням. Втім, варто зауважити, що податкові перевірки в сфері трансфертного

ціноутворення займають значний час, тому актуальним є свідоме та об'єктивне ставлення платників до визначення податкової бази при контрольованих операціях.

Таким чином, податковий контроль за трансфертним ціноутворенням є важливим інструментом для уникнення ухилення від оподаткування та забезпечення справедливих та обґрунтованих цін в ринкових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17

2. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (листопад 2023 року) / Офіційний вебсайт Державної податкової служби України. URL : https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkuvannya/transfertne-tsinoutvorennya/prezentatsiyni-materiali/726855.html

3. Трансфертному ціноутворенню в Україні 10 років / Офіційний вебсайт Державної податкової служби України. URL : https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/704650.html

4. OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2022. URL : https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2022_0e655865-en#page1

УДК 657.471.1

Гуріна Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВИТРАТИ НА МАРКЕТИНГ І ЗБУТ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ

Ключові слова: *витрати, збут, матркетинг, матркетингова діяльність, бухгалтерський облік.*

Hurina Nataliia,
PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Department
of Accounting and Consulting,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

MARKETING AND SALES COSTS: ECONOMIC ESSENCE AND PROBLEMS OF ALLOCATION

Key words: *costs, sales, marketing, marketing activities, accounting.*

Створення нового продукту чи виведення товару на ринок передбачає виникнення витрат. Крім того, кожному підприємству необхідно постійно володіти інформацією про стан як внутрішнього, так і зовнішнього середовища – попит на вироби, виготовлені з деревини, цінову політику конкурентів. Тому виникає необхідність у налагодженні належного інформаційного забезпечення – створення маркетингової інформаційної системи, провідною ланкою якої на підприємстві є підсистема бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік за умови функціонування суб'єктів господарювання на засадах маркетингу повинен надавати керівництву інформацію не тільки про фінансово-майновий стан підприємства та правильність нарахування і своєчасність сплати податків, а й дані, необхідні для управління

маркетинговою діяльністю: обсяги збуту і рентабельність продукції підприємств у розрізі ринків збуту; величину витрат з метою визначення беззбиткового продажу продукції підприємства; заборгованість за реалізовану продукцію за групами клієнтів і термінами погашення; напрями витрачання коштів, виділених на маркетингову діяльність тощо.

Це обумовлює необхідність дослідження таких понять, як «маркетингові витрати» та «витрати на збут». Згідно з п. 18 НП(С)БО 16 «Витрати» [1] витрати на збут – це витрати, пов'язані з реалізацією продукції, товарів, послуг. Подібне визначення наведено й у п.138.10.3 Податкового Кодексу України. Визначення маркетингових витрат жоден нормативний акт не дає.

Бутинець Ф.Ф. зазначає, що маркетингові витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу, які використовуються для реклами, просування на ринок товарів і т.д. Загородній А.Г. дає подібне визначення: маркетингові витрати – це витрати виробника чи дистриб'ютора на збут продукції та стимулювання збуту, зокрема на рекламу, просування продукції на ринок [2, с. 227].

Суть визначення самого маркетингу наступна: маркетинг – це функція організації, яка включає сукупність процесів зі створення, просування і постачання споживчих цінностей на основі управління зв'язками зі споживачами, внаслідок чого організація несе ризики та отримує вигоду. Як правило, маркетинг ототожнюється лише з рекламою, що необґрунтовано звужує його межі. Наведене визначення показує, що маркетинг включає значно більше процесів [3, с. 45].

Вважаємо, що поняття «маркетингові витрати» значно ширше поняття «витрати на збут», тому пропонуємо визначення терміну «маркетингові витрати» у такій редакції: маркетингові витрати – це витрати матеріальних, трудових, фінансових ресурсів на управління маркетинговою діяльністю підприємства [4, с. 8].

Отже, можна зробити висновок, що поняття «маркетингових витрат» значно ширше поняття «витрати на збут». Оскільки маркетингові витрати спрямовані на створення попиту шляхом випуску продукції, а витрати на збут – це кінцевий етап роботи підприємства та відображення витрат, які пов'язані із задоволенням раніше створеного попиту. Відсутність єдиного підходу до трактування поняття маркетингових витрат спричиняє неоднозначне їх відображення в обліку. Запропоновані підходи надають можливість підвищити інформативну місткість облікової інформації для цілей управління конкурентоспроможністю та рентабельністю продукції підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів від 31 березня 1999 р. № 87, зі змінами та доповненнями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 30.11.2023).

2. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник : у 3 т. ; Нац. ун-т «Львівська політехніка». 4-те вид., доопрац. та допов. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2021. 607 с.

3. Сенишин О. С., Кривешко О. В. Маркетинг : навч. посібник. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с.

4. Гуріна Н. В. Облік та аналіз витрат і доходів підприємств: теорія та методика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 ; Національна академія статистики, обліку та аудиту. Київ, 2014. 20 с.

УДК 336.227

Занько Борис,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

МІЖНАРОДНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ, ЯКІ ВИПЛАЧУЮТЬ ІЗ ДЖЕРЕЛОМ ПОХОДЖЕННЯ З УКРАЇНИ

Ключові слова: *резидент, нерезидент, доходи, оподаткування, податок.*

Zanko Borys,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Accounting and Consulting,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

INTERNATIONAL TAXATION OF INCOME PAID WITH A SOURCE OF ORIGIN FROM UKRAINE

Keywords: *resident, non-resident, income, taxation, tax.*

Підприємство, яке є резидентом України, може виплачувати на користь підприємства-нерезидента доходи із джерелом їх походження з України. У випадках, установлених пунктом 141.4 статті 141 Податкового кодексу України (далі - ПКУ), на такого резидента може бути покладено обов'язок оподаткувати доходи, які виплачуються на користь нерезидента, податком на прибуток підприємств (податком на доходи нерезидента).

Відповідно до підпункту 141.4.1 статті 141 ПКУ доходи, отримані нерезидентом із джерелом їх походження з України, оподатковуються в порядку і за ставками, визначеними статтею 141 цього Кодексу. Для цілей пункту 141.4 статті 141 ПКУ такими доходами, зокрема, є: проценти, дисконтні доходи, що сплачуються на користь нерезидента; дивіденди, які сплачуються резидентом; роялті; фрахт та доходи від інжинірингу [1].

Тепер з'ясуємо, чи повинне підприємство, яке є резидентом України та виплачує на користь підприємства-нерезидента доходи із джерелом їх походження з України, виступати в ролі податкового агента та утримувати податок на доходи нерезидента.

Згідно з підпунктом 141.4.2 статті 141 ПКУ резидент, який здійснює на користь нерезидента будь-яку виплату з доходу з джерелом його походження з України, утримує податок з таких доходів, зазначених у підпункті 141.4.1 цього пункту, за ставкою в розмірі 15 відсотків (крім доходів, зазначених у підпунктах 141.4.4-141.4.5 та 141.4.11 цього пункту) їх суми та за їх рахунок, що сплачується до бюджету під час такої виплати, якщо інше не передбачено положеннями міжнародних договорів України з країнами резиденції осіб, на користь яких здійснюються виплати, що набрали чинності [1].

Таким чином, утриманий за відповідною ставкою (наприклад, за ставкою 15%) податок на доходи нерезидентів слід перерахувати до бюджету не пізніше моменту виплати доходів на користь нерезидента. У цьому випадку на рахунок нерезидента з України буде перераховано лише 85% (100% - 15%) від суми нарахованого на його користь доходу.

Як зауважує Гонзайк О. І., на практиці непоодинокі випадки, коли суб'єкти господарювання (юридична особа чи фізична особа - підприємець), які обрали спрощену систему оподаткування, не досліджують свої обов'язки, як податкового агента при виплаті доходів нерезидентам, оскільки дані обов'язки не прописані в розділі ПКУ «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності» [2].

В окремих випадках можна зменшити суму податку на доходи нерезидента або зовсім уникнути сплати цього податку. Відповідно до пункту 103.4 статті 103 ПКУ підставою для звільнення (зменшення) від оподаткування доходів із джерелом їх походження з України є подання нерезидентом з урахуванням особливостей, передбачених пунктами 103.5 і 103.6 статті 103 ПКУ, особі (податковому агенту), яка виплачує йому доходи, довідки (або її нотаріально засвідченої копії), яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою укладено міжнародний договір України, а також інших документів, якщо це передбачено міжнародним договором України [1].

Таким чином, законодавство України дозволяє застосувати один з важливих аспектів міжнародного оподаткування, який дає можливість уникнути подвійного оподаткування доходів у двох країнах одночасно: за наявності міжнародного договору України, що набрав чинності, з країною резиденції особи, на користь якої здійснюються виплати, а також за умови належного підтвердження права нерезидента на звільнення від оподаткування

та дотримання відповідних вимог, установлених нормами ПКУ та відповідного міжнародного договору, з доходів такого нерезидента із джерелом їх походження з України резидент може не утримувати податок на доходи нерезидентів у джерела виплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-IV (із змінами) / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 30.11.2023).

2. Гонзайк О. І. Проблематика оподаткування виплат нерезидентам. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах інформаційного суспільства* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 115-річчю Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, 9–10 грудня 2021 р. С. 162–164. URL : https://www.researchgate.net/profile/Vagif-Guliyev-2/publication/358088827_SUCASNA_PARADIGMA_V_UMOVAH_INFORMACIJNOGO_SUSPILSTVA/links/61ef8d5fc5e3103375bbe6c9/SUCASNA-PARADIGMA-V-UMOVAH-INFORMACIJNOGO-SUSPILSTVA.pdf#page=162 (дата звернення: 30.11.2023).

УДК 336.22

Іванишина Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри адміністрування податків;
Романюк Максим,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПОДАТКОВА ГРАМОТНІСТЬ» ТА «ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА»: ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: *податкова культура, податкова грамотність, платники податків.*

Ivanyshyna Olga,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
head of the Department of Tax Administration;
Maksym Romaniuk,
PhD candidate in philosophy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CORRELATION OF THE CONCEPTS OF "TAX LITERACY" AND "TAX CULTURE": EU EXPERIENCE FOR UKRAINE

Keywords: *tax culture, tax literacy, taxpayers.*

Жодна країна не може існувати без податків, які є основним джерелом формування бюджетів. Ставлення громадян до податків знаходить відображення в податковій культурі, яка базується на розумінні об'єктивної необхідності оподаткування та відповідальному ставленні до виконання ними своїх податкових зобов’язань. Високий рівень податкової культури є запорукою успішного економічного розвитку держави в цілому. На жаль, в Україні протягом тривалого часу існує вкрай неприязне ставлення до податків,

яке пов'язане насамперед зі складним податковим законодавством, яке постійно змінюється та іміджем податкової служби як «карального органу» [1].

Формування високого рівня податкової культури в Україні – це проблема комплексного характеру, яка напряму залежить від податкової грамотності. Вона також охоплює і питання імплементації загальної теорії податків при визначені напрямів податкової політики, і вибір необхідних для ефективного функціонування податкової системи конкретних видів податків та зборів, і створення ефективної системи податкового адміністрування, а також формування здорової етики податкових взаємовідносин між платниками та податківцями.

У сучасних умовах покращення взаємовідносин держави з громадянами особливого значення набуває забезпечення рівня законодавчої культури, яка обумовлена податковою грамотністю та правосвідомістю суспільства. Так, з одного боку, держава повинна позиціонувати шанобливе ставлення до платників податків, адже саме від них залежить фінансово-економічна могутність держави, а з іншого - повинна підвищувати відповідальність платників податків перед державою. І тому процес формування податкової культури повинен відбуватись у постійній підтримці такої рівноваги.

Варто звернути увагу, що в країнах ЄС сформувалось свідоме та відповідальне ставлення до виконання своїх податкових зобов'язань. Крім того в багатьох державах ЄС (Швейцарія, Нідерланди, Німеччина та інших) високий рівень податкової дисципліни пояснюється почуттям національного достоїнства та високим рівнем громадянської правосвідомості.

Саме тому «вивчення та дослідження кращих традицій оподаткування та податкової культури в країнах ЄС та їх поширення в Україні є надзвичайно важливим, адже оподаткування та податкова культура в цих країнах знаходяться на високому рівні наукової та професійної культури» [2].

Податкова культура в зарубіжних державах з боку державних структур вимірюється досконалістю систем оподаткування, визначеністю та повнотою законодавства, компетентною та безкорисливою діяльністю податкових органів, якістю надання консультативних послуг в сфері оподаткування та проведенням роз'яснювальної роботи у суспільстві. Натомість рівень податкової культури платників – це їх внутрішня етично мотивована готовність платити податки та збори на основі чинного законодавства, почуття свідомості та громадянського обов'язку [3].

Для підвищення рівня податкової культури в суспільстві, потрібно перш за все підвищити репутацію органів податкової служби. Саме тому в даний час визначена місія ДПС та сформовано «Стратегічний план Державної

податкової служби України на 2022–2024 роки», в якому стратегічна ціль № 3, це: «Формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві» [4].

В контексті досягнення стратегічної цілі щодо формування позитивного іміджу ДПС України європейського рівня, який забезпечить гармонізацію інтересів держави та платників податків, пріоритетними напрямами у діяльності ДПС визначено: транспарентність і зрозумілість роботи ДПС для суспільства; покращення адміністрування податків та налагодження діалогу з бізнесом; посилення боротьби з корупційними проявами в структурі ДПС; забезпечення належних умов праці працівникам податкових органів; подальший розвиток електронних сервісів, підвищення рівня обслуговування платників податків та податкової грамотності;

Таким чином, одним із найважливіших напрямків удосконалення економічних відносин між державою, з одного боку, та бізнесом і населенням, з іншого, виступає зміцнення податкової культури та дисципліни. Побудувати економічно розвинену державу неможливо без участі кожного члена суспільства, який свідомо бере участь у цьому процесі, тобто працює та сплачує податки. Однією з умов формування в суспільстві високого рівня податкової культури є підвищення податкової грамотності та зниження фінансових і податкових ризиків громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ми маємо відійти від сприйняття податкової служби як карального органу. URL : https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/print-387448.html (дата звернення: 25.11.2023).
2. Прокопенко І. А. Податкова культура та її вплив на підвищення рівня податкових надходжень. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2023. № 4. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-4-8820 (дата звернення: 25.11.2023).
3. Покатаєва О. В., Кучерова Г. Ю. Фактори свідомої сплати податків: досвід країн ЄС. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності.* 2015. Випуск 1(11). URL : https://core.ac.uk/download/72008418.pdf (дата звернення: 25.11.2023).
4. Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2022–2024 роки : наказ ДПС України від 22.11.2021 № 965. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0965912-21#Text (дата звернення: 25.11.2023).

УДК 338.24:336.228.34

Іляшенко Володимир,
аспірант кафедри економіки,
Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя, Україна

СТАТУСИ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ЯК ОДИН ІЗ ЗАХОДІВ В УПРАВЛІННІ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ

Ключові слова: *податковий борг, статус податкового боргу, дієвий статус, інертний статус.*

Iliashenko Volodymyr,
graduate student of the Department of Economics,
Classical private university,
Zaporizhia, Ukraine

TAX DEBT STATUS AS ONE OF THE MEASURES IN TAX DEBT MANAGEMENT

Keywords: *tax debt, tax debt status, effective status, inert status.*

У зв'язку зі складністю сучасної податкової системи та різноманітністю ситуацій, пов'язаних із податковим боргом, виникає потреба у чіткому та одноманітному розумінні статусів цього боргу. Актуальність полягає в необхідності уникнення непорозумінь та сприяння консистентності в податковому управлінні.

Термін «статус податкового боргу» відноситься до поточного положення або стадії заборгованості платника податків перед податковими органами. Це визначення може варіюватися залежно від конкретного контексту, але загально може бути розглянуте, як офіційна характеристика фінансового стану суб'єкта оподаткування, який знаходиться у заборгованості перед бюджетом країни. На рис. 1 зображено статуси податкового боргу платника та їх складові.

Головними умовами, які вирізняють та характеризують інертний статус податкового боргу - відсутністю будь-яких примусових заходів стягнення, які застосовує податкова служба до боржників. Першим кроком у процедурі погашення податкового боргу є надсилання податковим органом платнику податків податкової вимоги. Хоча податкова вимога є фактичним повідомленням про наявність заборгованості, але дата надсилання (вручення) платнику податків податкової вимоги визначає, чи підлягає сума боргу примусовому стягненню, тобто визначає період перебування податкового боргу в інертному статусі. В той же час до складових інертного статусу відносимо: складання акту опису заставного майна та реєстрацію податкової застави рухомого і нерухомого майна боржників в державному реєстрі застав.

Рисунок 1 – Складові статусів податкового боргу

Дієвий статус означає, що зменшення податкового боргу боржника насправді відбувається через конкретні заходи, які здійснює працівник податкового органу, а саме – податковий керуючий згідно ст. 19 Конституції України [1].

За ознаки «активний податковий борг» податковий керуючий, використовує всі можливі заходи стягнення заборгованості щодо боржників.

Пасивний податковий борг - це заборгованість, погашення якої здійснюється через судовий процес, оскільки контролюючий податковий орган не може впливати на рішення суду.

Вид «Банкрутство» дієвого статусу – це вид статусу, в якому перебувають усі випадки податкового боргу боржника, з якого у суді розглядається справа про банкрутство [3, с. 69].

Згідно п. 100.1 ст. 100 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) під ознакою «розстроченням (відстроченням) податкового боргу» розуміється перенесення строків сплати платником податків його грошових зобов'язань або податкового боргу під проценти [2].

Безнадійний вид дієвого статусу - це вид статусу, в якому всі випадки податкового боргу підпадають під термін «безнадійний» згідно із ПКУ.

Статуси податкового боргу є ключовим елементом взаємодії між платниками податків і податковими органами. Розуміння та коректна інтерпретація цих статусів визначають ефективність заходів щодо управління податковим боргом.

Існування дієвого статусу, коли заходи щодо зменшення боргу активно впроваджуються, і пасивного статусу, який передбачає судовий порядок погашення, вказує на важливість гнучкості в системі податкового управління.

В той же час, виявлення інертного статусу, який може передувати застосуванню примусових заходів, підкреслює потребу у прозорих та зрозумілих правилах та процедурах для уникнення непорозумінь і забезпечення справедливості в стягненні податкового боргу.

Отже, вирішення проблем, пов'язаних із статусами податкового боргу, вимагає комплексного підходу, заснованого на чіткому законодавстві, ефективних механізмах взаємодії та врахуванні інтересів обох сторін – платників податків і держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України / Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/

2. Податковий кодекс України / Офіційний вебсайт Державної податкової служби України. URL : https://tax.gov.ua/nk/

3. Десятнюк О. М., Маршалок Т. Я. Управління податковим боргом : навч. посібник. Тернопіль : Вектор, 2013. 340 с.

УДК 336.76.071

Іроденко Роман,
здобувач кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Ключові слова: *фондовий ринок, цінні папери, іноземні інвестори, фінансові ризики, воєнні облігації.*

Irodenko Roman,
postgraduate student of financial markets and technologies Department,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE OPPORTUNITIES OF FOREIGN INVESTMENT ON THE DOMESTIC STOCK MARKET DURING THE WAR

Keywords: *stock market, securities, foreign investors, financial risks, military bonds.*

Проблеми із залученням іноземних інвесторів на вітчизняний ринок капіталу розпочалися ще задовго до війни. Прогнози щодо початку повномасштабної військової агресії Росії ширились ще з середини осені 2021 р., це спричинило втрату інтересу інвесторів та різке здешевлення українських єврооблігацій в останні місяці 2021 року. Після 24 лютого 2022 р. ринок цінних паперів було повністю призупинено, окрім операцій НБУ для реалізації монетарної та грошово-кредитної політики та Мінфіну України для обслуговування державного боргу. Єдиним інструментом для інвестування стали військові облігації[1].

[1] За визначенням Мінфіну, військові облігації - це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів. *Економіка війни* / VOX Ukraine : вебсайт. URL : https://voxukraine.org/ekonomika-vijny-yak-utrymaty-ekonomichnyj-front/

Слід зауважити, що придбання НБУ військових облігацій по суті є додатковою емісією коштів у державний бюджет. Для чого ВРУ були внесені відповідні зміни до законодавства [1; 2].

Зупинення торгів на вітчизняному фондовому ринку означала різке скорочення можливостей для іноземних інвесторів: якщо на початку лютого 2022 р. в обігу перебувало 182 випуски ОВДП та 14 випусків ОЗДП, то через місяць лишилося лише 1,02% випусків до інвестування в довоєнному розмірі. Щодо корпоративних паперів, то на кінець 2021 р. загальний обсяг торгів на ринках капіталу становив 1,10 трлн грн., на ньому були присутні 408 випусків корпоративних облігацій загальним обсягом розміщення 70,55 млрд грн, і крім того 91 цінний папір іноземних емітентів [3].

Крім різкого скорочення пропозиції цінних паперів великі ризики для іноземних інвесторів представляла їх висока цінова волатильність. Так, зниження вартості ОЗДП та ОВДП почалось ще восени 2021 р., коли ширились перші чутки про можливу війну. У день вторгнення 24.02.2022 р. ціна номінованих у доларах єврооблігацій катастрофічно впала – на 41% (50% номіналу), до 07.03.2022 р. – ще на 20% (30% номіналу), до 05.04.2022 р. – трохи піднялася до 36% (66% номіналу) [4].

Різке падіння курсу ОВДП загрожувало розгортанням фінансової кризи у вітчизняній фінансовій системі, оскільки за станом на початок війни банки володіли більш ніж половиною ОВДП, третина належала НБУ і лише п’ята частина – нерезидентам, юридичним та фізичним особам [5]. Тож нагальним завданням було не допущення паніки і «сбросу» ОВДП. За зниження цих ризиків банки лише наростили свою частку у володінні ОВДП.

Загалом, заморожування роботи вітчизняного фондового ринку мало як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, це рішення зупинило паніку серед інвесторів та допомогло уникнути швидкого виводу капіталу, з іншого боку, призвело до скорочення ліквідності ринку цінних паперів та викривлення процесу ціноутворення, появі проблем з розрахунками за угодами з відстроченим виконанням, відмінним від репо [6; 7; 8].

Результатом ужорсточення регулювання фондового ринку на початку війни стало:

зростання інвестицій у військові облігації, що стали дійсно «народним» фінансовим інструментом, адже суть купівлі таких облігацій більше у фінансуванні армії, ніж в особистому збагаченні;

зростання інвестицій окремих верств населення в криптовалюти [9].

З червня НКЦПФР почало працювати над розширенням можливостей для інвесторів, а в серпні 2022 р. за зниження панічних настроїв і певної адаптації економіки та стабілізації фінансового ринку було прийнято рішення про повернення ринку цінних паперів до повноцінної роботи. Консервативним інвесторам, пропонуються українські єврооблігації через європейського брокера Freedom Finance Europe. Наразі вони торгуються з дисконтом, тому реальна прибутковість після погашення сягає 50–70% річних у доларах. Ті, хто хоче підтримати ЗСУ, можуть придбати військові облігації, прибутковість 10–11% річних у гривні залежно від терміну обігу. Завдяки наявності державної гарантії на повернення інвестиції це вигідніше і надійніше, ніж депозити [3]. Восени 2023 р. НКЦПФР розширила можливості інвестування в іноземні фінансові інструменти, допустивши до обігу в Україні боргові цінні папери країн – членів G7 [10]. Суттєво полегшило купівлю цінних паперів запровадження з березня 2023 р. спрощеної процедури ідентифікації інвестора та підтвердження джерел походження коштів. У післявоєнних планах НКРФР – розвиток торгівля українськими цінними паперами за кордоном через міжнародний депозитарій Clearstream.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text

2. Про фінансове забезпечення заходів правового режиму воєнного стану : Указ Президента України від 04.03.2022 № 104. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104/2022#Text (дата звернення: 05.08.2022).

3. Цінні папери іноземних емітентів, допущених до обігу в Україні. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку / вебсайт. URL : https://www.nssmc.gov.ua/register/litsenzuvannia-ta-reestratsiia/tsp-inozemnykh-emitentiv/

4. Börse Frankfurt. Ukraine, Republik 0,000%. URL : https://www.boerse-frankfurt.de/bond/xs1303929894-ukraine-republik-0-000

5. ОВДП, які знаходяться в обігу, за номінально-амортизаційною вартістю за 2022 рік / Національний банк України : вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/files/Depositary/T-bills_nom.xlsx

6. Про порядку проведення окремих операцій на ринках капіталу та уточнення положень окремих рішень НКЦПФР : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01.03.2022 № 138. URL : https://www.nssmc.gov.ua/wpcontent/uploads/2022/03/rishennia_138_-_vsi_if_-_01.03.2022.pdf

7. Про порядок проведення окремих операцій на ринках капіталу : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 28.02.2022 № 137. URL : https://www.nssmc.gov.ua/wpcontent/uploads/2022/02/rishennia_voiennyy_stan_protsenty_za_ovhz_28_02_2022.pdf

8. Про тимчасове обмеження проведення операцій на ринках капіталу : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 24.02.2022 № 136. URL : https://www.nssmc.gov.ua/nktspfr-rishennia-u-zviazku-iz-vvedenniam-voiennohostanu/

9. Головач М. Ю. Фінансова безпека ринку цінних паперів в умовах війни. *Modern Economics.* 2022. № 34(2022). С. 36–42. DOI https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-05

10. Нацкомісія з цінних паперів допускатиме до обігу в Україні боргові цінні папери іноземних держав. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3753205-nackomisia-z-cinnih-paperiv-dopuskatime-do-obigu-v-ukraini-borgovi-cinni-paperi-inozemnih-derzav.html

УДК 355.02

Калусенко Альона,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава,
старший викладач кафедри економічної політики та сталого розвитку,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: *державне регулювання, ціна, товари, національна економіка.*

Kalusenko Alona,
a student of higher education of the first (bachelor) level
Supervisor:
Telishchuk Myroslava,
senior lecturer of the Department of Economic Policy and Sustainable Development,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

GOVERNMENT REGULATION OF PRICES IN THE CONDITIONS OF WAR

Keywords: *state regulation, price, goods, national economy.*

Державне регулювання цін є державною діяльністю спрямованою на встановлення та підтримання певного рівня цін для забезпечення прибуткової діяльності комерційних структур, цінової рівності в усіх галузях національної економіки, фактичної заробітної плати, монетарної стабільності

та інших економічних параметрів країни. В Україні державне регулювання цін є комплексною системою заходів, спрямованих на забезпечення стабільності економіки, соціальної справедливості та захисту інтересів громадян, особливо в умовах воєнного стану.

Державне регулювання цін це – процес прямого або опосередкованого впливу держави на рівні та співвідношення цін з метою реалізації тієї чи іншої цінової політики [1].

З метою своєчасного реагування та контролю суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі за ціноутворенням товарів у галузях обслуговування виробництва та споживання країни здійснюється щоденний моніторинг.

Дані моніторингу свідчать, що з 14 березня 2022 року багато компаній майже в усіх регіонах України налагодили логістику, що покращило ситуацію з асортиментом товарів, а також дозволило знизити ціни на продуктові товари, хлібобулочні вироби, деякі молочні, чисті продукти та паливо.

Враховуючи складність ситуації, Держпродспоживслужба вимагає від суб'єктів господарювання не допускати необґрунтованого підвищення цін на товари, що мають важливе суспільне значення для населення, у період дії воєнного стану.

У ці складні часи для всього українського населення, з метою забезпечення безперебійної роботи підприємств в умовах воєнного стану постановою Кабінетом Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303 «Про припинення заходів державного контролю та державного ринкового нагляду в умовах правового режиму воєнного стану» було припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду і державного ринкового нагляду. Державний нагляд під час воєнного стану в Україні буде здійснюватися лише задля стримання зростання цін на соціально значущу продукцію, гарантуючи їх доступність для населення та за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави [2].

З 01 липня 2023 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 2023 № 650 «Про регулювання цін на окремі види продовольчих товарів та забезпечення стабільної роботи виробників продовольства в умовах воєнного стану». На сьогодні в Україні встановлено державне регулювання цін на товари, що мають істотну соціальну значущість,

а саме: крупа гречана; цукор-пісок; борошно пшеничне вищого сорту; макаронні вироби вітчизняного виробництва (вермішель з борошна пшеничного вищого сорту); молоко пастеризоване жирністю 2,5 відсотка (у плівці); хліб житньо-пшеничний; яйця курячі категорії С1; птиця (тушка куряча, четвертина тушки курячої); вода мінеральна негазована; масло вершкове жирністю 72,5 відсоттовка; природний газ; електрична енергія; бензин марки А-92; бензин марки А-95; дизельне пальне; батон; олія соняшникова рафінована.

До зазначених у цьому переліку продовольчих товарів належать товари вітчизняного виробництва, крім товарів, маркованих як органічна продукція[3].

До припинення або скасування воєнного стану в Україні державний контроль за цінами також покладено на податкові органи. Крім того, відповідно до статті 165-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення за порушення порядку формування, визначення і застосування цін і тарифів передбачена додаткова відповідальність, а саме накладення на адміністративних штрафів на посадових осіб суб’єктів господарювання, винних у вчиненні зазначеного порушення [4].

Отже, державне регулювання цін є важливою складовою державної діяльності, спрямованою на забезпечення стабільності та рівності цін у різних секторах національної економіки. Зокрема, в контексті сучасних умов, пов'язаних із воєнним станом, влада України прийняла заходи для підтримки економічної стабільності та захисту інтересів населення.

Моніторинг цін на товари вказує на певне полегшення ситуації після впровадження логістичних заходів компаніями, що призвело до зниження цін на деякі продукти. Однак, згідно з даними, Держпродспоживслужба виступає за стримання підвищення цін на товари з важливим суспільним значенням, особливо під час воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державне регулювання цін / Енциклопедія Сучасної України ЕСУ. URL : http://surl.li/gdvaj (дата звернення: 26.11.2023).

2. Увага: контроль за зростанням цін / Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБА. URL : https://dpss.gov.ua/news/uvaga-kontrol-za-zrostannyam-cin (дата звернення: 26.11.2023).

3. До уваги споживачів: діє контроль за цінами на соціально значущі товари / Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБА. URL : https://dpss.gov.ua/news/do-uvahy-spozhyvachiv-diie-kontrol-za-tsinamy-na-sotsialno-znachushchi-tovary (дата звернення: 26.11.2023).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213–330) / Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text (дата звернення: 26.11.2023).

УДК 336.2

Касперович Юлія,
канд. екон. наук,
старша наукова співробітниця
Центру економічних і соціальних досліджень,
Національний інститут стратегічних досліджень,
м. Київ, Україна

ІМПЕРАТИВИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *податкова безпека, податкова стійкість, боротьба з ухиленням від сплати податків, податкові пільги, цифровізація, боротьба з корупцією.*

Kasperovych Yuliia,
Ph. D. in Economics,
Senior Researcher of the Center for Economic and Social Research,
The National Institute for Strategic Studies,
Kyiv, Ukraine

IMPERATIVES OF TAX SECURITY AND SUSTAINABILITY IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE AND EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *tax security, tax sustainability, fight against tax evasion, tax benefits, digitalization, fight against corruption.*

Сплата податків є фінансовою основою виконання державою її функцій. У період воєнного стану своєчасність та повнота сплати податків є критично важливою для збереження фізичного існування держави. Адже усі сплачені до Державного бюджету України податки спрямовуються виключно на фінансування національної оборони. Сумлінна сплата податків також є

однією з визначальних передумов повноцінної євроінтеграції. Таким чином, податкова безпека та стійкість стали критично важливими складовими національної безпеки та стійкості відповідно.

Зміцнення податкової безпеки та стійкості в умовах воєнного стану та євроінтеграції визначатиметься реалізацією низки імперативів:

1. Результативність боротьби з ухиленням від оподаткування для наповнення бюджету. Своєчасна та повна сплата податків до бюджету є універсальною формою об'єднання зусиль українців у подоланні ворога та солідарним внеском кожного громадянина та бізнесу у Перемогу. І навпаки – ухилення від податків під час війни віддаляє Перемогу. Численні схеми ухилення від оподаткування, на жаль, досі залишаються поширеним явищем. До таких схем належать: контрабанда та «сірий» імпорт, виплата заробітних плат «у конвертах», нелегальне виробництво та обіг підакцизної продукції, виведення капіталів у низькоподаткові юрисдикції, зловживання спрощеною системою оподаткування, ухилення від податків у сфері грального бізнесу тощо.

Ухилення від податків має піддаватися суспільному критичному осуду, вважатися обкраданням української армії та прирівнюватися до мародерства. Існуючі схеми є ганебними та аморальними перед пам'яттю про загиблих та шаною травмованих військовослужбовців, перед мільйонами постраждалих ВПО та біженців, перед міжнародними партнерами - донорами України.

Радикальна детінізація економіки через рішучу боротьбу із поширеними схемами ухилення та мінімізації оподаткування є основним резервом для мультиплікативного наповнення бюджету (передусім, для збільшення фінансування оборони) без посилення податкового навантаження на сумлінних платників податків. Зменшення тіні має відбутися одночасно у трьох вимірах: у горизонтальному вимірі – в усіх галузях національної економіки; у вертикальному вимірі – в усіх розмірах бізнесу – від мікро, малого до великого; у просторовому вимірі – в усіх регіонах – від постраждалих до тилових.

Підвищення податкової культури має супроводжуватися активним, інклюзивним та відвертим діалогом між державою та платниками податків. Обов'язковою умовою є підвищення загальної фінансової грамотності у суспільстві для уникнення популізму щодо нібито можливостей радикального зниження ставок податків в умовах активних бойових дій, ракетних атак та високої невизначеності обсягів зовнішньої фінансової підтримки України з боку міжнародних партнерів. Новий суспільний податковий договір має передбачати одночасне зменшення рівнів тіньової економіки та корупції у фіскальних органах, які тісно між собою пов'язані.

2. Зміцнення інституційної спроможності фіскальних органів із нульовою толерантністю до корупції. Три державні органи – Державна податкова служба України, Державна митна служба України та Бюро економічної безпеки України – потребують призначення повноцінних керівників замість тривалого перебування на посадах виконуючих обов'язки. Відтак необхідне проведення трьох прозорих відкритих конкурсів за участі міжнародних експертів. Подальше проведення атестації, підвищення заробітних плат найбільш фаховим, мотивованим та здібним працівникам дозволить якісно підвищити ефективність роботи зазначених органів. Професіоналізм, доброчесність та нульова толерантність до корупції у податкових та митних органах мають стати загальною практикою для розбудови партнерських відносин держави та бізнесу. Необхідне підвищення аналітичної спроможності та ризик-орієнтованості контрольних заходів. Принципово важливо забезпечити невідворотність покарання за вчинені податкові та митні правопорушення.

3. Підвищення ефективності податкових пільг для стимулювання інвестицій. З метою підтримки бізнесу на початку воєнного стану державою була надана значна підтримка у формі податкових пільг та дерегуляцій. З поступовою адаптацією вітчизняної економіки до функціонування в умовах воєнного стану вони поступово звужувалися. Збережено пільги для платників податків на постраждалих територіях. На відносно безпечних територіях тилу важливо популяризувати серед бізнесу чинні пільгові податкові режими для стимулювання інвестицій, зокрема для резидентів «Дія Сіті», інвестиційних проектів із значними інвестиціями т.зв. «інвестиційних нянь» та індустріальних парків. Потенціал їх використання має бути максимізований.

4. Прискорення темпів цифровізації податкових та митних сервісів. Вже досягнуто значного прогресу у цифровізації процедур оподаткування. Причому, її темпи не зупинила повномасштабна війна. Діджиталізація податкових сервісів активно пожвавилася у поточному 2023 році. Найбільш помітними для громадян та бізнесу стали передзаповнення податкової декларації про майновий стан і доходи на підставі даних інформаційних баз даних ДПС, модернізація контакт-центру ДПС, оновлення веб-порталу ДПС, додавання розділу «Онлайн-навчання» на веб-порталі ДПС, запуск ДПС мобільного застосунку «Моя податкова», запуск чат-бота «SKARGA KPR DPS» із можливістю повідомити про порушення організації контрольно-перевірочних заходів територіальними органами ДПС тощо. Існує можливість повідомити ДПС про порушення податкового законодавства через

чат-бот «StopViolationBot» в месенджері Telegram. Вперше практично започаткований обмін даними між ДПС та Держмитслужбою вже дає вагомі результати, виявляючи ризикових суб'єктів господарювання. З боку України виконані передумови для початку міжнародного автоматичного обміну інформацією за стандартами CRS та CbCR із податковими адміністраціями іноземних держав. Крім того, Законом України № 3173-IX від 29.06.2023 р. передбачено розробку та запровадження нової електронної системи простежуваності обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів «е-Акциз».

5. Євроінтеграційні реформи на митниці. Бізнес поступово отримує митні переваги та спрощення за європейськими правилами. За рік «митного безвізу» з 01.10.2022/2023 рр. бізнес оформив майже 24 тис. транзитних декларацій та 85 авторизацій на застосування транзитних спрощень. Поступово зростає кількість авторизованих економічних операторів. Станом на 01.12.2023 р. їх кількість складає 19 підприємств. Водночас для прискорення руху вантажів митні пункти пропуску потребують поліпшення оснащення повним набором сучасних технічних засобів митного контролю, зокрема скануючих систем та вагових комплексів, засобів інтелектуальної фото та відео-фіксації тощо.

Комплексна реалізація п'яти окреслених імперативів дозволить зміцнити податкову безпеку та стійкість для наближення Перемоги та євроінтеграції.

УДК 342.9

Кирилюк Мирослава,
здобувачка другого
(магістерського) рівня ННІ права;
Рябченко Олена,
д-р юрид. наук, професор кафедри
адміністративного права,
процесу та митної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ПРОЦЕС ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *євроінтеграція, оподаткування, підприємництво.*

Kirilyuk Myroslava,
student of the second (master's)
level NNI Law;
Ryabchenko Olena,
professor of the Department of
Administrative Law, Process and
Customs,
Security of the State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE INFLUENCE OF EUROPEAN INTEGRATION ON THE PROCESS OF TAXATION OF ENTERPRISES IN UKRAINE

Keywords: *european integration, taxation, entrepreneurship.*

Трансформаційні процеси податкової системи, що відбуваються у нашій державі спрямовані на синхронізацію з загальноєвропейською практикою оподаткування та ключовими світовими принципами побудови податкової системи. Саме тому, на шляху інтеграції України в європейський простір, важливим є реформування податкової політики нашої держави відповідно до європейських практик та запозичення ефективних механізмів оподаткування.

Дослідження податку на прибуток приділяла увагу значна кількість науковців, у працях яких наголошувалось на необхідності вдосконалення податкового законодавства та запозичення досвіду зарубіжних країн. Серед дослідників варто виокремити наступних: В. Андрущенка, В. Чигрина, О. Непочатенко, Т. Мединську, О. Зайцева, П. Боровика та інших.

Податок на прибуток – це прямий податок, який підприємства сплачують з прибутку, отриманого від реалізації продукції, тобто різноманітних робіт чи послуг, нематеріальних активів, основних фондів, валютних цінностей, цінних паперів та інших видів фінансово-матеріальних цінностей, із прибутку від орендних операцій, роялті та від позареалізаційних операцій [1, с. 112].

В Україні використовується основна ставка податку на прибуток, яка становить 18% [2]. У зарубіжних країнах варіюються в різних межах - від 9% до 55%, що пов’язано з цілями та напрямами податкової політики, яка реалізується у цих країнах.

Ключовими напрямами на яких варто зосередитись у процесі інтеграції нашої країни в європейську спільноту та вдосконаленні правового забезпечення системи оподаткування прибутку підприємств є наступні: законодавча база, податкова політика, конкуренція та фінансове управління.

– насамперед, розпочати варто з гармонізації податкового законодавства до європейських стандартів оподаткування, тобто можлива зміна визначень, обов'язковості податків, процедур звітності та інших аспектів оподаткування прибутку;

– зміни в оподаткуванні підприємств, а саме зміна ставок податків на прибуток для створення конкурентоспроможної податкової системи та привертання інвестицій;

– важливо бути готовим до підвищення конкуренції для внутрішніх підприємств, у зв’язку з відкриттям ринку ЄС та доступом до нових ринків та підприємств з інших країн; водночас, зміни в системі оподаткування відповідно до стандартів ЄС можуть підвищити привабливість України для іноземних інвесторів та стимулюватиме іноземні інвестиції в країну;

– далі, гармонізація податкових стандартів може включати спрощення оподаткування для малих та середніх підприємств, створення прозорих механізмів податкової звітності та підтримку розвитку цього сектору економіки, що сприятиме їхньому розвитку;

– насамкінець, не менш важливим є забезпечення прозорості та підвищення ефективності у боротьбі з ухиленням від оподаткування, що може

включати такі заходи як підвищення кваліфікації інспекторів податкової служби; аналіз можливих ризиків та відбір для аудитів з використання аналітичних інструментів; ефективність обміну інформацією як на національному, так і на міжнародному рівнях, шляхом укладення угод, підписання стандартів; транспарентність звітності аби інформація про оподаткування була більш доступна для громадськості та контролюючих органів; використання технологій та підвищення свідомості та освіти підприємств та громадян.

Погоджуємось із науковцем Савченко Т., що вітчизняну модель можна доповнити такими позитивними положеннями естонської моделі, як пільги та звільнення від оподаткування, особливо для тих підприємств, що є представниками інноваційного та високотехнологічного бізнесу. Такий крок дозволить збільшити мотивацію серед представників бізнесу сплачувати податок, тому що ланцюжок «податок – суспільне благо», який є одним із вирішальних факторів, що впливають на лояльність платника податку щодо рівня податкового навантаження стане більш прозорим [3, с. 228].

У перспективі, вступ до Європейського Союзу або інша форма євроінтеграції може відкрити доступ до різних фінансових ресурсів та фондів ЄС: структурних та інвестиційних фондів, діяльність яких спрямована на підтримку розвитку та зменшення різниць в економічному розвитку між регіонами; програми та ініціативи для малих та середніх підприємств у вигляді субсидій, грантів або кредитів для стимулювання інновацій та росту бізнесу; фонди для регіонального та соціального розвитку.

Гармонізація податкового законодавства може призвести до більш ефективної системи оподаткування, що своєю чергою може полегшити податковий тягар для підприємств та сприятиме сталому розвитку й підвищенню якості життя у країні.

Таким чином, податок на прибуток відіграє важливе фіскальне значення як для підприємств, так і для держави, що обумовлює реалізацію фіскальної функції оподаткування при його стягненні. Тому, можемо дійти висновку, що запровадження європейських стандартів оподаткування при справлянні податку на прибуток дозволить спростити процес податкового адміністрування, що позитивно позначиться на інвестиційному кліматі в Україні та сприятиме політичній стабільності, економічному розвитку, міжнародній співпраці та зміцненню міжнародного статусу нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сєркіна М. С. Податок на прибуток підприємств: його роль для держави та платників податку. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю* : VII Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. Вінниця, 2019. С. 110–116.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 29.11.2023).

3. Науково-дослідна робота: сучасні тенденції розвитку обліку, контролю й оподаткування в умовах євроінтеграції / Міністерство освіти і науки України ; Сумський державний університет. Суми, 2021. 287 с.

УДК 657

Колісник Олена,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри обліку та консалтингу;
Гордієнко Тетяна,
Аспірантка,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Ключові слова: *облікова політика, гармонізація, країни європейського союзу, світовий досвід.*

Olena Kolisnyk,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
head of the department of accounting and consulting;
Tetiana Hordiienko,
PhD student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE EXPERIENCE OF EU COUNTRIES IN UKRAINIAN PRACTICE FORMATION OF ACCOUNTING POLICY

Keywords: *accounting policies, harmonization, countries of the European Union, world experience.*

Інтеграція України до країн Європейського союзу стикається із низкою викликів в процесі розробки облікової політики. Україна та європейські країни не мають єдиного підходу до формування облікової політики. Наявність різної методології та нормативних актів регулювання впливають на порівняння фінансових показників, якість обліку й прозорість фінансової звітності.

В Україні питанням гармонізації обліку вже понад два десятки років займаються вітчизняні вчені, розробляючи нові методики та рекомендації.

Питання реформування законодавства України в аспекті європейської інтеграції піднімалося в працях багатьох вітчизняних дослідників, таких, як Н. Акімова, І. Бураковський, Г. Немиря, О. Павлюк, В. Гомонай, С. Грищак, Т. Качка, Ю. Лаврук, І. Кравчук, В. Опришко, В. Чалий, Л. Янчева та ін. Праці зазначених вчених присвячені аналізу нормативно-правової база взаємовідносин України з ЄС, визначено чим Україна приваблива для ЄС й чим ЄС привабливий для України як економічний партнер, визначено заходи стосовно подальшої інтеграції України до ЄС.

Облікова політика є важливим інструментом, який оптимально поєднує державне регулювання й власну ініціативу підприємства щодо організації та ведення бухгалтерського обліку.

Інтеграційні процеси в Україні зумовлені перш за все фінансовою вигодою, таким чином легше отримати інвестування, приваблювати транснаціональні корпорації. В той час, як в Європі головним важелем виступає усунення перепон на шляху міжнародної торгівлі [1].

Однією із основних відмінностей щодо формування облікової політики є використання різних нормативних документів.

В Україні головним джерелом нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку є Податковий кодекс, Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та інші нормативні акти, прийняті органами влади. У ЄС основними документами є Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) та Європейські стандарти фінансової звітності (ЄСФЗ). Ці документи встановлюють загальноприйняті правила та принципи обліку, які мають бути дотримані компаніями [2].

Ще одна відмінність полягає у підході до оцінки та відображення активів, зобов'язань та фінансових результатів. Українська система бухгалтерського обліку базується на принципі відображення фактичної вартості активів та зобов'язань. У ЄС використовуються принципи ринкової вартості та правдивого відображення. Це означає, що компанії зобов'язані оцінювати свої активи та зобов'язання на основі поточної ринкової вартості [3].

Характеристика формування облікової політики в Україні:

– законодавча база: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» й інші нормативно-правові акти;

– використання міжнародних стандартів: використовуються разом із національними стандартами;

– особливості обліку податків: окреме відображення ПДВ й включення певних податків до складу витрат;

– підходи до оцінки активів й зобов'язань: фактична вартість;

– вимоги до фінансової звітності: національні стандарти й вимоги;

– гармонізація з міжнародними стандартами: процес впровадження МСФЗ й ЄСФЗ.

Характеристика формування облікової політики в країнах ЄС за такими елементами:

– законодавча база: європейські стандарти фінансової звітності; міжнародні стандарти фінансової звітності; директиви ЄС, національні стандарти обліку;

– використання міжнародних стандартів: беруться за основу для стандартів обліку;

– особливості обліку податків: може використовуватися єдина система оподаткування;

– підходи до оцінки активів й зобов'язань: ринкова вартість й правдиве відображення;

– вимоги до фінансової звітності: вимоги ЄС й міжнародні стандарти;

– гармонізація з міжнародними стандартами: уже використовуються.

Отже, можна стверджувати, що українська та європейська облікова політика перебувають на різних стадіях власного розвитку: Україна тільки впроваджує міжнародні стандарти, тоді як Європа активно їх використовує, як основу для власної облікової політики. Існують й інші відмінності, такі як особливості обліку податків, підходи щодо оцінки активів й зобов'язань, тощо. Усунення відмінностей в обліковій політиці Європи й України може допомогти відновленню у повоєнний час української економіки та створити умови для внутрішньо економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва В. Г. Сучасні тенденції розвитку методології обліку. *Сучасний рух науки* : тези доп. XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Дніпро, 18–19 жовтня 2021 р. Дніпро, 2021. 254, [88] с.

2. Yarmoliuk, O. F., Dmytrenko, O. M., Viter, S. A. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Oblik i Finansi*, 91, 44–51.

3. Савчук В. В. Облікова політика підприємств України. Луцьк, 2021.

УДК 338.2

Коляденко Роман,
здобувач вищої освіти третього (PhD) рівня, спеціальність 051 «Економіка»,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Ключові слова: *податки, амортизаційна політика, державні органи, нерухомість, ринок нерухомості, будівництво.*

Roman Kolyadenko,
third-level (PhD) higher education student in specialty 051 «Economics»,
State Tax University, Irpin, Ukraine

TAX ASPECTS OF PROMOTING RESIDENTIAL CONSTRUCTION

Keywords: *taxes, depreciation policy, state bodies, real estate, real estate market, construction.*

Розвиток ринку нерухомості є прямим відображенням того, як працює економіка країни. Сьогодні, ця взаємодія вливає на подальший розвиток української економіки. Саме по тому як відновлюється ринок нерухомості, можна відслідковувати відновлення економічної складової. Війна в Україні внесла вагомі правки у функціонування ринку нерухомості. Внаслідок затяжної фази війни до сих пір точно не можливо врахувати масштаб руйнувань в містах, тому дуже складно прогнозувати ситуацію на ринку нерухомості після закінчення війни.

Побудова податкової системи, сприятливої для економічного зростання, повинна передбачити не зменшення загальної суми податків або їх рівня, а перед усім, оптимізацію податкового на вантаження за даної величини податкових надходжень, необхідної для виробництва суспільних благ. Важливість теми дослідження як із теоретичного, так і з практичного боку обумовлюється необхідністю наукового дослідження особливостей реалізації податкових інструментів стимулювання розвитку будівельного сектора житлової нерухомості.

Через війну будівництво житла в Україні частково зупинилося. Матеріали та роботи різко подорожчали. На первинне житло попит став відсутній. Інвестувати гроші у первинну нерухомість зараз українці не готові. Заявлені покупцями ціни не відповідають реальній вартості. Кількість угод купівлі-продажу з початком війни суттєво скоротилася.

На одного покупця наразі припадають пропозиції десятків квартир на ринку. Ціни, які можна побачити на сайтах агентств нерухомості та у профільних порталах, реальній ситуації на ринку не відповідають. Продавці вказують вартість нерухомості щонайменше на 30% (а іноді й 55%) менше від цін, які можна було вказати у довоєнний період. Попит знизився порівняно з довоєнним не менш ніж на 60 –70% [1], але вартість житла поступово зростає, при цьому у різних регіонах ситуація суттєво різниться.

Вагомим стимулом інвестиційної діяльності в житловому будівництві є використання групи податкових пільг інноваційно-інвестиційного характеру, до яких відносять інвестиційний податковий кредит та інвестиційні податкові пільги. Зокрема, інвестиційний податковий кредит передбачає зменшення податкового зобов’язання з податку на прибуток на певний відсоток суми коштів, інвестований у придбання не оборотних активів. Податковий кредит поширений у багатьох розвинених країнах. Наприклад, у Франції та Німеччині законодавство передбачає від 10 і більше видів податкових кредитів. У США, Австрії та інших країнах застосування цього інструменту призвело до швидкого оновлення матеріально-технічної бази суб’єктів господарювання, переозброєння виробництва, модернізації потужностей [2].

Інвестиційна податкова знижка на інвестиції та витрати в НДДКР надає право підприємствам на пряме зменшення оподатковуваного прибутку на повний або частковий обсяг зазначених витрат компаній. Слід зазначити, що кожна країна має власний напрям застосування цього інструменту: в Іспанії пільги надають для інвестицій капітального характеру, у Португалії –

інвестицій у створення нових робочих місць на відповідних територіях, у Данії – витрат на НДДКР [3].

Однією із найважливіших проблем для економіки України є розширення інвестиційної діяльності та залучення інвестицій, в тому числі з-за кордону для відновлення зруйнованого війною та будівництва нового житла. Для цього необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат, в першу чергу податковий. По суті Зауважимо, що в зарубіжних країнах надання інвестиційного податкового кредиту є одним із найважливіших інструментів податкового регулювання. Отже, використання податкових пільг інноваційно-інвестиційного характеру в житловому будівництві є доцільним у зв'язку з тим, що вітчизняні будівельні організації-генпідрядники в основному спеціалізуються на ринкових питаннях маркетингу і продажу нерухомості та економічно не зацікавлені в упровадженні інноваційних технологій. Водночас поступова інтеграція української економіки та будівельного сектору в європейську спільноту висуває додаткові вимоги до рівня ціни та якості будівельних матеріалів, сировини, будівель і споруд тощо. При цьому характерним є перехід від технологічного розвитку будівництва до діяльності, що орієнтується на потреби різних груп населення в доступному, ресурсоощадному та якісному житлі [4].

Амортизаційна політика є одним із головних методів, що дають можливість державі на макрорівні регулювати інвестиційні процеси у сфері будівництва житла. Серед основних механізмів зменшення бази податку на прибуток за рахунок збільшення валових витрат є нарахування прискореної амортизації, що передбачає або збільшення норми амортизації в перші періоди використання основних засобів і нематеріальних активів, або розширення бази нарахування амортизації через застосування методів подвійно знижуваного балансового залишку, методу семи кроків і кумулятивного методів. Так, у США було скорочено терміни амортизації науково-дослідного обладнання до трьох, іншого рухомого майна – до п'яти років. У Японії дозволяється протягом першого року виробництва окремих, особливо важких виробів мати до 25% вартості такої продукції за рахунок амортизаційних відрахувань [5, с. 395–396].

З 1 листопада 2022 року в Україні змінено порядок оподаткування операцій з об'єктами нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому [7]. Зміни торкнулися основних податків: ПДВ, податок на прибуток підприємств, ПДФО.

Одна з головних особливостей будівельної діяльності полягає в довгостроковому характері виробничого процесу. Будівельний підряд, як правило, – це безперервний процес виробництва і реалізації протягом тривалого часу, який може охоплювати кілька звітних періодів. І, звичайно, що це не може не відобразитися на методології бухгалтерського обліку та, як наслідок, на оподаткуванні підприємств будівельної галузі. Податковим кодексом України передбачено особливий порядок оподаткування операцій за довгостроковими договорами (контрактами). На сьогоднішній день у Податковому кодексі України відсутні будь-які особливості чи різниці, пов'язані з довгостроковими чи будівельними контрактами. Довгостроковий договір (контракт) - це будь-який договір: на виготовлення товарів, виконання робіт, надання послуг; з довготривалим (більше одного року) технологічним циклом виробництва; яким не передбачено поетапного здавання робіт [6].

Позитивний вплив на обсяги донорського та інвестиційного фінансування відновлення житлової нерухомості матиме такий фактор, як якість і справедлива вартість будівельно-монтажних робіт, які мають забезпечуватися безперешкодним доступом іноземних будівельних компаній до тендерів і конкурсів з відбору підрядників.

Також є доцільним поширення діджиталізації на процеси визначення обсягів руйнування та пошкодження житлового фонду, а також для обрахунку компенсації витрат на його відновлення. Високий рівень діджиталізації в Україні та її глибока інклюзія з допомогою порталу «Дія» вже почали використовуватися для фіксації зазнаних втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поморцева О. Є., Кобзан С. М. Будівництво та ринок нерухомості. Проблеми та тенденції. *Publishing House «European Scientific Platform».* 2022. С. 73–81.
2. Білецький В. Стимулювання розвитку будівельної галузі: податковий аспект. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*. 2023. С. 115–120.
3. Татаренко Н. О., Поручник А. М. Теорія інвестицій : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2000. 160 с.
4. Ковалюк О. М., Мельник Н. В. Тенденції державного регулювання розвитку будівництва в умовах євроінтеграції економіки України. *Інноваційна економіка.* 2012. № 12 (38). С. 9–14.

5. Савіцька О. П. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2011. № 714. С. 391–398.

6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI, із змінами та доповненнями. URL : https://tax.gov.ua/nk

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з об’єктами нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому : Закон України від 20 вересня 2022 року № 2600-IX.

УДК 336.027

Корж Марина,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики
та сталого розвитку,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС

Ключові слова: *податки, органи місцевого самоврядування, децентралізація, сталий розвиток.*

Marina Korzh,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economic Policy and Sustainable Development,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TAX TOOLS FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN EU COUNTRIES

Keywords: *taxes, local self-government bodies, decentralization, sustainable development.*

25 вересня 2015 р. Генеральна асамблея ООН схвалила резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», що встановила 17 Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР). Для кожної з 17 ЦСР у соціальній, економічній та екологічній сферах у Порядку-2030 сформульовано завдання та визначено цільові показники, які пропонується досягти до 2030 р. Територіальні громади здатні через органи місцевого самоврядування забезпечити ефективне використання наявних ресурсів за рахунок наданих повноважень для свого подальшого сталого розвитку.

На це, зокрема, вказує О. Лайко, зауважуючи, що «світова податкова політика створює зони переважного залучення капіталу і сама стає інструментом глобальної конкуренції, що обумовлює формування полюсів економічного зростання на основі створених комфортних умов оподаткування… приклад розвинених країн, в тому числі з ЄС, свідчить про використання податкових інструментів для провадження конкурентної інвестиційної політики на регіональному, субрегіональному, національному рівнях, в межах всієї території ЄС, в розрізі окремих значущих видів економічної діяльності, за категоріями і верствами суспільства, за окремим стратегічними векторами, які визначають успішність розвитку і добробут суспільства в найближчій та довгостроковій перспективах» [1].

Реформа місцевого самоврядування в країнах ЄС відбувалась завдяки зміні адміністративно-територіального устрою шляхом укрупнення адміністративно-територіальних одиниць. При цьому, в кожній країні цей етап відбувався з урахуванням особливостей її розвитку та історії.

Відповідно до Європейської Хартії місцевого самоврядування [2], надання соціальних послуг та виконання державою своїх функцій має відбуватися з дотриманням та на основі принципу субсидіарності, тобто надання суспільних послуг має здійснюватися тими органами управління, які максимально наближені до населення. При цьому, надання відповідних повноважень на місцевий рівень має супроводжуватися перерозподілом фінансових ресурсів, серед яких основну роль посідають податкові надходження. Таким чином, адміністративна децентралізація в країнах ЄС супроводжувалася процесами фіскальної, в тому числі і податкової, децентралізації.

Якщо звернути увагу на практику формування податкових доходів бюджетів територіальних громад, можна зауважити, що у ЄС є країни з високим рівнем фіскальної автономії місцевих бюджетів і країни, бюджети яких формуються перш за все за рахунок трансфертів з державного бюджету.

Податком, який має найбільшу частку у доходах місцевих бюджетів у більшості країн ЄС, є податок на доходи фізичних осіб.

В країнах ЄС органи місцевого самоврядування наділені широкими повноваженнями стосовно встановлення та справляння таких податкових платежів, зокрема щодо встановлення податкових ставок, визначення бази оподаткування, надання пільг. «У цьому праві вбачається один з наріжних каменів самостійності, а також важливий елемент демократичного процесу на місцевому рівні» [3].

Досліджуючи особливості розвитку податкової системи країн ЄС на місцевому рівні, варто зауважити розгалужену систему місцевих податків і зборів. Для прикладу, у Бельгії на сьогодні є майже сто місцевих податків і зборів, в Італії – близько 70-ти, у Франції – 50-ти. Натомість у Великій Британії є тільки один місцевий податок, який проте є одним з ключових бюджетоформуючих податків.

Водночас Україні, як і Австрії, Бельгії, ФРН, Ісландії, Іспанії, Португалії, Чехії та Швеції характерна низька питома вага місцевих податків у структурі доходів місцевих бюджетів.

Попри це, розвиток податкових систем країн-членів ЄС в умовах децентралізаційних процесів характеризувався деякими особливостями, серед яких: 1) по-перше, зростання використання майнових податків, про які уже згадувалося; 2) по-друге, поступове зниження податків, які сплачувалися місцевими підприємствами; 3) по-третє, розширення використання екологічних податків.

Також варто додати, що в Україні станом на сьогодні, у зв’язку з воєнним станом по всій Україні, процес адміністрування місцевих податкових надходжень значно погіршився і став дуже складним завданням для всієї влади. До проблем належать такі: зменшення сплати місцевих податків, неможливість збирання місцевих податкових надходжень на окупованих територіях, підвищення витрат на процес адміністрування місцевих податків, втрата документації, яка є необхідною для адміністрування місцевих податків та багато інших проблем. У таких умовах надзвичайно важливо розробити ефективну стратегію адміністрування місцевих податків, яка дозволить виконувати бюджетні зобов’язання та забезпечити необхідні ресурси для функціонування місцевих громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лайко О. І. Податкові важелі підтримки соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету.* 2017. № 2 (2). С. 26–32.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи. Страсбург, 2017. 56 с. URL : https://rm.coe.int/-pdf-a6-59-pages/168071a536

3. Хегрот С. Місцеве управління у Швеції. *Програма сприяння парламентові України.* 1993. № 48. URL : http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog/analit/swe008.txt

УДК 338.22

Корінь Інна,
аспірант кафедри економіка підприємства,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА ПОШУК ЗАСОБІВ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: *трансфертне ціноутворення, економічна безпека, податкове резиденство, низькоподаткові юрисдикції, дочірні підприємства.*

Korin Inna,
Postgraduate student of the Department of Enterprise Economics,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROBLEMS OF TRANSFER PRICING AND THE SEARCH OF WAYS TO IMPROVE ITS DEVELOPMENT

Keywords: *transfer pricing, economic security, tax residency, low tax jurisdictions, subsidiaries.*

Дослідження проблематики трансфертного ціноутворення та пошук шляхів для вдосконалення його розвитку стає вимогою часу. Для України на практиці наразі можна застовувати досвід європейських країн та судові практики, які сформували ряд важливих та прогресивних правових позицій та висновків для покращення контролю у сфері трансфертного ціноутворення. Разом з цим, можна підкреслити, що за допомогою належного контролю за інструментами трансфертного ціноутворення, можна суттєво завадити розмиванню бази оподаткування і, як наслідок, збільшити суми оподаткування та забезпечити економічну безпеку держави на належному рівні.

У Стратегії сталого розвитку України до 2030 року передбачено підвищення ефективності податкової системи шляхом удосконалення як системи оподаткування, так і впровадження європейських принципів управління в сфері оподаткування та забезпечення покращання умов для ведення бізнесу. В той час у Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» наголошено на необхідності разом із удосконаленням регуляторних умов сприяти спрощенню процедури адміністрування податків та зборів і забезпеченню на рівні держави простих і прозорих правил оподаткування. Зазначено, що одним із базових принципів діяльності державних та суспільних інституцій у напрямі забезпечення економічного зростання має стати «всебічне сприяння розвитку підприємницької діяльності, гарантування й захист прав власності, стабільність, прозорість і простота податкової системи, викорінення корупції на усіх рівнях та детінізація економіки» [1].

З огляду на основні принципи, що лежать в основі трансфертного ціноутворення, можна виділити наступні: максимізація прибутків, мінімізація податків, мінімізація митних платежів, удосконалення системи контролю материнською компанією фінансових потоків філій, надання менеджменту всіх рівнів (як національного, так і міжнародного) однакових умов для встановлення і підтримки таких цін, які б забезпечували рентабельність філій і доброзичливе ставлення споживачів. Податкові органи контролюють рівень трансфертних цін компаній з огляду на їх важливу роль для державного бюджету. Отже, для податкових органів в рамках ТЦУ основним об'єктом перевірок є трансфертна ціна (завищена, занижена або реальна), а ціллю є запобігання маніпуляцій із ціною підприємствами за для власного збагачення та зменшення податкових надходжень [2].

Механізм трансфертних цін дозволяє маніпулювати ціною на товари або послуги переслідуючи власну вигоду підприємства. Заниження трансфертної ціни на імпортовані товари, дозволяє підприємству зменшувати митну вартість товару та занижувати податок з таких імпортованих товарів, тим самим збільшуючи дохід підприємства. Завищення трансфертної ціни на експортовані товари з України, дозволяє підприємству переміщувати свої фінансові ресурси до більш зручних низькоподаткових гаваней, де вони сплатять менший податок, ніж в Україні, тим самим завдавши податкові втрати для бюджету України.

Для податкового органу країни є важливим розуміння ієрархія структури компанії та де саме знаходиться материнська компанія, яка фактично контролює одну із дочірніх компаній, що знаходиться в Україні та належить

до міжнародної групи компаній. Згідно даних ДПС 2021 року основними державами податкового резидентства материнських компаній міжнародної групи компаній є: Кіпр (21%), Німеччина (10%), США (8%), Франція (5%), Швейцарія та Україна (по 4%), Нідерланди, Австрія, Великобританія та Британські Віргінські Острови (по 3%), інші країни (36%). Податкова служба України в рамках податкової перевірки, в свою чергу, направляє міжнародні запити до податкових органів країн, ціллю яких є отримання фінансової звітності материнської міжнародної компанії та з'ясування розміру податків, що сплачуються за межами України [3].

При виборі країни компанії орієнтуються за такими критеріями:

– низький рівень оподаткування прибутків, розмір ставки мінімум на 5% менший ніж в Україні (18%);

– держави, які не узгоджували договори з Україною про обмін інформацією;

– уповноваженні органи, яких не надають своєчасну та повну фінансову інформацію українським компетентним органам.

За розрахунками YouControl до «податкових гаваней» найчастіше збувались зернова продукція, об'єкти чорної металургії, жири та олії. На них припадало майже 60% офшорних експортних операцій [4].

З огляду на ситуацію, вважаю, доцільним буде реформування податкової системи, шляхом створення для підприємців таких умов, що здійснення таких схем було неможливим, невигідним і непотрібним.

Українські компанії також користуються перевагами трансфертного ціноутворення. Для вітчизняного бізнесу популярною є купівля дочірніми чи афілійованими підприємствами, що створені в країнах з низькими податковими ставками, цінних паперів материнської компанії та отримання дивідендів або роялті в цій юрисдикції. Також часто використовуються схеми із псевдо експортом чи псевдо імпортом товарів, коли фізичного переміщення товарів через кордон не відбувається, а всі операції відбуваються лише на папері. У результаті цього прибуток, який отримується від здійснення таких операцій, осідає на низько-податкових територіях [5].

Таким чином, підвищення ефективності проведення податкового контролю вимагає зростання якості аналітичної роботи. Йдеться про важливість:

– розробки чітких методичних рекомендацій щодо проведення податкового контролю в галузях економіки для працівників податкових органів із визначенням методів і принципів проведення основних аналітичних процедур, які важливо здійснювати;

– розробки спеціального програмного забезпечення, яке дозволить автоматизувати аналітичні процедури проведення економічного аналізу в даній сфері та адаптувати його до існуючих автоматизованих робочих місць і баз даних, якими користуються працівники податкових органів;

– розширення аналітичних підрозділів податкових органів або зменшити на них навантаження шляхом ліквідації контролю, який не має змістового навантаження та не впливає на ефективність процесу оподаткування;

– активізації роботи науково-дослідних інститутів для проведення системного аналізу діяльності галузей економіки з точки зору оподаткування та формулювання ними кількісних і якісних параметрів функціонування певної галузі;

– покращення взаємодії структурних підрозділів податкової служби, ліквідація та розробка шляхів усунення суперечностей у сфері проведення податкового контролю в галузях економіки;

– розробки найбільш доцільної схеми проведення податкового аудиту з урахуванням галузевих особливостей, які необхідно враховувати на кожному етапі його проведення;

– покращення взаємодії між органами державної влади та створення єдиної циклічної системи інформації [6].

Отже, необхідність контролю за трансфертним ціноутворенням передбачене чинним законодавством, проте стрімкі процеси зміцнення зовнішньоекономічних зв’язків вітчизняних суб’єктів господарювання та тотальний прояв глобалізаційних процесів можуть спричинити податкові втрати завдяки пільговим режимам оподаткування та заниженої ставки на прибуток, що дозволяє підприємствам маніпулювати цінами і законно знижувати податкові надходження до бюджету України. В рамках ефективного податкового контролю трансфертних цін контролюючі органи отримують ефективний механізм протидії оптимізації оподаткування з використанням пільгових податкових юрисдикцій, а також спосіб контролю за великим бізнесом з ціллю законних податкових надходжень в український бюджет. Для оптимального застосування ТЦО потрібно не тільки розвивати внутрішнє законодавство, але й міжнародне співробітництво [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цілі сталого розвитку та Україна. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina
2. Система економічної безпеки держави / за заг. ред. д-ра екон. наук проф. А. І. Сухорукова ; Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБО України. К. : ВД «Стилос», 2009. 685 с.
3. Фролов С. М., Козьменко О. В., Бойко А. О. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів. Суми : Українська академія банківської справи НБУ, 2015. 332 с.
4. Кривіцький В. Б. Вектори вдосконалення митного контролю в Україні у контексті забезпечення фіскальної безпеки держави. *Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Економіка».* 2018. №11(39). С. 135–142.
5. Проценко Т. О. Деякі теоретичні аспекти забезпечення фіскальної безпеки. *Фінансова безпека України на сучасному етапі* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Ірпінь, 28 листоп. 2018 р. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2018. С. 318–323.
6. Прокопенко Н. С., Тимошенко А. О. Забезпечення фіскальної безпеки держави в умовах євроінтеграції. *Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія: Економічні науки.* 2017. Вип. 27 (3). С. 72–77.
7. Дахно О. М., Єрмак О. О. Напрями забезпечення фіскальної безпеки держави. *Фінансова безпека в системі забезпечення національних економічних інтересів: проблеми і перспективи* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 26–28 трав. 2016 р. Полтава : ПолтНТУ, 2016. С. 78–80.

УДК 336.027:338.24

Крутилін Станіслав,
аспірант кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009 0005 3289 1172

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ У ПЛАТФОРМНОМУ СЕГМЕНТІ ЗАЙНЯТОСТІ: УКРАЇНА ТА ЄС

Ключові слова: *цифровізація ринку праці, платформна зайнятість, тіньові доходи, оподаткування платформного сегменту зайнятості, євроінтеграція.*

Krutylin Stanislav,
Postgraduate student of the
Department of Economics,
Entrepreneurship and Business
Administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine
ORCID ID 0009 0005 3289 1172

PROBLEMS OF TAXATION IN THE PLATFORM EMPLOYMENT SEGMENT: UKRAINE AND THE EU

Keywords: *labor market digitalization, platform employment, shadow income, taxation of the platform employment segment, European integration.*

Процеси цифровізації вплинули на зміни в усіх сферах соціально-економічного життя та секторах національної економіки. Цифровізація ринку праці спричинила виникнення нових форм та видів зайнятості, що принципово змінюють характер соціально-трудових відносин. Розвиток цифрових

технологій надав імпульс для поширення зайнятості на основі трудових платформ, що збільшились вп’ятеро за останнє десятиліття [1].

В Україні платформна форма зайнятості набуває широкого поширення та все більшого практичного застосування. Так, у 2018 р. Україна посіла перше місце в Європі та четверте місце у світі з зайнятості на цифрових платформах, що вимірюється за сумою фінансових потоків та кількістю завдань, виконаних на таких платформах [2].

Проте існують і значні ризики пов’язані з подальшим поширенням платформної зайнятості. Це насамперед масштабування тіньової зайнятості, доходів та прихованих трудових відносин у цифровому просторі. Не дивлячись на цифровізацію та фіксацію всіх процесів пов'язаних з такою зайнятістю, цифрові платформи фактично існують за межами національних ринків та регуляторів. Трудові платформи не зобов’язані бути прозорими щодо об’ємів виконаних робіт та наданих послуг, а працівники платформ надають послуги без укладання трудової або цивільно правової угоди та оплати податків з отриманої грошової винагороди. Так згідно з даними дослідження Міжнародної організації праці «Зайнятість через цифрові платформи в Україні» 48% серед респондентів не мають офіційної реєстрації, 24% зареєстровані як самозайняті особи, решта не відповіла на запитання (2017 р., 1000 опитаних) [3]. Цей показник вищий ніж в середньому в Україні. Частка неформальної зайнятості у 2018 р. становила 21,6% [4].

У контексті обраного Україною євроінтеграційного курсу та набуття статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу слід розглянути досвід цих країн щодо оподаткування платформного сегменту праці. Щоб вирішити проблеми оподаткування платформного сегменту зайнятості, країничлени ЄС розпочали ініціативи щодо отримання даних про доходи користувачів платформ безпосередньо від компаній.

Слід зазначити що на даний момент немає єдиного вектору щодо цього питання серед країн ЄС (розробка єдиного вікна звітності для платформної праці знаходиться на рівні дискусії), а запроваджені системи оподаткування доходів у платформному сегменті незважаючи на деякі спільні риси, мають і значні відмінності, що продиктовані особливостями національних ринків праці а також відсутністю гармонізації системи оподаткування доходів і систем соціального забезпечення. У таблиці 1 представлено підходи щодо оподаткування доходів у платформному сегменті на прикладі трьох країн ЄС [5].

Таблиця 1 – Порівняння систем оподаткування доходів у платформному сегменті зайнятості в країнах ЄС

Характеристики	Естонія	Данія	Франція
Обов’язковість	Добровільна	Обов'язкова	Добровільна для соціальних внесків і обов'язкова для цілей оподаткування
Мотивація створення системи	• Сприяння платформній зайнятості • Спрощення сплати податків і соціальних внесків для платформних працівників • Сприяння розвитку бізнес середовища • Відкритий уряд	• Сприяння платформній зайнятості • Спрощення податкового законодавства • Підтримка локальних датських платформ • Створення складної технологічної системи, яка потенційно може використовуватися всіма членами ЄС	• Зменшення тінізації платформної праці та ухилення від сплати податків • Сприяння розвитку підприємництва • Забезпечення збору соціальних внесків від платформних працівників
Проблеми	• Добровільна система що досягає насичення; потрібно перейти до обов'язкової участі • Забезпечення участі міжнародних платформ праці що не зареєстровані в Естонії	• Законодавство обмежується платформами спільного використання житла • Не врегульоване питання соціального забезпечення працівників платформ • Забезпечення участі міжнародних платформ праці що не зареєстровані в Данії	• Автоматична добровільна звітність про соціальні внески не працює належним чином: добровільна система без фінансового стимулу • Складні регуляторні рамки ускладнюють повну законодавчу відповідність для деяких платформ

Джерело: складено автором на основі [5].

З таблиці 1 можна побачити, що підходи до оподаткування платформного сегменту праці різних країн відрізняються за концепцією. Наприклад Естонія обрала добровільну систему, Данія обрала обов’язкову систему оподаткування, а Франція використовує гібридну модель. На вибір Естонії вплинуло бажання уряду побудувати довірчі відносини з платниками податків. Уряд Естонії очікував що якщо система буде простою та справедливою, платники податків добровільно б звітувати про свої доходи. Зрештою

це справдилось лише частково, і тепер уряд визнає, що їм потрібно рухатися до обов'язкової системи. Обов'язкова система Данії були мотивовані позитивним ставленням до оподаткування в країні - існуюче законодавство, вимагає обов'язкову звітність платформ без згоди користувачів.

Для подолання проблем оподаткування платформного сегменту праці в Україні потрібно врахувати досвід країн ЄС у цьому напрямку, зокрема:

– ввести поняття платформної зайнятості у чинне законодавство України, та розробити критерії щодо віднесення до такого виду зайнятості;

– посилити на державному рівні регуляторну співпрацю з трудовими платформами для регулювання діяльності платформ та гармонізації їх діяльності у відповідність до законодавства;

– запровадити трьохсторонній діалог між працівниками платформ, трудовими платформами та законодавчими інститутами для розробки механізмів та стимулів щодо детінізації доходів сектору платформної зайнятості;

– розробити механізми збору інформації про трудову діяльність і доходи платформних працівників у співпраці з платформами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Labour Organization, 2021, World Employment and Social Outlook 2021: The Role of Digital Labour Platforms in Transforming the World of Work. URL : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_795453.pdf

2. Зайнятість через цифрові платформи в Україні. Проблеми та стратегічні перспективи. Міжнародна організація праці. 2018. URL : https://www.kiis.com.ua/materials/pr/15082018_ILO_report/wcms_ukr.pdf

3. Work on Digital Labour Platforms in Ukraine: Issues and Policy Perspectives. International Labor Organisation, 2018. URL : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_635370.pdf

4. Неформальне зайняте населення за статтю, місцем проживання та статусом зайнятості у 2018 році. Державна служба статистики. 2019. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_nzn_smpsz_u

5. Ogembo, D., and Lehdonvirta, V. Taxing Earnings from the Platform Economy: An EU Digital Single Window for Income Data? British Tax Review, 2020 (1): 82–101. URL : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3576426

УДК 336.2, 339.9

Кучеренко Сергій,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, спеціальність 071 «Облік і оподаткування», Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ключові слова: *оподаткування, податкові ризики, управління податковими ризиками.*

Kucherenko Serhii,
third (educational-scientific) level graduate specialty 071 "Accounting and taxation", State Tax University, Irpin, Ukraine

TAX RISKS MANAGEMENT IN THE TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Keywords: *taxation, tax risks, tax risk management.*

Управління податковими ризиками суб'єктів господарювання в умовах євроінтеграційних процесів України має свою специфіку та зіштовхується із цілим рядом нових викликів.

В поняття «податковий ризик суб'єкта господарювання» ми вкладаємо наступний зміст: це явище, яке пов'язане із ймовірністю настання для нього негативних наслідків у сфері справляння податків, а саме - необхідністю здійснення додаткових фінансових витрат внаслідок зміни державою встановлених правил оподаткування, допущення помилок при обчисленні податків, донарахування контролюючим органом податків, штрафних санкцій та пені внаслідок виявлених порушень податкового законодавства [4].

Основні задачі управління податковими ризиками полягають у своєчасному виявленні існуючих та потенційних ризиків і здійснення відповідних заходів, покликаних нівелювати або зменшити вплив їхніх можливих наслідків.

Податковий розвиток України в умовах євроінтеграції передбачає не тільки адаптацію податкової системи до європейських стандартів, але й зміну підходу до оподаткування в цілому [2].

Удосконалення податкової політики України в умовах євроінтеграції включає, зокрема: радикальне скорочення податкових пільг та преференцій військового часу; перехід від реактивної до проактивної податкової політики [3].

Імплементація устрою ЄС у сфері адміністрування податків та зборів потребує внесення подальших змін до законодавства, зокрема в частині обов'язковості збору та надання визначених даних бізнесом з метою їх подальшої передачі компетентним органами країн-членів [1]. Можна констатувати, що євроінтеграційні процеси мають призвести до серйозних змін в податковій системі України, які направлені, в першу чергу, на зменшення рівня податкового шахрайства та зловживань податковими преференціями. В контексті податкової євроінтеграції України варто згадати і про такий орган Європейської комісії, як Група Кодексу поведінки у справах оподаткування бізнесу (Code of Conduct Group (Business Taxation) та її основний інструмент - Кодекс поведінки ЄС з оподаткування бізнесу (The EU Code of Conduct (business taxation)) [5].

Згідно з Кодексом, країни-члени ЄС зобов'язуються скасувати існуючі податкові заходи, які становлять шкідливу податкову конкуренцію, і утримуватися від запровадження будь-яких подібних заходів у майбутньому.

Можемо констатувати, що в питанні управління податковими ризиками євроінтеграційні процеси ставлять перед суб'єктами господарювання наступні виклики: підвищення вимог до прозорості та активна практика обміну податковою інформацією з великою ймовірністю зведе нанівець більшість схем внутрішньої та міжнародної податкової оптимізації, в яких задіяні вітчизняні компанії; особлива увага до належного податкового адміністрування може підвищити частоту та глибину контрольно-перевірочних заходів зі сторони податкових органів; радикальне скорочення податкових пільг та відміна спеціальних режимів оподаткування можуть призвести до значного підвищення рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання.

Ефективне управління податковими ризиками в умовах євроінтеграційних процесів вимагає гнучкості, активної взаємодії з податковими органами та постійного моніторингу змін в законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глушко А. Д., Колінчук Д. В., Власенко В. А. Реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції.*«Економічна безпека: держава, регіон, підприємство* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Полтава, 29 верес. 2022 р. Полтава, 2022. С. 180–183.

2. Зігунова С. А. Податковий розвиток в євроінтеграційних умовах України. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14967/1/1-Збірник_конференції_2023%20(2)-51-54.pdf (дата звернення: 23.11.2023).

3. Іванов Ю. Б., Лаптєв В. І. Преференційна податкова політика повоєнного відновлення України в контексті євроінтеграції. URL : http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/30214/1/Іванов%20Ю%20тези2.pdf (дата звернення: 24.11.2023).

4. Кучеренко С. М. Подвійна природа податкового ризику. *Український економічний часопис*. 2023. Вип. 2. С. 36–40.

5. Code of Conduct Group (Business Taxation). URL : https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/code-conduct-group/ (дата звернення: 27.11.2023).

6. Краєвський В. М., Муравський О. Ю. Ризикоорієнтований підхід в системі податкового контролю за трансфертним ціноутворенням. *Український економічний часопис.* 2023. № 1. С. 23–28.

УДК 657.43.001.8:004.81

Лазаренко Дмитро,
д-р екон. наук, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ОБЛІКОВИХ ФУНКЦІЙ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ІНДУСТРІЇ 5.0

Ключові слова: *Індустрія 5.0, циркулярна економіка, нові облікові функції, екологічні ризики, бухгалтерський облік.*

Lazarenko Dmytro,
Doctor of Economic Sciences, professor of the Department of International Economic Relations, State Tax University, Irpin, Ukraine

APPLICATION OF NEW ACCOUNTING FUNCTIONS IN THE CONDITIONS OF THE TRANSITION TO INDUSTRY 5.0

Keywords: *Industry 5.0, circular economy, new accounting functions, environmental risks, accounting.*

Процес інтеграції національного обліку та оподаткування в європейський простір передбачає гармонізацію вітчизняного законодавства з європейським, а також узгодження міжнародних стандартів обліку та оподаткування.

Цифрова трансформація обліку та оподаткування змінила спосіб ведення бізнесу і управління відносинами, що створює широкий простір для підвищення інформативності і аналітичності облікової інформації [1].

З підписанням маніфесту щодо переходу України до Індустрії 5.0 на порядку денному з’явилися питання відповідного інформаційного забезпечення інноваційного бізнес-середовища.

Закономірною є еволюція обліку в таку модель, яка враховує не тільки зростання конкурентоспроможності окремих підприємств, але й стійкість ланцюгів, впровадження зеленого курсу та людино-центричність. Індустрія 5.0 базується саме на цих засадах, які змінюють підходи до облікової інформації й значно краще балансують та покращують їх реакцію на виклики соціального, екологічного та економічного середовища, а не тільки зростання власних прибутків [2].

У умовах подвійного переходу до вимог Індустрії 5.0 облікова інформація стає все більш цінним ресурсом для прийняття управлінських рішень.

Перехід до індустрії 5.0 передбачає впровадження нових технологій, які дозволяють перехід на циркулярне виробництво та зменшити вплив на навколишнє середовище. У цих умовах бухгалтерський облік має забезпечити нові інформаційні потреби, пов'язані з такими обліковими об’єктами, як відходи, виробництво супутньої продукції, зелена енергія [6].

Індустрія 5.0 характеризується зростаючою увагою до питань циркулярної економіки та екології. Ця економічна модель передбачає скорочення відходів і повторне використання ресурсів. Вона протистоїть традиційній лінійній моделі економіки, яка передбачає виробництво, використання та утилізацію ресурсів.

Бухгалтерський облік відіграє важливу роль у забезпеченні інформативності, прозорості та підзвітності в питаннях циркулярної економіки та екології. Серед нових завдань облікової роботи в умовах І5.0, наш погляд мають бути:

- Оцінка впливу на навколишнє середовище;
- Визначення можливостей для зменшення шкідливого впливу;
- Порівняльний аналіз власного прогресу з іншими компаніями;
- Звітування про свій вплив перед стейкхолдерами.

Обговорення нових обліково-інформаційних задач в контексті реалізації нових рішень циклічної економіки відбулося на панельній дискусії “Як прискорити шлях до нових рішень та їх впровадження” в рамках конференції НДО, бізнес-асоціацій, кластерів, МСП та стартапів «Індустрія 5.0 в Україні» П. Карташов (Український фонд стартапів), Т. Філатов (агенція АСТАР), І. Мовчан (Українська Вагова Компанія), Н. Гаращенко (DIH КАУ / Клуб економістів) [4].

Одним з завдань, що має виконувати бухгалтерський облік в умовах індустрії 5.0 є забезпечення прозорості та підзвітності в питаннях циркулярної економіки та екології. Це передбачає, зокрема, облік відходів, які

утворюються в процесі виробництва та їх подальше використання (утилізація). Бухгалтерський облік повинен забезпечити достовірну і своєчасну інформацію про обсяги відходів, їх склад, а також про способи їх утилізації або переробки. Ця інформація необхідна для управління екологічними ризиками, розробки заходів щодо зменшення обсягів непродуктивних відходів та підвищення ефективності їх переробки.

Бухгалтерський облік також має забезпечувати облік супутньої продукції, яка виробляється з відходів. Ця продукція може бути реалізована або використана всередині підприємства. Бухгалтерський облік повинен забезпечити достовірну інформацію про обсяги виробленої супутньої продукції, її вартість, а також про способи її реалізації або використання. Ця інформація необхідна для оцінки економічної ефективності переробки відходів.

Ще одна облікова ділянка, яка потребує адаптації до умов І5.0 пов'язана з обліком зеленої енергії. Це передбачає, зокрема, облік обсягів виробленої зеленої енергії, її вартість, а також способи її використання. Ця інформація необхідна для управління витратами на енергію, а також для оцінки економічної ефективності використання зеленої енергії.

До нових облікових функцій, які може виконувати бухгалтерський облік в умовах переходу до індустрії 5.0:

– Розвиток методології бухгалтерського обліку інноваційної діяльності.

– Ведення обліку відходів за видами, складом, способом утилізації або переробки.

– Ведення обліку супутньої продукції, яка виробляється з відходів.

– Ведення обліку зеленої енергії за видами, обсягами, вартістю та способом використання.

– Управління екологічними ризиками.

Виконання цих функцій вимагає від бухгалтерів нових знань та навичок. Бухгалтери мають бути освідченні в інноваційних бізнес-технологіях, які використовуються в індустрії 5.0, а також у питаннях екології та охорони навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Семанюк В., Мельник Н. Вплив цифрових технологій на інформаційне середовище бізнесу в умовах п'ятої промислової революції. *Вісник економіки.* 2022. № 3. С. 203–212.

2. Маніфест щодо переходу України до Індустрії 5.0. URL : https://www.clusters.org.ua/blog-single/manifest-perehid-ua-industry5-0/ (дата звернення: 26.11.2023).

3. Guerrero, C., Sierra, J. E. (2018). Impact of the Implementation of a New Information System in the Management of Higher Education Institutions. Int. J. Appl. Eng. Res., 13, 2523–2532.

4. Yoon, S. A. (2020). Study on the Transformation of Accounting Based on New Technologies: Evidence from Korea. Sustainability, 12.

5. Індустрія 5.0 в Україні. Конференція НДО, бізнес-асоціацій, кластерів, МСП та стартапів, 14 липня 2023. URL : https://www.clusters.org.ua/industry-5-0-in-ukraine/ (дата звернення: 10.11.2023).

6. Лазаренко Д. О., Ляшенко В. І., Уткін В. П. Структурні моделі циркулярних біоенергетичних кластерів. *Економічний вісник Донбасу.* Київ-Полтава, 2023. № 1(71). С. 80–86.

УДК 339

Марченко Ольга,
канд.екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ключові слова: *інновації, інноваційний розвиток, інноваційний статус, євроінтеграція.*

Marchenko Olha,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Departament
of economy, entrepreneurship and
business administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Keywords: *innovation, innovative development, innovative status, European integration.*

Інноваційний розвиток підприємств України є вагомою характеристикою її економіко-конкурентного потенціалу. Зважаючи на контекст євроінтеграційного вектору розвитку національної економіки України та набуття нею статусу країни-кандидата на вступ до ЄС постає потреба ідентифікації її інноваційного статусу.

Українські компанії, які прагнуть до інноваційного розвитку, стикаються зі складним екстернальним середовищем функціонування. Хоча кожен промисловий сектор має свій власний набір проблем, їх об’єднує

низька ефективність державних інституцій, що серйозно обмежує їх інноваційну динаміку [1].

Структурні відмінності України від ЄС, які впливають на інноваційний розвиток:

1) Україна має нижчий дохід на душу населення;

2) виробництво і бізнес-процеси займають меншу частку в структурі економіки;

3) чистий приплив прямих іноземних інвестицій позитивно впливає на інноваційний клімат, однак загальний обсяг витрат на дослідження та розробки – негативно;

4) не має достатньої інформація щодо інноваційного профілю України для потенційних інноваційних інвесторів;

5) показники системи управління системою досліджень та інновацій в Україні є нижчими за середні показники ЄС;

6) в Україні немає достатньої інформації про показники, які пов'язані зі зміною клімату, що є вагомим для країн-членів ЄС.

В 2023 році Україна посідала 55 місце серед 132 економік, представлених у глобальному індексі інновацій. Перед нами – Північна Македонія, за нами – Філіппіни. Також цього року наша країна вперше увійшла до ТОП-3 найінноваційніших економік у групі країн з доходами нижче середнього. Найвищі рейтингові оцінки отримав ступінь розвитку української освіти, інформаційно-комунікаційних технологій, інтелектуальний рівень людського капіталу. Найнижчі – стан інституційного поля, довіра до бізнесу, стан інфраструктури (що не дивно в умовах повномасштабної війни) [2].

Для зростання рівня економічної ефективності інноваційного розвитку необхідними кроками повинні стати пошук новітніх підходів до формування стратегій інноваційної діяльності з урахуванням впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища до яких віднесемо: цифрову трансформацію бізнес-процесів, раціоналізацію процесів використання ресурсного потенціалу, впровадження ресурсозберігаючих, екологічних, енергоефективних технологій, дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності, підвищення рівня інтелектуалізації. Особливо зазначені напрями актуалізуються за умови євроінтеграційного напряму розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заяць О. І., Ярема Т. В., Чорномаз М. М. Інноваційна сила та статус української економіки в контексті євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2023. Випуск 48. DOI https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-4
2. Рейтинг інноваційних країн світу: яке місце посідає Україна. URL : https://psm7.com/uk/fintech/rejting-innovacionnyx-stran-mira-na-kakom-meste-ukraina.html

УДК 332.025.13

Міщенко Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЗШИРЕННЯ ФУНКЦІЙ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *внутрішній аудит, стандарти, суб'єкт державного сектору, консультація, функція.*

Mishchenko Tetiana,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of audit and economic analysis,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

EXPANSION OF INTERNAL AUDIT FUNCTIONS OF PUBLIC SECTOR ENTITIES IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN UKRAINE

Keywords: *internal audit, standards, public sector entity, consultation, function.*

Рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, яке ухвалила Європейська рада 23 червня 2022 року, відкриває перед Україною широкі можливості та водночас покладає на українську владу додаткові зобов'язання щодо здійснення докорінних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ. Підґрунтям для реалізації євроінтеграційних процесів в Україні є виконання вимог з адаптації законодавства України до права Європейського Союзу.

Зближення України з Європейським Союзом на законодавчому рівні стосується всіх сфер діяльності, зокрема сфери державного внутрішнього фінансового контролю, невід'ємною складовою якого є внутрішній аудит. Обов'язковість запровадження діяльності з внутрішнього аудиту у суб'єктів державного сектору пов'язане з процесом реформування управління фінансовими ресурсами держави та ґрунтується на дотриманні стандартів і принципів у сфері державного контролю.

Наразі Україна зробила значні кроки на шляху впровадження європейської моделі внутрішнього аудиту, які, в першу чергу, пов'язані з законодавчим та методологічним регулювання вітчизняної практики. Саме тому можна говорити про започаткування цілісної нормативно-правової бази, яка на державному рівні регулює запровадження функції внутрішнього аудиту у суб'єктів державного сектора. Одним із регуляторних актів в сфері внутрішнього аудиту є затверджені наказом Міністерства фінансів України «Стандарти внутрішнього аудиту» (далі – Стандарти) [1], якими визначено єдині підходи до планування, організації та проведення внутрішніх аудитів, документування їх результатів, підготовки аудиторських звітів, висновків та рекомендацій, порядку звітування керівнику, здійснення внутрішніх оцінок якості внутрішнього аудиту суб'єкта державного сектору.

Норми вітчизняних «Стандартів внутрішнього аудиту» адаптовані до вимог «Міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту» (далі – міжнародні Стандарти) [2], що сприяє дотриманню обов'язкових елементів основних положень міжнародної професійної практики. Проте, вітчизняні Стандарти не враховують одну з важливих функцій внутрішнього аудиту − консультаційну, яка передбачена міжнародними нормами та успішно реалізується в європейській аудиторській практиці. Хоча в Україні, в умовах сьогодення, все частіше говорять про зміну акцентів діяльності з внутрішнього аудиту щодо консультаційних послуг, зокрема, таких послуг як дорадчих, освітніх тощо.

Консультативна діяльність внутрішніх аудиторів з надання послуги спрямована на покращення системи управління ризиками, системи внутрішнього контролю та додавання вартості суб'єкта державного сектору. Прикладами подібних послуг можуть слугувати консультації, надання рекомендацій, сприяння діяльності, проведення семінарів та тренінгів тощо.

Особливість діяльності з надання внутрішнім аудитором консультаційних послуг передбачає дотримання об'єктивності та не прийняття на себе управлінських обов'язків. Під час надання консультаційної послуги

виникає ймовірність ризику обмеження об'єктивності при виконанні аудиторського завдання, якщо внутрішній аудитор раніше був відповідальним за діяльність щодо якої проводиться консультування. Проте, міжнародні Стандарти вказують на можливість застосування обмежень у разі виникнення індивідуальної необ'єктивності, пов'язаної з конфліктом інтересів, наприклад: обмеженням обсягу перевірки, обмеженням доступу до документації, персоналу, майна та обмеженням ресурсів тощо.

Міжнародні Стандарти вказують, що консультаційні послуги – дорадчі за своїм характером і, зазвичай, виконуються у відповідь на окремий запит замовника завдання. Характер та обсяг консультаційного завдання визначаються за домовленістю з замовником. Керівнику підрозділу внутрішнього аудиту слід розглядати прийняття консультаційного завдання, виходячи з того, наскільки таке завдання може покращити управління ризиками, систему внутрішнього контролю, додати вартості суб'єкту державного сектору [2].

Особливі застереження містять міжнародні Стандарти щодо надання консультативних послуг з питань управління ризиками та системи внутрішнього контролю. Зокрема, вони вказують на можливість використання знання про ризики та внутрішній контроль, які отримані під час виконання консультаційних завдань, при оцінці ефективності цих системи у суб'єкта державного сектора, водночас застерігають, що допомагаючи керівництву в розробці або вдосконаленні процесів управління ризиками, контрольних заходів, внутрішні аудитори повинні утримуватися від прийняття на себе управлінських обов'язків щодо фактичного управління ними.

Консультативна діяльність повинна відображатися в організаційних регламентах внутрішнього аудиту суб'єкта державного сектора. Наприклад, мета, завдання, характер консультаційних послуг повинні визначатися в Декларації внутрішнього аудиту. Для досягнення порозуміння між внутрішнім аудитором та замовниками щодо цілей, обсягу консультаційного завдання відповідальності за якість його виконання доцільно спільну домовленість оформляти відповідними документами. Крім того, міжнародні Стандарти передбачають формування Робочих програм консультаційних завдань, у яких повинні визначатися процедури збору, аналізу, оцінки і документування інформації в процесі виконання завдання та Звіту про хід виконання і результати консультаційного завдання. За формою та змістом вказані документи залежно від характеру консультативної послуги та потреб замовника відрізняються від подібних документів для аудиторського завдання.

Таким чином, євроінтеграційні процеси в сфері державного фінансового контролю передбачають виконання низки завдань і заходів, пов'язаних з подальшим розвитком функцій внутрішнього аудиту, а також впровадженням кращих практик Європейського Союзу у цих питаннях. Однією із таких практик є запровадження консультаційної функції у діяльність з внутрішнього аудиту, яка додає вартості суб'єкту державного сектору, оскільки орієнтована на попередження негативних подій, забезпечення об'єктивного підтвердження інформації про результативність та ефективність процесів управління, функціонування систем суб'єкта державного сектору, зокрема систем управління ризиками та внутрішнього контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стандарти внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011 № 1247 / Верховна Рада України. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/s/580-19

2. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти). URL : https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Ukrainian

УДК 336.221.4 (477)

Моргуненко Артем,
здобувач вищої освіти
третього (доктор філософії) рівня,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

КОНКУРЕНТНІ ПРАВИЛА ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *трансфертне ціноутворення, ЄС, агресивне податкове планування.*

Morhunenko Artem,
a third-level (doctor of philosophy)
higher education student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

COMPETITIVE TRANSFER PRICING RULES ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *transfer pricing, EU, aggressive tax planning.*

Створення ефективної податкової системи на шляху членства України в Європейському Союзі (далі – ЄС) є стратегічним національним інтересом. При цьому слід проаналізувати ініціативи європейського законодавства з метою гармонізації національного законодавства з нормами трансфертного ціноутворення ЄС.

На правовому рівні встановлено обов'язок країн ЄС дотримуватися спільних правил та норм у сфері оподаткування [1]. Однак слід зауважити, що правила трансфертного ціноутворення відрізняються. в кожній країні, яка є членом ЄС. Відтак, Комісія Європейського союзу за допомогою координації Організації економічного співробітництва та розвитку випустила проект ініціатив Директива «Business in Europe: Framework for Income Taxation» та Директива «Transfer Pricing» [2] з метою запровадження певних

загальних підходів для держав-членів європейського союзу у сфері транскордонної діяльності та норм трансфертного ціноутворення.

Метою роботи є дослідити правові ініціативи у сфері трансфертного ціноутворення на шляху до членства України в ЄС.

За даними дослідження Нерудова Д., Добрянскі М., Солілова В. та Літцман М., встановлено що середня сума прибутку, переміщеного з ЄС до глобальних податкових гаваней (Ірландія, Кіпр, Болгарія), становить 126,8 мільярда євро. Пов'язані втрати надходжень від податку на прибуток підприємств становлять 33,68 мільярда євро [3].

У цьому контексті особливо важливим є правовий аналіз здобутків та напрацювань Європейської комісії, адже за даними Державної податкової служби України за результатами 2022 звітного року надійшло 2 292 звіти про контрольовані операції на суму 2,2 трлн грн. При цьому питома частка нерезидентів в межах контрольованих операцій, зареєстрованих в країнах ЄС, складає: Австрія -16 %, Франція -7 % та Королівство Нідерланди -6 % [4].

Запропоновані Директиви розроблені на основі міжнародної податкової угоди ОЕСР/Великої двадцятки про мінімальний податок для глобальних корпорацій та мають на меті [2]:

1. створити загальні правила трансфертного ціноутворення щодо гармонізації національного законодавства кожного з членів ЄС;
2. знизити відсоток судових спорів щодо визначення відповідності умов контрольованих операцій принципу «витягнутої руки»;
3. надати окремий статус Настановам ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для мультинаціональних підприємств та податкових адміністрацій 2022 року.

Вищезазначений перелік, вказує на бажання Єврокомісії консолідувати існуючі національні правила контролю за трансфертним ціноутворенням. При цьому знизивши значні витрати суб’єктів господарювання на дотримання вимог податкового законодавства, та створюючи спрощені умови контролю трансфертних цін для податкових адміністрацій.

Таким чином, процес створення консенсусу у сфері контролю за трансфертним ціноутворенням для країн членів Європейського союзу має проактивний процес. Однак, актуальним постає питання інтеграції України до даного процесу шляхом аналізу відповідності вітчизняного законодавства запропонованим правилам. Забезпечення ефективної податкової системи на шляху євроінтеграційного розвитку має важливе значення для національної економіки та розвитку сприятливого економічного клімату для іноземних інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галущак І. Є., Кохан І. В., Дмитровська В. С. Формування податкової політики в контексті Євроінтеграції. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?n=2&y=2021

2. European Commission. Proposal for a Council Directive on transfer pricing, Strasbourg. 2023. URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2023-09/COM_2023_529_1_EN_ACT_part1_v7.pdf

3. Danuse Nerudova, Marian Dobranschi, Veronika Solilová, Marek Litzman, Onshore and offshore profit shifting and tax revenue losses in the European Union, Economic Modelling, 2023. Volume 119. DOI : https://doi.org/10.1016/j.econmod.2022.106111

4. Результати кампанії декларування контрольованих операцій за 2022 рік / Офіційний вебсайт Державної податкової служби. 2023. URL : https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/720000.html

УДК 342.9

Мороз Світлана,
канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного права, процесу та митної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *віртуальні активи, оподаткування, податок на доходи фізичних осіб, декларування, інвестиційний прибуток.*

Svitlana Moroz,
Ph. D. in Law,
Associate Professor of the Department of administrative law, process and customs security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TAXATION OF VIRTUAL ASSETS IN THE TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *virtual assets, taxation, personal income tax, declaration, investment income.*

Останнім часом ми можемо спостерігати суттєві зміни в податковому законодавстві, із крайніх в Верховній раді України 17.11.2023 було зареєстровано проєкт Закону № 10225 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» [1].

Даний законопроект, на думку автора, має на меті виведення із тіні неоподаткованого масиву доходу отримуваного бенефіціарами – українськими резидентами внаслідок отримання інвестиційного прибутку від реалізації віртуальних активів.

Такий намір законодавця автором оцінюється як позитивний, адже виведення певного сектору економіки з тіні та його належне податкове адміністрування

Даним законопроектом передбачається:

1. Віднести віртуальні активи до інвестиційного активу.

Такий підхід законодавця пояснюється тим, що відповідно статей 163 та 164 Податкового кодексу України (далі по тексту – ПК України) інвестиційні прибутки є об'єктом оподаткування та включаються до загальної бази оподаткування [2]. Таким чином, мета законодавця віднести віртуальні активи як до інвестиційного активу з метою настання наслідків для громадян України передбачені, що настають у результаті отримання інвестиційного прибутку:

– декларування;
– обрахування інвестиційного прибутку;
– нарахування податку на інвестиційний прибуток;
– сплата податку.

2. Впровадити пільговий податковий період для повного виходу ринку віртуальних активів з тіні.

Наразі законопроектом передбачається, що для тих резидентів України, які матимуть інвестиційний прибуток за результатом *звітного періоду* (проектом визначається, що це *один календарний рік* як для фізичних осіб) буде не більшим ніж 7 млн. грн, то такі особи будуть сплачувати *впродовж трьох наступних років*, що настає за звітним податок на доходи фізичних осіб *за ставкою 5%, впродовж наступних п'яти років – податок за ставкою 9 %, після зазначених періодів* – податок на доходи фізичних осіб застосовуватиметься загальна ставка, яка діє сьогодні – *18 %*.

Окрім податку на доходи фізичних осіб, також до інвестиційного прибитку від операцій повязаних з віртуальними активами буде нараховуватись військовий збір за загальною ставкою 1,5 %.

Тобто, законодавець фактично пропонує впровадити *8 річний пільговий податковий період.* На думку автора, такий гнучкий перехід з тіньового ринку в легітимне правове середовище має позитивно посприяти та стимулювати платників податків використовувати саме правове поле.

3. Регламентувати процедуру декларування інвестиційних прибутків від реалізації віртуальних активів.

Так, пропонується застосовувати існуючу загальну сьогоднішню процедуру декларування майнового стану та доходів фізичних осіб.

У силу статті 163 ПК України, зокрема, до об'єктів, які є доходом і підлягають оподаткуванню є такі види доходів:

– *доходи з джерела їх походження в Україні,* які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);

– *іноземні доходи* - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України [2].

Тобто, ті інвестиційні прибутки, які будуть отримані після або в момент відчуження віртуального активу як на території України так і закордоном будуть оподатковуватися на загальних підставах. На думку автора, в даному контексті є позитивним саме той регулятивний момент, що резидентом України будуть оподатковувався інвестиційні прибутки отримані закордоном України, оскільки, як правило, *джерело походження інвестиційну прибутку від операцій із віртуальними активами є іноземним.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні : проєкт Закону України від 17.11.2023 № 10225-1. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n3619

УДК 336.228.3

Муравський Олександр,
здобувач ступеня доктора філософії,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОЦІНКА ЯКОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАЄНСУ

Ключові слова: *трансфертне ціноутворення, внутрішній контроль, податковий комплаєнс.*

Muravskyi Oleksandr,
Ph. D Student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ASSESSMENT OF THE QUALITY OF THE TRANSFER PRICING INTERNAL CONTROL SYSTEM AS A TAX COMPLIANCE TOOL

Keywords: *transfer pricing, internal control, tax compliance.*

Взаємодія суб'єктів господарювання і податкових органів в процесі податкового контролю операцій трансфертного ціноутворення зазвичай супроводжується наростаючим рівнем напруги, небажанням суб'єктів господарювання сприяти процедурам перевірки податкового законодавства в частині відповідності здійснення контрольованих операцій принципу «витягнутої руки», недовірою податкових органів до окремих суб'єктів здійснення таких операцій, що є цілком обґрунтованим, зважаючи на практику використання трансфертного ціноутворення. Всі зазначені фактори у результаті можуть привести і суб'єктів господарювання, і податкові органи до вирішення суперечливих аспектів у судовому процесі, про що свідчить значна кількість судових справ і позовів. Відповідно, слід зазначити, що система взаємодії суб'єктів господарювання і податкових органів в процесі

контролю і аудиту операцій трансфертного ціноутворення повинна бути вдосконалена на засадах податкового комплаєнсу. Пропонована система взаємодії суб'єктів господарювання та податкових органів в процесі податкового контролю і аудиту операцій трансфертного ціноутворення відображена на рис. 1.

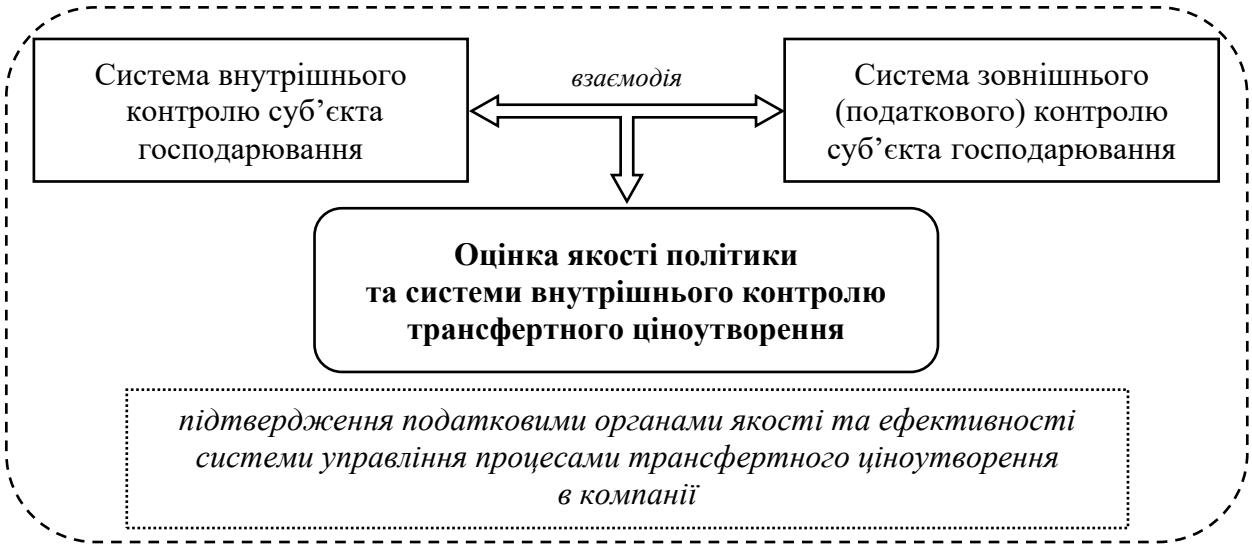

Рисунок 1 – Схема взаємодії бізнесу та податкових органів в процесі контролю трансфертного ціноутворення на засадах податкового комплаєнсу

Джерело: *розроблено автором.*

Отже, на нашу думку, ефективна взаємодія суб'єктів господарювання та податкових органів в процесі контролю трансфертного ціноутворення повинна ґрунтуватися на засадах комплаєнсу за допомогою інструменту – оцінка якості політики та системи внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення (як результату взаємодії систем внутрішнього та зовнішнього контролю). У відповідності до зазначеного новим елементом усталеної системи моніторингу контрольованих операцій суб'єкта господарювання стає податковий комплаєнс-контроль, під яким пропонуємо розуміти застосування інструментів з підтвердження якості та ефективності систем внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення суб'єкта господарювання податковим органом, що засвідчує прагнення і відповідальність платника податків щодо дотримання податкового законодавства на предмет відповідності принципу «витягнутої руки».

Підтвердження податковими органами якості політики та системи внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення суб'єкта господарювання повинно ґрунтуватися на розробленій, апробованій та затвердженій системі параметрів оцінки. Розробка та реалізація такого інструменту може

лежати в площині функціональних обов'язків створеного у структурі управлінь міжнародного оподаткування та трансфертного ціноутворення податкового органу. Відповідно, на цей орган і буде покладена відповідальність за здійснення та підтвердження оцінки якості політики та системи внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення суб'єкта господарювання. Дискусійним може залишатися питання, чи варто створювати під цю функцію в структурі податкового органу управління (відділ), або ж достатньо уповноваженої на ці функції посадової особи. В процесі становлення такого інструменту взаємодії та його апробації, достатньо уповноваженої посадової особи, а вже у випадку масштабування – організаційна структура може бути переглянути.

Процес оцінки та підтвердження якості політики і системи внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення суб'єкта господарювання може бути представлений такими етапами:

Етап 1. Підготовчо-інформаційний:

– отримання запиту щодо оцінки політики та системи контролю трансфертного ціноутворення компанії;

– підготовка документації для проведення оцінки політики та системи контролю трансфертного ціноутворення компанії.

Етап 2. Документально-діагностичний:

– отримання документів, що регламентують політику та засади внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення

– перевірка документів, що регламентують політику та засади внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення;

– оцінка якості процесів управління операціями трансфертного ціноутворення, їх контролю (згідно з визначеною методикою).

Етап 3. Оціночно-підсумковий:

– інтерв'ювання та стрес-тест системи управління і контролю трансфертного ціноутворення;

– підготовка висновку з оцінки якості політики та системи контролю трансфертного ціноутворення компанії.

Процес оцінки та підтвердження якості політики і системи внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення компанії розпочинається з моменту отримання уповноваженою на виконання відповідних функцій особою (фахівцем) або структурним підрозділом податкового органу запиту компанії.

За результатами проведених попереднього дослідження об’єкта, оцінки якості політики та внутрішнього контролю трансфертного ціноутворення, стрес-тесту і, у випадку необхідності, додаткового інтерв’ювання персоналу, фахівцем з оцінки готується обґрунтований висновок щодо підтвердження податковим органом якості та ефективності системи управління процесами трансфертного ціноутворення в компанії. Наявність такого підтвердження (у формі сертифікату, довідки чи внесення в податковий профіль суб’єкта господарювання) засвідчить відповідальну позицію платника податків на засадах податкового комплаєнсу щодо дотримання законодавства у сфері трансфертного ціноутворення на відповідність принципу «витягнутої руки» та підвищить рівень довіри до нього з боку податкових органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краєвський В. М., Муравський О. Ю. Обліково-податкова природа трансфертного ціноутворення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 5 (73), том 2. С. 84–89.
2. Краєвський В. М., Муравський О. Ю. Ризикоорієнтований підхід в системі податкового контролю за трансфертним ціноутворенням. *Український економічний часопис*. 2023. № 1. С. 23–28.

Novytska Nadiia,
PhD in Economics,
University of Luxembourg,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CONTEMPORARY DEVELOPMENTS IN PERSONAL INCOME TAXATION WITHIN THE EU AND UKRAINE

The necessity to choose between achieving economic efficiency and social justice is the key challenge that the state faces when taxing citizens' incomes. Equally important is the reduction of poverty and population inequality, which is extremely relevant today, since 59% of people in the world live in countries where inequality is increasing, only 5% live in countries where it is decreasing, and 1% of the richest people in world, owns 45.8% of the world's wealth.

Achieving greater equity and reducing inequality in society requires income redistribution, primarily through the tax system. To this end, the design of the personal income tax involves using a non-taxable minimum, tied in various proportions to the subsistence minimum, and a graduated tax scale where higher incomes face higher tax rates.

Let's look at the share of income tax in total tax revenues across different countries in 2022. In Denmark, it was the highest at more than 56.2%, followed by Finland at 41.4% and Italy at 39.3%. On average in the EU-27 countries, it was 35.2%, which is significantly more than in Ukraine, where it was 31.3% in 2021. The smallest tax shares were in Croatia 11.9%, Bulgaria 13.6%, Cyprus 13.8% and Romania 15.0%.

Compared to 2021, in 2022 the share of PIT in Ukraine increased significantly and amounted to 31.3% due to the influence of the military aggression of the Russian Federation, as a result of which many production facilities of enterprises were destroyed, some enterprises did not work and, accordingly, did not pay corporate income tax, VAT and others.

Currently, both the EU countries and Ukraine are in the midst of reforming their personal income tax systems. Governments are actively responding to economic and societal changes, aiming to optimize both the fiscal and regulatory aspects of personal income tax.

When we look at the reasons and factors driving tax reforms globally, they fall into two main groups. The first group comprises objective factors such as changes in climate, an aging population, increasing inequality and poverty, and the state and development of the economy. Additionally, factors like digitalization, globalization, and international integration processes worldwide play a significant role in shaping the need for tax reforms in different countries. The second group involves subjective factors, such as advancements in science and new knowledge that shape ideas about an effective taxation system. Additionally, countries are motivated to enhance their tax competitiveness, driving the desire for tax reforms. This highlights the dual influence of both objective and subjective factors in shaping tax policies globally

Globalization and increased capital and people mobility have spurred tax competition among countries. Nations vie for capital and seek to attract wealthy individuals, leading to changes in personal income tax design. The rise of remote work, accelerated by COVID-19 restrictions, has introduced new challenges about tax residency.

Working remotely from different countries has raised new political questions, like determining which country has the authority to tax these individuals. As people engage in work across multiple countries annually, the concept of tax residency is becoming increasingly challenging to apply. All of these changes have influenced how personal income taxes are structured. Many countries have introduced special rules, like exemption from paying tax on fringe benefits to expat employees from companies related to the move (Luxembourg) or excluding foreign income from taxation (Cyprus). Some countries have created tax systems specifically for digital nomads, offering lower personal income tax rates set by law and actual rates for individuals who are more skilled and mobile than others. The most tax-friendly European countries for digital nomads include Greece, Malta, Portugal, and Cyprus. The number of such tax regimes has grown globally from 5 in 1998 to 28 in 2021.

The rise of digitization has brought about new types of assets, like cryptocurrencies, and the potential for earning income from them. Consequently, some EU countries have introduced a personal income tax on this type of income.

In response to changing demographics, including an aging population and a notable decrease in the number of people in the working-age bracket, countries are working to encourage active participation in the labor market. This includes initiatives targeting women, especially mothers with young children, the elderly, and individuals with low- and high-skilled. The goal is to lower the tax burden

on low- and middle-income households and broaden the tax base. Certain countries have also implemented measures to streamline the personal income tax system, aiming to boost employment, offer work-related benefits, and support families with children, particularly those with lower incomes.

The digital revolution opens up new possibilities in tax administration. The benefits of new technologies make it simpler for taxpayers to follow tax laws, reduce the use of paper documents, and ease tax inspectors' oversight of tax payments. This, in turn, lowers the government's costs associated with these processes.

To make things easier, it's crucial to further develop the tax service for electronically submitting personal income tax declarations. This involves the tax department filling in a taxpayer's account and income tax return with details from third parties, like deductible income and expenses. In 2021, this service was available in 87.9% of tax offices in OECD countries. The pre-filled declaration includes information like 98% of the taxpayer's personal data, 86% of salary income, 76% of pensions, 47% of bank interest, 43% of dividends, and 31% of income from capital transactions as well as deductible expenses, such as charitable contributions 33.3%, university and school fees 27.5%, childcare expenses 23.3%, health and medical expenses 25.5%, pension contributions and savings 47.1%, interest on loans and mortgages, insurance premiums 33.3%, other expenses 33.3%. The taxpayer can either agree to such a declaration or adjust it, as a result of which the tax liability can either increase or decrease.

Modern tax offices are making use of digital tools in various ways. They employ "pushing" methods to swiftly fill in specific fields required by taxpayers. Virtual assistants, like chatbots, powered by artificial intelligence and application programming interfaces (APIs), are used to respond to taxpayers' queries. Many tax authorities offer mobile applications that provide essential information, tax reminders, and instructions. These apps are becoming more functional and are increasingly the primary means for taxpayers to access their records, interact with tax authorities, provide information and tax declarations, and make tax payments.

For instance, in Ukraine in 2023, a similar mobile application was introduced. It allows taxpayers to check their personal data, pay taxes online through systems like Google Pay or ApplePay, request and receive income and tax certificates, submit property status and income tax declarations, and more. These advancements significantly enhance compliance by promoting the timely submission of declarations, tax payments, and ultimately, increasing tax revenues.

Summarizing the main trends of reforms in the field of personal income tax in the EU countries, it is worth noting that they were aimed at reducing the tax rate of households with low and middle income and expanding the tax base and stimulating the relocation of highly qualified workers within the framework of tax competition. Current trends in tax administration include preliminary filling of declarations, "pushing" taxpayers to fill out declarations, use of virtual assistants based on artificial intelligence, mobile applications of tax authorities.

УДК 657

Новицький Микола,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, спеціальність 071 «Облік і оподаткування», Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: *оподаткування, облік, інвестиції, нерухомість.*

Novytskyi Mykola,
third (educational-scientific) level graduate specialty 071 "Accounting and taxation", State Tax University, Irpin, Ukraine

TAXATION OF INVESTMENT PROPERTY: ACCOUNTING AND ANALYTICAL ASPECT

Keywords: *taxation, accounting, investments, real estate.*

Про Інвестиційну нерухомість, можна сказати, що це нерухомість, яка придатна для інвестування капіталу з метою отримання прибутку. Це може бути будь-який вид нерухомості, такий як комерційна або житлова. Форми інвестиційної нерухомісті: купівля, продаж або здача в оренду, залежно від цілей інвестора. В бухгалтерському обліку Інвестиційна нерухомість обліковується відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (НП(С)БО та МСФЗ).

У Податковому кодексі України, до цього часу відсутні чіткі «правила гри» щодо оподаткування інвестиційної нерухомості. Відсутністю даних правил користуються не чесні громадяни і на практиці виникає непорозуміння між суб'єктами господарювання та органами Державної податкової служби.

Якщо у МСФЗ 40 «Інвестиційна нерухомість» [1] розмежовано операційну нерухомості, яку використовує підприємство в господарських цілях, та інвестиційну нерухомість, яка утримується виключно з метою отримання доходу від оренди, що в свою чергу призводить до розбіжностей в оподаткуванні орендних операцій.

У НП(С)БО 14 «Оренда» орендодавець, об'єкт наданий у фінансову оренду, відображає як дебіторську заборгованість та визнає дохід від здійснення інвестиційної діяльності і витрати, пов'язані з реалізацією активу [2]. Датою визнання доходу є дата нарахування його в момент передачі майна в оренду. прямі витрати орендодавця, які безпосередньо пов'язані з укладанням договору збільшують протягом строку оренди вартість дебіторської заборгованості і, як результат, зменшують дохід, що підлягає оподаткуванню. Тому доцільно до складу доходів, що беремо за базу оподаткування, включати фактично сплачені, а не нараховані орендні платежі на підставі договору.

На дату балансу інвестиційна нерухомість може бути оцінена за одним із двох методів з урахуванням норм НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість», а саме: за первісною вартістю, де облік об'єктів інвестиційної нерухомості ведеться аналогічно до обліку основних засобів з нарахуванням амортизації; та за справедливою вартістю у випадку достовірного її визначення без нарахування амортизації на об'єкт.

НП(С)БО 32 не вимагає для визначення справедливої вартості послуг незалежного оцінювача. За відсутності активного ринку для цього можуть використовуватися відкриті інформаційні джерела (реклама, інформація з мережі Інтернет). І навіть за відсутності інформації про ринкові ціни у п.21 НП(С)БО32 наведена пропозиція визначати справедливу вартість за теперішньою вартістю майбутніх чистих грошових надходжень від активу [3].

Податковий облік інвестиційної нерухомості аналогічний до обліку основних засобів у разі її оцінки за первісною вартістю. У підприємств можуть виникати складності ідентифікації об'єктів нерухомості, якщо їх частини використовуються за різним призначенням, але не можуть бути окремо надані в оренду. Часто підприємства за цих обставин застосовують професійне судження бухгалтера та розробку спеціальних критеріїв розмежування.

Отже, ринок нерухомості є важливою складовою частиною ринкової економіки та має свої особливості та вимоги до учасників і правила ведення бухгалтерського обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 40 «Інвестиційна нерухомість». URL : https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2040_ukr_2022.pdf

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» : наказ Міністерства фінансів України від 02.07.2007 № 779. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0823-07#Text

4. Coherence of accounting systems: transcendence of content and immunity of purpose / Kraievskyi V. M., Skoryk M. O., Bohdan S. V., Hmyrya V. P. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.* 2020. Volume 2. Number 384. P. 176–184.

УДК 657.1, 640.4

Остапенко Яна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПИТАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: *облік, аналіз, обліково-аналітичне забезпечення, готельно-ресторанний бізнес.*

Ostapenko Yana,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of accounting technologies and
business analytics,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ISSUES OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS ENTERPRISES

Keywords: *accounting, analysis, accounting and analytical support, hotel and restaurant business.*

Готельно-ресторанний бізнес є однією з високорентабельних галузей світової економіки, яка нині є провідним напрямом економічного і соціального розвитку України.

Однією з умов успішної перспективи вступу України до ЄС є відповідність прийнятим міжнародним стандартам і критеріям Всесвітньої туристської організації системи ООН (UNWTO), застосовуваним в готельно-ресторанному бізнесі.

Успішний розвиток підприємств індустрії гостинності безпосередньо пов’язаний з обліково-аналітичним забезпеченням готельно-ресторанного бізнесу. Обліково-аналітичне забезпечення послуг гостинності є одним з найважливіших механізмів управління, що дають можливість об'єктивно оцінити рівень економічної діяльності підприємств (закладів) готельно-ресторанної справи і підтвердити їх економічну безпеку.

Зміст обліково-аналітичного забезпечення, в частині управління економічною діяльністю суб’єктів господарювання зокрема, визначається низкою факторів, серед яких галузеві особливості діяльності підприємства, організаційно-правова форма функціонування, обсяг і ступінь диверсифікації фінансово-господарської діяльності, інші об’єктивні та суб’єктивні фактори [1].

В процесі дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою готелів можна визначити низку завдань, що охоплює цей механізм:

1) діагностика фінансово-господарського стану підприємства з метою упередження його фінансових ризиків;

2) прийняття управлінських рішень щодо доцільності діяльності з урахуванням виявлених загроз і небезпек;

3) максимально повне інформаційне забезпечення системи економічної безпеки підприємства в цілому, її окремих функціональних підрозділів;

4) сприяння гармонізації інтересів підприємства в цілому (як юридичної особи) та окремих співробітників (як фізичних осіб) з метою мінімізації внутрішніх загроз тощо [2].

Для раціонального обліково-аналітичного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою готелів необхідно враховувати інтереси різних користувачів інформації; розробляти політику та концепції інформаційної безпеки; створювати корпоративний стандарт забезпечення інформаційної безпеки готелю; частину інформації зарахувати до категорії обмеженого доступу та стежити за експлуатацією технічних заходів захисту інформації [3, с. 127].

З метою удосконалення обліково-аналітичного забезпечення необхідно: проаналізувати стан забезпечення обліку, аудиту та аналізу, забезпечити постійне формування й обґрунтування рішень щодо фінансово-господарської діяльності підприємства, реалізації заходів, які сприятимуть підвищенню рівня управлінських рішень щодо отримання прибутку[4]. Отриманню більш деталізованих облікових даних сприятиме впровадження в

обліково-аналітичну діяльність підприємств готельно-ресторанного бізнесу елементів управлінського обліку, з врахуванням міжнародних стандартів і прогресивного досвіду щодо сучасних підходів до формування фінансових результатів [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оліярник Т. Ю. Обліково-аналітичне управління фінансово-економічною безпекою готелів. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. № 3 (33). С. 210–223.

2. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Східно-українського нац. ун-ту ім. В. Даля.* 2011. № 3 (157), ч. 2.

3. Іванченко Н. О. Інформаційна складова економічної безпеки підприємства та її значення для забезпечення стійкого розвитку національної економіки. *Стратегія розвитку України*. 2011. № 3. С. 124–128.

4. Остапенко Я. О. Класифікація готельних послуг для цілей бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю доходів і витрат підприємств готельного господарства. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2014. № 1. С. 144–153.

5. Шиманська К. В., Остапенко Я. О. Стан діяльності підприємств готельного господарства в Україні та особливості: обліково-контрольний аспект. *Вісн. ЖДТУ.* 2014. № 1. С. 59–66.

УДК 336.226.3

Панасюк Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та
економічного аналізу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

КОНТРОЛЬ ЗА РИНКОМ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: *алкогольний ринок, акцизне оподаткування, державне регулювання алкогольного ринку, нелегальний обіг алкогольних напоїв, ухилення від сплати акцизного податку.*

Panasiuk Olha,
Ph. D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department
audit and economic analysis,
State Taxe University,
Irpin, Ukraine

CONTROL OF THE ALCOHOLIC BEVERAGES MARKET IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

Key words: *alcohol market, excise taxation, state regulation of the alcohol market, illegal circulation of alcoholic beverages, evasion of excise tax.*

Використання комплексного підходу до підвищення фіскальної ефективності національної податкової системи вимагає впровадження нових інструментів адміністрування податків. З огляду на розгортання фінансово-економічної кризи, спричиненої війною та пандемією COVID-19, особливу увагу варто звернути на дослідження застосовуваних сьогодні інструментів адміністрування податків на споживання, зокрема специфічного акцизу, який в Україні, з ухваленням у 2010 році Податкового кодексу, отримав назву акцизного податку. Одним з основних питань його застосування в

Україні є наявність значного рівня нелегального обігу, що вимагає адекватних заходів реагування з боку компетентних органів. Вражає той факт, що рівень нелегального обігу алкогольних напоїв, за експертними оцінками, останніми роками сягав 40 % [1, с. 44].

Однією з основних проблем, що виникають при визначенні стратегічних напрямів реалізації економічної політики, є потреба у вдосконаленні підходів до здійснення державного регулювання окремих товарних ринків, адже реалізація збалансованої державної політики в частині регулювання таких ринків потребує реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію випадків використання схем мінімізації податків; унеможливлення виводу на ринок контрабандної та контрафактної продукції; створення передумов для зниження рівня загрози здоров'ю населення за рахунок упровадження державної політики щодо обмеження споживання шкідливої для здоров'я людини продукції.

До складу проблемних ринків належить і ринок алкогольних напоїв, який у сучасних соціально-економічних умовах України є одним зі стратегічних, зважаючи на його фіскальну роль. Така ситуація пов'язана з тим, що сфера обігу алкогольних напоїв залишається однією з найбільш складних сфер державного регулювання в Україні, адже має різний рівень державного впливу – від державної монополії у спиртовій галузі до регламентації конкретних вимог до діяльності приватних виробників алкогольних напоїв, а також суб'єктів оптової і роздрібної торгівлі такою продукцією.

Основні засади формування та реалізації державної політики у сфері контролю за обігом алкогольних напоїв викладено в Законі України «Про державне регулювання виробництва та обігу спирту етилового, коньячного та плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» [2]. Чітка регламентація вимог, що висуваються суб'єктам господарювання, які здійснюють свою діяльність на ринку алкогольних напоїв, дає змогу органам державного управління регулювати склад і структуру виробників такої продукції, а також за допомогою упровадження адміністративних обмежень – режим оптової та роздрібної торгівлі.

Дослідивши статистичні дані, рівень виробництва алкогольних напоїв за останні роки має спадну динаміку, що пов'язано як зі зниженням обсягу споживання цієї продукції, так і з наявністю цілого комплексу проблем, які мають перманентний характер. До них відносять значний рівень нелегального обігу алкогольних напоїв, відсутність достатніх стимулів для формування якісних змін у структурі виробництва та споживання алкогольних

напоїв, а також недостатню ефективність використання спеціальних інструментів регулювання алкогольного ринку [3, с. 273].

На думку представників бізнесу, збільшення рівня нелегального обігу алкогольних напоїв є наслідком підвищення ставок акцизного податку та закритості ринку для нових учасників. Це своєю чергою спричиняє шкоду не лише суспільним інтересам, але і самим виробникам товарів підакцизної групи. Адже всі урядові заходи щодо алкогольного ринку зосереджуються на підвищенні доходів бюджету від діючих учасників [4]. Збільшення акцизних надходжень за рахунок активізації ринкової конкуренції, а також зростання кількості платників податку навіть не беруться до уваги.

Основним питанням забезпечення ефективності акцизного оподаткування алкогольних напоїв є застосування дієвого механізму здійснення контрольно-наглядової діяльності на ринку алкогольних напоїв. Як засвідчує досвід ЄС, ця діяльність може мати різне законодавче регулювання [5, с. 6].

Удосконалення системи контролю за обігом алкогольної продукції є постійним предметом дискусій. Зокрема, в центрі обговорень перебувають питання посилення державного регулювання ринку алкогольних товарів, необхідності у додатковому регулюванні коньячного сегмента, доцільності збереження державної монополії на виробництво спирту, упровадження системи наскрізного моніторингу руху алкогольних напоїв [6, с. 15]. Так, на сьогодні функції з реалізації державного контрольного впливу на алкогольному ринку досить розпорошені.

Одним з інструментів підвищення ефективності контролю за обігом алкогольних напоїв є також удосконалення ліцензування діяльності суб'єктів господарювання цього ринку. У країнах ЄС надання індивідуальних дозволів (ліцензій) щодо діяльності на алкогольному ринку досить жорстко регламентується шляхом формування відповідних вимог до учасників ринку. Перевірка дотримання цих вимог є заходом податкового нагляду. У разі встановлення фактів ухилення від оподаткування індивідуальний податковий дозвіл може скасовуватися і більше такому (податково ненадійному) суб'єкту господарювання не надаватися. За таким самим принципом надаються ліцензії (дозволи) на виробництво та експортно-імпортні операції з алкогольними напоями.

З метою підвищення ефективності державного регулювання ринку алкогольних напоїв, у тому числі з використанням податкових інструментів, потрібно реалізовувати такі заходи:

– удосконалення інституційного забезпечення протидії нелегальному обігу алкогольних напоїв шляхом перегляду функціоналу відповідних контролюючих органів;

– внесення змін до Податкового кодексу України щодо формування структури гармонізованих підакцизних товарів групи «спирт та алкогольні напої», визначення бази оподаткування, а також розширення сфери застосування нульової ставки акцизного податку;

– упровадження європейської практики контрольно-наглядової діяльності на ринку алкогольних напоїв щодо механізмів і напрямів контролю, процедур проведення наглядових дій з перенесенням «точки контролю» на роздрібну реалізацію;

– удосконалення процедур ліцензування діяльності суб'єктів господарювання алкогольного ринку;

– застосування роздільних систем податкової верифікації та відстеження руху алкогольних напоїв від виробника/імпортера до кінцевого споживача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коротун В. І., Новицька Н. В., Хлєбнікова І. І. Нелегальний обіг алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні: методика статистичної оцінки. *Світ фінансів*. 2018. № 2. С. 43–56.

2. Про державне регулювання виробництва та обігу спирту етилового, коньячного та плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1995. № 46. Ст. 345. URL : www.rada.gov.ua

3. Трансформація акцизної політики в Україні : монографія / за заг. ред. В. І. Коротуна. Ірпінь, 2015. 402 с.

4. Самойлов О. Акцизний бум: Наскільки подорожчає горілка в Україні. *112.ua*. 2016. URL : https://ua.112.ua/statji/aktsyznyi-bum-naskilky-podorozhchaie-horilka-v-ukraini-294550.html

5. Макаренко В. В., Коротун В. І. Акцизний збір в регулюванні споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів. *Таврійський науковий вісник*. 2009. Вип. 67. С. 322–328.

6. Брехов С. С. Напрями вдосконалення системи контролю за обігом спирту та алкогольних напоїв в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 1. С. 14–21.

УДК 336.22

Прокопенко Ірина,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМ ВЗІРЦЕМ

Ключові слова: *податкова культура, платники податків, податкова служба, Європейський Союз.*

Prokopenko Iryna,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tax Administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FORMATION OF A TAX CULTURE IN UKRAINE ACCORDING TO THE EUROPEAN MODEL

Keywords: *tax culture, taxpayers, tax service, European Union.*

Сплата податків своїй державі є обов'язком для всіх громадян, який закріплено в статті 67 Конституції України. В той же час держава має зобов’язання забезпечити права своїх громадян та при цьому наповнення бюджету країни податковими надходженнями у повному обсязі. В цьому контексті надзвичайно важливим завданням для українського суспільства є виховання у громадян доброчесного та свідомого ставлення до виконання ними своїх податкових зобов’язань та відповідно формування податкової культури, як до гарантії функціонування держави. Україна обрала інтеграцію до Європейського Союзу (далі – ЄС) своїм стратегічним напрямком розвитку та отримала статус кандидата до вступу в ЄС. Для продовження руху до членства в ЄС наша держава повинна зробити ряд євроінтеграційних

кроків, одним із яких є гармонізація системи оподаткування в Україні на рівні ЄС та адаптація податкової політики України до спільної податкової політики ЄС. В «Угоді про асоціацію між Євросоюзом і Україною є зобов'язання України щодо імплементації стандартів та кращих практик ЄС у сфері оподаткування (додаток XXVIII до глави 4 «Оподаткування» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво»)» [3].

В даний час в Україні йде війна і вона потерпає від російської агресії, яка впливає також і на податкову систему, яка потребує гнучкості та відповідно адаптації до нових реалій сьогодення. Однак, не дивлячись на постійне внесення змін та доповнень до податкового законодавства, система оподаткування в Україні продовжує бути недосконалою та складною для розуміння і виконання платниками податків своїх податкових зобов'язань. Саме тому податкова культура, податкова грамотність та відповідно і податкова дисципліна знаходяться на низькому рівні. Також в даний час як і протягом всього періоду існування податкової служби оцінка суспільством її діяльності та імідж залишаються досить низькими. Така ситуація супроводжується ухиленням від сплати податків, зловживаннями з боку представників державних органів влади своїми службовими обов'язками, що не сприяє розвитку економіки України та ще більше сповільнює її розвиток. Необхідно зазначити, що культура сплати податків в країнах ЄС та рівень податкової дисципліни і свідомого ставлення громадян до виконання ними своїх податкових обов'язків знаходяться на високому рівні [4].

В державах-членах ЄС податкова дисципліна знаходиться на належному рівні, так як уряди країн поряд із вдосконаленням системи оподаткування працюють над підвищенням рівня податкової дисципліни за рахунок ліквідації лазівок у податковій системі. Так, для прикладу можна навести досвід Польщі, яка «спромоглася збільшити свої доходи, не обтяжуючи своїх громадян додатковими податками. У свою чергу, ці покращення створили додатковий бюджетний простір для розширення програм, спрямованих на покращення життя громадян – створюючи справді безпрограшний сценарій, який інші країни могли б взяти на озброєння!» [2].

Україна докладає зусиль щодо підвищення рівня податкової культури і одним із таких кроків є ратифікація «Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу для співробітництва в галузі оподаткування "Fiscalis", основна мета якої – співробітництво між податковими адміністраціями її країн-учасниць у питаннях боротьби з податковим шахрайством, ухиленням від сплати податків та агресивним податковим плануванням» [1].

Отже, аналіз успішного досвіду країн ЄС в сфері підвищення рівня податкової культури та податкової дисципліни та поширення його в Україні в сучасних реаліях сьогодення є надзвичайно важливим для громадянського суспільства України. Так, формування високої податкової культури, податкової грамотності та податкової дисципліни в Україні європейського зразка забезпечить встановлення діалогу між платниками податків та органами державної влади і відповідно буде сприяти відповідальному відношенню платників податків до виконання ними своїх податкових зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховна Рада України ратифікувала угоду про участь України в програмі ЄС fiscalis для співробітництва в податковій сфері. URL : https://eu-ua.kmu.gov.ua/news (дата звернення: 20.11.2023).
2. Дотримання податкового законодавства є наріжним каменем системи соціального захисту: досвід Польщі. URL : https://blogs.worldbank.org (дата звернення: 04.11.2023).
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 01.11.2023).
4. Прокопенко І. А. Податкова культура та її вплив на підвищення рівня податкових надходжень. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 4. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-4-8820 (дата звернення: 08.11.2023).

УДК 657.471

Роздимаха Ірина,
старший викладач кафедри
обліку та консалтингу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КОРИГУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ДО ОПОДАТКУВАННЯ У РАЗІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: *бухгалтерський облік, фінансовий результат, прибуток, податок на прибуток, податкове законодавство.*

Rozdymakha Iryna,
senior teacher of the department
accounting and consulting,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PECULIARITIES OF ADJUSTING THE FINANCIAL RESULT BEFORE TAXATION WHEN DETERMINING CORPORATE INCOME TAX

Keywords: *accounting, financial result, profit, income tax, tax legislation.*

Питання формування і використання прибутку підприємств є дуже важливим і потребує уваги як з боку держави і суспільства, так і з боку підприємства. Доходи підприємства повинні задовольняти не тільки його фінансові потреби, але й потреби держави у наповненні бюджету. Витрати підприємства прямо впливають на формування прибутку і є головним резервом підвищення ефективності його діяльності. Отримання прибутку є основною метою будь-якої підприємницької діяльності.

Питання обліку і формування прибутку завжди приваблювали і приваблюють увагу, як зарубіжних так і вітчизняних вчених економістів та викладені у наукових працях Ф. Бутинця, Г. Кірейцева, В.М. Чумаченка, І. Матющенко, О. Кривицької, В. Онищенко та інших.

Регулювання розподілу і використання прибутку з боку держави визначається перш за все податковим законодавством України.

Податковим обов'язком визнається обов'язок платника податку обчислити, задекларувати та/або сплатити суму податку та збору в порядку і строки, визначеніПодатковим кодексом України, законами з питань митної справи. Податковий обов'язок виникає у платника за кожним податком та збором (п. 36.1, 36.2 ст. 36 ПКУ). Складання та подання податкової декларації з податку на прибуток до контролюючих органів передбачено статтями 48 і 49 Податкового кодексу України [2].

Основоположним у формуванні і визначенні прибутку підприємства є дотримання платниками податку на прибуток норми ПКУ, визначеної п.44.1 та 44.2 Статті 44 Податкового кодексу України: для обрахунку об'єкта оподаткування платник податку на прибуток використовує дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування.

Для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, інформації, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством [2].

Платникам податків забороняється формування показників податкової звітності, митних декларацій на підставі даних, не підтверджених документами, що визначені абзацом першим цього пункту [2].

Відповідно до ст. 4 Закону України від 16 липня 1999 року № 996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" бухгалтерський облік та фінансова звітність ґрунтуються, зокрема, на принципі відповідності доходів і витрат. Так, для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від дати надходження або сплати коштів [1].

Національні положення(стандарти) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» та 16 «Витрати» визначають,відповідно, методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи та витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності[3, 4]

Прибуток із джерелом походження з України та за її межами, є об'єктом оподаткування, та визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які визначені відповідно до положень розділу ІІІ ПКУ[2].

Для розрахунку загального впливу податкових різниць, на які коригується фінансовий результат до оподаткування у процесі визначення податку на прибуток призначений Додаток РІ до декларації з податку на прибуток [5] Додаток РІ подається:

в обов'язковому порядку платниками податку, річний дохід яких за даними бухгалтерського обліку (без ПДВ та інших непрямих податків) перевищує 40 мільйонів гривень. До даної суми включаються всі, без виключення доходи зі Звіту про фінансові результати;

в добровільному порядку, платники податку на прибуток, річний дохід яких за даними бухгалтерського обліку (без ПДВ та інших непрямих податків) не перевищує 40 мільйонів гривень, але вони вирішили коригувати фінансовий результат (наприклад зменшити ФР на збитки минулих періодів (пп. 140.4.4 ПКУ) або ж податкові різниці виникли за іншими розділами ПКУ, ніж розділ ІІІ). Додаток РІ має структуру, надану в таблиці 1.

Таблиця 1 – Структура Додатка РІ до декларації з податку на прибуток

№ з/п	Порядковий номер розділу Додатка РІ	Назва розділу Додатка РІ
1.	Розділ І	Різниці по амортизації основних засобів, нематеріальних та інших необоротних активів (розділ ІІІ ПКУ);
2.	Роділ ІІ	Різниці по забезпеченнях, резервах (розділ ІІІ ПКУ);
3.	Розділ ІІІ	Різниці з розділів І та ІІ ПКУ, (як наприклад різниці по трансфертному ціноутворенню), збитки минулих періодів , сума від'ємного значення реорганізованого підприємства;
4.	Розділ ІV	Інші різниці, (зокрема перехідні /тимчасові) з розділу Перехідних положень ПКУ.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Кожний розділ Додатка РІ складається з 2-х колонок: податкові різниці на збільшення (зліва) та податкові різниці на зменшення (справа).

Після заповнення рядків з податковими різницями обраховуються підсумки по рядках у кінці Додатка РІ.

Така побудова Додатку РІ подібна побудові активного бухгалтерського рахунку, по Дебету (збільшення), а по Кредиту (зменшення). Також є підсумки («обороти») по рядках 01 і 02 з кінцевим результатом («сальдо») в ряд. 03.

Наступним кроком після підрахунку проміжних підсумків є визначення загального результату податкових різницьза алгоритмом:

Підсумок = Податкові різниці на збільшення (ряд. 01 Додатка РІ) – Податкові різниці на зменшення (ряд. 02 Додатка РІ) = ряд. 03 Додатка РІ = ряд. 03 РІ декларації з податку на прибуток,

який і є коригує фінансовий результат, визначений за правилами бухгалтерського обліку. Процедура складання Додатку РІ – трудомістка і вимагає багато часу, уваги і дуже відповідального відношення. Та всі суб'єкти господарювання зобов'язані здійснювати облік результатів своєї роботи, складати відповідну фінансову, податкову та статистичну звітність щодо своєї господарської діяльності.

Забезпечення рівня відповідності обліково-контрольної системи підприємства щодо його доходів і витрат чинним нормативно-правовим актам України з обліку та контролю, відповідального підходу до визначення фінансового результату діяльності підприємства, а також повноти, вчасності і точності визначення податку на прибуток, дозволить підприємствам оптимізувати планування, гнучко реагувати на умови діяльності, якісно і своєчасно наповнювати бюджет держави та запобігти додаткових витрат у вигляді штрафних санкцій, передбачених податковим законодавством.

Світова наука постійно знаходить нові методи та способи управління доходами і витратами, що є головними при визначенні фінансового результату діяльності підприємства, удосконалює можливості їх обліку. Тому необхідно постійно аналізувати ці розробки, пристосовувати їх до особливостей національного господарювання та узагальнювати отримані результати з метою систематизації і впровадження в обліку господарської діяльності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n1110

3. НПС(БО) 15 «Дохід» від 29.11.1999 № 290 (зі змінами і доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text

4. НПС(БО) 16 «Витрати» від 31.12.1999 № 318 (зі змінами і доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text

5. Наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 2015 року № 897 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 20 лютого 2023 року № 101). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#Text

УДК 336.2:339.5

Рябчук Оксана,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та
економічного аналізу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

МИТНИЙ АУДИТ У РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Ключові слова: *митний аудит, митний пост-аудит, митний контроль, воєнний стан.*

Riabchuk Oksana,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Audit and Economic Analysis,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CUSTOMS AUDIT IN THE REALITIES OF TODAY

Key words: *customs audit, customs post-audit, customs control, martial law.*

Сучасний стан митного аудиту в Україні характеризується численними проблемами. Перш за все, домінування фіскальної спрямованості у митних практиках часто перешкоджає належному та ефективному митному контролю. Низка проблем у митному аудиті була поглиблена воєнним станом в країні.

Дослідження науковців та практиків свідчать про складність та багатогранність проблематики митного аудиту та акцентують увагу на важливості його вдосконалення та необхідності адаптації до міжнародних стандартів.

Зростання торгівлі з іншими країнами потребує знаходження дієвих механізмів для більш ефективної організації митної діяльності та митного аудиту. В умовах війни це є особливо необхідним та забезпечує підвищення рівня національної та зовнішньоекономічної безпеки нашої країни.

Сутність митного аудиту полягає у проведенні ретельного аналізу митних операцій та документації, що стосуються переміщення товарів через кордони країни. Цей процес включає попередній аудит та пост-аудит. Головна мета митного пост-аудиту полягає у виявленні можливих порушень чинного митного законодавства, що можуть виникнути після проведення митного оформлення товарів та їх випуску у вільний обіг [1].

Всесвітня митна організація визнає значущість митного пост-аудиту і розробила методичні рекомендації, які дають країнам-членам покрокову інструкцію для впровадження такого контролю. Ці рекомендації включають критерії ризику, інструменти для перевірки та аналізу результатів. Всесвітня митна організація визначає митний пост-аудит як структурований аналіз комерційних систем, контрактів, звітів і фізичних запасів, щоб поліпшити відповідність технічним стандартам [2].

В умовах війни митна служба України стикається з рядом специфічних викликів, що вимагають суттєвого перегляду традиційних методів роботи. Основний акцент робиться на пошуку балансу між контролем і сприянням міжнародній торгівлі. Це означає, що в умовах воєнного стану недостатньо лише зосереджуватися на обмежувальних мірах; важливо також підтримувати економічну активність, необхідну для стабільності країни [3].

Основним прагненням держави є підвищення безпекових функцій митниці. Це логічно тому, що в умовах війни ризик незаконного переміщення зброї та інших небезпечних товарів через кордон різко зростає. Державна митна служба України може отримати статус правоохоронного органу, що забезпечить їй більші повноваження у цьому контексті [4].

В умовах воєнного стану митний аудит в Україні пройшов ряд змін, адаптуючись до нових обставин та викликів. Ці зміни вплинули на ключові аспекти роботи митних органів, в тому числі на проведення документальних перевірок, взаємодію з іншими державними інституціями, а також на збір митних платежів.

До найбільш значущих змін, що відбулися за останній час, можна віднести впровадженням так званого «митного безвізу», який включає в себе нову комп’ютеризовану транзитну систему (NCTS), яка стала інструментом ефективного керування митними процесами в умовах війни. Ще однією важливою подією є внесення змін до Митного кодексу України, що забезпечують виконання близько 30% зобов’язань України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС. Призупинення документальних перевірок на період дії воєнного стану також є позитивним рішенням, що посилило військове забезпечення та економічні процеси. Зупинення строків давності під час

воєнного стану, згідно з податковим законодавством, також стало поштовхом для посилання економічних процесів і логістики у сфері військового забезпечення.

Великий відсоток виявлених порушень базується на інформації від іноземних державних органів, підкреслюючи важливість міжнародної співпраці в цей час [3]. Тому вельми важливою є міжнародна співпраця, стосовно організації та проведення митного пост-аудиту в тому числі.

Отже, митний аудит в Україні в умовах воєнного стану знаходиться в постійному оновленні, намагається балансувати між необхідністю ретельного контролю та викликами, що виникли через надзвичайну ситуацію, а також потребує удосконалення та підвищення ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Степаненко С. В. Напрями удосконалення митного контролю та переміщення товарів через митний кордон України. *Актуальні проблеми політики.* 2023. Випуск 71. URL : http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/7.pdf

2. Алішаускас В. Вступаючи у 2023 рік: підсумки та перспективи інтеграції України до митної системи ЄС. 2023. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3654027-vstupauci-u-2023-rik-pidsumki-ta-perspektivi-integracii-ukraini-do-mitnoi-sistemi-es.html

3. Митний аудит в умовах воєнного стану / Державна митна служба України. 2023. URL : https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/mitnii-audit-v-umovakh-voiennogo-stanu-948

4. Рябчук О., Салямон-Міхєєва К. Сучасні реалії та перспективи митного аудиту в Україні. *Український економічний часопис*. 2023. Випуск 2. С. 65–69.

УДК 336.22

Савченко Сергій,
аспірант,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Ключові слова: *податкова політика, відновлення економіки, загальнонаціональні інтереси, ресурсна консолідація.*

Savchenko Serhii,
Ph. D. student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

JUSTIFICATION OF THE NEED FOR INSTITUTIONAL ADAPTATION OF TAX POLICY FOR THE REALIZATION OF NATIONAL INTERESTS

Keywords: *tax policy, economic recovery, national interests, resource consolidation.*

Повномасштабне російське вторгнення спричинило жахливі наслідки для України, такі як людські жертви, масштабні руйнування, окупацію частини територій, масову міграцію. За результатами наукових досліджень фахівців з Київської школи економіки, станом на червень 2023 р. загальна сума прямих задокументованих збитків, завданих інфраструктурі України, була оцінена у 150,5 млрд дол. США. У загальному обсязі прямих збитків найбільша частка припала на втрати житлового фонду – 55,9 млрд дол. США. Втрати активів бізнесу оцінені на рівні 11,4 млрд дол. США і продовжують зростати. Однією з найбільш постраждалих сфер також визнана освітня: задокументовані збитки від руйнувань закладів освіти становлять 9,7 млрд дол. США [1]. За оцінками «A blueprint for the reconstruction of

Ukraine» економіка України втратила від 30% до 50% свого промислового потенціалу [2]. На думку авторів «Designing Ukraine's Recovery in the Spirit of the Marshall Plan: Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries», Україна потребує щонайменше 100 млрд дол. США інвестицій для реконструкції тільки пошкодженої інфраструктури [3].

Одне з найважливіших питань полягає в тому, як відновити масові та катастрофічні збитки для населення та бізнесу і хто за це платитиме. Звідси випливає ключова роль консолідації фінансових ресурсів і, відповідно, значення податкової політки, яка може суттєво покращити цей процес консолідації задля реалізації загальнонаціональних цілей.

Податкова політика в потенціалі можливостей спроможна відіграти важливу роль у підтримці комплексного відновлення економіки, незважаючи на необхідність фінансування поточних видатків державного бюджету в умовах різкого падіння доходів через війну. Щоб податкова політика була результативною у справі консолідації фінансових ресурсів задля реалізації загальнонаціональних інтересів, важливо окреслити основні фактори, які впливають на ймовірний обсяг ресурсів, які вдасться консолідувати. В першу чергу, це стан і структура економіки. Цей на перший погляд, простий фактор в умовах воєнного стану складно адекватно врахувати - існують постійні ризики подальшого руйнування інфраструктури, є потреба врахування втрачених або знищених засобів виробництва, мають місце складності з утриманням трудових ресурсів, а також зменшення обсягу та географії ринків збуту продукції. Наступний фактор - технологічна досконалість та зручність використовуваних процедур адміністрування обов'язкових платежів з позиції забезпечення прозорості, усунення непотрібних бюрократичних процесів та зменшення адміністративних витрат. Третім фактором є переважаюча податкова культура або традиція ступеню законослухняності в сфері сплати податків. Також, на думку відомого українського дослідника у сфері оподаткування, експерта Growford Institute К.І. Швабія, вагоме значення має так званий чинник реципрокності – коли платники бачать куди та яким чином держава використовує їхні кошти [4]. Наведений перелік враховує не тільки загальний рівень економічного розвитку країни, але і інституціональні аспекти, які набагато складніше адаптувати під потреби, досліджуючи модернізацію податкової політики.

З іншого боку, крім консолідації фінансових ресурсів, податкові заходи та заходи у сфері витрат також можуть у міру можливості використовуватися для підтримки вразливих домогосподарств та малого бізнесу і

сприяти активному відновленню. Наприклад, відновленню можуть сприяти конкретні тимчасові податкові пільги; а запровадження прогресивної податкової структури може забезпечити підтримку вразливих домогосподарств за рахунок перерозподілу доходів від осіб з низькою схильністю до споживання на користь осіб з високою схильністю до споживання. Запровадження нових ІТ-рішень, які створюють нові інструменти для розробки системи аналізу ризиків, може сприяти забезпеченню збалансованості заходів контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна сума прямих збитків, завданих інфраструктурі України через війну, за підсумками червня 2023 року перевищила $150 млрд. URL : https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-za-pidsumkami-chervnya-2023-roku-perevishhila-150-mlrd/

2. A blueprint for the reconstruction of Ukraine. URL : https://cepr.org/system/files/publication-files/147614-a_blueprint_for_the_reconstruction_of_ukraine.pdf

3. Designing Ukraine’s Recovery in the Spirit of the Marshall Plan: Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries. URL : https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-09/Designing%20Ukraine%E2%80%99s%20Recovery%20in%20the%20Spirit%20of%20the%20Marshall%20Plan_0.pdf

4. Швабій К. І. Як сформувати довіру до податкової політики держави. *Бізнес Цензор.* URL : https://mbiz.censor.net/columns/3457268/yak_sformuvaty_doviru_do_podatkovoyi_polityky_derjavy

УДК 339.97

Скорик Олександр,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: *оподаткування, трансфертне ціноутворення, підприємство.*

Skoryk Oleksandr,
third (educational-scientific) level graduate,
specialty 071 "Accounting and taxation",
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TRANSFER PRICING IN THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

Keywords: *taxation, transfer pricing, enterprise.*

Втрати державних бюджетів в результаті застосування підприємствами, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю (далі ЗЕД), спеціальних схем, що занижують базу оподаткування, сягають колосальних розмірів. Якщо говорити про міжнародні компанії, то вони отримують певні конкурентні переваги в порівнянні з національними за рахунок економії зі сплати податків, що призводить не покращує ситуацію з українською економікою.

Вирішення даної проблеми – це задача під номером 1 не лише для України, а і для світу. Саме податкова політика у сфері ЗЕД є тією «системою дій та заходів держави, які здійснюються з метою розвитку національної економіки з урахуванням впливу світових тенденцій і внутрішньої економічної кон‘юнктури, що втілюється через механізм оподаткування ЗЕД» [1].

Зараз не можна пов’язувати трансфертне ціноутворення лише з діяльністю транснаціональних корпорацій. Даний механізм вже використовують і підприємства, які створюють за кордоном свої філії або представництва і починають працювати з ними.

Трансфертне ціноутворення в Україні регулюється ст. № 39 Податкового кодексу [2] і позначається, як система, у рамках якої визначається «справедлива» ціна послуг і товарів, вартість інших об‘єктів договірних відносин в контрольованих операціях, які визнаються таким податковим законодавством. Часто це можуть бути ціни, за якими юридичні особи однієї міжнародної корпорації укладають між собою договори.

Ще 11 лютого 2020 року Організація економічного співробітництва та розвитку (далі – «ОЕСР») оприлюднила Настанови з трансфертного ціноутворення (далі – «ТЦУ») щодо фінансових операцій. Однак Україна не є членом ОЕСР, норми Настанов з ТЦУ не можуть розглядатися як норми прямої дії в Україні. Однак на практиці податкові органи посилаються на рекомендації ОЕСР у тих випадках, коли українське законодавство не містить чіткого роз’яснення щодо зазначеного питання. У зв’язку з цим Настанови ОЕСР з ТЦУ можуть враховуватися українськими платниками податків під час здійснення та аналізу контрольованих операцій. Підприємства узгоджуть трансфертні ціни в угодах із ЗЕД, які в свою чергу визначаються у двох сферах управлінсько-аналітичної діяльності: в контексті звітування податковим органам ДПС за результатами контрольованих операцій у сфері ЗЕД; та для цілей внутрішнього аудиту управлінської трансфертної ціни. При формуванні управлінських трансфертних цін у зовнішньоекономічних угодах менеджери намагаються встановити їх на найбільш вигідних для підприємства умовах. Тоді як податкові вимоги, навпаки, намагаються встановити рамки для процесу ціноутворення, що має збільшити податкові зобов’язання підприємств, які звітують за контрольованими зовнішньоекономічними операціями.

Звичайно, існує багато проблем та перешкод, які не дають нашій державі створити ефективну зовнішньоекономічну політику. Однак, Україна успішно запровадила систему звітності та документації із ТЦ, поруч із цим

практика складання такої звітності вітчизняними підприємствами свідчить про проблеми, а саме тривалий термін перевірки звітності та документації із трансфертного ціноутворення [3]. Однак, якщо підприємство з тих чи інших причин не надасть звіт про КІК, отримає штраф у розмірі 100 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, які встановлені на 1 січня звітного року (у 2023 році максимальна сума – 268 400 грн). А якщо підприємство не буде відображати у звіті про КІК відомостей щодо наявних КІК, або проігнорує і не відобразить інформацію, що зазначена у пп.39-2.5.3. ПКУ, то сума штрафу сягає до 2 684 000 грн.(3% суми доходу КІК або 25 % скоригованого прибутку КІК за відповідний рік, не відображених у звіті про КІК, залежно від того, яке з таких значень є більшим, але не більше 1000 розмірів ПМ, за кожен факт не відображення КІК за всі не відображені суми). Сплата штрафів не звільняє від обов'язку подання звіту про КІК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Метеленко Н. Г., Храпкін О. М., Оглобліна В. С. Трансфертне ціноутворення в підприємницькій ЗЕД: методична та законодавча складові. URL : https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2b1fccb1-979d-402d-9875-a71babce6bfe/content

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17

3. Краєвський В. М., Муравський О. Ю. Звітність із трансфертного ціноутворення: виникнення та розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 46–51.

УДК 336.225.6

Скоромцова Тетяна,
канд. екон. наук, ст. наук. спів.,
доцент кафедри фіскального адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

СПЕЦІАЛЬНИЙ ПРАВОВИЙ РЕЖИМ Дія Сіті: ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: *інформаційний продукт, IT-індустрія, Дія Сіті, гіг-контракт, IT-бізнес.*

Skoromtsova Tatiana,
Ph.D. economy of Science,
Associate of Science,
Associate Professor of the Department of Fiscal Administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

SPECIAL LEGAL REGIME Diya City: TAX ASPECT

Keywords: *information product, IT industry, Action City, gig contract, IT business.*

Інформаційний продукт, створений на основі інноваційних технологій, розглядається сьогодні як товар (послуга) у сфері інформаційного суспільства, розвиток якого в змозі забезпечити високий рівень ефективності всіх галузей, оскільки впровадження цього товару сприятиме переходу економіки галузей на новий технологічний рівень, стимулюватиме стійке зростання і створення нових робочих місць в нових наукоємних галузях та забезпечить конкурентні позиції на світовому ринку.

Тому, стимулювання розвитку інформаційних технології та їх продуктів і послуг визначені в Україні однією з пріоритетних галузей розвитку економіки країни. Про пріоритетність уваги держави до цієї галузі свідчить

значний внесок експортної індустрії в загальний ВВП країни та частка сплачених податків до бюджету держави. Так, за результатами 2022 року ІТ-індустрія забезпечила валютні надходження до української економіки у розмірі $7,34 мільярда, а обсяг експорту збільшився на $400 мільйонів у порівнянні з 2021 роком. Поряд з цим, станом на 01.01.2023 року сума податків та зборів до зведеного бюджету України, сплачених ІТ-бізнесом, складала 32,2 мільярда гривень, що на 4,4 мільярда гривень та на 16% більше за минулорічний показник [1].

Однак, не дивлячись на це, у вітчизняного ІТ- бізнесу залишається ще й досі значна ресурсна складова - йому, як і раніше, не вистачає доданої вартості - продуктів, які моли б скласти конкуренцію західним та світовим продуктам та привабити в країну міжнародні ІТ-гіганти Google, Amazon чи Apple.

Але, попри це, Україна впевнено наближається до умов ведення ІТ бізнесу на засадах світових прогресивних моделей розвитку таких країн як Велика Британія, Ізраїль та інших кран світу. На шляху до цього вже зроблено значний і найкоротший крок ІТ-індустрії до власної success story – це створення особливого правового статусу для вітчизняного сектора високих технологій Дія Сіті.

Наразі Дія Сіті це спеціальний правовий режим, який є альтернативою чинним умовам ведення ІТ-бізнесу, зі своїми особливостями організації праці, режимом оподаткування, а також додатковими правовими інструментами.

Організаційно-правові засади діяльності Дія Сіті визначені рядом законодавчих норм, якими встановлені правові принципи, критерії та умови участі і резиденства, трудові відносини та гарантії. Впровадження податкового режиму для Дія Сіті супроводжується ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [2]. Цим законом передбачано запровадження низки заходів щодо стимулювання розвитку ІТ-індустрії, зокрема, спеціального режиму оподаткування резидентів Дія Сіті.

Так, до основних заходів, що стимулюють розвиток ІТ-індустрії треба віднести, перш за все, преференції щодо сплати основних прибуткових податків. Так, податковими перевагами резидента Дія Сіті щодо податку на прибуток підприємств стала можливість резидентам обирати як платити корпоративний податок (податок на прибуток підприємства): за особливими умовами за ставкою 9% - аналог податку на виведений капітал або ж

на загальними підставах - за чинною ставкою 18% з податку на прибуток підприємств.

Лібералізація трудових відносин, яка дозволяє як класичне працевлаштування за КЗоТ, так і контрактне (альтернатива ФОП) дала право оподатковувати доходи фізичних осіб за ставкою 5% заробітної плати, винагороди за гіг-контрактом та окремі види авторської винагороди. Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) дозволено сплачувати у розмірі 22% від мінімального розміру заробітної плати [3].

Дія Сіті запрацював з 1 січня 2022 року і дозволив сплатити вже у І кварталі 1,3 млрд грн до українського бюджету, з яких понад 57 мільйонів - це військовий збір. А в цілому ІТ індустрія забезпечила надходження податків і зборів у 2022 році на суму 32.2 млрд.грн. Для порівняння - у 2020 році фіскальні надходження від ІТ галузі в цілому становили 17.7 млрд.грн та 6.7 млрд.грн ЄСВ. Наразі резидентами Дія Сіті вже є 450 компаній галузі ІТ індустрії. За новими реаліями, аби простимулювати нові напрями та дати ще більшій кількості компаній долучитися до Дія Сіті уряд адаптував проект до нових напрямків - хостинг і хмарні дата-центри, продукти які в основному необхідні для оборонної промислової, міжнародних карткових платіжних систем [4]..

Отже, правовий режим Дія Сіті свідчить про ефективні стимулюючі заходи для майбутнього розвитку національної моделі ІТ – індустрії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансовий клуб ІТ-індустрія принесла економіці України торік $7,34млрд. URL : https://finclub.net/ua/news/itindustriia-prynesla-ekonomitsi-ukrainy-torik-usd7-34-mlrd-hrn.html

2. Резиденти ДіяCity сплатили понад мільярд податків до бюджету з початку війни. URL : https://dou.ua/lenta/news/taxes-and-diia-city/

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України. URL : https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/546097.htm

4. Карпенко О. Велике дослідження українського ІТ-сектору. URL : https://ain.ua/2022/01/

УДК 330.341.1:330.322.2(477)

Соколова Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7061-3692

ФІСКАЛЬНІ СТИМУЛИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИКА ВІДНОВЛЕННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Ключові слова: *структура економіка, інвестиції, індустріальні парки, відновлення промисловості, інноваційна модель економіки.*

Sokolova Olga,
PhD, Associate Professor
of the Department of
Economics, entrepreneurship and
business administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-7061-3692

FISCAL INCENTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL PARKS IN UKRAINE AS A FACTOR OF THE RENEWAL OF INDUSTRY ON THE BASIS OF INNOVATION

Keywords: *structure economy, investment, industrial parks, industrial recovery, innovative model of the economy.*

Ефективним механізмом залучення інвестицій є створення індустріальних парків, які виступають драйвером економічного і промислового розвитку для багатьох країн. Нині в світі активно діє понад 15 000 індустріальних парків. Індустріальні парки в різних країнах можуть відрізнятися за

масштабами, економічними показниками, кількістю підприємств, чисельність працівників тощо. Проте спільна їхня спеціалізація на високотехнологічних виробництвах. Найуспішнішими у використанні індустріальних парків як способу залучення новітніх технологій та інновацій у модернізацію промисловості та виробництво високотехнологічної продукції є Туреччина, Польща, Чехія, Китай, Південна Корея. Економіки цих країн демонструють динамічний інноваційний розвиток.

В Україні індустріальні парки можуть стати дієвим механізмом активізації інвестиційного розвитку та відновлення промисловості на інноваційній основі. Під час бойових дій на території України багато промислових підприємств було пошкоджено або знищено. Падіння обсягів промислового виробництва у 2022 р. становило 30,6%. За урядовою програмою релокації з небезпечних регіонів було переміщено 772 підприємства, завдяки чому вдалося зберегти понад 35 тисяч робочих місць. [1].

На початку 2023 р. економіка України повернулася до відновлення. Так, індекс промислового виробництва за 6 місяців 2023 року становив 97,1% до аналогічного показника 2022 року; найбільша питома вага припадала на переробну промисловість (56,2%) у загальному обсязі реалізації промислової продукції. [2]

На сучасному історичному етапі України індустріальні парки мають стати базою для залучення прямих іноземних інвестицій, ефективного відновлення виробництва релокованих підприємств, створення нових робочих місць, посилення експортно-імпортного потенціалу країни, розбудови економіки регіонів у розрізі сфер переробної промисловості. Саме переробна промисловість в індустріальних парках у поєднанні з науково-дослідною діяльністю має найбільший потенціал для фінансування та розвитку оборонно-промислового комплексу.

Зазначимо, що роками індустріальні парки в Україні переживали глибокий застій. Ідею перетворити Україну в індустріальну країну з десятками новітніх промислових точок вирішено реанімувати. Адже промисловість - це основа будь-якої економіки розвинутих країн світу.

21 червня і 15 липня 2022 року Президент України підписав два закони (законопроекти № 5688 та № 5689), які передбачають низку фіскальних стимулів для залучення інвестицій у створення індустріальних парків [3, 4]:

– звільнення від податку на прибуток резидентів індустріальних парків на 10 років за його реінвестування в розвиток інвестиційного проєкту;

– звільнення від оподаткування ПДВ нового устаткування (обладнання) для власного використання;

– встановлення пільг з податку на нерухомість за рішенням органів місцевого самоврядування;

– встановлення ставки земельного податку та орендної плати за землі державної та комунальної власності в розмірі меншому, ніж земельний податок (за рішенням органів місцевого самоврядування);

– звільнення від сплати земельного податку (за рішенням органів місцевого самоврядування);

– звільнення від оподаткування митом нового устаткування (обладнання), що ввозиться учасниками індустріальних парків для власного використання.

За два останні роки було зареєстровано 15 індустріальних парків. Всього на 06.10.2023 р. до Реєстру індустріальних парків включено 67 парків [5].

для резидентів індустріальних парків законом передбачені економічні стимули

Державні фіскальні стимули для резидентів індустріальних парків створюють економічні переваги для інвесторів будувати виробництво на території індустріальних парків України, основні з них:

– економія приблизно 25% інвестицій при будівництві промислового підприємства на території індустріального парку. Для порівняння – в країнах ЄС сума інвестицій буде більшою на 30-40% через вартість робіт та матеріалів;

– економія на логістиці приблизно 7-10% від собівартості продукції за умови розміщення виробництва індустріальний парк поряд з центральними трасами в напрямку кордонів з країнами ЄС та містами-мільйонниками України;

– значні конкурентні переваги для експортного розвитку бізнесу, якщо індустріальний парк знаходиться у межах 20-30 км від кордонів з країнами ЄС;

– спільна інфраструктура та індустріальний нетворкінг допомагає розвивати бізнес, якщо він знаходиться на території індустріального парку [6].

Таким чином, сприятливі умови та фіскальні стимули для розвитку індустріальних парків в Україні, сприятиме залученню інвестицій у відновлення промислового виробництва на інноваційній основі. Відроджуючи промисловість, держава дає реальну можливість українському бізнесу та населенню не їхати від війни у країни ЄС, а залишатися і розбудовувати сучасну конкурентоспроможну економіку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство економіки. URL : https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA
2. Державна служба статистики. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для залучення масштабних інвестицій у промислове виробництво : Закон України від 21.06.2022 № 2330-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text
4. Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні : Закон України від 21.06.2022 № 2331-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-20#Text
5. Міністерство економіки України. URL : https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=c145a24b-3991-463f-9f6a-a984d26a3565&title=Bilshe1800-RobochikhMists
6. Бондаренко О. Що не так з індустріальними парками в Україні. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/10/698973/

УДК 330

Сокур Марина,
здобувачка третього
(освітньо-наукового) рівня вищої
освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ КРАЇНИ

Ключові слова: *екологічні фінанси, цілі сталого розвитку, екологічний розвиток.*

Sokur Maryna,
obtaining the third (educational and
scientific) level of higher education,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

BUDGET FINANCING OF THE RESTORATION OF THE ENVIRONMENTAL STATE OF THE COUNTRY

Keywords: *environmental finance, sustainable development goals, ecological development.*

Сучасне суспільство стикається з рядом серйозних екологічних викликів, які вимагають невідкладних заходів та значного фінансування. Особливо актуальним стає питання фінансування в контексті змін клімату, які стають все більш загрозливими для планетарної екосистеми. Інвестиції у відновлення природи та захист від стихій можуть врятувати екосистеми від руйнівного впливу кліматичних змін. Невідкладність і ефективність бюджетного фінансування відновлення екологічного стану визначаються не тільки практичними вигодами, але й моральною відповідальністю перед майбутніми поколіннями.

Цілі сталого розвитку були адаптовані для України на період 2015-2030 рр. [1]. ЦСР екологічного спрямування і відповідні завдання по ньому в Україні. Для реалізації ЦСР екологічного напряму необхідні відповідні

фінансові ресурси, які спрямовуються на здійснення заходів у сфері охорони навколишнього природного середовища, і є по суті складовою всіх фінансів, які можна назвати екологічними. У сучасних умовах в Україні державне фінансування заходів з охорони довкілля, окрім коштів Фонду охорони навколишнього природного середовища, здійснюється за цільовими програмами за рахунок асигнувань бюджетів відповідно до планів природоохоронних заходів і кошторисів, що затверджуються в установленому законодавством порядку.

Слід зазначити, що державне фінансове забезпечення охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів в Україні перебуває на низькому рівні, здійснюється за залишковим принципом; обсяги бюджетного фінансування природоохоронних заходів є недостатніми. Проаналізувавши показники фінансового забезпечення за рахунок бюджетних коштів України, бачимо, що воно не є достатнім та потребує збільшення. Про це свідчить і відношення видатків бюджету на охорону навколишнього середовища до ВВП (рис. 1). Таке співвідношення є показником екологічної безпеки країни, середнє значення якого в зарубіжних країнах коливається від 3% до 7% [4]. В Україні показник екологічної безпеки за аналізований період є вкрай низьким із тенденцією до зменшення.

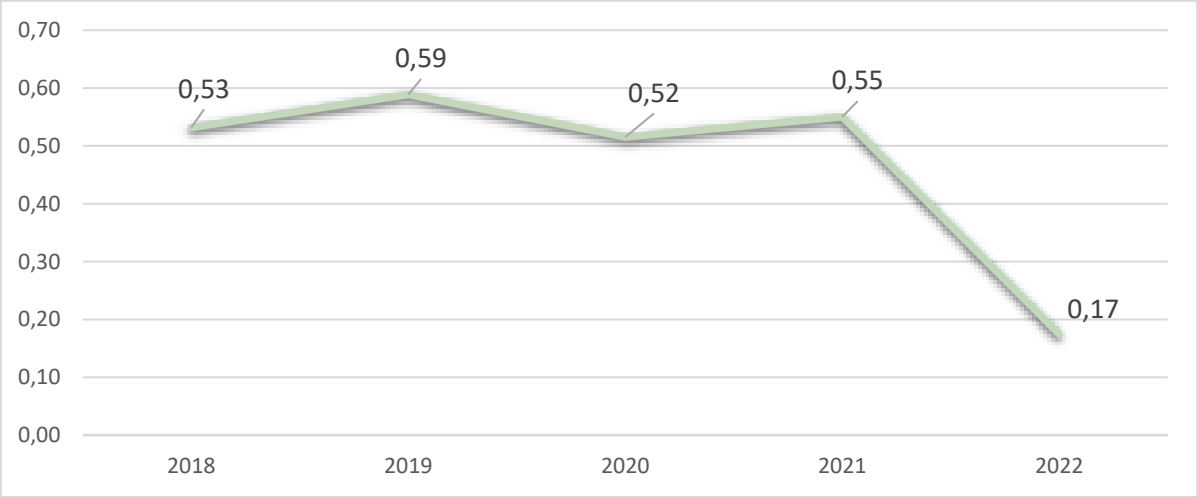

Рисунок 1 – Частка загальних видатків, що припадає
на охорону навколишнього середовища упродовж 2018–2022 рр.
Джерело: розраховано та побудовано на основі [2; 3].

Державні витрати на охорону навколишнього середовища – це витрати бюджету та державних цільових фондів. Витрати бюджету включають видатки, бюджетні кредити і дотації суб'єктам господарювання. Фінансування капітальних інвестицій та поточних витрат природоохоронного

спрямування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів виступає однією з ключових складових фінансового механізму природокористування. Починаючи з 2022 року це пов'зано з початком ведення активних бойових дій на території України. Низька динаміка видатків на охорону природи та їх частка в загальних видатках бюджету України може бути обумовлена великими викликами, з якими країна стикається через війну. Війна може спричиняє збільшення видатків на оборону та відновлення після конфлікту, що призводить до зменшення ресурсів, які можна виділити на охорону природи.

Ситуація вимагає системних змін у фінансуванні та ефективного управління ресурсами для забезпечення необхідної підтримки екологічних ініціатив, збільшення свідомості громадськості та залучення міжнародної підтримки може сприяти підняттю питань охорони природи на загальнодержавному рівні. Враховуючи контекст війни, ефективні заходи вимагатимуть комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін, включаючи громадянське суспільство, владу та міжнародні партнери. Отже, питання фінансового забезпечення охорони природи в сучасних умовах визначається як одне з найважливіших, оскільки воно має забезпечувати не тільки покриття збитків, завданих навколишньому середовищу, а й сприяти відновленню природних ресурсів та забезпечувати сталий екологобезпечний розвиток суспільства. Провідна роль у процесі екологізації належить державі, оскільки вона формує та реалізує екологічну політику, визначає умови функціонування фінансових інструментів в екологічній сфері, забезпечує планування й фінансування державних витрат на охорону довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 01.01.2020 № 2697-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text

2. Державна служба казначейства України. URL : https://www.treasury.gov.ua

3. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua

4. Гурочкіна В. В., Сокур М. Б. Розвиток екоінновацій в ЄС: сучасний стан, фінансове забезпечення та емерджентна динаміка. Освіта та підприємництво: точки дотику : монографія / колектив авторів ; відп. ред. В. В. Швед, Д. І. Наумов. Вінниця, 2021. 224, [4–17] с. ISBN 978-966-924-898-5 ; URL : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/123456789/8720

УДК 657.1:658

Солодкий Володимир,
здобувач вищої освіти третього (PhD) рівня,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Ключові слова: *податкове стимулювання, технологічні підприємства, екосистема інновацій.*

Volodymyr Solodkyi,
Postgraduate student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TAX INCENTIVES FOR TECHNOLOGY SECTOR ENTERPRISES IN WARTIME CONDITIONS

Keywords: *tax incentives, technological enterprises, innovation ecosystem.*

На розвиток українських підприємств технологічного сектору в 2022 – 2023 роках впливало багато негативних факторів, починаючи зі світового падіння ринку IT послуг, повномасштабною агресією країни – терориста, міграцією персоналу та українських замовників закордон, переведенням багатьох компаній в більш стабільні юрисдикції та, як наслідок – поступовим падінням обсягу діяльності та кількості працівників в галузі.

Так відповідно до авторів дослідження [1] комерційний технологічний сектор в Україні необхідно сегментувати в розрізі:

- компанії, які спеціалізуються на наданні IT послуг як аутсорсингу;
- компанії, які створюють продукт для національного ринку;
- продуктові компанії, які працюють на міжнародний ринок;
- стартапи.

Найбільше постраждали стартапи (без врахування defense tech), більшість з яких були змушені переїхати в інше місце діяльності, а більше 20% згорнули свою діяльність.

Компанії, які працюють на міжнародний ринок через аутсорсинг, - не змогли збільшити обсяги діяльності, а продуктові компанії, що працюють на міжнародний ринок — не відчули суттєвих негативних фінансових. Національні продуктові компанії відчули шокові наслідки в лютому 2022 року та грудні 2022 року. Проте згодом змогли відновити та розвинути свої продукти. Крім того, в окремі компанії оформились технічні відділи великих торговельних мереж, а на ринку виникла ціла галузь defense tech, в якій задіяно до 10 тис. працівників [1].

Найбільшим сектором в технологічній галузі був і залишається сектор аутсорсингових послуг для міжнародних замовників, а ключовий показник – обсяг експорту ІТ послуг, який публікується Національним банком України. Так, згідно опублікованим даних в 3 кварталі 2023 року обсяг склав 1,6 млрд. дол. США, що на 3,3% нижче попереднього кварталу та продовжує тенденцію до поступового зниження. За прогнозами експертів [3], падіння обсягів експорту в 2023 році становитиме 8%, а в 2024 році – ще на 10-15%. Структура замовників в 2023 році – найбільший обсяг США – 42%, далі – Канада, ОАЕ, Данія та Ірландія.

Основними причинами падіння експорту називають [3]: низька кількість заброньованих працівників – 1% від загальної кількості; складнощі для виїзду менеджерів компаній для проведення перемовин з іноземними замовниками. Без вирішення цих питань компаніям, які надають аутсорсингові послуги, буде неможливо утримувати наявних клієнтів та отримати нові замовлення. Необхідно враховувати, що на світовому ринку існую жорстка конкуренція за контракти з ІТ компаніями і відсутність прямої комунікації між замовниками та менеджерами призведе до поступової втрати частки ринку.

Податкова політика держави в 2022–2023 роках, в тому числі щодо технологічних компаній, вибудовувалась з необхідності наповнення бюджету та зменшення кількості пільг в сплаті податків. Найбільшою зміною для національних продуктових технологічних компаній було скасування пільги щодо ПДВ з 2023 року, яка діяла з 2013 року. За оцінками Державної податкової служби у 2021 році обсяг ПДВ, що мав надійти до бюджету від ІТ сектору, становив 4,6 млрд. грн. Відміна пільги з ПДВ була однією з умов МВФ щодо фінансування та суперечила євродирективам та потенційно

могла стати перешкодою при вступі в Євросоюз. В цілому, для більшості технологічних компаній відміна пільги не призвела до суттєвих втрат. Для компенсації витрат на сплату ПДВ, вартість ІТ послуг була збільшена на 20% для кінцевих споживачів, а в штат відділів бухгалтерії були прийняті спеціалісти по обліку ПДВ.

Наступною зміною стала відміна з 1 серпня 2023 року особливою системи оподаткування за ставкою 2% та відновлення обов'язку ФОП – платників єдиного податку сплачувати єдиний податок. Паралельно було відновлено документальні перевірки підприємств та підприємців, відновлені строки щодо подання податкової звітності та адміністративного оскарження, відновлено штрафи за невстановлення РРО та невчасне подання звітності.

Одночасно з цим уряд продовжував розвивати спеціальний режим Дія.City. Так, на 1 грудня 2023 року резидентами Дія.City є 760 компаній [7], тобто приріст за рік становив 330 компаній або 77%.

Особливості оподаткування резидентів Дія.City – компанії обирають 18% податок на прибуток або 9% на виведений капітал; 5% - податок на доходи з фізичних осіб, єдиний соціальний податок 22% від мінімальної заробітної плати та 1,5% військового збору. Компаніям доступний найм персоналу по GIG контрактам, що дозволяє платити помірні податки та мати базові соціальні гарантії працівникам, а адміністрування податків має спрощений підхід.

При цьому, компанії з реєстру Дія.City мають отримувати не менше 90% з кваліфікаційним видів діяльності, середня винагорода на 1 працівника становить не менше 1200 євро, а кількість працівників/GIG-спеціалістів за звітний період не менше ніж 9 осіб. Особливі умови виписані для стартапів, зокрема реєстрація не раніше ніж 24 місяці до подання заяви на резидентство, а річний дохід менше 7,5 млн. грн. Компанії під час воєнного стану не втрачають статус резидента, якщо не відповідають критеріям, але мають відповідати для пільгового оподаткування.

На 1 вересня 2023 року 276 компаній або 45% з реєстру Дія.City вибрало режим 9% на виведений капітал, що дозволяє економити кошти та реінвестувати їх у свій розвиток, в тому числі відкривати нові R&D відділи та наймати новий персонал.

Разом з тим, обсяг сплачених податків за 1 рік діяльності учасниками Дія.City становив 4,1 млрд грн [8] або близько 13% від загальної суми податків, сплаченими ІТ компаніями. Більшість великих технологічних компаній не перевели всю діяльність в Дія.City, а лише частину дочірніх компаній та проєктів.

Також звертає на себе увагу на реєстрацію як резиденти Дія.City IT відділів великими торговельними мережами, комерційними банками та фінансовими компаніями, агрохолдингами.

Подальший розвиток технологічних компаній в умовах продовження воєнного стану має включати:

– врегулювання бронювання ключових працівників технологічних компаній, в тому числі резидентів Дія.City. Це дасть змогу власникам та керівникам бізнесу планувати діяльність на період півроку — рік та отримувати нові контракти з-за кордону, збільшуючи надходження в бюджет. Також це буде додатковим стимулом для включення IT компаній до реєстру Дія.City;

– дозволити керівникам технологічних компаній виїздити закордон для зустрічей з замовниками та інвесторами;

– унормувати питання щодо невідповідності кваліфікаційним вимогам діяльності Дія.City та поняттю “виключних видів діяльності” таких компаній. Має бути виписаний механізм приведення своєї діяльності до кваліфікаційних вимог, що зменшить ризики помилок в податковій звітності та сплаті податків;

– продовжувати відкритий діалог з представниками галузі щодо можливих новацій в частині оподаткування компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бошняков І. Book of Ukranian Tech. 2022-H1 2023: Adapt & Evolve. URL : https://ain.ua/special/book-of-ukrainian-tech-2022-h1/

2. Національний банк України, статистика зовнішнього сектору. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external

3. Сабадишина Ю. Тенденції невтішні. 2023. 1 листопада. URL : https://dou.ua/lenta/articles/it-export-3-quarter-2023/

4. Стародуб І. IT-податки у 2023 році. Скільки треба платити? *Юридична газета онлайн.* 2023. № 3–6 (761–764). URL : https://yur-gazeta.com/publications/practice/podatkova-praktika/itpodatki-u-2023-roci-skilki-treba-platiti.html

5. Курочко М., Остапенко А. Податки 2023: що зміниться для IT-бізнесу. URL : https://speka.media/podatki-2023-shho-zminitsya-dlya-it-biznesu-vm86zp

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Закон України № 3219-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-IX#Text

7. Реєстр Дія.City. URL : https://city.diia.gov.ua/registry/resident

8. Палющенко Д. Резидентам «Дія Сіті» підготуватись. 2023. 2 червня. URL : https://mind.ua/openmind/20258120-rezidentam-diya-siti-pidgotuvatis-na-chasi-zmini-do-zakonodavstva-shchodo-stimulyuvannya-cifrovoyi-ekono

УДК 657

Сторожук Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗМІНИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: *облікова політика, воєнний стан, фактори впливу, зміни облікової політики.*

Storozhuk Tetiana,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of accounting and consulting,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CHANGES IN THE ACCOUNTING POLICY OF THE ENTERPRISE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Keywords: *accounting policy, martial law, influencing factors, changes in accounting policy.*

Національна економіка України зустрілася з безпрецедентними загрозами та проблемами. Зміни в умовах виробництва, постачання та фінансового стану підприємств вимагають адаптації системи бухгалтерського обліку для їх відображення. Умови діяльності сьогодні є непередбачуваними і мало прогнозованими. В умовах воєнного стану функціонування економіки держави та діяльність кожного суб'єкта господарювання вимагає швидких та нестандартних рішень. Війна - це як значне обмеження можливостей, з однієї сторони, так і поява інших, з другої сторони. Апарату управління необхідно оперативно шукати можливість не лише врятувати бізнес, а і знаходити можливість підвищити його ефективність. Тому особливо актуальним стає

питання раціональної організації бухгалтерського обліку та формування адекватної облікової політики [1].

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] визначає облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Від уміло сформованої облікової політики підприємства багато в чому залежать ефективність діяльності управління та його фінансових результатів діяльності. До складу факторів, які впливають та визначають формування облікової політики в більшості випадків відносять: законодавчі вимоги щодо здійснення діяльності в певній галузі; законодавчо-нормативні вимоги щодо ведення обліку та складання звітності; стан економіки як держави в цілому так і окремого бізнесу; потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів в інформації про діяльність підприємства; рівень конкуренції у відповідній сфері діяльності; специфіка діяльності контрагентів тощо.

В умовах воєнного стану робота великої кількості підприємств бізнесу стикнулася зі значною кількістю проблем: повністю або частково паралізована робота у регіонах, де тривають військові дії, що часто фізично унеможливлює продовження його функціонування; матеріальні цінності, що є засобами та предметами праці суб'єктів підприємництва повністю або частково знищено та пошкоджено; втрата партнерських зв'язків з постачальниками, покупцями, замовниками, споживачами тощо; через міграцію населення та мобілізацію стався дефіцит робочої сил як робітничих спеціальностей, так і висококваліфікованих працівників; не можливість повноцінного планування, прогнозування, вибудови постійної логістики, формування постійних взаємозв'язків з партнерами тощо; змінився попит та пропозиція на ринку товарів, робіт, послуг та інше.

Ці проблеми визначають особливості організації бухгалтерського обліку, звітування та оподаткування на підприємствах через зміни облікової політики підприємства для адаптації до непередбачуваних обставин. Тому формування облікової політики в умовах воєнного стану передбачає:

– необхідність внесення змін до законодавчо-нормативного регулювання щодо можливості зміни облікової політики підприємства протягом звітного періоду;

– перегляд переліку, складу та методів ведення обліку витрат з врахуванням витрат, пов'язаних із релокацією виробництва, забезпеченням безпеки підприємства, працівників та збереження активів в умовах можливого збою в нормальному функціонуванні виробничих процесів;

– використання інвентаризації як методу обліку, а не лише як методу контролю;

– важливо враховувати можливі ризики втрати або зниження вартості активів через воєнний конфлікт та визначити належний облік цих потенційних втрат [3, с. 78].

Альтернативність підходів у методах та способах ведення обліку та свобода їх вибору для практичного застосування в межах діючих принципів, забезпечує можливість адаптації облікової системи підприємства до сьогоднішніх умов діяльності та перспектив його розвитку. Такі адаптації в системах бухгалтерського обліку та оподаткування є ключовими для збереження фінансової стійкості та успішного функціонування підприємств в умовах воєнного стану в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Koba O. Documenting the Purchase of Fuels and Lubricants by the Enterprise. *Економіка і регіон*. 2021. № 1 (80). С. 106–112.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 26.11.2023).

3. Кошляк Д. І. Особливості ведення бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 2023. С. 78–81.

УДК 338

Ханенко Михайло,
аспірант кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ІТ-СЕКТОРУ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *інформаційні технології, ІТ-сектор, промислові підприємства, конкурентоспроможність, євроінтеграція.*

Mykhailo Khanenko,
Postgraduate student of the Department of Economics,
entrepreneurship and business administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF THE IT SECTOR IN ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *information technologies, IT sector, industrial enterprises, competitiveness, european integration.*

На сьогоднішній день галузь інформаційних технологій (далі – ІТ) є однією із найбільш перспективних як у світі, так і в Україні. Саме працівники ІТ-сектору формують інвестиційно привабливий імідж країни, працюючи з міжнародними компаніями, що є потенційно ефективним напрямком підвищення конкурентоспроможності національної економіки України. А це, в свою чергу, веде до збільшення зайнятості та рівня життя населення, а також розвитку технологій в країні.

За останні роки спостерігається значний зріст IT-експорту, який становить великий обсяг валютних надходжень для країни та створює значну кількість робочих місць. Так, за 2012–2022 рр. частка IT-сектору в структурі ВВП України зросла більш ніж двічі - до 3,5%. За результатами 2022 р. IT-індустрія забезпечила валютні надходження до економіки України у $7,34 млрд; обсяг експорту збільшився на $400 млн у порівнянні з довоєнним 2021 роком. У першому півріччі 2023 року експорт становив $3,38 млрд. Попри зниження показників експорту на 9,3% у порівнянні з таким же періодом 2022 р., у воєнних умовах та без можливості тимчасового виїзду ключових осіб IT-компаній за кордон для проведення бізнес-активностей та пошуку клієнтів, такі показники залишаються високими [4].

IT-сектор впливає на конкурентоспроможність промислових підприємств України за трьома основними напрямами:

– Економія витрат: Використання IT-технологій дозволяє автоматизувати процеси та оптимізувати управління виробництвом і фінансами, що веде до економії ресурсів.

– Підвищення ефективності: IT-рішення, такі як CRM-системи, допомагають підприємствам краще розуміти потреби клієнтів та забезпечувати їм вищу якість обслуговування.

– Розробка нових продуктів і послуг: Застосування штучного інтелекту відкриває нові можливості для персоналізації продуктів та послуг, що відповідають індивідуальним потребам клієнтів.

– Промислові підприємства України почали активно трансформуватися після 2014 р. з появою руху Industry 4.0, який передбачає повністю автоматизоване виробництво та керування всіма процесами в режимі реального часу. Industry 4.0 ґрунтується на революційних технологіях:

– Artificial Intelligence (AI). Штучний інтелект відіграє ключову роль у створенні рішень автоматизації в промисловості. Завдяки штучному інтелекту можна підвищувати гнучкість і точність виробничих процесів, адаптувати управлінські процеси тощо.

– Internet of Things (IoT). Комп’ютерні мережі, до яких підключають фізичні об’єкти зі встановленими датчиками, сенсорами та програмним забезпеченням. Це допомагає обробляти інформацію, дистанційно керувати процесами та автоматизувати виробництво.

– Big Data. Технологічні рішення Big Data дозволяють у режимі реального часу збирати, аналізувати та прогнозувати дані щодо обсягів виробництва та витрат, логістики, роботи з клієнтами та інших виробничих процесів.

В умовах євроінтеграції, інформаційні технології є ключовим інструментом для підвищення конкурентоспроможності українських компаній. Очікування споживачів змушують компанії переходити до цифрових продуктів та послуг [1].

Загострення конкуренції як на міжнародному, так і національному рівні, змушують підприємства постійно шукати способи зробити систему виробництва та управління ними більш ефективною. Використання ІТ може суттєво допомогти фірмам у цьому завдяки розширенню доступу до інформації, знань, фінансових послуг та інших ресурсів. Крім того, ІТ можуть сприяти підвищенню прозорості бізнес-середовища, що робитиме умови конкуренції більш досконалими. І в цих процесах роль держави стає винятково важливою [2].

Навчання та підвищення кваліфікації є важливим у підвищенні конкурентоспроможності промислових підприємств та максимально ефективним з використанням ІТ. Швидкий темп розвитку технологій вимагає постійного навчання та підвищення кваліфікації персоналу.

Важливо створити сприятливі умови для розвитку ІТ-індустрії через фінансову підтримку та створення сприятливого інвестиційного клімату. Інформаційні технології стають все більш важливим інструментом для оптимізації бізнес-процесів, зниження витрат та створення інноваційних продуктів [3].

Отже, застосування ІТ дозволяє промисловим підприємствам ефективніше використовувати ресурси, зокрема через автоматизацію процесів та підвищення якості обслуговування клієнтів. При цьому, важливою є підготовка кваліфікованого персоналу та створення сприятливих умов для подальшого розвитку ІТ-сектора. Загалом, використання інформаційних технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності промислових підприємств України на світовому ринку та є важливим чинником їх успіху в економічному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишковська С. Як ІТ-індустрія розвиває інші галузі економіки у 2022 році. URL : https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-it-industrija-rozvyvae-inshi-galuzi-ekonomiky

2. Інституціонально-інформаційна економіка : підручник / А. А. Чухно, П. М. Леоненко, П. І. Юхименко / за ред. акад. НАН України А. А. Чухна. К. : Знання, 2010. 687 с.

3. Україна 2030 Е-країна з розвиненою цифровою економікою. URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html

4. IT в економіці України: як змінювалася його частка, вплив та тренди ринку за роки незалежності. URL : https://speka.media/it-v-ekonomici-ukrayini-yak-minyalasya-iogo-castka-vpliv-ta-trendi-rinku-za-roki-nezaleznosti-plrw0p

УДК 336.221.4:061.1

Kharchenko Ivan,
third (educational-scientific) level graduate
Private Higher Educational Institution
«European University»,
Kyiv, Ukraine

TAXATION OF EU COUNTRIES IN THE FIELD OF PROVIDING SOCIAL JUSTICE

Keywords: *taxation, social justice, tax rate.*

Taxation is an important aspect of modern society. Taxes are needed by the state to finance government operations, provide basic services, and support social welfare programs. However, taxation is not only the collection of income. It also plays an important role in promoting social justice and addressing economic inequality.

Social justice means the fair distribution of opportunities, resources and benefits in society. Taxation can be used as a tool to promote social justice by ensuring that everyone pays their fair share and that the burden of taxation is distributed in a progressive manner.

One of the methods of taxation that can contribute to social justice is the financing of social security programs. These programs provide support to individuals and families who have limited financial means. This includes programs such as health care, education and housing assistance, etc.

«The following situation can be observed in society now, namely a widening gap between the rich and the poor, with the richest people often paying a lower effective tax rate than those who earn less. Progressive taxation makes it possible to reduce inequality in the distribution of income and wealth.

The principle of progressive taxation is widely used in EU countries as a means of promoting social justice and reducing economic inequality. The application of this mechanism varies from country to country» [1].

Yes, as of 2018, France has a tax that applies only to real estate assets. The property tax levels are as follows: From €800,000 to €1.3 million: 0.50% From €1.3 to €2.57 million: 0.70% From €2.57 to €5 million: 1% From 5 to €10 million: 1.25% €10 million+: 1.5% Non-residents pay tax only on assets in France, while residents pay tax on all assets worldwide.

Germany has a progressive income tax system with a top marginal tax rate of 45% on incomes over €270,500. The country also has a solidarity surcharge, which is an additional tax on the income and profit of enterprises.

Sweden has a progressive income tax system with a maximum marginal tax rate of 57.1% on income over SEK 675,700. There is also a wealth tax that applies to individuals with net assets of more than SEK 1.5 million. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland has a progressive income tax system with a top marginal tax rate of 45% on incomes over £150,000. The country also has a dividend tax that applies to individuals who receive dividends from shares.

Italy has a progressive income tax system with a top marginal rate of 43% for incomes over €75,000. There is also a wealth tax on individuals with net assets of more than €1.5 million. In addition, taxation in EU countries is used to address other issues of social justice, such as gender inequality and racial discrimination. For example, some countries have enacted tax policies that provide incentives or tax exemptions for women-owned or minority-owned businesses. In this way, taxation can be used as a tool to promote social justice, ensuring that everyone pays their fair share and that the burden of taxation is distributed in a progressive manner. It has the potential to reduce economic inequality, promote diversity and inclusion, and create a fairer society.

At the same time, it is important to note that taxation alone cannot solve all issues of social justice. Measures in the field of education policy, health care, etc., are also necessary to eliminate the main causes of inequality. Taxation should be part of a broader strategy aimed at promoting social and economic justice.

REFERENCES

1. Lutsenko A., Vykluk M., Skoryk M., Hromova T. Fiscal Regulation Concept Formation of The Ukraine's Economy Development. Monografico. *Estudios de Economia Aplicada.* 2020. Volumen 38. № 4. P. 2–8. DOI https://doi.org/10.25115/eea.v38i3%20(1).3997

УДК 336.22

Чирва Олександр,
аспірант кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПДВ У КРАЇНАХ ЄС

Ключові слова: *податок на додану вартість, реформа податку, адміністрування податку.*

Chirva Oleksandr,
PhD Student, Department of Economy,
Entrepreneurship and Economic Security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TRENDS IN VAT REFORM IN EU COUNTRIES

Key words: *value added tax, tax reform, tax administration.*

Проблемі функціонування системи непрямого оподаткування присвячений досить значний масив наукової літератури, у якому розглядаються позитивні та негативні сторони складових системи, непрямих податків, їхнє фіскальне та регулятивне значення. В Україні ці наукові розвідки останні роки тривають у контексті підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, оскільки відтоді виникають зобов'язання України щодо гармонізації норм і положень вітчизняного податкового законодавства з Європейськими директивами. Так, у дослідженні А. Соколовської, Т. Кощук зазначено, що «європейський досвід податкових реформ (як позитивний, так і негативний) може бути корисним із погляду пошуку ефективних податкових інструментів поліпшення макроекономічної ситуації, збалансування державних фінансів та забезпечення соціальної стабільності» [1, с. 94]. У цьому ж аспекті оцінки розбіжностей елементів податків та визначення напрямів гармонізації, йдеться про те, яким чином мають наближатись до стандартів ЄС ПДВ та акцизний податок [2; 3].

З огляду на це у контексті масштабування євроінтеграційних процесів в Україні актуалізується питання дослідження тенденцій розвитку системи непрямого оподаткування, в цілому, та ПДВ як основного податкового інструмента, зокрема, в країнах-членах ЄС.

ПДВ в багатьох країнах ЄС формує базис системи непрямого оподаткування та значну частину податкових надходжень державного бюджету. Так, згідно зі статистичними даними в країнах-членах ЄС у 2021 році сумарні надходження від сплати ПДВ склали 1076,8 млрд €, що в середньому становить 18,2 % усіх податкових надходжень цих країн. При цьому найбільший у відносному вираженні обсяги надходжень було зафіксовано у Хорватії 36,8 % від загальних податкових надходжень, а найменший у Бельгії – 15,6 % [4]. У довгостроковому періоді спостерігається повільне, але неухильне зростання частки ПДВ у загальній сумі податкових надходжень з 17,2% в середньому у 2009 р. до 18,2% у 2021 р.

Слід зазначити, що після незначного падіння фіскальної значущості ПДВ у 2020 р., що було зумовлено наслідками пандемії COVID-19, запровадження відповідних обмежувальних заходів, тимчасовими антикризовими податковими заходами (зокрема, зменшенням нормативної ставки ПДВ), вже у 2021 р. надходження від сплати ПДВ зросли як в абсолютному, так й у відносному вираженні. Як частка ВВП у 2021 р. податкові надходження від сплати ПДВ за 27 країнами членами ЄС склали 7,4% ВВП.

На початку 2023 року номінальні ставки залишились на своєму стандартному рівні. Середнє значення по відповідному регіону становить 21,5%. При цьому, найменші нормативні ставки податку зафіксовані у Люксембурзі (16%) та Мальті (18%), а, з іншої сторони, найвищі були встановлені в Угорщині (27%), за якою слідують Швеція та Хорватія (в обох 25%).

Неабияка фіскальна значущість цього податку для системи публічних фінансів країн ЄС зумовлює необхідність постійної уваги урядів, податкових адміністрацій, науковців та експертів до механізму його належного функціонування, ефективного функціонування системи адміністрування податку як в межах окремих країн, так й на міжнародному рівні. Для цього протягом останніх років були вжиті такі заходи:

1)Гармонізація та запровадження правил оподаткування ПДВ цифрових послуг серед країн-учасниць ЄС;

2)Гармонізація та запровадження правил оподаткування електронної комерційної діяльності на спільному ринку ЄС;

3)Заходи протидії махінаціям та ухиленню від сплати податку шляхом запровадження механізму швидкого реагування (QRM);

4)Імплементація до механізму ПДВ елементів політики сприяння цілям збереження навколишнього середовища, зокрема, в окремих країнах було запроваджено диференційні ставки податку з метою заохочення застосування екологічно менш шкідливих продуктів та практик;

5)Запровадження механізму OSS (One-Stop-Shop) з метою спрощення адміністрування податку платниками.

Таким чином, зазначені тенденції реформування механізму функціонування та системи адміністрування ПДВ є важливою складовою податкової політики держав ЄС, що також справлятимуть вплив на відповідні норми оподаткування в Україні в процесі подальшої євроінтеграції нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколовська А. М., Кощук Т. В. Податкова політика в Україні в контексті тенденцій реформування оподаткування в країнах ЄС. *Фінанси України.* 2012. № 1. С. 94–115.

2. Соколовська А. М. Податкові аспекти ACQUIS ЄС як орієнтири вдосконалення акцизного податку в Україні. *Фінанси України.* 2016. № 12. С. 21–44.

3. Соколовська А. М. Шляхи наближення розділу V Податкового кодексу України до 112-ї директиви Ради ЄС. *Фінанси України.* 2016. № 8. С. 59–88.

4. Data on Taxation Trends. URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation-trends_en

УДК 336.02

Швабій Костянтин,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фіскального адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОЦІНКА ПОДАТКОВОГО РОЗРИВУ З ПОДАТКУ НА МАЙНО В УКРАЇНІ

Ключові слова: *податковий розрив, податок на майно, податкові надходження, резерви.*

Shvabii Kostiantyn,
Doctor of Science (Economics),
Professor,
Professor at the Department of Fiscal Administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE EVALUATION OF PROPERTY TAX' GAP IN UKRAINE

Key words: *tax gap, property tax, tax revenues, reserves.*

Податок на майно є важливим інструментом наповнення доходів місцевих бюджетів. Він включає податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок і плату за землю (складається із земельного податку та орендної плати за землю). 2022 р. сукупні надходження цього податку скоротилися на 14,9 %, до 36,8 млрд грн**,** а їхня питома вага у структурі місцевих податків і зборів знизилася з 48,1 до 43,6 %.

У структурі податку на майно в Україні значну частку становить плата за землю (більше 80 %). Обсяги транспортного податку є порівняно незначними (від 100 до 300 млн грн) та складають не більше 1 % надходжень майнових податків. При цьому питома вага податку на нерухоме

майно, відмінне від земельної ділянки, щорічно зростає. Так, за 5 років (з 2018 по 2022 рр.) частка цього податку зросла більш ніж на 5 відсоткових пунктів, що вказує на значний потенціал зростання надходжень зазначеного джерела доходів місцевих бюджетів. У дослідженні «Діагностика системи місцевого оподаткування» ми спробували оцінити величину податкового розриву (*tax gap*), що характеризує обсяги резервів податкових надходжень для місцевих бюджетів, з податку на майно для його найбільш значущих складових: податок на нерухоме майно і плата за землю [1]. Систематична оцінка податкового розриву є важливою складовою культури податкової політики держави в країнах ЄС.

Нагадаємо, що податковий розрив формується з декількох складових, що зумовлені причинами політичного, адміністративного та поведінкового характеру (рисунок 1).

Рисунок 1 – Фактори, що зумовлюють існування податкового розриву

Слід зауважити, що це завдання оцінки податкового розриву за складовими податку на майно є нетривіальним. Тому така оцінка здійснювалась виходячи з обмежень, що в основному стосуються відсутності необхідних статистичних характеристик бази оподаткування. Для податку на нерухоме майно – це загальна величина оподатковуваної площі об’єктів нерухомості, а для землі – актуальної нормативної грошової оцінки (далі – НГО) земельних ділянок. Так, за підсумками опитування представників органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) територіальних громад у різних регіонах

України та співробітників структурних підрозділів Державної податкової служби України (далі – ДПС) зроблено висновок, що реєстр речових прав на нерухоме майно наповнений лише на 30–50 %. Остання офіційна цифра наповненості Держгеокадастру – 72%!

Потрібно зазначити, що податковий розрив, зумовлений недосконалістю процесу адміністрування, не є суттєвим, оскільки ДПС працює по факту наповненості реєстрів майна, якими вони оперують в процесі своєї діяльності. У ході адміністрування не спостерігається суттєвого приросту різниці між номінальними (нарахованими податковими зобов'язаннями) та фактичними податковими надходженнями. Незначний приріст податкового боргу нівелюється його погашенням в межах претензійно-позовної роботи органів ДПС.

Поведінкові чинники (комплаєнс змінні) потенційно є важливим фактором, що визначає втрати податкових надходжень. Це опортуністична діяльність платників податків, що, як правило, зумовлена тіньової діяльністю та уникненням сплати податків. Як відомо, оцінки масштабів тіньового сектору економіки України є досить широкими – від 30-32% офіційного ВВП, які надає уряд, до 45-50% за оцінками науковців.

Стосовно нашого предмету уваги, то у нас тут є лише вибіркові уявленні про обсяги втрат. Так, в одному з досліджень зазначається, що обсяг тіньової оренди с/г земель на основі співставлення статистичних даних та супутникового обстеження посівів у двох пілотних районах – Білоцерківському Київської обл. та Снігурівському Миколаївської обл. – засвідчує, що частку тіньового використання можна оцінити на рівні 28-29 % від усіх с/г земель країни, тобто близько 9 млн га. З них сплачується податок на землю, який встановлений переважно на мінімальному рівні у 0,3 % НГО або 70 грн/ 1 га/ рік для ріллі. Причому пенсіонери, що становлять більше половини пайовиків, звільнені і від цього податку. Тому мінімальна оцінка втрат саме від тіньової оренди, відповідно до вище наведених підрахунків, складає 12,5 млрд грн на рік [2].

За оцінками експертів Міністерства аграрної політики та продовольства України, суми недоотриманих коштів від заниження НГО земель сільськогосподарського призначення державної власності, що перебувають в оренді/тіньовій оренді землі, становлять близько 2,4 млрд грн [3]. Утім, ці оцінки потребують уточнення та перевірки, тому тут ми їх наводимо більше для розуміння масштабів проблеми.

Як не дивно, найбільша частина податкового розриву формується за рахунок полісі змінних, які визначають модель (сукупність елементів) податку. Це ставки, база, пільги тощо.

Оцінка втрат податкових надходжень за цією складовою була проведена у різний спосіб для податку на нерухоме майно та плати за землю. У першому випадку – на основі зведеної інформації про розмір та дату встановлення на відповідних територіях ставок місцевих податків та зборів, а також про встановлені податкові пільги, які надані в електронному вигляді органами місцевого самоврядування, що розміщені на сайті ДПС України [4]. Іншими словами, здійснювалась оцінка рівня дифузії фактичних нормативних ставок податку, встановлених ОМС, від граничної нормативної (1,5% мінімальної заробітної плати).

Ми проаналізували 5 243 879 ставок з податку на нерухоме майно, що визначили ОМС для фізичних та юридичних осіб на 2021 р. на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в розрізі об'єктів житлової та нежитлової нерухомості. Кожен ОМС, у відповідності до Державного класифікатора будівель та споруд ДК 018-2000, визначає рівень ставок за об'єктами житлової нерухомості за 16 позиціями, а нежитлової – 107! На нашу думку, така деталізація позицій для цілей оподаткування є не зовсім зручною, зокрема, доречнішою була б така класифікація за площею. Крім того, як засвідчує проведений аналіз, у більшості випадків в межах однієї громади рівень диференціації ставок є незначним, а сусідні територіальні громади схильні до приведення ставок до одного порядку.

Аналіз засвідчив, що, згідно з чинним законодавством, ОМС встановлюють ставку податку на майно де-факто у досить широкому інтервалі від 0,001 (у вартісному вимірі 0,06 грн/м^2) до 1,5 % величини мінімальної заробітної плати (90 грн/м^2 у вартісних параметрах 2021 р.). Тому можна констатувати, що практично найвища нормативна ставка податку може відрізнятись від найнижчої нормативної в 1500 разів! Слід зазначити, що ступінь відхилення середньої нормативної ставки за регіонами для фізичних осіб від нормативної граничної є досить суттєвим. Середній рівень ставки податку на житлову нерухомість за регіонами без Києва у 2021 р. становив 0,279 % (разом з Києвом – 0,328 %). Середня ставка в Україні на нежитлову нерухомість становить 0,285 %.

У середньому в розрізі регіонів дифузія ставок податку на нерухоме майно юридичних осіб є меншою порівняно з аналогічними показниками для фізичних осіб. Незважаючи на це, відхилення в меншу сторону ставок

є також досить значним, що призводить до недоотримання суттєвих податкових надходжень для місцевих бюджетів. Як для фізичних, так і для юридичних осіб слід констатувати незначне перевищення ставок податку на житлову нерухомість порівняно з нежитловою.

Щодо плати за землю оцінка податкових резервів здійснювалась методом оцінки відхилення в меншу сторону значень податкових надходжень від лінії рівномірного розподілу у системі координат «структура податкових надходжень – структура бази оподаткування (площа землі)» за всіма територіальними громадами. Інформаційною базою слугували статистичні дані з ресурсу Open Budget [5].

Таким чином, ми дійшли висновку, що податковий розрив із податку на майно є досить значним. Найбільшу величну цього розриву зумовлює дифузія ставки і бази оподаткування (політичні змінні). Так, за нашими оцінками, встановлення мінімального рівня номінальної ставки податку на майно, відмінне від земельної ділянки, в розмірі 1,5 % мінімальної заробітної плати у цінах 2021 р. дозволило б згенерувати 8,6 млрд грн додаткових податкових надходжень лише від сплати податку на майно для фізичних осіб. Тут потрібно звернути увагу, що величина резервів буде зменшуватись пропорційно до збільшення середньої ефективної ставки податку. За даними ДПС, за цей період втрати від надання податкових пільг становили 14,8 млрд грн. Згідно з нашими розрахунками, обсяг додаткових надходжень в цілому в Україні із плати за землю міг становити 5,43 млрд грн. Сумарно ці втрати складають 2/3 фактично сплачених податкових надходжень із податку на майно у 2021 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діагностика системи місцевого оподаткування. Аналітичний звіт. URL : https://decentralization.ua/news/17215

2. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення / уникнення оподаткування в Україні. 2021. URL : https://case-ukraine.com.ua/publications/porivnyalnyj-analiz-fiskalnogo-efektu-vid-zastosuvannya-instrumentiv-uhylennya-unyknennya-opodatkuvannya-v-ukrayini-2021/

3. 2,5 млрд грн під «ногами», або Скільки недоотримують місцеві бюджети щороку. *Економічна правда*. 2023. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/26/702563/

4. ДПС України. Ставки місцевих податків і зборів. URL : https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatki-ta-zbori/stavki-mistsevih-podatkiv-ta-zboriv/

5. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL : https://openbudget.gov.ua/analytics

ПАНЕЛЬ 2
Е-ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

УДК 330.3

Андрухович Дана,
здобувачка PhD кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ І ПІДТРИМЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ключові слова: *цифрова трансформація, державна допомога, проєкт.*

Dana Andrukhovych,
PhD student, Department of Economics, Entrepreneurship and Economic Security, State Tax University, Irpin, Ukraine

THE ROLE OF THE STATE IN THE DEVELOPMENT OF DIGITALIZATION AND SUPPORT OF ECONOMIC ENTITIES

Keywords: *digital transformation, state aid, project.*

Цифрова трансформація (e-Transformation) - процес перетворення організації з фізичної структури (bricks-and-mortar) на її електронний аналог (clicks-and-mortar), що передбачає використання різних інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення продуктивності підприємства в епоху Інтернету [1].

І в Україні, і в багатьох країнах світу пандемія COVID-19 та карантинні заходи надали сильний поштовх до трансформації «у цифру» багатьох процесів, що у наслідку зумовило необхідність впровадження законодавчих змін та підвищило рівень уваги до відповідних ринків з боку органів державної влади. Верховна Рада України 23 лютого 2023 року ухвалила в цілому

проект закону про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь у програмі «Цифрова Європа» (2021 - 2027). Цей документ створює передумови для участі України в цій Програмі ЄС. Вона надає додаткові стимули і можливості для цифрової трансформації пріоритетних галузей і сфер суспільного життя, розвитку цифрової економіки, ІТ-бізнесу, штучного інтелекту та підвищення цифрових навичок громадян. Цифровізація процесів, послуг, рішень, розробка нових цифрових продуктів (або їх модернізація), придбання програмного та апаратного забезпечення, розвиток цифрових навичок для окремих осіб або співробітників - залежно від діяльності, на яку будуть спрямовані заходи підтримки з метою цифровізації за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, деякі з них можуть містити ознаки державної допомоги у розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [2]. Державна допомога - явище, що, з однієї сторони, є зовсім не новим для вітчизняної економіки за своєю сутністю, адже значна кількість підприємств, здебільшого саме державних, або ж і цілих галузей в різні часи отримували бюджетну підтримку в тій чи іншій формі. З іншої сторони, «державна допомога», визначена у новому Законі - це новий формат, нові правила гри, більш прозорі, створені на основі європейського досвіду, але й те, з чим не стикалась більшість ані суб'єктів господарювання будь якої форми власності, ані представників органів влади. Природно, що саме через це, АМКУ, як орган, на якого покладено обов'язки контролю за наданням державної допомоги, отримує велику кількість запитів щодо роз'яснень і тлумачень окремих положень Закону [3].

У сфері цифрових інструментів стійкості країни та формування підґрунтя для перемоги відзначимо такі: 1. Забезпечення інклюзивного підходу щодо відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України. Центр розвитку інновацій, Офіс із розвитку підприємництва та експорту і Національний проєкт «Дія.Бізнес» передбачають розробити відповідні інструменти та інноваційні проєкти як на рівні громад, регіонів, певних секторів, так і на національному рівні. За участі проєктного офісу West Ukraine Digital у чотирьох західних регіонах України - Тернопільській, Львівській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях - готують та розвивають проєкти у сфері цифрової трансформації секторів економіки й підтримки та розвитку бізнес-середовища на регіональному та місцевому рівнях. Ужиті заходи сприятимуть роботі глобальної програми для залучення стартапів Mastercard, яка допомагає МСП впроваджувати інновації. 2. Приєднання до пан'європейської мережі стартап-асоціацій для підтримки

інтеграції українських стартапів та МСП у європейські інноваційні екосистеми, що створює можливість отримати фінансову підтримку від ЄС сумою до 60 000 євро на кожен проєкт; 3. Проєкт грантової безповоротної підтримки для створення нових робочих місць «єРобота», здійснюваний КМУ спільно з Міністерством цифрової трансформації України, обласними військовими адміністраціями, іншими органами виконавчої влади. У проєкті передбачено можливість онлайн-формування заявки на отримання гранту від 250 тис. грн будь-яким підприємцем-початківцем. 4. Новий проєкт «IT Generation» Міністерства цифрової трансформації України за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» та Проєкту Програми розвитку ООН «Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні» спільно із блокчейн-екосистемою Binance та Львівським IT-кластером сприятиме отриманню професії у сфері IT на безоплатній основі та надаватиме дієву підтримку цифровій трансформації [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Vat, Kam Hou. (2008). E-Portfolio and Pedagogical Change for Virtual Universities. Encyclopedia of Networked and Virtual Organizations. URL : https://www.fst.um.edu.mo/personal/wp-content/uploads/2022/07/Putnik508-publicationCopy.pdf (дата звернення: 21.11.2023).

2. Державна допомога у цифровому секторі: АМКУ вивчає нові підходи. Антимонопольний комітет України. URL : https://amcu.gov.ua/news/derzhavna-dopomoga-u-cifrovomu-sektori-amku-vivchaye-novi-pidhodi (дата звернення: 21.11.2023).

3. Держпідтримка бізнесу: корупційна голка чи драйвер зростання? / Антимонопольний комітет України. URL : https://amcu.gov.ua/news/golova-amku-yuriy-terentev-vzyav-uchast-u-diskusii-derzhpidtrimka-biznesu-koruptsiyna-golka-chi-drayver-zrostannya (дата звернення: 21.11.2023).

4. Огляд заходів цифрової трансформації економіки України в умовах воєнного стану (червень 2022) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-zakhodiv-tsyfrovoyi-transformatsiyi-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh (дата звернення: 21.11.2023).

УДК 336.02

Бірюк Дмитро,
докторант кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: *фінансування, цифровізація, фінансова підтримка, Дія, гранти, підприємства.*

Biryuk Dmytro,
doctoral student
of the Public Finance Department,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DIGITAL TRANSFORMATION OF STATE FINANCING TOOLS OF ENTREPRENEURS DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATUS

Keywords: *financing, digitalization, financial support, Action, grants, enterprises.*

Повномасштабне воєнне вторгнення росії спричинило руйнування бізнесу та логістичних ланцюжків, змусило підприємців релокуватися з окупованих територій та прифронтової зони у більш безпечні регіони. В результаті в липні 2022 р. майже третина власників бізнесу в Україні призупинили підприємницьку діяльність, чверть – працювали не на повну потужність [1]. Це актуалізувало завдання посилення бюджетної підтримки підприємців. Попри надзвичайно великі воєнні витрати бюджетна допомога підприємцям у 2022 р. за експертними оцінками складала десь 5-6 млрд на місяць [2]). Такі обсяги стали можливими завдяки зовнішньому фінансуванню, адже стан державного бюджету суттєво погіршився. Так, доходи бюджету без урахування іноземних

грантів і власних доходів бюджетних установ у І півріччі 2022 р. скоротилися на 25,4%, а в І півріччі 2023 р. на 25,5% відносно І півріччя 2021 р. В реальному вираженні сумарні доходи бюджету зменшилися на 16,7% у І півріччі 2022 р. та зросли на 18,2% у І півріччі 2023 р. відносно І півріччя 2021 р. [3]. Слід зазначити, що реальний ВВП за 2022 р. впав на 29,1%, а в І півріччі 2023 р. – зріс на 2,7% щодо І півріччя 2022 р. Така «паралельна» динаміка доходів бюджету і ВВП засвідчує віддачу державного фінансування підприємницької динаміки у формі доходів до бюджету.

В умовах воєнного стану в Україні різноманітні програми державної фінансової підтримки підприємців реалізуються переважно за кошти інших держав та на основі використання цифрових інструментів. Існує низка зарубіжних грантових програм, які завдяки цифровізації стали більш доступними для вітчизняних підприємців. Зокрема за доступ до грантової програми Digital Europe Programme ЄС скасував касував грошові внески від українців на 2021-2022 рр., а на 2023-2027 рр. надав 95% знижку [4]

Дієвим інструментом фінансової підтримки підприємців стала цифрова платформа «Дія». Саме завдяки її функціонуванню значною мірою здійснювалося регулювання підприємницької діяльності, яке було суттєво спрощено та лібералізовано, та забезпечувалася можливість отримати фінансування через грантові та інші програми підтримки.

У перші місяці війни велике значення мав запуск платформи цифрової взаємодії для безоплатної державної фінансової підтримки релокації бізнесу –relocate.prozorro.sale. як ІТ-система для подання заявок підприємствами, що потребують переміщення, та компаніями, які готові надати приміщення або інші активи. Компанії-учасники отримали доступ до пропозицій щодо отримання нових виробничих приміщень і розселення працівників [5] У квітні 2023 р запущено Навігаційний фільтр в оновленій версії «Маркетплейс фінансових можливостей», що дає можливість релокованим підприємствам підшукати відповідну програму фінансування та логістичної допомоги за обраним регіоном, джерелом фінансування та терміном дії ініціативи [6].

Велике значення у сфері фінансової підтримки підприємців мав проєкт «єРобота», що по суті є грантовою підтримкою підприємців для створення нових робочих місць. У проєкті передбачено можливість онлайн-формування заявки на отримання гранту від 250 тис. грн будь-яким підприємцем-початківцем. Станом на листопад 2023 року 8 тис українців отримали фінансову підтримку від держави на старт або розширення свого

бізнесу через грантові програми єРобота. В цілому в розвиток підприємництва через гранти інвестовано з липня 2022 року 4,4 млрд грн., створено майже 30 тисяч нових робочих місць на малих та середніх підприємствах [5].

Загалом за 2022 р. було надано 3600 консультацій через портал Дія. Бізнес; 14 200 консультацій у Віртуальному центрі Дія. Бізнес; 92.3% підприємців скористалися безоплатними консультаціями; €1,2 млн грантів отримали 300 мікро- й малих підприємств; 330 фінансових програм оцифрували для підтримки українського бізнесу[1]. Таким чином, цифровізація надала державі нові інструменти фінансування підприємців та підвищила якість взаємодії між Урядом та підприємцями щодо вирішення фінансових та організаційних питань в процесі ведення бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стан та потреби бізнесу в Україні: відмінності в оцінках місцевої влади та бізнесу URL : https://decentralization.gov.ua/news/15213

2. У США назвали суму, яку Україна щомісячно витрачає на війну з РФ. URL : https://espreso.tv/u-ssha-nazvali-sumu-yaku-ukraina-shchomisyachno-vitrachae-na-viynu-z-rf

3. Траєкторія доходів бюджету під час війни. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/24/703550/

4. Гранти на цифровий розвиток підприємств від ЄС. URL : https://kosht.media/hranty-na-tsyfrovyy-rozvytok-pidpryiemstv-vid-yes/

5. ТОП-10 електронних сервісів для допомоги українцям під час війни URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/top-10-elektronnykh-servisiv-dlya-dopomohy-ukrayintsyam-pid-chas-viyny

6. В Україні запустили єдину платформу цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу. *Урядовий портал.* URL : https://cutt.ly/ qGMgxWf

7. Цифровий портал «Дія». URL : https://2022.thedigital.gov.ua/#wins

[1] URL : https://2022.thedigital.gov.ua/#wins

УДК 336.71

Белінська Яніна,
д-р екон. наук, професор,
в.о. зав. кафедри економіки та
економічної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВ

Ключові слова: *банк, фінансова цифровізація, банкsвські інновації, API, банківські операції.*

Belinska Ynina,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Acting chief Department of Economics
and Economic Security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROBLEMS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF BANKS

Keywords: *bank, financial digitalization, banking innovations, API, banking operations.*

Швидке поширення цифрового банкінгу супроводжується низкою різноманітних проблем [1; 2]. За результатами дослідження західних фахівців виявлено, що 72% керівників банків найбільше турбують такі проблеми, як неефективність API стандартів і недостатня модульність ядра автоматизованої банківської системи (АБС). Мова йде про загострення фундаментальної проблеми цифровізації банків - застарілої системи бек-офісів[1] (*the legacy architecture in banks' back offices*), що описуєтеся появою терміну «зомбі –ядра» («*zombie cores*»)[2]. Адже, незважаючи на активну цифрову

[1] Бек-офіси – це компоненти, що призначені для синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку документів, операцій чи угод отриманих від фронт-офісів.

[2] Термін «зомбі-ядра» використовується для опису певних типів застарілих систем, де застарілі рядки коду знаходяться в старих мейнфреймах, до яких занадто страшно торкатися.

трансформацію банківських послуг в умовах жорсткої конкуренції як з фінтех-компаніями, так і цифровими банками[1], традиційні банки розширювали основні системи за допомогою різних цифрових надбудов і доповнень, тоді як базові технології АБС банку – ядро бек-офісу - лишалися незмінними. Вони розроблені для підтримки систему бухгалтерського обліку банку та системи облікових записів, а також деякі масштабні базові банківські продукти.

Таким чином, хоча відносно застарілі базові технології АБС банку виявилися досить надійними та здатними підтримувати продуктові інновації або виконання вдосконалених функцій, проте їм притаманні низка проблем, а саме:

труднощі обслуговування через відсутність нових опцій, зокрема таких, як знання мови програмування мейнфреймів Cobol;

негнучкість і неспроможність до інтеграції з іншими технологіями новими технологіями через API та повільна адаптація;

більшість застарілих систем працює на основі складного коду, часто з незадокументованими параметрами і налаштуваннями, знання про які мають обмежене коло співробітників, і якщо вони звільняються, знання можуть бути втраченими;

деякі API працювали, не вимикаючись десятиліттями, тож на разі відключення електроенергії банки банально не знатимуть, як знову їх ввімкнути.

З цих причин нині базові технології АБС банку не відповідають потребам впровадження фінансових інновацій сучасних клієнтів, тому розпочинаються процеси їх цифрової трансформації[2]. Для зменшення ризику появи «зомбі-ядра», банки використовують тактику поступового переміщення підрозділу за підрозділом, відділу за відділом і продукт за продуктом з ядра АБС, фактично «відкушуючи» його і залишаючи на ньому лише ведення рахунків, базових масштабних операцій і книгу облікових записів. Також може застосовуватися проміжне програмне забезпечення, яке дозволить банкам інтегруватися зі іншими операційними системами та API. Такий тип переформатування застарілого ядра АБС банку як поступовість трансформації дозволяє зекономити мільйони доларів на його оновленні та уникнути ризиків серйозних збоїв у роботі банку.

[1] Наприклад, Starling Bank у Великій Британії та Nubank у Бразилії, які були створені за допомогою хмарних технологій.

[2] Прикладом є Banco Santander, переможець нагороди «Інновації в цифровому банкінгу» за 2023 рік [3].

Для формування оновленого ядра АБС банкам необхідно створити інноваційну платформу, залучити фахівців–спеціалістів та розвивати операційні практики із застосуванням інноваційних фінансових технологій. Такий підхід до модернізації банківського ядра АСВ проілюстровано ініціативою незалежною асоціацією (*independent standard association*) Біан[1]. У вересні 2023 р. компанія випустила третю ітерацію хмарного без'ядерного банківського обслуговування «Coreless Banking 3.0», інноваційної архітектури послуг на основі API, розробленої для підтримки операційної взаємодії всередині банків. Ця система дозволяє запускати модулі коду в будь-якій відповідній системі. Реєстр транзакцій може залишатися на мейнфреймі IBM завдяки стандартизації транзакцій, масштабованості і вимогам безпеки, тоді як код взаємодії з користувачем може застосовуватися і працювати в хмарі [3].

Оскільки Coreless Banking 3.0 підтримує взаємозв'язок за допомогою стандартизованих API, один постачальник програмної платформи більше не може контролювати всю екосистему банку. В останнього з'являється вибір щодо компонентів, що дозволяє банку впроваджувати технологічні оновлення, швидше та дешевше збирати корисні бізнес-сервіси, створюючи та інтегруючи додатки від кількох команд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Embedded finance: Creating the everywhere, everyday bank. URL : https://www.ibm.com/thought-leadership/institute-business-value/en-us/report/embedded-finance

2. View from Sibos – The Banker. URL : https://www.thebanker.com/International-Meetings/View-from-Sibos

3. Lumley L. Are there zombies lurking in your bank? URL : https://www.thebanker.com/Are-there-zombies-lurking-in-your-bank-1700640547

4. BIAN launches Coreless Banking 3.0 URL : https://thepaypers.com/online-mobile-banking/bian-launches-coreless-banking-30--1264370

[1] Разом із HSBC, TCS BaNCS, IBM, Zafin, Salesforce, JPMorgan Chase, Envizion і Sngular Біан розробив те, що він називає «Coreless Banking 3.0», , що по суті є гібридною хмарою, яка є відокремленою, інтегрованою з мікросервісами, підключеними через API. [4]

УДК 336.71

Береславська Олена,
д-р екон. наук, професор,
зав. кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Ключові слова: *банківські послуги, цифровізація, банки, інновації, цифрова трансформація.*

Bereslavska Olena,
dr. economy Sciences, professor,
chief Department of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DIGITAL TRANSFORMATION OF BANKING SERVICES

Keywords: *banking services, digitalization, banks, innovations, digital transformation.*

Сфера надання банківських послуг у сучасних умовах суттєво трансформується внаслідок цифровізації операцій, що зумовлено загальною тенденцією інноваційних змін у технологіях, посиленням конкуренції та необхідністю подальшого розвитку. Надзвичайно швидкий перехід до нового технологічного укладу змінює традиційні уявлення про функціонування ринку банківських послуг та сприяє підвищенню якості обслуговування клієнтів.

Поширення цифрових сервісів у наданні банківських послуг сприяє кращому розумінню потреб клієнтів і дає можливість формувати індивідуальні пропозиції для користувачів, що веде до вдосконалення шляхів взаємодії банків і потенційних клієнтів. При цьому інформаційні технології дають змогу здійснювати більш зрозумілі, швидкі і візуально відкриті

транзакції та підвищити операційну ефективність і керованість фінансових операцій. Банки, які використовують у процесі своєї роботи цифрові рішення, формують тим самим свій імідж і постають перед клієнтами як сучасні технологічно просунуті організації [1, с. 5].

Глибина і масштаби проникнення цифрових технологій у сферу надання банківських послуг, зокрема використання блок-чейну (Blockchain) та штучного інтелекту (Artificial Intelligance), збереження інформації у хмарних технологіях (Cloud Technologies), формують умови для пошуку нових способів організації та управління банківською діяльністю, а також є причиною створення нових умов функціонування економічних та фінансових систем різного рівня – від глобальної економіки до окремих суб'єктів господарювання, змінюючи парадигму їх розвитку.

Отже, традиційне банківське обслуговування клієнтів швидко йде в історію. Технологічний прогрес і швидкі темпи інновацій у фінансовій галузі є серйозним тривожним сигналом для банків у всьому світі. Конкурентами номер один для банківського обслуговування стають фінтех-компанії та необанки, які дають клієнтам те, що їм найбільше важливо: максимальну зручність і швидкість фінансових операцій. Це не означає, що банки з метою збереження своєї частки на ринку фінансових послуг, повинні оцифрувати свої сервіси та самі стати конкурентоспроможними.

Сьогодні цифрова трансформація в сфері банківських послуг є необхідною і надає певні переваги банкам, зокрема:

– суттєво збагачує досвід обслуговування клієнтів. Давно минули ті часи, коли клієнти із задоволенням йшли до відділення свого банку, щоб переказати гроші, здійснити платіж або домовитися про отримання коштів. Оскільки такі компанії, як PayPal, Apple Pay і Google Pay, змінюють всю фінансову систему, банкам потрібно активізувати свою роль у покращенні взаємодії з клієнтами;

– стимулює до оновлення формату надання послуг, серед яких онлайн і мобільний банкінг; синхронізація між терміналами та банкоматами; персоналізований досвід послуг через додатки. Клієнти хочуть мати доступ до своїх облікових записів і керувати ними незалежно від того, де вони перебувають і яким пристроєм користуються. Це дає їм максимальну зручність і задоволення клієнтів;

– заощаджує витрати. Цифровізація послуг - чудовий спосіб заощадити гроші та інвестувати їх у покращення інших сегментів банківської діяльності. Знижуючи тиск на фізичну інфраструктуру, банк фактично

економить гроші на персоналі; орендній платі; обслуговуванні; паперових носіях. Оцифровуючи й автоматизуючи певні процеси, банк працює швидше й ефективніше, що додатково економить витрати;

– формує умови для більшої гнучкості. Так як формат надання банківських послуг швидко змінюється в будь-якій країні ствіту, а нові інструменти, програмне забезпечення та додатки з'являються щодня, банки повинні бути готові адаптуватися. Без цифровізації було б майже неможливо слідувати за темпами інноватизації їхніх конкурентів і впроваджувати необхідні зміни. Оцифрування послуг дозволяє набагато простіше впроваджувати інновації, адаптуватися до нових тенденцій, впроваджувати нові технології, реагувати на потреби клієнтів. Це означає, що цифрові технології допомагають банкам бути швидкими, реагувати швидше та ніколи не відставати.

– прискорює процес максимальної персоналізації обслуговування клієнтів. Цифровізація приходить із новими даними про клієнтів, і це справді потужна зброя для банків. Дані, зібрані під час онлайнових і мобільних взаємодій, транзакцій і активності, можна перетворити на корисну інформацію про клієнтів. Завдяки цьому банки можуть створювати спеціальні персоналізовані пропозиції для всіх своїх клієнтів. Це включає персоналізовані пропозиції продуктів, конкретні оголошення, правильні канали зв'язку тощо.

Отже, цифрова трансформація в сфері надання банківських послуг є обов'язковою умовою для всіх компаній, які мають бажання залишатися конкурентоспроможними на ринку фінансових послуг. Проте, як зазначає В.В. Коваленко, подальші цифрові трансформаційні зміни банківського бізнесу повинні бути націлені на фінансову освіту споживачів банківських послуг, контроль ринку криптовалюти в Україні, визначення єдиних стандартів регулювання та нагляду за банками й небанківськими установами у сфері надання цифрових фінансових послуг [2, с. 96].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Береслвська О. І. Інформаційні технології у сфері банківської діяльності. *Цифровізація економіки як фактор економічного зростання* : монографія / за заг. ред. О. Л. Гальцової. Херсон : Видавничий дім «Гельветика». 2021. С. 5–24. URL : https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/21d0d8e4-7e76-482c-be7a-5f4e6e935686/content

2. Коваленко В. В. Цифрова трансформація банківського сектору економіки України. *Фінанси України.* 2021. № 3. С. 84–98. URL : http://finukr.org.ua/?page_id=774&lang=en&aid=4787

УДК 336.7

Богдановський Дмитро,
аспірант кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *цифрові валюти, інновації, центробанки, Е-гривня.*

Bohdanovskyi Dmytro,
Postgraduate student of the Department of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

IMPLEMENTATION OF DIGITAL CURRENCIES: GLOBAL TRENDS AND INNOVATIONS IN UKRAINE

Keywords: *digital currencies, innovations, central banks, E-hryvnia.*

В епоху загальної цифровізації у всьому світі все частіше говорять про впровадження цифрової валюти центральних банків CBDC (Central Bank Digital Currency). Таку валюту також називають «третьою формою грошей», оскільки вона випускається центральними банками та доповнює звичні нам готівкові та безготівкові кошти. Популярність ідеї CBDC зростає. Проекти знаходяться на різних стадіях - від обговорення з експертною спільнотою до пілотного режиму та запуску.

Враховуючи високий рівень доступу до мобільних телефонів та Інтернету, Фінтех має великий потенціал для покращення доступу до платежів та інших фінансових послуг та використання їх у світі. Удосконалення механізмів політики у галузі даних допомогло прояснити права та обов'язки в галузі економіки даних, що є питанням, яке необхідно вирішувати багатьом країнам. Тим не менш, існують важливі регіональні відмінності в питаннях

переходу на цифрове фінансування. Мається на увазі поширеність платежів, що ґрунтуються на готівкових коштах, володіння рахунками та їх використання, а також накопичення та кредити в регіоні.

Національні цифрові валюти дозволять проводити платежі та розрахунки набагато швидше, а головне – без комісій. У цій схемі виключаються посередники, які заробляють на комісійних зборах. Для багатьох розвинених країн CBDC можуть стати альтернативним платіжним засобом, але особливо актуальними цифрові валюти центробанків будуть для країн та країн третього світу, де велика частка населення досі не має банківського рахунку.

Серед основних причин *доцільності випуску цифрових валют* – зниження витрат, підвищення ефективності реалізації грошово-кредитної політики, протидія конкуренції з боку криптовалюти, забезпечення конкурентоспроможності платіжного ринку, а також можливість запропонувати населенню безризиковий платіжний інструмент. Багато країн світу перейшли від вивчення можливості впровадження національних цифрових валют до тестування рішень.

Регулятори прогнозують, що використання CBDC дозволить зменшити розрахунки готівкою, зробить транзакції більш зручними, швидкими і дешевими, а також дозволить охопити фінансовими послугами населення, яке досі не має банківських рахунків.

Як зауважила директор-розпорядник МВФ Кристаліна Георгієва «Національні цифрові валюти можуть замінити готівку […] в острівних економіках. Вони здатні забезпечити стійкість у більш розвинених економіках. CBDC можуть поліпшити доступ до фінансових послуг там, де лише деякі мають банківські рахунки» [2].

Перевагою цифрових валют експерти називають, з погляду кінцевого споживача, підвищену надійність та здешевлення розрахунків. Центральний банк, як емітент та зберігач цифрової валюти, завжди буде платоспроможним і не збанкрутує, на відміну від звичайних комерційних банків. Відповідно, кошти на рахунку центрального банку завжди захищені надійніше, ніж на рахунку комерційного банку. Більше вигоди від запровадження цифрових валют можуть отримати центральні банки – недарма вони є їх основними пропонентами.

Законодавці та центробанки поки що досить обережні у легалізації цифрових валют головним чином через непередбачуваність наслідків та потенційно величезні витрати, необхідні для створення відповідної інфраструктури. Якщо ж цифрові валюти відвойовуватимуть собі місце під

сонцем, то законодавці постануть перед необхідністю врегулювання низки критично важливих питань: ідентифікації користувача цифрової валюти, встановлення лімітів на розрахунки, здійснення фінансового моніторингу, дотримання банківської таємниці; визначення ролі комерційних банків, платіжних систем та інших провайдерів фінансових послуг в екосистемі цифрової валюти та ін. Швидше за все, найближчим часом цифрові валюти не зможуть витіснити традиційну готівку та безготівкові кошти та матимуть обмежену сферу використання.

В Україні ще у 2016 році НБУ почав вивчати можливість випуску е-гривні. А вже 2018-го було реалізовано пілотний проект, у рамках якого було протестовано інноваційне платіжне рішення на базі технології блокчейн та платіжної інфраструктури НПС «Простір». В рамках тестування було випущено в обіг електронні гривні в еквіваленті 5 тис. грн для тестування операцій між електронними гаманцями.

Цей пілотний проект в Україні було проведено і щодо емісії для роздрібних платежів на платформі блокчейн. Він передбачав випуск в обіг обмеженої кількості е-гривні та тестування операцій з її використанням працівниками Національного банку та компаній – учасників проекту.

Проте, враховуючи, що пілотний проект мав обмежений перелік операцій та коло користувачів, а також невелику кількість та обсяги транзакцій, він не дав можливості в повному обсязі оцінити привабливість та потенційний рівень залучення населення України до такого інструменту. «Державний сектор має продовжувати готуватися до впровадження національних цифрових валют та пов'язаних з ними платіжних платформ» [1].

До кінця 2023 року планується завершити тестування проєкту та підготувати його до повноцінного запуску. У листопаді 2022 року Національний банк презентував проєкт концепції цифрової гривні, яка покликана виконувати всі функції грошей та доповнювати в цьому готівкову та безготівкову форму гривні. до кінця 2023 року планується завершити тестування проєкту та підготувати його до повноцінного запуску. У НБУ вважають, що е-гривня може позитивно вплинути на забезпечення економічної безпеки держави, посилення монетарного суверенітету держави та спроможності Національного банку підтримувати цінову та фінансову стабільність як запоруку стійкого економічного зростання.

Тому на сьогодні важливим є вивчення досвіду країн щодо законодавчої бази та специфіки запровадження цифрових валют центральних банків в світі та розробка методичних та практичних пропозицій для державних

регуляторів щодо оптимізації цього процесу в Україні у таких напрямках: виокремлення проблемних аспектів запровадження цифрових валют; приведення нормативно-правової бази України, яка стосується CBDC, у відповідність до існуючих світових стандартів з урахуванням вітчизняної специфіки; рекомендації щодо розбудови ефективної інфраструктури для запровадження CBDC в Україні; розробка програми розвитку запровадження CBDC в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. МВФ бачить у CBDC засіб для заміни готівки, Tether інвестує в біткоін-майнінг: що нового на ринку. URL : https://minfin.com.ua/2023/11/17/116238422/ (дата звернення: 2.12.2023).
2. МВФ: CBDC здатні замінити готівку. URL : https://forklog.com.ua/news/mvf-cbdc-zdatni-zaminyty-gotivku (дата звернення: 2.12.2023).
3. Changchun Mu. Balancing Privacy and Security: Theory and Practice of the E-CNY's Managed Anonymity. URL : http://www.pbc.gov.cn/en/3935690/3935759/4696666/20221101103643440 83.pdf (дата звернення: 20.11.2023).

УДК 336.7:341.1

Болдов Андрій,
проректор з європейської інтеграції та цифрової трансформації;
Болдова Антоніна,
канд. пед. наук, доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ СЕРВІСІВ

Ключові слова: *діджиталізація, сервіси, банківські послуги, діджиталізовані сервіси банку.*

Boldov Andriy,
vice-rector for European integration and digital transformation;
Boldova Antonina,
Ph.D., associate professor of the department of financial markets and technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DIGITALIZATION OF BANKING SERVICES

Keywords: *digitalization, services, banking services, digitized bank services.*

Впровадження інноваційних сервісів та посилення діджиталізації на ринку банківських послуг України є однією з найактуальніших сучасних тенденцій його розвитку. Це пов’язано з тим, що від використання таких сервісів є значущий ряд переваг. Зокрема, йдеться про скорочення термінів надання послуг, покращення комунікації з клієнтами, оптимізацію процесу інформаційного потоку, спрощення фінансових операцій для споживачів, підвищення рівня безпеки, прозорості та надійності транзакцій та багато ін.

Кількість користувачів діджиталізованих банківських сервісів в Україні з кожним роком зростає і дистанційне обслуговування є дуже популярною послугою. Діджиталізованими сервісами банку в Україні у 2020 році користувалося трохи більше 30% установ, у 2021році – вже 44%, а з початком повномасштабної війни та окупації сходу, більшість банків перейшли на дистанційне обслуговування і тепер понад 65% населення користується діджиталізованими послугами. Банки надають різноманітні сервіси але до найбільш значущих можна віднести такі:

1. «Smart multi-channel» banking – використовують найбільші банки України які, через мобільні додатки, надають клієнтам багатоканальне обслуговування 24/7 [2].

2. Socially Engaged Bank – спеціалізується на залученні споживачів з акцентом на соціальних мережах для зміцнення тісних відносин з клієнтами та відносинах на основі особистих інтересів, використовуючи лідерів думок і сприяючи співпраці між банком і його клієнтами. Соціальна CRM, яка збагачує дані клієнтів інформацією з соціальних медіа, сприяючи створенню більш ефективних пропозицій [2].

3. Банк як фінансова/нефінансова цифрова екосистема. Ця модель використовує потужність мобільних технологій, щоб пропонувати послуги, окрім традиційних банківських продуктів. Такі послуги надає мережа партнерів. Банк може вирішити створити або стати частиною цифрової екосистеми, залежно від платіжного рішення, яке він має, і ролі, яку він збирається відігравати [2].

4. Model A – це бренд цифрового банкінгу, відокремлений від «материнського» класичного банку. Ці цифрові бренди можуть рекламувати себе як новий банк, але зазвичай вони використовують інфраструктуру своїх материнських банків, коли це можливо. Як приклад автори документа наводять FRANK з OCBC в Сінгапурі та LKXA з CaixaBank в Іспанії.

Model B – це цифровий віддалений банк каналів. На відміну від цифрових банків моделі A, компанії моделі B вважають, що їхній досвід має виходити за межі брендингу та може бути досягнутий шляхом надання нових мобільних та онлайн-додатків, які зосереджені на взаємодії з користувачем.

Model C – цифрова «дочка» класичного банку.

Model D – це 100% цифровий банк. Це повноцінні банки, які будують свої основні ціннісні пропозиції навколо цифрових технологій. Деякі цифрові банки Model D взагалі не мають відділень, тоді як інші вважають за краще доповнювати цифрові канали взаємодією з клієнтами у фінансових центрах, кав'ярнях або за допомогою відеочату на мобільних пристроях [2].

На сучасному етапі процесу надання діджиталізованих банківських технологій включають такі основні канали отримання користувачем інформації: Internet-banking, SMS-banking, Mobile-banking, Phone-banking, PC-banking та обслуговування з використанням банкоматів (ATM-banking) а також засобів банківського самообслуговування. Проаналізувавши дистанційні послуги, які пропонують вітчизняні банки, варто згадати про новітній онлайн-сервіс «Monobank». Він був запущений ще в 2017 році на платформах Apple iOS і Google Android. З тих пір сервісу вдалося залучити 6,2 мільйона клієнтів. Серед головних переваг сервісу – сучасний мобільний додаток. Це p2p-перекази, оплата комунальних послуг, поповнення мобільного рахунку, сплата штрафів, податків, єдиного соціального внеску, інше. Кешбек також є досить приємним бонусом в цьому сервісі. Загалом сума кешбеку, накопиченого всіма клієнтами, становить 3,4 млрд грн. [3].

Але існує ряд сервісів, повна діджиталізація яких неможлива. Це інвестиційні послуги, іпотечні кредити та інші комплексні послуги які частково надаватимуться в структурних підрозділах банків, оскільки вимагають індивідуального підходу і не можуть надаватися масово. Крім зазначених продуктів і послуг це ще і консультаційна юридична допомога з банківських питань яка може бути надана тільки в умовах відділення під час особистого спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болдова А. А., Болдов А. О. Діджиталізація банківських сервісів як передумова подальшого розвитку фінансового простору України. *Економіка та суспільство.* 2022. № 42. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1605 ; DOI : 10.32782/2524-0072/2022-42-8
2. Вовчак О., Гонгало Н. Цифрові інновації та їхній вплив на конкурентноспроможність банків. *Socio-Economic Relations in the Digital Society.* 2020. № 3 (39). P. 46–51. DOI : https://doi.org/10.18371/2221-755X3(39) 2020225116
3. Дубина М. Інституційні трансформації фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 1 (25). С. 91–110.
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/

УДК 002.6.01/.09

Бутенко Богдан,
провідний фахівець
Інформаційно обчислювального центру;
Редич Олександр,
канд. екон.х наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних та
інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: *віртуальна економіка, глобальна економіка, діджиталізація економіки.*

Bohdan Butenko,
Leading specialist of the Information and Computing Cente;
Oleksandr Redych,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Computer and Information Technologies and Systems,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

VIRTUALIZATION OF THE GLOBAL ECONOMY. STATUS AND PROSPECTS

Keywords: *virtual economy, global economy, digitalization of the economy.*

Карантинні обмеження через COVID-19 стали безпрецедентним каталізатором цифрових цифрових змін у глобальній економіці. Серед основних трендів - активний розвиток віртуальних грошей (Webmoney), віртуальної

валюти (Bitcoin), віртуального банкінгу (Webbanking), електронної комерції (E commerce), що відображає аспект віртуалізації віртуалізації відносин між продавцем і покупцем. Підтвердженням цієї тенденції є збільшення частки безготівкових платежів - з 50% на початку 2020 року до 65% у 2021 році, використання Big Data для аналізу поведінки клієнтів, інтеграція в робочий процес штучного інтелекту та робочий процес штучного інтелекту та хмарних сервісів тощо [1].

Активно розвивається також сфера послуг, яка визначає нову якість економічного зростання в розвинених країнах. Так, за останні кілька десятиліть у багатьох розвинених країнах частка доходів від сфери послуг у загальному обсязі ВВП зросла, і, за оцінками Світового банку, зараз ця частка становить понад 70% світового ВВП. Домінуюча роль споживання, послуг та інформаційних сервісів у глобальному суспільстві дозволяє говорити про сучасну постіндустріальну економіку як про “економіку послуг” або “сервісну економіку” [2, ст. 35].

Країни, що розвиваються, швидко засвоюють інформаційні та комунікаційні технології, але їх роль поки що обмежується користувачами та споживачами технологій. Розвиток цифрових сервісів для глобального ринку вимагає передових навичок і інфраструктури, що не завжди доступні для місцевих підприємців. Але при цьому, віртуальна економіка навпаки - іноді створює підприємницькі можливості, навіть з обмеженими ресурсами. Наприклад, галузь сторонніх ігрових послуг дозволяє молодим робітникам у країнах, таких як Китай і Індія, заробляти гроші через віртуальні послуги для гравців у всесвітньо відомих іграх.

Основні компоненти віртуальної економіки включають інформатизацію та віртуалізацію, які взаємодіють та обумовлюють взаємозв'язки в суспільстві. Інформаційна економіка, яка створює нові знання та технології, рухає сучасне суспільство до формування “інформаційної економіки”. Однак важливо враховувати віртуальний аспект цього процесу, що дозволяє взаємодіяти з об'єктами без обмежень фізичного простору.

За останній рік кількість користувачів інтернету збільшилася на 14%, а кількість користувачів соціальних мереж зросла майже до 5 мільярдів осіб. Це становить 63% населення світу (за даними ООН, у 2022 році населення планети перевищило 7,93 мільярда). З кожним роком все більше людей користуються інтернетом. Як повідомляє datareportal.com, кількість інтернет-користувачів у світі зросла майже на 5% у 2022 році, У розвинених

країнах в середньому 70% населення мають доступ до інтернету. Згідно з Індексом мережевої готовності, Україна посідає лише 64-те місце із 134 країн. Низький рівень комп'ютерної грамотності населення та цифровий розрив сприяють тому, що Україна значно відстає від розвинених країн у плані інтеграції в глобальний веб-простір і кількості користувачів Інтернету. Україна посідає 29-ме місце у світі за кількістю користувачів Інтернету (31,1 мільйона). Зважаючи на війну, загалом щорічний приріст користувачів інтернету в 2023 в Україні значно спав порівняно з 2021 роком (з 2 мільйонів до 526 тисяч), так само як і приріст користувачів соціальних як це видно з сайту datareportal. Але це не відміняє того факту що Україна значно підняла рівень комп'ютерної грамотності населення за останні 10 років та скоротився цифровий розрив.

Таким чином, інформаційні та комунікаційні технології стають основним засобом і середовищем для економічної діяльності. Віртуалізація економіки, і зокрема глобальної економічної системи, призвела до розвитку та комерціалізації кіберпростору, де в сучасних умовах здійснюються повні бізнес-цикли. Сучасна глобальна економічна культура відображає соціально-економічні, інформаційні та технологічні процеси, що визначають взаємодію економічної свідомості та економічної реальності у віртуальній сфері. Тобто можна зробити висновок про те, що не комп'ютеризація сучасної цивілізації віртуалізує глобальну економіку, а віртуалізація економіки комп'ютеризує її .

Особливістю віртуальної глобальної економічної сфери є наступні фактори: виробництво знань та інформації; вхід на ринок простий і легкий і ґрунтується на прямих відносинах між виробниками та споживачами; стимулятори грошей, товарів і послуг є основними елементами цього явища; глобальна економічна свідомість та культура є віртуалізованими.

Важливим напрямом віртуалізації глобальної економічної системи є динамізм фіктивних (спекулятивних) фінансових потоків. У процесі віртуалізації світової економічної системи вирішальну роль відіграють фінансові послуги, які виражаються в глобальній гегемонії транснаціонального фінансового капіталу, що, безсумнівно, веде до збільшення мобільності цього капіталу, який нині у багато разів перевищує реальний капітал. Вона встановлює переважний розвиток фінансового капіталу, що зазвичай призводить до серії фінансових спекуляцій, які стають свого роду “регулятором”, альтернативою державному втручанню в економіку. Сучасні фінанси і спекулятивний капітал чинять вирішальний вплив на всю систему розподілу

ресурсів та інвестиційних потоків, часто вислизаючи від державного і наднаціонального регулювання і контролю. Така система схильна до глобальної фінансової нестабільності та непередбачуваної залежності від випадкових факторів.

Таким чином, розвиток віртуальних інфраструктур створює дедалі більше можливостей для спекулятивної торгівлі, що своєю чергою дестабілізує світову валютно-фінансову систему. Безпосередніми причинами кризи може стати неконтрольоване розширення спекулятивних операцій, споживчих кредитів і зростання цін у різних країнах у передкризовий період. Тому віртуалізація глобальних фінансових потоків має бути спрямована на зростання реальної, а не спекулятивної економіки, для якої інструменти фінансового інжинірингу мають слугувати надійними засобами захисту від ризиків.

У світі, насиченому цифровими технологіями, неможливо уявити галузь, яка б не взаємодіяла із цифровим світом. В період активного розвитку нових технологій важливо мати компетентність у всіх аспектах цифрового життя. Для поліпшення цифрової грамотності громадян України, 3 березня 2021 року, Кабінет Міністрів схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року. Ця ініціатива націлене на просування цифрових технологій та інновацій у всіх аспектах суспільного життя.

Ключові аспекти Концепції визначають “цифрову компетентність” як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення та поглядів, необхідних для успішної соціалізації та професійної діяльності у світі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій.

Ключові аспекти Концепції включають:

1. Забезпечення громадян цифровою освітою, використовуючи інформаційні ресурси.
2. Створення Єдиного державного веб-порталу цифрової освіти “Дія. Цифрова освіта”.
3. Підвищення обізнаності громадян щодо небезпек у Інтернеті.
4. Впровадження цифрових інструментів підтвердження інформації.
5. Закладання правового регулювання формування політики щодо розвитку цифрових навичок та компетентностей.
6. Створення індикаторів для моніторингу рівня розвитку цифрових навичок.

Ці положення планується реалізувати до 2025 року, а фінансування передбачено за рахунок органів державної влади.

Значення для України: Реалізація Концепції вплине на виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, гармонізуючи цифровий ринок України із європейськими стандартами.

Значення для бізнесу: Впровадження Концепції підсилить роль цифрового підприємництва в економіці, сприяючи цифровій трансформації компаній та залучаючи висококваліфікованих працівників із цифровими навичками.

Значення для громадян: Концепція підвищить рівень цифрової грамотності українців, допомагаючи їм впевнено використовувати цифрові технології та збільшуючи їхню соціальну інклюзію. Спільними зусиллями українського уряду та громадян можна створити платформу для успішного розвитку країни в епоху цифрової трансформації. [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. VIRTUALIZATION OF INTERNATIONAL TRADE UNDER THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology.* 2023. Vol. 101. No 1. 15th January. URL : http://www.jatit.org/volumes/Vol101No1/16Vol101No1.pdf

2. Рябець Н. М., Тимків І. В. Віртуалізація глобальної економічної системи: кількісно-якісний вимір в сучасних умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів. Ефективна економіка. 2017. № 11. С. 35–41.

3. Про схвалення концепції розвитку цифрових компетентностей : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 167-р.

УДК 336.76

Вергелюк Юлія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АДАПТАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ДО УМОВ СЬОГОДЕННЯ

Ключові слова: *боргова політика, інструменти боргової політики, цифровізація, державні боргові інструменти, технологічне забезпечення.*

Vergelyuk Yulia,
Ph.D. in Economics, associate professor,
Associate Professor of the Department
of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ADAPTATION OF DEBT POLICY TECHNOLOGIES OF UKRAINE TO TODAY'S CONDITIONS

Keywords: *debt policy, debt policy instruments, digitalization, state debt instruments, technological support.*

В кризових умовах, причиною яких стали пандемія Covid-19 в поєднанні з політичною та демографічною кризою, які супроводжувались повномасштабним вторгнення – зміни засад та принципів функціонування економіки держави є неминучими. Вищезазначене вимагає трансформації усіх сфер суспільних відносин, що зумовлює використання адаптивних механізмів розробки та реалізації фінансової політики в цілому, та боргової – зокрема. Одним із головних механізмів регулювання балансу державного бюджету виступає боргова політика. Якісно забезпечена робота з управління державною заборгованістю здатна не лише вчасно залучити до бюджету

країни додаткові фінансові ресурси, а й дати поштовх для розвитку ринкової економіки.

Необхідно зазначити, що попри всі зазначені переваги, великий розмір державної заборгованості несе за собою певні загрози пов'язані перш за все з дефолтом – ситуацією коли країна позичальник не в змозі виконати власні грошові зобов'язання перед країною або організацією-кредитором, втратою автономії в прийнятті деяких політичних рішень (досить часто трапляються ситуації коли кредитори вимагають прийняття країною позичальником невигідних рішень – наприклад підвищення внутрішніх ринкових цін на певні послуги чи товари) [1].

Слід зазначити, що процеси цифровізації, без яких сьогодні важко уявити будь яку сферу, не оминули і фінансової системи. Більш того, саме фінансова система стала адаптером впровадження цифрових інновацій. В руслі розробки та реалізації боргової політики варто виокремити технологічну підсистему, що є складовою механізму державних запозичень. В своєму досліджені до такої підсистеми науковці відносять: «методичний інструментарій управління зовнішнім та внутрішнім боргом, а також їх інтеграцію у бюджетний механізм, а також різноманітні портфельні технології, технології моніторингу ризиків та оптимізації державних позик» [2, с. 31].

Так, технологічне забезпечення, яке являє собою сукупність електронних торгівельних систем, які забезпечують функціонування технологічної складової інституційного забезпечення боргової політики держави є елементом, який забезпечує її адаптацію до умов цифрової трансформації.

В українській практиці засобами для торгівлі державними борговими інструментами є «ОВДП-online» – програма, призначення якої полягає у реєстрації облігацій, проведення операцій з їхнім випуском, обігом, погашенням та виплатою доходу. Реалізація відбувається засобами задачі «ЛІГА» або інших електронних торгівельних систем (ЕТС). Серед ЕТС в Україні використовуються система Bloomberg, Refinitiv або інші ЕТС компаній, але за умови укладення з Міністерством фінансів України відповідних договорів про надання послуг [3].

Система Bloomberg's Auction System дозволяє в автоматизованому режимі безпечно управляти розміщеннями цінних паперів. В Україні цю систему почали використовувати лише у 2019 році. До того ж, сприятливий ефект для активізації ринку внутрішніх державних запозичень України мало відкриття кореспондентського рахунку в міжнародному депозитарії Clearstream. Clearstream – це один з найбільших міжнародних депозитаріїв, який забезпечує

інфраструктуру для проведення розрахунків за цінними паперами та облік прав власності за ними на міжнародних фінансових ринках [4].

Отже, чинниками активізації цифрової трансформації суспільного життя стають об'єктивні та суб'єктивні фактори. Гнучкість, безпека, мобільність, швидкість прийняття рішень, розширення спектру інструментів – це все забезпечується застосуванням передових цифрових технологій. В контексті необхідності адаптації боргової політики до поточних змін, які з одного боку є еволюційними, з іншого – вимушеними, необхідним є швидке впровадження нових інструментів у вітчизняну практику. В більшій мірі такі зміни стосуються адаптації елементів технологічної системи до нових вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергелюк Ю., Болдова А., Москаленко Н. Проблеми забезпечення боргової стійкості України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-6

2. Лютий І., Курищак К. Механізм внутрішніх державних запозичень України. *Світ фінансів.* 2016. № 1. С. 27–36.

3. Про затвердження Положення про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик : постанова Правління НБУ від 18.06.2003 № 248. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0551-03#Text

4. Про державні облігації та механізми їхнього продажу простою мовою. *Експертна платформа.* URL : https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0125.html

УДК 336.004

Гладченко Оксана,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем;
Негодуйко Олександр,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 122 «Комп'ютерні науки»,
ОПП «Технології цифрового дизайну»,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

Е-ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *е-трансформація, податкова система, євроінтеграція.*

Hladchenko Oksana,
Ph.D. in Pedagogical, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Computer and Information Technologies and Systems;
Oleksandr Negoduyko,
first (bachelor) level higher education student,
specialty 122 «Computer science»,
educational-professional «Digital Design Technologies»,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

E-TRANSFORMATION OF THE TAX SYSTEM OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *e-transformation, tax system, European integration.*

Е-трансформація податкової системи є одним із пріоритетних напрямів реформування податкової системи України. Вона спрямована на підвищення ефективності та прозорості податкового адміністрування, а також на розширення доступу платників податків до електронних сервісів.

Умови євроінтеграції ставлять перед Україною низку викликів у сфері оподаткування. Зокрема, необхідно привести національну податкову систему у відповідність до стандартів ЄС, які передбачають широке використання електронних сервісів.

Основними напрямами е-трансформації податкової системи України є:

– електронізація процесів адміністрування податків, що передбачає автоматизацію таких процесів, як реєстрація платників податків, подання податкових декларацій, проведення перевірок, стягнення податкових платежів тощо;

– розвиток електронних сервісів для платників податків, що передбачає створення та впровадження таких сервісів, як електронний кабінет платника податків, електронний документообіг, електронна оплата податків тощо;

– запровадження нових технологій у податковому адмініструванні, що передбачає використання таких технологій, як штучний інтелект, блокчейн, хмарне обчислення тощо.

Впровадження електронних сервісів у податковій сфері має низку переваг, зокрема: підвищення ефективності податкового адміністрування: електронні сервіси дозволяють автоматизувати багато процесів, що призводить до зменшення витрат часу та людських ресурсів; покращення прозорості податкового адміністрування: електронні сервіси дозволяють платникам податків отримувати інформацію про свій податковий статус у режимі реального часу; розширення доступу платників податків до електронних сервісів: електронні сервіси доступні для платників податків незалежно від їхнього місця розташування.

Разом з тим, е-трансформація податкової системи також має низку викликів, зокрема, недосконаліть нормативно-правового регулювання: не всі нормативно-правові акти, що регулюють податкові відносини, враховують особливості е-трансформації [2, с. 127].

Україна скористалася досвідом інших країн у сфері е-трансформації податкової системи. Зокрема, у США, Канаді, Великій Британії та інших країнах [1, с. 7], нині й в Україні, широко використовуються такі електронні

сервіси, як: електронний кабінет платника податків, що є єдиним вікном для взаємодії платників податків з податковими органами; електронний документообіг, що дозволяє обмінюватися документами між платниками податків та податковими органами в електронному вигляді; електронна оплата податків, що дозволяє платникам податків оплачувати податки в режимі реального часу.

Е-трансформація податкової системи України має значні перспективи, оскільки сприяє: підвищенню ефективності податкового адміністрування, бо електронні сервіси дозволять податковим органам більш ефективно контролювати дотримання податкового законодавства; покращенню прозорості податкової системи, бо електронні сервіси дозволять платникам податків отримувати інформацію про свій податковий статус у режимі реального часу; скороченню витрат платників податків, оскільки електронні сервіси дозволять платникам податків виконувати свої податкові обов'язки дистанційно, без необхідності відвідувати податкові органи.

Е-трансформація податкової системи України є складним процесом, який потребує значних зусиль та ресурсів. Однак вона є необхідним напрямом реформування податкової системи для забезпечення її ефективного функціонування в умовах євроінтеграції.

Упровадження електронних сервісів у податковій сфері є важливим кроком на шляху до створення ефективної та прозорої податкової системи в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галущак І. Є., Кохан І. В., Дмитровська В. С. Формування податкової політики в контексті євроінтеграції. *Ефективна економіка.* 2021. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/8.pdf

2. Славкова А. А., Ватаманюк О. С. Податкова політика України в умовах євроінтеграції: проблеми і перспективи. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. Випуск 1 (31). С. 119–136. URL : http://surl.li/nqtbr

УДК 331:338

Гордей Оксана,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

УКРАЇНА В ЦИФРОВОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МАЙБУТНЬОМУ

Ключові слова: *цифрові технології, цифровізація, цифрова трансформація.*

Hordei Oksana,
Dr. Econ. of Sciences, Professor,
Professor of Public Finance Department,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

UKRAINE IN THE DIGITAL EUROPEAN FUTURE

Keywords: *digital technologies, digitalisation, digital transformation.*

Цифрове суспільство та цифрові технології приносять із собою нові способи навчання, розваг, роботи, досліджень і реалізації майбутній професійних перспектив. Вони також приносять нові свободи та права та дають громадянам України та ЄС можливість виходити за межі фізичних спільнот, географічного положення та соціального становища. Особливо це важливо під час воєнного стану, у зв'язку з військовою агресією рф. Проте, існує ще багато проблем, пов'язаних із цифровою трансформацією. Насамперед, поширеність використання цифрових технологій на усіх рівнях життєдіяльності суспільства. Зокрема, малі підприємства використовують технології, щоб приймати кращі бізнес-рішення, взаємодіяти зі своїми клієнтами або удосконалювати частину своїх бізнес-операцій. Цифровізація охоплює людей, які живуть у селах, містах, горах і віддалених районах, тому кожен може отримати доступ до онлайн-можливостей і скористатися перевагами

цифрового суспільства. Основні державні послуги та адміністративні процедури доступні онлайн для зручності громадян і бізнесу. Відтак, цифровий світ має базуватися на європейських цінностях – там, де кожен має свободу, захист і справедливість.

Однією з переваг забезпечити провідне місце України у цифровому європейському просторі є багатонаціональні проекти – це масштабні проекти, які можуть сприяти досягненню цілей цифровізації України та країн Європи. Вони дозволять державам-членам ЄС разом із Україною об'єднатися та інтегрувати фінансові ресурси для створення додаткових цифрових можливостей, які країни самостійно не спроможні акумулювати для досягнення цілей розвитку.

Для інтеграції України у цифровий європейський простір необхідно дотримуватися основних прав та принципів цифрової трансформації, які були затверджені Декларацією про цифрові права та принципи (далі – Декларація), яка була підписана на найвищому рівні Європейською Комісією, Європейським Парламентом і Європейською Радою. Декларація була підписана 26 січня 2022 року та складається з таких 6 розділів [1]:

1. Індивід та їх права в центрі цифрової трансформації. Індивід є осередком цифрової трансформації, яка принесе користь усім і покращить якість життя усіх людей, які живуть в ЄС. Кожна людина повинна мати доступ до технологій, які повинні мають бути інклюзивними та заохочувати наші права. Підписанти Декларації взяли на себе зобов'язання реалізації першого розділу за рахунок розвитку цифрової освіти, навчання та навичок, дотримання чесних та справедливих умов праці, надання цифрових публічних послуги.

2. Підтримка солідарності та інклюзії. Кожен індивід повинен мати доступ до технологій, які повинні бути інклюзивними та заохочувати наші права. Декларація пропонує права в ряді ключових сфер, щоб гарантувати, що цифрова трансформація не залишить осторонь, і переконатися, що докладаються усі зусилля, щоб включити людей похилого віку, людей, які живуть у сільській місцевості, людей з обмеженими можливостями, а також маргіналізованих, уразливих або позбавлених прав людей і тих, хто діє від їх імені.

3. Забезпечення свободи вибору онлайн. Кожна людина повинна мати можливість робити власний усвідомлений вибір в Інтернет мережі. Це стосується й взаємодії зі штучним інтелектом і алгоритмами. Декларація прагне гарантувати це шляхом просування орієнтованих на людину, надійних і етичних систем штучного інтелекту, які використовуються відповідно до

цінностей ЄС. Крім того, це сприяє більшій прозорості використання алгоритмів і штучного інтелекту. Також цей розділ передбачає забезпечення свободи вибору онлайн-сервісів, які містять об'єктивну, прозору та надійну інформацію.

4. Сприяння участі в цифровому публічному просторі. Цифрові технології можна використовувати для стимулювання залучення та демократичної участі. Цифрові принципи також підкреслюють необхідність створення цифрового середовища, яке захищає людей від дезінформації, маніпулювання інформацією та інших форм шкідливого контенту, включаючи переслідування та насильство за статтю.

5. Підвищення безпеки, безпеки та розширення можливостей осіб. Кожен повинен мати доступ до безпечних цифрових технологій, продуктів і послуг, які захищають конфіденційність. Цифрові принципи зобов'язуються захищати інтереси людей, компаній і державних служб від кіберзлочинності та протистояти тим, хто прагне підірвати безпеку та цілісність нашого онлайн-середовища.

6. Сприяння стійкості цифрового майбутнього. Декларація закликає кожного мати ефективний контроль над своїми особистими та неперсональними даними відповідно до законодавства ЄС.

Отже, підтримка про цифрових прав та принципів цифрової трансформації забезпечить Україні можливість достойно конкурувати та впроваджувати інновації в цифровому середовищі не тільки в середині країна, але й в країнах ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Declaration on Digital Rights and Principles. URL : https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/european-declaration-digital-rights-and-principles (дата звернення: 29.11.2023).

УДК 336.711

Джус Михайло,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *цифрова валюта центрального банку (CBDC), Національний банк України (НБУ).*

Dzhus Mykhailo,
third (educational and scientific) level of higher education recipient,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF CENTRAL BANK DIGITAL CURRENCY IN UKRAINE

Keywords: *central bank digital currency (CBDC), National Bank of Ukraine (NBU).*

Стрімка цифровізація економічних відносин, розвиток фінансових технологій (FinTech), поява криптовалют і, особливо, стейблкоїнів створили реальну загрозу втрати органами монетарної влади контролю за сферою грошових розрахунків. Центральні банки постали перед необхідністю реагування на зазначені виклики задля збереження монопольного становища держави у питанні емісії грошей.

У ситуації, що склалася, центральні банки та міжнародні фінансові організації розпочали ґрунтовні дослідження можливості випуску центральними банками власної цифрової валюти. Опосередкованим свідченням стрімкого розвитку дискусії навколо зазначеного питання може слугувати швидка еволюція термінології: якщо на початку 2017 року в комунікаціях Європейського центрального банку (далі – ЄЦБ) йшлося про перспективу

запровадження «цифрових базових грошей» (digital base money) [1], то вже у 2018 році в матеріалах Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ) [2] та ряду центральних банків набуло популярності визначення «central bank digital currency» (далі – CBDC). За визначенням МВФ, CBDC – це нова форма грошей, яка випускається центральним банком у цифровому вигляді та виконує функції законного платіжного засобу.

У 2018 році директор-розпорядник МВФ Крістін Лаґард публічно закликала розглянути можливість випуску цифрової валюти центральними банками. Ця валюта, на її думку, могла б задовольнити цілі державної політики, такі як фінансова інклюзія, безпека та захист споживачів, а також забезпечити те, чого не може гарантувати приватний сектор: конфіденційність платежів [3].

Абсолютна більшість центральних банків світу відгукнулися на заклик МВФ: за даними Atlantic Council, на сьогодні 130 країн, що представляють 98 відсотків світового ВВП, вивчають CBDC, а 11 країн повністю запровадили власну цифрову валюту [4]. У жовтні 2023 року ЄЦБ, після завершення дворічного етапу досліджень, повідомив про перехід до етапу підготовки до можливого запровадження цифрового євро як цифрової форми готівки, яка може використовуватися для всіх цифрових платежів у всій зоні євро [5].

Національний банк України (далі – НБУ) розпочав вивчення можливості випуску власної CBDC ще 2016 року. У 2018 році НБУ реалізував закритий пілотний проєкт «Е-гривня», який передбачав запуск блокчейн-платформи, випуск в обіг обмеженої кількості цифрової гривні (5443 грн) та тестування операцій з її використанням [6]. На початку 2020 року НБУ провів міжнародну конференцію «Цифрові валюти центральних банків: нові можливості для платежів», в якій взяли участь представники центральних банків п’ятнадцяти країн світу [7], а в 2021 році провів опитування експертів фінансового ринку, спрямоване на пошук ефективного способу використання та визначення потенційного попиту на е-гривню.

За підсумками зазначених заходів у 2022 році НБУ презентував проєкт концепції е-гривні, повідомивши, що розглядає такі можливі варіанти використання власної цифрової валюти: 1) роздрібні безготівкові платежі із можливим функціоналом «програмованих» грошей; 2) використання у сфері, пов’язаній з обігом віртуальних активів; 3) забезпечення можливості здійснення транскордонних платежів [8].

Тобто НБУ досягнув значного прогресу в дослідженні CBDC. Проте, її запровадження, окрім технічної готовності і значних інвестицій на створення відповідної інфраструктури, вимагає якісної оцінки ризиків, пов'язаних з впливом нової форми грошей на всі сегменти фінансового сектору (передусім, на банківську систему) та трансмісію монетарної політики центрального банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Digital Base Money: an assessment from the ECB's perspective. Speech by Yves Mersch, Member of the Executive Board of the ECB, 16 January 2017. URL : https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2017/html/sp170116.en.html

2. Casting Light on Central Bank Digital Currency. IMF Staff Discussion Notes No. 2018/008. URL : http://surl.li/ntyul

3. Winds of Change: The Case for New Digital Currency. Speech by Christine Lagarde, IMF Managing Director, November 14, 2018. URL : http://surl.li/ntyuz

4. Central Bank Digital Currency Tracker. Atlantic Council. URL : https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/

5. Eurosystem proceeds to next phase of digital euro project. Press release of the ECB, 18 October 2023. URL : http://surl.li/ntyvt

6. Аналітична записка за результатами пілотного проєкту «Е-гривня». URL : https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Analitichna_zapiska_E-grivnya.pdf

7. Звіт за результатами конференції «Цифрові валюти центральних банків: нові можливості для платежів». URL : http://surl.li/ntywq

8. Національний банк представив учасникам платіжного ринку та ринку віртуальних активів проєкт концепції е-гривні / Пресреліз НБУ від 28.11.2022. URL : http://surl.li/hhbaq

УДК 336.7

Дирда Ангеліна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Коляда Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Ключові слова: *фінансові інновації, фінансові технології, ринок банківських послуг.*

Dyrda Anhelina,
obtaining higher education of the second (master's) level, groups FMBZ-23-1
Faculty of Finance and Digital Technologies
Academic supervisor:
Koliada Tetiana,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF FINANCIAL INNOVATIONS IN BANKING ACTIVITIES

Keywords: *Innovation, Bank, Finance, Technology, Blockchain.*

Сучасний банківський сектор перебуває в стані постійних трансформацій, визначених стрімким розвитком технологій та появою новаторських підходів у фінансовій сфері. Одним із ключових аспектів цього еволюційного процесу є роль фінансових інновацій. Ці інновації стають не лише каталізатором змін у фінансовому ландшафті, але і визначальним фактором в ефективній роботі банків.

За останні роки фінансові інновації в банківській сфері зросли з простих інструментів до складних технологічних рішень, впроваджених з метою поліпшення якості послуг та оптимізації фінансових процесів. Специфіка функціонування банків і нематеріальність пропонованих ними продуктів призводить до того, що банки для створення конкурентних переваг все частіше використовують інновації. Прийняття інновацій як фактора конкурентоспроможності визначається багатьма передумовами, а саме [1]: інновації містять елемент новизни і зміни, тому вони динамічні і креативні; інновації є фактором, пов'язаним з іншими факторами, що визначають зростання конкурентоспроможності, що віддає перевагу ефективності діяльності банку; вплив інновацій на інші фактори конкурентоспроможності, як правило, має позитивний характер; інновації впливають на формування ринкового попиту.

Однією з ключових переваг і фактичним змістом існування онлайн-банківських сервісів є збереження часу. Більшість банків надають можливість оплачувати комунальні послуги, штрафи, навчання, квитки на транспорт та здійснювати поповнення мобільного рахунку чи здійснювати картові перекази, включаючи ті, що спрямовані на власний депозитний рахунок. У режимі онлайн такі операції забирають лише кілька хвилин, в той час як їх вирішення у банківських відділеннях може зайняти кілька годин як для клієнтів, так і для банківських менеджерів.

Можемо зауважити, що мобільні додатки банків стали наразі найбільш вживаним інструментом для отримання доступу до онлайн-банкінгу. Дослідження показали, що внаслідок початку пандемії, у квітні 2021 року, трафік мобільного банкінгу зріс на 85%, і кількість нових цифрових реєстрацій збільшилася на 200%. Зокрема, серед українських банків лідерами за кількістю користувачів цифрового банкінгу стали два державних банки: Приват24 (12 млн користувачів) від Приватбанку та Ощад24/7 (4 млн користувачів) від Ощадбанку.

Проте, існує ряд перешкод, які утруднюють розвиток і впровадження нових технологій у сфері банківських послуг, серед яких можна виділити наступні:

– вразливість перед кіберзлочинцями, які намагаються здійснювати шахрайські операції та крадіжку фінансових даних клієнтів.

– деякі клієнти можуть не мати доступу до інтернету або не мати технічної здатності використовувати інтернет-банкінг.

– технічні неполадки можуть виникати в системах інтернет-банкінгу, що призводить до затримок в операціях та незручностей для клієнтів.

– військові дії;

– велика кількість клієнтів виявляє високу недовіру до онлайн-банкінгу та банків загалом. Більшість клієнтів вважають відвідування банківського відділення менш ризиковим, ніж використання інтернет-банкінгу [2].

Таким чином, впровадження інновацій у банківському секторі представляє собою динамічний процес, який стає ключовим елементом конкурентної боротьби і вимагає постійного моніторингу. З урахуванням високого рівня конкуренції на ринку банківських послуг виникає необхідність вчасного впровадження інноваційних рішень та посилення уваги банків до використання нових цифрових технологій і засобів комунікації з клієнтами для збереження своїх конкурентних позицій та частки на ринку фінансових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кємова Я. Р. Роль фінансових інновацій у діяльності банків. *Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2022. С. 58–60. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12865/1/zbirnyk-tez-25-11-22-58-60.pdf (дата звернення: 24.11.2023).

2. KPMG представляє звіт «Майбутнє цифрового банкінгу» / Офіційний сайт KPMG. URL : https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/09/ (дата звернення: 24.11.2023).

УДК 336.76:338.567.4(477)

Добрянська Наталія,
аспірант кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК НА ФІНАНСОВУ ПОВЕДІНКУ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Ключові слова: *фінансова поведінка домогосподарств, цифрові навички, фінансові активи.*

Dobranska Natalya,
graduate student of the Department of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE INFLUENCE OF DIGITAL SKILLS ON THE FINANCIAL BEHAVIOR OF HOUSEHOLDS

Keywords: *financial behavior of households, digital skills, financial assets.*

Під впливом цифровізації економіка змінює парадигму економічного розвитку у бік використання інтернет-технологій у всіх аспектах комунікації зі споживачем та зміни споживчих трендів. Завдяки формуванню єдиного цифрового простору, проникнення цифрових технологій у всі напрями діяльності фінансових установ та взаємодія між суб'єктами фінансової сфери, посідає особливо важливе місце [1, с. 110].

Інтеграція цифрових технологій у виробництво та життя змінює соціально-економічні сфери. Почнемо з того, що на мікрорівні вплив інформації на прийняття рішень домогосподарствами має першочергове значення. Обмежене фінансове уявлення через інформаційні прогалини часто ускладнює розподіл активів, викликаючи помилки, спричинені асиметрією інформації. Проте вдосконалення цифрових навичок через Інтернет-канали розширює доступ до інформації, компенсуючи недоліки. В першу чергу це інтернет-канали, вкорінені в tech та smart-технології.

З огляду на поточний цифровий ландшафт і старіння населення, передові цифрові навички змінюють розподіл активів домогосподарств і глибоко впливають на динаміку фінансового ринку. З одного боку, активи домашніх господарств сприяють економічному зростанню, оптимізація розподілу сприяє розширенню ринку фінансових послуг. З іншого боку, структурований розподіл активів збільшує дохід від власності та багатство, дозволяючи домогосподарствам зменшувати ризики, розкривати потенціал споживання, стимулювати зростання та досягати спільного добробуту [2]. Частка ризикових фінансових активів безпосередньо впливає на фінансову стабільність і добробут домогосподарств. Коливання вартості цих активів можуть мати значні наслідки для фінансової безпеки домогосподарств, пенсійних планів і довгострокових фінансових цілей.

Поширення Інтернету стимулювало інновації у фінансових технологіях, зменшуючи ринкові тертя та індивідуальні бар'єри для входу у фінансову сферу. Ця трансформація впливає на схильність домогосподарств до ризикованих фінансових активів. Розширений доступ до фінансування надає резидентам кредитну підтримку, сприяючи активній участі у фінансовому ринку та розподілу ризикових активів. Водночас, згідно з Глобальною базою даних Findex, опублікованою Світовим банком у 2021 році, 66,7% респондентів назвали відсутність фінансових знань основною перешкодою для доступу домогосподарств до фінансових рахунків [3].

На тлі стрімкого зростання діджитал-економіки цифрові навички стали незамінними супутниками навчання протягом усього життя та, як наслідок, становлення виваженої фінансової поведінки. Активна фінансова позиція сучасних домогосподарств окрім доступ до Інтернет-ресурсів вимагає володіння цифровими засобами, узгодженого з підходом до технологічних та фінансових можливостей, відкриваючи економічні перспективи та права [4].

Аналізуючи результати дослідження у рамках проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору», бачимо, що у 2021 році рівень фінансових знань в Україні складав 4,3 бали з 7 можливих, або 61%. 48% дорослого населення в Україні правильно відповіло на мінімум 5 із 7 запитань з перевірки фінансових знань (що вважається мінімальним цільовим показником) проти 43% у 2018 р. При цьому, не-користувачі технологіями (за визначенням звіту ОЕСР за 2020 рік – це ті, хто не користувався комп'ютером, електронною поштою, інтернетом та мобільним телефоном останній тиждень) мають значно нижчий бал із фінансової грамотності (9,9) за рахунок

низького рівня цифрових навичок та фінансових знань. Найбільш уразливим місцем було недостатнє усвідомлення українськими домогосподарствами зв'язку між ризиком і доходом [5]. Під час аналізу результатів даного опитування стає зрозуміло, що цифрові навички прямо чи опосередковано впливають на фінансову поведінку домогосподарств через швидкий доступ до інформації та зміну ставлення до ризику.

Загалом, постійний розвиток цифрових компетенцій сприяє ширшому доступу до фінансових можливостей, спонукаючи домогосподарства до більш динамічної участі у фінансовому ринку та, як наслідок, підвищуючи частку ризикованого розподілу фінансових активів.

Попри незаперечний позитивний вплив цифровізації на фінансову поведінку домогосподарств, на сьогодні існує низка проблемних зон, які потребують розв'язання, зокрема, на державному рівні. Перш за все, це потреба у подальшому просуванні фінансової грамотності у різні вікові групи. Навчання фінансової грамотності необхідно проводити у комплексі з набуттям домогосподарствами цифрових навичок, особливо у сільській місцевості, для усіх вікових груп, однак, з акцентом на молоді та людях пенсійного віку. Актуальним залишається проведення роз'яснювальної роботи щодо цифровізації послуг та переваг користування фінансовими продуктами серед населення України, посилення просвітницької роботи щодо безпеки користування фінансовими продуктами, враховуючи різкий стрибок в діджиталізації населення через пандемію та війну. Враховуючи ситуацію в країні, українські домогосподарства швидко навчаються використовувати переваги цифровізації, але при цьому можуть стикатися з ризиками, пов'язаними з шахрайством в IT-сфері. Зважаючи на це, фінансові регулятори мають спрямувати максимум зусиль на посилення захисту прав споживачів фінансових послуг та інформування споживачів про вже наявні можливості їх відстоювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онишко С. В. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інт.-конф., 22 жовт. 2021 р. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. С. 110–113.

2. Wang S., Li C., Sun G. Digital skills and household financial asset allocation. *Finance Research Letters*. 2023. Vol. 58, Part C. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1544612323009388 (дата звернення: 26.11.2023).

3. Глобальна база даних Findex 2021: фінансова доступність, цифрові платежі / Світовий банк : вебсайт. URL : https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex (дата звернення: 28.11.2023).

4. Zhou X., Vatsa P., Ma W. Impact of internet use on value and diversity of risky financial asset portfolios. *The Quarterly Review of Economics and Finance*. 2023. Vol. 89. P. 188–193. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1062976923000479 (дата звернення: 26.11.2023).

5. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021: звіт за результатами дослідження у рамках проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору» / Національний банк України : вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4 (дата звернення: 28.11.2023).

УДК 338.45:658.011

Жученко Катерина,
здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
група ФМБЗ-23-1,
факультет фінансів та цифрових технологій
Науковий керівник:
Коляда Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ключові слова: *фінансовий ринок, фінансові технології, інновація, діджиталізація, блокчейн.*

Zhuchenko Kateryna,
obtaining higher education
of the second (master's) level,
groups FMBZ-23-1,
Faculty of Finance and Digital Technologies
Academic supervisor:
Koliada Tetiana,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DIGITALIZATION IN THE FINANCIAL MARKET: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Keywords: *financial market, financial technologies, innovation, digitalization, blockchain.*

В сучасному світі динамічних змін та стрімкого розвитку технологій фінансовий сектор активно впроваджує діджиталізацію як стратегічний напрямок свого розвитку. Цей процес супроводжується впровадженням інноваційних цифрових технологій у фінансові послуги та процеси, що відзначається як перевагами, так і недоліками. Дослідження впливу діджиталізації на фінансовий ринок стає актуальним завданням, оскільки цей процес має вирішальне значення для ефективності та конкурентоспроможності фінансових установ.

Зміна фінансової парадигми через діджиталізацію вимагає детального аналізу для визначення того, як цей перехід впливає на функції ринку, безпеку фінансових операцій, доступність послуг та загальну стабільність фінансового сектору. Поширення негативного впливу світової пандемії коронавірусу сприяло активізації впровадження різноманітних цифрових технологій у роботу фінансових ринків. Дослідження The Harvey Nash / KPMG CIO Survey 2020 стверджують що поширення COVID-19 активізувало різке зростання інвестицій у цифрові технології на фінансових ринках. Міжнародні фінансові компанії та інституції витрачали близько 15 мільярдів доларів щотижня під час першої хвилі пандемії. Отже, проведене дослідження засвідчує, що майже половина лідерів фінансового сектору (47%) через вплив пандемії коронавірусу пришвидшив цифрову трансформацію та впровадження нових технологій (AI, ML, блокчейн та автоматизація) [1].

Основними перевагами діджиталізації, можемо виокремити наступні: сприяють автоматизації та прискоренню фінансових операцій, що призводить до підвищення ефективності банківських процесів; фінансові послуги більш доступними, особливо для тих, хто раніше був відділений через географічні або інші обмеження; інвестори отримують доступ до різноманітних інвестиційних можливостей та інструментів; використання технології блокчейн та інших кіберзаходів сприяє підвищенню безпеки фінансових транзакцій та захисту від кіберзлочинності; дозволяють банкам та фінансовим установам оптимізувати витрати на обслуговування клієнтів та управління фінансами.

Проте існує ряд недоліків від впровадження діджиталізації, а саме:

– ризик кібербезпеки - збільшується ризик кібератак та витоку конфіденційної інформації.

– експлуатаційні труднощі - можуть вимагати значних витрат та труднощів у впровадженні, особливо для менших фінансових установ.

– виникнення нових ризиків - введення нових технологій може породжувати нові фінансові ризики;

– втрата робочих місць - автоматизація може вплинути на робочі місця в традиційних фінансових секторах через зменшення потреби у ручній праці [2].

В Україні було прийнято та затверджено Стратегію розвитку фінтеху до 2025 року. Фахівці Національного банку України зазначають, що дана стратегія являє собою покроковий план створення в Україні повноцінної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами. Серед пріоритетних фінтех-напрямів у процесі реалізації Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року визначено [3]: кредитування, платіжні сервіси, білінг-менеджмент, віртуальні активи/блокчейн, персональні фінанси /управління капіталом, кібербезпека та антифронд, ротег, бігдата-аналітика, штучний ітелект, іншурер.

Вивчення переваг та недоліків діджиталізації на фінансовому ринку дозволяє зрозуміти важливі аспекти цього технологічного та стратегічного зрушення. Переваги включають підвищення ефективності, поліпшення доступності та розширення можливостей для клієнтів та інвесторів. Заходи з кібербезпеки також забезпечують підвищення рівня безпеки фінансових транзакцій, що є ключовим аспектом в умовах зростаючого ризику кіберзлочинності.

Однак разом із цим, існують недоліки, серед яких основний акцент робиться на збільшенні ризику кібербезпеки та потребі в подальшому удосконаленні заходів з її захисту. Також важливо враховувати можливі труднощі в експлуатації та витрати на впровадження нових цифрових рішень, особливо для менших фінансових установ. Таким чином, діджиталізація відкриває нові можливості для фінансового ринку, але вимагає ретельного управління ризиками та постійного вдосконалення технологічних заходів для забезпечення стійкості та надійності фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергелюк Ю. Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-15 (дата звернення: 25.11.2023).

2. Малишко Є. Діджиталізація на фінансовому ринку: переваги та недоліки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-34 (дата звернення: 25.11.2023).

3. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року / НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025 (дата звернення: 25.11.2023).

УДК 336.71

Коваленко Юлія,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків та технологій;
Сапальов Віктор,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЯК МЕХАНІЗМ БЕЗПЕРЕРВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Ключові слова: *банківські послуги, інтернет-банкінг, збройна агресія, військові облігації.*

Yuliia Kovalenko,
Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Financial Markets and Technologies;
Viktor Sapalov,
second (master's) level higher education recipient,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

INTERNET BANKING AS A MECHANISM FOR CONTINUOUS ENSURING CITIZENS ACCESS TO BANKING SERVICES

Key words: *banking services, internet banking, armed aggression, military bonds.*

Інтернет-банкінг (онлайн / веббанкінг) – один із видів дистанційного банківського обслуговування, який надає доступ до рахунків та банківських операцій в будь-який час через Інтернет (за допомогою комп'ютера, планшету або телефону) [1].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р було схвалено концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затверджено План заходів щодо її реалізації. Зазначений нормативно-правовий акт закріпив головну мету розвитку цифрових інфраструктур, яка полягає в тому, щоб усі громадяни України без обмежень та труднощів технічного, організаційного та фінансового характеру (зокрема соціально незахищені верстви населення) могли скористатися цифровими можливостями незалежно від свого місцезнаходження чи проживання та не перебували в сегменті "цифрового розриву" [2]. За цих умов інтернет-банкінг став локомотивом для забезпечення безперебійного доступу громадян України до фінансових послуг.

За даними НБУ, за травень-грудень 2022 року, в Україні та за кордоном здійснено 5 194,4 млн безготівкових операцій на суму 3 443,9 млрд грн. Це більше на 4,1 % за кількістю та на 56, 9% за сумою порівняно з травнем – груднем 2021 року. Водночас кількість операцій з отримання готівки з використанням платіжних карток зменшилася на 24,1 % за травень – грудень 2022 року порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Натомість сума таких операцій зросла на 15 % [3]. У 2023 році спостерігається тенденція до збільшення. Частка безготівкових операцій у ІІІ кварталі 2023 року за сумою перебуває на рівні 63,3 % від загальної суми операцій із платіжними картками, за кількістю – досягає 93,5 %. А якщо взяти детальніше операції які як правило здійснюються за допомогою інтернет-банкінгу, то перекази з картки на картку у ІІІ кварталі 2023 року становили третину за сумою (31,3%) та майже десятину за кількістю (8,1%) усіх безготівкових операцій [4].

Інтернет-банкінг сьогодні відкрив можливість для громадян не лише для отримання звичних банківських послуг, а і для інвестування в облігації, емітентом яких виступає Міністерство фінансів України. Після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації 24 лютого 2022 року, у березні Міністерство фінансів України розпочало аукціони з продажу військових облігацій – інвестиційних інструментів підтримки державного бюджету, доступних для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів. Кошти від облігацій, залучені в Державний бюджет України, використовуються на безперебійне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного

стану - соціальні та оборонні [5]. Громадянам відкрилася можливість придбати військові облігації саме через інтернет-банкінг. Факт вибухового попиту на державні цінні папери підтверджують учасники банківського ринку. У 2022-му Укргазбанк як посередник продажу ОВДП у «Дії» продав військових ОВДП на 1,5 млрд грн, а за останні півроку – на 1,8 млрд грн. Monobank за 2022-й і останні пів року продав 3,2 млн ОВДП: за минулий рік сума інвестицій склала 3 млрд грн, а за перші пів року 2023-го – 2 млрд грн [6]. Отже, нині за допомогою інтернет-банкінгу громадяни мають можливість отримувати віддалено усі необхідні банківські послуги, і активно цим користуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дія.Бізнес. Що таке Інтернет-банкінг. URL : https://business.diia.gov.ua/handbook/finansovij-menedzment/so-take-internet-banking
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження КМУ від 17.01.2018 № 67-р / Кабінет Міністрів України. *Законодавство України*. 2018.
3. Національний банк України. Воєнний рік: безготівкові операції – у пріоритеті в українців. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/voyenniy-rik-bezgotivkovi-operatsiyi--u-prioriteti-v-ukrayintsiv
4. Національний банк України. Картковий ринок у ІІІ кварталі 2023 року: частка безготівкових операцій з картками надалі зростає. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkoviy-rinok-u-iii-kvartali-2023-roku-chastka-bezgotivkovih-operatsiy-z-kartkami-nadali-zrostaye
5. Міністерство фінансів України. Військові ОВДП. URL : https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572
6. Журнал Forbes Ukraine. Інвестиції громадян в ОВДП зросли на 40 % за пів року. URL : https://forbes.ua/money/investitsii-gromadyan-v-ovdp-zrosli-na-40-za-pivroku-shcho-treba-znati-shchob-pravilno-kupiti-derzhavni-tsinni-pape ri-i-zarobiti-na-nikh-gid-forbes-16062023-14171

УДК 336.71(477)

Коваленко Юлія,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків та технологій;
Супрун Андрій,
здобувач вищої освіти другого (магістерського)рівня,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ТРЕНДИ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *інструменти державного боргу, ринки капіталів, облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), інвестиції.*

Kovalenko Yuliia,
Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Financial Markets and Technologies;
Suprun Andrii,
second (master's) level higher education recipient,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TRENDS OF FINANCIAL INCLUSION OF HOUSEHOLDS IN UKRAINE

Key words: *public debt instruments, capital markets, Local government bonds (T-bills), investment.*

Відомо, що ринки капіталу відіграють критично важливу роль у забезпеченні стабільності державних фінансів та економічного зростання держави. Але навіть фінансовий добробут окремого домогосподарства може бути суттєво покращений шляхом використання більшої кількості інструментів ринків капіталу.

Натомість, можна констатувати, що ринок капіталу, чи у більш вузькому розумінні – фондовий ринок, чи ринок цінних паперів за історію незалежності України переважно являв собою певний «фантом», який наче присутній у периметрі фінансового ринку, але його залученість в економічні процеси дуже обмежена і специфічна. Це стало наслідком помилкової стратегії запровадження фондового ринку в 90-х роках минулого століття через «ваучерну приватизацію», яка замість стимулювання економічних процесів, стала яскравим прикладом перерозподілу державної власності і підірвала довіру до інструментів ринків капіталу у населення. Ринок капіталу, основною роллю якого є залучення та ефективний перерозподіл капіталу, майже не виконував цієї ролі.

На 30 річницю незалежності, у серпні 2021 року ОЕСР провела загальнонаціональне опитування з питань фінансової грамотності, складовою якого було і дослідження фінансової інклюзії домогосподарств. В опитуванні взяли участь 2 040 українців віком від 18 до 79 років. Методики дослідження є класичними для ОЕСР, що дало змогу обчислити індекс фінансової грамотності для України та порівняти результати з результатами інших країн, що брали учать у подібних опитуваннях у 2020 р. та 2016 р., а також з попередньою хвилею дослідження, проведеного в Україні у 2018 р.

В Україні обізнаність про фінансові продукти є досить високою і зростає: у 2021 р. 79% респондентів знають щонайменше 5 фінансових продуктів (74% в 2018 р.). Україна демонструє кращий результат, ніж низка країн: Болгарія, Естонія, Північна Македонія, Перу, Малайзія, Індонезія, Колумбія. Також Україна наближається за цим показником до Угорщини. Разом з тим, аналогічний показник у країнах порівняння та вибірці країн ОЕСР склав 85%, що вказує на потенціал залучення нових користувачів фінансовими послугами, так і розширення арсеналу фінансових продуктів, які використовуються однією особою.

Нажаль загальний рівень користування фінансовими продуктами в Україні також є достатньо невисоким: 57% респондентів сказали, що користувалися фінансовими продуктами упродовж останніх двох років. Максимальні позитивні зміни в обізнаності, спостерігалися за такими продуктами: поточний (платіжний) рахунок – зростання на 15 в.п.; криптоактиви – на 15 в.п.; мікрофінансовий кредит – на 10 в.п.; мобільний банкінг – на 7 в.п. Але, на фоні загально непоганих результатів та прогресу України, варто також звернути увагу на низку показників, які показали знання респондентів

про найбільш поширені інструменти ринків капіталу – акції та облігації. Показник обізнаності про них знизився на 1% і 2% відповідно. В результаті можна констатувати, що мало хто з респондентів знав різницю між акцією і облігацією, що стало яскравим підтвердження слабкого рівня розвитку ринків капіталу в Україні.

Тим не менш, започатковані в 2015 році комплексні реформи фінансового сектору не оминули увагою аспекти сприяння розвитку ринків капіталу. Національний банк України та Міністерство фінансів України у тісній координації, яка інколи передбачала і жваві дискусії спрямували максимальну увагу на побудову ринкового, прозорого і прогнозованого ринку державних цінних паперів. Для цього була налагоджена регулярна комунікація з учасниками ринку та групами великих інвесторів.

Національний банк стандартизував свої інструменти підтримки ліквідності, позбавив їх етапу прийняття управлінського рішення та запровадив постійний розрахунок і публікацію справедливої вартості облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). Це фактично зробило ОВДП майже єдиним предметом застави для банків по продуктам рефінансування, який має максимальну ліквідність і дозволяє гарантовано отримати кошти в НБУ за лічені години.

У нинішніх умовах участь домогосподарств у ринку ОВДП суттєво посприяла стабільності державних фінансів під час війни, учасники ринку запровадили новий кластер віддалених електронних послуг і отримали тисячі нових клієнтів, при цьому громадяни зменшили негативний вплив інфляції на свої заощадження, а наразі отримують стабільні і гарантовані державою прибутки за ринковими ставками, які позбавлені оподаткування.

УДК 336.77

Козій Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЙ З УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ІСІ

Ключові слова: *активи, управління активами, компанії з управління активами, інститути спільного інвестування.*

Kozii Nataliia,
candidate of economic sciences, docent,
associate Professor of the Department of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ANALYSIS OF PERFORMANCE INDICATORS OF DOMESTIC COMPANIES IN THE MANAGEMENT OF ISI ASSETS

Keywords: *assets, asset management, asset management companies, joint investment institutions.*

Ефективність функціонування ІСІ співвідноситься з ефективною роботою КУА. Це особливо актуально в умовах підвищених ризиків, нестабільності фондового ринку зокрема та макроекономічної ситуації в цілому. Враховуючи специфіку діяльності КУА, робота яких пов’язана з ризиковими активами, варто звернути увагу на показники діяльності КУА в Україні.

Деякі науковці поряд із позитивними виділяють негативні риси співпраці ІСІ з КУА. Щоб самостійно сформувати диверсифікований портфель, необхідно мати значні кошти. КУА, розпоряджаючись великими грошовими ресурсами, має можливість купувати різні фінансові інструменти —

акції, облігації, депозитні сертифікати, векселі. Таким чином знижуються ризики та підвищується прибутковість інвестиційного портфеля. До недоліків інвестування можна віднести наступне. Значні витрати учасників ІСІ. До 10% середньорічної вартості чистих активів використовується на винагороди та бонуси компанії з управління активами [3].

З 2022 року, на тлі повномасштабної військової агресії росії в Україні, з активізацією бойових дій на півдні та сході країни, вітчизняна галузь управління активами інституційних інвесторів загалом залишається стабільною, хоча її кількісні показники загалом змінюються, деякі дещо зменшилися.

Кількість компаній з управління активами ІСІ в Україні до 2021 року мала тенденцію до збільшення. Причому, кількість зареєстрованих ІСІ на одну КУА теж зростали (табл.1.). Проте, у 2022 році кількість КУА зменшилась на 13, при тому, що кількість ІСІ зростало [2].

Таблиця 1 – Динаміка кількості КУА в Україні в період 2018–2022 рр.

Роки	Кількість КУА	Кількість ІСІ в управлінні (зареєстрованих)	Кількість зареєстрованих ІСІ на одну КУА
2018	296	1230	4,15
2019	293	1326	4,53
2020	303	1478	4,88
2021	313	1711	5,19
2022	300	1742	5,80

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних УАІБ. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/3.%20Q4%202022%20&%20FY%202022_NPF.pdf

Слід зазначити, що в Україні спостерігається вкрай нерівномірний розподіл активів ІСІ між існуючими КУА. Фактично з 300 існуючих в Україні КУА в шести з них зосереджено 75,24% усіх активів ІСІ. Звичайно, враховувалися тільки активи венчурних ІСІ. Однак ми вважаємо цю вибірку репрезентативною для всіх КУА, оскільки саме венчурні фірми мають найбільшу частку ринку.

Дослідивши динаміку активів ІСІ (рис.1), які знаходяться в управлінні КУА, що неабияк важливо, проаналізувавши дані Української Асоціації Інвестиційного Бізнесу, можемо чітко побачити, що протягом досліджуваного періоду активи визнаних інститутів спільного інвестування суттєво збільшувались. У 2018 році обсяг активів ІСІ складав 313327,21 млн грн, а у 2021 році становив відповідно 536734,57 млн грн. У 2022 році обсяг активів трохи зменшився, внаслідок військових дій на 1835,8 млн грн [2].

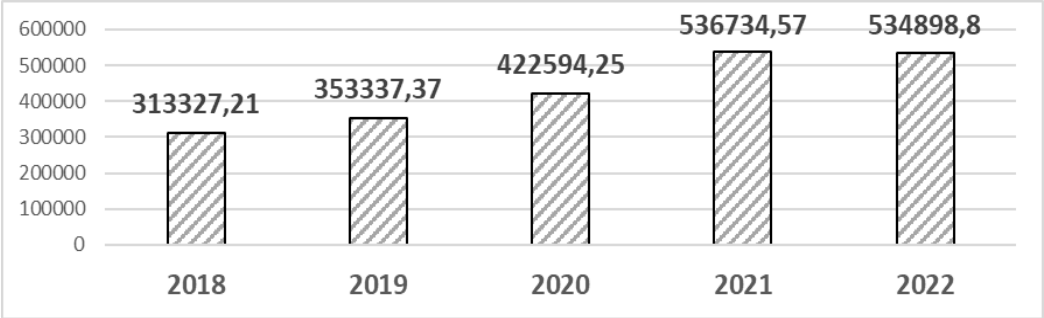

Рисунок 1 – Динаміка активів ІСІ, які знаходяться в управлінні КУА, млн грн (2018–2022 рр.)

Джерело: побудовано автором на основі аналітичного огляду УАІБ діяльності КУА. URL : https://www.uaib.com.ua/analituaib [2].

Ефективне управління активами ІСІ за допомогою КУА вимагає від останніх успішного виконання одного із завдань: постійного моніторингу та аналізу ринку цінних паперів, а також якісної та кількісної оцінки результатів, що характеризують стан управління активами [1].

Підсумовуючи, слід зазначити, що деякі вітчизняні вчені відводять чільне місце соціально-психологічному фактору в проблемах управління активами ІСІ. Під соціально-психологічними факторами слід розуміти рівень довіри до ІСІ чи інших інститутів фінансового ринку. Недовіра до КУА в Україні значною мірою зумовлена репутацією, яку ці установи завоювали на ринку, здійснюючи численні порушення своєї діяльності, що негативно позначилося на результатах для інвесторів. Крім того, спостерігається низький рівень довіри до ІСІ з боку широких верств населення через низьку поінформованість громадян про діяльність ІСІ, її переваги, особливості функціонування та державного нагляду та регулювання, нерозвиненість процедур оприлюднення інформації про структура коштів для інвесторів (недостатній рівень прозорості та відкритості КУА для інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Городніченко Ю. Діяльність інститутів спільного інвестування в Україні. *Економічний вісник університету.* 2020. № 47. С. 69–75.

2. Квартальні та річні огляди ринку / Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу : вебсайт. URL : https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart?date=2021-12-31 (дата звернення: 29.10.2023).

3. Котенко Н. В., Бондаренко А. І. Аналіз діяльності інститутів спільного інвестування в Україні : матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. Суми, 2022. С. 30–32.

УДК 336.1

Корнєєв Володимир,
д-р екон. наук, професор,
декан факультету фінансів та
цифрових технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТРЦИКЛІЧНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: *фінансова система, воєнний стан, ресурсозабезпечення.*

Korneev Volodymyr,
doctor of economic sciences, professor,
Dean of the Faculty of Finance and
Digital Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE IN THE COUNTERCYCLICAL CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Keywords: *financial system, martial law, resource provision.*

Фінансова система України під час поточної війни переживає глибокі потрясіння. Війна стала форс-мажором і мега-викликом для економіки держави, інституційним ступором і контрциклічним обривом економічної довоєнної висхідної динаміки. Суспільна напруга внаслідок воєнних дій відображається.

Фінансова система держави у поточних умовах війни функціонує у стані контрциклічного стресу. Згладжування його прояву і коливань потребує значного в обсягах і швидкого зовнішнього фінансування. За даними Міністерства фінансів України, на початку війни місяць воєнних дій

коштував Україні 10 млрд дол. або 300 млрд грн [1]. Остаточні цифри калькулятивно можливі тільки після перемоги. Державний бюджет зводиться з дефіцитом, що потребує відповідних джерел його фінансування.

Тому перезапуск фінансової системи України на розширеній ресурсній та інструментальній основі у воєнний час задля забезпечення фінансової і цінової стабільності, став одним із головних завдань Верховної Ради України, Уряду, Міністерства фінансів і Національного банку України (НБУ).

Важливим аспектом змін стала е-трансформація фінансової системи держави. Її суть полягає у цифровій модернізації здійснення розпорядчо-виконавчих функцій державних органів, використанні е-інфраструктури підготовки і виконання державного бюджету, розвитку е-сервісу у банківському та небанківському сегментах, підготовки впровадження е-гривні, поширенні е-послуг для різних структур і домогосподарств, дотриманні і посиленні кібербезпеки в усіх сферах.

Питання ресурсозабезпечення державного бюджету, збереження купівельної спроможності гривні, стримування інфляції, ужорсточення регульованого обігу грошей з перших днів війни набули пріоритетного значення. І попри важкий період вже понад 600 днів війни, українська фінансова система витримала.

Перемовини представників Уряду України і НБУ з міжнародними партнерами і донорами щодо надання необхідної фінансової допомоги Україні з початку війни відбувалися інтенсивно і регулярно. Під час участі у зборах МВФ та Світового банку, на зустрічах з керівництвом МВФ, Світового банку, Європейського центробанку (ЄЦБ), представниками інших центробанків та урядовцями іноземних держав, розвивалося і зміцнювалося фінансово-дипломатичне співробітництво з міжнародними партнерами. Позиція міжнародних фінансових організацій і донорів щодо підтримки України в період нав’язаної війни є достатньо акцентованою і партнерською. Так, станом на 23.11.2023 року обсяг фінансування загального фонду державного бюджету склав 51,5 млрд дол, або 1882 млрд грн, і ці суми вже перевищили обсяги минулого року [2].

Функціонування фінансового сектора економіки і, державних фінансів, відбувається у таких чотирьох ресурсо-витратних напрямах:

– фінансування армії і потреб оборони;
– обслуговування і погашення державного боргу;
– фінансування соціальних видатків;
– фінансування відновлення економіки і відбудови населених пунктів.

Важкий період поточної війни вкотре підтвердив, що роль держави у періоди катаклізмів і війни є системно-базовою, зростаючою. Відома теза М. Драгі, екс-прем'єр-міністра Італії і екс-очільника ЄЦБ, щодо особливостей державного управління набуває нової актуалізації. Так, «роль держави полягає в тому, щоб розгорнути свій баланс для захисту громадян та економіки від потрясінь, які приватний сектор не несе та не може поглинути. Шок, з яким ми зіштовхуємось, не є циклічним» [3].

Тому мантра про «всесильну руку ринку» є ліберальною конструкцією і тільки за стабільних умов. Вона малопридатна при необхідності швидкої концентрації ресурсів і зусиль задля цілей збереження нації і держави. Надто часто (а у 2022-2023 роках і поготів) «всесильна рука ринку» замінщується рятівною рукою держави у кооперації з іншими партнерами.

Війна показала, що фінансовий авторитет держави, це, передусім, авторитет державного бюджету. «Поки триває війна, вимоги до бюджету зростатимуть …» [4] – ця фраза директора-розпорядника МВФ К. Георгієвої підкреслює виняткову роль державного бюджету у складний поточний період.

Зміни акцентів проведення фінансової політики держави стосуються двох моментів. По-перше, у нестабільні часи бюджетна політика стає більш активною порівняно з грошово-кредитною, оскільки здатність держави протистояти загрозам і викликам забезпечуються її спроможністю бюджетного фінансування необхідних витрат. Цей аспект раніше був відмічений у публікації Дж. Маккорміка [5] і отримав підтвердження під час теперішньої війни.

По-друге, саме виклики нових, – і екстремальних на сьогодні воєнних загроз, спонукають виконавчу і монетарну владу співпрацювати разом в одному ключі задля досягнення спільних цілей. Минулі тези про заперечення домінування бюджетної політики на противагу політиці монетарній у поточних умовах стали явно недоречними. І економічний блок уряду разом з центробанком повинен і надалі забезпечувати регуляторний синхронізований мікст. Це й має місце під час дії воєнного стану як узгоджена регуляторна спільність із взаємною підтримкою відповідних рішень.

Така консолідація органів державного фінансового управління поєднується з консолідацією суспільства і влади в цілому, коли взаємна довіра і спільна віра в перемогу визначають нові риси взаємообумовленого буття. Це є свідченням швидко набутого при екстремальних загрозах реального громадянського консенсусу, час формування якого в інших умовах був би більш тривалим.

Міжнародна консолідація підтримки відновлення і розвитку України від МФО, союзів країн й окремих країн зростає. Це ексклюзивний драйв міжнародного перетоку капіталів, і це є особливістю сучасного функціонування фінансової системи України.

Світ стоїть на порозі нового поствоєнного політичного і економічного устрою, де на першому місці буде безпека життєдіяльності та його ресурсозабезпечення. Роль України у новому форматі міжнародних відносин зросла і надалі буде зростати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Володимир Зеленський провів нараду щодо розвитку української економіки в умовах воєнного часу. URL : https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-proviv-naradu-shodo-rozvitku-ukrayinskoy-74037

2. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435

3. Draghi M. We face a war and must mobilise accordingly. URL : https://www.ft.com/content/c6d2de3a-6ec5-11ea-89df-41bea055720b

4. Промова Директора-розпорядника МВФ Кристаліни Георгієвої під час Круглого столу щодо підтримки України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/promova_direktora-rozporiadnika_mvf_kristalini_georgiievi_pid_chas_kruglogo_stolu_shchodo_pidtrimki_ukraini_-3418

5. McCormick J. Four ways that coronavirus has changed capital markets. URL : https://www.ft.com/content/4d2711c9-c373-4038-a2cd-b0fd41a9bcc1]

УДК 336.1:338.2

Криниця Сергій,
канд. екон. наук, доцент, докторант,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ФІСКАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ

Ключові слова: *фіскальна політика, цифрові інструменти, громадська участь, фіскальна транспарентність, штучний інтелект.*

Krynytsia Sergii,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Doctoral Candidate,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE DIGITAL TOOLS FOR ENSURING PUBLIC PARTICIPATION IN STATE FISCAL POLICY

Keywords: *fiscal policy, digital tools, public participation, fiscal transparency, artificial intelligence.*

Участь громадськості в фіскальній політиці держави є важливим фактором для забезпечення демократичності та відкритості в управлінні фінансами. Перехід від традиційної моделі управління до активного залучення громадськості в процеси прийняття фіскальних рішень стає ключовим елементом розвитку сучасного суспільства. Громадська участь в фіскальній політиці сприяє створенню більш обґрунтованих рішень, оскільки вона враховує різноманітні погляди та інтереси різних соціальних груп, сприяє збільшенню рівня довіри до владних інституцій та забезпечує більшу легітимність прийнятих рішень. Громадськість, виступаючи як партнер у фіскальному процесі, може вносити конструктивні пропозиції, коментарі та враховувати реальні потреби громадян. Такий підхід створює механізми для прозорого та відкритого управління фінансами, що є важливим фактором у зміцненні демократичних цінностей та ефективного використання публічних фінансів.

Однією з передумов забезпечення такої участі є бюджетна прозорість, або фіскальна транспарентність - своєчасне та систематичне повне розкриття всієї необхідної податково-бюджетної інформації, яка має забезпечити ясність, повноту, надійність, своєчасність, доступність та зручність використання публічної звітності про публічні фінанси, а також можливість участі громадян у бюджетному процесі [1].

У ренкінгу фіскальної транспарентності від Open Budget Survey Україна посіла доволі високе 23 місце серед 120 країн світу [2]. Це стало можливо завдяки впровадженню в минулі роки електронної системи публічних закупівель Prozorro та єдиного веб-порталу використання публічних коштів Є-data. Однак лише фіскальної транспарентності недостатньо для забезпечення демократичності процесу формування фіскальної політики держави. Адже участь громадськості у фіскальній політиці означає різноманіття способів, за допомогою яких громадянське суспільство, бізнес та інші недержавні суб'єкти безпосередньо взаємодіють з виконавчою владою з фіскальних питань, включаючи оподаткування та збір доходів, розподіл ресурсів, фактичні витрати та результативність, аудит та управління публічними фінансами [3].

Однак за дослідженнями того ж Open Budget Survey залучення громадськості до управління публічними фінансами залишається на вкрай низькому рівні. Так, Україна отримала лише 39 зі 100 балів, що відповідає незадовільному рівню (межа в 61 бал) [2].

Такий дисбаланс – з одного боку висока фіскальна транспарентність, коли громадськість може моніторити державні видатки через ту ж систему Prozorro, з іншого через відсутність механізмів громадської участі в управлінні цими видатками – створює напругу між громадськістю та органами влади, що показала історія з різким збільшенням дохідної частини окремих місцевих бюджетів за рахунок військового ПДФО та неефективним на думку громадськості витрачанням цих ресурсів [4].

Подальша цифровізація соціально-економічних відносин забезпечує розвиток вже відомих цифрових інструментів, ефективне поєднання яких може створити ефективну інфраструктуру для широкої участі громадськості в формуванні та моніторингу фіскальної політики держави.

Так організація онлайн-консультацій та громадських форумів взамін традиційних громадських слухань 'on board' створює ефективніший простір для взаємодії між владою та громадськістю. Прийняття рішень у співпраці з громадськістю дозволяє враховувати різноманітні думки та потреби,

що сприяє більш ефективному та демократичному управлінню фіскальними ресурсами. Створення едукативних програм та онлайн-ресурсів для громадськості щодо фіскальної політики допоможе підвищити рівень фінансової грамотності. Фінансово освічені громадяни можуть більш конструктивно та інформовано брати участь у дискусіях та приймати участь у формуванні бюджетних рішень. Використання краудфандингу для збору коштів на конкретні громадські проекти дозволяє громадянам активно впливати на напрямок витрат бюджету. Держава може створити платформи для збору фінансування на ініціативи, які мають значущий вплив на розвиток громад та покращення суспільного життя.

Використання цифрових технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, може підвищити рівень довіри до фіскальних процесів. Наприклад, створення розподіленого реєстру для фіксації не тільки фінансових транзакцій, але і публічних запитів на формування бюджету може забезпечити високу прозорість та впевненість у неігноруванні владою таких запитів. Інструменти штучного інтелекту здатні аналізувати потреби та запити громадськості та пропонувати інноваційні підходи до збору податків, управління бюджетними видатками тощо.

Такі підходи забезпечать не тільки більш прозоре та ефективне управління фінансами, але й підвищить демократичний характер процесів в прийнятті фінансових рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. OECD (2017). *OECD Budget Transparency Toolkit: Practical Steps for Supporting Openness, Integrity and Accountability in Public Financial Management*. OECD iLibrary. URL : https://doi.org/10.1787/9789264282070-en
2. Open Budget Survey (2021). *International Budget Partnership*. URL : https://internationalbudget.org/open-budget-survey
3. GIFT. (n.d.). *About the Guide and Public Participation Principles*. Global Initiative of Fiscal Transparency. Retrieved October 22, 2023. URL : https://fiscaltransparency.net/public-participation-principles-and-guide
4. Зог О. Гроші є, фантазії нема. Як в українських містах побудувати заводи з виробництва дронів. *Тексти.org.ua.* 2023. URL : https://texty.org.ua/articles/111018/hroshi-ye-fantaziyi-nema-jak-v-ukrayini-pobuduvaty-zavody-z-vyrobnytstva-droniv/ (дата звернення: 2.11.2023).

УДК 316:352:004.9(477)

Лаговська Тетяна,
аспірант,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0007-6648-4473

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *громадський бюджет, прозорий бюджет, партиципаторний бюджет, електрона демократія.*

Lagovska Tetyana,
Postgraduate student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine
ORCID ID 0009-0007-6648-4473

THE PUBLIC BUDGET AS AN TOOL OF ELECTRONIC DEMOCRACY IN UKRAINE

Keywords: *Public budget, transparent budget, participatory budget, electronic democracy.*

Актуальність. Основою фінансової системи України є інститут бюджетного процесу. А складові частини бюджетного процесу тісно між собою пов’язані та є змістом публічної фінансової діяльності, яка потребує суттєвих коректив, і повинна відповідати міжнародним стандартам в тому числі виникла необхідність забезпечення прозорості та публічності бюджетного процесу. Це дає можливість кожному громадянину контролювати порядок ухвалення бюджетних рішень та їх, реалізації. Як наслідком реалізації цих реформ, стало запровадження інституту громадського бюджету. З моменту в провадження громадського бюджету в Україні постало питання простої і прозорої форми його реалізації з використанням провідних інтернет платформ.

Постановка завдання. Метою дослідження є здійснення аналізу змісту і особливостей реалізації громадського бюджету в Україні, з використанням засобів електронної демократії.

Виклад основного матеріалу. Беручи до уваги прагнення України ввійти повноправним членом до європейської спільноти, постає необхідність адаптації до європейських стандартів у всіх галузях, в тому числі, адаптації діяльності органів місцевого самоврядування до європейських традицій демократичного управління. Запровадження принципів регіоналізації, децентралізації та субсидіарності, постійний розвиток інституту місцевого самоврядування, активізація місцевих громад. Одним із важливих інструментів підвищення ролі місцевих громад є громадський бюджет, який вже запроваджений в ряді територіальних громад України.

Громадський бюджет, або партиципаторний бюджет. Полягає в активній участі громадян у житті власного міста саме формуванні частини бюджету громади. Основоположною ідеєю громадського бюджету є залучення значної кількості жителів громад до обговорення та вирішення проблем свого населеного пункту.

За даними урядового порталу на платформі e-DEM, Громадським бюджетом скористалися понад 1 млн українців. На даній платформі розміщено понад 8000 проектів а вартість реалізованих проектів перевищує суму понад 700 млн грн. Для порівняння за 2022 рік до загального фонду бюджетів місцевих громад надійшло 398,1 міліардів гривень. Даний інструмент електронної демократії працює у 200 громадах України [1].

Упродовж 2015–2016 років за сприяння Польсько-Канадської програми підтримки демократії в межах проєктів Фундації ПАУСІ в ряді українських міст вперше впровадили громадський бюджет, що дозволило далі поширити цей позитивний досвід і в інші міста України.

За динними Міністра цифрової трансформації Олексій Вискуб відомо, що під час карантину Громадський бюджет набув ще більшої популярності: за два роки кількість користувачів зросла у 3,5 раза. І саме під час пандемії запровадження саме електронної системи голосування мало максимальний ефект оскільки організовувати великі скупчення людей в місцях для голосування було небезпечно.

Саме завдяки громадському бюджету громадяни та електронних платформ отримали можливість ухвалювати рішення щодо напрямів витрат частини публічних ресурсів дистанційно. Наразі дана система є актуальною до жителів громад що тимчасово перебувають закордоном проте мають бажання повернутись і зацікавлені в розвитку громади.

Висновки. Дослідження показало, що громадський бюджет є дієвим інструментом реального доступу громадян до розподілу частини коштів муніципальних бюджетів, який доцільно застосувати і під час відновлення України від наслідків Російської воєнної агресії. Тому свою увагу слід зосередити на поширення цього механізму по всій території України, попередньо усунувши виявлені недоліки. А запровадження електронних систем дає можливість зробити дані процеси доступнішими для громадян.

З метою інформування членів громади та популяризації громадського бюджету як елементу демократії, зобов'язати органи місцевого самоврядування організовувати зустрічі, тренінги, семінари, з залученням неурядових організацій та фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/
2. Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів : рекомендації Комітету міністрів для держав-членів від 25 листопада 1981 р. № R (81) 19. URL : https://cedem.org.ua/library/ rekomendatsiya-r-81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporyadzhenni-derzhavnyh-organiv/ (дата звернення: 18.05.2023).
3. Про свободу вираження поглядів та інформації: Декларація Ради Європи від 29 квітня 1982 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_885 #Text (дата звернення: 18.05.2023).
4. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів / за заг. ред. О. В. Голинської, А. О. Матвієнко. Київ : Фонд «Східна Європа», 2017. 74 с.
5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30.
6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456- VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 18.05.2023).
7. Єдина система місцевих петицій. URL : https://petition.e-dem.ua/ (дата звернення: 18.05.2023).
8. Конвенції Ради Європи «Про доступ до офіційних документів». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09 (дата звернення: 18.05. 2023).

УДК 336.02

Мельничук Ганна,
канд. екон. наук, доцент,
заступник декана факультету
фінансів та цифрових технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

КЛЮЧОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: *фінансова підтримка, бізнес, інструменти підтримки.*

Melnychuk Anna,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Deputy Dean of the Faculty
of Finance and Digital Technologies,
State tax University,
Irpin, Ukraine

KEY TOOLS OF STATE POLICY OF FINANCIAL SUPPORT OF BUSINESS IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR

Keywords: *financial support, business, support tools.*

Повномасштабні бойові дії на території Україні завдали катастрофічної шкоди бізнесу, призвівши до руйнації власності, порушення налагоджених ланцюгів постачання, внутрішніх господарських операцій, втрати фінансових і матеріальних ресурсів, людського капіталу тощо. А невизначеність тривалості продовження воєнних дій провокують негативні очікування власників бізнесу, появу нових загроз, тим самим погіршуючи перспективи розвитку бізнесу.

У нинішніх доволі критичних умовах господарювання вітчизняний бізнес потребує активної та виваженої державної політики фінансового сприяння. Зазначимо, що важливі кроки щодо підтримки бізнесу в перші

місяці російської агресії було зроблено у сфері оподаткування. А саме, було впроваджено ряд податкових стимулів для бізнесу (насамперед податкових пільг з ПДВ для окремих товарів та операцій, по сплаті земельного податку, надано суб'єктам господарювання право переходу на сплату єдиного податку), спрощено митні та податкові правила тощо. Однак окреслені податкові новації мали обмежений термін дії й частково були скасовані з липня 2023 р. [1, с. 611–613].

Іншими важливими інструментами державної фінансової підтримки бізнесу в Україні стали такі:

1. Державна програма «Доступні кредити 5–7–9%». За цією програмою було надано кредити 8,3 тис. підприємствам на суму 31,9 млрд грн. В цілях відновлення економіки на деокупованих територіях, підтримки переробних підприємств і підприємств сфери енергоефективності, 15 вересня 2023 р. було змінено умови підтримки за цією програмою для зазначених вище сфер бізнесу. Зокрема, було встановлено інший рівень компенсації відсотків за програмою, збільшено термін кредитування на інвестиційні цілі до 10 років та підвищено ліміт програми до 150 млн грн.

2. Гранти для відновлення та розвитку бізнесу. Насамперед відмітимо програму «єРобота», за якою 485 компаній вже отримали 2,8 млрд грн допомоги від держави та створили більше 6 тис. робочих місць. Також передбачено надання грантів сумою від 600 тис. до 1,2 млн грн за програмою «Конкурентоспроможна економіка України» для підприємств, визначених секторів, а кошти можна буде використати за прописаними напрямами.

3. Державна програма фінансової компенсації підприємцям за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. За період з квітня 2022 р. й до вересня 2023 р. підприємцям виплачено компенсації на суму 326 млн грн [2].

4. Надання державних гарантій на портфельній основі. Станом на 01.06.2023 р. зобов'язання за основним боргом, що забезпечений державними гарантіями на портфельній основі, склали 26,5 млрд грн. 13.06.2023 р. було виділено ще 7,8 млрд грн на подальшу реалізацію цієї програми.

5. Можливість підприємцям певних видів бізнесу (перелік останніх було розширено з 3 до 15) долучитися до програми «єВідновлення». Учасником цієї програми може стати підприємство, що здійснює торгівлю будівельними матеріалами та має МСС-код бізнесу, який відповідає критеріям програми [3].

6. Надання Урядом дозволу на фінансування з бюджету певних витрат на створення індустріальних парків, а також впровадження додаткових податкових і митних пільг з метою поліпшення умов для їх розвитку [2].

Отже, в умовах воєнного стану було впроваджено ряд важливих заходів, які частково сприяли відновленню роботи підприємств і підприємців, підтримці їх ділової активності та релокації бізнесу на більш безпечні території. Однак, зважаючи на наявність постійної загрози нового знищення інфраструктури, логістики, майна, відтоку трудових ресурсів, й надалі потрібно розвивати систему фінансової підтримки бізнесу, впроваджувати нові дієві інструменти підтримки. Зокрема, слід збільшувати обсяги фінансування за державною програмою пільгового кредитування, забезпечувати бізнесу відкритий та більш широкий доступ до грантових та інших програм фінансової допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України С. В. Онишко. Ірпінь : Державний податковий ун-т, 2023. 686 с. URL : https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/782

2. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень. Вересень 2023. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-veresen

3. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень. Червень 2023 року. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-cherven

УДК 336.148.477

Mocanu Natalia,
professor of the Department of Finance,
State University of Moldova, Chisinau;
Secrieru Vasile,
postgraduate student,
Academy of Economic Studies of Moldova,
Chisinau

INFLUENCE OF FINANCIAL CONTROL ON MANAGEMENT EFFICIENCY

Keywords: *financial control, audit, revision.*

The effectiveness of the enterprise functioning as a system and the efficiency of managing the financial control system are determined by its components, including the object of control, the subject of control, and control actions.

The object of control defines its uniqueness, as it is precisely the element for which the entire control system is designed. The objects of financial control encompass quantitative and qualitative parameters and indicators that characterize the processes of income generation and utilization within the enterprise, as well as its incoming and outgoing financial resource flows. Control actions are facilitated between the object and subject of financial control. The plane in which control actions are carried out, whether vertical or horizontal, depends on their relative positioning and the principles and authorities characteristic of these elements.

The action is directed from the control subject to the control object. If the control subject acts as a higher-level control structure in relation to the controlled object, this indicates the implementation of control actions in the vertical plane. This type of control action is characteristic of departmental control. Control actions in the horizontal plane are characterized by the presence of parity relationships between the subject and object during the control process. This type

of control action may characterize an audit, where the control subject, in relation to the controlled object, acts as a partner in achieving its goals.

Control actions are employed to identify deviations of obtained results from established standards and norms. Control actions involve the application of a set of control methods tailored to a specific case. The objectivity of the result obtained through control actions depends on the diversity of control measures, necessitating the use of various techniques to control a single variable, thereby ensuring a sufficiently high level of control objectivity.

Subjects of control in general, and financial control in particular, are considered in two aspects [1]:

– controlling entities: These include government bodies, specialized regulatory authorities, enterprises, and organizations whose economic activities involve overseeing the activities of other economic entities;

– control subjects: These encompass officials and qualified professionals who carry out control activities on legal grounds.

The outcome of financial control is directly proportional to the professional qualifications and personal objectivity of the control subjects. Financial control subjects are distinguished based on whether they perform internal or external control. The primary subjects of internal control include the owners and management of the enterprise, as well as specialists whose job responsibilities involve control functions. Examples of such personnel include departments within the business entity such as accounting, internal audit, or an audit committee, a supervisory board, enterprise security service, inventory, and other commissions. If the controlling entities and control subjects are external to the enterprise, they may exclusively conduct external control [2].

The insufficient effectiveness of financial control is largely attributed to the inadequate consideration of the role of legal aspects in the functioning of control subjects, in particular, and the significance of control subjects in the control process as a whole. Primarily, the control subject should be regarded as an active component of the control process. The performance of financial control subjects in carrying out their functions is closely linked to aspects of enterprise management.

Control subjects are bearers of rights and responsibilities, i.e., these are officials and authorities empowered to exercise control over the production, financial, and other activities of the enterprise. They also have the right to intervene in its operational activities and independently hold accountable individuals found to be at fault.

Continuous information flow sustains the existence of the control subject, object, and means as an integrated whole, aiming to establish desired performance outcomes, measure the state of the control object, analyze and assess measurement data, and develop corrective actions. The pathways through which information moves, ensuring the existence of the economic entity within which they operate, are referred to as information flows. Depending on the direction of relationships between the object and subject of financial control, information flows exist in two types: horizontal and vertical. Horizontal flows occur among employees at the same hierarchical level in the organizational structure. From a communicative perspective, such information flows are considered the most effective. Vertical information flows move between employees with different job positions and status. Additionally, concerning information logistics, internal and external, incoming and outgoing information flows are distinguished.

Each subsystem is an integral part of the overall system, namely the enterprise, with its inherent internal structure and functioning regularities. The successful functioning of the enterprise as a system depends on the effective implementation of scientific and technological developments in the areas of production, organization, and management.

REFERENCES

1. Copaceanu C. Promoting and developing the internal audit profession through the Association of Internal Auditors of the Republic of Moldova. In: *Journal of interdisciplinary studies* "C. Stere". 2016, nr. 2(10), pp. 19–26.

2. Boulescu, M. (2006). Control financiar-fiscal, Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti.

УДК 336

Москаленко Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Ключові слова: *тіньовий капітал, антивідмивна система, фінансова стабільність, фінансова політика, детінізація економіки.*

Moskalenko Nataliia,
Ph.D. in Economist, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FINANCIAL POLICY OF THE STATE IN ENSURING DETINIZATION OF THE ECONOMY AND ANTI-LEGALIZATION OF INCOME OBTAINED THROUGH CRIMINAL WAYS

Keywords: *shadow capital, anti-money laundering system, financial stability, financial policy, detinization of the economy.*

Глобалізація фінансової системи, що найвиразніше проявляється у прискоренні транскордонного переміщення капіталу, сприяє зростанню організованої злочинності. Її продуцент, тіньовий капітал, вливаючись у легальну економіку, негативно впливає на макроекономічну та соціальну стабільність, актуалізуючи заходи щодо запобігання та боротьби з його відмиванням.

Світова практика стримування зростання тіньової економіки останніми роками поповнилася інструментами, що реалізуються в рамках глобальної антивідмивної (anti-money laundering) системи, яка орієнтована на припинення можливостей використання злочинцями тіньового капіталу. Національні бюджети несуть додаткові витрати на впровадження міжнародних антивідмивних стандартів, що несе за собою зниження обсягу державного забезпечення економічних та соціальних потреб, водночас фінансові організації збільшують вартість послуг, які вони надають.

Відмова від використання антивідмивних стандартів призводить до загрози застосування санкцій та до фінансової ізоляції. У зв'язку з цим очевидно, що фінансова система немислима без антивідмивних процедур. Однак протягом останніх десятиліть не спостерігається скорочення масштабів економічної, корупційної злочинності та тіньової економіки. До міжнародних антивідмивних стандартів постійно вносяться зміни, розширюються вимоги до держав та фінансових організацій щодо недопущення залучення у відмивання грошей, передбачається протидія фінансуванню тероризму та фінансуванню поширення зброї масового знищення. Для збереження національної фінансової стабільності вкрай важливе формування та підтримка в актуальному стані системи антивідмивного фінансового регулювання, оцінки масштабів проблеми, раціонального перерозподілу державних та приватних витрат на протидію тіньовому сектору економіки та проведення аналізу результативності процедур, що реалізуються [1].

Широкомасштабні військові дії в Україні формують загрози для забезпечення як фінансової, так і в цілому національної безпеки країни, істотно загострилися проблеми формування комплексу дієвих заходів протидії тінізаційним процесам та відмивання доходів отриманих злочинним шляхом. Тіньова економіки та фінансова безпека держави як окремі економічні явища, тісно взаємопов’язані та взаємообумовлені. Зростання рівня тіньової економіки в країнах світу так і в Україні відбувається в період посилення соціально-економічної та суспільно-політичної криз при цьому значно знижується рівень фінансової безпеки держави. Загрозливим є зростання рівня тіньової економіки в умовах 2022 р. до 67,3 % офіційного ВВП та зниження рівня фінансової безпеки в даному періоді до 29,6 %, що зумовлено посиленням впливу дестабілізуючих чинників зовнішнього й внутрішнього середовища, в тому числі й чинників воєнного характеру [2].

Фінансова політика держави в контексті забезпечення детінізації економіки та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, повинна включає ряд стратегічних заходів та інструментів для забезпечення чистоти та прозорості фінансових процесів. Основні аспекти фінансової політики мають бути наступними:

1. Система електронного управління та контролю: впровадження цифрових інструментів для ефективного контролю за видатками та моніторингу витрат; заохочення використання електронних платіжних систем для зменшення готівкових операцій та підвищення прозорості.

2. Боротьба з корупцією та неправомірними практиками: посилення відповідальності та підтримка діяльності спеціалізованих органів при розслідуванні корупційних випадків та переслідуванні осіб, винних у легалізації злочинних доходів; удосконалення антикорупційного законодавства на засадах світових стандартів.

3. Стимулювання легальної економіки: розробка та впровадження програм для стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, що сприяє зменшенню тіньового сектору економіки; створення умов для інвестицій у військовий час та покращення інвестиційного клімату, зменшення корупції в сфері бізнесу.

4. Міжнародна співпраця: участь у міжнародних ініціативах та обмін інформацією з іншими країнами для ефективного виявлення та припинення легалізації доходів в глобальному масштабі.

Зазначені заходи спрямовані на створення ефективної системи, яка запобігає легалізації злочинних доходів та стимулює розвиток чистої та прозорої економіки, сприяє соціально-економічному розвитку країни, наповненню державного та місцевих бюджетів, фондів соціального страхування, що в підсумку забезпечує необхідний рівень фінансової безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-% D1%80#Tex

2. Рижкова. А. Стратегічні напрямки детінізації економіки України в контексті зміцнення фінансової безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 2 (70). С. 38–43. URL : https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-38-43

УДК 005:351/354

Ніжегородцев Владислав,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних та
інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ключові слова: *інформаційно-аналітичне забезпечення, інформаційні ресурси, інформаційні технології.*

Nizhehorodtsev Vladyslav,
Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of computer and information
technologies and systems,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TO THE PROBLEM OF INFORMATION SECURITY IN THE STATE ADMINISTRATION SYSTEM

Keywords: *information and analytical support, information resources, information technologies.*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливої ролі набуває інформаційна сфера, яка є головною рушійною силою становлення комунікативних відносин між державою та окремим громадянином. У сучасних інформаційно-комунікаційних процесах, що заполонили усі сфери життя, велика кількість публічної інформації неможлива без відповідного впровадження державної політики у розвиток інформаційного суспільства.

Сучасна інформаційно-аналітична діяльність у процесі стратегічного управління має передбачати здійснення регулярного моніторингу громадської думки щодо відповідності прийнятих рішень. Основні цілі інформатизації

державного управління визначаються загальною стратегією реформ в Україні, потребою інтенсивного розвитку національної інформаційної інфраструктури, яка повинна охоплювати різноманітні сфери життя і діяльності суспільства.

Державна політика в сфері формування інформаційних ресурсів та інформатизації має бути спрямована на створення умов для ефективного та якісного інформаційного забезпечення рішень стратегічних та оперативних завдань соціального й економічного розвитку України [3, с. 55].

На сьогодні інформаційно-аналітичне забезпечення державних органів у сфері управління людськими ресурсами не відповідає потребам держави у проведенні реформи державного управління, її європейському вибору, європейським стандартам належного управління державою [2].

Розробка заходів, які необхідно провести державі для забезпечення інформаційної безпеки громадян, суспільства і держави, залишається одним із найважливіших пріоритетів державного управління інформаційною сферою держави. Застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій у державному секторі поки здійснюється в значній мірі в інтересах забезпечення діяльності самих державних структур: побудова інформаційних систем баз даних, локальних мереж, впровадження електронного документообігу тощо.

Аналіз інформаційно-комунікаційних технологій як інструмента комунікації влада - суспільство показав, що подальший розвиток суспільства без розвитку інформаційно-комунікаційного простору: комунікація в системі органів державної влади та органів місцевого самоврядування та налагодження ефективного діалогу з громадянським суспільством, бізнесом, міжнародними організаціями, створення привабливого іміджу держави в світовому інформаційному просторі є неможливим [1, с. 21].

Аналіз інформаційно-аналітичного забезпечення в публічному управлінні та адмініструванні в контексті реалізації державної інформаційної політики дозволив нам виділити ряд новітніх інформаційно-технологічних інновацій, спрямованих на досягнення глобальних цілей органів влади. Та все ж, нинішній стан державного управління, пов'язаний із дефіцитом необхідної кількості кваліфікованих спеціалістів, новітніх інформаційних технологій, створення ефективних механізмів взаємодії органів державного управління.

На сьогоднішній день в Україні відсутнє законодавче регулювання розповсюдження інформації в Інтернет-просторі, а в умовах державотворення в Україні відсутня єдина концепція формування інформаційно-

аналітичного забезпечення системи органів влади. Фінансова звітність є необхідною і важливою складовою інформаційного забезпечення економічної обґрунтованості управлінських рішень. Центральні органи виконавчої влади в повній мірі не виконують функцій щодо підвищення якості існуючих інформаційно-аналітичних систем, тому що діяльність більшості суб'єктів спрямована на вирішення лише окремих технічних проблем.

Створення єдиної системи надання адміністративних послуг з метою підвищення якості та доступності послуг задля спрощення процедур їх надання і скорочення відповідних витрат, удосконалення діагностики та підбору інструментарію інформаційно-аналітичного забезпечення є пріоритетними напрямами інформаційно-комунікаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ведмідь П. В. Поняття інформаційно-комунікаційних технологій в системі органів державного управління. *Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Львів : ТзОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. С. 19–21.

2. Впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами (PoClick) в державних органах України. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL : http://www.center.gov.ua/component/k2/item/3456-впровадження-інформаційної-системи-управління-людськими-ресурсами-poclick-в-державних-органах-україни

3. Про інформацію : Закон України від 02.10.92 № 2657-XII (ред. Закону від 25.06.2016). *Відомості ВРУ.* 1992. № 48. Ст. 650. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12

УДК 336

Олійник Даниїл,
д-р екон. наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу економічної стратегії,
Національний інституту
стратегічних досліджень,
м. Київ, Україна;
Ніжний Даниїл,
студент,
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: *фінансовий механізм, цифрові активи, цифрова трансформація.*

Oliinyk Danyyil,
National Institute for Strategic Studies,
Kyiv, Ukraine;
Nizhnyi Danyyil,
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute",
Kyiv, Ukraine

FINANCIAL MECHANISMS OF DIGITAL TRANSFORMATION IN CONDITIONS OF WAR

Keywords: *financial mechanism, digital assets, digital transformation.*

В умовах повномасштабної війни РФ проти України згідно звіту Світового банку Україна зіштовхується зі зростаючою нестабільністю та міграційними потоками, складнішими вимогами до надання послуг та більшими вимогами до прозорості та залученості ресурсів в умовах їх обмеженості [1]. Через російську агресію Україна зазнала найбільшого історичного скорочення ВВП – на 29,1% у 2022 р., а також інших ключових економічних показників.

Урядові програми та міжнародні ініціативи нині сфокусовані на механізмах, які дозволять економіці України витримувати руйнівні впливи та зберігати макростабільність в умовах високих військових ризиків. В цьому контексті цифровізація розглядається як один з головних векторів розвитку економіки у наступні 10 років [2].

Згідно звіту «Ринок цифрової трансформації: глобальний прогноз до 2030 року» розмір ринку цифрової трансформації у світі має зрости з 695,5 млрд дол США у 2023 році до 3144,9 млрд дол США до 2030 року при середньорічному темпі зростання 24,1 % впродовж прогнозованого періоду [3]. У 2022 році, попри повномасштабне вторгнення, ІТ-індустрія принесла українській економіці 7,3 млрд дол США експортного виторгу. І якщо до війни національний ІТ-ринок генерував понад 4% ВВП держави, то нині Україна є однією з найпрогресивніших цифрових держав у світі, а її ІТ-сектор - один із найбільших експортерів ІТ-послуг у Європі і другою за величиною експортною галуззю в Україні.

Розгляд можливості надання Україні статусу кандидата в члени ЄС та наближення України до Єдиного цифрового ринку ЄС, як складової частини безвізу з ЄС, пришвидшує відновлення економіки України та її цифрову трансформацію. Найефективнішими рішеннями в 2023 році, які вплинули на економічне відновлення у сфері цифрової трансформації визначені:

– ратифікація Верховною Радою України Угоди між Україною і ЄС про участь у програмі «Цифрова Європа», що забезпечує набуття асоційованого членства України у програмі фінансової підтримки ЄС «Цифрова Європа» проєктів цифрових глобальних шлюзів (високопродуктивний комп'ютинг; штучний інтелект; дані та хмарні послуги; використання цифрових технологій в економіці та суспільстві; цифрові навички та кібербезпека);

– підписання Угоди про приєднання України до програми ЄС «Механізм сполучення Європи» [4], що сприятиме подальшій інтеграції України в єдиний європейський ринок у транскордонній, енергетичній та цифрових сферах та забезпечення стійкості магістрального підключення до цифрових глобальних шлюзів;

– міжнародна ініціатива відновлення та розвитку України через інновації та цифровізацію Digital4Freedom як багатогранного процесу переходу економіки та суспільства на цифрові технології, що посилює спроможність відновлення та розбудови цифрової інфраструктури України шляхом об'єднання ресурсів у співпраці з міжнародними організаціями в енергетичній, телекомунікаційній сфері та системі зберігання даних;

– розширення інвестиційних можливостей завдяки реалізації програмі міжнародної співпраці «EU4Business»: відновлення, конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» [5];

– реалізація проєкту «Цифрова трансформація для України» (DT4UA) [6] з метою швидкого реагування на виклики війни шляхом запровадження ефективних, доступних та безпечних державних послуг (обмін даними між реєстрами та держустановами; інфраструктура електронної ідентифікації; системи електронного управління та ін.);

– реалізація Стратегії розвитку екосистеми інновацій в пріоритетних інноваційних сферах (defense tech, штучний інтелект, FinTech, Green Tech, AgriTech, кібербезпека, Індустрія 4.0.), спрямованої на розблокування інклюзивного економічного зростання та сталого розвитку суспільства на засадах прозорості, відкритості, справедливості, неупередженості, конфіденційності та інклюзивності та ін.

Відновлення зруйнованого економічного потенціалу України має відбуватися на основі консолідованого стратегічно орієнтованого залучення фінансових ресурсів з різних джерел, а саме – власних ресурсів, які генерує українська економіка, коштів міжнародної допомоги під безпосереднім контролем міжнародних донорів, коштів іноземних інвесторів у відновлення та розвиток секторів української економіки.

Фінансовий механізм в умовах цифрової трансформації економіки у рамках загального визначення ототожнюють з моделями фінансового регулювання за допомогою цифрових активів і виділяють такі основні групи складових, як джерела фінансового забезпечення (розподіл, регулювання, в тому числі фінансові методи та інструменти їх реалізації). Крім того, фінансовий механізм цифрової трансформації розглядається в розрізі механізму державних, публічних, корпоративних фінансів та фінансів домогосподарств. З позицій формування фінансового механізму цифрової трансформації важливими є джерела фінансового забезпечення та каналів розподілу. Серед них важливі позиції займають насамперед спеціально створені з метою підтримки фінансові фонди – стабілізаційні та накопичувальні суверенні фонди (фонди майбутніх поколінь та інші.

Особливо важливим в контексті залучення міжнародної підтримки відведено новому механізму Європейської Комісії для підтримки відновлення, відбудови та реконструкції України з бюджетом в обсязі до 50 млрд євро у вигляді грантів і кредитів на 2024-2027 роки.

Проте, в процесі цифровізації щодо фінансового механізму з'являються нові вимоги:

по-перше, до якості фінансових цифрових інструментів, які повинні відповідати більш жорстким правилам директивного характеру як щодо власне інструментів, так і їх емітентів та власників у частині забезпечення цінності цифрових фінансових активів та їх прив'язки до реального, фізичного капіталу, уникнення спекулятивних операцій та відповідальної поведінки інвесторів;

по-друге, до середовища фінансового ринку в частині в запровадження якості норм і правил поведінки на ньому фінансових агентів за допомогою імплементації екологічних, соціальних та корпоративне управління критеріїв фінансової діяльності.

На основі розробок Фінансової ініціативи ООН з довкілля UNEP FI [7] цей перелік розширено і доповнено за рахунок виділення в окремі напрями сталих фінансів таких сфер, зокрема, як банкінг і кредитування. Роль інвестиційної системи полягає у формуванні системи стійких джерел і каналів фінансового забезпечення господарської діяльності.

Така структура складається з рівнів формування фінансового механізму цифрової трансформації; джерел фінансового забезпечення цифрових активів (власних, запозичених, залучених, включаючи бюджетування з джерел публічного сектору); фінансових методів (фінансового планування, оперативного управління, фінансового контролю, фінансового забезпечення тощо); моделей фінансового регулювання та самих фінансових регуляторів (організаційно-правових, бюджетно-фінансових, фіскальних, інвестиційно-інноваційних, стимулюючих, обмежувальних та контрольних); фінансових інструментів (грошових інструментів, основних і похідних цінних паперів, боргових фінансових інструментів, фінансових стратегій, референтних інструментівтощо), різноманітного забезпечення фінансового механізму цифрової трансформації (організаційного, нормативно-правового, інформаційного, технічного тощо).

Поглиблення цифрових реформ, підготовка нормативно-правових актів та виконання організаційних процедур приєднання України до Єдиного цифрового ринку ЄС сприятиме пришвидшенню цифрової трансформації,

відновленню економіки України та участі у фінансуванні проєктів цифрових глобальних шлюзів в рамках програми «Цифрова Європа». Цьому сприяє Ініціатива Європейського Союзу EU4Digital, завдяки якій в Україні реалізується проект «Цифрова трансформація для України» (DT4UA). У 2023 році кошти DT4UA із загальним бюджетом 17,4 млн євро спрямовуються на покращення ефективності і безпеки надання цифрових державних послуг громадянам та підприємствам і забезпечення швидкого реагування на потреби, викликані війною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Europe and Central Asia Economic Update, Fall 2023: Sluggish Growth, Rising Risks. URL : https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/8ae7bcc5-2cac-48bd-b263-e211418e2972

2. Цифровізація – один з головних векторів розвитку економіки у наступні 10 років. URL: https://thedigital.gov.ua/news/tsifrovizatsiya-odin-z-golovnikh-vektoriv-rozvitku-ekonomiki-u-nastupni-10-rokiv

3. Digital Transformation Market. URL : https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/digital-transformation-market-43010479.html?gclid=CjwKCAjwnOipBhBQEiwACyGLuk48ne2mMoKoUPevlxUVj4Eu3Y9AmrV2XgMUUbIcSVXhUBPZYT4eFBoCnFMQAvD_BwE

4. Connecting Europe Facility – Performance. URL : https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/connecting-europe-facility-performance_en

5. Програма «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» продовжує свою діяльність в Україні. URL : https://export.gov.ua/news/3729-programa_eu4business_konkurentospromozhnist_ta_internatsionalizatsiia_msp_prodovzhuie_svoiu_diialnist_v_ukraini

6. Digital Transformation of Ukraine. URL : https://ega.ee/project/dt4ua/

7. The UN-convened network of banks, insurers and investors accelerating sustainable development. URL : https://www.unepfi.org/

УДК 336.02

Онишко Світлана,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків і технологій;
Мовчун Світлана,
кан. екон. наук,
доцент кафедри фінансових ринків і технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: *фіскальна політика, новації, військовий збір, ставка оподаткування, системний підхід.*

Onyshko Svitlana,
Doctor of Economic sciences, Professor,
Professor of the Department of Financial Markets and Technologies;
Movchun Svitlana,
Ph.D. in Economic,
Associate Professor of the Department of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF THE SYSTEMATIC APPROACH IN ENSURING THE EFFICIENCY OF THE FISCAL POLICY OF UKRAINE

Key words: *fiscal policy, innovations, military levy, tax rate, systemic approach.*

Торкаючись проблем фіскальної політики, в якості її головного завдання цілком правомірно розглядається її переорієнтація із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного розвитку. В сучасних реаліях серед пріоритетів фіскальної політики не менш важливим є наповнення державного бюджету також за рахунок тих джерел, що мають більш опосередковане значення для стимулювання економічного розвитку. Це стосується також й видаткової частини державного бюджету.

В ряду найневідкладніших та першочергових завдань країни постає підвищення її обороноздатності для досягнення перемоги у військових діях проти загарбницьких посягань рф. Це об'єктивно вимагає оновлення підходів до формування і реалізації фіскальної політики, які визначатимуть фінансово-економічне становище країни.

Зважаючи, що саме податкова складова формує левову частку доходів бюджету, вона завжди становила підвищений інтерес з точки зору як перспектив подальшого розвитку, так і входження України до Європейського Союзу. Перманентне впровадження новацій, характерне упродовж усіх років для вітчизняної податкової політики, яке супроводжувалося жвавими дискусіями. На тлі сучасних реалій подібні зміни набули більш стриманої реакції, що однак, не виключає критичної оцінки їх наслідків для розв'язання поставлених завдань.

У зазначеному контексті звернемо увагу на військовий збір, щодо якого у 2024 році передбачено ряд змін. Слід відразу зазначити, що військовий збір в Україні утримується як тимчасовий з 2014 року. Причому його не було віднесено до переліку державних податків, враховуючи його дію на невизначений час. Зокрема, в Податковому кодексі зазначено, що цей збір буде утримуватися до завершення реформи Збройних Сил України та відповідного розпорядження Верховної Ради про припинення реформ із підвищення обороноздатності країни.

Повномасштабне вторгнення росії, продовження військового стану до 14.02.24 слугували підставою для продовження дії військового збору зі збереженням його ставки (1,5 % об'єкта оподаткування), яка не змінювалася, (незважаючи на такі спроби) упродовж всього періоду його стягнення [1]. Сучасні зміни торкнулися бюджетних організацій в частині запровадження диференційованого оподаткування. Зазначена ставка дійсна щодо трьох мінімальних заробітних плат (МЗП), що з 01.01.24 становитиме 21,3 тис. грн, а вже, наприклад, від 40 до 50 МЗП ставка оподаткування дорівнюватиме 30 % [2].

Цільове спрямування надходжень до Державного бюджету військового збору для забезпечення Збройних Сил України становить їх важливе джерело, проте існують ризики недоотримання прогнозованих доходів через штучне зменшення останніх. Мова йде про те, що посадовці, які отримують заробітну плату в розмірі понад 70 МЗП, нерідко не сплачуватимуть військовий збір за ставкою 50 %, адже це зменшить їх статки.

Сплата військового збору нерозривно пов'язана з ПДФО, адже їх нарахування відбувається майже за однаковою схемою. Відмінність у тому, що військовий збір: «1) має цільове призначення і кошти не зараховуються на спеціальні рахунки, а надходять безпосередньо до Державного бюджету; 2) тимчасовий і діє до розпорядження Верховної Ради про його скасування; 3) має фіксовану ставку» [3].

Тому серед новацій-2024 - оплата праці держслужбовців. Нові правила прописані й затверджені в Державному бюджеті 2024 та встановлені Кабінетом Міністрів України. У прикінцевих положеннях держбюджету зазначені вимоги щодо проведення класифікації посад державної служби і на цій основі визначення посадових окладів [4].

Реформа оплати праці держслужбовців проводитиметься в декілька етапів. «1. З початку 2023 року – зарплата держслужбовців нараховується в порядку, що встановлений постановами КМУ; 2. З 01.01.2024 починає діяти ухвалений ВР новий закон, в якому пропонується новий підхід до заохочування працівників. Проте, він встановлює максимум для посадового окладу керівників категорії А держорганів вищого рівня за ієрархією (1-й рівень). Ця сума буде становити не більше ніж 15 мінімумів, тобто найнижчого посадового окладу на посадах категорії В3 в держорганах 5-го типу за тією ж ієрархією (міста обласного значення, райони); 3. До 01.01.2025 будуть діяти мінімальні гарантовані величини окладів для держслужбовців тих органів, для яких були встановлені спеціальні закони; 4. З 01.01.2025 оплата праці держслужбовців у всіх видах органів буде здійснюватися за загальними правилами, з урахуванням класифікації посад, встановлених законом про державну службу» [5].

У 2024 році після проведення класифікації посад державної служби не будуть застосовуватися: 1) підвищувальні коефіцієнти; 2) кратні розміри посадових окладів, навіть за умови, якщо це передбачено профільними законами.

Звертає увагу й критерій, згідно якого будуть запроваджуватися нові умови оплати праці держслужбовців, що окреслений вже в назві Постанови

№ 1109 «Про підготовку до запровадження умов оплати державних службовців на основі класифікації посад у 2024 році». При цьому «…кількість посад, які віднесені до тих, хто здійснює аналіз державної політики та нормотворчу діяльність, не може становити не більше 30 % від загальної кількості посад, що пройшли класифікацію» [4].

Тобто, простежуються елементи системного підходу до вирішення проблеми формування і реалізації фіскальної політики з позиції як відповіді на виклики сьогодення, так і наближення до фундаментального принципу оподаткування, що лежить у площині його справедливості. Реалізація такого підходу становить один із визначальних чинників успішного формування фінансового простору країни, що становить основу втілення її прагнень щодо вирішення сукупності проблем державного суверенітету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левадський І. Військовий збір 2024. Бухгалтерія. *Платформа, Бюджет та ОМС*. Експертуст. URL : https://oblikbudget.com.ua/article/16582-viyskoviy-zbir-2024

2. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України щодо диференційованого оподаткування військовим зором в умовах воєнного стану». URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2078333

3. Військовий збір: найважливіше про податок. URL : https://online.novaposhta.education/blog/vijskovij-zbir-najvazhlivishe-pro-podatok

4. Посадові оклади працівників державної служби 2024. Бухгалтерія. *Платформа Бюджет та ОМС*. Експертус. URL : https://oblikbudget.com.ua/article/16420-posadovi-okladi-pratsivnikiv-derzhavnoi-sluzhbi-2024

5. Зарплата держслужбовців у 2023 році. URL : https://www.golovbukh.ua/article/9525-zarplata-derjslujbovtsv-u-2023-rots

УДК 331:338

Пацай Богдан,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
доцент кафедри статистики,
інформаційно аналітичних систем і
демографії,
КНУ імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: *цифрова економіка, цифрова трансформація, KPI, стратегія.*

Patsai Bohdan,
Dr. PhD, Associate Professor,
Department of Statistics,
Information and Analytical Systems and
Demography,
Taras Shevchenko National University
of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY OF UKRAINE

Keywords: *digital economy, digital transformation, KPIs, strategy.*

Цифрова трансформація – це безперервний процес, тому планування цифрової трансформації стосується постійного моніторингу, перегляду, коригування та гнучкості для адаптації. Таким чином, уряд України та Міністерство цифрової трансформації України повинні розглянути запровадження відповідної системи моніторингу та оцінки, яка встановлює вказівки щодо того, як, коли та ким здійснюватиметься моніторинг та перегляд впровадження стратегії цифрової трансформації

Під час визначення стратегічних ключових показників ефективності (KPI) важливо узгодити їх із міжнародними чи регіональними визначеними або рекомендованими ключовими показниками ефективності. Це забезпечить належне стратегічне узгодження, як обговорювалося раніше. Політична програма цифрового десятиліття ЄС, яка встановлює цілі на рівні ЄС, які мають бути досягнуті до 2030 року, охоплює підключення, цифрові навички та цифровізацію бізнесу та органів державної влади [1]. Європейська комісія пропонує KPI, які будуть ключовими для моніторингу прогресу в досягненні цифрових цілей. Встановлюючи свої національні KPI, багато країн ЄС посилатимуться на ці загальноприйняті KPI. Україні необхідно не тільки дотримуватися лише європейських стратегічних KPI, але й розробити систему національних, які враховуватимуть воєнний стан у зв'язку з агресією рф.

В усіх стратегіях цифрової трансформації визнається важливість цифрових навичок і освіти як основи для досягнення стратегічних цілей. Не менш важливо, щоб уряд і державний сектор володіли відповідними внутрішніми цифровими навичками, щоб ефективно керувати процесом цифрової трансформації країни. Враховуючи постійну нестачу цифрових талантів у всьому світі та старіння робочої сили в державному секторі, уряди повинні взяти на себе активну роль у створенні системи навичок і компетенцій.

Європейська комісія запропонувала використовувати низку ключових KPI для вимірювання прогресу в досягненні цифрових цілей ЄС, зокрема [1]:

1) цифрові навички, виміряні як відсоток осіб віком від 16 до 74 років, які володіють цими навичками;

2) фахівці з ІКТ, що вимірюється як кількість осіб віком від 15 до 74 років, які працюють як спеціалісти з ІКТ;

3) гігабітне підключення, виміряне як відсоток домогосподарств, охоплених фіксованими мережами високої пропускної здатності;

4) покриття 5G, виміряне як відсоток населених пунктів, охоплених принаймні однією мережею 5G із використанням діапазону 3,4–3,8 ГГц;

5) МСП із принаймні базовим рівнем цифрової інтенсивності, що вимірюється як відсоток МСП, які використовують щонайменше чотири з 12 вибраних цифрових технологій;

6) хмарні обчислення, виміряні як відсоток підприємств, які використовують принаймні одну з визначених послуг хмарних обчислень.

Стратегії цифрової трансформації можуть мати різні пріоритети, але загалом усі вони спрямовані на досягнення покращення якості населення та зростання суспільного добробуту. Вони спрямовані на цифровізацію бізнесу, суспільства та уряду. Крім того, усі вони зосереджені на ключових факторах – інфраструктурі, навичках та освіті, кібербезпеці та довірі, дослідженнях та інноваціях, політиці та нормах.

Дії та політика Європейської комісії та Міністерства цифрової трансформації України в сфері цифрових технологій уже керуються цими цілями та принципами. Оскільки у нас буде все більше і більше інновацій у цифровій економіці, рамка Політичної програма цифрового десятиліття ЄС забезпечить чітке європейське бачення цифрової трансформації та широку підтримку в усіх майбутніх діях по всій Європі та в Україні.

Отже, системний підхід до реалізації, підкріплений достатніми людськими та фінансовими ресурсами, відіграє вирішальну роль у забезпеченні успіху стратегії. Перехід від фази планування до фази реалізації зазвичай розглядається, коли стратегія юридично затверджена та визначені органи, KPI та відповідальні за реалізацію стратегії. Також, в межах Політичної програма цифрового десятиліття ЄС передбачено можливість реалізації багатокраїнних (мережевих) проєктів, які дозволять державам-членам об’єднати інвестиції та розпочати масштабні транскордонні проекти, які забезпечать швидкий та ефективний процес розвитку цифрових економік країн європейського транскордонного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 2030 Digital Decade policy program – Key Performance Indicators. URL : https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13743-2030-Digital-Decade-policy-programme-key-performance-indicators_en (дата звернення: 29.11.2023).

УДК 336

Пацан Михайло,
аспірант
Науковий керівник:
Корнєєв Володимир,
д-р екон. наук, професор,
декан факультету фінансів та
цифрових технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСІВ У СУЧАСНІЙ ГРОШОВІЙ СИСТЕМІ

Ключові слова: *DeFi, децентралізація, блокчейн, грошовий обіг, децентралізовані фінансові інструменти.*

Patsan Mykhailo,
postgraduate
Supervisor:
Korneev Volodymyr,
doctor of economic sciences, professor,
Dean of the Faculty of Finance and
Digital Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF DECENTRALIZED FINANCE IN THE MODERN MONETARY SYSTEM

Keywords: *DeFi, decentralization, blockchain, money circulation, decentralized financial instruments.*

Вступ. У контексті глобалізації та технологічного прогресу, децентралізовані фінансові інструменти відіграють все більш значущу роль в системі грошового обігу. Спочатку сприйняті як альтернатива традиційному фінансовому сектору, сьогодні ці інструменти вже не можна вважати лише

доповненням або опціональною заміною традиційним фінансам. Вони перетворюють способи проведення транзакцій, доступ до кредиту, страхування та інших фінансових послуг.

Об'єкт дослідження. Об'єктом даного дослідження є децентралізовані фінансові інструменти та їх взаємодія з сучасною системою грошового обігу. Воно включає в себе різні види токенів DeFi-платформ і продуктів, таких як децентралізовані біржі (DEX), кредитні пули, стабільні монети, та їх взаємодія з традиційними фінансовими інструментами.

В рамках цього об'єкта проведений аналіз факторів, що сприяють росту та адаптації децентралізованих фінансових інструментів, а також факторів, що обмежують їхню ефективність або представляють потенційні ризики. Особлива увага приділена питанням регуляції, волатильності, кібербезпеки та фінансової інклюзії.

Матеріали і методи. Використовується комбінований методологічний підхід, що включає як кількісні, так і якісні методи. включаючи аналіз наукової літератури, статистичний аналіз та кейс-студії.

Результати. Зростання DeFi Платформ: Дослідження показало, що кількість децентралізованих фінансових платформ зростає. Якщо в 2019 році загальний об’єм заблокованої вартості DeFI активів був всього 0,6 млрд.дол., то вже в 2023 році він складає 89,1 млрд.дол. Це свідчить про підвищену інтерес до таких інструментів з боку користувачів та розробників.

Диверсифікація Інструментів: На DeFi платформах доступний широкий спектр фінансових інструментів, включаючи стабільні монети (USDT, USDC та ін.), кредитні пули (AAVE, Compound), деривати (Lido Finance, Rocket Pool) та інше, що забезпечує більш гнучкі можливості для користувачів.

Проблеми Кібербезпеки: Зазначено, що децентралізовані системи не є повністю імунними до атак та зловмисних дій, зокрема таких, як "rug pulls" або експлойти смарт-контрактів.

Регулятивні Виклики: Аналіз юридичного середовища показує, що відсутність чітких регулятивних рамок може становити проблему для масового прийняття DeFi. Станом на листопад 2023 року в Європейському Союзі тільки впроваджується регламент MICA, а в Україні Закон «Про віртуальні активи» не вступив в силу.

Вплив на Традиційний Грошовий Обіг: Моделювання показало, що ростом DeFi може настати зміщення в грошовому обігу, включаючи потенційну канібалізацію ресурсів традиційних банків. Станом на перше півріччя

2023 року приплив коштів на криптиринок склав 331,1 млрд.дол. Згідно попередніх прогнозів українських та іноземних аналітиків очікується зростання капіталізації крипторинку до 30% від всього грошового обігу планети.

Економічна Ефективність: Виявлено, що DeFi може забезпечити більш ефективний та прозорий розподіл ресурсів порівняно з традиційними фінансовими системами.

Висновки

1. Інтеграція в Грошовий Обіг: Децентралізовані фінансові інструменти не просто існують в ізольованому просторі, а активно інтегруються в загальний грошовий обіг, створюючи нові можливості та виклики.
2. Диверсифікація та Інновації: Доступність різноманітних фінансових інструментів стимулює інноваційність та диверсифікацію, що може вести до зміцнення фінансової стабільності.
3. Проблеми Безпеки: Незважаючи на децентралізацію, питання безпеки залишаються відкритими і потребують подальшого аналізу та регулятивного втручання.
4. Регулятивна Невизначеність: Відсутність чітких регулятивних рамок є значущим бар'єром для масового прийняття і може піддавати користувачів ризикам.
5. Економічна Ефективність: DeFi може пропонувати ефективніші механізми розподілу капіталу та зниження вартості транзакцій.
6. Взаємодія з Традиційним Сектором: Потенційна канібалізація ресурсів традиційних фінансових інституцій вимагає обережного підходу та стратегічного планування для інтеграції DeFi.

Загалом, DeFi інструменти пропонують як переваги, так і значні ризики. Подальше дослідження та регулятивні ініціативи є критично важливими для оптимізації цього нового напряму в грошовому обігу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nakamoto, S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. 2008.
2. Buterin, V. A Next-Generation Smart Contract and Decentralized Application Platform. *Ethereum White Paper.* 2013.
3. Antonopoulos, A. M., & Wood, G. Mastering Ethereum: Building Smart Contracts and DApps. *O'Reilly Media*. 2018.

УДК 336.7

Пернарівський Олександр,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВИЙ РИЗИК ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: *банки, доходи банків, прибуток банку, податок на прибуток, ризик.*

Pernarivskyi Oleksandr,
Ph.D in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of financial markets and technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

TAX RISK OF DOMESTIC BANKS UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Key words: *banks, bank income, bank profit, income tax, risk.*

Широкомасштабне російське військове вторгнення в Україну негативно вплинуло на всі сфери суспільного життя. Відчутні зміни відбулись і у функціонуванні вітчизняного банківського сектора, який зіткнувся з новими викликами і змушений був пристосовуватись до діяльності в нових реаліях. Слід зазначити, що така адаптація пройшла досить успішно, що проявилось в збереженні фінансової стійкості вітчизняної банківської системи на початку дії воєнного стану і зростанні прибутковості банків у поточному році. Разом з тим банки досить несподівано зіткнулися з податковим ризиком, під яким прийнято розуміти можливість виникнення непередбачених фінансових втрат, пов’язаних із запровадженням нових видів

податків, збільшенням розмірів податкових ставок за чинними податками, скасуванням податкових пільг, зміною порядку та термінів внесення податкових платежів.

Податковий ризик для українських банків проявився у змінах до податкового законодавства, згідно з якими було суттєво підвищено ставку податку на прибуток банку (до 50% в 2023 році і 25%, починаючи з 2024 року). Це одразу спричинило дискусію про те, наскільки прогнозованими і обґрунтованими були ці зміни. Дані фінансової звітності вітчизняних банків за три квартали 2023 року свідчать про рекордні як абсолютні показники їхнього прибутку так і відносні показники прибутковості (рентабельність активів та рентабельність капіталу), значення яких перевищують 5% та 50% відповідно. І тут постає цілком логічне запитання про те, що ж забезпечило нашим банкам отримання таких надприбутків і таку високу ефективність їх діяльності. Якщо проаналізувати структуру доходів вітчизняних банків, можна дійти висновку, що у багатьох з них процентні доходи перевищують їх сукупні доходи, а чистий процентний дохід перевищує прибуток до оподаткування. Це однозначно вказує на те, що саме зростання процентних доходів стало основним чинником, який зумовив отримання банками надприбутків.

Банки можуть отримувати процентні доходи за кредитними операціями з юридичними та фізичними особами, а також за інвестиційними операціями з борговими цінними паперами. Аналіз структури процентних доходів вітчизняних банків за три квартали 2023 року свідчить про те, що у багатьох з них основна їх частка отримана саме від операцій з цінними паперами, емітованими державою (ОВДП) та Національним банком України (депозитні сертифікати НБУ). Особливістю цих операцій є те, що для банків вони є практично безризиковими на відміну від кредитування юридичних та фізичних осіб, яке пов’язане з суттєвими кредитними ризиками. Отже, можна стверджувати, що більша частина процентних доходів отримана вітчизняними банками за безризиковими або низькоризиковими операціями, а їх джерелом є держава та Національний банк України. Така ситуація може свідчити про порушення основного принципу ведення бізнесу, згідно з яким отримання більших доходів пов’язується з вищим ступенем ризику. Проте в даному випадку підвищеним виявився саме податковий ризик, що можна вважати логічним і закономірним.

Разом з тим слід зазначити, що в деяких банків в структурі процентних доходів переважають доходи від кредитування юридичних та фізичних осіб, що може свідчити про прийняття ними на себе кредитних ризиків з метою отримання доходів. Тобто введення підвищеної ставки податку на прибуток для таких банків дещо не вписується в загальну логіку цього процесу, але це дійсно поодинокі приклади.

Прояви податкового ризику в діяльності вітчизняних банків цілком очевидно можуть актуалізувати пошук ними методів управління цим ризиком. Одним із таких методів можуть бути схеми зниження прибутку як бази оподаткування. Це може досягатись шляхом нарощування процентних витрат банку за операціями з пов’язаними юридичними особами за рахунок підвищення відсоткових ставок за їх вкладами. Також може застосовуватись схема кредитування банками фізичних осіб через інші фінансові установи з метою зменшення власних процентних доходів і збільшення процентних доходів цих установ, оскільки їхній прибуток буде оподатковуватись за стандартною ставкою.

УДК 331.5

Плахотнюк Володимир,
аспірант кафедри економіки підприємства,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: *цифровізація, цифрові технології, регіональний розвиток, місцеві бюджети, SMART-міста.*

Plakhotnyuk Vladimir,
Postgraduate student of the Department of Enterprise Economics,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ROSPECTS OF USING DIGITAL TECHNOLOGIES FOR ENSURING SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT

Keywords: *digitization, digital technologies, regional development, local budgets, SMART-cities.*

Інтеграція цифрових технологій у життя як суспільства так і держави в цілому, зокрема у її фінансову політику, потребує розробки системної програми розвитку та поширення цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту (далі ШІ) у основні державні фінансові галузі, найперше у податкову, соціальну галузі та у бюджетну систему, проте це не матиме успіху, якщо бізнес найпершим не буде зацікавлений у використанні цифрових технологій у своїй діяльності.

Вчені-економісти К.В. Шиманська, В.В. Бондарчук вважають, що основою рушійною силою розвитку цифрових процесів в Україні буде бізнес середовище, адже цифровізація вимагатиме від бізнесу пошуку нових бізнес-моделей, що в результаті вплине на зміну кон'юнктури ринку праці.

Група авторів Л. Г. Мельник, О. І. Карінцева, О. В. Кубатко, І. М. Сотник, Ю. М. Завдов'єва ставлять у центр змін людину, стверджуючи, що цифровізація матиме позитивний наслідок лише тоді, коли людина буде готова прийняти усі технологічні зміни. Серед негативних наслідків цифровізації вітчизняні вчені-економісти визначають лише безробіття та ймовірну неспроможність вітчизняної економіки та бізнесу бути конкурентоспроможними у новому цифровому світі [1].

Аналізуючи основні напрацювання щодо інтеграції ШІ у фінансову політику держави стане можливою лише з паралельним поширенням ШІ та інших цифрових технологій у всіх сферах суспільства (рис. 1).

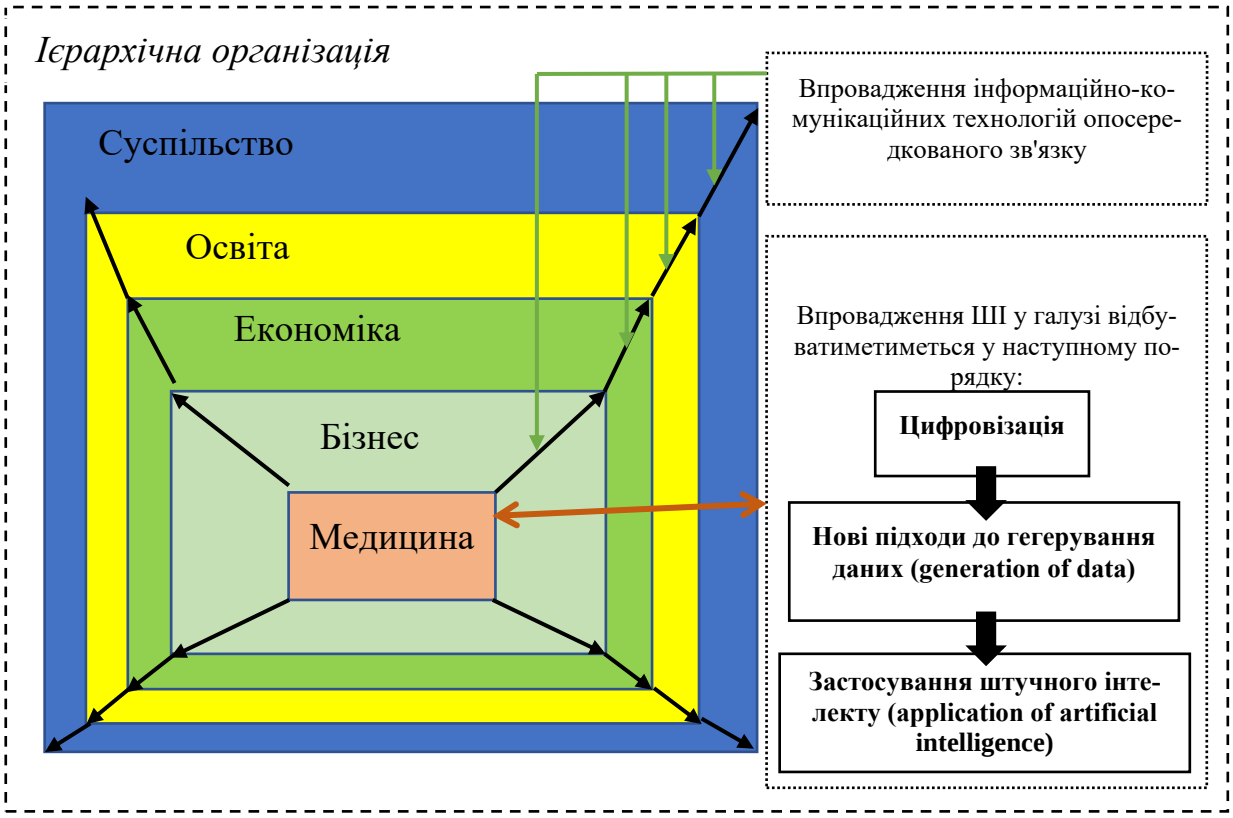

Рисунок 1 – Спрощений погляд на ієрархічну структуру процесів цифровізації суспільства

Джерело: складено автором на основі [1].

Цифровізація емпірично має позитивний вплив на суспільство в усіх аспектах життя, різні дослідження показали, що в цифрове суспільство забезпечуватиме відкритість, ефективність, рівність і добробут [2]. У контексті технологічного розвитку ефективним інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку, як регіонів України, так і усієї держави в цілому може стати ідея розвитку SMART-міст.

В результаті реформи децентралізації, міста отримали широкі повноваження та нові джерела надходжень до місцевих бюджетів. Однак рівень ефективності використання коштів місцевих бюджетів в Україні залишається на доволі низькому рівні. Запровадження системи SMART-місто в перспективі дозволила б вирішити наступні проблем:

1. Моніторинг та оптимізація місцевої інфраструктури - Застосування сучасних технологій для розвитку мережі зв'язку, енергетичної системи, транспортної інфраструктури тощо.

2. Оптимізація діяльності комунальних підприємств – за допомогою цифрових алгоритмів здійснювати збирання та аналіз даних для ефективного управління постачання енергії, води, відведення відходів, управління транспортом та іншими ресурсами міста.

3. Взаємодія з громадськістю - залучення мешканців до процесів управління, використання мобільних додатків для зворотного зв'язку, спільного прийняття рішень тощо.

4. Консолідація громадян та сталий розвиток міста - застосування цифрових технологій для забезпечення сталості та стійкості міста зокрема в період різних викликів.

5. Безпека – система камер спостереження, матеріали з якої відразу обробляються цифровими алгоритмами з метою виявлення порушень та мінімізації ризиків.

6. Прозоре та ефективне використання бюджетних коштів – створення цифрових платформ фінансового моніторингу доходів та видатків коштів місцевих бюджетів.

Отже, інтеграційні процеси матимуть поступовий характер, ймовірно вони розпочнуться з впровадження ШІ в основні суспільні галузі, з метою нівелювати ймовірність похибки людини у процесі її діяльності та підвищення соціально-економічного добробуту суспільства. Аналізуючи інтеграцію цифрових технологій до державної фінансової політики, окремої уваги варта концепція SMART-міста, запровадження якої в перспективі може посприяти підвищенню комфорту проживання у містах України та підвищенню ефективності використання коштів місцевих бюджетів на користь громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Плахотнюк В. В. Альтернативні сценарії цифрового майбутнього. Бізнес Інформ. 2023. №8. С. 127–137. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-127-137 ; URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-8_0-pages-127_137.pdf
2. Herdiana, D. Indonesia's Digital Society: Challenges and Prospects. In The First International Conference on Political, Social and Humanities Sciences (ICPSH 2020), p. 77. URL : https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-06-17-193-en-n.pdf
3. Emmert-Streib, F. (2021). From the digital data revolution toward a digital society: pervasiveness of artificial intelligence. Machine Learning and Knowledge Extraction, 3(1), 284–298.

УДК 004.92:336.2

Ратушняк Тетяна,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна;
Вишемірська Ярослава,
старший викладач кафедри автоматизованого управління технологічними процесами,
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна;
Хачхарджи Іван,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 122 «Комп'ютерні науки»,
ОПП «Технології цифрового дизайну,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІЗУ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА САЙТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ PRICEWATERHOUSECOOPERS

Ключові слова: *цифрові інструменти, аналіз податкової системи.*

Tetyana Ratushnyak,
PhD in Physico-Mathematical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at Computer and Information
Technologies and Systems Department,
State Tax University,
Irpin, Ukraine;

Yaroslava Vyshemirska,
Assistant Professor at Department of Automated Management of Technological Processes,
V. I. Vernadsky Tavrida National University,
Kyiv, Ukraine;
Ivan Khachkardzhy,
first (bachelor) level higher education student, specialty 122 " Computer science&quot, educational-professional program &quot, Digital Design Technologies”,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DIGITAL TOOLS OF ANALYSIS OF TAX SYSTEMS ON THE WEBSITE OF THE INTERNATIONAL ORGANIZATION PRICEWATERHOUSECOOPERS

Keywords: *digital tools, analysis of the tax system.*

Однією із міжнародних організацій, яка збирає дані та аналізує податкові системи у 190 країнах світу, є PricewaterhouseCoopers (PwC) [2]: ця організація пропонує професійні послуги у сфері консалтингу та аудиту, співпрацює із Світовим банком та має своє представництво в Україні з 1993 року. Наразі PwC працює в Україні зі своїх офісів у Києві, Львові та Дніпрі.

Сайт організації PricewaterhouseCoopers пропонує декілька цифрових інструментів аналізу податкових систем у країнах світу.

1. Інтерактивний Інтернет-додаток «Світові податкові зведення» [3].

Цей інструмент надає стислі огляди щодо податкової політики кожної країни за двома основними категоріями: для фізичних осіб та для юридичних осіб. З допомогою інтерактивного додатку можна також швидко оцінити вплив окремих податкових показників України на її загальний рейтинг [5–7]. Так, у світовому рейтингу Україна посідає 65 місце серед 190 країн.

2. Загальний огляд податкової системи кожної країни.

Наприклад, для України такий огляд представлено як загалом, так і окремо у період з початку введення воєнного стану згідно з Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022.

«Торгово-промислова палата України (ТПП України) листом від 28 лютого 2022 року № 2024/02.0-7.1 визнала військову агресію Російської Федерації проти України обставинами непереборної сили. Зазначені обставини непереборної сили, що тривають з 24 лютого 2022 року до їх офіційного припинення, вважаються обставинами надзвичайного, невідворотного та об'єктивного характеру для суб'єктів господарювання за договорами та договорами, певні податкові зобов'язання, обов'язок виконання яких виникла відповідно до умов договору / контракту та виконання якого стало неможливим у встановлений термін через такі обставини непереборної сили.

Загалом українські державні органи та суди продовжують працювати. Водночас, відповідно до рекомендацій Ради суддів України, а також окремих відповідних законодавчих актів, прийнятих після початку війни:

– роботу суду слід визначати, виходячи з поточної ситуації в області,

– провадження та слухання можуть бути відкладені судом (крім невідкладних судових розглядів),

– процесуальні строки мають бути продовжені, за можливості, принаймні до закінчення воєнного стану.

Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань України, а також інші публічні реєстри функціонують у досить обмеженому режимі.

Згідно з постановою НБУ від 24 лютого 2022 року № 18, розрахунки за кордон (за окремими винятками) заборонені» [4].

3. Огляд податкової системи кожної країни для юридичних осіб.

Цей розділ надає розгорнуту інформацію за такими напрямами: Значні події, Податки на прибуток підприємств, Корпоративна резиденція, Інші податки, Дохід відділення (філії), Визначення доходу, Відрахування, Групове оподаткування, Податкові пільги, Утримані податки, Податкова адміністрація, Інші питання.

4. Огляд податкової системи кожної країни для фізичних осіб. Цей розділ надає розгорнуту інформацію за такими напрямами: Значні події, Податки на доходи фізичних осіб, Резиденція, Інші податки, Визначення доходу, Відрахування, Іноземні податкові пільги та податкові угоди, Інші податкові пільги, Податкова адміністрація, Інші питання.

5. Діаграми та інтерактивні карти.

Цей інструмент надає можливість переглядати так звані «теплі» карти світу або частини світу (зокрема, Європи) для швидкого порівняння країн за певним показником. На рисунку 1 показано теплу карту Європи для Податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Теплова карта показує кожну країну кольором, що відповідає її найвищій встановленій законом ставці ПДФО (включно з додатковими податками та без урахування місцевих податків).

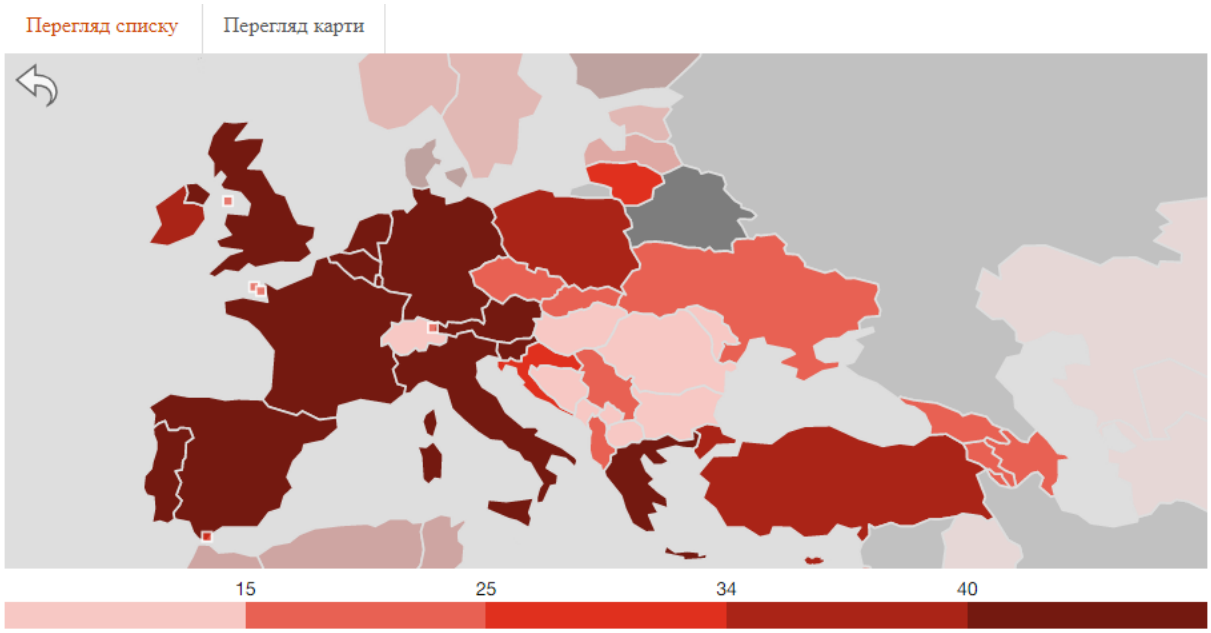

Рисунок 1 – Тепла карта для ПДФО у країнах Європи

Така карта дає можливість швидко зорієнтуватись про міру податкового навантаження на фізичну особу у різних країнах. Так, найменший показник ПДФО у Європі (до 15%) є у Швейцарії, Болгарії, Молдові, Румунії, Північній Македонії, Чорногорії, Боснії і Герцеговині, Угорщині. Решта країн розподіляється наступним чином: до 25%, до 34%, до 40%, до 50%. Карта швидко надає відповідь про ПДФО в Україні: це 18%.

6. Інструмент PwC Pillar Two Country Tracker [1].

Відповідно до Інклюзивної рамкової програми ОЕСР понад 140 країн погодилися запровадити рішення, що складається з двох компонентів, щоб подолати виклики, пов’язані з цифровізацією економіки. Плани (Pillar 1 та Pillar 2) стосуються узгодження підходів щодо оподаткування великих міжнародних бізнес-груп в умовах цифрової економіки, що в свою чергу сприятиме підвищенню стабільності податкової системи та зменшенню адміністративного навантаження на бізнес. Зазначені ініціативи Pillar 1 та Pillar 2 є предметом активної роботи ОЕСР.

Другий рівень запроваджує глобальну мінімальну ефективну ставку податку (ETR) за допомогою системи, згідно з якою транснаціональні групи з консолідованим доходом понад 750 мільйонів євро підлягають мінімальній ETR у розмірі 15% на доходи, отримані в юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування. OECP рекомендувала, щоб правила Другої частини набули чинності в 2024 році, за винятком Правила про недооподатковуваний прибуток (UTPR), якому рекомендовано набути чинності в 2025 році. Держави-члени ЄС офіційно прийняли Директиву про мінімальний податок 15 грудня 2022 року, та Держави-члени повинні транспонувати Директиву у своє національне законодавство до 31 грудня 2023 року. Багато інших країн працюють над своїми внутрішніми правилами для імплементації Другої частини. Тим не менш, багато транснаціональних корпорацій уже підпадають під дію другого рівня, оскільки правила переходу охоплюють певні транзакції, які відбулись 30 листопада 2021 року або після цієї дати.

Інструмент PwC Pillar Two Country Tracker надає статус впровадження Pillar Two у різних країнах і регіонах.

Проведене дослідження показало, що цифрові інструменти організації PricewaterhouseCoopers можуть бути корисним у процесі реформування податкової та митної сфер України у зв'язку із отриманням Україною офіційного статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. OECD Pillar Two country tracker / PwC. URL : https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/pillar-two-readiness/country-tracker.html
2. PwC: Building relationships, creating value. URL : https://www.pwc.com/
3. Всесвітня інформація про податки. URL : https://taxsummaries.pwc.com/
4. Інформація про податки – Україна. URL : https://taxsummaries.pwc.com/ukraine
5. Ратушняк Т. В., Кибиш І. В. Інвестиційна привабливість податкової політики України за даними PRICEWATERHOUSECOOPERS. *Молодіжний податковий конгрес* : збірник тез, м. Ірпінь, 20 травня 2020 р. [Електронне видання]. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 1354, [223–225] с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 148).
6. Ратушняк Т. В. Податкова політика України з точки зору інвестиційної привабливості: за даними PRICEWATERHOUSECOOPERS. *Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки* : збірник тез Міжнародного податкового конгресу, м. Ірпінь,

3 грудня 2020 р. [Електронне видання]. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 1421, [900–903]. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 163). PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.

7. Ратушняк Т. В. Податкова політика України та країн Вишеградської групи за даними міжнародної організації Pricewaterhousecoopers. *Цифрова трансформація фінансової системи України та країн v-4 в умовах євроінтеграції* : збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Digital transformation of the financial system of Ukraine and v4 countries in the context of european integration), 26 квітня 2023 р. Частина 1 [Електронне видання]. Дубляни-Ірпінь, 2023. С. 286–288.

УДК 002.6.01/.09

Редич Олександр,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних та
інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ВІДКРИТИХ ДАНИХ В ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄВРОПИ

Ключові слова: *відкриті дані, зрілість відкритих даних, діджиталізація, цифрова конкурентоспроможність, ЄЦР ЄС.*

Redych Oleksandr,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Computer and Information
Technologies and Systems,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF OPEN DATA IN THE INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE SINGLE DIGITAL MARKET OF EUROPE

Key words: *open data, open data maturity, digitalization, digital competitiveness, DSM EU.*

Україна та ЄС у 2018 році узгодили Дорожню карту інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС (ЄЦР ЄС) (Digital Single Market EU, DSM EU), яка постійно оновлюється. Дорожня карта враховує революційні зміни у праві ЄС та передбачає впровадження найновітніших цифрових норм та стандартів. У впровадженні цієї Карти зараз беруть участь 29 органів державної влади України. Цифровий ринок ЄС був створений для розвитку електронних комунікацій та цифрової економіки і працює на трьох основних засадах: вільний доступ до онлайн-продуктів і послуг; рівні умови для

розвитку та процвітання цифрових мереж; створення умов для зростання цифрової економіки [1].

ЄЦР ЄС – це стратегія Європейської комісії яка прийнята 6 травня 2015 року і включає 16 ініціатив. Зокрема важливою є Директива про повторне використання даних державних відомств, (Public Sector Information Directive, PSI) яка передбачає створення спільного простору даних у ЄС і регулює спільні умови міжнаціонального доступу до публічних даних державних відомств (Відкритих Даних, ВД) [2; 3]. Аналіз публікацій та результатів досліджень засвідчує загалом позитивну динаміку розвитку ВД, застосування сервісів на їх основі у країнах ЄС. Проте, значна відмінність зрілості ВД різних країн потребує вироблення спільних підходів та скоординованих зусиль для розширення практичного застосування ВД у громадському секторі, бізнес – середовищі, освіті, економічних структурах, що буде сприяти інтеграції України до цифрового простору ЄС. Одним із аспектів інтеграції України до ЄЦР є формування екосистеми ВД [2; 3].

Методика оцінювання зрілості ВД використовує чотири виміри: 1) *Політика (Policy)* - зосередження уваги на політиці та стратегіях країн щодо ВД; 2) *Портал (Portal)* -оцінка функцій та можливостей порталу ВД, які дозволяють користувачам отримати доступ до даних через національний портал та підтримують взаємодію на національному порталі і підтримувати взаємодію всередині спільноти ВД; 3) *Вплив (Impact)*- аналіз діяльності з моніторингу та вимірювання повторного використання ВД та їх впливу на соціально-економічний стан регіону; 4) *Якість (Quality)*- зосередження на механізмах, що забезпечують якість ВД.

Особливістю методології звіту «Зрілість відкритих даних» у 2022 році є врахування положення Директиви про відкриті дані [3] щодо впровадженням наборів даних високої цінності. *Високоцінні набори даних* - це набори даних з високим потенційним економічним та соціальним впливом. Директива про відкриті дані заохочує держави-члени ЄС сприяти повторному використанню даних державного сектору, приділяючи особливу увагу публікації таких категорій даних: геопросторові, спостереження за планетою та навколишнім середовищем, метеорологічні, статистичні, дані про компанії та власників компаній, а також дані про їх мобільність. У 2022 році вимір впливу зазнав найбільшого зниження порівняно з іншими вимірами - з 78% у 2021 році до 71% у 2022 році.

Проте, незважаючи на російську агресію у 2022 році Україні вдалося підвищити рівень зрілості своїх ВД, досягти значного успіху в політичному у політичному вимірі і у загальноєвропейському рейтингу Зрілість відкритих даних (Open Data Maturity) зайняти другу позицію після Франції.

Потенціал ВД був використаний країнами Європи для реагування на війну в Україні. Зокрема, деякі країни використали ВД для моніторингу рівня використання енергії та для сприяння інтеграції українських біженців на своєму ринку праці. У звіті 2022 року країни поділяються на кластери за значеннями показника (від низьких показників до високих): на «початківців» (beginners), «послідовників» (followers), «прискорювачів» (fast-treckers) та «тренд-сеттерів» (trend-setters). Високу зрілість ВД мають країни із значеннями показників понад 65%. Кластер лідерів «тренд-сеттерів», до яких увійшла у 2022 році і Україна складається з восьми країн з найвищими показниками, у тому числі це: Франція, Польща, Ірландія, Кіпр, Естонія, Іспанія та Італія. П'ять країн, що входять до кластеру «прискорювачів», демонструють дуже схожі результати сконцентровані в межах 3% (88%- 91%) – це Чеська республіка, Литва, Данія, Словенія, Норвегія [4].

Важливим аспектом є застосування ВД у фінансовій сфері. Міністерство фінансів України впровадило інструмент BOOST для аналізу бюджетних показників, зокрема податкових надходжень у різних розрізах та вимірах. Його мета - сприяти відкритому громадському моніторингу ефективності використання бюджетних коштів, оцінювати ефективність податкової політики, покращувати процеси прийняття рішень, підвищити прозорість та підзвітність у фіскальній сфері. Україна є єдиною країною, яка повідомила про впровадження на своєму національному порталі механізму, що дозволяє користувачам оцінювати набори даних, і є єдиним національним порталом, який пропонує користувачам можливість запитувати набори даних.

Порівняльний аналіз зрілості ВД у аналізованих групах країн дає можливість сформувати наступні висновки і рекомендації: враховуючи значні відмінності показників зрілості ВД розглянутих країн, для підвищення синергетичного ефекту сусідства, спільної інтеграції України та сусідніх з нею країн до єдиного цифрового простору ЄС, доцільно створювати мережу співпраці спеціалістів та бізнес середовища із формування узгоджених форматів відкритих фінансових, соціально-значимих та інших *високоцінних наборів даних,* актуальних сервісів на їх основі; доцільно поглиблювати зв'язок між національними стратегіями і потребами відомств та місцевих органів влади, організовувати співпрацю з національними командами

даних, університетами та науково-дослідними установами, а також європейським порталом даних для розробки систем оцінювання виміру *впливу*; надавати можливість широкому колу зацікавлених організацій і структур завантажувати власні набори даних та демонструвати свої ідеї та розробки на національних порталах; дозволити користувачам коментувати та оцінювати відкриті набори даних і використовувати їхні оцінки для покращення пошукових алгоритмів та сервісів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федоров М. Як Україна рухається до Єдиного цифрового ринку ЄС. Українська правда. 2021. URL : https://www.pravda.com.ua/columns/2021/12/10/7316920/ (дата звернення: 12.10.2023).
2. Директива (ЄС) 2019/1024 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 року про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору (нова редакція). URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1024 (europa.eu) (дата звернення: 17.10.2023).
3. Open Data Around the World – European Union. URL : https://www.stateofopendata.od4d.net/chapters/regions/european-union.html (дата звернення: 18.10.2023).
4. Редич О. В. Зрілість відкритих даних України, країн вишеградської четвірки та країн кандидатів у члени ЄС. Порівняльний аналіз і перспективи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 5. DOI : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8907 (дата звернення: 08.10.2023).

УДК 336.2

Розум Олександр,
аспірант
Науковий керівник:
Марченко Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ІНВОЙСУВАННЯ З ПРАВОМ ЄС ЯК ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ключові слова: *податкова політика ЄС, адміністрування ПДВ, е-накладні.*

Rozum Oleksandr,
postgraduate
Supervisor:
Olga Marchenko,
PhD in Economics, A. P., A. P.
of the Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

HARMONIZATION OF THE VAT ADMINISTRATION SYSTEM WITH EU LAW AS A FACTOR FOR PROMOTING ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Keywords: *EU tax policy, VAT administration, e-invoices.*

Європейський напрям є головним у зовнішній політиці України.

Під час воєнного стану в Україні євроінтеграційні процеси набули особливої актуальності. Забезпечення стійкості держави у війні з російським агресором, повоєнне відновлення і розвиток країни обумовлює необхідність

стимулювання економічного розвитку вітчизняного підприємництва, зокрема шляхом трансформації фіскальної політики, імплементації міжнародних норм у цій сфері до вітчизняного законодавства, його гармонізації з правом ЄС.

Одним з важливих напрямів трансформації фіскальної політики України в умовах євроінтеграції є гармонізація системи адміністрування податку на додану вартість згідно з Директивою ЄС 2006/112/ЄС від 28.02.2006 про спільну систему податку на додану вартість [1] та Директивою ЄС 2014/55/ЄС від 16.04.2014 про електронне інвойсування в державних закупівлях [2].

Вирішення цього завдання має також забезпечити створення в Україні сприятливого бізнес-клімату, для українських підприємців і зарубіжних інвесторів, стимулювання підприємницької діяльності внаслідок удосконалення порядку зупинення податкових накладних відповідно до Директив ЄС.

Кабінет Міністрів України у звіті про виконання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС за 2022 р. зазначив, що українське податкове законодавство з ПДВ у цілому відповідає законодавству ЄС [3].

Проте практика адміністрування цього податку в європейських країнах відрізняється від аналогічної практики в Україні. За результатами опитувань, проведених у 2022-2023 роках, 44,1% українських підприємств стикалися з проблемою зупинення реєстрації податкових накладних. Ця проблема є суттєвим обмежуючим чинником, який заважає роботі бізнесу та стримує економічний розвиток суб'єктів підприємницької діяльності [4].

ПДВ запроваджено в 160 країнах. За умов адекватного адміністрування цей податок є бюджетоутворюючим і дає змогу мобілізувати великі обсяги доходів бюджету. Електронні податкові накладні є дієвим заходом, який посилює платіжну дисципліну та забезпечує застереження шахрайства з ПДВ, а електронна звітність суттєво допомагає адмініструвати цей податок.

У країнах ЄС використовують три моделі електронних накладних: ПДВ-лістинг, звітування SAF-T і квазі-звітність у режимі реального часу. Податкові органи вивчають надану інформацію за податковими накладними, використовуючи ризик-орієнтований підхід і можливий постфактум аудиту в разі виявлення відповідних підстав.

Система «блокування» податкових накладних в ЄС передбачає надання інформації, яка дає змогу податковій службі зіставляти її в режимі реального часу. Якщо інформацію надано правильно, накладну вважають

зареєстрованою, а платник податку має право на отримання податкового кредиту з ПДВ. У ЄС подання дійсного VAT-invoice є підставою для виникнення ПДВ-кредиту. Директива ЄС щодо електронних рахунків забороняє встановлювати будь-які додаткові вимоги щодо реєстрації податкових накладних [5].

В Україні це працює по іншому. Так, в 2017 році було запроваджено систему зупинки ризикових податкових накладних - систему моніторингу відповідності податкових накладних/розрахунків коригування критеріям оцінки ступеня ризиків (СМКОР).[6] Задекларована мета впровадження такої системи – сприяння детінізації економіки, створення рівних конкурентних умов і збільшення надходжень до бюджету. На нашу думку, з цих трьох завдань система найбільше справляється з третім. Критерії ризиковості СМКОР дискретні та мають суб'єктивний характер. Податковий орган може заблокувати електронні накладні через ризиковість операції, що також блокує зобов'язання за податковим кредитом. Отже, система електронної звітності в Україні це не тільки інструмент отримання інформації, аналізу, моніторингу та підстав для перевірок, а й бар'єр реєстрації ризикових податкових накладних.

Вимоги до корегування митної вартості в Україні встановлені національним законодавством, – обов'язок її доведення покладено саме на державний орган – митницю. Рекомендації Всесвітньої митної організації щодо управління ризиками: ретельна перевірка, вжиття відповідних заходів моніторингу, корегування митної вартості, пост-аудит імпортера. ПДВ сплачується на кожному етапі формування додаткової вартості, митниця ж є лише ланкою контролю доданої вартості. Таким чином, що більше податків сплачено на митниці, то менше їх має бути сплачено всередині країни. Нині наявні перешкоди в реалізації такого підходу, зокрема - відсутність інформаційної інтеграції між митницею та податковою службою; можливість реалізації товарів поза обліком.

За висновками експертів Центру соціально-економічних досліджень «CASE Україна» для удосконалення митного контролю згідно зі стандартами ЄС вбачається доцільним: припинення неправових практик митних органів; використання автоматизованих ризик-орієнтованих систем і пост-аудит для операцій з низьким рівнем ризику; інформаційна інтеграція між митною і податковою службами на базі уніфікованого обліку.

Разом з тим, формального приведення українського законодавства у відповідність до стандартів ЄС недостатньо. Припинення неправових практик фіскальних органів неможливе без персональної відповідальності, політичної волі та застосування відповідних адміністративно-правових методів [5].

На нашу думку, трансформація податкової політики в Україні з урахуванням наведених вище напрямів удосконалення системи адміністрування ПДВ матиме позитивне значення для стимулювання економічного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності в умовах євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива ЄС 2006/112/ЄС від 28.02.2006 про спільну систему податку на додану вартість.
2. Директива ЄС 2014/55/ЄС від 16.04.2014 про електронне інвойсування (е-інвойсування) в державних закупівлях.
3. Звіт про виконання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік / Кабінет Міністрів України. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf
4. Проблеми та потреби українських підприємств малого та середнього бізнесу в умовах війнию Фонд демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва. URL : https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/80706355463e1298fbb50d7.25593072.pdf
5. Чому ПДВ в Україні та ПДВ у країнах ЄС – це два різні податки? CASE Україна / Центр соціально-економічних досліджень. URL : https://case-ukraine.com.ua/publications/chomu-pdv-v-ukrayini-ta-pdv-u-krayinah-yes-tse-dva-rizni-podatky/
6. Податковий кодекс України, стаття 201.16 (п. 201.16.1-201.16.4). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

УДК 338.4:004.5

Ситник Марина,
головний державний інспектор,
Головне управління ДПС,
м. Київ, Україна;
Погорєловська Ірина,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

CLOUD SIGNATURE ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ РОБОТИ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

Ключові слова: *кваліфікований електронний підпис, "хмарний підпис", "хмарне сховище".*

Sytnyk Maryna,
chief state inspector,
The head office of the State Tax Service of Ukraine,
Kyiv, Ukraine;
Pogorelovska Iryna,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Computer and Information Technologies and Systems,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CLOUD SIGNATURE: A DIGITIZATION INSTRUMENT FOR THE TAX SERVICE

Keywords: *qualified electronic signature, "cloud signature", "cloud storage".*

Державна податкова служба України використовує зарубіжний досвід інших європейських держав та застосовує найкращі світові практики для діджиталізації власних сервісів та процесів адміністрування, з метою їх подальшого удосконалення. Зокрема, впроваджений у промислову експлуатацію у грудні 2013 року електронний сервіс "Електронний кабінет платника податків" (https://cabinet.tax.gov.ua/) забезпечує надання платникам широкого спектру послуг таких як: персоніфікований податковий календар, стан розрахунків з бюджетом, подання податкової звітності, подання запитів та отримання довідок, листування з податковими органами, сплата податків (для фізичних осіб). Наразі зазначений сервіс було вдосконалено - додана можливість авторизації користувача в "Електронному кабінеті платника податків" через кваліфікований електронний підпис (КЕП), що зберігається у хмарному сховищі (рис.1), так званий "хмарний підпис". При цьому важливо, що хмарне сховище провайдера довірчих послуг, як носій КЕП, відповідає вимогам українського законодавства [1], що регламентує процеси надання електронних довірчих послуг.

Створення хмарного сховища для зберігання особистих ключів користувачів (юридичних та фізичних осіб) у кваліфікованому засобі електронного підпису кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг ДПС України (КНЕДП ДПС) та інтеграція його в інформаційно-комунікаційні системи зумовило отримання та використання посадовими особами ДПС кваліфікованого електронного підпису «хмарний підпис» (до 30 тис. осіб) [3].

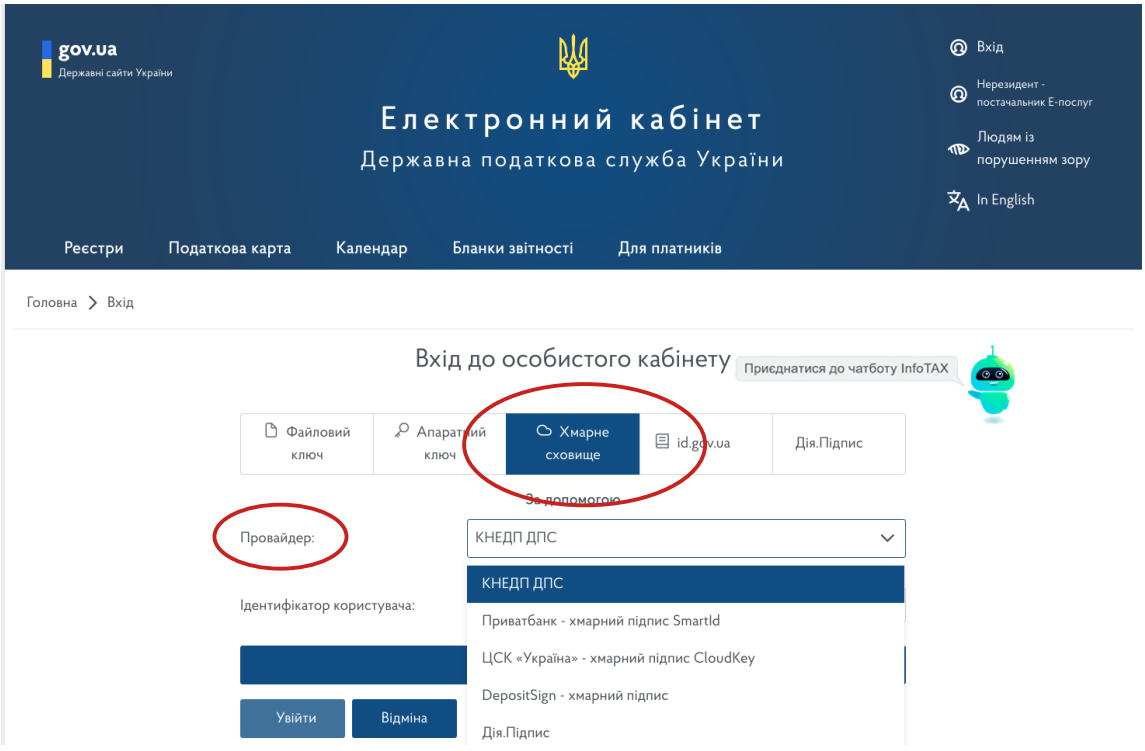

Рисунок 1 – Можливість авторизації користувача
в "Електронному кабінеті платника податків" через "хмару"

Працівники податкової служби отримали можливість використовувати КЕП «хмарний підпис» через мобільний додаток «ІІТ Клієнт підпису» при роботі в інформаційно-комунікаційних системах ДПС, зокрема в ІКС “Управління документами”. На рис. 2 показано, як користувач, створивши проєкт документу, може самостійно завізувати документ “хмарним підписом” через відповідне меню та введення ідентифікатора користувача, який прописаний у мобільному додатку “ІІТ Клієнт підпису”.

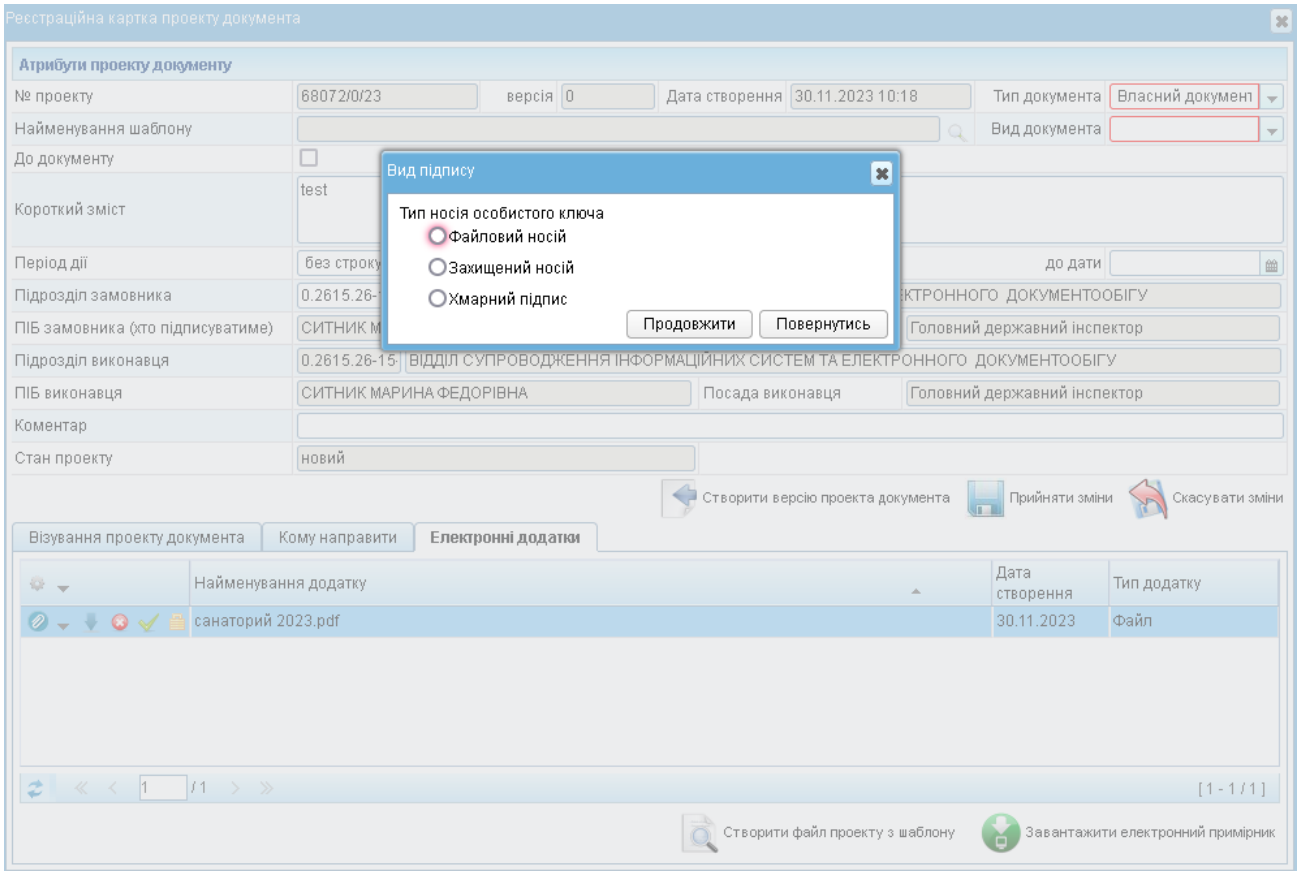

Рисунок 2 – Меню вибору підпису в ІКС “Управління документами”

При цьому у мобільний додаток надходить сповіщення, яке потрібно підтвердити, і після цього документ буде завізовано “хмарним підписом” (рис. 3).

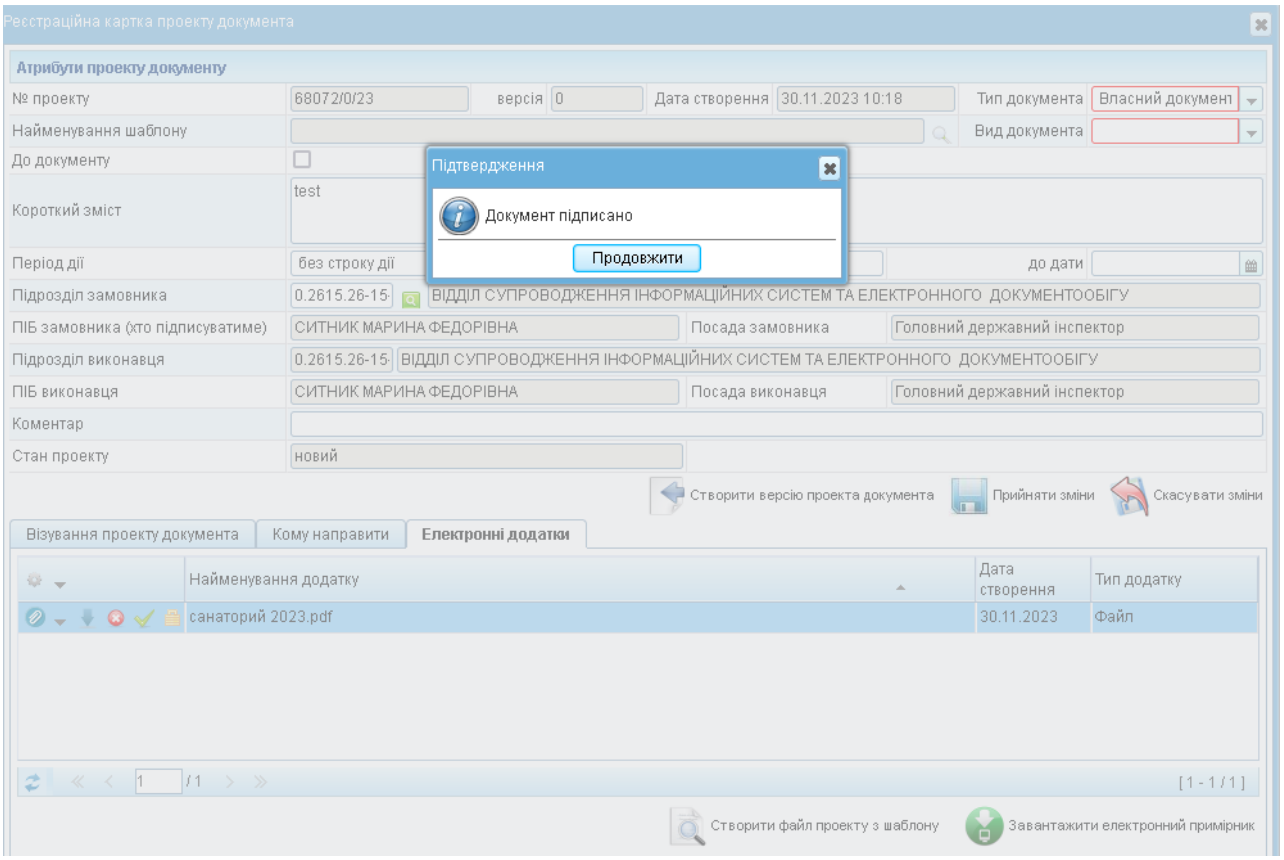

Рисунок 3 – Документ отримав “хмарний підпис”

Практика застосування працівниками Головного управління ДПС у м. Києві КЕП “хмарний підпис” в ІКС “Управління документами” свідчить, що мобільний додаток “ІІТ Клієнт підпису” є зручним у користуванні, але має певні недоліки, які потребують доопрацювання програмного забезпечення, а саме:

– у випадку зміни мобільного пристрою користувача (втрата/новий), потрібно заново проходити процедуру оформлення та генерацію нового КЕП у хмарному середовищі;

– випадкове видалення додатку “ІІТ Клієнт підпис” на мобільному пристрої, також приведе до нової генерації КЕП в хмарному середовищі;

– користувач не може самостійно скасувати захищені сертифікати КЕП в хмарному середовищі програмою “Користувач КНЕДП (ЦСК) ІДД ДПС”.

Підсумовуючи, варто відзначити, що онлайн доступ до КЕП “хмарний підпис” дозволяє значно пришвидшити бізнес-процеси компаній, оптимізувати роботу у підрозділах ДПС. Крім того, “хмарний підпис” не можливо втратити, а вартість зберігання КЕП у “хмарному сховищі” є меншою, ніж придбання фізично захищеного токену. Наприклад, вартість отримання та зберігання КЕП на рік становить 486 грн., а вартість токенів починається з 1000 грн., у залежності від виробника та технічних характеристик [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про електронні довірчі послуги : Закон України, п. 6 розд. VII «Прикінцеві та перехідні положення». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text

2. Звіт про стан виконання Плану заходів з реалізації Стратегічного плану ДПС України на 2022–2024 роки у 2023 році, затвердженого наказом ДПС від 04.04.2023 № 198. URL : https://tax.gov.ua/data/material/000/554/667790/Zv_t_pro_stan_vikonannya_Planu_zahod_v_2023_stanom_na_31102023.docx

3. ЦСК «Україна». Послуги і тарифи. URL : https://uakey.com.ua/page/products

УДК 347.73

Сніжко Юлія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Чайка Вікторія,
д-р юрид. наук, доцент,
професор кафедри фінансового та податкового права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ

Ключові слова: *інформаційно-аналітичне забезпечення, діджиталізація, цифровізація, Державна податкова служба України, податкові органи.*

Yulia Snizhko,
First-level student (bachelor) of higher education
Educational scientific institute of economic security and customs affairs
Scientific leader:
Victoria Chaika,
Doctor of legal sciences,
Associate Professor,
Professor of the Department of Financial and Tax Law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

INFORMATION AND ANALYTICAL PROVISION OF THE ACTIVITIES OF TAX AUTHORITIES

Keywords: *information and analytical support, digitalization, digitalization, State Tax Service of Ukraine, tax authorities.*

Сучасний світ неможливо уявити без постійного розвитку інформаційних технологій, які впливають на різні сфери господарської діяльності, включаючи системи оподаткування. Одна з ключових галузей у цьому контексті є інформаційно-аналітичне забезпечення податкових органів, яке створюється як комплекс заходів і технічних рішень для оптимізації збору, аналізу та використання інформації у сфері оподаткування.

Податковий кодекс України у п. 71.1 ст. 71 визначає інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності ДПС як комплекс заходів зі збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання органами ДПС покладених на них функцій і завдань. Відповідно до підп. 62.1.2 п. 62.1 ст. 62 Податкового кодексу України, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів Державної податкової служби є способом здійснення податкового контролю [1].

Як було зазначено вище, інформаційно-аналітичне забезпечення податкових органів забезпечує отримання, обробку та аналіз цієї інформації, тобто воно включає в себе ці складові:

– **збір інформації** - це процес отримання інформації з різних джерел, таких як податкові декларації, звіти, інші документи, а також з відкритих джерел, таких як Інтернет, соціальні мережі тощо;

– **обробка інформації** - це процес систематизації, очищення, кодування та зберігання інформації;

– **аналіз інформації** - це процес виявлення закономірностей і тенденцій у розвитку податкової системи, а також виявлення потенційних проблем і загроз.

В Україні інформаційно-аналітичне забезпечення податкових органів здійснюється Державною податковою службою України (далі - ДПС). У ДПС створено спеціальні підрозділи, які займаються збиранням, опрацюванням та використанням інформації для інформаційно-аналітичного забезпечення податкових органів. Михайло Поляков (співголова Комітету з питань оподаткування Американської торговельної палати в Україні, заступник гендиректора "Філіп Морріс Україна") зауважив, що за рік повномасштабної війни діджиталізація державних послуг в Україні прискорилася і навіть стала основою деяких законодавчих ініціатив, а отже, новації та цифровізація дозволять посилити ефективність роботи органів державної влади і зберегти їх інституційну спроможність [2].

З 28 вересня 2023 р. ДПС України запустила новий мобільний застосунок «Моя податкова», який вже доступний до завантаження на телефони з операційними системами Android та iOS. Лише за перший день публікації «Моя податкова» на платформах цифрової дистрибуції, більш ніж тисяча користувачів завантажили його. «Моя податкова» має позитивні відгуки користувачів та високий рейтинг – 4,9/5 [3]. Такі показники свідчать про те, що інформаційно-аналітичне забезпечення податкових органів підвищує свою ефективність.

На нашу думку, для того, щоб в подальшому підвищувати ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення податкових органів в Україні, необхідно:

– **створити єдину інформаційну систему, яка дозволить об'єднати інформацію, отриману з різних джерел.** Це дозволить податковим органам отримувати більш точні та повні дані для прийняття управлінських рішень;

– **розробити сучасні методи аналізу інформації.** Це дозволить податковим органам отримувати більш глибокі аналітичні дані, які можуть бути використані для прогнозування та планування податкових надходжень, розробки та впровадження податкової політики тощо;

– **покращити підготовку кадрів, які займаються інформаційно-аналітичним забезпечення податкових органів.**

Разом з тим, серед електронних сервісів ДПС одним із найбільш використовуваних є електронний кабінет (е-кабінет). Правовою основою регулювання цього сервісу є ст. 42-1 Податкового кодексу України «Електронний кабінет» [1], а також наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2017 № 637 «Про затвердження порядку функціонування електронного кабінету» [4].

Перевагами зазначеного електронного сервісу є те, що він працює як на персональному комп’ютері, так і на смарт-пристрої, безкоштовно, цілодобово, в режимі онлайн і без програмного забезпечення. Е-кабінет має відкриту та приватну частину. Відкрита частина є загальнодоступною (не потребує ідентифікації користувача), а приватна частина (особистий кабінет) потребує ідентифікації. Видами е-кабінету є: кабінет для бізнесу, кабінет громадянина, кабінет особи-нерезидента, кабінет посадової особи центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ) та кабінет інспектора.

Найпопулярнішими сервісами е-кабінету є [5]: е-документ (подання звітності, заяв, сервісних запитів, листування з ДПС); аналітичні сервіси (доступ до інформації з систем електронного адміністрування); доступ до

реєстрів (понад 12 реєстрів); сплата податків (QR-код для сплати); доступ до особистої інформації; е-кабінет громадянина.

Отже, до кінця 2023 року ДПС має повністю перейти на електронні сервіси, а українські платники податків - отримати так звану податкову в смартфоні, яка, як вважають ініціатори е-реформи, має мінімізувати особисті контакти платників податків зі співробітниками ДПС та забезпечити легкий і прозорий сервіс податкового адміністрування. Передбачається, що після діджиталізації посадові особи податкових органів вже не матимуть жодних підстав для виїзних перевірок, якщо декларація перед подачею пройшла онлайн-перевірку в базі даних ДПС, а платник виявив усі ризики і виправив їх. Що стосується ФОПів, які перебувають на єдиному податку, і громадян, які декларують свій майновий стан, - то їм узагалі не треба буде заповнювати декларації. За них цю місію виконає сама податкова. І вона тепер відповідатиме за правильність та вчасність декларування. Але цифровізація відносин влади та бізнесу - це не лише дієвий інструмент у боротьбі з корупцією і створення комфортніших умов для платників. Бізнес сподівається, що е-реформа посприяє також зниженню витрат на утримання фіскального апарату та дозволить заощадити гроші підприємцям на адміністрування податків [5].

Також не можна лишити без уваги програмне забезпечення "Електронний аудит", яке було запроваджене з 1 січня 2023 року. Інструмент електронного аудиту запроваджено в різних країнах світу та щороку все більше доводить свою ефективність. Сам механізм базується на інформації, отриманій від платників податків у вигляді стандартного аудиторського файлу (SAF-T), розробленого Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD). Е-аудит дозволяє проводити податкові перевірки без фізичного контакту податкового інспектора та підприємства.

Переваги е-аудиту: дозволяє удосконалити ризик-орієнтовані підходи на доперевірочному етапі та на етапі перевірки; підвищує швидкість і ефективність результатів перевірок; зменшує кількість податкових правопорушень і судових спорів; зменшує особисті контакти між платником податків і контролюючим органом, що знизить вплив "людського фактора" тощо [6].

Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення податкових органів є ключовим фактором успішного податкового адміністрування. Діджиталізація дозволяє автоматизувати процеси збору та обробки інформації, підвищити її якість і доступність, а також розширити можливості аналізу і

прогнозування. Використання сучасних технологій дозволяє не тільки підвищити точність та швидкість аналізу, але і зробити контроль за виконанням податкових зобов'язань більш прозорим та надійним. Однак разом із цим важливо надавати належну увагу захисту конфіденційної інформації та постійно вдосконалювати системи кіберзахисту перед викликами сучасного цифрового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n13764 (дата звернення: 24.11.2023).
2. Податкова диджиталізація. Чого чекати бізнесу в 2023 році. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/22/698331/ (дата звернення: 24.11.2023).
3. Новий крок в діджиталізації державних послуг: ДПС запустила застосунок «Моя податкова». URL : https://mainbusinesspartner.ua/iuridichnii-blog/tut-bude-nazva-statti/ (дата звернення: 24.11.2023).
4. Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету : наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2017 № 637. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0942-17#Text (дата звернення: 24.11.2023).
5. Електронний кабінет-2023. URL : https://tax.gov.ua/data/files/270126.pdf (дата звернення: 24.11.2023).
6. Е-реформа-2023: спілкування бізнесу й податкової переходить у цифровий формат. URL : https://donetskcci.com/news/791-e-reforma-2023-spilkuvannya-biznesu-y-podatkovoi-perekhodit-u-tsifroviy-format (дата звернення: 24.11.2023).
7. З 1 січня 2023 року в Україні запроваджено електронний аудит для великих платників податків. URL : https://eba.com.ua/z-1-sichnya-2023-roku-v-ukrayini-zaprovadzheno-elektronnyj-audyt-dlya-velykyh-platnykiv-podatkiv/ (дата звернення: 24.11.2023).

УДК 336.14

Стадник Марина,
канд. екон. наук,
головний консультант,
Секретаріат Комітету ВРУ
з питань бюджету,
радник Центру досліджень
фіскальної політики,
м. Київ, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПУБЛІЧНОСТІ ТА БЮДЖЕТНОЇ ПРОЗОРОСТІ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Ключові слова: *бюджетний процес, бюджетна прозорість, інформаційна публічність, індекс відкритості бюджетів.*

Stadnyk Maryna,
Ph.D. in Economics, chief consultant,
Secretariat of the VRU's Committee
on Budget,
advisor in the Fiscal Policy Research
Center,
Kyiv, Ukraine

IMPORTANCE OF INFORMATION PUBLICITY AND BUDGET TRANSPARENCY IN PUBLIC FINANCE MANAGEMENT

Keywords: *budget process, budget transparency, information publicity, open budget index.*

Реформування вітчизняних підходів до управління державними фінансами неможливе без реалізації процесу, спрямованого на їх відкритість та прозорість, зокрема у бюджетній сфері. Так, одним із основних принципів прозорості вітчизняної бюджетної системи є принцип публічності та

прозорості, який полягає в інформуванні громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного та місцевих бюджетів, а також контролі за виконанням державного та місцевих бюджетів [1, ст. 7]. Простими словами реалізація принципу прозорості передбачає наявність у громадян та інших зацікавлених сторін вільного доступу до нормативно-правових актів та інших правових документів, що приймаються відповідними державними органами влади чи органами місцевого самоврядування під час усіх стадій бюджетного процесу.

Відмітимо, що на сьогодні найбільш популярним інструментом оцінки бюджетної прозорості є Міжнародний рейтинг бюджетної прозорості, що формує Індекс відкритості бюджетів – *Open Budget Index*. Даний індекс розраховується раз на 2 роки, починаючи з 2006 року, а для України – з 2008 року, при цьому позиція України у цьому рейтингу за 13 років змінилась з 55 місця (з 85 країн) до 23 місця (з 120 країн) в світі (рис. 1) [2].

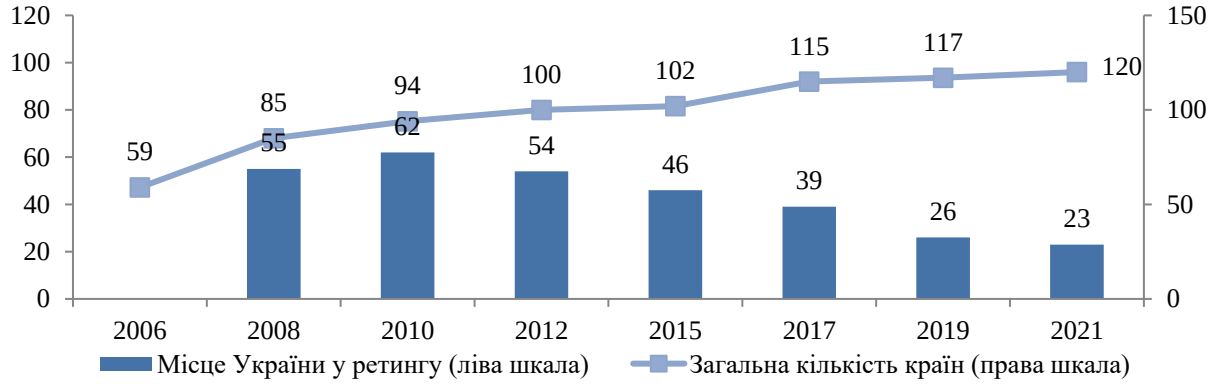

Рисунок 1 – Зміна бюджетної прозорості України – Open Budget Index

Джерело: складено автором на основі Open Budget Survey 2006–2023.

Таким чином, проаналізувавши додаткового ряд міжнародних документів та стандартів щодо бюджетної прозорості, розроблених впливовими міжнародними організаціями (зокрема, МВФ, ОЕСР, Світовим банком, ЄС, Міжнародним бюджетним партнерством тощо) зроблено висновок, що відповідну дефініцію можна розглядати через поєднання 5 вимірів, зокрема:

- прозорості бюджетної інформації від уряду;
- парламентського контролю та його залучення;
- незалежного нагляду і контролю;
- відкритості та залучення громадян;
- сприяння доброчесності приватного сектору [3].

Беручи до уваги те, що бюджетна система як сукупність державного і місцевих бюджетів [1, ст. 2] вже за визначенням є прозорою, а розходження в положеннях фінансової теорії та її втіленні на практиці як такі відсутні, то можна стверджувати, що зміст законодавчо визначеного принципу публічності та прозорості стосується не загалом бюджетної системи країни /*тобто визначених у законі показників дохідної та видаткової частини бюджетів різних рівнів, їх фінансового забезпечення*/, а тих рішень, заходів та бюджетних документів, які зумовили появу таких показників. Мова йде саме про бюджетний процес – діяльність, до якої залучені різні суб'єкти (учасники бюджетного процесу) – організації, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками з управління бюджетними коштами) [1, ст. 19].

Беручи до уваги усе вище сказане, важливим для подальших наукових пошуків є оцінка рівня прозорості бюджетної інформації, наданої головними розпорядниками бюджетних коштів (далі – ГРБК) на усіх стадіях бюджетного процесу. У зв'язку з цим, команда Центру дослідження фіскальної політики наразі займається розробкою відкритої індикативної системи моніторингу, оцінювання рівня інформаційної публічності та бюджетної прозорості ГРБК.

Адже реалії сьогодення, в першу чергу, запроваджений воєнний стан, не причина «відкладати на потім» бюджетну прозорість та підзвітність. Переконані, що найближчим часом підвищення рівня бюджетної прозорості ще більше актуалізується, адже Україна зацікавлена в тому, щоб міжнародні партнери мали належний рівень довіри до Уряду та Парламенту країни, адже на сьогодні основна мета – це інтеграція нашої країни у міжнародну спільноту на її імідж на цій арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text
2. Open Budget Survey. 2006-2023. International Budget Partnership. URL : https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results
3. Budget Transparency Toolkit Practical steps for supporting openness, integrity and accountability in Public Financial Management. 2017. OECD. URL : https://www.oecd.org/gov/budgeting/Budgeting-Transparency-Toolkit.pdf

УДК 657.375.3/6

Чижиков Володимир,
аспірант кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ У ФІНАНСОВОМУ ПРОСТОРІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВ DAC 8 ТА MICA В УКРАЇНІ

Ключові слова: *DAC 8, MICA, криптоактиви, євроінтеграція, обмін інформацією.*

Chyzhykov Volodymyr,
Graduate student at the Department of accounting and consulting,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

EUROPEAN INTEGRATION IN THE FINANCIAL SPACE: PROSPECTS FOR IMPLEMENTATION OF DAC 8 AND MICA DIRECTIVES IN UKRAINE

Keywords: *DAC 8, MICA, crypto assets, European integration, information exchange.*

Євроінтеграція в фінансовому секторі – це процес, який включає гармонізацію національного законодавства країн, що прагнуть інтеграції з Європейським Союзом, з європейськими стандартами у сфері фінансів та банківської діяльності. Для України, цей процес має ключове значення в контексті її євроінтеграційних прагнень та зусиль з розвитку та модернізації власної фінансової системи

Ключові аспекти євроінтеграції у фінансовому секторі:

– Гармонізація законодавства: центральним елементом євроінтеграції є приведення національного законодавства у відповідність до норм та директив

ЄС. Це стосується регулювання банківської діяльності, фінансових послуг, захисту прав споживачів та забезпечення фінансової стабільності.

– Імплементація стандартів ЄС: адаптація до європейських стандартів передбачає імплементацію ефективних механізмів регулювання та нагляду за фінансовими ринками, включаючи протидію відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

– Фінансова інтеграція та співпраця: процес євроінтеграції передбачає не тільки прийняття законодавчих актів, але й розвиток тісної співпраці з фінансовими інституціями ЄС, включаючи Європейський Центральний Банк та Європейський Банк Реконструкції та Розвитку.

– Зміцнення фінансової системи: євроінтеграція стимулює реформування фінансової системи країни, сприяючи підвищенню її прозорості, надійності та ефективності.

Директива DAC 8 (Directive on Administrative Cooperation) [1] є важливим кроком Європейського Союзу у зміцненні фінансової прозорості та сприянні ефективному обміну інформацією між податковими органами різних країн. Ця директива передбачає створення єдиних стандартів для збору та обміну податковою інформацією, зокрема у сфері цифрових активів та електронної комерції.

Ключові Аспекти DAC 8:

1. Стандартизація звітності: DAC 8 спрямована на створення стандартів звітності, що сприятиме поліпшенню прозорості та дозволить уніфікувати процеси збору даних.

2. Обмін інформацією: центральним елементом директиви є розробка механізмів обміну інформацією між податковими органами, що дозволяє ефективніше виявляти та запобігати податковим зловживанням.

3. Фокус на цифрові активи: з огляду на стрімкий розвиток ринку цифрових активів, DAC 8 включає положення, що регулюють звітність та обмін інформацією в цій сфері.

MICA (Markets in Crypto-assets Regulation) [2] – це ініціатива Європейського Союзу, спрямована на створення єдиної нормативної рамки для регулювання ринків криптоактивів. Вона передбачає стандартизацію правил для емітентів криптоактивів та провайдерів послуг, що пов'язані з криптовалютами, з метою забезпечення прозорості, безпеки та стабільності цих ринків.

Можливості імплементації MICA в Україні:

1. Підвищення безпеки інвестицій у криптоактиви: впровадження MICA може забезпечити більшу захищеність інвесторів завдяки встановленню чітких правил та стандартів для емітентів криптоактивів.

2. Регулювання MICA сприятиме захисту прав споживачів, встановлюючи вимоги до прозорості та ясності інформації про криптоактиви та їхніх провайдерів.

3. Створення регульованого та безпечного середовища для криптоактивів може сприяти інноваціям та розвитку цього сегменту ринку в Україні.

Удосконалення системи обміну інформацією передбачає:

1. Модернізацію IT-систем: оновлення та модернізація IT-систем податкових органів України для відповідності стандартам DAC 8.

2. Навчання та розвиток персоналу: організація навчальних програм для фахівців податкових органів для ефективної роботи в рамках нової системи звітності.

3. Співпрацю з міжнародними партнерами: взаємодія з ЄС та іншими міжнародними організаціями для обміну досвідом та найкращими практиками.

Необхідні реформи в оподаткуванні та фінансовому регулюванні:

– Модернізація системи оподаткування: внесення змін до податкового кодексу, адаптація його до нових вимог DAC 8, зокрема щодо обміну інформацією та звітності.

– Регулювання ринку криптоактивів: визначення правового статусу криптоактивів, розробка вимог до ліцензування та регулювання діяльності з криптовалютами відповідно до MICA.

Дослідження підкреслює важливість адаптації та імплементації директив DAC 8 та MICA в українське законодавство як ключового елемента євроінтеграційних зусиль. Це сприятиме не лише зміцненню фінансової системи країни, але й підвищенню прозорості, безпеки інвестицій та захисту прав споживачів. Інтеграція у європейський фінансовий простір вимагатиме продовження реформ, адаптації до міжнародних стандартів та активного взаємодії з європейськими партнерами. З огляду на глобальні фінансові тенденції та зростаючу роль цифрових активів, Україна має унікальну можливість стати активним учасником в створенні інноваційного та стабільного фінансового майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Council adopts directive to boost cooperation between national taxation authorities DAC8. Council of the EU. URL : https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/10/17/council-adopts-directive-to-boost-cooperation-between-national-taxation-authorities-dac8/

2. Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937. An official website of the European Union, 2019. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0593

УДК 336

Ясенова Ірина,
канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ГЕНЕРАТИВНИЙ ШІ ДЛЯ ФІНАНСИСТІВ: МОЖЛИВІСТЬ ЧИ РИЗИК ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ?

Ключові слова: *генеративний штучний інтелект, фінанси, майбутнє, ризики.*

Yasenova Iryna,
PhD, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Computer and Information Technologies and Systems,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

GENERATIVE AI FOR FINANCIAL PROFESSIONALS: OPPORTUNITY OR RISK FOR FUTURE EXPERTS?

Keywords: *generative artificial intelligence, finance, future, risks.*

У попередні десятиліття технологічний прогрес відбувався стрімкими темпами. Враховуючи експоненціальний темп технологічного прогресу, не дивно, що так багато аспектів людського життя опинились під впливом технологій. Зокрема, четверта промислова революція трансформувала глобальний промисловий ландшафт, щоб значною мірою покладатися як на програмне забезпечення, так і на автоматизацію функцій, які роботизують людські завдання [1]. Сьогодні ми маємо ще один виклик – генеративний штучний інтелект. І фінанси і бухгалтерська професія зокрема не є винятком у цьому сценарії. Розрізняють п'ять етапів еволюції бухгалтерського обліку,

що базуються на техніко-технологічній складовій: традиційний ручний, механізований, автоматизований, роботизований та з використанням штучного інтелекту [2].

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) у громадській свідомості викликає питання про те, як виглядатиме майбутнє, де ШІ відіграє провідну роль. Чи перетворить ШІ різноманітні галузі? Якщо так, чи демократизує чи консолідує їх? Чи принесе він кращі чи гірші результати?

Орієнтири відповідей можна знайти у світі фінансів. Ця сфера за останнє десятиліття так само стрімко змінилась: кількість данних збільшилась, обчислення стали потужнішими. Світ фінансів є очевидною лабораторією для вивчення потенційних наслідків ШІ, оскільки обробка інформації є центральною функцією фінансових ринків. Фінансові установи всіх типів вкладають значні кошти в технології та дані значно випереджаючи інші галузі, щоб конкурувати найбільш ефективно. Звичайно, фінансовий досвід може не повністю висвітлити масштаби нових моделей генеративного штучного інтелекту, які так вразили світ за останні шість місяців. Але мінлива динаміка конкуренції у сфері фінансів за останнє десятиліття дає підказки про те, що станеться в багатьох галузях, коли ШІ стане дешевшим і доступнішим. І незалежно від того, як розвиватимуться нові версії штучного інтелекту, фінанси можуть бути полем дослідження цих змін.

Завдяки широкому впровадженню генеративного штучного інтелекту починаючі та досвідчені фінансисти повинні підготуватися до того, щоб відповідати мінливим вимогам цієї професії. Фінансисти мають значну можливість підвищити свій рівень кваліфікації, зокрема щодо навичок і знань засобів ШІ, що може створити враження, що майбутні завдання в фінансовій сфері будуть складнішими [3]. З іншого боку, фінансисти наражають себе на небезпеку, якщо вони не розуміють, як робоче місце зміниться завдяки засобам генеративного ШІ [4].

Виникає питання: як фінансистам, і бухгалерам зокрема, адапуватись до неминучих змін? Згадаємо Модель прийняття технологій (МПТ), модель, розроблена [5] на основі психологічної теорії, відомої як Теорія розумної дії (ТРД). Пояснюючи дії людей, ТРД вивчає причинно-наслідковий зв’язок між різними факторами, включаючи переконання, ставлення, наміри та поведінку [3]. МПТ є найбільш поширеною моделлю для опису впровадження технологій на всіх організаційних та індивідуальних рівнях [4].

Відповідно до МПТ, чим більш охоче користувачі використовують нову технологію, тим менше часу вони витрачатимуть на її вивчення та впровадження в існуючу систему [3]. Уявна простота використання і сприйнята корисність є двома основними факторами впровадження у цій гіпотезі. Іншими словами, намір людини використовувати нову технологію залежить від її бачення простоти використання і корисності.

Завдяки технологічному прогресу та зміні очікувань споживачів сфера фінансів розширюється. Таким чином, обсяг роботи фінансиста має розширюватися та ставати більш адаптованим до технологічного прогресу та розвитку ШІ, оскільки фінансова сфера зараз використовує ряд автоматизованих систем, яких не існувало десять років тому [5]. Пам'ятаємо, що із запровадженням цифровізації в фінансовому секторі робота фінансистів радикально змінилася і стала все більше залежати від розвитку сучасного обладнання та технологій.

Внаслідок цифровізації також змінилося мислення людей і практика бухгалтерського обліку. Очікується, що разом із впровадженням технологій у сфері фінансів кількість пропонованих вакансій для бухгалтерів із навичками програмування та аналізу зменшиться. Тому суб’єктам господарювання необхідно і бажано забезпечити належну перепідготовку наявних працівників. Належне навчання не тільки підвищує впевненість працівників, але й покращує розуміння їхніх обов’язків, а також інформацію та навички, необхідні для виконання своїх обов’язків.

Через технологічний прогрес, глобалізацію та стрімкий розвиток ШІ ряд професій знаходяться під загрозою автоматизації. При цьому фінансова сфера має найвищу ймовірність автоматизації та оцифрування найближчим часом. У найближчі роки багато бухгалтерських операцій будуть оброблятися штучним інтелектом і системами автоматизації. Впровадження генеративного ШІ в сферу фінансів можна розглядати і як можливість і як загрозу. Можливості виникають, коли фінансисти набувають нових навичок, що сприятиме появі нових типів професіоналів фінансового сектору. Ризик виникає, якщо фінансисти не адаптуються до неминучих технологічних змін [4].

Існують прогнози [3], що робота фінансистів стане складнішою у майбутньому. Саме тому фінансисти мають значну можливість підвищити рівень своєї кваліфікації, особливо у цифрових навичках та знаннях. Впровадження генеративного ШІ призведе до автоматизації більш рутинних та повторюваних завдань, що дозволить фахівцям зосередитися на можливостях доданої вартості для своїх організацій та користувачів.

Оскільки впровадження засобів ШІ неминучае, майбутні фінансисти повинні досліджувати всі можливості для покращення своїх знань у сфері технологій та бути готовими використовувати засоби генеративного ШІ у своєму особистому та професійному житті. Навіть якщо фінансистів ніколи не замінять, їх кількість зменшиться, оскільки їхні завдання стануть більш автоматизованими та ефективними. Відповідно, їм доведеться рости та змінюватися паралельно із технологічними досягненнями. Є безліч можливостей для фінансистів підвищити свій рівень кваліфікації, особливо у сфері цифрових навичок та знань, що дозволить збільшити попит на їх роботу у майбутньому [3].

Отже, впровадження генеративного ШІ в сфері фінансів створює великі можливості і значний ризик для майбутніх фінансистів. Оскільки майбутні бухгалтери розглядають цифровизацію бухгалтерської професії як велику можливість і великий ризик, освітній системі необхідно включити більше інформації про можливості та ризики цифровизації та розвитку ШІ в навчальну програму, щоб забезпечити випускникам фінансових спеціальностей кращі настанови для планування кар'єри. Крім того, професійні організації можуть надавати майбутнім фінансистам більше можливостей ознайомитися з можливостями та ризиками цифрового середовища. Таким чином, майбутні бухгалтери можуть мати ясніший погляд та краще підготуватися до фактичного робочого оточення ШІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sima, V., Gheorghe, I.G., Subic´, J., Nancu, D. Influences of the industry 4.0 revolution on the human capital development and consumer behavior: A systematic review. Sustainability 2020, 12, 4035. Sustainability / Free Full-Text / Influences of the Industry 4.0 Revolution on the Human Capital Development and Consumer Behavior: A Systematic Review (mdpi.com).

2. Bakulina, G.; Kalinina, G.; Luchkova, I.; Pikushina, M.; Gracheva, A. Transformation of the accountancy profession during digitalization of agriculture. BIO Web Conf. 2020, 17, 00188. URL : http://doi.org/10.1051/bioconf/20201700188

3. Lai, Y.L.; Lee, J. Integration of Technology Readiness Index (TRI) Into the Technology Acceptance Model (TAM) for Explaining Behavior in Adoption of BIM. Asian Educ. Stud. 2020, 5, 10. Integration of Technology Readiness Index TRI) Into the Technology Acceptance Model (TAM) for Explaining Behavior in Adoption of BIM / Lai / Asian Education Studies (julypress.com).

4. Zhang, Y.; Xiong, F.; Xie, Y.; Fan, X.; Gu, H. The Impact of Artificial Intelligence and Blockchain on the Accounting Profession. IEEE Access 2022, 8, 110461–110477. The Impact of Artificial Intelligence and Blockchain on the Accounting Profession / IEEE Journals & Magazine / IEEE Xplore.

5. Mian, S.H.; Salah, B.; Ameen, W.; Moiduddin, K.; Alkhalefah, H. Adapting Universities for Sustainability Education in Industry 4.0: Channel of Challenges and Opportunities. Sustainability 2022, 12, 6100. Sustainability / Free Full-Text / Adapting Universities for Sustainability Education in Industry 4.0: Channel of Challenges and Opportunities (mdpi.com).

ПАНЕЛЬ 3
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ: НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ

УДК 338.1

Аверчева Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри соціальних та поведінкових наук;
Козак Ганна,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРИБУТКОВОСТІ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: *малі і середні підприємства, аграрний сектор, прибуток, рентабельність.*

Nataliya Avercheva,
PhD in Economics, Associate Professor;
Hanna Kozak,
a second (master's) level graduate,
Kherson State Agrarian and Economic University,
Kherson, Ukraine

PROBLEMS OF PROFITABILITY OF SMALL AND MEDIUM AGRARIAN BUSINESS

Keywords: *small and medium-sized enterprises, agricultural sector, profit, profitability.*

У передвоєнні роки в аграрному секторі намітилась стала тенденція погіршення економічних результатів діяльності суб'єктів підприємництва. У період воєнних дій перед сектором малого і середнього аграрного бізнесу постав ряд проблем руйнівного впливу на їх діяльність: замінування значних площ сільськогосподарських угідь і низькі темпи розмінування; знищення, розкрадання і виведення з експлуатації сільськогосподарської техніки; знищення врожаю, сільськогосподарських тварин, комплексів; обмеження ринків збуту і зниження ціни на внутрішньому ринку. Тому, після війни сільськогосподарським товаровиробникам доведеться не тільки підвищувати прибутковість діяльності, а й відновлювати матеріально-технічну базу, логістичні зв'язки, освоювати нові ринки збуту. Цим обумовлена актуальність проведеного дослідження.

Ільїн В.Ю. вважає, що малим і середнім підприємствам необхідно повною мірою усвідомлювати слабкі та сильні сторони аграрного сектору економіки з метою забезпечення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринку [1].

Іванченко В.О. визначає проблеми, що постали перед підприємництвом у сільському господарстві, спричинили зменшення постачання сировини, засобів захисту рослин, запасних частин та інших засобів виробництва, скорочення оборотних активів і збільшення кількості людського капіталу [2, с. 56-65].

Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. внутрішні проблеми-перешкоди розвитку малого і середнього агробізнесу, систематизують і поділяють на чотири основні групи: на етапі започаткування господарської діяльності; в період пошуку та залучення кредитних коштів; під час своєчасної реалізації товарів; під негативним впливом макроекономічної та суспільно-політичної ситуація в Україні [3, с. 63-71].

У період війни актуалізувалися проблеми розвитку аграрного сектору економіки, серед яких: низький рівень ефективності і рентабельності виробництва; орієнтація на експорт зернового і олійного виробництва; дисбаланс виробництва і низькі показники рентабельності продукції тваринництва; відсутність запасів фінансової стійкості малого і середнього аграрного бізнесу.

Дослідження динаміки і структури підприємств за розмірами свідчить, що у галузі основна кількість – це підприємства середнього і малого бізнесу. У галузі сільського, лісового та рибного господарства в Україні діяли у 2022 р. 1687 суб'єктів середнього підприємництва і 51555 – малого. Їх кількість зменшилася порівняно з 2010 р. на 51 % та 32,9 % відповідно.

Показники балансу підприємств сільського, лісового та рибного господарства у 2022 р. свідчать, що у структурі балансу підприємств аграрної сфери економіки в активі перевагу мають оборотні, а у структурі пасивів – власний капітал. Проте співвідношення власних і позикових джерел фінансування господарської діяльності знаходиться на межі фінансової стійкості.

Дослідження обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств із поділом на великі, середні, малі свідчить, що загальні обсяги реалізації зростають за період 2010-2022 р. у 6,8 разів – від 99891,4 млн грн до 680489,9 млн грн. Перший рік війни привів до скорочення обсягів виробництва на 34,4 % у середніх підприємствах, у малих – на 21,8 %. Причиною скорочення доходів були зменшення обсягів виробництва і зниження цін на експортоорієнтовані види сільськогосподарської продукції.

Аналіз динаміки свідчить про циклічний характер зміни показників рентабельності. Періоди підвищення рентабельності характеризуються більш сприятливою макроекономічною ситуацією (2014-2016 рр., 2019-2021 рр.). У періоди спаду рентабельності (2011-2013 рр., 2016-2019 рр.) на ринку складалася ситуація, при якій ціна зменшувалася, а собівартість продукції зростала. Це прямий вплив диспаритету цін на продукцію сільського господарства. У 2021 р. у середньому рентабельність операційної діяльності становила 40,3 %, а всієї діяльності 36,4 %. При цьому у середніх підприємств рівень рентабельності – 37,3 %, у малих підприємствах – 41,4 %. У 2022 р. відзначається значне зниження рівня рентабельності – до 19,2 % у середньому бізнесі, до 19,5 % у малих підприємств.

Отже, проблеми розвитку малих і середніх підприємств в аграрному секторі України обумовлені на сучасному етапі тим, що у більшості з них не вистачає кредитних та інвестиційних ресурсів для розвитку, особливо на етапах започаткування, вимушеної релокації господарської діяльності. Виробники через низький рівень ефективності використання і дефіцит ресурсів втрачають доходи і прибутки не тільки на етапі виробництва, а й реалізації продукції. Аналіз аграрного сектору економіки в цілому дозволив виділити слабкі сторони, до яких віднесено кризу ресурсного потенціалу, складний фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, нерозвиненість ринкової та виробничої інфраструктури, загострення соціальних проблем у сільській місцевості, недостатність державного регулювання та підтримки аграрного виробництва. Таким чином, визначені проблеми сучасного розвитку малих і середніх підприємств в аграрній сфері економіки вимагають вирішення на рівні держави і активізації діяльності суб’єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільїн В. Ю. Економічна ефективність виробництва аграрної продукції як фактор підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4755 (дата звернення: 12.09.2023).

2. Іванченко В. О. Організаційно-економічні особливості функціонування підприємництва в сільському господарстві. *Економіка АПК.* 2020. № 5. С. 56–65. URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_Iss.5_2020_56-65.pdf (дата звернення: 12.09.2023).

3. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2020. Т 4, № 1. С. 63–71. URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21613/maket200296-65-73.pdf (дата звернення: 12.10.2023).

4. Показники суб'єктів господарювання / Державна статистика. URL : http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 21.09.2023).

УДК 336.2

Алханішвілі Давид-Сослан,
студент 2 курсу ОС магістр,
ОП «Фінанси публічного сектору»
Науковий керівник:
Варналій Захарій,
д-р екон. наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНІ КЕЙСИ ПОКРАЩЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ

Ключові слова: *податки, безпека, податкова безпека, міжнародні кейси.*

Davyd-Soslan Alkhanishvili,
2nd year student of Master's,
degree program "Public sector finance"
Supervisor:

Varnalii Zakharii,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance,
Taras Shevchenko National
University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

INTERNATIONAL CASES OF IMPROVING TAX SECURITY

Keywords: *taxes, security, tax security, international cases.*

Як справедливо зазначає професор Варналій З. С.: “Безпека є загальноісторичною та суспільною категорією, що охоплює всю історію і все майбутнє людства, має вирішальне значення для існування як окремої особи, так і суспільства будь-якого рівня” [5]. Забезпечення належного рівня податкової безпеки на сьогоднішній день відіграє надзвичайно важливу роль,

оскільки створення сприятливого податкового клімату гарантує регулярні грошові надходження до бюджету держави. Очевидним є те, що при наявності необхідного обсягу фінансових ресурсів, стає можливим ефективне фінансування всіх життєво важливих сфер життя. Проаналізувавши міжнародний досвід у забезпеченні високого рівня податкової безпеки, можна окреслити нові потенційні вектори розвитку галузі в Україні. Саме цьому і присвячена ця публікація. Серед апробованих міжнародних кейсів щодо підвищення рівня податкової безпеки в державі виокремлюють зокрема наступні.

Цифрове оновлення в податковій сфері. Естонія та Швеція - приклади країн, що активно впроваджують цифрові технології у податковій сфері, революціонізуючи управління та процеси. Ключові елементи - це автоматизація податкових декларацій та використання блокчейну, що збільшує прозорість і безпеку транзакцій [2, 4]. Цифрові інструменти полегшують процес подачі та обробки декларацій, знижуючи навантаження на податкові органи та платників. Автоматизація допомагає уникнути помилок і забезпечує точність у розрахунках. Блокчейн, з іншого боку, вносить прозорість і безпеку в податкові записи, створюючи незмінні реєстри транзакцій, що допомагає протидіяти ухиленню від податків. Цифровізація також дозволяє впроваджувати індивідуальні підходи у податковому адмініструванні, підвищуючи задоволеність платників податків і ефективність системи. У підсумку, цифрове перетворення податкової сфери сприяє підвищенню ефективності, точності та довіри в податковій системі, відкриваючи нові можливості для її оптимізації.

Розвиток глобальної податкової взаємодії. Серед лідерів світової економіки, зокрема країн, що входять у Групу Семи (G7), спостерігається зростаюча тенденція до посилення колективних дій у протидії практикам ухилення від податків та їх уникнення. Основним елементом такої взаємодії є обмін важливою податковою інформацією між країнами, що виявляється ключовим у ефективному розкритті та протидії нелегальним податковим стратегіям. Додатково, ці держави активно працюють над розробкою та імплементацією стандартизованих міжнародних норм, спрямованих на підвищення прозорості в податковому секторі. Такий метод не тільки сприяє справедливості в міждержавних податкових відносинах, але й ефективно зменшує можливості для маніпулювання податковими системами на міжнародному рівні [3]. Цей процес охоплює створення міждержавних робочих комісій, проведення глобальних зібрань та навчальних семінарів, де фахівці та державні службовці обмінюються знаннями та перевіреними

методами в області податкової політики та управління. Важливим елементом такої співпраці є уніфікація податкових стандартів, особливо у контексті глобальних корпорацій та цифрового ринку, які часто оперують складними структурами та можуть використовувати прогалини в різних національних податкових системах. Це включає гармонізацію правил оподаткування цифрових послуг, встановлення критеріїв для визначення джерела доходів та розробку еквітабельних механізмів трансфертного ціноутворення в межах міжнародних корпоративних структур.

Застосування розширеного аналізу даних у податковій сфері. Розвинені країни, такі як Канада та Австралія, активно впроваджують інноваційні технології обробки даних у податкову практику. Вони використовують складні алгоритми та штучний інтелект для точного виявлення податкових порушень і шахрайства [1]. Ці технології дозволяють аналізувати об'ємні дані, включаючи фінансові операції та поведінкові патерни, щоб виявити аномалії та підозрілу діяльність. Це сприяє не тільки виявленню шахрайства, але й прогнозуванню майбутніх ризиків. Передові методи обробки даних також забезпечують більш об'єктивне і прозоре податкове управління, переводячи податкові органи з реактивного на проактивний підхід у виявленні ризиків. Така модернізація податкових систем забезпечує їхню ефективність та захист від фінансових порушень, підвищуючи довіру громадян до справедливості та надійності податкової інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. CPA Canada "Machine learning is leading the way in tracking financial tricksters".CPA Canada. URL : https://www.cpacanada.ca/en/news/pivot-magazine/tracking-financial-tricksters (дата звернення: 29.11.2023).

2. e-Estonia "e-Tax". e-Estonia. URL : https://e-estonia.com/solutions/ease_of_doing_business/e-tax/ (дата звернення: 29.11.2023).

3. GOV.UK "G7 Finance Ministers Agree Historic Global Tax Agreement". GOV.UK. URL : https://www.gov.uk/government/news/g7-finance-ministers-agree-historic-global-tax-agreement (дата звернення: 29.11.2023).

4. Swedish Tax System "A Swedish Tax System for the 21st Century". SNS. URL : https://www.sns.se/en/articles/a-swedish-tax-system-for-the-21st-century/ (дата звернення: 29.11.2023).

5. Varnalii, Z. (2021). Social subsystem of the science of economic security. *University Economic Bulletin,* (49), 140–148. URL : https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/777 (дата звернення: 29.11.2023).

УДК 338.49

Анфілов Дмитро,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування, Державного податкового університету, м. Ірпінь, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ

Ключові слова: *сталий розвиток міст, повоєнна відбудова, управління відходами, інвестиційного кредитування.*

Dmytro Anfilov,
Phd student,
State Tax University,
Ukraine

ENSURING THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE CITIES OF UKRAINE: THE REALITIES OF WARTIME

Keywords: *sustainable urban development, post-war reconstruction, waste management, investment lending.*

Забезпечення економічного розвитку міст починається розбудови системи страхування від воєнних ризиків та закінчується системою управління промисловими відходами, яка ефективно впроваджена та діє для збереження навколишнього середовища й прискорення цілей сталого розвитку регіону.

Українські індустріальні міста характеризуються високим рівнем техногенного навантаження та забруднення території, що зумовлює пріоритет зміцнення екологічної безпеки порівняно з двома іншими складовими сталого розвитку, забезпечення соціального консенсусу та раціонального використання місцевих ресурсів. Зміцнення екологічної безпеки актуалізує

дослідження процесів впровадження елементів циркулярної економіки у виробництво та відновлення міських територій, зайнятих промисловими відходами, тобто вирішення завдання «переробки-ревіталізації» в промисловому місті [1]. На нашу думку, вкрай важливо створювати індустріальний симбіоз та впровадження еко-інновацій в екологічній сфері місцевих органів влади. Система поводження з промисловими відходами в місті має мати основні напрями: виробничо-орієнтований, соціально-орієнтований, маркетинговий. При цьому організаційні рішення мають відображати злагоджену взаємодію підприємств містоутворюючої, містообслуговуючої та містобудівної сфери у поводженні з промисловими відходами.

Ключовими аспектами в системі поводження промисловими відходами в місті є: роздільний збір та сортування відходів для різних категорій (пластик, скло, папір, метал та інші), створення та розвиток переробних підприємств, мінімізація відходів (стимулювання еко свідомого мислення громадян через освіту та інформаційну роботу, стимулювання виробників (податкове стимулювання, штрафи, розробка та виконання законів, які регулюють відходи та визначають відповідальність за їхнє поводження), ефективний транспорт та зберігання відходів, впровадження системи моніторингу для відстеження обсягів відходів, ефективності переробки та дотримання екологічних норм, екологічні ініціативи громади міста з відновлення та охорони довкілля. Забезпечення ефективної системи поводження з промисловими відходами вимагає комплексного підходу та співпраці місцевих органів влади, бізнесу та громади.

Українські індустріальні міста характеризуються високим рівнем техногенного навантаження та забруднення території, що зумовлює пріоритет зміцнення екологічної безпеки порівняно з двома іншими складовими сталого розвитку, забезпечення соціального консенсусу та раціонального використання місцевих ресурсів. Зміцнення екологічної безпеки актуалізує дослідження процесів впровадження елементів циркулярної економіки у виробництво та відновлення міських територій, зайнятих промисловими відходами, тобто вирішення завдання «переробки-ревіталізації» в промисловому місті [1]. На нашу думку, вкрай важливо створювати індустріальний симбіоз та впровадження еко-інновацій в екологічній сфері місцевих органів влади. Система поводження з промисловими відходами в місті має мати основні напрями: виробничо-орієнтований, соціально-орієнтований, маркетинговий. При цьому організаційні рішення мають відображати злагоджену

взаємодію підприємств містоутворюючої, містообслуговуючої та містобудівної сфери у поводженні з промисловими відходами.

Тріндаде та інші (2017) охарактеризували зв'язок між двома поняттями «екологічна стійкість» та концепція розумного міста [2]. Економічні рішення задачі «переробка-ревіталізація» передбачають використання трьох матричних моделей: моделі збалансованого розподілу ресурсів; оцінка впливу локальних показників на інтегральний показник економічної ефективності; модель обліку факторів невизначеності та ризику. Авторами стверджується, що соціально-маркетинговий підхід до поводження з відходами в промислових містах України передбачає узгоджені дії учасників на регіональному та міжрегіональному рівнях, що потребує інституційного та матеріально-технічного забезпечення.

Станом на 14 вересня 2023 року до Реєстру індустріальних парків внесено 65 індустріальних парків в Україні, з них 48 мають керуючі компанії, 19 – резидентів [3]. Проте значнішого впливу у економічній, екологічній та соціальній сфері чинить війна та її наслідки для шляху відбудови та забезпечення економічного розвитку міст України.

Сьогодні Центр екологічних ініціатив створив інтерактивну карту інцидентів по всій Україні, розділивши їх за типом шкоди, зокрема ядерне та хімічне забруднення, небезпечні відходи тваринництва та деградація земельних і морських екосистем. А Bellingcat та учасники Global Authentication Project розробили інтерактивну карту руйнувань цивільної інфраструктури та військових злочинів проти українського народу [4]. Мапа руйнувань цивільної інфраструктури України розроблена з метою фіксації інцидентів руйнування невійськових об'єктів та завдання шкоди мирним мешканцям українських міст.

Найбільшого руйнування зазнали Київ, Буча, Гостомель у Київському регіоні, проте є міста, які значно пошкоджені у порівнянні з іншими. Тому сьогодні важливими кроками залишаються механізми врегулювання процесів відшкодування компенсацій для України, які як свідчить досвід інших країн після Другої Світової війни носили довгостроковий характер компенсації.

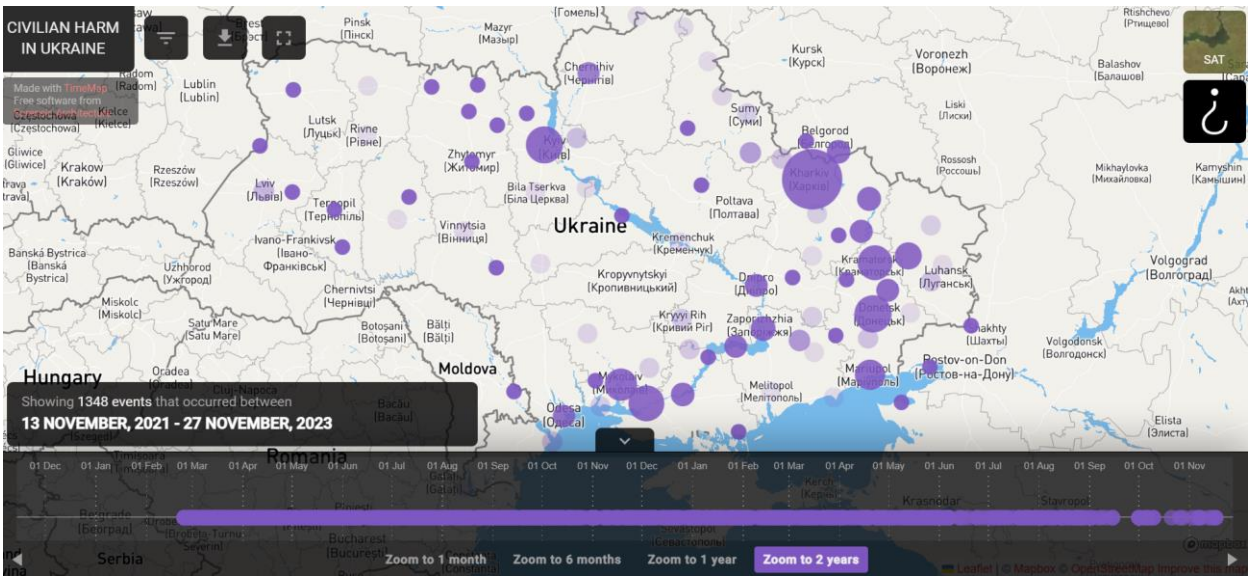

Рисунок 1 – Мапа руйнувань цивільної інфраструктури України
Джерело: [5].

Рисунок 2 – Мапа руйнувань цивільної інфраструктури Київщини
Джерело: [5].

Одним із механізмів гарантування безпечного економічного розвитку міст в Україні у повоєнний період визнано Верховною Радою в контексті прийняття Закон про страхування інвестицій від ризиків війни.

Це дозволить Експортно-кредитному агентству (Export Credit Agency (ECA) страхувати та перестрахувати інвестиції як міжнародних, так і українських компаній до закінчення воєнного стану. Це буде включати страхування інвестицій в експортоорієнтовані підприємства. Закон допоможе залучити вітчизняних інвесторів і підтримати українську економіку.

Зокрема, закон розширює можливості ECA, дозволяючи їй здійснювати страхування та перестрахування прямих інвестицій, у тому числі страхування інвестицій в Україні від ризиків, які можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом. Згідно з документом, таке страхування здійснюватиметься лише за умови, що інвестиції будуть спрямовані на створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку обробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського виробництва.

Крім того, існують інші можливі варіанти для міст України, наприклад національні експортно-кредитні агентства різних країн пропонують різні види страхування воєнних ризиків для міжнародних приватних інвесторів. Індивідуальне страхування від воєнних ризиків також пропонують спеціалізовані організації, такі як США. Міжнародна фінансова корпорація розвитку U.S. International Development Finance Corporation (DFC), яка також готова страхувати українські інвестиції, або Багатостороннє агентство гарантій інвестицій Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), підрозділ Групи світового банку WBGroup. Крім того, уряд очікує від ЄБРР (EBRD) створення фонду страхування майнових ризиків.

Водночас вітчизняна ECA законодавчо позбавлена можливості надавати послуги зі страхування внутрішніх інвестицій. За даними Державної служби статистики України, 69% усіх капітальних інвестицій у 2021 році здійснено за рахунок власних коштів підприємств та організацій.

Міністерство економіки України розраховує на ініціативу стимулювання інвестиційного кредитування під час війни. Національний банк України вже включив страхування ECA до переліку прийнятної застави кредиту.

Отже, сьогодні Україна показала потужний потенціал національної міцності та незламності. Світова спільнота підтримує демократичні принципи та демократичне суспільство України. Для забезпечення економічного розвитку міст України створено системи страхування від воєнних ризиків у діяльності міжнародних приватних інвесторів. Важливими кроками при відновлені інфраструктури України стають питання посилення кількості індустріальних міст при збережені навколишнього середовища й прискоренні цілей сталого розвитку регіонів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Melnykova, M., Boichenko, M., Ragulina, N., & Kocheshkova, I. (2022). The Task of “recycling-revitalization” as a Priority of Sustainable Development of Ukrainian Industrial Cities. *European Journal of Sustainable Development*, *11*(1), 212. DOI : https://doi.org/10.14207/ejsd.2022.v11n1p212

2. Trindade, E. P., Hinnig, M. P. F., da Costa, E. M., Marques, J. S., Bastos, R. C., & Yigitcanlar, T. (2017). Sustainable development of smart cities: A systematic review of the literature. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, *3*(3). DOI : https://doi.org/10.1186/s40852-017-0063-2

3. Industrial parks in Ukraine. URL : https://me.gov.ua/Documents/Detail?Lang=en-GB&id=4198cf1b-277c-49b1-bca4-ce13bb70c12a&title=industrialparksinukraine

4. Мапа руйнувань: де постраждала цивільна інфраструктура тепер можна побачити онлайн. URL : https://zn.ua/ukr/ukraine/mapa-rujnuvan-de-postrazhdala-tsivilna-infrastruktura-teper-mozhna-pobachiti-onlajn.html

5. Мапа руйнувань цивільної інфраструктури. URL : https://ukraine.bellingcat.com/?range=2021-11-13&range=2023-11-27

6. Гурочкіна В. В. Фінансові та інтеграційні механізми розвитку промислових підприємств в емерджентній економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.04; Хмельн. нац. ун-т. Хмельницький, 2020. 40 с.

7. Гурочкіна В. В. Економічні санкції як інструмент послаблення економіки країни агресора: ефективність та прогноз. *Фінанси, економіка, право VS війна* : Міжнародний конгрес, 27 квітня 2022 р., м. Ірпінь / Державний податковий університет. Ірпінь, 2022.

УДК 339.7

Баранов Руслан,
канд. держ. упр.,
заступник начальника відділу
з питань фінансового моніторингу та
протидії фінансовому шахрайству
управління фінансового моніторингу
Департаменту забезпечення
координаційно-моніторингової
роботи,
Міністерство фінансів України,
м. Київ, Україна

РИЗИКИ, ЯКІ СТВОРЮЄ РОСІЯ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, Є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ САНКЦІОНУВАННЯ ЇЇ У FATF

Ключові слова: *ризик, глобальна фінансова система, відмивання коштів, фінансування тероризму, FATF.*

Baranov Ruslan,
Ph.D. in Public Administration
Deputy Head of the Department for
Financial Monitoring and Countering
Financial Fraud of the Financial
Monitoring Department of the Department
for Ensuring Coordination and
Monitoring Work,
Ministry of Finance of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

RISKS CREATED BY RUSSIA FOR THE GLOBAL FINANCIAL SYSTEM ARE THE GROUNDS FOR SANCTIONING RUSSIA IN THE FATF

Keywords: *risk, global financial system, money laundering, financing of terrorism, FATF.*

Росія, розпочавши з 2014 року незаконну анексію українських територій та широкомасштабне вторгнення в Україну, 24 лютого 2022 року не лише грубо порушила міжнародне право, зокрема Статут Організації Об'єднаних Націй (ООН), а й зруйнувала сталу систему побудови глобальної безпеки в світі, яка була створена для забезпечення захисту прав людини, демократичних цінностей, гарантування суверенітету, незалежності, територіальної цілісності, недопущення загрози ядерного знищення.

Водночас росія досі залишається в Раді Безпеки ООН, попри те, що саме Раду Безпеки ООН створено для підтримання і зміцнення миру та міжнародної безпеки.

Військова агресія росії проти України спричинила глобальний вплив на світову енергетичну, продовольчу та фінансову системи.

Україна підтримує міжнародні і регіональні зусилля у боротьбі з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. Ці явища становлять зростаючу загрозу цілісності фінансових систем на європейському континенті та в усьому світі.

Для забезпечення глобальної фінансової безпеки у 1989 році країни G7 створили Міжнародну групу з протидії відмиванню брудних грошей (FATF), яка встановлює міжнародні стандарти з боротьби щодо відмивання грошей та фінансування тероризму, а також здійснює оцінки відповідності національних систем цим стандартам [1].

Міністерство фінансів України, Державна служба фінансового моніторингу України, Національний банк України від початку повномасштабного вторгнення здійснюють роботу зі збору і передачі доказів щодо невідповідності росії стандартам FATF. Результатом такої роботи є ряд запроваджених FATF обмежувальних заходів проти росії.

У березні та квітні 2022 року FATF прийняла Декларацію та Стратегічне бачення розвитку системи на період 2022–2024 роки, в якій зазначила, що російське військове вторгнення в Україну суперечить основним принципам FATF, спрямованим на сприяння безпеці та цілісності світової фінансової системи, і є грубим порушенням зобов'язань щодо міжнародної співпраці та взаємної поваги [2].

У червні 2022 року FATF оголосила, що росія більше не зможе займати будь-яку керівну чи консультативну роль або брати участь у прийнятті рішень щодо встановлення стандартів, процесів експертної перевірки FATF, управління та членства, не зможе надавати рецензентів та експертів для процесів експертної перевірки FATF [3].

У жовтні 2022 року FATF заборонила росії брати участь у всіх поточних і майбутніх проєктах, а також у засіданнях FATF та її регіональних партнерських органах [4].

У лютому 2023 року FATF вперше у своїй історії, прийняла рішення про призупинення членства росії, визнавши, що її дії суперечать основним принципам організації і є грубим порушенням зобов'язань щодо міжнародного співробітництва та взаємної поваги [5].

Ризики для міжнародної фінансової системи у зв'язку з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення, які створює росія [6]:

– зростання кіберризиків – у 2023 році росія посилила інтенсивність кібершпигунських атак на урядові організації по всьому світу;

– фінансування терористичних організацій з державного бюджету – президент росії підтвердив, що Wagner Group фінансується з державного бюджету росії на понад мільярд доларів;

– дестабілізуючий ефект Вагнера в Африці – Wagner Group бере участь у конфлікті та серйозних порушеннях прав людини в Судані, Малі, ЦАР, Лівії та Нігері;

– активізація співпраці з державами, що перебувають під санкціями ООН:

Іран – поставки боєприпасів, дронів-камікадзе, які використовуються для атак на українські цивільні об'єкти, налагодження банківських систем, рішення будувати виробництва в росії – щоб уникнути санкцій;

росія також співпрацює з Північною Кореєю – купує боєприпаси для використання у війні з Україною та активізує дипломатичні відносини з країною, яка потрапила під санкції;

– росія розмістила ядерну зброю на території республіки білорусь – з 14 червня 2023 року білорусь почала приймати російську тактичну ядерну зброю;

– росія зруйнувала Каховську гідроелектростанцію в Херсонській області України, спричинивши одну з найбільших техногенних катастроф в Європі за останні десятиліття;

– посилення зусиль з обходу санкцій – росія використовує віртуальні активи для заміни платіжних платежів і для обходу економічних санкцій, росія також широко використовує незаконні мережі всередині західних і третіх держав, щоб обійти експортний контроль товарів подвійного використання;

– обвинувачення Міжнародного кримінального суду – викрадення або депортація українських дітей з окупованих росією регіонів та їх подальша доля створило ризики торгівлі людьми;

– зростання рівня корупції – у березні 2023 року росія вийшла з Групи держав проти корупції (GRECO) У квітні 2023 року Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) висловив застереження щодо великих корупційних ризиків, пов'язаних зі зв'язками високопосадовців російського режиму та їхньої організованої злочинності з російськими бізнес-елітами.

Для нейтралізації ризиків, які створює росія глобальній фінансовій системі та її стабільності, є необхідність виключення росії з FATF та включення її до «сірого списку» або «чорного списку» FATF.

Внесення росії до «сірого списку» або «чорного списку» обмежить її доступ до зовнішніх ринків та вимагатиме від усіх юрисдикцій FATF застосовувати посилену належну перевірку до будь-яких транзакцій, пов'язаних з росією та здійснювати ефективні контрзаходи для захисту глобальної фінансової системи.

Це захистить міжнародну фінансову безпеку, допоможе запобігти складним ухиленням росії від санкцій і позбавить її можливості фінансування війни проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The FATF What we do. URL : https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/what-we-do.html

2. FATF Public Statement on the Situation in Ukraine. URL : https://www.fatf-gafi.org/en/publications/fatfgeneral/documents/ukraine-2022.html

3. FATF Statement on the Russian Federation. URL : https://www.fatf-gafi.org/en/publications/fatfgeneral/documents/ukraine-june-2022.html

4. Outcomes FATF Plenary, 20-21 October 2022. URL : https://www.fatf-gafi.org/en/publications/fatfgeneral/documents/outcomes-fatf-plenary-october-2022.html

5. FATF Statement on the Russian Federation. URL : https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/fatf-statement-russian-federation.html

6. Україна закликає FATF внести росію до «чорного списку» на пленарному засіданні в Парижі через зростання ризиків для глобальної фінансової безпеки. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraine_urges_the_financial_action_task_force_to_blacklist_russia_at_upcoming_paris_plenary_over_increasing_risks_to_global_financial_security-4047

УДК 342.951:351.74

Богдан Святослав,
здобувач ступеня доктора філософії,
Київський кооперативний
інститут бізнесу і права,
м. Київ, Україна

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: *економічна безпека, аграрний бізнес, загрози економічній безпеці аграрного бізнесу.*

Bohdan Sviatoslav,
Ph.D Student,
Kyiv Cooperative Institute
of Business and Law,
Kyiv, Ukraine

THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE'S AGRICULTURAL BUSINESS IN THE CONDITIONS OF WAR

Keywords: *economic security, agrarian business, threats to the economic security of agrarian business.*

In the conditions of the modern geopolitical environment, the agricultural sector is vulnerable to various threats that arise because of war and conflicts. Ensuring the economic security of agrarian business in these conditions requires a comprehensive consideration and analysis of factors that can affect its sustainability and development. In the modern conditions of world development, the topicality of the topic is determined by the extraordinary challenges facing the agricultural sector in the wartime period. Geopolitical conflicts and military threats remain complex realities that can affect Ukraine's economy. In particular, the agricultural sector, which is strategically important for many nations, becomes particularly vulnerable in such conditions.

Impact on production and productivity. The decline in agricultural production and the decrease in productivity are the primary consequences of the war. The destruction of infrastructure, the evacuation of the workforce and the redistribution of land resources lead to a significant reduction in production capacity. Agricultural enterprises are forced to face difficulties associated with equipment losses, reduced efficiency and reduced production capacity.

Loss of property and damage to infrastructure. Military actions often cause significant material losses for the agricultural sector. Losses of property, such as equipment, vehicles, and land, can significantly complicate business operations. Damage to infrastructure such as roads and grain storage facilities leads to lengthy and costly recovery processes.

Lack of access to markets and export restrictions. War often leads to loss of access to traditional sales markets and export restrictions. Agricultural enterprises, accustomed to certain market conditions, are forced to look for alternative ways to sell their products. This endangers the stability and profitability of agricultural enterprises.

Increase in the cost of production and sales. The increase in the cost of resources and energy materials under the influence of military events leads to a significant increase in costs for the production and sale of agricultural products. This introduces an additional factor of uncertainty and complicates financial planning for agricultural enterprises.

Lack of financial support and credit. In the conditions of war, banks can reduce the level of lending to agricultural enterprises, assessing the sector as high-risk. This may lead to the loss of access to the necessary financial resources for functioning and resumption of production.

An effective strategy for ensuring the economic security of agrarian business in wartime requires a comprehensive approach and flexible adaptation strategies. Ensuring the stability of the agricultural sector in the conditions of military conflicts requires the active participation of the state, development and implementation of support measures, as well as relentless monitoring and analysis of the global geopolitical environment.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краєвський В. М., Богдан С. В. Економічна безпека як об’єкт управління в обліково-аналітичній системі аграрного бізнесу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 5 (73), том 2. С. 79–83.

2. Богдан С. В. Економічна безпека логістичних ланцюгів постачань агропродукції в умовах воєнного часу. *Концептуальні засади формування ефективних механізмів менеджменту та логістики в агропродовольчій сфері* : збірник тез ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Умань : Уманський національний університет садівництва, 2023. С. 141–144.

УДК 338.246.8

Бодров Володимир,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЗАСОБИ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ключові слова: *безпека, економічна ризики, загрози, відновлення, повоєнний період.*

Volodymyr Bodrov,
Professor of economics at the
Department of Economics,
entrepreneurship and
business administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROBLEMS OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AND WAYS TO SOLVE THEM IN THE POST-WAR PERIOD

Keywords: *security, economic risks, threats, restoration, post-war period.*

Проблематика економічної безпеки і відповідних трансформаційних процесів з її забезпечення завжди знаходилась в центрі уваги політико-економічного керівництва, експертів, науковців, управлінців різного рівня будь-якої країни, особливо підчас нестабільності, кризових явищ, а тим більше в умовах можливої і цілком реальної війни та повоєнного розвитку національного господарства та бізнесу. Саме такі умови склалися сьогодні в Україні, що вимагає від науковців застосування комплексного підходу до висвітлення болючих питань економічного відновлення держави і пошуку

ефективних шляхів їх вирішення у повоєнний період ще підчас війни, яка триває. В цьому сенсі об'єктивно необхідні чіткі визначення основних геополітичних, геоекономічних і внутрішньо-економічних чинників, викликів і ризиків для економічної безпеки України в процесі зміцнення її обороноздатності та соціогосподарської відбудови, оцінка стану людського капіталу, виділення ключових сфер прискорення відновлення та обґрунтування висновків, рекомендацій для української влади, зокрема тих, хто приймає важливі економіко-політичні безпекові рішення.

Економічна безпека зазвичай інтерпретується як такий стан національної економіки, за якого забезпечуються надійний захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. З огляду на зазначене стан економічної безпеки України у 2023 р. залишається складним. Водночас відносно попереднього періоду (2022 р.) у поточному оцінюванні ризики реалізації загроз економічній безпеці були нижчими. Це можна пояснити оперативно застосованими державою та бізнесом зусиллями та управлінськими рішеннями, які дозволили диверсифікувати діяльність та адаптувати бізнес-моделі до умов війни, відновити (там, де можливо) економічну діяльність, і, хоча би частково, компенсувати збитки у пріоритетних сферах для економічної безпеки держави [1, с. 5].

У найбільш ризиковій зоні залишається показник високого рівня дефіциту державного бюджету, хоча сприйняття інтенсивності впливу цього чинника на економічну безпеку в 2023 р. дещо знизилося відносно минулого періоду, коли він вважався максимально загрозливим як за імовірністю, так і за впливом. Найвагомішими загрозами економічній безпеці є ті, які найчутливіші до руйнівних наслідків війни (високий рівень державного боргу, зменшення трудового потенціалу, фізична чи/або фінансова нестача найбільш важливих ресурсів та матеріально-технічного забезпечення), а також ті, які стосуються спроможності швидкого відновлення та можливості оперативного послаблення накопичених у період війни дисбалансів), а також невизначеності, які формуються внаслідок перебігу повномасштабного російського воєнного вторгнення в Україну (унеможливлення здійснення економічної діяльності на значних територіях, небезпеки та невизначеності у функціонуванні логістичних маршрутів, різного потенціалу диверсифікації виробничих та господарських процесів унаслідок географії ведення бойових дій тощо) [2, с. 9].

Для нейтралізації зазначених та інших ризиків і загроз національній безпеці потрібно звернути увагу на необхідність розробки ґрунтовної стратегії й адекватної політики економічного відновлення України з урахуванням нинішньої ситуації стану війни і можливих сценаріїв повоєнного розвитку. Зрозуміло, така стратегія і політика повинні включати відповідно до того чи іншого сценарію розгортання подій: етапи і послідовність заходів з виділенням першочергових, що мають розпочатися вже зараз під час війни і відкладених на повоєнний період; визначення пріоритетних сфер та відповідних обсягів фінансування; джерела фінансування; індикатори і терміни виконання; механізми регулювання контролю й корекції; створення сприятливих інституційних умов фінансування і реалізації стратегії, зокрема боротьба з корупцією і нецільовим використанням коштів, посилення санкцій, користуючись воєнним станом тощо.

Розпочинати необхідно з визначення критеріїв закінчення війни або критеріїв перемоги (припинення воєнних дій; повна деокупація українських земель та їх повернення разом з населенням в український правовий, соціально-економічний і культурний простір; «заморозка» конфлікту з фіксацією стану до 24.02.2022 р., теж саме – до 2014 р.; ситуація з конфедеративними потугами у напрямку західних сусідів України тощо). Далі має бути проведена інвентаризація наданої протягом останнього року допомоги у всіх її формах (грантова, безоплатна допомога, кредити окремих країн, міжнародних організацій та фінансових інституцій, постачання товарів і послуг на безоплатній і платній основі, ленд ліз і т.п.), за структурою, сферами і пріоритетами фінансування. Паралельно вже зараз необхідно провести адекватну оцінку понесених втрат, включаючи втрату значної частини генофонду нації, втрати матеріальних і культурних цінностей. Наступним кроком є пошуки та визначення донорів і спонсорів економічного відновлення. За попередніми розрахунками втрат від агресії оцінки понесених збитків на сьогодні сягають від 400 до 800 млрд. дол. Зрозуміло, що жодний пул донорів навряд чи зможе зібрати подібну суму без повернення Україні заарештованих на Заході російських активів. Тому актуалізується питання створення спеціального єдиного Фонду економічного відновлення та безпеки, де б акумулювалися всі фінансові ресурси допомоги з різних джерел. Частину цих коштів можна було б виділити на кредити під розумні відсотки для корпоративних та приватнопідприємницьких структур з поверненням цих відсотків у Фонд чи уповноважений ним банк для запуску самофінансування економічного відновлення.

Ефективність стратегії відновлення економічної безпеки у вирішальній мірі визначатиметься правильним вибором пріоритетних сфер фінансування. Такими вже зараз до закінчення воєнних дій мають бути розвиток ОПК, відновлення енергетичної інфраструктури та інфраструктури агропромислового комплексу. Остання принесе швидку віддачу. Паралельно відновлення має охопити соціальну сферу, особливо в частині пріоритетного фінансування охорони здоров'я – реабілітації поранених, захисту материнства, сім'ї і дитинства, допомоги сім'ям загиблих і поранених. Важливим пріоритетом залишається вища освіта, насамперед, підготовка кадрів з інженерно-технічних спеціальностей, публічного, публічно-корпоративного та корпоративного менеджменту, на який значною мірою буде покладено управління реалізацією стратегії і політики безпекового відновлення. Наведеними заходами не вичерпується питання формування ефективної системи економічної безпеки економічного відновлення України, але їх не вдасться оминути у процесі подолання наслідків війни, створення дієвих механізмів підтримки національного господарства та бізнес-середовищ, досягнення європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2023. 14 с. 31 травня. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf

2. Політичні, економічні і структурні наслідки російської агресії для України і світової спільноти. Завдання економічного відновлення України у повоєнний період з врахуванням євроінтеграційних пріоритетів / за наук. ред. В. Юрчишина. Київ : Центр Разумкова, Представництво «Фонду Фрідріха Науманна за Свободу» в Україні, 2023. 120 с. URL : https://razumkov.org.ua/images/2023/04/21/2023_04_consequences_of_the_war_for_ukraine.pdf

УДК 334.722:364.48

Браунагель Андрій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ключові слова: *соціальне підприємництво, сталий розвиток, крауд-фандинг, громадська платформа, фінансування.*

Braunagel Andriy,
Phd student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FINANCIAL SECURITY OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DURING THE WAR PERIOD

Keywords: *social entrepreneurship, sustainable development, crowdfunding, public platform, financing.*

У воєнний період соціальне підприємництво формує потужну інклюзивну платформу забезпечення соціальної безпеки та нормального стану життєдіяльності суспільства з подальшими можливостями для сталого розвитку країни. Механізми державної системи регулювання та підтримки розвитку соціального підприємництва в країнах емерджентного типу, сприяють прискоренню 17-ти Цілей тисячоліття та сталому розвитку країни. Враховуючи глобальний масштаб соціального підприємництва, дослідження та систематизація елементів механізмів державної системи регулювання та підтримки є актуальними для сталого розвитку країни шляхом розширення та популяризації соціального підприємництва країни.

Фінансування соціального підприємництва у воєнний період має важливе значення для підтримки суспільства та врахування усіх потреб, що може бути особливим завданням, оскільки російська-українська війна

призводить до руйнування інфраструктури, втрат робочих місць та загрози життю. Стратегії сприяння фінансовому забезпеченню соціального підприємництва у воєнний період мають бути гнучкими та адаптивними, враховуючи специфічні умови воєнного періоду та потреби спільноти.

Від початку російського вторгнення міжнародні організації та фонди надали фінансову підтримку для відновлення соціальних підприємств у зоні конфлікту. Сьогодні це посилилось грантами на відновлення інфраструктури, надання послуг або стимулювання соціальних ініціатив.

Організації, які займались гуманітарною допомогою, почали надавати фінансову та технічну підтримку соціальним підприємствам для відновлення їх діяльності та допомоги постраждалим. Крім того, активізувалось фінансування через соціальних імпакт-інвесторів, які виявляють інтерес до проектів, спрямованих на соціальні підприємства в умовах кризи. Імпакт-інвестори несуть не лише фінансову підтримку, а й експертні знання. Активізувалось краудфандингові та громадські платформи підтримки. Саме залучення коштів від громадськості через краудфандингові кампанії стало ефективним методом для фінансування соціальних проектів навіть у воєнний період та соціальних підприємств як ключового чинника відновлення.

Соціальні підприємства у воєнний період стикаються з низкою викликів, оскільки конфліктні ситуації можуть важко впливати на економічну, соціальну та політичну ситуацію в країні чи регіоні. Війна призвела до значного руйнування інфраструктури, що ускладнило нормальне функціонування підприємств, включаючи соціальні. Знищення доріг, комунікацій, енергосистем та інших об'єктів ускладнило діяльність соціальних підприємств.

Відбулась значна втрата робочих місць через воєнних конфлікт, який призвів до масового безробіття і втрати робочих місць, що стало викликом для соціальних підприємств, які часто враховують соціальні аспекти зайнятості. Ситуація погіршилась в динаміці споживчого попиту, оскільки відзначається вплив економічної нестабільності, збільшення показника безробіття та змін у споживчих звичках. В умовах воєнного конфлікту уряд переорієнтував свої соціально-економічні пріоритети на потреби безпеки та витрати оборонного комплексу, витрачаючи менше фінансових ресурсів на соціальні програми. Саме тому вкрай стала важлива роль соціального підприємництва у воєнний період. Проте в умовах економічної нестабільності та зменшення інвестицій, саме соціальні підприємства можуть зіткнутися із складнощами в отриманні фінансової підтримки.

Для подолання цих викликів важливо враховувати контекст конфлікту, взаємодія з гуманітарними та розвиненими організаціями, а також шукати нові підходи до вирішення соціальних та економічних завдань. Це включає розвиток адаптивних стратегій, спрямованих на відновлення громад та підтримку учасників соціального підприємництва.

Процес фінансування соціального підприємництва (рис.1) обумовлюють забезпечення грошовими коштами етапи реалізації соціальних інтересів та потреб через інноваційні та сталі підприємницькі підходи. Основна ідея полягає в тому, щоб використовувати підприємницькі підходи у механізмах залучення фінансового забезпечення для досягнення позитивних соціальних змін впроваджуючи перспективні ідеї, соціальні інновації, соціально відповідальні практики, та формуючи соціальні інститути. Процес фінансування соціального підприємництва обумовлює забезпечення кожного етапу забезпечення соціальних інтересів та потреб через інноваційні та сталі підприємницькі підходи. Орієнтиром для соціальних підприємств, які шукають фінансову підтримку маю бути конкретні умови і типи соціального підприємства.

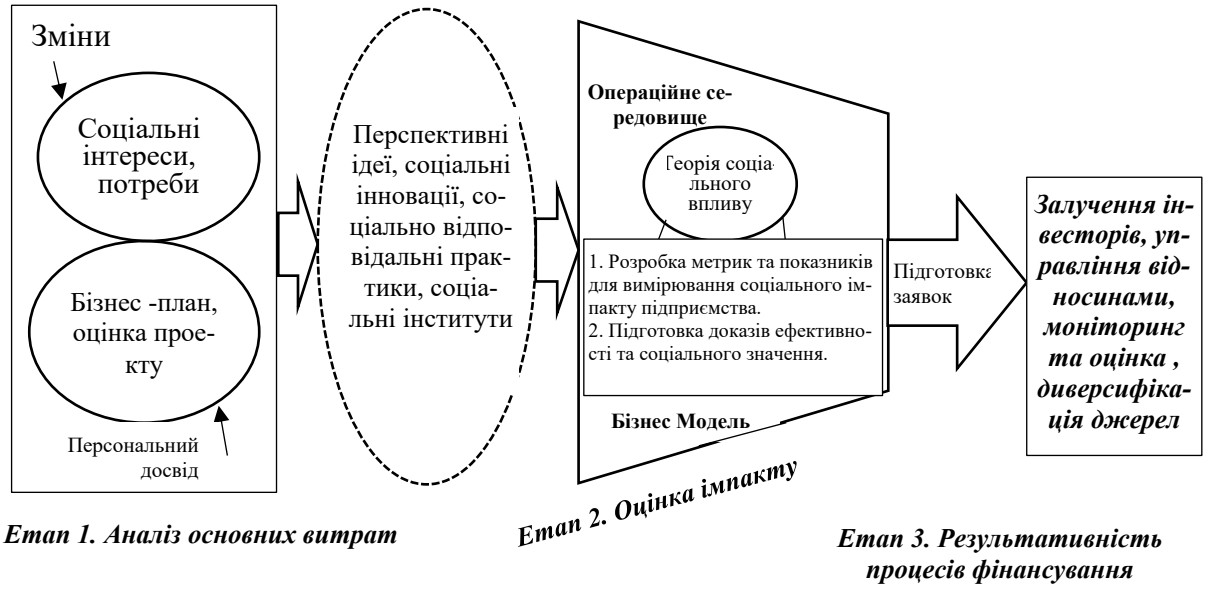

Рисунок 1 – Процесна мапа фінансування соціального підприємництва
Джерело: удосконалено автором [2].

Отже, соціального підприємництво сприяє прискоренню реалізації цілей сталого розвитку і є джерелом соціальної підтримки. Фінансування соціального підприємництва та інструментів фінансового управління процесами при реалізації перспективних ідей, соціальних інновації, соціально відповідальної практики, та формуванні соціальних інститутів займає важливе значення у питаннях відбудови та розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гурочкіна В. В., Махортов Ю. О. Стратегічні напрями інклюзивного розвитку України. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку.* 2018. № 17. С. 35–44. URL : https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2019/12/2019_17_035.pdf (дата звернення: 01.11.2023).
2. Guclu, A., Dees, J. G., & Anderson, B. B. (2002). The Process of Social Entrepreneurship: Creating Opportunities Worthy of Serious Pursuit.
3. Hurochkina V., Reshmidilova S., Bohatchyk L., Telnov A., Skorobogata L., Riabinina N. Modeling Effectiveness of Financial Support for the Social Capital Development in Economic Emergence, WSEAS Transactions on Environment and Development 17 (2021), 262–270. DOI : 10.37394/232015. 2021.17.27 (дата звернення: 15.11.2023).

УДК 342.7

Бубнова Анастасія,
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник:
Параниця Сергій,
канд. юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри правоохоронної діяльності,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: *права людини, правоохоронні органи, воєнний стан.*

Bubnova A.S.,
obtaining higher education
Scientific supervisor:
Paranytsia S.P.,
Doctor of Law, Associate Professor,
Head of the Department
of Law Enforcement,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT BODIES UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

Keywords: *human rights, law enforcement agencies, martial law.*

Питання захисту прав і свобод людини завжди було, є і буде актуальним, адже як показує досвід система захисту прав завжди потребує удосконалення. Права людини є загальнолюдською цінністю, а рівність прав і свобод усіх людей – це найвища суспільна цінність. Розгляд теоретичних і

практичних проблем забезпечення прав і свобод людини є одним із основних напрямів сучасних наукових досліджень у сфері правоохоронної діяльності, що потребує інтегративного поєднання знань багатьох галузей юридичної науки [1, с. 78].

Саме в умовах воєнного стану захист прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства та держави є пріоритетним у діяльності цього правоохоронного органу. З огляду на це гарантування прав людини має переважати у відносинах держави і громадянина, всі функції, які здійснює країна, мають бути направлені на охорону інтересів людини, на забезпечення та захист її прав, свобод та законних інтересів. Можемо погодитись, що «найважливішим завданням правоохоронних органів є захист встановленого Конституцією України суспільного ладу; охорона і захист прав і законних інтересів громадян, підприємств, організацій, установ, суб'єктів усіх форм власності; захист суверенітету та територіальної цілісності України. Водночас діяльність правоохоронних органів спрямована на забезпечення законності і правопорядку, захист прав та інтересів громадян, соціальних груп, суспільства і держави, попередження, припинення правопорушень, застосування державного примусу або заходів громадського впливу до осіб, які порушили закон та правопорядок. Основним напрямком роботи даних органів є реалізація правоохоронної функції, що знаходить свій прояв у діяльності із забезпечення прав, свобод та інтересів особи, протидії та боротьби із правопорушеннями» [2, с. 63].

Варто відзначити, що в разі використання працівниками правоохоронних органів певних заходів, передбачених їхніми повноваженнями, важливо розуміти, що права людини представляють собою імперативний формат, оскільки, отримуючи закріплення у правових нормах, які прописують можливі варіанти поведінки поліцейських, права людини стають правилом, формально визначеним, обов'язковим для всіх, гарантованим відповідними механізмами забезпечення і процедурами захисту [1, с. 79]. Відповідно до ч. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини під час здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлено законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [3]. Обмеження прав і свобод людини в Україні допускається виключно за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань працівників правоохоронних органів в рамках застосування поліцейських заходів.

Так, В. В. Біліченко доречно підкреслює, що «керуючись демократичними засадами розвитку держави, цілком зрозуміло, що діяльність правоохоронних органів будується та здійснюється за принципом дотримання прав людини, який своєю чергою передбачається та регулюється Конституцією України, законами України, відомчими актами та міжнародними нормами. Саме знання працівниками правоохоронних структур основних праві свобод громадян та порядку їх реалізації дає їм змогу правильно орієнтуватися в порядку застосування заходів переконання та примусу щодо кожного окремого громадянина» [4, с. 34].

Таким чином, захист прав людини в діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану є важливою та складною проблемою, яка вимагає уважного підходу та збалансованих рішень. Зокрема, в сучасній демократичній правовій державі окрема людина, її права і свободи визнаються вищою цінністю і за загальновизнаним правилом мають пріоритет стосовно загальних, або державних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яблоновська А. А. Забезпечення прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів. *Правова система держави: проблеми формування та перспективи розвитку в контексті євроінтеграції*. Одеса : ОДУВС, 2022. С. 78–80.

2. Сємко М. О. Роль правоохоронних органів у демократичній державі. *Збірник наукових праць Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».* Харків, 2022. С. 63–65.

3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 № 995_015. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 29.11.2023).

4. Біліченко В. В. Міжнародні стандарти щодо захисту ключових прав та свобод людини в діяльності правоохоронних органів України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія».* Т. 27. Одеса : Гельветика, 2020. С. 30–35.

УДК 001.102:34:004

Буткевич Тарас,
аспірант кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ, Україна

РОЛЬ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ключові слова: *інформація, фінансова безпека, конфіденційність, захист.*

Butkevych Taras,
Postgraduate student
of the Department of Finance,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

THE ROLE OF CONFIDENTIAL INFORMATION IN ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

Keywords: *information, financial safety, confidentiality, protection.*

В умовах необхідності постійного контролю за діяльністю підприємств одним із визначальних напрямків зростання ефективності, стійкості та спроможності управління підприємством є удосконалення системи фінансової безпеки через його окрему складову шляхом формування інформаційно–аналітичного забезпечення, розробки процедур перевірки та підтвердження інформації [2].

Реальна необхідність захисту даних підприємств стає очевидним, оскільки інформаційна безпека є архіважливою при забезпеченні фінансової. Це полягає в достовірному та своєчасному зборі та обробці інформації,

виконання якої є ключовим для неперервного виконання завдань та функцій, що покладені на фінансову безпеку. Своєчасне збирання, систематизація та обробка інформації становлять важливий етап у визначенні стану фінансової безпеки підприємства, що безпосередньо впливає на швидкість, з якою приймаються управлінські рішення та на кроки, що можуть суттєво впливати на майбутній конкурентний статус підприємства [3].

З метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених сторін не тільки щодо відображення фактів фінансово-господарської діяльності, але й завчасному викритті й попередженні про причини та умови, що можуть сприяти виникненню ознак загроз, потрібне інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової складової.

Ефективність системи управління інформаційними ресурсами підприємства та її захистом значною мірою визначає загальний рівень національної безпеки, а будь-які недоліки в структурі й функціонуванні призводить до непоправних збитків в підприємстві.

Шахраї можуть перехоплювати конфіденційну інформацію підприємств шляхом несанкціонованого доступу до неї через незаконне збирання інформації, яка становить комерційну таємницю, незаконним використанням секретної інформації особою або підприємством, не уповноваженим на це її власником [4]

Варто зазначити, що посиленого захисту потребує лише та частина інформації, володіння якою може мати певні вигоди від цього (моральну, матеріальну і т. ін.) для її власника. Тобто необхідно забезпечувати збереження лише тих даних, які становлять комерційною таємницею для підприємства.

Можна виділити найпоширеніші види потенційних загроз безпеці діяльності підприємства у сфері інформаційної складової:

– відсутність регламентованого доступу до файлів даних;

– вільне втручання в програмне забезпечення;

– відсутність протоколювання змін у програмному забезпеченні;

– відсутність регламентації користувачів інформації;

– відсутність дублювання важливих документів на документальних носіях даних;

– часті удосконалення одного і того ж програмного забезпечення різними особами;

– відсутність схем інформаційного забезпечення рівнів управління;

– наявність непідзвітних посадових осіб у системі управління тощо [5].

Білокомірова Я. М. пропонує створювати спеціальний відділ служби безпеки, що буде відповідати за організацію конфіденційного ведення діловодства; створення системи допуску працівників до інформації з різним рівнем захисту; забезпечення збереження, обліку та знищення носіїв конфіденційних даних; виявлення каналів можливого витоку інформації, їх нейтралізацію; проведення профілактичної роботи та службових розслідувань; протидію технічним засобам промислового шпигунства [1].

Щоб запобігти розголошенню комерційної таємниці, на наш погляд, в першу чергу доцільно захистити себе на нормативному рівні щодо неможливості розголошення інформації співробітниками компанії. Адже співробітники підприємств це наймані працівники, які можуть неодноразово змінити своє місце роботи. При наявності відкритого доступу до комерційної таємниці підприємства вони можуть використати інформацію у своїх власних інтересах чи передати її третім особам, що, в свою чергу, може завдати підприємству істотної шкоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білокомірова Я. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2010. № 29. С. 308–312.
2. Белоусова І. А., Сугак Т. О. Пріоритетні напрямки удосконалення інформаційно – аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2019. Вип. 53. С. 80–89.
3. Давиденко Н. М. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту на підприємстві. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка».* Ужгород, 2017. Вип. 1(49), т. 1. С. 248–252.
4. Задірака В. К., Олексюк О. С. Методи захисту фінансової інформації : навч. посібник. Київ : Вища шк., 2000. 460 с.
5. Северина С. В. Інформаційна безпека та методи захисту інформації. *Вісник Запорізького національного університету*. 2016. №1 (29). С. 155–161.

УДК 351.862.6

Бухтіяров Олексій,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри правоохоронної діяльності
Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

БЕЗПЕКА ТА СТАБІЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ключові слова: *підприємницька діяльність, фінансова безпека, господарська діяльність, бюджет, фінансові ресурси.*

Oleksii Bukhtiiarov,
Doctor of Law,
Associate Professor of the Department of Law Enforcement Educational and scientific institute economically of security and customs affairs,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

SECURITY AND STABILITY OF BUSINESS ACTIVITIES AS A COMPONENT ENSURE OF THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

Keywords: *entrepreneurial activity, financial security, economic activity, budget, financial resources.*

Бюджетна система є ключовою та важливою ланкою у фінансовій системі кожної держави, в тому числі і України. Починаючи з 24 лютого 2022 року наша держава проходить через складні випробування, що торкаються кожного сектору суспільного життя, та змінюють звичний до війни

порядок функціонування бюджетної системи. Із введенням воєнного стану усі види правовідносин докорінно змінили свою орієнтацію, а особливо це відобразилось на напрямах бюджетної політики. Вони стали ще більше націлені на забезпечення ефективного фінансування сектору оборони та соціального захисту населення, що потерпає від наслідків війни. Одним із пріоритетних завдань вищих органів державної влади в теперішніх умовах стало і залучення фінансових ресурсів за рахунок міжнародної підтримки нашої держави. Вироблення дієвих напрямків бюджетної політики в умовах воєнного стану є важливим завданням державного управління, що потребує детального аналізу та дослідження.

Наголошуючи на важливості забезпечення безпеки підприємницької діяльності, В. Ф. Грищенко, І. В. Грищенко та О. А. Самофалова дійшли висновку, що «безпека підприємницької діяльності є базисом, фундаментальною основою забезпечення національної безпеки» [1]. Справедливість цього твердження не викликає сумніву. Національна, економічна та фінансова безпека в контексті розуміння значення забезпечення стабільності підприємницької діяльності не можуть існувати без означеного фактору. Під економічною безпекою зазвичай розуміють комплекс організаційно-економічних заходів, які є підґрунтям забезпечення стійкості суб’єкта господарювання до впливу [2, с. 112].

Отже, підтримка підприємницької діяльності, особливо в умовах воєнного стану, є одним із ключових елементів економічної та фінансової безпеки. Підприємницька діяльність є однією з найбільш постраждалих унаслідок російської військової агресії сфер суспільного життя. Багато підприємців вимушено перекваліфікували свою сферу діяльності, змінили місцезнаходження або взагалі скоротили чи припинили свою діяльність унаслідок суттєвого пошкодження чи знищення засобів виробництва, порушення логістики, втрати ринків збуту та інших негативних наслідків бойових дій. Без державної підтримки підприємницької діяльності не можна уявити умови забезпечення фінансової стабільності. Державний захист підприємців та їх діяльності дає останнім можливість належного наповнення внутрішнього ринку якісними товарами та послугами, забезпечує зайнятість населення, підвищення рівня життя громадян і рівня національної економіки в цілому [3, с. 278].

Означене твердження набуває надзвичайної актуальності за воєнних умов. О. С. Солосіч і С. О. Тульчинська до основних особливостей забезпечення економічної безпеки суб’єктів господарювання в умовах воєнного стану відносять: провадження обґрунтованої кадрової політики як у контексті забезпечення фізичної захищеності персоналу, так і щодо оптимізації

структури його кількісного та якісного складу, залучення дистанційних форм трудової діяльності; аналіз асортиментної політики підприємницького утворення, її оптимізація на користь найбільш затребуваних з боку споживачів категорій товарів та послуг; організація адаптивної логістики, комплексний аудит існуючої системи забезпечення та постачання, формування резервних планів на випадок виникнення непередбачених обставин; дебюрократизація системи адміністрування підприємством, що включає в себе не лише зміну прийнятих управлінських підходів, але й поступову цифровізацію процесів управління підприємством; забезпечення інтеграції ризик-менеджменту у бізнес-процеси організації; сценарне моделювання організації повноцінного функціонування підприємства на випадок руйнації складових елементів виробничої інфраструктури; аналіз перспектив здійснення релокації підприємства, складання обґрунтованого плану реалізації таких заходів у випадку територіального наближення активних бойових дій до розташування підприємства [4, с. 197].

Зазначені заходи виступають важливим фактором забезпечення стійкості роботи підприємства в умовах війни. Разом із цим слід зазначити, що вони можуть бути розроблені як методичні рекомендації для суб'єктів, зокрема малого підприємництва, що перебувають у найбільш потенційно вразливих регіонах, з метою розповсюдження за підтримки органів місцевого самоврядування чи органів державної влади на місцях. Водночас державна підтримка підприємництва повинна мати більш широкий характер.

Як справедливо наголошує Д. В. Коробцова, в умовах, що склалися в Україні, важливо створити державно-приватний механізм господарювання, який регулює, з одного боку, відносини у державному секторі економіки, діяльність якого націлена на забезпечення обороноздатності країни і фінанси якого знаходяться під повним контролем держави, а з іншого, – сектор приватного підприємництва, що забезпечує потреби населення, оподаткування якого створює стабільне джерело наповнення бюджетів.

Отже, нормативно-правове регулювання державно-приватного механізму господарювання забезпечує здатність фінансової системи країни вижити, тобто фінансову безпеку держави. Фінансова безпека України, що знаходиться у стані війни, визначається станом обігу фінансових ресурсів із метою забезпечення фінансування армії, оборонної галузі, здатністю підприємств, регіонів, суб'єктів підприємницької діяльності отримати та направити фінансові ресурси на захист країни, на забезпечення систематичного відтворення матеріального виробництва [5, с. 145].

Підсумовуючи викладене, доцільно зазначити, що безпека підприємницької діяльності має стати основою для фінансової стабільності всієї країни, враховуючи найбільш потерпілі від російської військової агресії області. Для її забезпечення доцільно акцентувати увагу на податковому стимулюванні пріоритетних сфер підприємницької діяльності як в оборонній, так і в соціальнозначущій (зокрема, сільськогосподарського виробництва) сферах, розвитку малого підприємництва, створенні умов для стабільного розвитку середніх підприємств, зокрема шляхом спрощення порядку їх державної реєстрації та запровадження системи пільгового кредитування, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грищенко В. Ф., Грищенко І. В., Самофалова О. А. Безпека підприємницької діяльності як складова національної безпеки держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2015. № 12. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=930

2. Москвін Б. Ю. Економічна безпека фінансових інституцій в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка і організація управління.* 2022. № 2 (46). С. 110–119. DOI : https://doi.org/10.31558 /2307-2318.2022.2.11

3. Господарське право України : навч. посіб. / за заг. ред. Н. О. Саніахметової. Харків : Одісей, 2005. 608 с.

4. Солосіч О. С., Тульчинська С. О. Особливості забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи :* зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 груд. 2022 р. / Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ : Політехніка, 2022. С. 197.

5. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. № 2. С. 141–146. DOI : https://doi.org/10.24144/2788- 6018.2022.02.27

УДК 336.64

Варналій Захарій,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: *війна, загрози, безпека, фінансова безпека суб'єктів підприємницької діяльності.*

Varnalii Zakharii,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance,
Taras Shevchenko National
University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

STRENGTHENING THE FINANCIAL SECURITY OF BUSINESS ENTITIES IN THE CONDITIONS OF WAR AND THE RESTORATION OF UKRAINE

Keywords: *war, threats, security, financial security of business entities.*

Фінансова безпека України є не лише складовою національної безпеки, а й визначальною детермінантною сучасної глобальної економіки, що формується шляхом поглиблення і взаємодії транснаціоналізації й міжнародної регіональної економічної інтеграції. Враховуючи багатоаспектність поняття фінансової безпеки, складність взаємозв'язків і взаємозалежності різних її елементів, а також необхідність консолідації економічних і фінансових інтересів громадян, підприємств, регіонів і держави у контексті забезпечення стійкого економічного розвитку України, необхідно розробляти та реалізовувати дієві заходи зміцнення фінансової безпеки України.

Особливого значення фінансова безпека України, зокрема, фінансова безпека суб’єктів підприємницької діяльності, набуває в умовах сучасних викликів та загроз. Зокрема для України, це пандемія COVID 19 та повномасштабна війна російської федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, як продовження гібридної агресії з 2014 року [1].

Фінансова безпека суб’єктів підприємницької діяльності – це невід’ємна складова всієї системи безпеки суб’єкта господарювання, такий його стан, коли суб’єкт може витрачати достатню кількість коштів для забезпечення захисту підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, створюючи умови для розвитку підприємства, гармонізації в часі та просторі його економічних інтересів з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища. На фінансову безпеку суб’єктів підприємницької діяльності України впливає багато чинників, спричинених воєнним станом. Основний із них – нестабільність зовнішнього середовища, що вимагає грамотного фінансового управління та швидких реакцій на виклики. Кожне підприємство, яке працює в умовах воєнних дій, стикається з ситуацією, коли необхідно коригувати бізнес-моделі, зміцнювати фінансову безпеку для того, щоб продовжити функціонування на ринку.

Фінансова безпека суб’єктів підприємницької діяльності враховує пріоритети виживання та розвитку суб’єкта як соціально-економічної системи, необхідність досягнення фінансової стійкості, підтримання фінансової стабільності, забезпечення фінансової рівноваги та збереження фінансової надійності, моніторингу змін рівня безпеки, виявлення та застосування заходів захисту від викликів, ризиків і загроз, розроблення та реалізації стратегій, оцінювання ефективності управління із внесенням необхідних коригувань, що в сукупності сприяє формуванню умов безпеки [2].

Наслідками війни для суб’єктів підприємницької діяльності, що впливають на стан їх фінансової безпеки є: відсутність страхування для покриття воєнних ризиків; зростання ризиків ведення бізнесу через ймовірне випадкове враження ракетою; повна або часткова зупинка або банкрутство комерційних компаній через зруйновані потужності, втрату та звуження ринку збуту в Україні, а також за її межами, невиконані зовнішні контракти, в тому числі через валютні обмеження; релокація підприємств якомога далі від зони бойових дій; масовий відтік кадрів за межі країни та ризик неповернення значної частини громадян України, які виїхали за кордон в пошуках тимчасового притулку від війни; зміна балансу робочої сили за регіонами; заблоковані порти й вузька логістика, що й надалі стримуватимуть розвиток експорту; руйнування ланцюгів постачання сировини та готової продукції,

що призвело до зниження попиту на продукцію; зниження активності банків та заморожування інвестиційних проєктів тощо.

Війна висунула нові ризики, що пов'язані з безпекою: безпека персоналу, безпечні логістичні маршрути, розмінування земель за сприяння Державної служби надзвичайних ситуацій України, зменшення ризиків, пов'язаних з кібербезпекою та безперервністю ведення бізнесу, які зросли через кібератаки та фізичні втрати інформації та майна.

Для мінімізації загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємницької діяльності необхідна реалізація ефективної системи управління фінансами, що здатна забезпечувати компроміс між інтересами розвитку підприємств, наявністю достатнього рівня грошових коштів і забезпеченням платоспроможності. У цьому випадку основними стратегічними цілями діяльності суб'єктів підприємництва є: максимізація прибутку; оптимізація структури капіталу і забезпечення фінансової стійкості підприємств; забезпечення інвестиційної привабливості та покращення конкурентних позицій підприємств на ринку [3].

Внаслідок існування різних загроз, що можуть одночасно стосуватися різних сфер діяльності підприємств виникає об'єктивна необхідність реалізації заходів щодо зміцнення фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, а саме: визначення пріоритетних на сучасному етапі фінансових інтересів суб'єктів і забезпечення їх коригування; аналіз негативних внутрішніх і зовнішніх чинників на стан фінансової безпеки підприємств та своєчасне їх виявлення й усунення; створення та реалізація ефективного механізму зміцнення фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, умов реагування на загрози, їх своєчасного виявлення; обґрунтування, пошук та раціональне використання фінансових ресурсів, необхідних для нормальної безперебійної діяльності підприємств; прогнозування тенденцій, які ведуть до порушення нормального функціонування фінансової системи підприємств та її розвитку; забезпечення зацікавленості керівництва і персоналу в ефективній фінансовій діяльності підприємств; створення сприятливих умов для максимально відшкодування або локалізації завданого збитку; ефективне припинення зазіхань на фінансові ресурси з боку персоналу підприємств та їх ділових партнерів; стимулювати інноваційну активність підприємств для підвищення конкурентоспроможності їхньої продукції.

Зазначені заходи спрямовані на забезпечення збалансованості й стійкості фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності України з метою ефективної реалізації валютної, інвестиційної, фондової, грошово-кредитної політик як передумови результативності ведення їх господарської діяльності як в умовах війни, так і повоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З. С., Бандаренко С. М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний вісник університету. Збірник наукових праць учених та аспірантів.* 2023. Випуск 54. С. 106–113. DOI : https:// doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-106-113

2. Варналій З. С., Мехед А. М. Загрози фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва України та шляхи їх запобігання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка.* 2022. № 4 (221). С. 13–18. DOI : https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/221-4/2

3. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в умовах війни та повоєнного відновлення (науково-експертна та соціологічна оцінка) : монографія / за ред. З. С. Варналія та Г. Ш. Катамадзе К. : КМ-Букс, 2023. 240 с.

УДК 330.3:338.4:658

Грищенко Світлана,
канд. пед. наук, ст. дослідник,
доцент кафедри комп'ютерних та
інформаційних технологій і систем;
Філоненко Михайло,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
завідувач кафедри комп'ютерних та
інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: *економічна безпека, підприємство, комплексний підхід.*

Svitlana Hryshchenko,
PhD (Pedagogy), senior researcher
in the specialty
Automation and computer-integrated
technologies,
associate professor of Computer and
information technologies and systems
sub faculty;
Mukhailo Filonenko,
PhD in Physics, Associate Professor
of the Department of experimental
and theoretical physics and astronomy,
Associate Professor head of the
Department computer and information
technology and systems,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

INTEGRATED APPROACH TO ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES

Keywords: *economic security, enterprise, integrated approach.*

Одним із важливих складових успішної діяльності є процес забезпечення економічної діяльності підприємства. Специфічними особливостями даного процесу є і забезпечення фінансовою складовою і фінансовими ресурсами, і вид діяльності, і активність інноваційно-інвестиційної діяльності, а також кількість, якість та професіоналізм персоналу. Тут важливий комплексний підхід на кожному підприємстві. Підходячи комплексно до даного питання слід наголосити, що розроблення системи, безпеки економічної діяльності, визначення та врахування різноманітних чинників сприяють досягнення інтересів суб'єктів господарювання.

Різні аспекти забезпечення економічної безпеки досліджували як вітчизняні науковці: Алькема В.Г. [2], Деменська А.М. [1], Копитко М.І. [2], Корчевська Л.О. [1], Лаптєв С.М., Сідак В.С. [2].

Науковці Корчевська Л.О. та Деменська А.М. [1] досліджуючи поняття «*економічна безпека підприємства*», звертаються до заходів її гарантування і стверджують, що дану категорію доцільно трактувати як міру гармонізації економічних інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища за умов гарантування захисту від дестабілізуючих чинників у конкретних геопросторовочасових координатах шляхом запровадження правових, фінансових, організаційних, технічних і соціально-психологічних заходів.

Доцільно зупинитися на основних чинниках внутрішнього середовища економічної безпеки підприємств, а саме це загрози, виклики, небезпеки, що штучно обумовлені самим персоналом організацій та підприємств, проблемами технологій, забезпечення фінансовою складовою, тощо. Доцільно ще додати внутрішні загрози [2, с. 186]:

- забезпеченість оборотними коштами;
- фінансування інноваційної діяльності;
- технологічний потенціал;
- залежність виробництва від постачальників;
- вартість енергоносіїв та інших ресурсів;
- плинність кадрів;
- система підготовки та перепідготовки кадрів;
- моральний та фізичний стан матеріально-технічної бази;
- кваліфікація персоналу;
- форми та методи організації виробництва;
- використання виробничих потужностей, тощо

Аналізуючи наукові джерела [1], варто додати що вагомий вплив має кожен індивід, тип характеру, умови виховання, рівні освіти та життя і це не повний перелік. Тому у процесі комплексної безпеки економічної діяльності важливою складовою настання загроз і небезпек зі сторони персоналу є перевірка кожної особистості, що претендує на вакантну посаду.

Дані, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані для формування і вдосконалення тактики та стратегії комплексного економічного захисту підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корчевська Л. О., Деменська А. М. Концептуальні підходи до визначення економічної безпеки підприємства. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-Навігатор».* 2011. № 24 (3). С. 40–47.

2. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств : монографія / Лаптєв С. М., Алькема В. Г., Сідак В. С., Копитко М. І. ; за ред. М. І. Копитко. К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 508 с.

УДК 341.018:(470)(1-651.1):327(477)

Гурочкіна Вікторія,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
Ірпінь, Україна;
Ратке-Маєвська Анна,
доктор філософії у галузі
політичних наук,
доцент Інституту політології
та державного управління,
Університет Зеленої Гури,
Інститут економіки та фінансів,
Польща

ДОСВІД ДЕРЖАВ У СФЕРІ САНКЦІЙ ТА ВОЄННИХ РЕПАРАЦІЙ. У ПОШУКАХ РІШЕНЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: *воєнні репарації, економічні санкції, активи, майно, фінансова система, відбудова, прозорість, інфраструктура.*

Viktoriia Hurochkina,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics,
Entrepreneurship and Business Administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine;
Anna Ratke-Majewska,
PhD in Social Sciences in the field of
Political Science,
Assistant Professor at the Institute of
Political Science and Public Administration -
in its Department of Contemporary history
and political Thought,
University of Zielona Gora,
Institute of Economics and Finance,
Poland

EXPERIENCE OF STATES IN THE FIELD OF SANCTIONS AND WAR REPARATIONS. IN SEARCH OF SOLUTIONS FOR UKRAINE.

Keywords: *war reparations, economic sanctions, assets, property, financial system, reconstruction, transparency, infrastructure.*

Репарації як специфічна форма воєнної компенсації, є різновидом «компенсації, що виплачується агресором після перемоги над ним або його правонаступником за всі види втрат і збитків, понесених під час військових дій та під час окупації атакованими та окупованими країнами» [1], а її типові форми відшкодування включають реституцію, конфіскацію майна, оплату готівкою або доставку товарів [2].

Процеси компенсації країнам, які постраждали від збройних конфліктів, пройшли значну еволюцію від початку свого розвитку до сьогодення – від питання реалізації «права переможця» до встановлення механізмів компенсації збитків, завданих внаслідок воєнних дій. Репарації та санкції є важливими інструментами міжнародної політики, які сприяють відновленню та виплаті компенсації збитків у післявоєнний період та послабленню негативного впливу держав чи інших суб'єктів, які порушують міжнародне право, у тому числі використовують терористичні методи, порушують права людини або навмисно здійснюють дестабілізацію суверенної держави. Політика санкцій реалізується через різні види та засоби покарання за вчинені правопорушення, передбачені законом, і має економічні, фінансові, військові та дипломатичні інструменти.

Для розуміння міжнародної ролі та обсягу воєнних репарацій вирішальне значення мали положення ст. 3 Четвертої Гаазької конвенції 1907 р. і Версальського договору. Сучасна міжнародна практика доводить, що серед правових наслідків завершеної війни можна виділити як міжнародно-правові вимоги однієї держави до іншої держави (в основному внаслідок втрат і руйнувань, спрямовані від свого імені), так і міжнародно-правові вимоги однієї держави проти іншої держави у зв'язку зі збитками фізичних або юридичних осіб, а також позови фізичних або юридичних осіб до іноземної держави або її фізичних і юридичних осіб, сформульовані на основі національного права [3; 4].

Міжнародні організації та державні суб'єкти, які впроваджують політику санкцій, включають: Раду Безпеки ООН, Європейський Союз, США, Міжнародний валютний фонд та Світову організацію торгівлі. Слід враховувати, що

ефективність санкцій може бути обмеженою, хоча їх наслідки для суспільства країни-агресора все ж можуть бути значними. Санкції також стають предметом дискусій у зв'язку з питаннями етики та справедливості, а також їхнім реальним впливом на політичні рішення та міжнародні відносини. Крім того, методи, які впроваджує Європейська комісія для протидії фінансуванню тероризму та сепаратизму, а також ті що спрямовані на посилення боротьби із тіньовою економікою та незаконним виведенням активів, які нерозривно пов'язані та залежать від прозорості інформації про шлях до консолідації та зміцнення політики єдності Європейського Союзу.

Таким чином, теорія і практика міжнародних відносин свідчить про доцільність посилювання розумних та спеціальних економічних санкцій для країн-агресорів, які провадять операції між пов'язаними особами в частині трансфертного ціноутворення як інструменту фіскальної політики країн-учасників зовнішньоекономічних відносин, що в цілому сприятиме упередженню ризиків фінансування тероризму й сепаратизму та приглушення воєнних конфліктів в країнах жертвах [5, с. 417].

Як приклад впровадження ефективних репарацій розглянемо випадок Іраку, де вторгнення та окупація Кувейту в 1990-1991 роках зумовили необхідність вирішення питання репарацій. Міжнародне співтовариство не тільки визнало право кувейтців та інших потерпілих (держав, фізичних та юридичних осіб) на компенсацію, а й створило специфічний інституційний механізм досягнення цієї мети – Компенсаційну комісію ООН (UNCC) [6], яка була заснована відповідно до резолюції Ради Безпеки № 692 від 20 травня 1991 року (прийнятої на основі глави VII Статуту Організації Об'єднаних Націй, яка уповноважує Раду Безпеки підтримувати міжнародний мир і безпеку).

Комісія ООН з репарацій зобов'язала Ірак виплатити Кувейту приблизно 3 мільярди доларів за шкоду, завдану навколишньому середовищу під час вторгнення в 1990 році, у рамках пакету воєнних репарацій у розмірі 52,4 мільярда доларів [7]. Як зазначено в резолюції, «Ірак виконав свої міжнародні зобов'язання щодо компенсації всім заявникам, яким Комісія присудила компенсацію за прямі збитки, шкоду – в тому числі екологічну шкоду та виснаження природних ресурсів – або шкоду, заподіяну іноземним урядам, громадянам і корпораціям внаслідок його незаконних вторгнення й окупацію Кувейту» [8].

Успішні результати цієї комісії підтверджують, що міжнародна спільнота може гарантувати реалізацію прав потерпілих від збройної агресії щодо компенсації та вимагати від агресора виплатити необхідні суми. Цей

механізм може служити моделлю, зокрема в деяких аспектах, для процесу відшкодування Україні військових збитків, завданих агресією рф у період з 2014 по 2023 роки.

Варто також згадати випадок досвіду Польщі у відбудові після Другої світової війни. Після закінчення війни Польща була включена до східної репараційної зони відповідно до положень Потсдамської конференції 1945 р. Репарації з цієї зони надавалися безпосередньо СРСР, який погоджувався задовольнити вимоги Польщі щодо репарацій. У результаті 16 серпня 1945 р. Польща підписала з СРСР угоду про відшкодування збитків, заподіяних німецькою окупацією, яка регулювала розмір і порядок пільг для Польщі. Угода також уточнювала порядок і обсяг задоволення польських вимог про репарації з радянської окупаційної зони Німеччини та про участь СРСР у репараціях із західних окупаційних зон. Крім того, на підставі цієї угоди влада СРСР відмовлялася на користь Польщі від усіх претензій на німецьке майно та інше німецьке майно на всій території Польщі (за Потсдамською угодою Польща отримувала колишні німецькі східні території).

Ситуація підпорядкування Польщі СРСР зберігалася в роки після закінчення Другої світової війни, впливаючи на ключові сфери внутрішньої та зовнішньої політики Польщі. Після смерті Сталіна ця залежність не зменшилася, про що свідчить питання репарацій. У 1953 році відбулися переговори між урядом СРСР і делегацією НДР з метою зміцнення політичного та економічного становища цієї колишньої радянської окупаційної зони. Домовленості, досягнуті в ході переговорів, були включені в текст «протоколу про припинення стягнення німецьких репарацій і про заходи щодо полегшення фінансово-економічних зобов'язань НДР». Таким чином НДР була звільнена СРСР від обов'язку виплати решти суми репарацій. Це, у свою чергу, призвело до наслідків для іншого утворення Східного блоку – Польської Народної Республіки. Тому Рада міністрів Польської Народної Республіки прийняла декларацію щодо воєнних репарацій, в якій зазначалося, що: «Беручи до уваги, що Німеччина вже виконала значною мірою свої компенсаційні зобов'язання, що поліпшення економічного становища Німеччини є в інтересах її мирного розвитку, Уряд Польської Народної Республіки - бажаючи робити подальший внесок у вирішення німецької проблеми в мирному і демократичному дусі та відповідно до інтересів польського народу і всіх миролюбних народів - постановив відмовитися від виплати компенсацій Польщі з 1 січня 1954 р.» [8; 9].

У літературі досі точаться суперечки щодо обґрунтованості відмови Польщі від воєнних репарацій [10, 11]. Ці суперечки також час від часу знову виникають на політичній арені, впливаючи на форму польсько-німецьких відносин (і суспільні настрої).

У 2023 році новою версією цього все ще актуального питання стала ухвалена Радою міністрів Республіки Польща постанова про необхідність врегулювання у польсько-німецьких відносинах питання репарацій, компенсацій та відшкодування збитків, завданих Польщі та полякам, які постраждали через незаконний напад Німеччини на Польщу в 1939 р. і подальшу німецьку окупацію. Його метою було підтвердити, що ні за часів ПНР, ні після відновлення Польщею незалежності у 1989 р. питання репарацій не було остаточно закрите [8]. Це питання постійно повторюється у зовнішній політиці, що може стати важливим уроком для інших країн, які, можливо стикаються із тією ж проблемою.

Слід також зазначити, що після Другої світової війни багато країн отримали репарації або компенсацію за збитки. Таким чином, Німеччина стала найяскравішим прикладом практики виплати репарацій на відновлення економіки та інфраструктури. Після війни Німеччина зазнала великих руйнувань і зазнала величезних втрат. Згідно з Паризькими угодами 1947 р. Німеччина була зобов’язана виплачувати репарації в різних формах (грошових, товарних). Однак у середині 1950-х років деякі репарації були скасовані та скорочені, і Німеччина зосередилася на відродженні своєї внутрішньої економіки за допомогою Плану Маршалла (Програма реконструкції Європи) та ефективного використання допомоги.

Японія, одна з держав Осі під час Другої світової війни, також зазнала великих руйнувань. Тим не менш, за Потсдамськими угодами 1945 року вона була зобов’язана виплатити компенсацію країнам, які стали жертвами агресії. Як і Німеччина, Японія також стала бенефіціаром економічної допомоги, особливо з боку Сполучених Штатів. Таким чином японська економіка отримала шанс відновитись і брати участь у світовій торгівлі.

Наведені випадки свідчать про те, що повернення державою-агресором репарацій не виключають можливості отримання міжнародної допомоги та активної участі в наступні роки в міжнародних економічних програмах. Це стабілізує світову економіку, прискорює регулювання глобальних міжнародних відносин у повоєнний період. У свою чергу, країни-одержувачі репарацій мають шанс на відновлення та розвиток у наступні повоєнні роки з урахуванням їх економічної та соціальної стабілізації. Однак

ефективне використання репарацій завжди залежить від ефективного управління, прозорості та стратегії відновлення національної економіки.

Посилаючи наведені міркування на російсько-українську війну, варто зазначити, що 16 березня 2022 року Міністерство фінансів США та Міністерство юстиції США оприлюднили прес-реліз щодо переговорів міністра фінансів Джанет Єллен та прокурора Генерал Меррік Гарланд з представниками Австралії, Канади, Німеччини, Франції, Італії, Японії, Великобританії та Великої Британії. Європейська комісія створила спеціальну робочу групу під назвою REPO (акронім від Російські еліти, довірені особи та олігархи, англ. Russian Elites, Proxies and Oligarches) [12].

Відповідно до Рішення про REPO [13]:

– заблокували або заморозили активи підсанкційних росіян на фінансових рахунках та економічні ресурси на суму понад 30 млрд дол США;

– імобілізували активи Центрального банку рф на суму близько 300 млрд дол США;

– російські яхти та інші кораблі були захоплені, заморожені або затримані;

– арештовано або заморожено елітне майно, що належить росіянам;

– обмежено доступ Росії до світової фінансової системи, що ускладнило російській стороні придбання технологій для введення агресивної війні в Україні.

16 березня 2023 року сума блокування оцінювалася в 565 мільярдів доларів. У березні 2023 року у зв'язку з санкціями проти російської агресії в Україні Багатостороння робоча група REPO заблокувала або заморозила російські активи на 58 мільярдів доларів США.

Боротьба у фінансовому, освітньому та інформаційному просторі триває, і сьогодні важливо враховувати практичний досвід інших країн при розробці майбутнього механізму компенсацій для України. Зокрема, це включає:

– посилення механізму забезпечення прозорості даних скаржників;

– траншеве фінансування процесів відбудови інфраструктури за умов набуття власником права власності на пошкоджене або знищене майно з 01.01.2023;

– встановлення правил для розподілу репарацій (зважаючи на те, що репарації спочатку базуються на відшкодуванні для урядів, які встановлюють правила для своїх громадян, індивідуалізація претензій повинна бути пріоритетом для урядів);

– контроль оцінки прийнятності претензій та розміру компенсації;

– визначення строків платежів та їх черговості;

– забезпечення цифровізації процесів компенсації.

Слід також враховувати, що масштаб компенсації для України може бути великим, а це означає, що процеси визнання та реалізації репарацій з боку держави-агресора можуть тривати довго, що також вплине на довгостроковий характер компенсації. З іншого боку, покращений рівень цифровізації може сприяти швидшому вирішенню питання механізму компенсації для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mieczysław Stolarczyk, Reparacje wojenne dla Polski od Niemiec w latach 1945–2020, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, nr 2, s. 172.

2. Jerzy Kranz, Polsko-niemieckie kontrowersje prawne – próba syntezy, [w:] Przełom i wyzwanie. XX lat polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy 1991–2011, red. nauk. W. M. Góralski, Warszawa 2011, s. 490.

3. Досвід Компенсаційної комісії ООН та висновки для відшкодування Україні. URL : https://dc.org.ua/news/dosvid-kompensaciynoyi-komisiyi-oon-ta-vysnovky-dlya-vidshkoduvannya-ukrayini

4. Компенсаційна комісія ООН – перспектива фінансування відновлення довкілля в Україні після війни із рф. URL : http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/Kompensatsijna-komisiya-OON.pdf

5. Гурочкіна В. Економічні санкції як інструмент послаблення економіки країни-агресора: ефективність та прогноз. *Фінанси, економіка, право vs війна* : збірник тез Міжнародного конгресу, м. Ірпінь, 27 квітня 2022 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 930 с. ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.

6. Michał Sopiński, Reparacje wojenne od Niemiec w aspekcie prawnym oraz politycznym, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego”. 2022; III (III), s. 63, 65.

7. Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 29350 w sprawie reparacji wojennych od Niemiec. URL : https://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=684454A1

8. Beata Komarnicka-Nowak, Nieważność zrzeczenia się przez Polskę reparacji wojennych. URL : https://www.rp.pl/rzecz-o-prawie/art36996221-komarnicka-nowak-niewaznosc-zrzeczenia-sie-przez-polske-reparacji-wojennych

9. Anna Korzeniewska-Lasota, Reparacje wojenne od Niemiec. Perspektywa historyczno-prawna, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego". 2022; III (III), s. 38–58.

10. Jan Sandorski, Nieważność zrzeczenia się przez Polskę reparacji wojennych a niemieckie roszczenia odszkodowawcze, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" nr 3, 2004.

11. Uchwała w sprawie konieczności uregulowania w stosunkach polsko-niemieckich kwestii reparacji, odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu strat, jakie Polska i Polacy ponieśli z powodu bezprawnej napaści Niemiec na Polskę w 1939 r. oraz późniejszej okupacji niemieckiej. URL : https://www.gov.pl/web/premier/uchwala-w-sprawie-koniecznosci-uregulowania-w-stosunkach-polsko-niemieckich-kwestii-reparacji-odszkodowania-i-zadoscuczynienia-z-tytulu-strat-jakie-polska-i-polacy-poniesli-z-powodu-bezprawnej-napasci-niemiec-na-polske-w-1939-r-oraz-pozniejszej-okupacji-niemieckiej

12. Росія навряд чи добровільно погодиться відшкодувати сотні мільярдів доларів заподіяних Україні збитків. Як отримати ці кошти від агресора? URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/18/684292/

13. Russian Elites, Proxies and Oligarchs. URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/e%20n/statement_22_4232

УДК 004.7:538.56:519.25

Давиденко Надія,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ключові слова: *загроза, фінансова безпека, стійкість, криза.*

Davydenko Nadiia,
Doctor of Economics, Professor,
Head of Department Of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ENSURING FINANCIAL SECURITY IN MODERN CONDITIONS

Keywords: *threat, financial security, stability, crisis.*

На сьогодні Україна має серйозні загрози щодо власного державного суверенітету та територіальної цілісності. Значний вплив на фінансову безпеку країни мала тривала гібридна війна, яка триває з 2014 року. До цього в 2020 р. приєдналася криза, яка була породжена пандемією COVID-19. На сьогоднішній день ми маємо майже два роки повномасштабної військової агресії росії, що радикально вплинула нашу країну та фінансову систему зокрема. Ця ситуація не лише змінила акценти державного фінансового планування, а й вийшла далеко за межі суто фінансової політики, оскільки мала вплив на всі аспекти національної безпеки не тільки України, а й всього світу.

В свою чергу, фінансова безпека підприємств є ключовою складовою економічної безпеки держави. Вона охоплює фінансовий, грошово-кредитний, валютний, банківський, бюджетний та податковий аспекти та полягає в збалансованості та здатності протистояти впливу внутрішніх та зовнішніх

негативних факторів. Фінансова безпека підприємств є основою для ефективного функціонування національної економічної системи та сприяє її економічному зростанню [6].

На наше переконання, основними складовими елементами механізму для забезпечення фінансової безпеки підприємств є наступні:

– інформаційно-організаційна, що включає в себе складові механізму для забезпечення фінансової безпеки підприємства. До складу даної групи відносять принципи, функції, методи та інструменти управління фінансовою безпекою підприємства. Система забезпечення фінансової безпеки підприємства включає організаційний, інформаційно-аналітичний, нормативно-правовий та програмно-технічний аспекти [5];

– функціонально-аналітична, що включає в себе елементи, які спрямовані на діагностику фінансової безпеки підприємства, оцінку управління безпекою та ідентифікацію можливих ризиків та загроз. Дана група також включає в себе формування концепції стратегічного управління фінансовою безпекою підприємства на основі отриманих даних, обґрунтування обраної стратегії та аналіз її реалізації в системі управління фінансовою безпекою підприємства [4];

– контрольно-моніторингова складова, що відповідає за проведення контролю та моніторингу процесу впровадження стратегії управління фінансовою безпекою підприємства та за її коригування на основі оцінки результативності управління фінансовою безпекою.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємств необхідна чітка взаємодія всіх учасників цього процесу з метою забезпечення координації та узгодженості їхніх зусиль. Від цього залежить кінцевий результат і досягнення поставленої мети. Кожен учасник процесу забезпечення фінансової безпеки повинен чітко розуміти, які саме і хто виконує конкретні завдання і персональну відповідальність кожного. Основні заходи з забезпечення фінансової безпеки на підприємстві повинні бути відомі всім учасникам процесу та всім працівникам підприємства, щоб вчасно виявляти потенційні та реальні загрози, запобігати їх виникненню та негативному впливу на діяльність підприємства [1]. Одночасно, ряд засобів, способів та методів забезпечення фінансової безпеки повинен бути конфіденційним і відомим лише обмеженому колу учасників процесу, що дозволяє більш ефективно протистояти різноманітним загрозам і вчасно запобігати завданню шкоди підприємству [3].

Для уникнення загроз фінансовій безпеці підприємства важливим є визначення завдань, які вимагають пріоритетного реагування, зокрема [2]:

– забезпечити та постійно удосконалювати рівень кваліфікації працівників;

– розвивати техніко-технологічні можливості та потужності підприємства для досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності;

– прагнути до високої ефективності управління підприємством;

– забезпечити фінансову стійкість та економічний зріст підприємства.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємств необхідна дієва система фінансового управління, яка буде спроможна забезпечити баланс між інтересами розвитку підприємства, наявністю достатнього рівня фінансових ресурсів і забезпеченням його платоспроможності. У цьому випадку ключовою стратегічною метою підприємства має бути максимізація прибутку; оптимізація структури капіталу та забезпечення платоспроможності й фінансової стійкості; забезпечення інвестиційної привабливості.

Отже, в умовах сучасних викликів проблема забезпечення фінансової безпеки підприємств набуває важливого тактичного та стратегічного значення. Адже від того, наскільки прибутково буде здійснювати свою діяльність підприємство, залежить благополуччя всієї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєв А. А., Галенко В. М. Фінансова безпека аграрних підприємств України в умовах правового режиму воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. Вип. 45. DOI : https://doi.org /10.32782/2524-0072/2022-45-63

2. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних формувань : монографія. К. : ЦП «Компринт», 2013. 357 с.

3. Орлик О. В. Напрямки формування надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 січня 2014 р. Дніпропетровськ : ФОП Дробязко С.І., 2014. С. 306–309.

4. П'ятницька Г. Т., Федулова І. В. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. *Ефективна економіка.* 2020. № 7. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8059

5. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / за ред. Т. Г. Васильціва. Львів : ВИДАВНИЦТВО, 2012. 386 с.

6. Financial and economic security of agricultural enterprises in the Ukraine / Davydenko N., Wasilewska N., Wasilewski M., Titenko Z. Annals of the Polish association of agricultural and agribusiness economists 2019. URL : https://rnseria.com/resources/html/article/details?id=194053

УДК 336.1

Довгань Людмила,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВО-СОЦІАЛЬНІ ЄВРООРІЄНТИРИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: *економічна безпека, фінансово-соціальні показники, євро орієнтири, темпи приросту валового внутрішнього продукту, валовий внутрішній продукт на одну особу.*

Liudmyla Dovgan,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of public finances,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FINANCIAL AND SOCIAL EURO BENCHMARKS AS A NECESSARY CONDITION FOR THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Keywords: *economic security, financial and social indicators, euro benchmarks, growth rates of gross domestic product, gross domestic product per person.*

Війна в Україні і на Близькому Сході виявила нові тенденції світового економічного розподілу країн демократичного табору і тоталітарних режимів. В епіцентрі протистояння опинилась Україна разом із своїми євро уподобаннями, які вона наполегливо відвойовує уже понад десять років. Майбутнє України об’єктивно пов’язане з її євроінтеграційними процесами, які

дадуть змогу не тільки активізувати економіку країни і посилити соціальні гарантії населення, але й зміцнити національну безпеку, суверенітет, територіальну цілісність, відстояти демократичні підвалини, які, останнім часом, внаслідок військової агресії зазнають ревізії. З іншого боку, для Європейського континенту існування інтеграції демократичних країн відіграє ключову роль економічного розвитку третього тисячоліття не тільки у Європі, але і у світовому вимірі.

Постановка завдання полягає у визначенні напрямів євроінтеграційних процесів в Україні і фінансово-соціальних чинників, які забезпечать економічну безпеку країни-кандидата в умовах широкомасштабної російської інтервенції. Актуальність і необхідність євроінтеграції України визначається збалансованим і стійким соціально-економічним прогресом в об'єднанні країн без внутрішніх кордонів і утворенням економічного і валютного союзу.

Для реалізації поставленого завдання слід визначити коло показників фінансового і соціального сектору України, які виявляють найбільший вплив, а також провести порівняльну характеристику вказаних чинників з аналогічними показниками країн Євросоюзу для виявлення можливих резервів і опрацювань у цій сфері.

До фінансових чинників (євро орієнтирів) слід віднести, зокрема. Темпи приросту (зниження) ВВП, ВВП на одну особу, темпи приросту (зниження) промислової продукції, зміни споживчих цін, зміни цін виробників промислової продукції. Соціальну сферу євро орієнтирів будуть характеризувати такі показники: територія та рівень зростання (зниження) чисельності населення, середня очікувана тривалість життя при народженні у жінок і чоловіків, рівень участі жінок і чоловіків віком від 15-64 роки в робочій силі, рівень безробіття. Для порівняння візьмемо Україну, країни Євросоюзу, США (табл. 1). Оскільки війна в Україні суттєво вплинула на всі названі показники, то для нейтралізації впливу для порівняння візьмемо кінець 2021 року.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика фінансово-соціальних показників України, США і країн Євросоюзу

Показники	Україна	США	Греція	Іспанія	Італія	Нідерланди	Німеччина	Польща	Франція	Швеція
1.Територія, тис.км²	603,5	9629,1	132	506	301,3	41,5	357	312,7	551,5	450
2.Середньорічна чисельність населення, млн	41,2	331,9	10,6	47,4	59,1	17,5	83,2	37,7	67,8	10,4
3. Темпи приросту (зниження) ВВП, % до попереднього року	3,4	5,9	8,4	5,5	7,0	4,9	2,6	6,9	6,8	5,4
4. ВВП на одну особу, тис.дол.США	19,3	56,5	24,9	30,5	31,3	46,7	40,7	29,5	35,5	45,2
5.Темпи приросту (зниження) промислової продукції, % до попереднього року	1,9	-	10,4	7,3	12,1	4,9	4,7	14,5	6,1	7,3
6.Зміни споживчих цін, % до попереднього року	9,4	4,7	1,2	3,1	1,9	2,7	3,1	5,0	1,6	2,2
7.Зміни цін виробників промислової продукції, % до попереднього року	40,8	9,0	11,9	17,3	13	16,5	9,7	9,8	9,3	11
8.Рівень зростання (зниження) чисельності населення, % до попереднього року	-0,9	0,7	-0,5	-0,1	-0,5	0,5	0,0	-0,5	0,3	0,6
9.Середня очікувана тривалість життя при народженні у жінок/ чоловіків, роки	74,4/ 65,2	81,1/ 76,2	82,9/ 77,4	86,2/ 80,4	84,9/ 80,5	83/ 79,7	83,3/ 78,4	79,6/ 71,6	85,5/ 79,3	84,9/ 81,3
10. Рівень участі жінок/ чоловіків віком від 15-64 роки в робочій силі, %	61,9/ 72,7	66,2/ 73,6	59,5/ 74,4	69,4/ 77,1	55,6/ 73,2	79,5/ 85,9	74,3/ 82	61,7/ 74	68,5/ 73,5	78,9/ 86,5
11. Рівень безробіття, % до робочої сили	9,9	-	14,7	14,8	9,5	4,2	-	3,4	-	8,8

**Джерело: [1, с. 351–376].*

Як засвідчують дані таблиці, євроінтеграцію України слід розглядати як беззаперечну умову посилення економічної безпеки держави, оскільки найважливіші фінансові і соціальні чинники в Україні суттєво поступаються аналогічним показникам США і країн Євросоюзу. Прослідковується чіткий взаємозв'язок між стабільністю економічної бази і досягненнями соціальної політики в різних країнах, причому територія і чисельність населення не завжди відіграє вирішальну роль у досягненні високих показників.

Висновки. Євроінтеграційні процеси в Україні слід розглядати не тільки у формі простого інституційного входження в Євросоюз, але і як цілу підсистему міжнародних відносин, складовими якої є соціально-економічна інтеграція, фінансова кооперація, європейська економічна система безпеки, гуманітарно-цивілізаційна консолідація [2, с. 410].

Переваги євроінтеграції для України очевидні. Вони дадуть змогу через подальший демократичний розвиток забезпечити державі вдосконалення політичної системи та сфери захисту прав людини, формування сучасної моделі менеджменту та ведення бізнесу, закріплення міжнародного образу країни як конкурентоспроможної та інвестиційно привабливої [2, с. 410]. Україна, володіючи однією з найбільших територій і людським потенціалом серед країн Євросоюзу, має всі підстави посилити економічну безпеку країни через покращення фінансово-соціальних євро орієнтирів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистичний щорічник України за 2022 рік / Державна служба статистики України / за ред. І. Є. Вернера. К., 2023. С. 351–376. URL : https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_u.pdf

2. Шульга В. О. Євроінтеграційні процеси в Україні: здобутки та перспективи. *Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку* : зб. наук. статей за матеріалами І наук.-практ. конф. з європ. права, м. Харків, 24 квіт. 2018 р. Харків, 2018. С. 407–412.

УДК 338.22.021.1

Жаліло Ярослав,
д-р екон. наук, ст. наук. співр.,
заступник директора,
Національний інститут
стратегічних досліджень,
м. Київ, України

КАТЕГОРІЯ «СТІЙКІСТЬ» У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: *стратегія, економічна безпека, економічна стійкість, економічна адаптивність, мережева модель стійкості.*

Zhalilo Yaroslav,
Doctor in Economics, senior researcher,
Deputy director,
National Institute for Strategic Studies,
Kyiv, Ukraine

CATEGORY «RESILIENCE» IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY IN THE WARTIME

Keywords: *Strategy, Economic Security, Economic Resilience, Economic Adaptiveness, Network model of Resilience.*

Реалії довготривалої повномасштабної війни суттєво ускладнюють реалізацію державної політики забезпечення економічної безпеки в Україні. Утворилися принципово нові ризики і загрози, переважна більшість з яких є екзогенними для національної економічної системи й значною мірою мають неекономічний характер. Значній частині загроз притаманні невизначеність та непрогнозованість, а економічні індикатори нерідко демонструють аномально значні відхилення від нормативно визначених граничних значень. Це фактично унеможливлює практичне застосування в державному управлінні чинних програмних документів, і зокрема – Стратегії економічної безпеки, затвердженої у 2021 р. [1].

Разом з цим, врахування сутнісних завдань забезпечення економічної безпеки, ключовим з яких є здатність економіки «*зберігати стійкість та невразливість до внутрішніх та зовнішніх загроз*» [2], набуває екзистенційного значення. Це вимагає оперативного переходу у методології оцінки та забезпечення економічної безпеки від організації протидії наперед визначеним загрозам до формування спроможності економіки відновлювати та зберігати дієздатність під впливом невизначеного комплексу складнопрогнозованих ризиків, включаючи ризики фізичного руйнування – тобто, пріоритетного застосування категорій економічної *стійкості*.

Із переходом війни із фази першого шоку агресії до фази довготривалої війни (війни на виснаження) модифікується й зміст поняття стійкості. На першому етапі короткострокова стійкість (*опірність*, або resistance) залежала насамперед від військового спротиву ворогу, концентрації наявних економічних ресурсів та спроможності зберегти/відновити організацію процесів в умовах нових ризиків. На другому етапі довгострокова стійкість (*сталість*, або sustainability) має бути визначена як спроможність суб'єкта функціонувати тривалий час без перерв та підтримувати чи швидко відновлювати свою функціональність в умовах впливів екзогенних чинників, які порушують його рівновагу.

При цьому ключова роль приділяється саме поняттю функціональності – як спроможності суб'єкта відігравати системну роль відповідно до наявних та очікуваних потреб, яка визначена чинними формальними та неформальними інститутами. Для збереження функціональності суб'єкт має адаптуватися до впливів, а отже – мати властивість адаптивності. У свою чергу, адаптивність визначається здатністю суб'єкта не лише змінюватися, долаючи інертність (гнучкістю), але й зберігати при цьому свою функціональну роль в системі (інклюзією).

Отже, *короткострокова* стійкість має ціль збереження незмінних властивостей суб'єкта, виникає як відображення екзогенного впливу, живиться цим впливом (концентруючи власні резерви суб'єкта) та спадає, як тільки цей вплив послаблюється, або змінюється. Натомість *довгострокова* стійкість визначається властивостями адаптивності суб'єкта, передбачає його системну зміну та підтримується відтворенням самого суб'єкта, що й забезпечує її довготривалість.

Опірність переходить у *стійкість*, якщо в суспільстві наявні інститути, які є достатньо розвиненими та гнучкими, щоб забезпечити для основних стейкхолдерів інклюзивну адаптацію до впливів завдяки можливості

ідентифікувати себе в умовах, що змінюються, вибудувати власні моделі стійкості на основі доступних ресурсів для розвитку, водночас перебуваючи в рамках єдиної інституційної системи.

Відтак йдеться про формування мережевої моделі стійкості, яка включає відкриті інституційні системи адаптивності, що надають можливість адекватної координації моделей індивідуальної стійкості головних акторів та досягнення згуртованості щодо довгострокового шляху до стійкості. Завдяки цьому відбуваються консолідація розподілених ресурсів, децентралізація прийняття рішень та розподілення витрат та ризиків, а економіка в цілому продовжує генерацію ресурсів, долаючи ресурсні обмеження.

Отже, об'єкти політики забезпечення економічної безпеки у середньо- та довгостроковому періодах мають розглядатися вже не як об'єкти екзогенних впливів, а як суб'єкти, спроможні до змін, а завданням реагування на ці впливи має бути не лише захист та подолання наслідків – а насамперед зміцнення адаптаційної спроможності суб'єктів. Потрібно забезпечити інтеграцію завдань досягнення стійкості до секторальних політик, політик на регіональному та місцевому рівнях, а також побудувати систему оцінки стійкості на основі аналізу змін індикаторів із мінімальною часовою дискретністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#n2

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text

УДК 338.2

Желтухіна Анастасія
Науковий керівник:
Колосовський Євген,
канд. юрид. наук,
завідувач кафедри кримінальних розслідувань,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, України

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ключові слова: *економічна безпека, підприємницька діяльність.*

Zheltukhina Anastasiya
Scientific supervisor:
Kolosovsky Eugene,
Doctor of Law,
Head of the Department of Criminal Investigations,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

GENERAL ASPECTS OF ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Keywords: *economic security, entrepreneurial activity.*

В сучасних умовах глобалізації та активного взаємодії економічних систем, питання економічної безпеки підприємницької діяльності набуває особливої актуальності. Інтеграція в європейські та світові економічні простори висуває перед підприємствами нові виклики та завдання, пов'язані з підвищенням конкурентоспроможності, впровадженням стандартів та відповідністю міжнародним нормам. В контексті євроінтеграційних процесів

важливо розглядати загальні аспекти економічної безпеки підприємницької діяльності, оскільки вони визначають ефективність та стійкість підприємств у нових умовах. Досягнення економічної безпеки є ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку підприємств, їхньої участі у міжнародних економічних відносинах та використання можливостей, що надає євроінтеграція. Під час дослідження даної теми нами взяті до уваги наукові роботи В. В. Гонеця, М. В. Семикіної, Л.В. Бондарчук, О. Правдивеця тощо.

Слушно зазначають В .В. Гонець та М. В. Семикіна М.В., що «високий рівень відкритості й інтегрованості економіки України у світове господарство, а саме процес інтеграції до європейської спільноти, створює додаткові загрози для ефективного розвитку підприємницької діяльності, що визначають економічний базис окремих регіонів та галузей. Відтак формування й забезпечення ефективної роботи системи економічної безпеки господарської діяльності на всіх рівнях господарювання є невід'ємною умовою успішного розвитку економіки України» [1, с. 106].

Аналіз літературних джерел дає можливість визначити сутність поняття «економічна безпека підприємницької діяльності» як економічної категорії. Деякі дослідники виходять з підходу, що «базується на захищеності від ризиків, ефективності функціонування, здатності до розвитку й взаємозв'язках безпеки, життєвого циклу функціонування підприємства» [2, с. 10]. У більш широкому трактуванні під економічною безпекою підприємницької діяльності слід розуміти такий стан, при якому забезпечується найбільш ефективне використання всіх видів ресурсів суб'єкта господарювання, який знаходиться у стані перманентного розвитку, для уникнення, послаблення чи локалізації загроз і створення умов для стійкого й стабільного функціонування підприємства, його високої конкурентоспроможності, незалежності й автономії в поточному й майбутньому періодах, що є результатом цілеспрямованого комплексу заходів, зокрема забезпечення оптимальності й ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна і комерційних інтересів [3, с. 19].

В умовах євроінтеграційних процесів перспективи діяльності суб'єктів підприємництва будуть суттєво залежати від ефективності функціонування системи забезпечення економічної безпеки комерційної діяльності. Так, погодимось з В. Л. Бондарчук, що «під системою економічної безпеки підприємства, на відміну від традиційно використовуваних тлумачень, розуміється цілісна сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів,

реалізацію яких необхідно скеровувати на досягнення певної міри економічної свободи підприємства» [2, с. 11]. Так, можемо визначити економічну безпеку підприємницької діяльності як складне поняття, яке охоплює різне коло завдань, це:

– формування необхідних ресурсів для подальшого забезпечення стану безпеки, стратегічне й тактичне прогнозування та планування господарської діяльності щодо нівелювання загроз;

– поточне планування економічної безпеки за функціональними складовими;

– оперативне управління господарською діяльністю;

– розробка заходів попереджувального характеру;

– реалізація попереджувальних заходів;

– здійснення оперативного аналізу стану економічної безпеки;

– загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки та ефективності управлінських рішень [1, с. 108].

Отже, загальні аспекти економічної безпеки підприємницької діяльності в контексті євроінтеграційних процесів мають важливе значення для сталого розвитку підприємств. Інтеграція в європейський економічний простір відкриває нові можливості та вимагає від підприємств відповідності високим стандартам та вимогам. Ефективне функціонування підприємств у глобальному економічному середовищі залежить від їхньої здатності до адаптації, впровадження інновацій та забезпечення конкурентоспроможності. Заходи з підвищення економічної безпеки повинні бути орієнтовані на створення стійких, конкурентоздатних підприємств, які відповідають вимогам європейських та світових стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гонець В. В., Семикіна М. В. Сутнісна характеристика економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах євроінтеграційних процесів. *Збірник наукових праць Центральноукраїнського національного технічного університету*. 2020. С. 106–109.

2. Бондарчук Л. В. Розробка механізмів економічної безпеки підприємств за умов розвитку євроінтеграційних процесів. *Регіональна економіка та управління*. 2019. № 3 (25). С. 9–13.

3. Правдивець О. Аналіз результатів вітчизняних наукових досліджень у напрямку інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 1(69). С. 15–28.

УДК 339.543

Жучков Антон,
аспірант,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Ключові слова: *заниження митної вартості, контроль декларування митної вартості, інформація з відкритих джерел, власні ресурси ЄС.*

Zhuchkov Anton,
PhD-student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

NEW CHALLENGES FOR THE UKRAINIAN CUSTOMS IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

Keywords: *undervaluation, customs valuation control, open-source information.*

Посилення євроінтеграційних процесів в Україні з подальшою перспективою забезпечення переваг демократії у нашій державі потребує швидкого реагування на нові обставини та вимоги, адаптація до яких може зайняти певний час. Необхідно створити передумови для запровадження змін на етапі до набуття Україною повноцінного членства в ЄС, зокрема забезпечити адаптацію підходів до функціонування митної служби. Сьогодні митні служби країн ЄС стикаються з новими проблемами та викликами, вирішення яких неможливе в рамках традиційної системи реалізації митної політики ЄС, наприклад, ризики електронної комерції, наслідки війни рф проти України, перебудова шляхів логістики та забезпечення надходжень до бюджету ЄС.

Частка податків, що справляються митницею, становить близько 17% традиційних власних ресурсів ЄС (приблизно 20 млрд. євро у 2020 році), що зумовлює велику зацікавленість ЄС у посиленні ефективності митного контролю, боротьби з митним шахрайством та незаконними фінансовими потоками. [1]. Здійснення нагляду за посиленням митного контролю та забезпеченням власних ресурсів здійснюється Європейською Комісією включно з OLAF (Європейським бюро по боротьбі з шахрайством), а також шляхом перевірок Європейською палатою аудиторів (European Court of Auditors).

Держави-члени ЄС несуть фінансову відповідальність за будь-які збитки, завдані бюджету ЄС через можливі адміністративні помилки з їхнього боку: незастосування заходів тарифного регулювання, недостатній контроль за декларуванням митної вартості товарів, недотримання вимог до процедури транзиту тощо [3]. Станом на квітень 2023 року, фінансову відповідальність країн за втрату власних ресурсів визнано у 10 випадках, по 4 з них судом ЄС (Court of Justice) прийнято рішення щодо необхідності компенсації. У справі C-213/19, щодо незастосування Великобританією відповідних заходів для запобігання імпорту товарів з КНР за суттєво заниженою митною вартістю Великобританія сплатила 1,57 млрд євро основної суми та 1,4 млрд євро відсотків [3, 4].

Питання контролю митної вартості товарів врегульоване у міжнародному правовому полі (Угода про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року) та на рівні національного митного законодавства, однак на практиці контроль за декларуванням митної вартості становить для митних служб суттєві складнощі, оскільки заниження або завищення вартості товару при імпорті або експорті – один з найбільш розповсюджених прикладів митного фінансового шахрайства, яке пов’язано з виведенням капіталу, нелегальним переміщенням коштів, ухиленням суб’єктів ЗЕД від сплати податків у повному обсязі, порушеннями у трансфертному ціноутворенні. Враховуючі ризики для доходної частини бюджету, порушення умов чесної конкуренції, проявів корупції, проблема пошуку нових методів підвищення ефективності контролю за декларуванням митної вартості є актуальною і для ЄС, і для України. Застосування традиційної системи додаткових процедур контролю на практиці зазвичай призводить до створення додаткових бар’єрів та бюрократичних обтяжень, що, у свою чергу, спричиняє спротив економічних операторів, і як наслідок, поведінку ухилення від сплати належних податків та інших видів шахрайства. Хоча митне законодавство в ЄС є спільним для всіх членів, однак це не означає,

що всі митниці “діють як одна” [1]. Митні органи функціонують переважно в рамках національної моделі, обсяги функцій, повноважень та послуг можуть відрізнятись у різних країнах, як і процедури контролю та санкції за недотримання вимог. Економічні оператори намагаються використовувати ці відмінності на свою користь та знаходити слабкі місця, що дозволяють ухилятися від сплати належних платежів [1].

Відповідаючи на виклики та нові загрози, держави покладають на митницю все більше обов’язків, і це лише загострює проблемну ситуацію. Протягом багатьох років митниця проводила реформи, щоб адаптуватися до обставин, що швидко зміцнюються. Водночас, не можна очікувати, що митні служби спроможні протистояти новим викликам та ускладненням, просто застосовуючи традиційні, але невідповідні обставинам методи з більшою енергією [1, 2]. Представлений Комісією ЄС пакет реформ митних служб ЄС враховує рекомендації, розроблені незалежними експертами зі сфер політики, промисловості, торгівлі та наукових кіл. Одним з ключових аспектів є покращення інформаційної складової системи управління митними ризиками, адже використання статистичних показників бази даних митних декларацій не дозволяє повністю запобігти шахрайству, як в ЄС так і в Україні. Тому особливо актуальним є питання покращення обміну даними між учасниками торгівлі та забезпечення отримання достовірної інформації із зовнішніх відкритих джерел. Використання відкритих джерел інформації є одним перспективних трендів сучасної інформаційної політики, оскільки дозволяє забезпечити вимоги до прозорості та достовірності інформації згідно з принципами належного врядування [5].

Митна служба України на сьогодні ще має час провести необхідні зміни та вдосконалити механізми використання інформації у спосіб, який відповідатиме сучасним вимогам до митниці як основного механізму підтримки міжнародної торгівлі, а також європейським підходам до врядування [5]. Створення єдиного інформаційного банку даних, який об’єднуватиме достовірну інформацію з відкритих зовнішніх джерел та автоматизоване управління даними дозволить більш ефективно вирішити питання контролю, забезпечивши при цьому основні вимоги демократичного суспільства до владних органів, такі як прозорість, доступність інформації, підзвітність влади. Водночас, автоматизація процедур митного контролю відповідає критеріям міжнародного митного законодавства та забезпечує зменшення корупційних ризиків. Розробка такого механізму наразі є перспективним напрямком науково-практичної роботи фахівців у сфері митної справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Putting more Union in the European Customs: Ten proposals to make the EU Customs Union fit for a Geopolitical Europe.

2. Azcarraga A. P. et al. Customs Matters: Strengthening Customs Administration in a Changing World. International Monetary Fund. 2022. DOI : https://doi.org/10.5089/9798400200120.071

3. Annex to the Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the functioning of the inspection arrangements for traditional own resources. Brussels, 4.4.2023 COM(2023) 180 final

4. JUDGMENT OF THE COURT (Grand Chamber) 8 March 2022 In Case C-213/19, ACTION for failure to fulfil obligations under Article 258 TFEU. URL : https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=255244&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4265822

5. Zhuchkov A., Pashko P. Reliability of underinvoicing revealing methods: case study Ukraine. Online ISSN: 2663-7952. *Economics and Finance*, 2021. Volume 9, Issue 2. URL : https://economics-and-finance.com/files/archive/EF_2021_2(71-83).pdf

УДК 339.972

Калач Ганна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *фіскальна безпека, фіскальні ризики, трансфертне ціноутворення, контрольована операція, мінімізація податкового навантаження.*

Kalach Hanna,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of economy,
entrepreneurship and business
administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF TRANSFER PRICING IN ENSURING THE FISCAL SECURITY OF THE STATE

Keywords: *fiscal security, fiscal risks, transfer pricing, controlled operation, tax burden minimization.*

Фіскальна безпека держави характеризує загальну фінансову стабільність та стійкість державного бюджету і фінансової системи держави. Вона охоплює широкий спектр аспектів, таких як державний борг, дефіцит бюджету, інфляція, фінансова політика, монетарна політика тощо. Фіскальна безпека визначає, наскільки стабільно і тривало держава може управляти своїми фінансами, не порушуючи фінансових ринків та не загрожуючи економічній стабільності.

Фіскальна безпека держави може втрачати свою стійкість під впливом зовнішніх і внутрішніх ризиків. До зовнішніх фіскальних ризиків належить трансферне ціноутворення, яке сприяє мінімізації податкового навантаження.

Ризики, що беруть на себе сторони контрольованої операції, безпосередньо залежать від виконуваних функцій і мають розглядатися з погляду можливих збитків, які приймають на себе сторони контрольованої операції, та вірогідності їх настання.

Трансфертне ціноутворення впливає на рівень як прямих, так і непрямих податків: якщо ціна надто висока (і, відповідно, витрати занадто великі), то прибуток в одній компанії зменшиться, що призведе до зменшення оподаткування прибутку в цій компанії. З іншого боку, ціна, яка є надто низькою, може збільшити прибуток у компанії-імпортера та, отже, збільшити обсяги оподаткування. Ціна, за якою товари перевозяться між компаніями, також може впливати на митні обов'язки та податки на акцизи. Зменшена ціна зменшує відповідно і митні зобов’язання. На вищий ціновий рівень, навпаки, може бути накладено вищі митні обов'язки і податки на акцизи

Трансфертне ціноутворення є вагомим інструментом збільшення прибутку як для платників податків, так і для фіскальних органів, оскільки вони значною мірою визначають доходи та витрати, а отже, і оподатковувані прибутки афілійованих підприємств у різних податкових юрисдикціях [1, с. 100].

В умовах війни фіскальні ризики, пов’язані з трансфертним ціноутворенням посилюються, у зв’язку з наступним:

– умови війни створюють надзвичайно складні умови роботи як для бізнесів, так і для контролюючих органів, що може призвести до спроб маніпулювання цінами при обміні товарів і послуг між підприємствами, що належать до різних країн і як наслідок – до зменшення податкових надходжень в бюджет;

– складність в отриманні коректних порівняльних даних для визначення ринкових цін на товари та послуги. Це може ускладнити оцінку правильності трансфертного ціноутворення та управління ризиками для фіскальної безпеки;

– війна може призвести до того, що українські компанії шукатимуть можливості збільшити свої прибутки за кордоном, зокрема, шляхом заниження цін на експортовані товари та послуги, що може призвести до значної втрати податкових надходжень;

– Україна може стикатися з проблемами в регулюванні та нагляді за трансфертним ціноутворенням в умовах війни, коли деякі регіони або компанії можуть бути поза контролем уряду, що може створити бар'єри для відстеження незаконних дій.

За останні 10 років Україна здійснила значний прогрес у розвитку системи трансфертного ціноутворення, завдяки впровадженню заходів Плану BEPS, правил GAAR (Правило GAAR є одним із заходів, передбачених Директивою Ради Європейського Союзу щодо протидії практикам ухилення від сплати податків. Його впровадження дозволить боротися з такими практиками та забезпечить більш ефективну акумуляцію податків в Україні. 3 листопада 2022р. Державна податкова служба України приєдналася до Багатосторонньої Угоди компетентних органів щодо автоматичного обміну звітами (Multilateral Competent Authority Agreement on the Exchange of Country-by-Country Reports)[2].

Обмін податковою інформацією з компетентними органами зарубіжних країн, який не припиняється навіть у період воєнного стану, є особливо важливим та дієвим інструментом захисту економічних інтересів нашої держави при відпрацюванні питань з трансфертного ціноутворення та міжнародного оподаткування [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калач Г. М., Корінь І. С. Трансфертне ціноутворення як складова фіскальної безпеки України. *Митна безпека :* науковий журнал. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. Випуск 5. С. 99–107.
2. ДПС взяла участь в обговоренні питань імплементації правил протидії податковим зловживанням (GAAR) / Державна податкова служба України. 15.08.2023. URL : https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/699374.html
3. Міжнародний обмін податковою інформацією – ефективний інструмент контролю в межах трансфертного ціноутворення та міжнародного оподаткування / Головне управління ДПС у Київській області. URL : https://kyivobl.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/716832.html

УДК 330.3

Качковський Олександр,
здобувач третього (доктора філософії) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВИБІР СТАВКИ ДИСКОНТУВАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ РОЗВИТКУ В УКРАЇНСЬКИХ ДЕРЖАВНИХ КОМПАНІЯХ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ

Ключові слова: *невизначеність, інвестиції, оцінка, дисконтування, стратегія.*

Oleksandr Kachkovskyi,
Ph.D. candidate,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CHOICE OF DISCOUNT RATE FOR EVALUATING INVESTMENT PROJECTS IN DEVELOPMENT OF UKRAINIAN STATE ENTERPRISES UNDER UNCERTAINTY

Keywords: *uncertainty, investments, evaluation, discounting, strategy.*

Умови невизначеності, які супроводжують економічні та політичні процеси в Україні в умовах повномасштабного російського вторгнення, ставлять перед українськими державними компаніями нові завдання щодо ефективного управління ризиками та максимізації можливостей для стійкого розвитку.

Особливо високий рівень невизначеності завжди був притаманний інвестиційній діяльності, яка в основному характеризується довготривалістю інвестиційних проектів та наявністю великої кількості змінних факторів.

В сучасних умовах мобілізаційної економіки, коли державні компанії відіграють стратегічну роль у формуванні економічної політики та забезпеченні

сталого розвитку, питання оцінки інвестиційних проектів набуває особливого значення. Вибір оптимальної ставки дисконтування для адекватної оцінки інвестиційних проєктів, яка має величезний вплив на показники економічної ефективності, залишається складною задачею.

Вибір оптимальної ставки дисконтування вимагає комплексного підходу та аналізу багатьох факторів. Важливо збалансувати між ризиками та можливостями, адаптуючи ставку відповідно до конкретних умов.

Ставка дисконтування дає можливість привести сумарну вартість майбутніх грошових надходжень в поточну вартість на дату моменту проведення аналізу фінансових вкладень. Вона базується на ринковій ставці відсотка (до вирахування податку), що використовується в операціях з аналогічними активами та зобов'язаннями [1].

Як правило, ставка дисконтування складається з трьох складових:

- відсоткова ставка на позикові кошти – це та винагорода, яку отримав би кредитор, якби надав у користування на певний строк певну суму коштів;
- відсоткова ставка кредитного ризику – ризик, який враховує кредитор у разі неповернення позиченої суми;
- очікувана процентна ставка інфляції.

На сьогодні існує декілька методів визначення ставки дисконтування:

1) Одним з основним методів вибору ставки дисконтування є використання показники середньозваженої вартості капіталу (Weigted Average Cost of Capital WACC), який визначається за наступною формулою:

$$WACC = E/V*Re + D/V*Rd*(1 - Tc),$$

де E – власний капітал;

V – всього активи;

Re – середньозважена ставка вартості власного капіталу;

D – довгострокові і поточні зобов'язання та забезпечення;

Rd – середньозважена ставка вартості боргу,

Tc – ставка податку на прибуток.

У розрахунках WACC принциповим є використання ринкових вартостей залученого та власного капіталу. Найбільш дискусійними при розрахунку WACC є підходи до визначення ринкової вартості власного капіталу та ринкової вартості боргу державних компаній в умовах військового стану. При розрахунку ринкової вартості власного капіталу використовують загальновизнану формулу:

$$Re = Rf + \beta e*(Rm – Rf) + Rs,$$

де Rf - ставка дохідності фінансових інструментів з мінімальними ризиком;

Rm - дохідність інвестицій власного капіталу у ринкові фінансові інструменти;

βe - коефіцієнт, що показує специфічну ризиковість інвестицій порівняно із середніми ринковими показниками;

Rs - премія за специфічні ризики, пов’язані з об’єктом інвестування, специфічні ризики галузі тощо.

Використання при розрахунку WACC середньозваженої вартості зовнішнього боргу, яка склалась до початку війни, а також може включати фінансування міжнародних фінансових організацій на пільгових умовах, виглядає сумнівним. Також слід врахувати, що через відсутність переоцінки необоротних активів більшості державних компаній в умовах війни, дані балансу підприємств вірогідно, не будуть відображати реальну вартість власного капіталу та відповідно структуру власних та позикових коштів, що є суттєвим при розрахунку WACC.

2) З позиції держави Україна, як власниці державних компаній, вартість власного капіталу дорівнює поточній вартості внутрішніх та/або зовнішніх держаних запозичень, оскільки альтернативний варіант використання наявних у держави (державних регульованих компаній) вільних коштів, це зменшення зовнішніх запозичень та пов'язаних з ними витрат.

Зазначений підхід опосередковано підтверджується п.5 Постанови КМУ від 07.07.2021 №714 [2]: «п.5 Ставка дисконтування обсягу державної підтримки визначається з урахуванням вартості державних запозичень на рівні поточної дохідності довгострокових облігацій зовнішніх державних позик з найдовшим строком до погашення у відповідній валюті на дату визначення ставки дисконтування (дата підготовки техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проекту із значними інвестиціями), а у разі відсутності таких цінних паперів у відповідній валюті - на рівні дохідності облігацій внутрішніх державних запозичень з найдовшим строком до погашення на дату визначення ставки дисконтування (дата підготовки техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проекту із значними інвестиціями) у відповідній валюті».

На даний момент євробонди України з максимальним терміном погашення у 2035 році мають поточну дохідність на рівні 25,0%, а для середньострокових паперів з терміном 2025 року – 28,1% [3]. Таким чином, є

підстави розглядати ставку дисконтування для інвестиційних проєктів на рівні 25,0%, однак, слід врахувати, що дана постанова була прийнята до моменту початку повномасштабної війни.

3) Варіант адаптований для умов військового стану - в умовах військового стану, Україна не сплачує за власними кредитними зобов'язаннями перед приватними іноземними інвесторами і такий стан може бути прогнозований на середньострокову перспективу. Це свідчить про фактичну відсутність доступу до міжнародних фінансових ринків. У зв'язку із цим розглядати поточну вартість зовнішніх запозичень, як альтернативний напрямок використання державних коштів, а отже як ставку дисконтування виглядає досить спірним.

Фінансова система України на сьогодні перебуває в ізольованому стані і у якості основної альтернативи використання вільних коштів для Держави є зменшення внутрішніх запозичень та пов’язаних з ними витрат.

Індикаторами вартості внутрішніх запозичень держави можуть бути: вартість 3-х річних ОВДП - 18,82% розміщення 31.10.2023, як джерело фінансування Уряду [4]; облікова ставка НБУ - 16%, як джерело фінансування банківської системи, зокрема Державних банків [5].

Таким чином, для умов військового стану та відсутності доступу до міжнародних фінансових ринків, можливо розглядати ставку дисконтування на рівні облікової ставки НБУ. Оскільки дана ставка може розглядатись еквівалентом безризикової в межах України і забезпечена гарантіями держави, то для інвестиційних проєктів державних компаній доцільно додатково включати в ставку дисконтування премію за ризик, яка має враховувати стратегічне значення окремих державних підприємства економіки держави, розмір активів, а також довгостроковий характер більшості інвестиційних проєктів.

Вибір ставки дисконтування для оцінки інвестиційних проектів розвитку в державних компаніях в умовах невизначеності є важливою стратегічною задачею. Це необхідно для забезпечення економічної безпеки держави та бізнесу. Шлях до успішних інвестиційних рішень полягає в уважному аналізі ризиків та можливостей, врахуванні впливу різних факторів та гнучкому підході до визначення ставки дисконтування. Це є ключовим елементом стратегії, спрямованої на досягнення національних інтересів та в розвитку на основі європейських орієнтирів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Визначення ставки дисконтування: свіжі поради від Мінфіну NEWS.DTKT.UA. URL : https://news.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/63917-viznacennia-stavki-diskontuvannia-svizi-poradi-vid-minfinu (дата звернення: 28.11.2023).

2. Про затвердження методології розрахунку обсягу державної підтримки для реалізації інвестиційного проекту із значними інвестиціями : постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2021 № 714.

3. Євробонди України суттєво здорожчали NEWS.FINANCE.UA. URL : https://news.finance.ua/ua/yevrobondy-ukrainy-suttyevo-zdorozhchaly (дата звернення: 28.11.2023).

4. Боргова політика MOF.GOV.UA/UK / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika (дата звернення: 28.11.2023).

5. Облікова ставка Національного банку BANK.GOV.UA / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish (дата звернення: 28.11.2023).

УДК 338.4 (477)

Кічурчак Маріанна,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри економіки України,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна

РОЛЬ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Ключові слова: *сектор інформації та комунікації, національні економічні інтереси, симультативні регресійно-кореляційні рівняння, додана вартість за витратами виробництва.*

Kichurchak Marianna,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of
Economy of Ukraine,
Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine

THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION SECTOR ENTITIES IN SAFEGUARDING UKRAINE's NATIONAL ECONOMIC INTERESTS

Keywords: *information and communication sector, national economic interests, simultaneous regression-correlation equations, value added by production costs.*

Процеси цифровізації та активне впровадження інновацій, пов'язаних з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), створюють сприятливі умови для посилення позицій сектора інформації та комунікації (СІК) як суб'єкта забезпечення національних економічних інтересів України. Також СІК сприяє досягненню цілей сталого розвитку, орієнтованих на самореалізацію творчого потенціалу економічно активної частини населення,

прискорення структурної модернізації і збільшення частки високотехнологічних секторів. Важливо оцінити структуру зв'язів цього сектора як суб'єкта забезпечення національних економічних інтересів в контексті повоєнної відбудови України.

Визначення місця і ролі СІК у системі гарантування економічної безпеки країни, його значення для активізації структурних змін в національній економіці та реалізації цілей сталого розвитку має багатовекторне спрямування [1; 2; 3; 4]. Проте потрібно з'ясувати окремі питання, які стосуються посилення позицій СІК як учасника забезпечення національних економічних інтересів, оцінивши його значення у створенні доданої вартості і зайнятості в економіці України.

Для цього важливо ідентифікувати структуру взаємозв'язків, які впливають на розвиток СІК за допомогою специфікації параметрів симультативної моделі для розроблення низки науково-практичних рекомендацій. Нехай діяльність СІК характеризується такими залежними змінними: Y_{1t} – додана вартість за витратами виробництва суб'єктів господарювання у СІК за регіонами, тис. грн; Y_{2t} – кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання в СІК, осіб. Незалежними змінними є такі: X_{1t} – прибуток до оподаткування підприємств у СІК за регіонами, тис. грн.; X_{2t} – структура імпорту послуг СІК за регіонами, % до загального обсягу; X_{3t} – кількість діючих суб'єктів господарювання у СІК у розрізі регіонів, од.; X_{4t} – капітальні інвестиції СІК, % ВВП; X_{5t} – структура експорту послуг СІК за регіонами, тис. дол. США.

Симультативна модель функціонування СІК за регіонами України матиме такий вигляд:

$$Y_{1t} = 3{,}919*X_{1t} + 827530{,}017*X_{2t} + 346{,}281*X_{3t} – 88{,}641*Y_{2t} – 373028{,}847 \quad (1)$$

$$Y_{2t} = -11291{,}450*X_{2t} + 943331{,}224*X_{4t} + 0{,}064*X_{5t} + 0{,}0009*Y_{1t} + 3993{,}066 \quad (2)$$

Кожне із регресійно-кореляційних рівнянь є адекватним за критерієм Фішера та *t*-тестом Ст'юдента, у них відсутня автокореляція першого порядку за критерієм Дарбіна-Уотсона.

Отже, знайдена структура взаємозв'язків між екзогенними та ендогенними змінними симультативної моделі для регресійно-кореляційних рівнянь (1)–(2) може бути корисною для розроблення заходів із впровадження заходів забезпечення національних економічних інтересів для

реалізації цілей сталого розвитку і повоєнної відбудови України. Взаємозалежності у симультативній моделі функціонування СІК доцільно врахувати для поліпшення Плану відновлення України [5] в таких програмах як "Розвиток секторів економіки з доданою вартістю" для ІТ-сектора, "Забезпечення конкурентного доступу до капіталу". Потрібно звернути увагу на активізацію підприємництва в СІК в економіці України та її регіонах, стимулювання експорту послуг, залучення інвестицій та підвищення продуктивності праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кічурчак М. Теоретико-методологічні засади впливу сектору інформаційно-комунікаційних технологій на відтворення суспільних благ у національній економіці. *Економічний простір*. 2021. Вип. 175. С. 7–12. DOI : https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-1

2. Кічурчак М. Структурні зміни в секторі інформації та комунікації в системі креативної економіки країн ЄС: досвід для України. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 3. С. 115–130. DOI : https://doi.org/10.15407/eip2022.03.115

3. Kichurchak M. Information and communication technologies sector development as a factor of forming creative industries in the European Union countries: experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1 (48). P. 399–408. DOI : https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3934

4. Кічурчак М. Вплив сектору інформації та комунікації на просторовий розвиток і пост-воєнну відбудову креативних індустрій в економіці України. *Економічний форум*. 2023 № 1 (3). С. 12–21. DOI : https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-3-2

5. Національні програми / План відновлення України : офіційний сайт. URL : https://recovery.gov.ua/ (дата звернення: 29.11.2023).

УДК 336.761

Книш Дарина,
група ФБД-22-1с,
факультет фінансів та цифрових технологій,
Науковий керівник:
Вергелюк Юлія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *внутрішні і зовнішні загрози, державна політика, зовнішньоекономічні зв'язки, євроінтеграція.*

Knysh Daryna
Supervisor:
Verheliuk Yuliia,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of financial markets and technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *internal and external threats, state policy, foreign economic relations, European integration.*

Хоча зараз Україна має певний буфер економічної безпеки, ефективність системи безпеки залежить від здатності оперативно реагувати та керувати зовнішніми та внутрішніми факторами, щоб максимізувати їхні переваги та пом'якшити чи навіть компенсувати їх негативні результати.

Політична та економічна нестабільність в Україні, війна, корупція, тіньова економіка та олігархія, депопуляція та міграція працездатного населення в пошуках роботи, різке зростання зовнішнього боргу, нерівність у розвитку та низький рівень життя загрожують стабільності регіону, а найголовніше інвестиціям у державу [1].

Сьогодні важливим є швидке реагування на зовнішні та внутрішні ризики, захист національної економіки та забезпечення стійкої економічної безпеки за допомогою конкретних економічних розрахунків. Економічну безпеку можна визначити як сукупність умов, необхідних для забезпечення нормального економічного розвитку та скорочення розриву між європейськими країнами та Україною. Цей підхід є найбільш прийнятним, оскільки існує багато способів дослідження економічної безпеки економістами [2].

Що стосується забезпечення економічної безпеки в Україні, слід зазначити, що досягнення цього рівня безпеки можна досягти шляхом моніторингу стану економічної безпеки в Україні та розробки заходів, спрямованих на запобігання потенційним небезпекам. Щоб скоротити розрив можна запровадити на такі рекомендації що стосуються встановлення цільових орієнтирів для досягнення рівня окремих макроекономічних показників, показників якості життя мешканців, наближаючись до середнього по ЄС.

Крім того, необхідно впровадити чітку політику в галузі щодо стимулювання інновацій і створити середовище для бізнесу, сприятливе для інновацій. Це має приділяти особливу увагу інноваціям і передачі технологій, щоб швидко використовувати результати, оскільки це значно підвищить продуктивність праці [3].

Проблеми, пов’язані з активізацією інвестиційної діяльності, створенням зручного інвестиційного середовища, залучення та ефективного використання ресурсів, потребують особливої уваги на сучасному етапі розвитку.

Необґрунтований перерозподіл національних державних і приватних інвестицій, недостатні темпи трансформації економічної системи до сучасного рівня та надзвичайно швидка та непередбачувана поведінка іноземних партнерів є одними з основних факторів, які сприяють невідповідності національного інвестиційного середовища.

Необхідно розробити план, який не обмежуватиметься державними фінансами, оскільки це зменшить зацікавленість приватних інвесторів і загальний рівень пропозиції національної економіки, розпорошуючи бюджетні ресурси для інших важливих цілей [4].

Підводячи підсумок можна сказати, що основними важливими механізмами, які можуть допомогти досягти цих цілей, є гармонізована правова база, ефективне корпоративне управління, ефективне управління ризиками, надійна та прозора фінансова інформація, а також використання технологій. Незважаючи на те, що Україна досягла значного прогресу у впровадженні цих механізмів, потрібні додаткові зусилля, щоб поєднати свою законодавчу базу з правовою базою ЄС, а також зміцнити технологічний потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергелюк Ю., Болдова А., Москаленко Н. Проблеми забезпечення боргової стійкості України. *Економіка та суспільство.* 2023. № 56. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-6 (дата звернення: 26.11.2023).

2. Максименко Я. А. Розвиток національної економіки під впливом загальносвітових тенденцій. *Бізнес Інформ.* 2019. № 3. С. 26–31.

3. Проблеми забезпечення національної безпеки України : thesis / Я. В. Усенко та ін. 2020. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/78303 (дата звернення: 26.11.2023).

4. Заверуха Д., Копитко М. Характеристика основних елементів сутності економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2022. № 1(65). С. 19–24. URL : https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-65-19-24 (дата звернення: 26.11.2023).

УДК 30:351.862.4

Когут Сергій,
аспірант кафедри економіки підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *енергетична система, енергетичний ринок, енергетичні ресурси, енергетична політика.*

Sergey Kohut,
graduate student of the Department of Entrepreneurship Economics and economic security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE ENERGY POLICY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Key words: *energy system, energy market, energy resources, energy policy.*

Трансформація енергетичної системи України до ЄС розпочалася ще задовго до початку повномасштабної війни, завдяки чому, в принципі, й отримала шанс зберегти свою енергетичну незалежність від країни агресора, коли 24 лютого 2022 року енергосистема України розпочала роботу в ізольованому режимі, а 6 березня 2022 року приєдналася до синхронної енергомережі континентальної Європи ENTSO-E, що стало визначальною, ключовою подією для подальшого розвитку українського енергетичного сектору.

Проте, з початком війни дещо змістилися акценти взаємодії Євросоюзу у співпраці з Україною. Якщо раніше основними цілями енергетичної політики ЄС були [1]:

1) досягнення інтегрованого енергетичного ринку, де функціонування та планування діяльності всієї системи базується на поєднанні різних енергоносіїв, інфраструктури та сфери споживання;

2) забезпечення стійкості енергетичного сектору, що обумовлює можливість та безперервність функціонування енергетичної інфраструктури;

3) безпека енергопостачання;

то тепер остання ціль стала головною – можливість забезпечення ЄС альтернативними джерелами енергопостачання.

Під'єднання до ENTSO-E відкрило нові можливості для української економіки. Так, з 1 червня 2022 року розпочався експорт української електроенергії до ЄС. Завдяки такому взаємовигідному партнерству Україна отримала додаткове джерело експортної виручки, а ЄС – можливість зменшити залежність від російських енергоносіїв.

Інтеграція внутрішнього енергетичного ринку з європейським принесе Україні такі вигоди [2]:

– ЄС є найкращим можливим споживачем з точки зору цін, надійності платежів і довгострокових потреб у ресурсах;

– ЄС може обмежити свою здатність нав'язувати Україні законодавство в односторонньому порядку: на міжнародній арені партнери ведуть переговори про взаємоприйнятні механізми, які згодом включаються в їхнє власне законодавство;

– важливим стратегічним стимулом для поглиблення співпраці є відновлення економіки відсталих регіонів з точки зору транспортування енергоносіїв;

– значне зміцнення енергетичної стратегії України в усій західній частині країни послужить стимулом для подальшого багаторівневого регіонального співробітництва.

Енергетичні ресурси стають дедалі важливішим чинником підтримання та розвитку конкурентоспроможності національних економік, як на глобальному, такі на регіональному рівні. Країни окремих регіонів не можуть досягти прогресивного економічного розвитку без адекватного енергопостачання. Тому для досягнення Україною стійкого становища на міжнародній арені необхідно забезпечити експорт енергоресурсів до ЄС.

Однак існує низка проблем у формуванні спільної енергетичної політики, основними з яких є:

– відсутність єдиної стратегії енергетичного співробітництва, чіткої нормативної бази енергетичної політики в Україні та ЄС;

– проблеми транспортування енергоресурсів з України до країн ЄС;

– збільшення кількості нових держав-членів зробило енергетичну політику ЄС складною та багатополярною; політичні та економічні відмінності в середині ЄС є серйозною перешкодою для розробки узгодженої енергетичної політики.

Висновок. Отже, зближення європейського та внутрішнього енергетичних ринків сприятиме підвищенню самозабезпеченості України паливом, оскільки впроваджуватимуться нові технології, запозичені у європейських партнерів. Така інтеграція призведе до збільшення загального обсягу пропозиції, але не послабить попит на міжнародних енергетичних ринках. Процес інтеграції українського та європейського ринків ґрунтується на принципах внутрішнього енергетичного ринку ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Commission (2017). Secure, Clean and Efficient Energy. URL : http://ec.europa.eu/research/horizon2020/pdf/press//fact_sheet_on_energy_in_horizon_2020. pdf

2. Ukraina na evropejskih rynkah: vzglyad ehkspertov. URL : http://old.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=96

УДК 336.277

Коляда Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

БОРГОВА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: *боргова безпека, державний борг, стійкість публічних фінансів.*

Koliada Tetiana,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DEBT SECURITY IN THE ECONOMIC SECURITY ENSURING SYSTEM OF UKRAINE

Keywords: *debt security, public debt, sustainability of public finances.*

Прочинаючи з другої половини XX ст. у більшості країн світу відмічається постійне нарощення обсягів державного боргу навіть у мирний час. Залучені кошти спрямовуються не лише на боротьбу із наслідками мокроекономічних шоків, а також на проведення антициклічної фіскальної політики, фінансування інвестиційних проектів, подолання наслідків стихійних лих. Крім того, може відбуватися й невиправдане нарощення боргу внаслідок значної корумпованості та розростання тіньової економіки, перекладання боргового тягаря на майбутні покоління, необґрунтованих управлінських рішень тощо.

Безпідставне нарощення обсягу державного боргу в сумі із неефективним використанням позик може призводити до виникнення ефекту «сніжної кулі», або іншими словами, фінансування платежів за наявними боргами відбуватиметесь шляхом здійснення нових запозичень. Зростання

витрат на виплату та обслуговування боргу спричиняє значне навантаження на державний бюджет, та за умов зниження темпів економічного зростання і недостатності доходів держави, приводить до підвищення рівня дефіциту. В подальшому для покриття розриву між доходами та видатками бюджету уряд може вдаватись до підвищення обсягу державного боргу з метою його фінансування, що може призвести до розкручування «боргової спіралі». Власне дефіцитність бюджету вважається однією із головних причин зростання рівня державного боргу в багатьох країнах, зокрема в Україні.

І хоча показники динаміки державного боргу можна вважати заниженими через особливості його обрахунку в Україні, впродовж останніх 5 років з 2009 по 2022 рр. він зріс в майже в 12,9 разів або на 3 755,97 млрд грн., проте в доларах США його обсяг примножився тільки в 2,8 рази або на 71,70 млрд дол США [1]. Це вказує на значний вплив валютних ризиків на державну заборгованість в Україні, а також на значний зв'язок боргової політики із монетарною політикою. Додатковим підтвердженням небезпечності валютної структури українського боргу являється переважання частки номінованих в іноземній валюті боргових зобов'язань понад 50% впродовж досліджуваного періоду.

Високий рівень боргового навантаження безпосередньо впливає на зниження рівня боргової безпеки. Це підтверджується переважно спадною динамікою розрахованого інтегрального показника боргової безпеки. Також, відповідно до здійснених прогнозів його динаміки було висунуто припущення, що найбільш ймовірним є песимістичний варіант його розвитку. На сьогодні ключовою причиною такої тенденції є повномасштабна війна та потреба в підтриманні високої обороноздатності держави, за умови забезпечення функціонування країни загалом. Та враховуючи аналіз значень інших розрахованих показників для оцінки стану державного боргу та боргової безпеки за 2009-2022 рр., а також короткий огляд історії формування державної заборгованості в Україні, не можна відкидати вплив вже наявних ще до війни тенденцій, таких як дефіцит бюджету, падіння темпу зростання ВВП, девальвація гривні, низький рівень золотовалютних резервів, значна циклічність економіки, переважно експансивний характер боргової політики.

Тому можна зробити висновок щодо наявності взаємозв'язку між обсягом державного боргу та станом боргової безпеки в країні. При цьому державна заборгованість також корелює із фіскальною, монетарною, бюджетною політиками, має вплив на соціально-економічний розвиток держави. Це наштовхує на думку щодо комплексності проблеми забезпечення оптимального рівня державного боргу та відповідно боргової безпеки.

Запропоновані заходи щодо покращення управління державним боргом з метою підвищення боргової безпеки в Україні включають дії щодо зменшення абсолютного та відносного боргового навантаження шляхом [2, с. 246]: забезпечення переважання грантів над кредитами; реструктуризації зовнішнього державного боргу; перегляд граничного співвідношення державного боргу до ВВП; підвищення ефективності використання позикових коштів; посилення контролю над програмами котрі фінансуються позиковими коштами; покращення міжнародного рейтингу України, задля поліпшення умов запозичення на міжнародному ринку капіталів; збільшення величини часток внутрішньої заборгованості, державного боргу номінованого в гривні; вдосконалення аудиту ефективності з метою контролю прозорості бюджетного процесу та боргової безпеки; підвищення координації між інституціями у сфері боргової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.12.2022. URL : https://www.mof.gov.ua/storage/files/Державний%20борг%2031_12_2022%20млрд%20-%20УТОЧНЕНО_.xlsx (дата звернення: 16.11.2023).

2. Коляда Т. А., Бенч Л. Я., Пожиткова П. А. Фіскальні правила в забезпеченні боргової безпеки України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 241–247.

УДК 336.2:338.2

Конєчний Гжегож,
д-р сусп. наук, ректор;
Колісніченко Пауліна,
д-р екон. наук,
проректор з міжнародної співпраці,
ВШТІП Академія Прикладних Наук,
м. Познань, Республіка Польща;
Гомон Наталія,
магістр, молодший науковий співробітник
кафедри української та іноземних мов,
Київський Національний університет
фізичного виховання і спорту України,
м. Київ, Україна

ПОДАТКИ В СИСТЕМІ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ключові слова: *економічна безпека, податки, податкова політика, податкове навантаження, фіскальний простір.*

Grzegorz Konieczny,
Doctor of Social Science, Rector;
Paulina Kolisnichenko,
PhD in Economics, Associate Professor,
Vice Rector for International Cooperation,
WSHIU Academy of Applied Sciences,
Poznan, Poland;
Nataliia Homon,
master, junior researcher department
of Ukrainian and foreign languages,
National University of Physical
Education and Sport of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

TAXES IN THE SYSTEM OF FISCAL SPACE AND ENSURING ECONOMIC SECURITY

Keywords: *economic security, taxes, tax policy, tax burden, fiscal space.*

Понятійний та науковий апарат, складові, потенційні напрями розширення фіскального простору сформовано фахівцями МВФ та Світового банку для пошуку внутрішніх і зовнішніх джерел фінансових ресурсів для країн, що орієнтуються на становлення та розвиток ринкового господарювання. Одними з перших досліджень фіскального простору є роботи фахівців Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, дослідження щодо розширення фіскального простору окремих країн або регіонів [1-8]. У розрізі країн та регіонів дослідження впливу фіскального простору на економічне зростання, напрями розширення фіскального простору для Таджикистану висвітлено у звіті [3], для країн Західної та Центральної Африки у звіті [5], для Латинської Америки у звіті [4], для країн із розвиненою економікою у звіті [6]. Основною метою формування цих матеріалів було обґрунтування напрямів пошуку та визначення можливих і доступних джерел фінансових ресурсів для забезпечення виконання основних завдань економічного розвитку та державних функцій, що є можливим при належній фіскальній стійкості.

Змістовне визначення фіскального простору надано у монографії М. Дихи [9]: «Фіскальний простір – це потенційно можливий обсяг фінансових ресурсів, динамічно змінювана величина якого здатна регулюватися державою з урахуванням сукупності джерел формування бюджетних ресурсів, коштів фінансових і нефінансових корпорацій, господарюючих суб'єктів, державних цільових фондів для реалізації планів соціально-економічного розвитку та соціальних проблем, інноваційної модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності на основі утвердження стратегічних цілей та пріоритетів розвитку країни: інноваційної моделі, структурно-інноваційної перебудови виробництва товарів і послуг, модернізації інфраструктури і базових секторів, формування режиму максимального сприяння бізнесу, розвитку людського і соціального капіталу, стійкого економічного зростання, гарантованого виконання державою своїх функцій».

Серед проблем, які потребують додаткових фінансових ресурсів, розширення фіскального середовища є зростання потреб пенсійної системи через старіння націй. Глобальні виклики та ризики, турбулентність глобального світу обумовлює суттєве посилення акцентів на фінансуванні військово-промислових запитів та безпекових потреб.

У системі забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів важливим є обґрунтування напрямів, сфер діяльності чи бюджетних програм для зменшення обсягів видатків, у т. ч. за рахунок:

– зміни структури видатків;

– ревізії напрямів капітальних інвестицій та посилення цільового і ефективного використання інвестиційно-інноваційних коштів;

– виявлення недостатньо ефективних напрямів при перерозподілі ресурсів при міжбюджетних відносинах.

Фіскальними інструментами економічного зростання доцільно виокремити:

– розширення бази оподаткування та посилення виконання чинних законів щодо оподаткування без збільшення податкового тягаря;

– пошук засобів підвищення ефективності використання коштів на розвиток людських ресурсів (на освіту і охорону здоров'я);

– галузеві зміни, у т.ч. в сфері освіти і охорони здоров'я за рахунок розвитку фіскального простору та модернізації управління державними фінансами.

Фінансовою складовою у системі виконання державою своїх функцій є кошти платників податків.

Вплив податкової політики на розвиток національних економік та забезпечення економічної безпеки, проблеми та умови оподаткування висвітлені в працях багатьох науковців. Один із найбільш відомих представників школи фізіократів – французький економіст Ф. Кене у розробленій ним економічній таблиці показав зв'язок податків і відтворювального процесу. Е. Аткінсон і Дж. Стігліц обґрунтували, що в ідеальній економіці можна було б пов'язати коливання ВНП із зменшенням або збільшенням податків, однак лаги в реалізації добре продуманих програм можуть дестабілізувати становище й посилити коливання ВНП. Група економістів на чолі з А. Лаффером дослідили, що такі негативні явища як висока інфляція, спади виробництва, низькі нагромадження викликані високими ставками оподаткування. Прихильники «економічної пропозиції» висунули гіпотезу про те, що збільшення податкових ставок лише до певного рівня стимулює збільшення податкових надходжень, а подальше збільшення податкового навантаження обумовлює поступове зниження доходів бюджету або їх різке падіння. Це можна пояснити втратою стимулів до прояву підприємницької ініціативи й розширення виробництва, доходи зменшуються і, як наслідок, платники податків переходять із легального в тіньовий сектор економіки. У контексті досліджуваних нами питань зазначимо, що американський економіст – неоінституціоналіст М. Сесновиць, а надалі Г. Беккер розробили модель «раціональні «злодії», основний постулат якої полягає у тому, що для забезпечення такого суспільного блага як законослухняність, має активно використовуватися таке суспільне «антиблаго» як покарання [9].

Ідеї цих моделей актуальні й сьогодні, адже економічна логіка моделі полягає в тому, що платник податків ухвалює рішення щодо того, яку частину реально отриманого прибутку задекларувати або приховати. У процесі прийняття даного рішення платник податків, керуючись власним досвідом і поведінкою інших суб'єктів господарювання, оцінює розмір додаткових прибутків, які він може одержати в результаті ухилення від сплати, знає про величину штрафних санкцій у випадку виявлення зловживань, суму витрат, пов'язаних із процесом ухилення від сплати податків. В той же час, ризик настання відповідальності (високі розміри штрафів) може суттєво впливати на рішення щодо приховування податків, зменшуючи корисність/намір ухилення. На підставі даного аналізу платник податків приймає раціональне рішення щодо доцільності сплати повної суми податків або щодо ухилення від виконання податкових зобов'язань/їхньої частини. Також варто передбачити за яких умов додатковий прибуток від ухилення сплати податків дорівнюватиме нулю (тобто, платнику буде не вигідно ухилятися від сплати податків).

Податкового навантаження впливає на економіку загалом та на окремі суб'єкти бізнесу, платників податків також з огляду на передбачені у чинному законодавстві податкові пільги тощо.

З огляду на сучасні реалії, виклики та ризики у глобальному світі доцільно звернути увагу на п*итання податкової безпеки в системі економічної безпеки.* Виокремлення податкової безпеки у ієрархії фінансова безпека-економічна безпека-національна безпека є відносно новим. Забезпечення економічної безпеки, складовою якої є податкова безпека, є надзвичайно важливим завданням для створення належних умов функціонування та розвитку національних економік, для забезпечення національної безпеки кожної із країн в сучасному турбулентному світі.

Висвітлення суті та проблем забезпечення податкової безпеки знайшло відображення у публікації М. Дихи та Г. Колісник [10], а важливе питання податкової свідомості під призмою суб'єктивної поведінки та законодавчо визначеного обов'язку зайшло відображення у публікації [11].

Роль податків у системі забезпечення економічної безпеки проявляється через їх позитивний або негативний вплив на національну економіку. Завдання, які стоять перед податковою політикою будь-якої країни необхідно розглядати у взаємозв'язку та взаємовпливі з економічною безпекою. У розрізі системних кризових явищ саме податкова складова економічної безпеки є визначальною у формуванні необхідного рівня фінансової стабільності держави.

Податки відіграють особливе місце в системі економічної безпеки, виступають інструментом впливу на економічні і соціальні процеси, засобом вирішення завдань держави та фактором зворотного зв'язку і залежності її функціонування від платників податків.

Податки здійснюють суттєвий вплив на соціально-економічний стан суспільства (держава через рівень оподаткування, порядок обчислення податкової бази, систему податкових пільг та обмежень має можливість спрямовувати ділову активність господарюючих суб'єктів і окремих громадян). Податки варто розглядати в контексті взаємозалежності функціонування держави і платників податків. Недостатнє наповнення бюджету грошовими коштами внаслідок несплати податків може підірвати основи економічних реформ, спровокувати соціальне незадоволення, і в кінцевому рахунку стати реальною загрозою державному устрою.

Попри мінливість впливу чинників зовнішнього середовища концептуальні основи податкової системи щодо фіскальної і економічної ефективності та соціальної справедливості, а також запропонована системна концепція податкового механізму як сукупність фіскально-економічних відносин на макро- і макрорівні, спрямованих на виконання завдань податкової системи та вирішення завдань забезпечення соціально-економічного розвитку, які висвітлені у публікації [12], є актуальними і на сьогодні.

В контексті євроінтеграції Україна здійснює систему заходів щодо приведення нормативно-правового законодавства до норм ЄС. У той же час, у забезпеченні податкової безпеки необхідно досягти таких параметрів податкової системи, які б максимально задовольняли учасників з різними цілями: державу, яка ставить за мету отримати якомога більші обсяги податкових надходжень; платників податків, які прагнуть до як можна менших розмірів оподаткування.

На жаль, спрямування ресурсів країн-агресорів та терористів на вбивства людей, на бажання захоплення територій інших держав, на заподіяння шкоди, руйнування об'єктів промислової та цивільної інфраструктури є безумством 21-го сторіччя.

Варто наголосити, що через повномасштабне вторгнення росії на територію України витрачаються безпрецедентні обсяги ресурсів на військові потреби. Зрозуміло, що Україні не вистачає фінансових ресурсів на фінансування програм соціально-економічного розвитку або таке фінансування здійснюється в недостатніх обсягах. Більше того, не лише Україна, а й інші

країни цивілізованого світу, реагуючи на загрози безпеці від країн-агресорів, збільшили видатки в військово-оборонну промисловість та фінансування програм та заходів щодо забезпечення безпеки.

Тому на сьогодні насамперед необхідно зусилля усього цивілізованого світу направити на припинення війни росії в Україні, на припинення тривалого Ізраїльсько-палестинського протистояння, яке розгорілося в активну фазу.

У подальшому забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країн має спиратися на створення умов та можливостей реалізації широкого спектру завдань щодо повоєнної відбудови України, збалансованого розвитку галузей економіки, програм захисту навколишнього середовища, забезпечення добробуту громадян, плідної міжнародної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грей Ш., Лейн Т., Варудаксис А. Податково-бюджетна політика і економічне зростання. Уроки для Східної і Центральної Європи. The International Bank for Reconstruction and Development. he World Bank. 2007. 391 с.

2. Девіс М., Сааведри П., Піонтковський П. та ін. Створення фіскального простору для економічного зростання. Огляд державних фінансів України / Документ Світового банку. Звіт № 36671. UA. 2006. 185 с.

3. Brownbridge M., Canagarajah S. Fiscal Policy for Growth and Development in Tajikistan. *The World Bank. Europe and Central Asia Region. Poverty Reduction and Economic Management Network. Policy Research Working Paper.* 4532. February 2009. 64 p.

4. Cetrangolo O., Iemenez I., Castillo R. Rigities and Fiscal Space in Latin America: A Comparative Case Study. CEPAL. Serie Macroeconomia del desarollo. Santiago, Chile. April 2010. N 97. 33 p.

5. Fiscal Space for Strengthened Social Protection. West and Central Africa. UNIWEF. February 2008. 36 p.

6. Ghosh A., Kit I., Mendoza E., Ostry I., Oureshi M. Fiscal Fatigue, Fiscal Space and Debt Sustainability in Advanced Economies. NBER Working Paper Series. February 2011. N W16782. 49 p.

7. Heller P. Understanding Fiscal Space. International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department, Washington. IMF Policy Discussion Paper. March 2005. N 05/4. 18 p.

8. Heller P. Fiscal Policy for Growth and Development; The Fiscal Spase Debate. Presented at G20 workshop on Fiscal Policy: Instanbul, 2007. 18 p.

9. Диха М. В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації : монографія. К. : Центр учбової літератури, 2016. 388 с.

10. Диха М. В., Колісник Г. М. Податки в системі забезпечення економічної безпеки та розвитку національної економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2017. № 4. С. 49–53.

11. Диха М. В. Податкова свідомість під призмою суб'єктивної поведінки та законодавчо визначеного обов'язку. *Формування податкової свідомості в Україні :* зб. матеріалів круглого столу, 19 травня 2017 р. Запоріжжя : КПУ, 2017. С. 38–41.

12. Диха М. В., Гончаров Ю. В. Податкова система як складник забезпечення розвитку соціально-економічної системи України. *Сучасні питання економіки і права* : зб. наук. праць. К. : КиМУ, 2018. Випуск 1(7). С. 86–99.

УДК 336.22

Лазебник Лариса,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри економіки,
підприємництва та
бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ВІДНОВЛЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВИСНАЖЕННЯ ВЛАСНИХ РЕСУРСІВ УНАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Ключові слова: *економічна безпека, податки, податкова система.*

Larysa Lazebnyk,
Doctor of Economics, Professor,
Professor at the Department of economy,
entrepreneurship and business
administration,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ENSURING ECONOMIC SECURITY: RESTORING THE POTENTIAL OF THE TAX SYSTEM IN CONDITIONS OF DEPLETION OF OWN RESOURCES DUE TO A FULL-SCALE INVASION

Keywords: *economic security, taxes, tax system.*

Війна росії проти України спричинила надзвичайні катастрофічні наслідки для нашої держави. За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини від 19 грудня 2022 р., за час війни вбито 6826 та поранено 10769 цивільних осіб. Понад 2,7 млн осіб залишилися без житла. Бойові дії спричинили порушення систем життєзабезпечення (газо-, тепло-, електро-

та водопостачання). За даними Міжнародної організації з міграції, під впливом ризиків війни, з України після 24 лютого 2022 р. виїхали понад 7 млн осіб. Внутрішньо переміщеними особами (ВПО) стали понад 6,9 млн українців [1]. Зазначені тенденції актуалізували питання забезпечення економічної безпеки України, що дозволяє віднести цю проблему до найважливіших дослідницьких пріоритетів в умовах воєнного стану.

Важливою умовою забезпечення економічної безпеки держави є формування необхідної фінансової бази для видатків на оборону, соціальної та економічної життєдіяльності, можливої тільки при відповідному рівні розвитку податкової сфери. Податки як невід'ємна частина економіки будь-якої держави опосередковують забезпечення економічної безпеки. Війна стала тяжким випробуванням для публічних фінансів України. Внаслідок економічного спаду доходи державного бюджету зменшуються, а видатки на оборону зростають. Так, різкий спад економічної активності та зміни податкової політики на початку війни (скасування ПДВ і мита на імпорт; розширення спрощеної системи оподаткування та зниження ставки оподаткування з 5% до 2% доходу; зниження ПДВ та акцизного податку на пальне тощо) призвели до суттєвого скорочення податкових надходжень у лютому-травні 2022 р. Наразі спостерігається поступове відновлення потенціалу податкової системи (рис. 1).

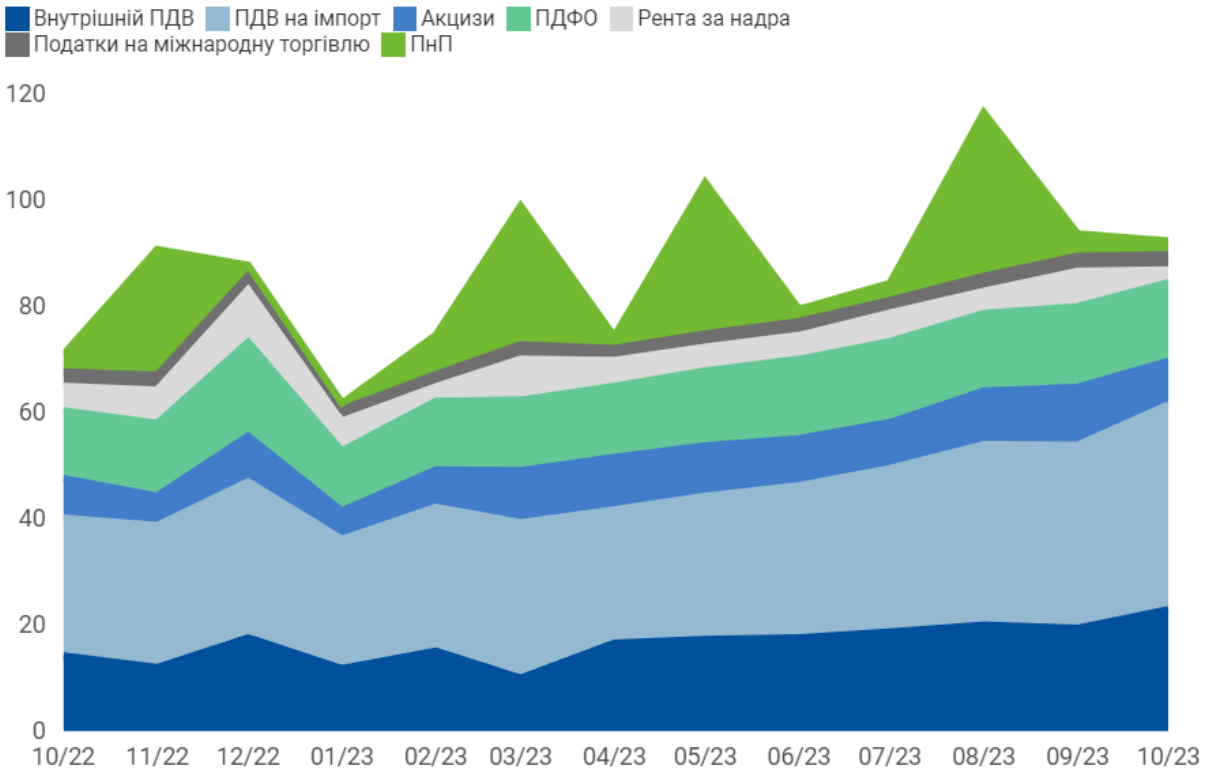

Рисунок 1 – Податкові надходження загального фонду бюджету, млрд грн [2]

Нестача податкових надходжень для покриття необхідних бюджетних витрат воюючої країни є серйозною загрозою економічній безпеці національної економіки. За даними голови комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики Д. Гетманцева, на зовнішні джерела припадає 73,5% фінансування усіх бюджетних видатків [3].

З огляду на невизначеність, пов'язану з повномасштабною війною, повноцінне відновлення потенціалу податкової системи в напрямку відновлення фіскальної та боргової стійкості є серйозним викликом для владних структур. Але попри війну, ключовим резервом для успішного завершення запроваджених ще до війни масштабних процесів трансформації податкових органів за підтримки міжнародних партнерів, проведення виваженої податкової політики, підвищення ефективності податкового адміністрування є також узгодженість економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності та держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України». 2022. НІСД. URL : https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analitychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1

2. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. URL : https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-za-pidsumkami-chervnya-2023-roku-perevishhila-150-mlrd/

3. Гетманцев Д. Країна живе в борг. Як США та ЄС закривають діри в українському бюджеті. *Українська правда*. 2023. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/3/702854/

УДК 336.1:338.242

Липкань Андрій,
аспірант кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: *національна економіка, загроза, індекс, ВВП.*

Lypkan Andrii,
Postgraduate Student at the Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

MACROECONOMIC THREATS TO UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY UNDER MARTIAL LAW

Keywords: *national economy, threat, index, GDP.*

Аналізуючи вплив макроекономічних загроз на стан економічної безпеки України в умовах воєнного стану, необхідно спочатку їх класифікувати. Так, до макроекономічних загроз економічній безпеці України слід віднести високий рівень «тінізації» національної економіки, присутність корупції на різних рівнях державної влади, низький рівень продуктивності виробничих ресурсів, порівняно з країнами, що розвиваються, спадну динаміку ВВП через руйнування інфраструктури та промислового потенціалу України, зростання рівня безробіття в Україні, прискорення інфляційних процесів, зниження схильності до заощаджень в умовах скорочення доходів населення тощо [1, с. 51].

Виходячи з наведеного переліку, макроекономічні загрози економічної безпеці національної економіки в умовах воєнного стану розглянемо у макроекономічні тріади «рецесія – інфляція – безробіття» (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка реального ВВП, інфляції споживання та рівня безробіття у період російсько-української війни

Рік	Індекс фізичного обсягу ВВП, %	Індекс споживчих цін, %	Рівень безробіття (за методологією МОП), %
2013	100,0	100,5	7,17
2014	93,4	124,9	9,27
2015	90,2	143,3	9,14
2016	102,4	112,4	9,35
2017	102,4	113,7	9,50
2018	103,5	109,8	8,80
2019	103,2	104,1	8,19
2020	96,2	105,0	9,48
2021	103,4	110,0	9,83
2022	70,9	126,6	21,10

Джерело: систематизовано і узагальнено за даними, наведеними у [2].

Дані, наведені у табл. 1, дозволяють виокремити 3 основні кризові періоди найбільшої дії макроекономічних загроз економічній безпеці України

1) 2014–2015 рр. – початок російсько-української війни – рецесія – 16 % реального ВВП, інфляція споживання +80 %, рівень безробіття +2 %;

2) 2020 р. – початок пандемії COVID–19 – рецесія –7 % реального ВВП, інфляція споживання +9 %, рівень безробіття +2 %;

3) 2022 р. – початок фази широкомасштабного вторгнення у російсько-українській війні – рецесія рекордних –32,5 % реального ВВП, інфляція споживання +39,3 %, рівень безробіття рекордних +11,3 % [1, с. 51].

Наведені кризові періоди характеризуються стагфляцією, подолання якої в умовах воєнного стану є надважким завданням державної макроекономічної політики. Щоб оцінити рівень стагфляції, оцінимо втрати ВВП від інфляції та безробіття (рис. 1). Дані рис. 1 показують, що під час російсько-української війни 2004–2022 рр. втрати реального ВВП від зростання рівня безробіття на 1 % склали –3 %, а від прискорення інфляції на 1 % – всього –0,5 %. Тобто, у ході розроблення антистагфляційних заходів державна політика зайнятості буде пріоритетнішою за антиінфляційну політику.

Отже, для створення нових робочих місце і, відповідно, стимулювання зайнятості населення доцільно реалізовувати державну підтримку інвестицій у реальний сектор національної економіки, підтримувати підприємництва шляхом створення сприятливого підприємницького клімату, можливостей для інноваційного розвитку з метою стимулювання виробничої діяльності.

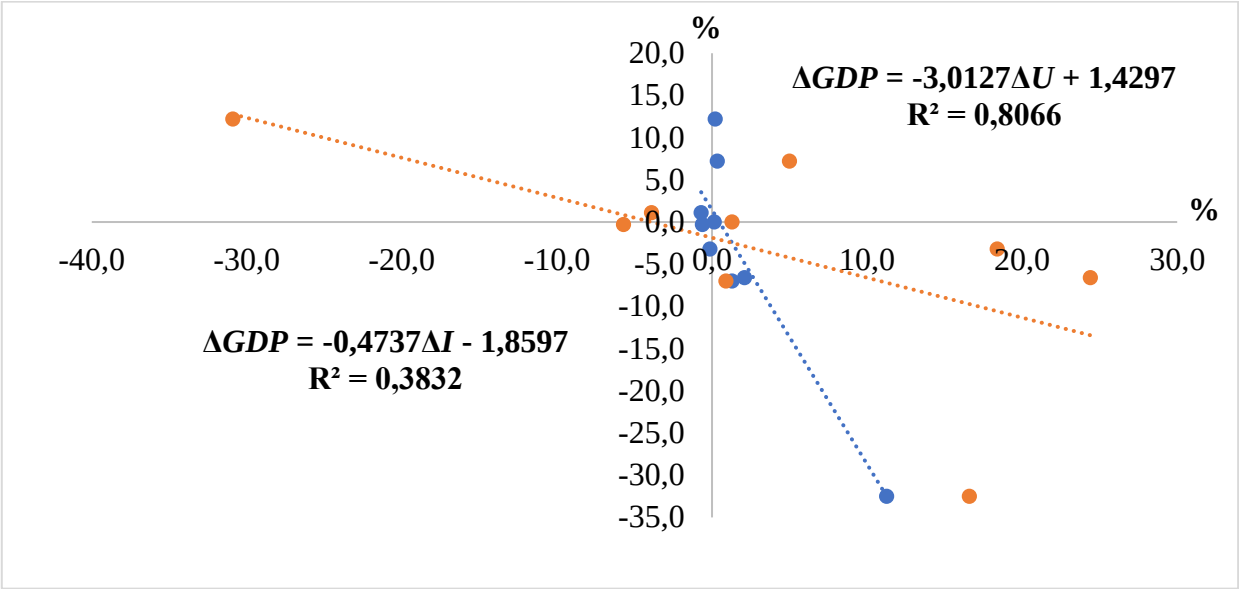

Рисунок 1 – Лінійні моделі взаємозв'язку рецесії, інфляції та безробіття

Примітка: Δ*GDP* – абсолютне ланцюгове відхилення індексу фізичного обсягу ВВП, %; Δ*U* – абсолютне ланцюгове відхилення рівня безробіття (за методологією МОП), %; Δ*I* – абсолютне ланцюгове відхилення індексу споживчих цін, %.

Джерело: сформовано та проведено розрахунки за даними табл. 1.

Першочерговими заходами антиінфляційної політики Національного банку України може бути підвищення процентної ставки, активізація операцій на відкритому ринку, посилення резервних вимог, активізація рефінансування банків з матою контролю грошової маси і ліквідності банків. Важливий також урядовий контроль за видатками і податковою політикою з метою збалансування бюджету для уникнення надмірної інфляції. Реалізація структурних реформ у стратегічних секторах національної економіки збільшить продуктивність виробничих ресурсів, та послабить тиск держави на ринкове ціноутворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Липкань А. Ю. Загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. № 3(92). С. 45–59. DOI : https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-7

2. Статистична інформація / Державна служба статистики України. 2023. URL : https://ukrstat.gov.ua

УДК 336.012.7-045.52(4-6ЄС):330.34-022.322(045)

Мартиненко Валентина,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД КРАЇН ЄС

Ключові слова: *сталий розвиток, фіскальна децентралізація, місцеве самоврядування.*

Valentyna Martynenko,
Doct. Sc. (Econ.), Professor,
Professor at the Department
of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FISCAL DECENTRALIZATION AND IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT POLICY: EU EXPERIENCE

Keywords: *sustainable development, fiscal decentralization, local authority.*

Процеси децентралізації влади у європейських країнах розпочалися на початку другої половини XX століття і до 1985 формалізувалася у загальноєвропейський нормативно-правовий акт «Європейська хартія місцевого самоврядування» [1], ратифікований Україною 15.07.1997. Саме цей міжнародний документ став основоположним у русі України до децентралізації, починаючи з 1998 р.

Досвід реформування місцевого самоврядування країн ЄС доводить, що децентралізація державної влади відіграла ключову роль у подальшій демократизації суспільства, забезпечивши поступовий перехід до нових інститутів, заснованих на ініціативності, свободі та відповідальності громад

у цілому і кожного громадянина зокрема [2]. Аналогічні процеси відбувалися і в Україні від початку реформи децентралізації 2014 р. і до початку широкомасштабного вторгнення 24.02.2022., коли органи місцевого самоврядування з отриманням розширених повноважень і компетенцій щодо прийняття рішень для розвитку своїх громад, отримали також і фіскальні важелі для набуття фінансової автономії [3].

Очевидно, що реформа децентралізації в Україні була однією з умов Угоди про асоціацію з ЄС [4], але вона також заклала підвалини у протистоянні громад викликами російсько-української війни, які мали достатньо фіскальних повноважень, щоб терміново приймати необхідні рішення і вирішувати першочергові проблеми з внутрішньо переміщеними особами, оформленням гуманітарної допомоги, залученням коштів на потреби сил оборони тощо.

Паралельно з процесами фіскальної децентралізації у світі набула практичного втілення концепція сталого розвитку, яка набула остаточної формалізації на Саміті з питань сталого розвитку (вересень 2015 р., LXX сесія Генеральної Асамблеї ООН), на якому прийнято резолюцію «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [5]. Так, було затверджено 17 Цілей сталого розвитку, деталізованих 169 завданнями задля їх досягнення. В Україні було розроблено національну систему, в якій 17 Цілей сталого розвитку деталізовано за 86 завданнями, моніторинг досягнення яких проводиться на основі розрахунку 183 індикаторів [6].

Виходячи зі світового руху досягнення Цілей сталого розвитку, основою регіональної політики ЄС стало управління сталим розвитком територій за активної участі держави щодо її реалізації. Тобто громади у межах своїх повноважень закладали фінансування у місцевих бюджетах на досягнення Цілей сталого розвитку і реалізовували державні регіональні програми на місцях. Також ЄС розробив регіональну політику на основі концепції партнерства і субсидіарності для цілепокладання спільної інтеграційної мети регіональної політики – забезпечення сталого розвитку територій, що деталізується програмними завданнями: допомога у структурному вирівнюванні та розвитку економічно відсталих регіонів; реструктуризація старопромислових територій; боротьба з безробіттям; соціальна адаптація незахищених верств населення; реформування аграрної політики територій на засадах чистого довкілля; структурне вирівнювання сільських районів [7, с. 15].

М. Онофрей та ін. на основі статистичних даних за 2001–2019 рр. 21 країни-члена ЄС провели масштабне дослідження впливу фіскальної децентралізації на сталий регіональний розвиток за динамікою власних доходів і видатків сталого розвитку та їх структурою у місцевих бюджетах країн ЄС. Вони довели, що країни з найвищим (Данія, Фінляндія та Швеція) та вищим (Німеччина, Нідерланди, Франція та Польща) рівнями фіскальної децентралізації мали більші успіхи у сталому розвитку, порівняно з країнами з низьким рівнем фіскальної децентралізації (Мальта, Кіпр, Греція та Ірландія). При цьому між фіскальною децентралізацією та сталим розвитком країн-членів ЄС наявний прямий зв'язок високої щільності [8].

Отже, у країнах ЄС реалізація політики сталого регіонального розвитку забезпечується шляхом закладення у видатковій частині місцевих бюджетів усіх рівнів видатків на фінансування 17 Цілей сталого розвитку у тому числі, в розрізі регіональних програм. Тому органи місцевого самоврядування беруть безпосередню участь у фінансуванні процесу досягнення Цілей сталого розвитку і несуть відповідальність за виконання прийнятих рішень. В умовах розширення фіскальної децентралізації та автономії місцевого самоврядування зростають обсяги фінансування і, відповідно, відповідальність за ефективність реалізації політики сталого регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Charter of Local Self-Government : adopted by the Council of Europe on 15.10.1985. No. 122. URL : http://surl.li/mvray
2. Журавель Я. Європейський досвід децентралізації влади та перспективи його імплементації в Україні. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 267–273. DOI : https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.1632
3. Martynenko V. V. Estimation of the efficiency of the tax component of the fiscal policy in Ukraine. *Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities* : collective monograph. Kielce : Publishing House «Baltija Publishing», 2019. P. 76–93.
4. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text

5. Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року : резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 № A/70/L.1. URL : http://surl.li/mjogi

6. Інформаційне забезпечення моніторингу ЦСР, метадані / Державна служба статистики України. 2023. URL : http://surl.li/mjqov

7. Можайкіна Н. В., Островський І. А. Управління сталим розвитком регіонів в умовах децентралізації: досвід країн ЄС та України. *Економічна теорія та право*. 2022. № 2(49). С. 8–27. DOI : https://doi.org/10.31359/2411-5584-2022-49-2-8

8. Fiscal decentralization, good governance and regional development – empirical evidence in the European Context / Onofrei M., Oprea F., Iaţu C., Cojocariu L., Anton S. G. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. No. 12. 7093. DOI : https://doi.org/10.3390/su14127093

УДК 368

Мирончук Юрій,
здобувач третього (осітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *страхування відповідальності, страховий ринок України.*

Myronchuk Yurii,
PhD Student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CURRENT ASPECTS OF LIABILITY INSURANCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Keywords: *liability insurance, Ukrainian insurance market.*

Страхування відповідальності виступає ефективним інструментом регулювання відносин у різних сферах економіки, що дозволяє забезпечити захист майнових інтересів потерпілих. В той же час, система страхування відповідальності забезпечує компенсацію збитків, заподіяних державі, підприємствам, громадянам у результаті дій або бездіяльності третіх осіб, а також істотно впливає на зміцнення фінансової системи країни [1].

Збільшення кількості позовів та скарг на різних рівнях в суспільстві спонукає більшу частку населення в укладенні додаткових договорів страхування різної форми відповідальності за збитки заподіяні третім особам.

Таким чином, страхування відповідальності має велике значення для забезпечення безпеки та захисту прав третіх осіб, а також для захисту власних інтересів та розвитку бізнесу.

Безпосередньою метою страхування відповідальності є страховий захист економічних інтересів потенційних носіїв шкоди іншим особам. Відповідно до ст.6-7 Закону України «Про страхування» класифікація видів

страхування водповідальності за фомою здійснення поділяється на обов'язкове та добровільне страхування. Серед 44-ох видів обов'язкового страхування припадає 23 види на страхування відповідальності що становить 52%. А серед 25-ти видів добровільного страхування припадає 5 видів на страхування відповідальності що становить 20%. В загальному страхування відповідальності займає майже 42% серед обов'язкових та добровільних видів страхування [2].

Ринок страхування відповідальності в Україні є одним з найбільш швидкозростаючих сегментів страхового ринку. За даними Національного банку України, у 2022 році обсяг зібраних страхових премій зі страхування відповідальності склав 37,5 млрд. грн, що на 17% більше, ніж у 2021 році [3].

Найбільшою часткою на ринку страхування відповідальності в Україні володіє страхування автоцивільної відповідальності (ОСЦПВ). У 2022 році обсяг зібраних страхових премій зі страхування ОСЦПВ склав 25,5 млрд. грн, що на 18% більше, ніж у 2021 році [3].

Крім того, на ринку страхування відповідальності в Україні розвиваються такі види страхування, як страхування професійної відповідальності, страхування відповідальності власників об'єктів підвищеної небезпеки, страхування відповідальності перед пасажирами та іншими особами, страхування відповідальності за збитки заподіяні навколишньому середовищу тощо.

До основних тенденцій розвитку ринку страхування відповідальності в Україні можна віднести такі:

зростання обсягів зібраних страхових премій;

розширення спектру страхових продуктів;

покращення якості страхових послуг.

Для подальшого розвитку ринку страхування відповідальності в Україні необхідно вжити таких заходів:

підвищення рівня фінансової грамотності населення;

удосконалення законодавства у сфері страхування;

створення сприятливих умов для інвестицій у розвиток страхової діяльності.

На основі проведеного дослідження пропонуються такі рекомендації щодо розвитку ринку страхування відповідальності в Україні:

– Створити освітню програму з фінансової грамотності населення, яка включатиме питання страхування відповідальності.

– Розробити законопроект, який вдосконалить законодавство у сфері страхування, зокрема у частині визначення відповідальності страхових компаній, підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг тощо.

– Створити сприятливі умови для інвестицій у розвиток страхової діяльності, зокрема запровадити податкові пільги для страхових компаній, які інвестують у розвиток страхової інфраструктури тощо.

Виконання цих рекомендацій сприятиме подальшому розвитку ринку страхування відповідальності в Україні та підвищенню рівня захисту прав і інтересів фізичних та юридичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голота В. В. Сучасний стан розвитку ринку страхування життя в Україні : thesis. 2017. URL : https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/8224 (дата звернення: 30.11.2023).

2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text

3. Наглядова статистика / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6

УДК 338.245

Москальова Юлія,
здобувачка вищої освіти
першого бакалаврського рівня
Науковий керівник:
Вергелюк Юлія,
канд.екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС

Ключові слова: *підприємництво, державна підтримка, воєнний стан, релокація бізнесу, кредитування.*

Moskalyova Yuliia,
a student of higher education
of the first bachelor's level
Supervisor:
Verheliuk Yuliia,
PhD in Economics, Associate Professor of
the Department of Financial Markets
and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FEATURES OF STATE SUPPORT FOR BUSINESS IN WARTIME

Keywords: *entrepreneurship, state support, martial law, business relocation, lending.*

Підтримка державою українського бізнесу у воєнний час була надзвичайно важливою, адже від добробуту не лише бізнесу, а й країни в цілому залежить наше економічне майбутнє. Агресивні бойові дії в Україні назавжди

увійдуть в нашу історію як один із найболючіших періодів і період найсуворішого випробування для економіки нашої країни. Не так давно, у 2020-2021 роках, український бізнес зазнав величезних фінансових втрат через пандемію COVID-19, але вони непорівнянні з величезними втратами від повної війни, яка нині триває в Україні. З початку війни економіка України втратила приблизно 30-50% із 42 виробничих потужностей, розташованих на тимчасово окупованих територіях [1].

Військові дії можуть завдати значних збитків підприємствам, громадянам усіх типів і цілим країнам. За офіційними даними, 17% промислових підприємств, які займаються експортом продукції, і харчова промисловість (галузі, які менше постраждали від війни) працюють у штатному режимі. Металургійні заводи та агропідприємства, важливі галузі економіки нашої держави, були змушені повністю припинити свою діяльність. Ці галузі роблять значний внесок у бюджет і дають можливість працевлаштуватися тисячам людей [2].

Українському уряду, як ніколи, необхідно активізувати зусилля, щоб почати підтримувати український бізнес, а правильні дії та рішення мають прийматися зараз. Отримавши кредит під час воєнного стану, кожен підприємець побачив майбутнє свого бізнесу, а й самої України, що було позитивним і вкрай необхідним для відновлення української економіки.

Також важливим для кредитоспроможності є доступність активів українських комерційних банків, яка в березні 2022 року зросла на 9% порівняно з березнем 2021 року, свідчить аналіз даних Мінфіну. Наступним етапом відновлення українського бізнесу є розширення фінансової підтримки за програмою «5-7-9», яка почала діяти у 2020 році. За програмою кожен підприємець має можливість отримати кредит під 0% відсоткової ставки, який діє під час воєнного стану в Україні та протягом 30 днів після закінчення конфлікту. У найближчі місяці (роки) передбачається застосування ставки податку 5% [3, 4].

Майже 62% кредитів, виданих українськими банками, були спрямовані на антикризові заходи. Це необхідно, оскільки підприємства мають адаптуватися до нових умов праці та перепрофілювати деякі свої кваліфікації в інші види діяльності. Основна частина кредиту спрямована на підприємства аграрного сектору, оскільки українські аграрії розуміють необхідність продовжувати вирощувати та збирати врожай навіть у складних умовах.

Загалом заходи, які здійснює український уряд щодо допомоги бізнесу під час воєнного конфлікту, є раціональними та враховують специфіку кожного бізнесу. Вони сприяють успішному відновленню та продовженню роботи різних галузей промисловості. Відтак за сприяння держави українські компанії сприятимуть економічному відновленню країни та посилять її стійкість до агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько Я. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога / Офіційний вебсайт транспорту та логістики. URL : https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148 (дата звернення: 28.11.2023).

2. Рівень безробіття в Україні з 2000 по 2021 рр. / Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/ (дата звернення: 28.11.2023).

3. Шварц Д. Створення надійного тилу: як працює державна програма релокації бізнесу. URL : https://www.unian.ua/economics/finance/stvorennya-nadiynogo-tilu-yak-pracyuyederzhavnaprograma-relokaciji-biznesu-novini-ukrajina (дата звернення: 28.11.2023).

4. Інформація про результати Державної програми «Доступні кредити 5-7-9» / вебсайт «Єднання заради розвитку ФРП». URL : https://bdf.gov.ua/uk/informaciya-pro-rezultatiderzhavnoji-programi-dostupnikrediti-5-7-9 (дата звернення: 28.11.2023).

УДК 336

Новицька Олена,
канд. екон. наук,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ключові слова: *державно-приватне партнерство, відбудова, національної економіки, приватний капітал.*

Novytska Olena,
PhD, associate professor
of the Department of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE DURING THE POST-WAR PERIOD

Keywords: *public-private partnership, reconstruction of the national economy, private capital.*

Державно-приватне партнерство (ДПП) виконує ключову роль у розвитку економіки через спільні зусилля уряду та приватного сектору.

Проекти ДПП реалізовують як економічно розвинуті країни, так і ті, що розвиваються та вирішують завдання з відбудови національної економіки в несприятливих умовах. Їх досвід переконливо доводить, що такі проекти дозволяють залучити приватний капітал в інфраструктуру у стислі строки, а також забезпечити стрімке економічне зростання навіть за відсутності значних державних вкладень [1].

За даними [2] у 2022 р. п’ятірку світових країн-лідерів за інвестиційними зобов’язаннями ДПП склали Китай, Індія, Бразилія, Мексика, Бангладеш. Перше місце займає Бразилія, обсяг інвестиції, залучених у ДПП якої

складає 7,733 млрд. дол. США, що дорівнює 0,42 % ВВП країни. У свою чергу загальні інвестиційні зобов'язання Китаю за 2022 р. налічують 6,3 млрд. дол. США, або 0,04% ВВП; Індія – 5,251 млрд. дол. США, або 0,18% ВВП; Мексика – 4,269 млрд. дол. США, або 0,34% ВВП; Бангладеш – 2,948 млрд. дол. США, або 0,97% ВВП.

Україна має досвід реалізації ДПП. У 2010 р. прийнятий Закон України «Про державно-приватне партнерство» [3], що регулює цю діяльність, а також прийнятий закон України «Про концесію» [4]. З метою забезпечення швидкого та ефективного розвитку механізму ДПП в Україні при Міністерстві інфраструктури було створено Проектний офіс з розвитку ДПП. Основне його завдання – запустити механізм ДПП в Україні. Перша частина проекту спрямована на зміну українського законодавства, друга – на підготовку та реалізацію перших трьох пілотних проектів. Ці проекти реалізують саме в інфраструктурі з тих причин, що у цей сектор надто давно не було інвестицій. До того ж, якісна інфраструктура є «кістяком» для розвитку всіх інших галузей економіки [5]. Саме тому, на нашу думку, ДПП відіграватиме важливу роль в Україні у повоєнний період.

Серед основних переваг ДПП для України є такі:

по-перше, воно може допомогти залучити приватні інвестиції, які необхідні для масштабного відновлення;

по-друге, прискорити темпи відновлення, оскільки приватні компанії зазвичай мають більший досвід і ресурси, ніж державні органи;

по-третє, підвищить ефективність відновлення, оскільки приватні компанії зазвичай більш ефективні в управлінні проектами.

Вважаємо, що ДПП також має деякі ризики, а саме:

по-перше, важливо правильно структурувати проекти ДПП, щоб гарантувати захищеність інтересів обох партнерів (державного і приватного);

по-друге, важливо забезпечити прозорість і підзвітність реалізації проектів ДПП.

Отже, ДПП може відігравати важливу роль у відновленні України після війни. Воно дозволить залучити приватні інвестиції в масштабні проекти з відновлення інфраструктури, житла та промисловості.

На нашу думку ДПП в Україні в повоєнний період повинно бути реалізоване у таких сферах:

1. Відновлення інфраструктури: ДПП може використовуватися для фінансування будівництва або реконструкції доріг, мостів, залізниць, електромереж, аеропортів та інших об'єктів інфраструктури, які були пошкоджені або знищені внаслідок війни.

2. Житлове будівництво: ДПП може використовуватися для будівництва нового житла для людей, які втратили свої домівки внаслідок війни.

3. Промисловість: ДПП може використовуватися для фінансування будівництва нових промислових підприємств або модернізації існуючих. Це може допомогти Україні відновити свою економіку і стати більш конкурентоспроможною.

4. Сфера охорони здоров'я та соціального забезпечення: будівництво та реконструкція лікарень та інших медичних закладів для відновлення стану здоров'я постраждалих громадян країни.

В цілому, ДПП може бути потужним інструментом для відновлення України після війни. Однак важливо правильно реалізувати цей механізм, щоб мінімізувати ризики і забезпечити їх максимальну ефективність. Тому серед основних напрямів вдосконалення ДПП для відбудови України у повоєнний період можемо виділити такі:

– розробити чітку стратегію ДПП, яка визначатиме пріоритетні сфери і правові та нормативні рамки для реалізації проектів;

– посилити співпрацювати з міжнародними фінансовими організаціями та приватними інвесторами для залучення інвестицій у проекти ДПП;

– на законодавчому рівні забезпечити прозорість і підзвітність у реалізації проектів ДПП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державно-приватне партнерство (Public-Private Partnerships). URL : https://mtu.gov.ua/content/erzhavnoprivatne-partnerstvo-publicprivate-partnerships.html (дата звернення: 29.11.2023).

2. Private Participation in Infrastructure (PPI). 2022 Annual Report. The World Bank. URL : https://ppi.worldbank.org/content/dam/PPI/documents/PPI-2022-Annual-Report.pdf (дата звернення: 29.11.2023).

3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text (дата звернення: 29.11.2023).

4. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text (дата звернення: 29.11.2023).

5. PPP Management office SPILNO. URL : https://mtu.gov.ua/timeline/Spilno.html (дата звернення: 29.11.2023).

УДК 338.242.2: 332.146.2

Остапенко Максим,
аспірант кафедри економіки та митної справи,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *сільські території, сільське господарство, безробіття, соціальна інфраструктура.*

Ostapenko Maksym,
Postgraduate student of the
Department of Economics and Customs,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROBLEMS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN UKRAINE

Keywords: *rural areas, agriculture, unemployment, social infrastructure.*

Коренева причина проблем соціально-економічного розвитку сільських територій в Україні полягає в недостатньому рівні інноваційності сільського господарства. Сільське господарство є базовою галуззю економіки України, і саме від його розвитку залежить добробут сільського населення. Однак, в останні десятиліття сільське господарство України розвивається недостатньо інноваційно, що призводить до зниження його ефективності та конкурентоспроможності [1].

Недостатній рівень інноваційності у сільському господарстві може мати серйозні наслідки для продуктивності, ефективності та сталого розвитку. Ось детальніший опис виявлених аспектів:

Низький рівень механізації та автоматизації: Це означає, що більшість сільськогосподарських операцій виконується вручну або за допомогою застарілої техніки. Такий підхід знижує продуктивність, підвищує трудомісткість робіт та може призводити до зниження якості врожаю.

Недостатня впровадження новітніх технологій: Це стосується використання сучасних методів обробки землі, високоякісних насіння, ефективних засобів захисту рослин та інноваційних систем зрошення. Відставання у використанні цих технологій може обмежувати потенціал урожайності та ефективності сільського господарства.

Низький рівень інвестицій у сільське господарство: Недостатнє фінансування може обмежувати можливості оновлення обладнання, впровадження інноваційних технологій та розвитку інфраструктури. Це також може негативно вплинути на здатність галузі адаптуватися до змін клімату та інших викликів.

Недостатня кваліфікація трудових ресурсів: Кваліфіковані працівники є ключовим елементом для впровадження інновацій і підвищення ефективності сільського господарства. Недолік таких спеціалістів може призвести до неефективного використання ресурсів, низької продуктивності та зниження якості продукції.

Розв'язання цих проблем потребує комплексного підходу, включаючи інвестиції у сучасне обладнання, освіту та тренінг для працівників, а також заохочення інновацій і впровадження передових технологій у галузі.

Для вирішення проблеми недостатнього рівня інноваційності у сільському господарстві, можна застосувати ряд стратегічних заходів [2]:

Створення сприятливого інвестиційного клімату: Це можна здійснити шляхом впровадження податкових пільг, субсидій або інших форм підтримки для інвесторів, які займаються розвитком аграрного сектору. Це може включати зниження податків на обладнання, що сприяє механізації, або надання грантів для дослідницьких проектів у сільському господарстві.

Розширення доступу до кредитних ресурсів: Створення спеціалізованих кредитних програм для аграріїв може забезпечити необхідне фінансування для модернізації виробництва. Важливо також пропонувати конкурентоспроможні відсоткові ставки та гнучкі умови погашення кредитів, щоб зробити ці ресурси доступними для широкого кола фермерів.

Впровадження інноваційних технологій: Підтримка наукових досліджень і технологічних інновацій може включати фінансування дослідницьких проектів, створення інноваційних хабів та партнерств між університетами та аграрним сектором. Важливим також є впровадження програм навчання та підвищення кваліфікації працівників, щоб вони могли ефективно використовувати новітні технології.

Ключовим елементом успіху цих заходів є їх інтегрований підхід та тісна взаємодія між урядом, приватним сектором та науковими установами.

Такий підхід не тільки сприяє розвитку сільського господарства, але й забезпечує стале використання ресурсів, підвищення якості продукції та покращення умов життя в сільських регіонах.

Покращення рівня інноваційності у сільському господарстві може мати значний позитивний вплив на розвиток сільських територій. Ось детальніший опис можливих змін [3]:

Зростання продуктивності праці в сільському господарстві: Інновації, як-от впровадження сучасної техніки та автоматизація процесів, можуть суттєво підвищити ефективність виробництва. Це не тільки збільшує обсяги виробництва, але й дозволяє знизити фізичне навантаження на працівників та зекономити час.

Зниження собівартості продукції: Використання інноваційних технологій та ефективних методів ведення сільського господарства може знизити витрати на виробництво. Це, у свою чергу, підвищує конкурентоспроможність продукції на внутрішньому та світовому ринках, сприяючи зростанню експорту.

Створення нових робочих місць: Розвиток сільськогосподарських технологій та розширення виробничих можливостей може спричинити зростання попиту на кваліфікованих працівників, які зможуть обслуговувати новітнє обладнання та системи. Це сприятиме зменшенню безробіття та покращенню економічної ситуації в сільських регіонах.

Покращення якості життя сільського населення: Збільшення доходів від сільськогосподарської діяльності та створення додаткових робочих місць сприятимуть економічному зростанню у сільській місцевості. Це може покращити доступ населення до освіти, охорони здоров'я, якісних товарів та послуг, що загалом підвищить рівень життя.

В цілому, підвищення інноваційності у сільському господарстві може стимулювати економічний розвиток, покращити соціальну інфраструктуру та забезпечити більш стабільне та процвітаюче майбутнє для сільських територій.

Таким чином, вирішення проблеми недостатнього рівня інноваційності сільського господарства є одним з ключових завдань для забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вольська О. М., Кирилов Ю. Є., Потравка Л. О. Соціально-економічний розвиток сільських територій України : навч. посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 184 с.

2. Стратегія розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні на період до 2025 року. Київ : НААН; ННЦ «ІАЕ», 2020. 148 с.

3. Олійник Т. Г., Мельник І. О., Горобченко О. А. Економіка аграрного виробництва : курс лекцій. Миколаїв : МНАУ, 2021. 105 с.

УДК 336

Підхомний Олег,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту;
Ревак Ірина,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри
соціально-гуманітарної підготовки,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
м. Львів, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ СИСТЕМ ФІСКАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІДОЗРІЛИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ У САНКЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ПАРТНЕРІВ

Ключові слова: *фіскальний контроль, митний контроль, фінансовий моніторинг, санкційний контроль, обхід санкцій.*

Pidkhomnyi Oleg,
Doctor of. economics science, professor,
professor of the department of finance,
money circulation and credit;
Revak Iryna,
Doctor of. economics science, professor,
professor of the department of social
and humanitarian training,
Lviv State University of Internal Affairs,
Lviv, Ukraine

FISCAL CONTROL AND FINANCIAL MONITORING OF SUSPICIOUS TRADE TRANSACTIONS SYSTEMS INTEGRATION IN THE UKRAINE AND PARTNER COUNTRIES SANCTIONS POLICY

Keywords: *fiscal control, customs control, financial monitoring, sanctions control, circumvention of sanctions.*

У контексті сучасних міжнародних відносин санкції стали ключовим інструментом для низки країн, щоб вплинути на поведінку інших країн, де сформувались агресивно налаштовані владні режими, або які реально вчиняють акти міжнародної агресії. У сучасному складному міжнародному середовищі інтеграція систем фіскального контролю та фінансового моніторингу в окремих країнах та на рівні міждержавних відносин відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективності санкційної політики. Інтеграція цих систем передбачає взаємодію інструментів фіскального контролю та фінансового моніторингу для виявлення та унеможливлення підозрілих торговельних операцій. Фіскальний контроль стосується регуляторних заходів, які застосовують уряди для управління державними фінансами, тоді як фінансовий моніторинг передбачає відстеження й аналіз фінансових операцій для виявлення незаконної та (або) підсанкційної діяльності.

У контексті санкційної політики інтеграція цих систем посилює здатність органів влади виявляти порушення та ефективніше реагувати на них. Такої інтеграції можна досягти завдяки інформаційним технологіям, угодам про обмін даними та правову співпрацю між урядовими й фінансовими установами, міжнародними організаціями. Використання розширеної аналітики даних в інтегрованих системах дає змогу проводити повнішу оцінку ризиків. Аналізуючи закономірності й тенденції у фіскальних і фінансових даних, органи влади можуть визначати зони та організації з високим ризиком, уможливлюючи проактивні заходи для пом’якшення потенційних ризиків.

В Україні нормативно регулюються різні аспекти оцінювання ризиків у фіскальній [1] та митній сферах [2], у системах запобігання та протидії нелегальним фінансовим операціям загалом [3, 4] та виявлення фактів обходу санкцій [5]. Водночас має місце недостатня координація міжвідомчої взаємодії у справі виявлення ризикових обставин та адекватної реакції на їх виникнення. Також немає підстав стверджувати про наявність єдиного методологічного підходу у різних сферах управління ризиками нелегальних і підсанкційних операцій, хоча часто проблеми стосуються загроз, які походять з тих самих джерел.

Митний контроль вважається частиною фіскального контролю, яка зосереджується на нагляді за переміщенням товарів через національні кордони та зборі відповідних мит, податків і зборів. Сучасний митний контроль включає стратегії управління ризиками для виявлення трансакцій і поставок із високим ризиком. Зосереджуючи ресурси на сферах з високим потенціалом правопорушень, митні органи ефективніше захищають державні доходи та запобігають фіскальним втратам.

Варто визнати, що митний контроль відіграє вирішальну роль у виявленні та попередженні ухилення від санкцій як заходів, уведених урядами чи міжнародними органами для обмеження певної діяльності з метою реагування на конкретні проблеми, такі як порушення прав людини, розповсюдження ядерної зброї або інші загрози міжнародному миру та безпеці. Зазвичай санкції передбачають обмеження торгівлі, фінансових операцій і руху товарів і послуг. Митні органи знаходяться на передньому краї системи, що забезпечує дотримання відповідних обмежень, і відіграють ключову роль у виявленні та розгляді потенційних випадків ухилення від санкцій.

Митні органи використовують підходи, що ґрунтуються на оцінці ризику, для виявлення вантажів із високим ризиком, які можуть зі значною ймовірністю включати ухилення від санкцій. Урахування таких чинників як походження або призначення товарів, характер продукції та залучені сторони сприяє більш адекватній оцінці ризику.

Водночас митні органи можуть тісно співпрацювати з іншими національними й зарубіжними органами, включаючи правоохоронні, розвідувальні та регулюючі органи, щоб об’єднати ресурси й досвід для виявлення та усунення можливостей обходу санкцій [6]. Ключова роль у дослідженні фінансових потоків, які виникають на основі потоків товарних належить національним підрозділам фінансової розвідки, які здійснюють моніторинг підозрілих операцій. Система фінансового моніторингу в Україні передбачає отримання певної інформації від митних органів. Разом з тим, поглиблення співпраці між державними органами у справі санкційного контролю має значний потенціал, використання якого потребує подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методика оцінювання фіскальних ризиків. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2019-%D0%BF#Text

2. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text

3. Порядок збору, обробки і аналізу інформації щодо результатів діяльності суб’єктів фінансового моніторингу, інших державних органів, що беруть участь у роботі системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, схвалення та оприлюднення результатів національної оцінки ризиків та здійснення заходів за її результатами. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690-2020-%D0%BF#Text

4. Критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-23#Text

5. Положення про реалізацію спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-23#Text

6. Customs – FIU Cooperation Handbook. URL : https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/report/wco_fiu_handbook_sanitised-public-version_wco_en.pdf?la=en

УДК 33.330.338.336

Піжук Ольга,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АСИМЕТРИЧНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ДЕСТРУКТИВНИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ключові слова: *асиметричність інформації, економічна безпека, неефективність ринку, корупція.*

Pizhuk Olha,
Doctor of economics Sciences,
associate professor, professor of the
Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ASYMMETRIC INFORMATION AS A DESTRUCTIVE FACTOR FOR THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Key words: *information asymmetry, economic security, market inefficiency, corruption.*

Актуальність розуміння впливу асиметричності інформації на економічну безпеку України важко переоцінити. Як нація, що перебуває на перехресті геополітичних та економічних інтересів, і, наразі, воює за свою незалежність, Україна стикається з низкою викликів. Асиметричний розподіл інформації, що виникає за умови, коли одна сторона володіє більшою або кращою інформацією, ніж інша, має значні наслідки для прийняття економічних рішень, розподілу ресурсів, довіри інвесторів і загальної економічної стабільності.

Основоположником концепції асиметричного розподілу інформації можна вважати Дж.Ейкерлофа, автора моделі так званого «ринку лимонів», який довів, що асиметричність інформації може призвести до ринкової неспроможності [1]. У 2001 році Джозеф Стігліц, Джордж Ейкерлоф і Майкл Спенс розділили Нобелівську премію з економіки за дослідження асиметричного розподілу інформації на ринках капіталу [2]. Нині, концепція інформаційної асиметрії широко поширена в дослідженнях менеджменту, і її існування є основним припущенням у провідних теоріях організації [3]. Набагато менша кількість досліджень використовує концепцію асиметричності інформації як механізм, і ще менша кількість розлядає її як конструкцію чи граничну умову в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

В основі економічної безпеки України лежить необхідність прийняття обґрунтованих рішень як на урядовому, так і на корпоративному рівнях. Доступність і точність інформації відіграють ключову роль у формуванні політики, залученні інвестицій та сприянні економічного зростання. У глобалізованому світі, де ринки взаємопов'язані, а рішення мають далекосяжні наслідки, асиметричність інформації створює бульбашку невизначеності, яка може перешкоджати економічному прогресу України.

Асиметричність інформації виступає як механізм впливу на суспільну довіру до інституцій. Коли громадяни відчувають брак прозорості та нерівний доступ до інформації, це може підірвати довіру. Цей механізм впливає на соціальну згуртованість, політичну стабільність і загальний добробут нації. У контексті економічної безпеки України асиметричний розподіл інформації діє як механізм впливу на критичні аспекти економіки, серед яких варто відмітити такі:

1) інформаційна асиметрія може призвести до неоптимального розподілу ресурсів – якщо особам, які приймають рішення, не вистачає точної інформації про ринкові умови, потреби в ресурсах або економічні тенденції, вони можуть схилятися до неправильного політичного вибору, що призведе до неефективності та економічної вразливості;

2) дисбаланс інформації може сприяти шахрайству та корупції, оскільки остання часто процвітає в середовищі, де інформація вибірково розкривається або приховується, що призводить до економічних втрат і підриває цілісність державних інституцій;

3) інформаційні прогалини можуть мати наслідки для національної безпеки –якщо важлива економічна інформація, пов'язана з ключовими галузями промисловості, інфраструктурою чи ресурсами, не захищена належним чином, вона може стати вразливою для використання ворогами, створюючи ризик для загальної безпеки держави;

4) у контексті міжнародної торгівлі асиметричність інформації діє як механізм, що впливає на перемовини та угоди – участь України у світовій економіці наражає її на транскордонні транзакції, де інформаційні розбіжності можуть вплинути на справедливість торговельних угод і вплинути на глобальне економічне положення країни тощо.

Розуміння інформаційної асиметрії як механізму має вирішальне значення для розробки стратегій пом'якшення її негативного впливу. Зусилля щодо підвищення прозорості, сприяння обміну інформацією та впровадження надійної нормативно-правової бази є важливими компонентами управління цим механізмом у контексті економічної безпеки України. Усунувши інформаційну асиметрію, Україна може побудувати більш стійку та безпечну економічну основу, сприяючи сталому зростанню та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. George A. Akerlof (Aug., 1970) The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*. Vol. 84, № 3, pp. 488–500 (13 pages). Published By: Oxford University Press.

2. Довбенко М. Нобелівська премія за автомобільний мотлох. *Дзеркало тижня.* 2003. URL : https://zn.ua/ukr/foreign_economics/nobelivska_premiya_za_avtomobilniy_motloh.html

3. Bergh, D. D., Ketchen, D. J., Boyd, B. K. (2019). Information Asymmetry in Management Research: Past Accomplishments and Future Opportunities. *Journal of Management*, 45(1), 122–158. URL : https://doi.org/10.1177/0149206318798026

УДК 336.148

Прокопенко Валерія,
д-р екон. наук, професор,
директор Навчально-наукового
інституту економічної безпеки та
митної справи;
Яцик Тетяна,
канд. юрид. наук, доцент,
заступник директора з
навчально-методичної роботи
ННІ економічної безпеки та митної справи,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, України

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: *економічна безпека, правовий режим воєнного стану, національна безпека, демократія, політична система.*

Prokopenko Valeriia,
doctor of economics, professor,
Director of ESI of Economic
Security and Customs;
Yatsyk Tetiana,
candidate of Law, docent,
Deputy director of educational
and methodological work
ESI of Economic Security and Customs,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE IN THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF MARTIAL STATE: REALITIES AND PERSPECTIVES

Keywords: *economic security, legal regime of martial law, national security, democracy, political system.*

«Концепція економічної безпеки є визначальним
фактором національної могутності та долі нації»
Ясутосі Нісімура

Історично розвиток суспільства тісно пов’язаний з економічною міцністю та виробничим потенціалом країни. Сильна економіка завжди була основою національної безпеки, оскільки вона забезпечує ресурси для військових потреб та стимулює військовий прогрес через впровадження промислових інновацій.

У сучасному контексті, епоха демократії віддає пріоритет основному критерію політичної легітимності – здатності забезпечувати процвітання та економічну безпеку держави. Це свідчить про те, що навіть у динамічному політичному середовищі одна з основних функцій будь-якої політичної системи залишається непохитною – забезпечення економічної стабільності та розвитку держави.

Варто зазначити, що стан економічної безпеки має надзвичайну важливість в сучасних умовах. Економічна безпека не обмежується лише безпекою держави чи міжнародною безпекою, вона також включає в себе безпеку індивіда та суспільства. Ці аспекти утворюють єдину систему, що відображає цілісність та важливість економічної безпеки.

Забезпечення безпеки індивідуальних економічних можливостей, соціальної стабільності, доступу до ресурсів та можливостей для розвитку – це складові безпеки індивіда. Безпека суспільства передбачає стабільність економіки, рівність можливостей, забезпечення соціальних програм і підтримку вразливих груп. Також, безпека держави тісно пов'язана з економічними аспектами, включаючи фінансову стабільність, енергетичну безпеку та ефективне управління економікою.

Міжнародна безпека включає аспекти співпраці, торгівлі, дипломатії та відносин між країнами, де економічний аспект грає важливу роль.

Отже, розгляд економічної безпеки як системи, що об’єднує ці різні рівні – від індивіда до міжнародного співтовариства – важливий для розуміння її повної сутності та впливу на стабільність та розвиток суспільства.

У сучасних умовах економічна безпека – це ключова складова національної безпеки. Стан економіки країни безпосередньо впливає на її здатність забезпечувати життєво важливі потреби, здійснювати розвиток та впливає на її стійкість у міжнародних відносинах.

Проблема виявлення та оцінки загроз у економічній сфері має велике значення для забезпечення економічної безпеки. Різноманітні загрози, такі як тіньова економіка, корупція, рейдерство та інші, не лише підривають економічну стабільність, а й ускладнюють ефективне функціонування фінансової системи економіки в цілому, впливаючи на розвиток та важливість економічних показників держави [1].

З початком повномасштабної війни в Україні та введенням правового режиму воєнного стану, наша країна змушена не лише захищати свої кордони та населення, але й швидко і стратегічно переформатовувати економіку держави, яка повинна працювати в посиленому режимі на задоволення з одного боку військових потреб, а з іншого – соціальних потреб населення. Для того, щоб економіка держави була міцною, стабільною і спроможною досить тривалий час забезпечувати потреби країни в період війни, в першу чергу потрібно вибудувати ефективну концепцію економічної безпеки держави.

Загарбницькі військові дії мають значний вплив на економічну безпеку та стійкість держави. Воєнний конфлікт породжує складні виклики для економіки, фінансової системи та соціально-економічного розвитку країни.

Забезпечення військової безпеки стає першочерговим завданням для збереження економічної стійкості та безпеки країни. Це потребує взаємодії усіх сфер суспільства – як військових, так і цивільних – для забезпечення стабільності.

Трансформація економіки та фінансової системи під час воєнного конфлікту є надзвичайно важливою. Це вимагає стратегічного планування, оцінки ризиків та прийняття ефективних заходів для підтримки економічної стійкості країни.

Зміцнення обороноздатності та забезпечення оборонних потужностей – важливий аспект забезпечення військової безпеки.

Російсько-українська війна дійсно відіграє ключову роль у сучасних загрозах для економічної безпеки України. Крім безпосереднього військового впливу, ця ситуація також має серйозні економічні наслідки, такі як втрати виробництва, економічна нестабільність та вплив на інвестиції.

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, який охоплює не лише виявлення загроз, а й розроблення та впровадження стратегій для їх запобігання та подолання. Це може включати поліпшення ефективності контролю за фінансовими процесами, боротьбу з корупцією, створення сприятливого середовища для інвестицій та розвитку економіки.

Розуміння та врахування різноманітних аспектів, що впливають на економічну безпеку, стануть важливими кроками для зміцнення економічної стійкості та національної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піхоцький В. Ф., Піхоцька М. Р. Економічна безпека держави в сучасних умовах функціонування. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 груд. 2022 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2022. 292 с. URL : file:///C:/Users/Home/Desktop/16260-8690-PB.pdf

УДК 351.863

Рябуха Марина,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Чуницька Ірина,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ОРІЄНТИРИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: *держава, політика економічної безпеки, глобалізація, стратегічний розвиток, міжнародні відносини.*

Maryna Riabukha,
obtaining the first (bachelor) level of higher education
Supervisor:
Iryna Chunytska,
D. Sc (Economics), Professor, professor of the department of financial markets and technologies, State Tax University, Irpin, Ukraine

LANDMARKS OF UKRAINE FOR PROVIDING ECONOMIC SECURITY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Keywords: *state, economic security policy, globalization, strategic development, international relations.*

Глобалізація є еволюційною тенденцією розвитку суспільства. Дане явище носить неоднозначний характер і має як позитивні, так і негативні риси. Позитивність глобалізації проявляється в розвитку міжнародних відносин, імпортно-експортних процесів, посилення і поглиблення культурних зв'язків між державами тощо. Негативним є те, що процес глобалізації може мати несприятливий вплив на стан економічної безпеки держави, у зв'язку з тим, що економіка країни стає більш відкритою, державні ринки потрапляють в залежність від ринків інших держав, загострюються і набувають глобального характеру проблеми економіки, суспільства та сировинної забезпеченості.

Економічна безпека є передумовою життєдіяльності та розвитку людини, суспільства і держави. Це важлива складова національної безпеки, від якої залежить стан захищеності державної влади, суверенітет держави, її територіальна цілісність та обороноздатність. Тому для будь-якої держави важливо, щоб були розроблені та ефективно функціонували механізми забезпечення її економічної безпеки [2].

Важливо ліквідувати чи мінімізувати вплив загроз для економічної безпеки сучасної України, найнебезпечнішими з яких залишаються корупція, тіньова економіка, економічна злочинність і порушення цілісності економічної системи України спричинені війною на сході країни [2].

Процеси глобалізації у світовому господарстві вимагають від держав активізації процесів співробітництва, економічної інтеграції, що, в свою чергу, потребує вироблення ефективної державної політики у зовнішньоекономічній сфері задля забезпечення безпеки держави, особливо в економічній сфері.

Стратегічне партнерство передбачає міждержавну взаємодію, якій передує об'єднання зусиль країн партнерів задля досягнення цілей у пріоритетних сферах співпраці й для якої характерний довгостроковий період. Така взаємодія використовується для досягнення внутрішніх трансформацій вищого порядку, яке ставить собі за мету виведення вітчизняної економіки на наступний, вищий щабель світового розвитку. Стратегічно правильний вектор державної зовнішньої політики сприятиме не тільки поступальному розвитку держави, а й стабілізації безпекового середовища, зокрема в таких напрямах [3]:

1) вчасного попередження й реагування на загрози ендогенного та екзогенного характеру, в тому числі в економічній сфері;

2) оптимізації використання ресурсів національної економіки й сектору безпеки і оборони з метою своєчасного захисту національних інтересів країни;

3) ефективному координуванню дій органів публічного управління задля формування оптимальної системи забезпечення економічної безпеки України.

Безпека держави у фінансовій сфері є найважливішою складовою національної безпеки країни та найважливішим пріоритетом економічної політики держави. Маючи суттєвий вплив на формування економічної безпеки держави, фінансова безпека передбачає такий стан фінансово-правових відносин, який створює сприятливі умови та генерує достатні фінансові ресурси для економічного зростання, збільшення доходів населення, підвищення державних соціальних стандартів, належних умов рівня та якості життя населення, адже фінанси – це кровоносна система будь-якої економічної системи, яка має працювати стабільно та надійно [1].

Стратегічною метою, яка підпорядкована концепту державної політики створення безпечних умов в економічній сфері, є захист національних інтересів, забезпечення економічних свобод суб'єктів підприємництва і населення, попередження потенційних і реальних загроз, усунення негативних проявів економічної, соціальної та політичної глобалізації.

Відповідно, із урахуванням глобалізаційних процесів державними імперативами забезпечення економічної безпеки повинні бути [2]:

1) у внутрішній політиці економічної безпеки – досягнення максимально можливого рівня захисту прав власності та прозорість відносин у даній сфері, ефективність використання матеріальних ресурсів, високий науково-технологічний рівень економіки та модернізація технологій, ефективне використання коштів державного і місцевого бюджетів;

2) у зовнішній політиці економічної безпеки – позитивний вплив світових і міждержавних надструктур, транснаціонального бізнесу та інтеграційних утворень, «здорова» конкуренція з боку імпортерів, зниження зовнішнього боргу та валютних ризиків, залучення іноземного капіталу в стратегічно важливі галузі національної економіки тощо.

Актуальними аспектами гарантування економічної безпеки є:

1) удосконалення методологічних підходів до оцінки рівня, стану та динаміки економічної безпеки держави в умовах глобалізаційних процесів в економіці;

2) створення нового механізму гарантування економічної безпеки, який б зміг врахувати глобалізаційні впливи на економіку;

3) аналіз і оцінка загроз і ризиків глобалізаційних процесів на економічну безпеку;

4) розробка стратегії розвитку та інституціонального забезпечення економічної безпеки на сучасному рівні;

5) визначення основних шляхів удосконалення управління економічною безпекою.

Трансформація державної політики економічної безпеки України в контексті наростання зовнішніх загроз має бути зорієнтована на усунення ознак недієздатності та формування України як сильної інноваційної незалежної держави шляхом впровадження дієвого регуляторного механізму створення безпекового економічного середовища [2].

Отже, економічна безпека є надзвичайно важливим елементом забезпечення національної безпеки України, що стосується всіх сфер життя нашої держави. Економічна безпека держави означає захищеність усіх рівнів економіки країни від небезпечних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 19 травня 2023 р. : у 2 т. Т. 2 / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 828 с.

2. Толуб’як В. С., Королюк Ю. Г. Політика економічної безпеки України в умовах глобальних загроз. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2019. № 6. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1448

3. Шевчук І. В. Стратегічні орієнтири України в сфері економічної безпеки в умовах глобалізаційних перетворень. *Інвестиції: практика та досвід.* 2019. № 14.

УДК 347.73

Сакалюк Дмитро,
аспірант,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, України

СТАБІЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Ключові слова: *фінансова безпека, фінансовий ринок, стабільність.*

Dmytro Sakaliuk,
postgraduate student,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

STABILITY OF THE FINANCIAL MARKET AS A GUARANTEE OF FINANCIAL SECURITY

Keywords: *financial security, financial market, stability.*

Відомо, що фінансова безпека держави, як складова національної безпеки, є основою економічного розвитку країни, що забезпечує суверенітет та цілісність країни, а також достойний рівень життя її громадян. Запорукою фінансової безпеки, зокрема є стабільність фінансового ринку країни, його нормальне функціонування та належне регулювання такого ринку зі сторони держави. Загальновідомим є той факт, що якщо є криза на фінансовому ринку країни (чи світовому), то це негативно відображається на діяльності всіх інших галузей, державних органів та житті громадян.

Фінансовий сектор відіграє провідну роль у сучасній економіці, забезпечуючи фінансове посередництво між різними суб'єктами фінансового ринку та створюючи основні передумови для суспільного відтворення. Надійний та ефективний фінансовий сектор заохочує і продуктивні інвестиції, як внутрішніх, так і закордонних інвесторів, таким чином підтримуючи інновації та економічне зростання.

Високий рівень безпеки фінансового ринку визначає не лише ефективність його функціонування та економічну стабільність суспільства, а й фінансову міцність та національну безпеку держави в цілому. Саме тому фінансова безпека та її забезпечення – це один з найважливіших пріоритетів діяльності широкого кола регуляторних інституцій у різних сферах фінансової діяльності.

Належна організація економічних, фінансових, торгових відносин між суб'єктами господарювання на принципах відкритості та інтегрованості бізнеспроцесів зумовлює об'єктивні процеси зростання існуючих та формування нових внутрішніх і зовнішніх загроз даним суб'єктам і економіці держави в цілому.

Сучасні економічні та політичні реалії України доводять, що посилюється вплив зовнішніх та внутрішніх загроз на рівень фінансової безпеки. Самою вагомою загрозою фінансової безпеки на сьогоднішній день є повномасштабне вторгнення росії в Україну, яке тягне за собою важкі негативні наслідки і для фінансового ринку.

Фінансова система країни є найбільш вразливою до реалізації ризиків, що обумовлено наявністю тісних взаємозв'язків між суб'єктами фінансового ринку та, відповідно, швидким поширенням негативних імпульсів між її сферами та ланками.

Правова неврегульованість низки питань, пов'язаних з забезпеченням фінансової безпеки нерідко зумовлена міждисциплінарним характером цієї проблематики, що вимагає використання нових підходів у сукупності з дослідженням сучасного стану системи правового регулювання фінансового ринку та сектору. Забезпечення економічної безпеки (частиною якої визнається фінансова) поряд з захистом суверенітету та територіальної цілісності встановлено як найважливішу функцію держави, справу усього українського народу.

В умовах сьогодення, питання фінансової безпеки держави набувають актуального значення, оскільки функціонування фінансового сектору та держави загалом, а також її оборона, спирається на достатнє та стабільне фінансове забезпечення, як вітчизняне, так і з залученням міжнародної допомоги.

Пошук джерел фінансування та визначення напрямів використання фінансових ресурсів є основою забезпечення захисту і розвитку фінансового ринку в країні. Наявні достатні фінансові ресурси, можливість їх належної акумуляції та стабільного і цільового використання на цілі, що забезпечують належне функціонування фінансового ринку, усунення загроз державної цілісності Україні та її національних інтересів, захищеність громадян

країни, забезпечення високого рівня освіти та медицини, складають елементи фінансової безпеки держави в цілому та потребують належного правового врегулювання та чітких і спланованих рішень і дій державної влади.

Окрім джерел фінансування, важливим елементом належного функціонування фінансового ринку є людський ресурс, а саме, наявність достатньої кількості кваліфікованих кадрів в різних сферах. Нестача таких кадрів може бути проблемою для України в зв'язку з агресією росії, оскільки велика кількість громадян виїхало за кордон і це негативно впливає на нормальне функціонування фінансового ринку. Держава повинна докладати значних зусиль задля повернення своїх громадян для чого вчиняти ряд заходів, щоб стимулювати їх повертатись в Україну. В першу чергу мають бути вирішені безпекові питання, верховенства права, на належному рівні має бути захист прав громадян, прозорість судової влади, комфортні умови для ведення бізнесу, забезпечено належний рівень освіти і медицини.

Належне функціонування фінансового ринку і, відповідно, рівень фінансової безпеки держави залежать від здатності державних органів забезпечувати стабільність платіжної системи, нейтралізувати чи мінімізувати негативні наслідки фінансових криз, кібератак на фінансову систему, контролювати рівень тіньової економіки, забезпечувати на належному рівні оборону країни, ефективно здійснювати управління державним боргом, запобігати злочинам у фінансовій сфері. Ці всі критерії спонукають розвитку фінансового ринку.

Отже, наведене вище свідчить, що належне функціонування фінансового ринку є запорукою фінансової безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 31. Ст. 241.

3. Білоус В.Т., Тернущак М. М. Правові гарантії фінансової безпеки з надання допомоги Україні після війни. *Економіка. Фінанси. Право.* 2022. № 8. С. 5–9.

4. Білоус В. Т., Бригінець О. О. Правові питання розв'язання проблем фінансової безпеки України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2018.

5. Полторак А. С. Фінасова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. МНАУ, 2019. 463 с.

УДК 336.027

Хоменко Юлія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
групи ФБі-21-1,
факультет фінансів та цифрових технологій
Науковий керівник:
Коляда Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАСОБИ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *фінансова безпека, фінансові ресурси, ефективність управління.*

Khomenko Yuliia,
obtaining higher education
first (bachelor) level, groups FBI-21-1,
Faculty of Finance and Digital Technologies
Academic supervisor:
Koliada Tetiana,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

WAYS OF STRENGTHENING THE FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

Keywords: *financial security, financial resources, management efficiency.*

У контексті посилення економічної рецесії, наявності недосконалої законодавчої бази та воєнних дій росії на території України, ситуація впливає на розвиток національної економіки, яка має свої особливості управління фінансовими ресурсами підприємств. Фінансово-економічні умови сучасної української економіки характеризуються зростаючим кризовим станом підприємств, що робить питання щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, як індикатора фінансової безпеки, надзвичайно актуальним.

Ефективне управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств стає ключовим завданням, не тільки під час кризових періодів, але й на будь-якому етапі бізнесу, особливо в умовах інтенсивного післявоєнного відновлення. Міжнародно визнано, що фінансові ресурси є засобами, призначеними для фінансування діяльності та розвитку підприємств, і їх використання має бути ефективним з метою отримання прибутку.

Управління фінансовими ресурсами – це процес прийняття ефективних управлінських рішень, який поєднує в собі досвід фахівців та поточні обставини, що вимагають оперативної реакції та стратегічних кроків. Успішне управління цими ресурсами на підприємстві напряму залежить від їх структури. Накопичення капіталу може сприяти або заважати збільшенню активів підприємства та має прямий вплив на прибутковість та рентабельність. Тому для підприємств важливо знати, де знаходити фінансові ресурси для підтримки прибутковості, як поліпшити грошові потоки та зменшити ризики недостатності ліквідності [1].

З огляду на стратегічні завдання сталого розвитку держави, кожне підприємство розробляє фінансову стратегію для збільшення фінансових ресурсів шляхом:

– розширення асортименту, збільшення обсягів продажів та зниження собівартості продукції;

– фінансування стратегічних інфраструктурних проєктів;

– скорочення часу обробки та підвищення рентабельності через зменшення витрат і збільшення доходу;

– підвищення кваліфікації фінансових менеджерів у використанні сучасних методів та інструментів управління [2].

Основною метою діяльності підприємств є забезпечення постійного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, що дозволяє:

– визначити оптимальний обсяг та структуру оборотних активів;

– мінімізувати витрати на фінансування та підтримку певних ресурсів;

– раціонально керувати чистим оборотним капіталом;
– забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства;
– оптимізувати управління запасами товарів та матеріалів;
– ефективно керувати дебіторською заборгованістю та грошовими коштами.

Загальною проблемою для підприємств є недостатність власних фінансових ресурсів. Зараз, значну частину фінансових ресурсів забезпечують акціонери та інші внески фізичних та юридичних осіб, що є членами трудового колективу. У той же час, зменшуються обсяги фінансових ресурсів від галузевих структур, і збільшується значення прибутку, амортизаційних відрахувань та позичкових коштів у формуванні фінансових ресурсів підприємств [3, с. 986].

Вважаємо, що пріоритетним напрямком підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах України є оптимізація їх формування та використання. Ефективне управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств може бути визнане лише тоді, коли воно не тільки раціонально використовує наявні ресурси, але й активно шукає можливості для подальшого збільшення їх фінансового потенціалу та стратегії інноваційного розвитку в умовах сучасних викликів і загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попович Д. В., Черковська Ю. Б. Проблеми та шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств України. URL : https://molodyivchenyi.ua

2. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємствами. URL : https://eaf.nmu.org.ua

3. Коляда Т. А., Денисенко Я. С. Вплив податкових факторів на результати діяльності підприємства. Modern research in world science. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 982–990. URL : https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modernresearch-in-world-science-2-4-10-2022-lviv-ukrayina-arhiv/

УДК 336.221.4(447) – 049.5

Цимбалюк Анатолій,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри публічного права;
Цимбалюк Світлана,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри митної справи
та товарознавства,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Ключові слова: *фіскальна політика, економічна безпека, екологічна безпека.*

Tsymbaliuk Anatoly,
PhD in Ekonomics, Associate Professor,
Professor of the Department of public law;
Tsymbaliuk Svetlana,
PhD in Ekonomics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of customs affair and commodity science,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE INFLUENCE OF FISCAL POLICY ON THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Keywords: *fiscal policy, economic security, environmental security.*

Економічна безпека, як сукупність умов і факторів, що забезпечують позитивну динаміку національної економіки, її здатність задовольняти суспільні та індивідуальні проблеми, призначена зводити до мінімуму загрози зовнішнього і внутрішнього характеру.

Стаття 17 Конституції України проголошує забезпечення економічної безпеки поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності найважливішою функцією держави, справою всього українського народу [1].

Задоволення потреб в економіко-правовій сфері є найбільш важливою умовою функціонування будь-якого цивілізованого суспільства. Водночас, на думку академіка О. Бандурки та О. Кібік, саме в економічній сфері містяться головні загрози для економічної та національної безпеки України [2].

Одну з фундаментальних складових економічної системи становить фіскальна, оскільки вона забезпечує фінансовими ресурсами практично всі складові економічної безпеки: фінансову, соціальну, правову, екологічну, військову тощо. Податкові платежі є головним джерелом дохідної частини бюджетів та державних централізованих фондів для задоволення суспільно необхідних і законодавчо встановлених видатків, тобто забезпечення життєдіяльності суспільства. Значення фіскальної складової в сучасному світі настільки велике, що зміст завдань, які стоять перед фіскальною політикою, без розгляду їх з позицій взаємозв'язку та взаємовпливу з економічною безпекою здатне призвести до втрати послідовності та ефективності фіскальної (податкової) стратегії.

Сьогодні, як ніколи раніше, існують всі підстави стверджувати як досконалий факт про багаторівневу систему фіскальної безпеки на рівні держави, окремих регіонів, підприємств, установ, а також окремої фізичної особи. Це означає, що з податковою системою пов'язані інтереси не тільки суспільства і держави, але й усіх громадян, груп населення, підприємств і організацій. Надання державою громадянам суспільних благ і послуг, пов'язаних зі створенням нових робочих місць, підтримкою загальної зайнятості, суспільним забезпеченням і захистом, освітою і охороною здоров'я, охороною природного середовища, безпекою, а також їх кількість і якість повністю залежить від масштабів податкового потенціалу країни, ефективності податкового навантаження і справедливості податкової системи.

Таким чином, податки і їх фіскальна функція об'єктивно включені в систему економічної безпеки, і це реалізується із декількох важливих позицій. По-перше, як ресурсний фактор, що перебуває в руках держави. По-друге, як інструмент впливу на економічні і соціальні процеси. По-третє, як фактор зворотної залежності функціонування держави від платників податків і зборів. Одне порушення фіскальної, а звідси і фінансової безпеки зможе стати реальною загрозою ефективному державному устрою. Значення податкових платежів, як фактору економічної безпеки залежить від

багатьох зовнішніх чинників, а саме: особливостей конкретного етапу економічного розвитку, характеру економічної політики, що реалізується, реального співвідношення фіскальної і регулюючої функцій податків, що відображаються в податковій політиці тощо.

Податкові платежі були і залишаються основою існування будь-якої держави. Сумарні доходи бюджету України в реальному вираженні зменшилися на 16,7% у І півріччі 2022 р. і зросли на 18,2% у І півріччі 2023 р. відносно І півріччя 2021р. Податки і збори формують понад 70 % доходів зведеного бюджету України, а звідси очевидний їх суттєвий вплив на соціально-економічний стан суспільства.

Разом з тим, є ряд факторів, що становлять найбільшу загрозу економічній безпеці держави в контексті фіскальної політики, це насамперед:

– несплата податкових платежів внаслідок довготривалої загальної фінансової кризи у реальному секторі економіки;

– криза платежів і стагнація виробництва в т. ч. пов’язана з військовими діями на окупованих агресором територіях;

– ухилення від виконання податкового обов’язку і приховування доходів;

– велика частка надання, інколи необґрунтованих, податкових пільг платникам податків та ін.

Тому сьогодні важливо більше приділяти увагу на податкові процеси не лише в межах мікро- та макропрагматичного підходу, але й з позицій впливу на економічну, національну безпеку, як інструменту реалізації цих стратегічних завдань і цілей.

Одним з факторів, що гарантують податкову, а звідси і фінансову та економічну безпеку, є розробка і реалізація ефективної податкової політики. Особливої уваги потребує прогноз динаміки економічного потенціалу країни, досягнення необхідної адекватності між реальними показниками економічної результативності та реальними обсягами податкових надходжень.

Прогнозні показники фіскальної політики – вирішальний фактор економічної безпеки України, а це стан захищеності та рівень розвитку економіки країни, який забезпечує усі потреби держави та її громадян і передбачає як незалежність економіки в своєму розвитку, так і можливість її автономного існування під дією несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів, а також наявність ефективних механізмів протидії та системи виявлення, попередження і знешкодження не тільки найнесприятливіших зовнішніх і внутрішніх факторів та загроз, а також і причин та умов, що сприяють їх появі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 01 січня 2020 р. *Відомості Верховної Ради України.* URL : http://surl.li/gdyl
2. Кібік О. Економічна безпека. Київ : Фенікс, 2018. 126 с.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» : указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL : http://surl.li/npujx
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII : станом на 31.03.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

УДК 351:330:327

Чеберяко Оксана,
д-р іст. наук, канд. екон. наук,
професор кафедри фінансів,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

НАЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇН ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ РОСІЇ

Ключові слова: *міжнародна безпека, національна безпека, економічна безпека, геополітика, геостратегія.*

Cheberyako Oksana,
Doctor of Historical Sciences,
PhD in Economics, Professor,
Taras Shevchenko National
University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

NATIONAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRIES OF THE POST-SOVIET SPACE UNDER THE CONDITIONS OF MILITARY AND POLITICAL INFLUENCE OF RUSSIA

Keywords: *international security, national security, economic security, geopolitics, geostrategy.*

В сучасному мінливому світі геополітика впливає на кожну державу та їх національну безпеку - захищеність життєво важливих інтересів людини й громадянина суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Тому для безпечного існування держави розробляють власну геостратегію, яка є підгалуззю

геополітики і передбачає розробку проєктів діяльності щодо певних регіонів світу, країн та територій, запобігає військово-політичним, соціально-економічним та іншим катастрофам.

Нове тисячоліття відрізняється новими умовами геополітичного, геостратегічного і геоекономічного переділу сфер впливу між країнами-лідерами по оборонному бюджету (США, Китай, росія,). Завдяки своїй території, населенню, природним ресурсам, культурі, військовому потенціалу та політичному впливу росія є державою з імперськими амбіціями, які корінням сягають у її минуле. Пострадянський простір став об'єктом її неоімперської політики, спрямованої на відродження великодержавності, використовуючи технології гібридних та широкомасштабних війн, які негативно впливають на економічну безпеку країн, коли втрачається економічна незалежність, стійкість і стабільність та здатність до саморозвитку і прогресу.

Політико-географічні процеси на пострадянському просторі можна виділити у такі групи: формування міжнародно-правового статусу пострадянських держав (1991–1995 рр.); початок реалізації росією геостратегії регіонального лідерства на пострадянському просторі (крім держав Східної Балтії) (1996-2003рр.); демократична та проєвропейська трансформація держав з диверсифікацією зовнішньоекономічної діяльності на пострадянському просторі (2004-2010 рр.); реалізація проєктів інтенсифікації економічних зв’язків у межах СНД та формування проєкту Євразійської інтеграції (2010-2013 рр.); остаточне підтвердження сутності сучасної російської геополітики з розумінням можливих наслідків для всього пострадянського простору (з 2014 року) [1].

Сучасна геостратегія росії у світі ґрунтується на концептуальних засадах формування багатополярного порядку, в якому вона отримає неформальний статус одного з «полюсів». Формально втративши вплив на колишні радянські республіки, росія використовує всі доступні їй методи і стратегії, щоб повернути під свій контроль Східну Європу, Кавказ, Центральну Азію тощо. І коли в міжнародного терориста закінчуються політичні способи тиску, використовується військова сила. За деякими підрахунками, на пострадянському просторі вже на 1992 р. відбулося 154 конфлікти, у 20 з яких використовували зброю.

Починаючи з другої половини 90-х років XX ст., елементи та технології гібридних війн застосовувались росією у Придністров’ї, Абхазії, Південній Осетії та Нагірному Карабасі, а також США, НАТО і ЄС - у Косові, Іраку, Лівії та Сирії. Аналогічний сценарій активно використовується

росією і щодо України і, таким чином, росія намагається змінити світоустрій, кидаючи виклик для США, ЄС та НАТО.

З 2004 року НАТО визнав термін «гібридна війна» як найбільш прийнятний для позначення нових форм агресії. З 2006 року це словосполучення вже широко застосовувалося для опису воєнних реалій у Лівані та інших державах.

Загальна схема гібридної війни росії проти України складається з трьох основних етапів: підготовчого (10 років), активного (до року) та завершального (термін необмежений) [2].

Серед головних причин гібридної війни росії проти України можна виділити: геостратегічна, геополітична, геоісторична, геовійськова [3].

Молдова, Грузія і Україна були об'єктами російської агресії з моменту розпаду СРСР. Прояви російського втручання, інструменти та засоби були схожі й відрізнялися лише з огляду на регіональну специфіку та рівень стійкості країн до зовнішнього впливу. Порівняльний аналіз участі росії в розвитку конфліктів на території трьох країн свідчить, що придністровський, південноосетинський, абхазький конфлікти, війна в Грузії, війна на Сході України, окупація Криму та широкомасштабна війна в Україні є частинами більшого, системного явища російської зовнішньої політики - російського експансіонізму.

При розв’язанні геополітичних і регіональних проблем зараз все частіше застосовується військова сила, а в майбутньому частота її застосування зростатиме через загострення головних суперечностей планети.

Війни росії підривають основи світового порядку та міжнародної системи безпеки, негативно впливають на економічний стан країн, а у міжнародних відносинах діє принцип сили, що є руйнівним для сучасної системи міжнародної безпеки.

В умовах війни, що продовжується, загрози досягають найбільшої концентрації, а через масові вбивства, нелюдські безчинства, мародерства, зруйновані міста, села, історичні пам'ятки, скалічені російськими окупантами долі тисяч людей питання національної безпеки загострюються. Адже війна росії проти України - це війна свободи проти рабства, безпеки проти постійної загрози, розвитку проти занепаду, минулого проти майбутнього. У решті-решт це війна за нову архітектуру Європи, світу та безпекових організацій [4].

Ця наймасштабніша після Другої Світової війна довела недієздатність і неефективність більшості міжнародних організацій, головна мета яких – не допускати та зупиняти війни. Повномасштабна російська війна проти

України перевернула уявлення про європейську безпеку та похитнула заснований на правилах міжнародний глобальний порядок. Безпекові інституції виявилися нездатними і неготовими протистояти новим загрозам та викликам.

Війна росії проти України вкотре підтвердила вірність діагнозу щодо імперіалістичної росії, здійсненого Карлом Марксом ще у 1867 р.: «Незмінною залишається політика росії. ЇЇ методи, її тактика, її прийоми можуть мінятися, але провідна зірка цієї політики - світове панування, залишається незмінною» [5].

В умовах широкомасштабної війни, коли мобілізаційні та економічні ресурси України суттєво менші від російських, ми маємо робити все значно ефективніше, ніж росія, раціонально використовувати наявні ресурси. При цьому стратегічною зовнішньополітичною метою України є вступ до НАТО для убезпечення держави від зазіхань росії - вічного ворога української державності - на її територіальну цілісність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полтораков О. Євразійський регіоналізм: геостратегія простору СНД. *Політичний менеджмент.* 2012. № 3. С. 83–91. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2012_3_11

2. Cheberyako O., Borysenko O. Russian-Ukrainian Hybrid War as a Modern Challenge to the National Security of Ukraine and the Latest Type of Global Confrontation. *Development Economics and Innovation: Challenges, Solutions* : Proccedings of materials of 4th International Scientificand Practical Conference, 29–30 September 2017. Tbilisi, 2017. С. 45–50.

3. Чеберяко О. В. Фінансові передумови та оцінка фінансування оборони в умовах російсько-української гібридної війни. *Науковий вісник Полісся.* 2017. № 4(1). С. 143–149.

4. Соціальна безпека України в умовах війни та повоєнний час: особливості та шляхи зміцнення / Чеберяко О., Варналій З., Колесник В., Мєдвєдкова Н. *Business and Law.* 2022. № 2. С. 67–76.

5. Маркс К., Енгельс Ф. Промова на польському мітингу в Лондоні 22 січня 1867 року. Твори. 2-ге вид. Т. 16. К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1963. С. 200.

УДК 336:02

Чуницька Ірина,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових
ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: *безпека, індикатори безпеки, напрями зміцнення фінансової безпеки, фінансова безпека.*

Chunytska Iryna,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department
of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

MAIN WAYS OF STRENGTHENING THE FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

Keywords: *security, security indicators, directions for strengthening financial security, financial security.*

Сучасна світова фінансова криза, тригером якої стало запровадження безпрецедентних адміністративних обмежень для боротьби з пандемією COVID-19, а також введення воєнного стану в нашій країні, породжують низку небезпек у фінансовій сфері, які значно впливають на стан економіки країни, окремих регіонів і суб'єктів господарювання. З метою забезпечення фінансової безпеки на належному рівні необхідним є застосування процесу оптимізації головних індикаторів її складових. У таких умовах актуалізується проблема розробки та реалізації адекватних заходів забезпечення економічної та фінансової безпеки суб'єктів усіх рівнів управління, обґрунтованість яких прямо залежить від ефективно організованої оцінки їх економічної та фінансової безпеки.

Наведемо основні напрями зміцнення фінансової безпеки України у розрізі її складових на рис. 1.

Рисунок 1 – Основні напрями зміцнення фінансової безпеки України у розрізі її складових

Джерело: побудовано автором за даними [1].

Варто зауважити, що жоден із цих напрямів (рис. 1) не може залишатись в початковому його стані, адже з кожним роком, зміною стратегії і політики, механізм забезпечення фінансової безпеки буде змінюватись, а також можливе виникнення проблемних питань в інших складових, які були в нормі до цього часу. Їх можна вирахувати лише за допомогою нормування.

Що стосується розрахунку економічних показників та індикаторів безпеки, на нашу думку у період глобалізаційних процесів, активного розвитку економіки виникає необхідність здійсненні перегляду даних, вважаємо за доцільне його проводити кожні три роки, що виступає середньостроковим терміном до оцінки стану фінансової безпеки. Затверджені у 2013 році Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2] враховують пріоритетність та аналіз показників відповідно до того періоду, тому, на нашу думку, їх актуальність на даний час втрачається та є застарілою. Підтвердженням цьому також є дані Національного банку України, які включають в себе інші показники, котрі відображаються у статистиці. Тому доцільним є вжиття комплексу таких заходів, що допоможуть відкоригувати підходи, що визначені у Методичних рекомендаціях (рис. 2).

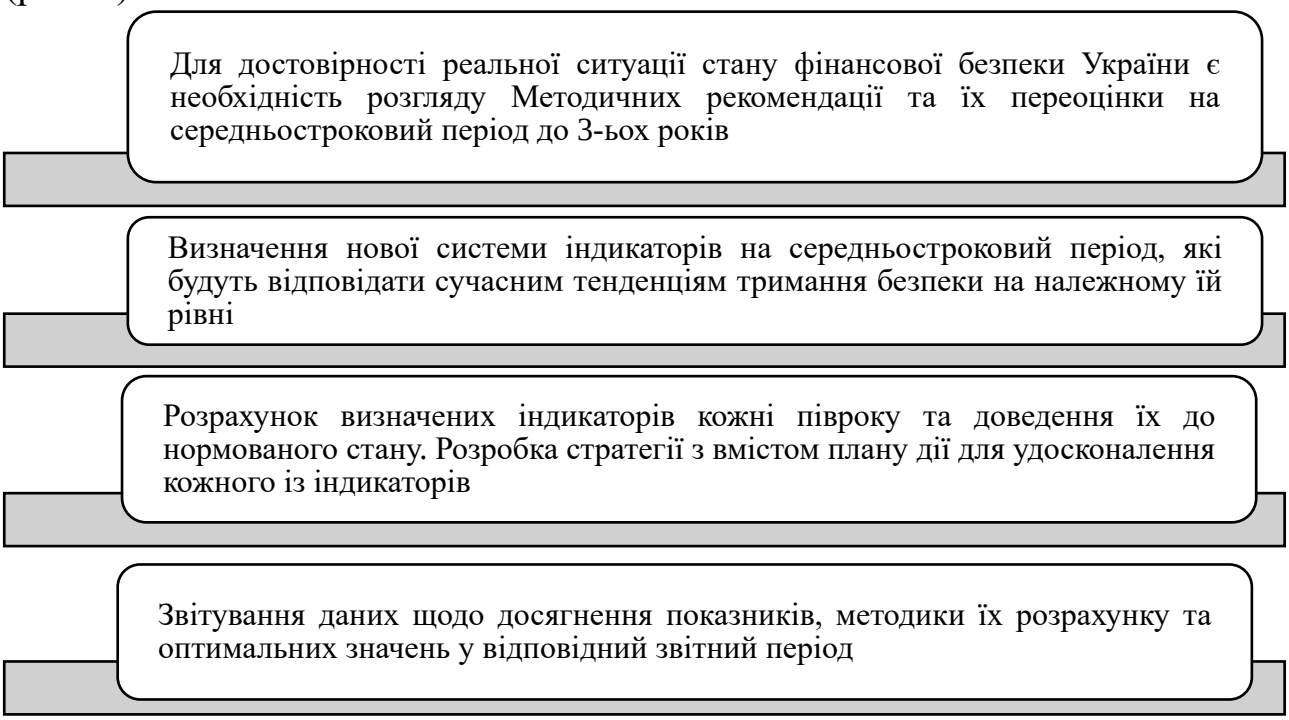

Рисунок 2 – Заходи коригування критеріїв оцінки фінансової безпеки, визначених Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України

Джерело: розроблено автором за даними [3].

Досліджуючи запропоновані заходи коригування критеріїв оцінки фінансової безпеки, можемо сказати, що, методика розрахунку може бути уніфікованою для індикаторів, але їх перелік, на нашу думку, вимагає переглядів та важливих змін у середньостроковій перспективі. Адже в сучасних реаліях зміни відбуваються надзвичайно швидко, а їх вплив є значним як

на економічну безпеку загалом, так і на фінансову безпеку зокрема. Якщо не здійснювати перегляд та коригування показників, можливе технічне упущення нових, не визначених чинників впливу на фінансову безпеку.

Отже, запропоновані заходи зміцнення фінансової безпеки України сприятимуть виходу на новий, значно вищий рівень фінансової безпеки держави та її політики зокрема. Всі складові фінансової безпеки мають бути цілісними та взаємоузгодженими, адже без цього зв'язку жодна із систем не буде єдиною, результатом чого можуть стати значні втрати для будь-якої держави. Такий підхід до забезпечення фінансової безпеки сприятиме удосконаленню діючого механізму, який формує фінансову безпеку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полторак А. С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізаційних змін: теорія, методологія, практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 536 с.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text

3. Ситник Н. С., Васьків І. М. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* 2018. Т. 29 (68), № 6. С. 129–132.

ПАНЕЛЬ 4
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УДК 347.73:336.02

Аністратенко Юлія,
д-р юрид. наук, доцент,
професор кафедри фінансового
та податкового права
Навчально-наукового інституту права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: *бізнесу, оподаткування, міжнародний досвід, альтернативні аспекти.*

Anistratenko Yulia,
Doctor of Law, associate professor,
professor of the Department of Public Law,
educational and scientific institute of law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF ELECTRONIC BUSINESS TAXATION

Keywords: *business, taxation, international experience, alternative aspects.*

Ab actu ad potentiam
(від дійсного до можливого)

Питання вдосконалення нормативно-правового забезпечення та міжнародних податкових правил у сфері оподаткування цифрових компаній, впливу процесу діджиталізації на податкові системи зарубіжних країн

наразі є актуальним для більшості країн світу. Виправлення недоліків та прогалин міжнародного законодавства у цій сфері, пошуку оптимальних орієнтирів для вирішення цієї ситуації є основним завданням Організації економічного співробітництва та розвитку.

Правова природа поняття «електронний бізнес» на сьогоднішній день залишається спірною. Деякі науковці вважають, що електронний бізнес є більш ширшим поняттям і електронна комерція є його складовою [1, с. 9; 2, с. 34; 3]. До складу електронного бізнесу, відносять електронні послуги (банківські, брокерські, страхові, маркетингові, інформаційні), електронний рух капіталу, електронні системи управління поставками тощо. Інші вважають, що електронний бізнес є видом економічної діяльності компаній через комп'ютерні мережі з метою отримання прибутку, а електронна комерція – способом його здійснення [6].

Історія правового регулювання сфери електронної торгівлі на міжнародному рівні налічує вже більше 20 років. Значна частина актів була прийнята в 1999–2001 рр. І це перш за все стосується регулювання правовідносин у мережі Інтернет. Однак окремі їх питання не отримали належного правового регулювання. Ураховується те, що найбільшу увагу було приділено економічним відносинам у мережі Інтернет, а саме: електронним грошам, угодам, фінансовим потокам. На сьогодні існують різні рівні правового регулювання відносин у мережі Інтернет: міжнародний; регіональний (у рамках Європейського Союзу) національний. На кожному з цих рівнів законодавець прагне врегулювати певну сферу правовідносин. Єврокомісія зазначає, що все більше компаній з індустрії торгівлі, розваг і господарства працюють у віртуальному просторі мережі Інтернет. При цьому обов'язкові відрахування в державну казну для таких компаній значно нижче, ніж для компаній з реального сектора економіки.

Держава, таким чином, втрачає значну частину податкових відрахувань до державної скарбниці, що і хоче запобігти Єврокомісія. Згідно з дослідженнями, усереднений податок на прибуток для цифрових компаній в країнах ЄС становить 10,1%, тоді як інші сфери оподатковуються за ставкою 23,2%. Не всі країни згодні підтримати податкову ініціативу Брюсселя. Невеликі держави, на кшталт Люксембургу, намагаються залучити цифровий бізнес лояльними податковими відносинами (низькі ставки, спрощені процедури контролю та ін.). А Франція, Іспанія, Італія і Німеччина пропонують і зовсім зобов'язати міжнародні компанії платити податки в країнах, де вони отримують прибуток. За словами члена Єврокомісії з економічних

та фінансових справ, новий підхід до оподаткування didgital-компаній дозволить домогтися справедливості, адже як співробітники таких компаній, так і мережі, які вони використовують, є європейськими [2].

В результаті переговорів між країнами Євросоюзу планується досягти єдиної думки з цього питання. Тільки так вдасться розробити оптимальний, справедливий і сприятливий для всіх членів ЄС план оподаткування інтернет-бізнесу. Зараз же виявлено багато розбіжностей і остаточне рішення відкладено до весни 2018 року.

Правове регулювання оподаткування електронного бізнесу в зарубіжних країнах залежить від специфіки діючої системи оподаткування певного типу. Так, наприклад, система оподаткування суб'єктів малого бізнесу Великобританії є найбільш ліберальною спрощеною системою оподаткування можна вважати британську модель під назвою «Пріоритет податкових стимулів», що характеризується спрощеними вимогами до звітності, прогресивною шкалою оподаткування, наявністю пільг для високотехнічних галузей, а також рядом пільг стосовно капіталовкладень у будівництво та придбання основних засобів. Для малих та середніх підприємств у Франції діє спрощений режим декларування прибутку та сплати податків, за яким фактичні видатки та витрати відносять на виробництво. Середні й малі підприємства зобов'язані реєструватися платниками ПДВ, але сплачувати зазначений податок не щомісячно, а щоквартально. Система оподаткування суб'єктів ринку е-комерції США передбачає оподаткування саме продажів. При цьому, податок із продажів – це непрямий податок на кінцеве споживання. Він може стягуватися за місцем призначення, за джерелом продажів або за місцем реєстрації продавця. Останнє означає, що податок стягується за місцем розташування штаб-квартири організації. Поряд із нормативним забезпеченням сфери електронної торгівлі ООН у формуванні міжнародного права у сфері електронної торгівлі активну участь бере Європейський Союз. У 1998 р. прийнято Директиву «Про деякі аспекти електронної торгівлі на внутрішньому ринку». Її головне завдання полягає в забезпеченні умов належного функціонування міжнародної електронної комерції між країнами – членами ЄС. Директива визначає правове регулювання широкого кола суспільних відносин у сфері електронної торгівлі [3].

Отже, електронна торгівля на міжнародному рівні є закономірним процесом розвитку світових економічних відносин і фактором збільшення швидкості обігу капіталу. До основних правових питань розвитку міжнародної електронної торгівлі належать: питання торгового права, конфіденційність,

захист інтелектуальної власності, митна діяльність та оподаткування, а відповідними міжнародними інститутами, що регулюють міжнародну електронну торгівлю є Світова організація торгівлі, Комісія ООН з міжнародного торговельного законодавства, Міжнародна торгова палата, Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Організація економічного співробітництва й розвитку.

Сучасний ринок електронного бізнесу розширюється значними темпами і відповідні національні уряди зацікавлені у його контрольованості.

Підсумовуючи, слід зазначити, що перспективними напрямами вдосконалення правового регулювання оподаткування суб'єктів електронного бізнесу є: створення міжнародної кодованої бази даних відповідних суб'єктів електронної діяльності, врегулювання питання отримання доступу контролюючими органами до необхідної інформації і створення ефективних організаційно-правових механізмів та розробка нормативно-правової бази у сфері надання електронних послуг (щодо понятійного апарату електронного бізнесу, правового режиму суб'єктів електронної комерції (провайдерів, постачальників і т.д.), визначення відповідальності за правопорушення, допущені у процесі діяльності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Желіховський В. Правові засади електронної комерції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 2007. 22 с.
2. Чучко Н. Електронна торгівля в системі світогосподарських відносин. URL : //dspace.nbuv.gov.ua (дата звернення: 27.11.2023).
3. Воробйова О. Нормативно-правове забезпечення електронної торгівлі: міжнародний досвід. *Ефективність державного управління* : збірник наукових праць. 2015. С. 269.

УДК 347

Башинська Аліна,
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник:
Козій Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових
ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: *система оподаткування, податкові закони, європейські стандарти, євроінтеграція, податки.*

Bashynska Alina,
Obtaining higher education
Supervisor:
Kozii Nataliya,
Candidate of Economic Sciences,
associate professor,
Associate Professor of the Department
of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

IMPLEMENTATION OF EUROPEAN STANDARDS IN THE TAXATION SYSTEM OF UKRAINE

Keywords: *taxation system, tax laws, European standards, European integration, taxes.*

Україна активно прагне до євроінтеграції, а отже, для цього необхідно провести привести систему оподаткування із європейськими стандартами що сприятиме полегшенню та збільшенню обсягів торгівлі та інвестицій між Україною та країнами Європейського Союзу.

Впровадження європейських стандартів у системі оподаткування України є важливим етапом для гармонізації української економіки з європейськими стандартами та нормами. Це може призвести до поліпшення інвестиційного клімату, збільшення прозорості та ефективності оподаткування, а також збільшення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку.

Оптимізація національного законодавства у галузі оподаткування з європейськими нормами та стандартами. Це може включати у себе впровадження нових податкових законів та виправлення існуючих для відповідності європейським вимогам [2].

Запровадження прозорих та ефективних механізмів обліку податків, що дозволять уникнути корупції та забезпечити точність та об'єктивність обчислення податкових зобов'язань. Впровадження європейських стандартів може сприяти створенню прозорої та ефективної системи оподаткування, що ускладнить можливості корупції та неправомірного використання податкових ресурсів.

Впровадження європейських стандартів фінансової звітності та аудиту для підприємств, що забезпечить однорідність та порівняльність фінансової інформації. Впровадження європейських стандартів сприяє участі України в міжнародних податкових обмінних програмах та підвищує рівень співпраці в глобальному податковому середовищі [1].

Аналіз та вирішення питань податкової конкурентоспроможності для забезпечення привабливості України для інвесторів у порівнянні з іншими європейськими країнами. Узгодженість систем оподаткування з європейськими стандартами робить Україну більш привабливою для іноземних інвесторів. Це може призвести до збільшення обсягів інвестицій та сприяти економічному зростанню.

Впровадження спрощених систем оподаткування для малих та середніх підприємств, сприяння їхньому розвитку та зменшення адміністративного тиску. Впровадження європейських стандартів може сприяти оптимізації податкового навантаження для бізнесу, що може позитивно позначитися на розвитку внутрішнього підприємництва та підтримці малих та середніх підприємств.

Співпраця з міжнародними організаціями та активна участь у міжнародних податкових форумах та співпраця з міжнародними організаціями для обміну досвідом та впровадження найкращих практик у сфері оподаткування. Європейські стандарти можуть враховувати нові тенденції та виклики, такі як цифрова економіка та соціальна відповідальність, що може бути важливим для сталого розвитку.

Висновок. Привабливе податкове середовище для бізнесу та іноземних інвесторів, що, в свою чергу, може сприяти сталому економічному зростанню та розвитку України. Загалом, впровадження європейських стандартів у системі оподаткування може бути ключовим кроком для покращення економічної стійкості та конкурентоспроможності України на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данілов С. Європейські стандарти у податкових правовідносинах. *Фінансове право.* 2020. № 6.
2. Податкові зміни, що необхідні Україні для вступу в ЄС. URL : https://biz.ligazakon.net/news/212565_podatkov-zmni-shcho-neobkhdn-ukran-dlya-vstupu-v-s

УДК 342.3

Бойко-Слобожан Олена,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри фінансового
та податкового права;
Субіна Тетяна,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри фінансового
та податкового права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

Ключові слова: *політика, держава, інформаційний суверенітет, війна.*

Boyko-Slobozhan Olena,
candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the
Department of Financial and Tax Law;
Subina Tetiana,
candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Financial and Tax Law;
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ENSURING THE PROTECTION OF THE INFORMATION SOVEREIGNTY OF THE STATE

Key words: *politics, state, information sovereignty, war.*

Досвід євроінтеграції України в умовах війни має унікальний характер. Захищаючи східний фланг ЄС і НАТО від збройної російської інтервенції, потерпаючи від колосальних людських і фінансово-економічних втрат, країна набула статусу кандидата на вступ до ЄС, продовжує проєвропейські реформи в різних сферах, поглиблює секторальне співробітництво з Брюсселем, виконує на практиці положення Угоди про асоціацію і рекомендації Єврокомісії. Нинішня фаза євроінтеграції обумовлена комплексом різновекторних факторів, викликів і загроз зовнішнього і внутрішнього характеру [1].

Інтеграція України до ЄС є стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями. Курс України на вступ до ЄС зафіксований у низці концептуальних документів із питань зовнішньої політики: у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Конституції України, Стратегії зовнішньополітичної діяльності України. Важливим документом, який наближає Україну до ЄС, є Угода про асоціацію з ЄС, що набула чинності у 2017 р.

Передусім, країна-кандидат повинна відповідати Копенгагенським критеріям, які прийнято в 1993 р. на саміті Європейської ради в Копенгагені та в грудні 1995 р. підтверджено на Мадридському засіданні цієї інституції. Копенгагенські критерії загалом визначають вимоги до країн-кандидатів і поділяються на три групи: економічні, політичні та «членські» [2, с. 49].

Однією із основних вимог є забезпечення інформаційної політики України щодо забезпечення захисту інформаційного суверенітету держави (особливо захист національного інформаційного простору з інформаційним ресурсом та систем формування масової суспільної свідомості) в сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації процесів в інформаційній сфері [3, с. 88].

Функція держави як основного суб’єкта забезпечення захисту інформаційного суверенітету зводиться до контролю інформаційних потоків, що передбачає здійснення державою інформаційного впливу на усі сфери життя з метою забезпечення національних інтересів держави в інформаційній сфері. Тобто, комплексна інформаційна політика держави, яка визначається пріоритетністю національних інтересів, системою небезпек, що реалізується шляхом прийняття та реалізації відповідних законів, доктрин, стратегій, концепцій і програм в інформаційній сфері відповідно до чинного законодавства [4, с. 83].

Під час воєнного стану інформаційна зброя є достатньо потужним засобом ведення війни, оскільки її технічна інноваційність, потужність та непомітність є дуже небезпечними. Тому, інформаційна безпека України має ґрунтуватися на скоординованих діях державних установ та структур громадянського суспільства. В умовах війни значно зростає значення інформаційної культури як фактору посилення протидії інформаційній зброї в громадян та забезпечення державного суверенітету країни [5, с. 871].

Головними напрямами вдосконалення системи забезпечення захисту інформаційного суверенітету є наступні:

– стратегічне стримування та ліквідація військових конфліктів, що можуть виникнути в результаті застосування інформаційних технологій;

– вдосконалення системи забезпечення інформаційної безпеки Збройних Сил України, військових формувань, включаючи в себе сили та засоби інформаційної протидії;

– прогнозування, виявлення та оцінка інформаційних загроз, включаючи загрози Збройним Силам України в інформаційній сфері.

Таким чином, забезпечення захисту інформаційного суверенітету повинно бути визначено в комплексному нормативно-правовому документі який би визначив дефініції, цілі та завдання щодо забезпеченням захисту цифрового суверенітету держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пашков М. Є в умовах війни: виклики і перспективи. URL : http://surl.li/oiukp (дата звернення: 01.12.2023).

2. Романюк Н., Нечипорук В. Перспективи членства України в ЄС у контексті російської агресії. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.* 2022. № 3 (14). С. 44–59. URL : https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/243/252 (дата звернення: 01.12.2023).

3. Качковська Л., Малеончук Г., Зінюк Д. Інформаційний вплив в умовах гібридної війни. 2022. № 3 (14). С. 87–102. URL : https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/issue/view/17/13 (дата звернення 02.12.2023).

4. Солодка О. М. Забезпечення інформаційного суверенітету держави: Правовий дискурс. *Інформація і право.* 2020. № 1(32). С. 80–87. URL : http://il.ippi.org.ua/article/view/200311 (дата звернення: 01.12.2023).

5. Гбур З. В. Основи інформаційної безпеки держави в умовах війни. URL : http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6325/13361-1?inline=1 (дата звернення: 03.12.2023).

УДК 336.14

Глух Марина,
канд. юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри фінансового
та податкового права;
Гарбінська-Руденко Альона,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри фінансового
та податкового права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА 2024 РІК

Ключові слова: *бюджет, фінансування, видатки, податки.*

Marina Glukh,
Ph.D. in Law, Associate Professor,
Head of the department of financial and
tax law;
Alona Harbinska-Rudenko,
Ph.D. in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the department
of financial and tax law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ANALYSIS OF THE KEY INDICATORS OF THE STATE BUDGET OF UKRAINE FOR 2024

Keywords: *budget, financing, expenses, taxes.*

З початку повномасштабного вторгнення агресора економіка нашої функціонує в умовах безпрецедентних безпекових викликів. Таких масштабних інфраструктурних руйнувань Україна не зазнавала ще з часів Другої світової війни. Країна-агресор з першого дня повномасштабної війни

зосередила величезні зусилля на руйнуванні об'єктів цивільної, критичної інфраструктури, виробництв та промислових комплексів, відновлення яких потребує значних фінансових ресурсів, в тому числі і інвестицій. Значна кількість підприємств припинили свою роботу через військові дії та через заблокований доступ до ринків збуту виробленої продукції. Геноцидний тип ведення війни російською федерацією супроводжується призвів до інтенсивної міграції та внутрішнього переміщення близько 11 - 12 мільйонів українців. У зв'язку з війною немає жодної галузі економіки в Україні, яка б не зазнала фінансових втрат від російської агресії. На цьому фоні постійно відбувається кардинальна зміна не лише системи міжгалузевих зв'язків, а й підходів до розробки та прогнозування державного бюджету України як центрального фінансового плану держави.

Розробка та прогнозування державного бюджету країни в умовах повномасштабної війни є складним завданням для органів державної влади, адже особливості такого процесу не описано в жодному підручнику з управління державними фінансами чи бюджетування.

Верховна рада 9 листопада ухвалила державний бюджет на 2024 рік [1]. Зокрема, доходи в державному бюджеті на 2024 рік закладені на рівнях 1,768 трлн. Грн., видатки бюджету – 3,35 трлн. Грн., дефіцит державного бюджету становить 1,57 трлн. Грн., зовнішні запозичення — 41 млрд. доларів., прогноз реального рівня ВВП – 4,6%, прогноз щодо інфляції – 9,7%, середній курс гривні за рік прогнозується на рівні 40,7 грн за долар [1]. Це не лише набір показників, що відображають доходи, видатки та джерела фінансування. Це комплексна система рівнянь з багатьма невідомими. Основний виклик, що стоїть перед державою – це профінансувати дефіцит державного бюджету, який у наступному році становитиме 20,5% від ВВП, що у майже 8 разів перевищує прогнозний довоєнний показник.

В цілому, потреба у зовнішньому фінансуванні – 41 мільярд доларів, тому уряд має постійно працювати з міжнародними партнерами над тим, щоб забезпечити надходження цих коштів у наступному році. Пріоритети Бюджету-2024 зрозумілі та продиктовані повномасштабною агресією: зміцнення обороноздатності, захист населення, підтримка ветеранів та відновлення економіки [1].

Не виключено, що війна буде тривати протягом всього 2024 року, тому видатки на фінансування сектору безпеки та оборони становлять більше половини у загальній структурі видатків, або 1,69 трлн. грн.

Окремо варто звернути увагу на складне, але виважене рішення про перерозподіл податку на доходи фізичних осіб, який сплачують військовослужбовці, на потреби оборони держави. Доходи, отримані від податку на дохід фізичної особи з військових, - це, в першу чергу, публічні, суспільні кошти, які мають розподілятися відповідно до тих умов та обставин, в яких функціонує держава. Декларується, що дані податкові надходження будуть використані для наближення нашої перемоги та спрямовані до спеціального фонду державного бюджету з їх цільовим використанням: на виробництво та закупівлю морських дронів і БПЛА (43,3 млрд. грн.), а також 51 млрд. грн. на впровадження нових технологій в секторі оборонно-промислового комплексу та для виготовлення зброї.

Разом з тим, всі кошти з дорожнього фонду на наступний рік (95,2 млрд. грн.) також будуть перенаправленні на потреби оборони, що дозволить мобілізувати усі можливі внутрішні ресурси на цей напрямок.

Як зазначив, Міністр фінансів України Сергій Марченко «тимчасові зміни до Бюджетного кодексу України в контексті військового податку на доходи фізичних осіб та низка запроваджених додаткових дотацій місцевим бюджетам при цьому дозволять вирівняти ситуацію з надходженнями в громадах і їх грошовий ресурс буде більшим за показник 2021 року на 62 млрд. гривень. Тому занепокоєння, що перерозподіл може викликати дефіцит у місцевих бюджетах для покриття ключових потреб, є безпідставними. Такі дії не тільки позитивно вплинуть на фінансування національної оборони, але й будуть підтримані заходами, які забезпечать баланс між бюджетними надходженнями на рівні громад» [2].

У Державному бюджеті на 2024 рік передбачені також кошти на підвищення соціальних стандартів, індексацію пенсій (трансферт Пенсійному фонду - 271,9 млрд. грн.), допомогу особам, які потрапили у складні життєві обставини, на дітей та малозабезпеченим сім'ям (136,5 млрд. грн.), виплату пільг та субсидій (49,9 млрд. грн.), соціальний захист осіб з інвалідністю (6,4 млрд. грн.). Загалом більше 469 млрд. грн. з державного бюджету на 2024 рік буде спрямовано на соціальний захист [1].

Окремо варто зазначити про стан фінансування сфери охорони здоров'я, що складатиме 203,4 млрд. грн. Наприклад, під час другого читання проєкту Закону України «Про Державний бюджет на 2024 рік» народні депутати передбачили кошти на облаштування укриттів в лікарських закладах.

На потреби освіти у державному бюджеті-2024 передбачено видатки у сумі 179,1 млрд. грн. Зокрема, передбачено підвищення зарплати вчителям, закупівля автобусів для школярів, облаштування безпечних освітніх просторів, забезпечення здорового харчування дітей тощо [2].

З наступного року буде запроваджений інститут помічника ветерана, продовжено програму забезпечення житлом ветеранів війни та членів їх сімей. Це дозволить максимально якісно і комплексно надавати підтримку особам, що захищали незалежність України. Фінансування на ці заходи збільшено до 14,3 млрд грн (+7,5 млрд грн до 2023 року).

Передбачено у державному бюджеті на 2024 рік і збільшення мінімальної заробітної плати, зокрема, з 1 січня 2024 року до 7100 грн., а з 1 квітня – до 8000 грн. Також продовжене пільгове кредитування для бізнесу в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9», а також видача грантів на відкриття власної справи тощо. На підтримку бізнесу передбачено фінансування на понад 30 млрд. грн.

Тепер, коли Закон України «Про Державний бюджет на 2024 рік» вже прийнятий та підписаний Президентом України, постає насправді ще складніше завдання – це його виконання. Адже умовах війни, обмежені ресурси нашої держави мають використовуватися з максимальною користю для наближення перемоги України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 № 3460-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-IX#Text

2. Бюджет-2024: посилюємо армію, індексуємо соцстандарти та будуємо економіку перемоги. URL : https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2023/11/10/706448/

УДК 343.13

Дідківська Галина,
д-р юрид. наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту права;
Нікітін Юрій,
д-р юрид. наук, професор,
професор кафедри кримінального права та процесу,
Навчально-наукового інституту права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДЕРЖАВІ

Ключові слова: *правова підтримка, економічна безпека, конкуренція.*

Didkivska Halyna,
Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of Criminal Justice,
Educational and Scientific Institute of Law;
Nikitin Yuriy,
Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Criminal Justice,
Educational and Scientific Institute of Law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CURRENT ISSUES OF LEGAL SECURITY OF ECONOMIC ACTIVITIES IN THE STATE

Keywords: *legal support, economic security, competition.*

Вивчаючи сучасні проблемні питання економічної безпеки, варто зазначити, що вона має базуватися на потребах суспільства, як цілісного організму, який повинен діяти з метою підвищення суспільного благополуччя і з розвитком конкуренції, господарських відносин та потребує відповідних захищених законом умов легальної діяльності.

Тож, вивчаючи правові умови забезпечення безпеки бізнесу В.В. Галунько визначає елементи правової охорони та захисту підприємництва, як важливої умови економічної безпеки країни [1, с. 247; 265].

У свою чергу, говорячи про правовий механізм забезпечення економічної безпеки, С.І. Лекарь зазначає, що останній «представляє собою систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на суспільні відносини у процесі реалізації державної економічної політики з метою їх приведення у відповідність до цілей і задач забезпечення економічної безпеки держави, покладені на уповноважені правоохоронні органи» [2, с. 33].

Дуже важливо, наразі, щоб саме держава виступала гарантом розвитку бізнесу, а учасники підприємницької діяльності повинні гарантувати соціально-економічну безпеку соціуму. При цьому учасники бізнесу, зобов’язані керуватися затвердженою державною стратегією для ефективного забезпечення ринкових умов при здійсненні господарювання. У свою чергу має бути знижений контроль з боку держави на суб’єктів господарювання та розширення правової захищеності для їх вільного розвитку.

До прикладу, для підтримки економічної безпеки французьких підприємців на належному рівні забезпечувала дворівнева система. На першому рівні були управління, створені при Міністерствах, з підтримки соціально-економічної безпеки підприємств. У їх обов’язки входило захист підприємств та своєчасне забезпечення керівництва необхідною інформацією щодо можливих економічних загроз. Другий рівень становили кваліфіковані фахівців з митниці, яких було сформовані в управління при державному казначействі, для підтримки соціально-економічної безпеки підприємств [3, с. 105].

В Італії, Великобританії та Іспанії напрями по забезпеченню соціально-економічної безпеки підприємств були тотожними. Дієва та впливова система соціально-економічної безпеки підприємств в цих країнах ґрунтується на сталій нормативно-правовій базі. Таким прикладом виступає Іспанія, у якій закон «Про вдосконалення і захист національної промисловості» забезпечив стабільність соціально-економічної безпеки компаній. В Італії підтримуються державою закордонні особи-підприємці, які є залежними від товарів та послуг італійських підприємств [4].

Вище зазначене свідчить, що для підвищення правової підтримки українських підприємців дуже важливо враховувати міжнародний досвід саме через економічну безпеку. Практика інших країн показує, що можна забезпечити дієвий механізм економічної безпеки вітчизняних підприємців на основі позитивного досвіду саме розвинутих країн, виключаючи негативний досвід. Тож, ефективна нормативно-правова забезпеченість бізнесу, а також застосування інноваційних технологій для підвищення власної конкурентоспроможності є важливою умовою для безпеки господарювання на всіх рівнях як у державі так і за її межами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України : підручник : у 2 т. Т. 1. Загальне адміністративне право. Академічний курс / Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванищук А. А., Короєд С. О. К. : ХМД, 2013. 396 с.

2. Лекарь С. І. Структура адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави. *Європейські перспективи.* 2013. № 1. С. 33–36.

3. Лекарь С. І. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави: адміністративно-правовий аспект. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2012. № 4 (2). С. 103–111.

4. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 384 с 11 ; Денисенко М. П. Зарубіжний досвід регулювання економічної безпеки. *Інвестиції практика та досвід.* 2017. № 6. С. 15–19.

Zharylouskaya Maryia,
Master of Law, Lecturer at the Academic Department of Social Sciences of European Humanities University, Vilnius, Lithuania;
Mykolas Romeris,
PhD Candidate in Law, University, Vilnius, Lithuania

QUALITY OF FISCAL LAWS AS AN ESSENTIAL ELEMENT OF THE STATE'S FISCAL POLICY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *tax, law, accessibility, foreseeability, precision, European Union.*

The State's Fiscal Policy inherently includes the establishment and continuous development of domestic tax legislation as a formal framework for such element of the State's Fiscal Policy as state budget formation. The **relevance of the study** is based on the necessity to take into account fundamental European standards when developing tax legislation, especially the conceptual approaches of the European Court of Human Rights (hereinafter – the ECHR) as one of the most importatn legal institutions of pan-European integration. **The purpose of the study** is to analyse the legal basis – core legal acts of the European Union (Treaty on the European Union; Treaty on Functioning of the European Union; Charter of Fundamental Rights of the European Union; Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter – the Convention)) and the case law of the ECHR, in order to determine essential requirements for the domestic fiscal laws. The study uses the following **methods**: (i) general methods of scientific knowledge, in particular: scientific abstraction, analysis, synthesis, generalisation, abstraction, principles of dialectics and formal logic; (ii) special methods of scientific knowledge, in particular, method of comparative legal research.

Based on worldwide policy and legal standards and taking into account the European dimension, the quality of fiscal laws can be interpreted by applying three groups of standards: (i) sustainable development standards; (ii) the European Union integration standards; (iii) European human rights standards.

Sustainable development standards. The rule of law is essential for sustainable development [2; para. 9]. Legal regulation of the State's Fiscal Policy as one of the inherent areas for implementing two targeted SDG Goals: 8 "Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all" and 16 "Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels". Therefore, the rule of law principle is a basis for legal regulation of the State's Fiscal Policy.

The European Union integration standards. The rule of law is core value a principle of functioning of the European Union [3, Preamble, Art. 2; 4, Preamble] and therefore should be a core legislative, interpretative and enforcement standard of tax legislation.

European human rights standards. European human rights standards in relation to the legal regulation of taxation are established by the Convention and case law of the ECHR. The Convention itself does not provide requirements for the legal regulation of protected areas related to taxation (*inter alia* the right to property [the First Protocol to the Convention, Art. 1 [5]], the right to property to fair trial [5, Art. 6] and the right to respect for private life [5, Art. 8]) but provide them by the ECHR interpretation.

Three main qualitative requirements for legal regulation of taxation matters can be divided: (i) accessibility; (ii) precision and (iii) foreseeability. This concept of requirements is most developed in relation to Art. 7 of the Convention that establishes the rule of responsibility only in the case if "act or omission" "constitute a criminal offence under national or international law" [19; 7, para.(s) 41-43; 8, para. 50] but fully applicable to taxation matters [20, para. 34]. There are two general pre-conditions for all requirements: (i) quality of the law requires compatibleness with the rule of law [9, para. 30]; (ii) a holistic approach to the law that is not limited to primary legislation; the meaning of laws is often clarified in the secondary legislation or in the judicial practice [10, para. 881; 11, para. 29; 12, para. 54]. *Accessibility requirement* envisages a broad margin of the State's appreciation in relation to methods of publishing fiscal laws and the degree of publicity to be given to a particular legal provision, and determines the need for expert assistance as a permissible [12, para.(s) 57, 59]. *The foreseeability requirement* is significantly strict and obliges the State to adopt sufficiently foreseeable legal tax regulation. The foreseeability test requires that law be formulated with sufficient precision to enable targeted persons to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given

action may entail. Meanwhile, the foreseeability standard does not exclude the necessity to use appropriate legal advice [13, para.(s) 48-49; 14, para. 37; 15, para. 75]. Concurrently, it is generally acceptable that legislative provisions are often inevitably expressed in general clauses that do not describe in detail every specific situation that they intend to address and the interpretation and application of which will be settled by practice [Timinskiy v. Russia, 74947/01; 13, para. 49; 16, para. 598]. At the same time, official interpretation should be consistent [16, para.(s) 563-575; 20, para. 40]. The scope of the notion of foreseeability is conditional and depends to a considerable degree on the content of the text in issue, the field it is designed to cover and the number and status of those to whom it is addressed. This is particularly true in relation to persons carrying on a professional activity, who are used to having to proceed with a high degree of caution when pursuing their occupation [11, para. 35; 14, para. 37]. *Precision requirement* requires clear and precise provisions of tax law to avoid ambiguity. This requirement is less developed and often covered by the scope of foreseeability requirement. The general rule states domestic legal provisions should be sufficiently precise [17, p. 12; 18, para. 110] but recognises that attaining absolute precision in the framing of laws, especially in the sphere of taxation, is impossible. Therefore, many laws are inevitably couched in general terms, the interpretation and application of which will be settled by practice that should be significantly clear, consistent and publicly available [19; 10, para.(s) 881, 885].

Conclusions

Despite the initially significant freedom of appreciation of the State when establishing tax legislation, determined by the ECHR, national legislation must comply with the following formal criteria provided by: (i) sustainable development standards; (ii) the European Union integration standards; (iii) European human rights standards. These criteria are quite flexible and evaluative, but must be purposefully taken into account in the development of domestic law, including at the level of constitutional proceedings (in particular the rule-making activities of the Constitutional Court and the Supreme Court).

LIST OF REFERENCES

1. Vorobyeva Natalia (2018). Taxation and the Right to property: case-law of the European Court of Human Rights. *Revista Técnica Tributaria*. Vol. 4, issue 123, pp. 55–68.

2. UNGA (2015). Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/70/1.

3. Treaty on the European Union. UNTS 1755, 1756, 1757, 1758, 1759.
4. Treaty on Functioning of the European Union. UNTS 2702.
5. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012).
6. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. UNTS 213 (p. 221).
7. *Achour v. France*. Application № 67335/01. 29 March 2006.
8. *Streletz, Kessler and Krenz v. Germany*. Application № 34044/96; 35532/97; 44801/98. 22 March 2001.
9. *Kruslin v. France.* Application № 11801/85. 24 April 1990.
10. *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia.* Application № 11082/06; 13772/05. 25 October 2013.
11. *Cantoni v. France.* Application № 17862/91. 11 November 1996.
12. *Špaček, s.r.o. v. the Czech Republic*. Application № 26449/95. 9 November 1999.
13. *The Sunday Times v. the United Kingdom № 1*. Application № 6538/74. 26 April 1979.
14. *Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom*. Application № 18139/91. 13 July 1995.
15. *Margareta and Roger Andersson v. Sweden*. Application № 12963/87. 20 January 1993.
16. *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*. Application № 14902/04. 20 September 2011.
17. *Masa Invest Group v. Ukraine*. Application № 3540/03. 29 January 2003.
18. *Lithgow and Others v. the United Kingdom*. Application № 9006/80; 9262/81; 9263/81; 9265/81; 9266/81; 9313/81; 9405/81. 8 July 1986.
19. *Timinskiy v. Russia*. Application № 74947/01. 11 September 2007.
20. *Serkov V. Ukraine.* Application № 39766/05. 7 July 2011.

УДК 347.73

Касьяненко Любов,
д-р юрид. наук, професор,
професор кафедри фінансового
та податкового права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РЕГУЛЮЮЧА ТА СТИМУЛЮЮЧА ФУНКЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПІЛЬГИ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ключові слова: *податок, податкова пільга, функції, податкова система.*

Liubov Kasianenko,
Doctor of law, professor,
Professor at the Department
of Financial and Tax Law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

REGULATORY AND STIMULATING FUNCTIONS OF THE TAX BENEFITS IN THE MECHANISM OF LEGAL REGULATION

Keywords: *tax, tax benefit, functions, tax system.*

На підставі світового досвіду виокремлюють три типи фіскальної політики: політика максимальних податків (через введення нових податків, високих податкових ставок та зменшення податкових пільг, податкових канікул); політика розумних податків (низькі податкові ставки, збільшення податкових пільг); політика економічного розвитку (застосування високих податкових ставок, але надання відповідних компенсацій і пільг) [1]. Обрані фіскальні політики, у свою чергу, застосовують відповідні фіскальні механізми, здебільшого важливу роль при цьому відіграють характеристики економічної системи держави та історичні передумови розвитку її ринку.

Важлива роль податків характеризується тим, що вони є одним з основних джерел доходів державного бюджету за допомогою яких держава не тільки акумулює кошти, але й здійснює перерозподіл суспільних доходів, стимулює чи дестимулює економічні процеси та ін. В Україні питома вага податкових надходжень у доходах державного бюджету в різні роки складала від 76% до 83% [2].

Податкові відрахування в таких країнах як Австрія, Бельгія, Данія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Франція, Швеція становлять від 40 до 50 % ВВП. Найвищий рівень централізації ВВП спостерігається в скандинавських країнах, але там і найвищі соціальні гарантії.

При аналізі зарубіжного досвіду оподаткування ми можемо переконатися, що на сучасному етапі податок на нерухоме майно існує у 130 країнах світу, але його значення у формуванні бюджетів різне. Наприклад, податок на нерухомість забезпечує до 95% надходжень до місцевих бюджетів у Нідерландах, 81% - у Канаді, 52% - у Франції, від 10% до 70% - у США. Податок на нерухоме майно є винятково місцевим податком у країнах ЄС. Об’єктом оподаткування є земля, будівлі та споруди. У Великобританії це основний місцевий податок. Питома вага цього податку у власних надходженнях місцевих бюджетів становить від 10% у Данії, Фінляндії, Греції, Люксембурзі, до 50% у Бельгії, Латвії, Литві, Польщі, Словаччині, Словенії, Іспанії і майже 100% у Великобританії, Естонії, Ірландії.

За даними Світового Банку, податок на нерухомість в країнах з економікою, що розвивається, становить від 40% до 80% платежів до місцевих бюджетів. Зарубіжна практика засвідчує намагання різних країн удосконалювати свою фіскальну політику.

І. Криницький неодноразово акцентував увагу, що впливовим інструментом фіскальної політики є податкова пільга, як особливий елемент податкового механізму, визначаючи її багатоаспектним правовим явищем [3, с. 16-19]. Відповідно до пп. 30.1 ст. 30 Податкового кодексу України податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності визначених законодавством підстав [4].

А щодо дефініції податкової преференції, то у законодавстві визначення відсутнє, а тому є різні наукові підходи щодо визначення та співвідношення цих понять. Науковці виділяють три групи наукових підходів до визначення сутності податкових преференцій у фінансовій науці:

1) ототожнення понять «податкові пільги» та «податкові преференції»;

2) розмежування даних понять, якому, водночас, характерна недостатня конкретизація;

3) визначення податкових пільг як засобів реалізації податкових преференцій [5].

Щодо податкових пільг, податкових преференцій завжди точаться дискусії, однак, нерозумно було б заперечувати регулюючу та стимулюючу функції податкової пільги у механізмі правового регулювання, адже податкова пільга була введена з метою досягнення соціальної справедливості податку. Можна зауважити, що податкова пільга має спільну рису із ставкою податку: вони обоє забезпечують гнучкість податкової політики. Звільнення від сплати податків у різних країнах часто надається на певний початковий період з метою стимулювання окремих видів діяльності. Схожі пільги застосовуються і у багатьох зарубіжних країнах. Наприклад, у Нідерландах, деяких штатах США, Японії пільги з податку на майно щодо новобудов надаються строком на декілька років.

Вважаємо, що введення в Україні строкової пільги для новозбудованих об’єктів житлової та нежитлової нерухомості допоможе стимулювати соціально-економічний розвиток окремих громад. Цілком можливо буде запровадити звільнення осіб, які збудували новий об’єкт від сплати податку на один рік після реєстрації права власності на таку новобудову. Однак, варто звернути увагу, що правовий режим такої пільги повинен не допустити зловживань у сфері оподаткування.

На нашу думку, податкова пільга сприяє послабленню податкового тягаря – звільнення від необхідності сплати податку або ж можливість сплачувати його у меншому розмірі.

Негативні ефекти перетворюються на позитивні завдяки пільговому оподаткуванню низьких доходів. В українському законодавстві можна виділити три види податкових пільг при справлянні ПДФО: податкова соціальна пільга, податкова знижка та виключення деяких доходів із розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу.

Відповідно до положень п. 169.1 ст. 169 Податкового кодексу України, податкова соціальна пільга - це право на зменшення суми загального місячного оподатковуваного доходу, отримуваного від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, що може використовуватися платниками податків з найнижчим рівнем доходів.

У ст. 165 Податкового кодексу України передбачено перелік доходів, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу. Деякі з них спрямовані на стимулювання певних видів діяльності, але переважна більшість належать до «соціальної» групи. Така практика є поширеною, зокрема, у Австрії та Німеччині подібні переліки доходів, що не включаються до бази оподаткування ПДФО, також існують.

Податкова система Німеччини є набагато складнішою, ніж у багатьох європейських країнах. У Німеччині всі платники податків поділені на 6 різних класів залежно від свого соціального статусу та рівня доходів, а податкове навантаження має прогресивну шкалу. Від того, до якого податкового класу належить платник, залежить розмір податкового навантаження. Кожен клас у Німеччині визначає обсяг неоподатковуваної суми та дозволяє отримувати пільги - повернення частини сплачених податків. Щороку податкові резиденти Німеччини подають декларацію про доходи (скільки заробили та заплатили податків), і на підставі розрахунків якої отримують відшкодування податку. Заповнена податкова декларація відкриває можливість отримати різні соціальні пільги в країні. Рівень відшкодування податків у Німеччині дуже високий – 9 із 10 осіб, які заповнюють декларацію, отримують відшкодування, а середнє відшкодування становить 1072 євро – згідно з Statistisches Bundesamt.

Звичайно, в Австрії та Німеччині ставки оподаткування вищі, але через це і пільгових умов також більше. По-перше, варто зазначити про наявність неоподатковуваного мінімуму, який станом на 2022 р. становить 9 984 євро на рік у Німеччині та 11 тисяч євро на рік у Австрії. Він може здатися подібним до української податкової соціальної пільги, однак, принципова його відмінність полягає в тому, що він застосовується щодо всіх розмірів доходів. Тобто, незалежно від того, скільки становить річний дохід платника податків у Німеччині та Австрії, чи то 10 тисяч євро, чи то 1 мільйон, перші 9 984 євро та 11 тисяч євро відповідно оподатковуватися не будуть. В Україні ж не будуть оподатковуватися доходи тільки в тому разі, якщо їх розмір не перевищує податкову соціальну пільгу.

Вказані вище неоподатковувані мінімуми діють для всіх без винятку категорій платників податків. Разом з тим, у німецькому та австрійському законодавстві встановлений також ряд доходів, звільнених від оподаткування (Steuerfreibeträge), які додатково понад неоподаткований мінімум виключаються з бази оподаткування.

В Україні податкове стимулювання впродовж усіх років незалежності було недостатньо ефективним, а отже, не приносило очікуваних результатів. Саме тому залучення певного зарубіжного позитивного досвіду для податкового стимулювання розвитку у післявоєнний період є особливо важливою проблемою, яка потребує системного вивчення вже зараз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фурса Т. П. Фіскальний механізм: зарубіжний досвід та українські реалії. URL : http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2016/2016_5/6. pdf

2. Офіційний вебсайб Міністерства фінансів України. URL : https://minfin.com.ua/ua/

3. Криницький І. Є. Податкова пільга як елемент правового механізму податкового платежу. *Фінансове право*. 2012. № 3. С. 16–19.

4. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

5. Крисоватий А. І., Василевська Г. В. Новітня парадигма преференційного оподаткування : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 260 с.

УДК 336.22

Коваленко Юлія,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових
ринків та технологій;
Копитко Лілія,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *фіскальна політика, податкова політика, фіскальний простір.*

Kovalenko Yuliia,
Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of
Financial Markets and Technologies,
Kopytko Lilia,
second (master's) level higher
education recipient,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CURRENT TRENDS IN THE IMPLEMENTATION OF FISCAL POLICY IN UKRAINE

Keywords: *fiscal policy, tax policy, fiscal space.*

Фіскальна безпека держави безпосередньо пов’язана із її економічною безпекою. Забезпечення економічної безпеки окремо взятої держави вимагає вжиття заходів на трьох рівнях: міжнародному глобальному, міжнародному регіональному й національному. Під фінансовою безпекою слід розуміти стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної

системи і фінансових ринків, що характеризується збалансованістю, стійкістю щодо внутрішніх та зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування економічної системи національного рівня й також економічне зростання. Фіскальна безпека є одним із важливих елементів фінансової безпеки держави.

Особливості розвитку економіки України призвели до необхідності впровадження дієвої внутрішньої політики держави, яка повинна бути спрямована на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України, зміцнення демократичних засад суспільного і державного життя, забезпечення верховенства права, економічної і політичної незалежності держави. В умовах обмеженого фіскального простору та загрози повторення світової фінансової кризи [1] особливої актуальності набуває розвиток фіскальної політики, значимість якої важко переоцінити.

Державна фіскальна політика на будь-якому етапі розвитку суспільства відіграє суттєву роль, особливо в умовах економіко-соціальної нестабільності. Здійснювані в Україні реформи та, як наслідок, соціально-економічні трансформації потребують зміцнення економічної ситуації та підвищення рівня довіри суспільства до урядових рішень і програм та їх підтримки. За цих умов стає надзвичайно актуальною гнучкість державної фіскальної політики щодо зовнішніх чинників та спроможність влади трансформувати та підлаштовувати її з огляду на процеси, які відбуваються в середині країни.

На сьогодні фіскальна політика в умовах воєнного стану займає досить важливу позицію у зв’язку з тим, що були внесені зміни до Податкового кодексу України та запроваджено так звану мініподаткову реформу, яка націлена на покращення стану економіки під час воєнного стану [3].

Невизначеність економічного розвитку нашої держави включає зараз головний фактор – війна. Саме він негативно впливає на можливість використання фіскальних інструментів та їх ефективність. Фактор невизначеності, що є необхідною умовою прийняття ризику є невід’ємною частиною прийняття рішень. Причини невизначеності сьогодні – це імовірнісний та нечіткий характер важливих економічних процесів, що неможливо передбачити з високим ступенем ймовірності. Це порушує множинність і складність інтересів різних сторін, які вони висловлюють.

Механізми для покращення ефективності податкової політики під час війни та після мають різні підходи. Податкова політика під час воєнного періоду має бути максимально простою з точки зору обліку та здійснення

платежів до державного та місцевих бюджетів, не повинна надмірно обтяжувати бізнес і населення прямими податками, оскільки бізнесу набагато легше буде зупинити діяльність або ліквідуватись [2]. Потрібно розуміти, що крім простих ризиків діяльності бізнесу в воєнний період з'являються надзвичайні ризики пов'язані з загрозою життя та втратою активів.

Отже, впровадження змін до податкового законодавства мають на меті не лише зменшити податкове навантаження на суб'єктів господарювання, чи стабілізувати такі важливі галузі економіки, як імпорт палива, а й надати благодійну підтримку Збройним силам України та іншим державним структурам, компаніям та організаціям, робота яких є дуже важливою під час воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вектори розвитку сучасної фіскальної політики України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* URL : https://Inter-nauka.com

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovezakonodavstvo/zakoniukraini/Html URL:77318

3. Шмигельська О. Фіскальна політика в умовах воєнного стану. URL : https://www.researchgate.net/profile/MykhailoHantsiak/publication/365186035_Miznarodnij_kongres_Finansi_ekonomika_pravo_vs_vijna/links/636942d237878b3e878dc79b/Miznarodnij-kongres-Finansi-ekonomikapravo-vs-vijna.pdf#page=924

4. Боргова стійкість державних фінансів / за ред. Т. І. Єфименко, С. А. Єрохіна, Т. П. Богдан. К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. 712 с.

Mackiewicz Szymon,
Student pierwszego roku kierunku doradztwo podatkowe na Wydziale Prawa i Administracji na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Olsztyn, Poland

ANALIZA TRENDU I REGULACJI W DOPŁATACH EUROPEJSKICH DLA ROLNICTWA W POLSCE

Wspólna Polityka Rolna (WPR) Unii Europejskiej pełni kluczową rolę w wsparciu polskiego sektora rolniczego poprzez różnorodne formy finansowego i regulacyjnego wsparcia, takie jak dopłaty bezpośrednie i Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. Trendy obejmują rosnące znaczenie zrównoważonego rolnictwa, priorytetowe wsparcie dla młodych rolników i rozwój technologii. Wyzwania to starzenie się populacji rolniczej, zmiany klimatu i konieczność edukacji rolników. Skuteczne wykorzystanie unijnych dopłat wymaga dostosowania się do nowych regulacji, włączenia praktyk zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju i nowoczesnych technologii. Upraszczanie procedur, dostosowanie do różnych rozmiarów gospodarstw i edukacja są kluczowe dla trwałego rozwoju polskiego rolnictwa. Odpowiedzialne wykorzystanie dopłat wymaga elastyczności, innowacyjności i współpracy branżowej.

Wspólna Polityka Rolna (WPR) Unii Europejskiej, jako kluczowy instrument wsparcia dla rolnictwa w państwach członkowskich, odgrywa niezaprzeczalną rolę w formowaniu polskiego sektora rolniczego. Analiza trendów i regulacji w zakresie dopłat europejskich dla polskiego rolnictwa staje się nie tylko imperatywem[1] dla samych rolników, ale również istotnym narzędziem dla decydentów politycznych, służącym do efektywnego planowania i wspierania rozwoju tej strategicznie ważnej dziedziny gospodarki. Polskie rolnictwo jako istotny element krajowej gospodarki, korzysta z różnych form wsparcia finansowego i regulacyjnego wynikającego z WPRjak płatności bezpośrednie i system kontroli i zarządzania. Analiza trendów w zakresie tych dopłat jest kluczowa dla zrozumienia, jakie kierunki rozwoju są preferowane zarówno przez instytucje unijne, jak i polski rząd. Dopłaty dla rolników z Unii

[1]nakaz, reguła, zasada, która nie podlega dyskusji. URL : https://sjp.pwn.pl/slowniki/imperatyw.html

Europejskiej udzielane są w ramach dwóch głównych filarów WPR, pierwszego, który obejmuje bezpośrednie płatności dla rolników[1], oraz drugiego, skupiającego się na rozwoju obszarów wiejskich[2]. Dodatkowym funduszem jest program skierowany dla młodych rolników. Wraz z biegiem lat, obserwujemy kilka kluczowych aspektów, które wpływają na kształt polityki rolnej w Polsce. Po pierwsze, wzrost znaczenia zrównoważonego rozwoju w rolnictwie stanowi dominujący trend. WPR coraz bardziej kieruje się w stronę wsparcia dla praktyk ekologicznych. Po drugie wsparcie dla młodych rolników stało się priorytetem. To odpowiedź na starzenie się populacji rolniczej, aby utrzymać ciągłość produkcji rolnej. Po trzecie, dynamiczny rozwój technologii w rolnictwie zyskuje coraz większe uznanie w ramach WPR. Dopłaty są skierowane do rolników, którzy inwestują w automatyzację i inteligentne rolnictwo. Dodatkowo, regulacje WPR skupiają się na dywersyfikacji produkcji, co oznacza rozwijanie różnorodnych działań gospodarczych na obszarze gospodarstw rolnych. Dla decydentów politycznych, analiza tych trendów stanowi kluczowe narzędzie do skutecznego planowania i wspierania rozwoju polskiego rolnictwa. Dostosowanie krajowej polityki rolnej do zmieniającej się priorytetów unijnych staje się kluczowym wyzwaniem. Skoordynowanie działań pomiędzy rolnikami, instytucjami rządowymi i organami unijnymi jest niezbędne.

Bezpośrednie płatności rolnikom to forma wsparcia finansowego, którą rolnicy otrzymują bezpośrednio od Unii Europejskiej.Głównym celem tych płatności jest zabezpieczenie dochodów rolników i stabilności rynków rolnych. System płatności ewoluował wraz z kolejnymi reformami WPR. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich koncentruje się na poprawie jakości życia mieszkańców wsi oraz wprowadzeniu ekologicznych rozwiązań w gospodarstwach rolnych. Każde państwo członkowskie ma swoje dostosowane procedury zależne od panujących potrzeb i warunków, które ostatecznie zatwierdzane są przez Komisję Europejską. Płatności dla młodych rolników to specjalna forma płatności. Program ten w zależności od państwa skierowany jest to osób do określonego wieku, pomaga wielu rolnikom przełamać trudności związane z rozpoczęciem własnej działalności.

[1] USTAWA z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego.

[2] Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

W ostatnich latach obserwujemy dynamiczny rozwój koncepcji zrównoważonego rolnictwa[1]. Zrównoważone praktyki stały się jednym z kluczowych kryteriów decydujących o przyznaniu wsparcia finansowego dla rolników. W polskich gospodarstwach widać ograniczanie stosowania pestycydów, promowanie rolnictwa ekologicznego czy utrzymanie bioróżnorodności. Kwestia starzenia się populacji rolniczej stała się jednym z kluczowych wyzwań, które Unia Europejska i Polska podejmują poprzez specjalne programy wspierające młodych rolników. Dopłaty bezpośrednie, preferencyjne warunki kredytowe oraz szkolenia są działaniami, których długoterminowym celem jest odmłodzenie struktury wiekowej. Dopłaty do implementowania nowoczesnych technologii stanowią istotny bodziec. Sprzyja to konkurencyjności na rynku krajowym, europejskim, a nawet globalnym. Unijne środki są kluczowe dla dostosowania się polskiego rolnictwa do wymogów współczesnego świata. Wspieranie dywersyfikacji produkcji [2]stanowi kluczowy element transformacji polskiego sektora. Unijne dopłaty pełnią tu rolę katalizatora, wspierającego innowacyjność, zrównoważone praktyki i młodych przedsiębiorców.

Polskie rolnictwo, aby w pełni skorzystać z unijnych dopłat, musi podjąć wysiłki w zakresie dostosowania się do nowych regulacji wynikających z Wspólnej Polityki Rolnej. Konieczne jest wprowadzenie praktyk zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju. Modernizacja gospodarstw wymaga wprowadzenia nowoczesnych technologii, automatyzacji procesów czy digitalizacji. Stanowi to czynnik dla zwiększającego się zadłużenia tego sektora. Wyzwania dostosowawcze wymagają również edukacji rolników. Konieczność przyswajania nowych umiejętności, zrozumienie zmieniających się regulacji oraz świadomość ekologiczna pełnią istotną rolę. Polskie rolnictwo w obliczu zmian klimatycznych musi być w stanie monitorować zmiany i odpowiednio dostosowywać swoje praktyki, aby radzić sobie z ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, co uwzględniają regulacje WPR. Obejmuje to między innymi rozwijanie odporności upraw na susze, powodzie czy ekstremalne dla naszej szerokości geograficznej temperatury. Ponadto, rolnicy muszą być świadomi

[1]Zrównoważony rozwój gospodarstw jest możliwy tylko wtedy, gdy produkcja nie prowadzi do degradacji środowiska naturalnego, przy jednoczesnym zapewnieniu podstawowych potrzeb dla rolników i ich rodzin. URL : https://rolnictwozrownowazone.pl/rolnictwo-zrownowazone/co-to-jest-rolnictwo-zrownowazone/ (dostęp: 02.12.2023).

[2]to działanie polegające na urozmaiceniu asortymentu produkcji czy usług, mające na celu zmniejszenie ryzyka związanego zaprowadzeniem działalności w obrębie jednej branży. URL : https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/dywersyfikacja-produkcji;3895611.html

wpływu zmian klimatycznych na dostępność wody, jakość gleby i migracje szkodników. Monitorowanie tych zjawisk jest niezbędne dla utrzymania stabilności produkcji rolnej i minimalizacji strat. Konieczność spełnienia wielu kryteriów wymaga wiedzy i bywa czasochłonne. Szczególnie utrudnia to pracę małym gospodarstwom bez wystarczających środków ludzkich i finansowych. Dlatego istotne jest uproszczenie procedur aplikacyjnych, dostosowanie ich do różnych rozmiarów gospodarstw. Korzystanie z unijnych dopłat, jest znakomitą szansą na inwestycje w nowoczesne technologie, co może znacząco przyczynić się do podniesienia efektywności i konkurencyjności tego sektora w naszym kraju. Inteligentne gospodarstwa pozwalają na sterowanie wieloma aspektami produkcji, co może usprawnić pracę i zarządzanie zasobami. To może wzmocnić rolę eksportu polskich produktów za granicę. Kluczowym elementem sukcesu w kontekście unijnych dopłat i zmieniających się regulacji jest edukacja rolników. Dostęp do informacji na temat nowych przepisów, dostępnych dopłat jest kluczowy dla dostosowywania się do nowych wyzwań. Edukacja ta powinna obejmować zakresy takie jak nowe regulacje, dopłaty, najlepsze praktyki i technologie rolnicze. Wspieranie edukacji ma na celu stworzenia z rolników świadomych, kompetentnych i elastycznych przedsiębiorców rolnych, gotowych dostosować się do zmieniających się warunków.

W perspektywie przyszłości, odpowiedzialne wykorzystywanie unijnych dopłat staje się nie tylko możliwością, ale również koniecznością dla trwałego i zrównoważonego rozwoju polskiego rolnictwa. Elastyczność w adaptacji do zmieniających się warunków, innowacyjność w wdrożeniu nowych praktyk oraz skoordynowanie działania wszystkich uczestników sektora stanowią klucz do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju polskiego rolnictwa w erze dynamicznych zmian globalnych. Zmiany klimatu, globalizacja rynków, wzrost kosztów produkcji rolnej, wprowadzenie mięsa laboratoryjnego czy choroby roślin i zwierząt to przyszłe problemy z którymi zarówno rolnicy, rządy państw i organy europejskie będą musiały się bezwzględnie zmierzyć. Warto zauważyć, że WPR podlega okresowym reformom, a poszczególne kraje członkowskie mogą dostosować swoje programy i strategie do zmieniających się warunków i potrzeb. Informacje o aktualnych formach wsparcia i programach dostępne są w dokumentach strategicznych danego kraju oraz oficjalnych dokumentach UE dotyczących wspólnej polityki rolnej.

BIBLIOGRAFIA

Roczniki statystyczne i inne źródła danych statystycznych:

1. WPR a konkurencyjność polskiego i europejskiego sektora żywnościowego 2014 Redakcja naukowa: prof. dr hab. Andrzej Kowalski dr Marek Wigier dr Barbara Wieliczko, Warszawa 2014.

Strony internetowe:

1. URL : https://klubjagiellonski.pl/2023/04/21/rolnictwo-w-polsce-potrzebuje-zmian-w-samej-swojej-strukturze/

2. URL : https://www.agrofakt.pl/doplaty-z-arimr-dla-rolnikow-podsumowanie-2021-roku/

3. URL : https://www.gov.pl/web/rolnictwo/

4. URL : https://rolnictwozrownowazone.pl/rolnictwo-zrownowazone/co-to-jest-rolnictwo-zrownowazone/definicja/

УДК 347

Мельник Олена,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри публічного права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТАМИ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Ключові слова: *контроль, перевірка, ревізія, бюджет.*

Melnyk Olena,
Ph.D. in Law,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of public law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

IMPLEMENTATION OF BUDGET POLICY BY SUBJECTS OF EXTERNAL STATE FINANCIAL CONTROL

Keywords: *control, inspection, audit, budget.*

Кількість порушень у бюджетній сфері залишається настільки значною, що потребує безперервного контролю за ефективністю їх управління.

Згідно з Лімською декларацією керівних принципів контролю органи зовнішнього контролю не входять до організаційної структури підконтрольних їм суб'єктів. Саме тому, органи контролю державних фінансів є органами зовнішнього контролю [1]. Така форма контролю вважається незалежною та найефективнішою. Проте поряд з зовнішніми контролюючими органами у кожній бюджетній установі діє служба внутрішнього контролю (адиту).

На сьогодні зовнішній контроль здійснюється у вигляді інспектування, фінансового аудиту, аудиту ефективності, аудиту ефективності діяльності, перевірки державних закупівель, аналізу, експертизи та ін.

Зміна напрямків контролю за бюджетними коштами пов'язана з інтеграцією України в Євросоюз і перехід на нові стандарти державних фінансів.

Констатація фактів порушень, як це було раніше при здійснені контролю бюджетних установ, не сприяє їх усуненню, необхідно аналізувати і виявляти обставини та причини, які є наслідком їх вчинення. Таким чином, виникла пряма необхідність щодо впровадження нових видів і методів контролю використання коштів бюджету. Це впровадження фінансового аудиту, аудиту ефективності використання бюджетних коштів.

Адже ефективна система фінансового контролю за управлінням державними (місцевими) ресурсами та їх використанням є не лише інструментом гарантії прозорості, підзвітності і якості діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання, а і по суті дієвим механізмом для забезпечення фінансової стабільності і безпеки країни, досягнення стратегічних цілей держави, ефективності державної політики, підвищення рівня якості життя населення та, зокрема, реформування системи управління державними фінансами.

Ключовими компонентами фінансового контролю за управлінням державними ресурсами та їх використанням є державний фінансовий контроль, який здійснюють органи Державна аудиторська служба, уповноважені Кабінетом Міністрів України (урядовий контроль), державний зовнішній фінансовий контроль (аудит), який здійснює Рахункова палата від імені Верховної Ради України (парламентський контроль), та державний внутрішній фінансовий контроль, зокрема внутрішній контроль та внутрішній аудит, який забезпечується відповідно розпорядниками бюджетних коштів та підрозділом внутрішнього аудиту в бюджетній установі.

На сьогодні є важливим та одним із пріоритетних завдань країни в умовах євроінтеграції – це контрольна діяльність органів Державної аудиторської служби та Рахункової палати.

Розвиток державного фінансового контролю поряд з проведення ревізії та перевірок, розпочав орієнтацію на проведення фінансового аудиту та аудиту ефективності за використанням бюджетних коштів. Такий контроль спрямовано на визначення ефективності використання бюджетних та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Державна аудиторська служба та Рахункова палата проводять аудит ефективності з метою розроблення обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів. Розробка пропозицій є невід'ємною частиною кінцевих результатів такого контролю. Ці пропозиції мають

ґрунтуватися на фактах та висновках аудиту. Під час складання пропозицій аудитор повинен передбачити їх майбутній корисний вплив.

Реалізація пропозиції за результатами аудиту є необхідною умовою для якісних змін в управлінні бюджетними коштами.

Державна аудиторська служба та Рахункова палата здійснюють контроль від імені різних гілок влади, проте наділені подібними повноваженнями в окремих сферах контролю за станом управління та використання державних фінансів. Тому, потребують значної уваги питання налагодження співпраці між цими органами, зокрема щодо планування та проведення контрольних заходів, модернізації їх методологічного та нормативно-правового забезпечення, підвищення довіри громадян до результатів їх контрольних заходів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лімською декларацією керівних принципів контролю органи зовнішнього контролю. URL : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/140217

УДК 347.73

Олешко Олексій,
адвокат,
юридична компанія «Олешко & Скрипка»,
м. Київ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОДАТКОВОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 118 ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Ключові слова: *податкове правопорушення, платник податків, фінансова відповідальність, видаткові операції, надавачи платіжних послуг.*

Oleshko Oleksii,
Lawyer, Oleshko and Skrypka law firm,
Kyiv, Ukraine

TO THE PROBLEM OF THE CHARACTERISTICS OF THE TAX OFFENSE PROVIDED FOR IN ARTICLE 118 OF THE TAX CODE OF UKRAINE

Keywords: *tax offense, taxpayer, financial responsibility, expenditure transactions, providing payment services.*

Стаття 118 Податкового кодексу України (далі – ПК України) передбачає притягнення до фінансової відповідальності за порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття рахунків / електронних гаманців, звіту про підзвітні рахунки [1].

Суб'єктами вчинення цього правопорушення можуть бути не лише платники податків, а саме фізичні особи – підприємці та особи, що проводять незалежну професійну діяльність, які не повідомили про свій статус банку, іншій фінансовій установі, при відкритті рахунку/електронного гаманця; а й банки, інші фінансові установи, небанківські надавачи платіжних послуг, емітенти електронних грошей, які не подали контролюючим органам у строк встановлений законодавством повідомлення про відкриття або закриття рахунків/електронних гаманців платників податків; або ж

здійснення цими суб'єктами видаткових операцій за рахунком/електронним гаманцем платника податків до отримання повідомлення контролюючого органу про взяття рахунку на облік [1].

Банки та інші фінансові установи відкривають поточні та інші рахунки платникам податків – юридичним особам незалежно від організаційно-правової форми, відокремленим підрозділам та представництвам юридичних осіб, фізичним особам, які провадять незалежну професійну діяльність, за наявності документів, виданих контролюючими органами, що підтверджують взяття їх на облік у таких органах, або виписки з Єдиного державного реєстру. Банки та інші фінансові установи зобов'язані надіслати повідомлення про відкриття або закриття рахунку платника податків до контролюючого органу, у день відкриття/закриття рахунку. У разі надходження такого повідомлення в паперовій формі контролюючий орган не пізніше ніж на наступний робочий день із дня його отримання зобов'язаний надати або надіслати поштою з повідомленням про вручення до фінансової установи, у якій відкрито рахунок платника податків, корінець повідомлення з відміткою про взяття рахунку на облік [2].

Датою початку видаткових операцій за рахунком/електронним гаманцем платника податків у банках, інших фінансових установах, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентах електронних грошей – є дата отримання ними повідомлення від контролюючого органу про взяття рахунку/електронного гаманця на облік у контролюючих органах або дата, визначена як дата взяття на облік у контролюючому органі за мовчазною згодою (п. 69.4, ст. 69 ПК України [1]).

Досліджуючи цю статтю (118), можна сказати, що має місце спеціальний суб'єкт правопорушення. Визначення спеціального суб'єкта міститься у ч.2, ст. 18 Кримінального кодексу України (далі – КК України), податкове законодавство такого визначення не надає.

Під спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення слід розуміти фізичну осудну особу, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа [3]. У кримінальному законодавстві спеціальним суб'єктом може бути лише фізична особа, але визначальною ознакою є те, що лише ця особа може бути суб'єктом конкретного правопорушення.

Спеціальний суб'єкт – це особа, яка, крім обов'язкових загальних ознак (фізична осудна особа, що досягла певного віку), має додаткові спеціальні (особливі) ознаки, які можуть стосуватися: службового становища,

фаху (лікар), характеру певної діяльності (підприємець), родинних стосунків (мати новонародженої дитини) тощо [4, с. 60].

Однак, існують також і інші варіанти класифікацій ознак спеціального суб'єкта. Так, Г.Н. Борзенков поділяє ознаки спеціального суб'єкта злочину на такі групи, що характеризують: 1) соціальну роль, а також правове становище суб'єкта; 2) фізичні властивості особи, яка вчинила злочин; 3) взаємовідношення суб'єкта з потерпілим [5].

Але О. М. Омельчук у своїх наукових працях досліджуючи інститут кримінальної відповідальності доводить, що спеціальним суб'єктом може бути юридична особа, якщо вона:

– винна в невиконанні або неналежному виконанні прямого припису закону, що встановлює обов'язок або заборону на здійснення певної діяльності (у першому випадку мова йде про винну бездіяльність юридичної особи – повну або часткову, у другому – про її винні дії);

– винна у здійсненні діяльності, котра не відповідає її установчим документам або оголошеним завданням;

– вчинила діяння, що заподіяло шкоду або створило загрозу заподіяння шкоди особі, суспільству або державі [6]. До того ж він акцентує увагу на необхідності введенення поняття спеціального суб'єкту у податкових правопорушеннях.

І ми з цим цілком погоджуємось. Адже суб'єктом цього правопорушення є фінансові установи, небанківські надавачі платіжних послуг, емітенти електронних грошей, бо саме вони можуть вчинити правопорушення у вигляді неподання контролюючим органам у визначений законодавством строк повідомлення про відкриття або закриття рахунків/електронних гаманців платників податків. Інші суб'єкти не можуть його вчинити. Ці суб'єкти – є юридичними особами і мають спеціальні (особливі) ознаки, які можуть їх стосуватися: 1) займаються певним видом діяльності відповідно до Класифікації видів економічної діяльності ДК 009:2010; 2) вони надають певний вид послуг; 3) вони вчинили бездіяльність у вигляді неподання контролюючим органам певної інформації.

Спеціальний суб'єкт податкового правопорушення буде мати місце і в інших видах правопорушення передбачених ПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Про затвердження Порядку подання повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків у банках та інших фінансових установах до контролюючих органів : наказ від 18.08.2015 № 721 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 9 липня 2019 року № 292) / Міністерства фінансів України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1058-15#n19

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. Тація В. Я., Пшонки В. П., Борисова В. І., Тютюгіна В. І. 5-те вид., допов. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. 376 с.

5. Бандурка І. О. Спеціальний суб'єкт як елемент складу злочинів, вчинених проти дітей. *Європейські перспективи.* 2015. № 2. С. 21–25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2015_2_6

6. Омельчук О. М. Юридична особа як спеціальний суб'єкт злочину. *Університетські наукові записки.* 2014. № 3. С. 126–133. URL : http://nbuv.gov.ua/ UJRN/Unzap_2014_3_19

Orłowski Janusz,
dr nauk prawnych
adiunkt w Katedrze Prawa Finansowego
i Prawa Podatkowego,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie,
Olsztyn, Rzeczpospolita Polska
ORCID ID 0000-0002-0345-9103

REFORMY PODATKU DOCHODOWEGO OD OSÓB FIZYCZNYCH W POLSCE W LATACH 2016–2023

W ostatnich latach wprowadzone zostały szerokie zmiany w opodatkowaniu dochodów osób fizycznych. Przedmiotem publikacji jest ich krótkie omówienie [1].

Do dotychczasowego katalogu źródeł przychodów wprowadzono od 01.01.2019 r. opodatkowanie dochodów z „niezrealizowanych zysków", tj.: a) przeniesienia składnika majątku poza terytorium Rzeczp. Polskiej, w wyniku którego traci ona prawo do opodatkowania dochodów ze zbycia tego składnika majątku, przy czym przenoszony składnik majątku pozostaje własnością tego samego podmiotu; b) zmiany rezydencji podatkowej przez podatnika podlegającego w Rzeczp. Polskiej nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu, w wyniku której Polska traci prawo do opodatkowania dochodów ze zbycia składnika majątku będącego własnością tego podatnika, w związku z przeniesieniem jego miejsca zamieszkania do innego państwa (art. 10 ust. 1 pkt 8b oraz art. 30da u.p.d.o.f.) [2]. Reguły tej nie stosuje się, jeżeli wartość rynkowa przenoszonych składników majątku nie przekracza 4 mln zł. Stawka podatku to 19% podstawy opodatkowania – gdy jest ustalana wartość podatkowa składnika majątku, a 3% – gdy takiej wartości składnika majątku nie ustala się.

Rozszerzono zastosowanie ryczałtu ewidencjonowanego. Stawki tego podatku są uzależnione od rodzaju działalności (2% – 17% przychodów). Limit przychodów uprawniający do tej formy opodatkowania był stopniowo podnoszony, od równowartości w złotych kwoty 150 tys. euro do 2 mln euro [3] (od 01.01.2021 r.) przychodu. Jednocześnie ograniczono stosowanie karty podatkowej.

Stawki podatku dochodowego znacząco obniżono, zachowując przy tym 19% liniową stawkę dla dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej i działów specjalnych produkcji rolnej. Zmiany skali podatkowej wiązały się

między innymi z długoletnią debatą o „minimum egzystencji". Zmiany podstawy obliczenia skutkują od 2022 r. wprowadzeniem kwoty wolnej od podatku: 30 tys. zł za rok podatkowy.

W początkowym okresie obowiązywania u.p.d.o.f. stawki podatku wynosiły 20–40% dochodu, później je kilkukrotnie zmieniano. Od 01.07.2022 r. [4] obowiązują stawki: 12% do dochodów w wysokości do 120 tys. zł oraz 10.800 zł +32% od nadwyżki ponad 120 tys. zł. Obok tego funkcjonuje od 01.01.2019 r. danina solidarnościowa [5], będąca dodatkiem do podatku dochodowego w wysokości 4% od nadwyżki dochodów ponad 1 mln zł rocznie.

Wśród nowych zwolnień od podatku uwagę zwraca zwolnienie niektórych przychodów do ukończenia 26 roku życia (art. 21 ust. 1 pkt 148 u.p.d.o.f.). Wprowadzono je w 2019 r. [6], potem rozszerzano, a od 2020 r. roczny limit zwolnienia ustalono na 85.528 zł. Wskazać też należy zwolnienia przychodów: ze świadczeń na wsparcie przedsiębiorczości; z niektórych źródeł dla osób powracających do Polski w związku ze zmianą rezydencji podatkowej (przez 4 lata, do kwoty 85.528 zł rocznie; art. 21 ust. 1 pkt 152 u.p.d.o.f.); osób zatrudnionych, które osiągnęły wiek emerytalny (art. 21 ust. 1 pkt 154 u.p.d.o.f.) [7]; z niektórych źródeł osób wykonujących władzę rodzicielską (także opiekunów prawnych lub rodziny zastępczej) w stosunku do co najmniej 4 dzieci (art. 21 ust. 1 pkt 153 u.p.d.o.f.). Zwolnień od podatku dochodowego wprowadzono w analizowanym okresie wiele, a stosowanie niektórych zostało rozszerzone. W wyniku tego w art. 21 ust. 1 u.p.d.o.f. w 2023 r. funkcjonuje 227 ich rodzajów.

Obok znacznej kwoty dochodu wolnej od podatku, szeregu nowych zwolnień, czy obniżenia stawek podatku, wprowadzono także lub złagodzono przesłanki niektórych ulg podatkowych. Wskazać wypada zmiany odliczenia od podstawy obliczenia podatku tzw. „kosztów kwalifikowanych" poniesionych na działalność badawczo-rozwojową (art. 26e i n. u.p.d.o.f.). Do kwoty 53.000 zł rocznie można odliczać wydatki na materiały budowlane, urządzenia i usługi związane z termomodernizacją budynku (art. 26h i n. u.p.d.o.f.). Od 2022 r. przedsiębiorca może odliczać od tejże podstawy do 30% „sumy kosztów produkcji próbnej nowego produktu i wprowadzenia na rynek nowego produktu, przy czym wysokość odliczenia nie może w roku podatkowym przekroczyć 10% dochodu osiągniętego z pozarolniczej działalności gospodarczej" (art. 26ga u.p.d.o.f.). Od 2022 r. podatnik prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą może odliczyć 50% kwoty wydatków „na robotyzację" (na nabycie fabrycznie nowych robotów przemysłowych, maszyn z nimi związanych i usług szkoleniowych, art. 52jb u.p.d.o.f.) [9].

Należy zaznaczyć, że głównym dochodem podatkowym budżetu państwa jest VAT (podatek od towarów i usług). W roku 2017 stanowił on 44,7% ogółu dochodów podatkowych, akcyza zaś 19,5%. Te współczynniki na przestrzeni ostatnich ulegały zmianom, lecz dochody z podatku dochodowego od osób fizycznych były do roku 2022 trzecim źródłem dochodów podatkowych budżetu państwa. Stanowiły tu odpowiednio: w roku 2017 – 15%, w 2018 r. – 15,7%, w 2019 r. – 16,3%, w 2020 r. – 15,2%, w 2021 r. – 14,9%, w 2022 r. – 13,5% (kiedy wyższe okazały się dochody budżetowe z podatku dochodowego od osób prawnych) [10]. Zmniejszenie dochodów budżetowych z podatku dochodowego od osób fizycznych wynika z wielu czynników (Coid-19, migracje ludności, polityka społeczne i gospodarcza), a w ostatnim czasie także z analizowanych powyżej zmian stanu prawnego.

УДК 347.73

Пастух Анна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти,
факультет соціально-гуманітарних
технологій та менеджменту
Науковий керівник:
Чайка Вікторія,
д-р юрид. наук, доцент,
професор кафедри фінансового
та податкового права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Ключові слова: *фінансова відповідальність, законодавство, податок, податкова система.*

Anna Pastukh,
First-level student (bachelor)
of higher education
Educational scientific institute of
economic security and customs affairs
Scientific leader:
Victoria Chaika,
Doctor of legal sciences, Associate Professor,
Professor of the Department
of Financial and Tax Law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FINANCIAL RESPONSIBILITY FOR VIOLATIONS OF THE TAX LEGISLATION OF UKRAINE

Keywords: *financial responsibility, legislation, tax, tax system.*

Важливо розуміти, що відповідальність за порушення податкового законодавства має не лише теоретичне, але й практичне значення. Вона визначає, які покарання чи санкції будуть застосовуватися до тих суб'єктів, які порушують податкові правила. Враховуючи це, правопорядок у будь-якій сфері суспільних відносин, зокрема і в податковій, визначається наслідками юридичної відповідальності, яку встановлюють відповідні норми та закони.

З'ясувавши природу фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства, ми можемо визначити, які санкції будуть застосовуватися до суб'єктів податкових правопорушень і в якому порядку це буде робитися.

Якщо ми звернемося до аналізу норми, передбаченої п. 111.1 ст. 111 Податкового кодексу України [1], то побачимо, що за порушення законів з питань оподаткування може бути застосовано три види юридичної відповідальності: 1) фінансову; 2) адміністративну; 3) кримінальну.

Згідно з п. 111.2 ст. 111 Податкового кодексу України [1] фінансова відповідальність включає у себе штрафні (фінансові) санкції (штрафи) та/або пеню. Штрафна санкція - це виплата фіксованої суми та/або відсотків, яка стягується з платника податків за порушення вимог податкового та іншого законодавства, в контролі за дотриманням яких беруть участь податкові органи. Пеня - це сума коштів у вигляді відсотків, нарахованих на суму грошового зобов'язання, яке не було сплачено в строки, встановлені законодавством [2].

Фахівці визначають, що основною особливістю фінансової відповідальності є те, що, крім штрафних санкцій, вона також передбачає заходи з відновлення правопорядку, які спонукають фізичних і юридичних осіб виконувати обов'язки, визначені фінансовим (податковим) законодавством, і забезпечують компенсацію завданої державі шкоди внаслідок їхньої протиправної поведінки.

Застосування фінансових санкцій, а саме штрафів, не звільняє платників податків від їхнього обов'язку сплачувати належні суми податків та зборів до бюджету. Граничні терміни застосування фінансових санкцій, зокрема штрафів, до платників податків відповідають строкам давності для нарахування податкових зобов'язань. Тобто ці санкції не можуть бути застосовані пізніше ніж через 1095 днів після закінчення останнього дня граничного строку подання податкової декларації (пп. 44.3.3 і пп. 44.3.4 ст. 44 Податкового кодексу), причому для платників податку на прибуток,

як резидентів, так і нерезидентів, цей строк складає 1825 днів (пп. 44.3.2 ст. 44 Податкового кодексу), а для документів платників, які підлягають контролю за трансфертним ціноутворенням та контрольованих іноземних компаній – 2555 днів (пп. 44.3.1 ст. 44 Податкового кодексу). Якщо протягом цього терміну контролюючий орган не визначає суму грошових зобов'язань, платник податків вважається вільним від такого грошового зобов'язання (включаючи пеню), і будь-які спори щодо цієї декларації або податкового повідомлення не підлягають розгляду в адміністративному або судовому порядку [4]. За одне податкове правопорушення контролюючий орган може застосувати тільки один вид штрафної (фінансової) санкції (штрафу), передбаченої ПКУ та іншими законами України.

Водночас щодо пені, припинення її нарахування відбувається: 1) у день зарахування коштів на відповідний рахунок органу, який управляє казначейським обслуговуванням бюджетних коштів; 2) у день проведення взаєморозрахунків за непогашені взаємні грошові зобов'язання відповідного бюджету перед платником податків. Пеня нараховується за кожен день прострочення сплати, включаючи день погашення. Розмір пені розраховується як 100-120% річних облікової ставки Національного банку України, що діє на той чи інший день.

Під час сплати суми податкового боргу або його частини кошти, виплачені платником податків, спочатку зараховуються на рахунок податкового зобов'язання. У випадку повного погашення суми податкового боргу, залишкові кошти платника податків спрямовуються на погашення штрафів, і тільки в останню чергу - на погашення пені [3].

Отже, відповідальність за порушення податкового законодавства встановлюється безпосередньо податковим законодавством; передбачає заходи покарання до осіб, винних у невиконанні або неналежному виконанні податкових обов’язків. Фінансова відповідальність за порушення податкового законодавства володіє конкретними характеристиками, які визначені в податковому законодавстві. Головною метою цієї відповідальності є відновлення дотримання закону у галузі оподаткування шляхом накладання фінансових санкцій на особу, яка порушує податкові правила.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n2355 (дата звернення: 27.11.2023).

2. Бандурка О. М., Понікаров В. Д., Попова С. М. Податкове право : навч. посіб. Київ, 2012. 312 с.

3. Савчин М. В. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури : монографія. Одеса, 2021. 830 с.

4. Толмачов В. П. Відповідальність за порушення податкового законодавства. *Податкове право.* Харків, 2020. 175 с.

Rapicki Igor,
Studenckie Koło Naukowe Finansów Publicznych
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,
Olsztyn, Polska

BUDŻETY EUROPEJSKIE A BUDŻET KRAJOWY, 20 LAT WALKI O KOEGZYSTENCJĘ

Unia Europejska realizując swoje cele założycielskie wymienione w trakcie z Maastricht[1], takie jak wymienione w artykule B tytułu I "popieranie zrównoważonego i trwałego postępu gospodarczego i społecznego, w szczególności […] umacnianie gospodarczej i społecznej spójności oraz ustanowienie unii gospodarczej" prowadzi przemyślaną politykę[2] wspierania regionów niżej rozwiniętych w ramach Unii, takich jak przede wszystkimdepartamenty, terytoria zamorskie państw członkowskich jak francuska Majotta czy Bułgaria północno-zachodnia[3].

Jednym z podstawowych problemów z jakimi od zawsze boryka się wprowadzenie tej za sady w życie jest właściwie nigdy nie wygasający konflikt interesów oraz ideologii na linii instytucji państw członkowskich a instytucji budżetu Unii.Mimo profesjonalizmu i godnego szacunku poziomu merytoryczności działalności unijnych w dającej się przewidzieć przyszłości nie należy się spodziewać wygaśnięcia takich konfliktów, pomimo tego,że twarde dane ekonomiczne[4] przemawiają jednogłośnie za integracją europejską.

Jak to podsumował Giacomo Benedetto w swoim opracowaniu[5] na temat historiibudżetu Unii Europejskiej: "Polityka dotycząca budżetu UE charakteryzuje się niechęcią organów krajowych do zezwalania Unii na prowadzenie działalności budżetowej, napięcie to jest obserwowane od prawie 70 lat".

[1] URL : https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/traktaty/Traktat_z_Maastricht_PL_1.pdf
[2] URL : https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/regional-policy_pl
[3] URL : https://forsal.pl/gospodarka/artykuly/8112031,pkb-na-mieszkanca-regiony-ue-polska-warszawa.html
[4] URL : https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/czlonkostwo-polski-w-ue-proba-bilansu/
[5] URL : https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/636475/IPOL_IDA(2019)636475_EN.pdf

W miarę upływu lat działalności organizacji poprzedzających jak i samą Unię pojawia się problem samego rozmiaru rzeczonego budżetu; rozrost budżetu unijnego ma właściwą logicznie także dla budżetów krajowych tendencję do rozrostu wprost a nawet więcej niż proporcjonalnie do rozszerzenia się zakresu obowiązków. Każdorazowe rozszerzenie Unii zwiększa wymagany poziom inwestycji czynionych z budżetu wspólnego Obowiązki finansowe europejskiego budżetu muszą być z kolei finansowane poprzez wpłaty państw członkowskich w pewien sposób więc państwa członkowskie mogą interpretować pewne wycinki budżetu europejskiego jakodokooptowane elementy dodatkowego budżetu własnego nad którym nie sprawują faktycznej kontroli.

Nie podlega dyskusji, że podstawową działalnością budżetową organów państw oraz organizacji międzynarodowych jest pobór podatków. Jak w przytoczonym już opracowaniu zauważa doktor Benedetto, momentem założycielskim do którego odwoływać się można najdalej jako początkiem zjednoczonego europejskiego budżetu było przyznanie[1] organom Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali uprawnień do poboru podatków w zakresie sektorówwęgla i stali, które to uprawnienia były całkowicie autonomiczne w stosunku do organów podatkowych państw członkowskichpoprzednika Unii.

“Konflikt” ten rozbija się więc o twardy fundament tego co stanowi o samej istocie państwa[2]. Niczym więc dziwnym nie jest zaniepokojenie organów państw członkowskich, które mogą podejrzewać, że budżety europejskie działając na terenie państw członkowskich będą wchodziły w konflikt także na gruncie ideologicznym; budżety te mogą zawsze realizować sprzeczne ze sobą nawzajem doktryny polityki społecznej.

Polska jest krajem o trudnej przeszłości, któryprzystępując do struktur unijnych 1 maja r.2004[3] był miejscami w drastyczny sposób zapóźniony cywilizacyjnie w stosunku do swoich cywilizacyjnych krewnych z Europy Zachodniej. Nie jest więc niczym zaskakującym, że finansowanie ze środków unijnych bardzo pomogło IIIRP w nadganianiu zapóźnień rozwojowych. Jednocześnie jednak uzależnienie rozwoju w wielu punktach rodzi u Polaków negatywnie nacechowane skojarzenia kulturowe, szczególnie zakorzenione w negatywnym stosunku do Niemiec, które są powszechnie postrzegane jako faktyczny hegemon Unii.

---

[1] URL : https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/treaty-establishing-the-european-coal-and-steel-community-ecsc-treaty.html

[2] URL : https://gazeta.sgh.waw.pl/po-prostu-ekonomia/ktore-podatki-zasilaja-budzet-panstwa

[3] URL : https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,15502,19-rocznica-wejscia-polski-do-unii-europejskiej.html

Uchwalona 27 sierpnia 2009 r. ustawa o finansach publicznych[1] IIIRP w artykule 69:" Zapewnienie funkcjonowania adekwatnej, skutecznej i efektywnej kontroli zarządczej należy do obowiązków: 1) ministra w kierowanych przez niego działach administracji rządowej, zwanego dalej „ministrem kierującym działem", co wprost wprowadza zasadę podporządkowania zwierzchniego finansów publicznych sprawującemu kadencję rządowi, będącego zgodnie z rozwinięta jeszcze przez Hegla[2] wyrazem racjonalnego instynktu samoorganizacji narodu, a więc którego działania powinny być co do zasady wyrazem woli obywateli. Nie jest więc niczym dziwnym, że pełniąc te misje rząd może nie odbierać instytucji budżetowych Unii Europejskiej, będącej co do zasady jedynie organizacją międzynarodową zrzeszającą suwerenna państwa narodowe jako równorzędnych sobie partnerów.

Reasumując, między budżetem europejskim a budżetami państw członkowskich w tym Pol- ski istnieje immanentny konflikt na podłożu realizowana zadań budżetowych. Mimo to istnieje możliwość,jeśli nie wygaszenia, to przynajmniej ograniczenia tego konfliktu na drodze chodzenia na ustępstwa w imię zasady wzajemnego uzupełniania się pracy obydwu budżetów.

Jak zauważyłNiall Fergusson w swojej książce*Potęga pieniądza, finansowa historia świata "*Od lat 30. aż do końca lat 60. międzynarodowe finanse i idea globalizacji znajdowały się w stanie uśpienia, a niektórzy obwieścili nawet ich ostateczny koniec. [...]handel miał podlegać stopniowej liberalizacji, jednak przy zachowaniu znacznych ograniczeń w przepływie kapitału. […] Międzynarodowy przepływ kapitału dokonywał się na poziomie rządów poszczególnych krajów, tak jak w przypadku środków z planu Marshalla (Marshall Aid), które w latach 1948–1952 pomogły ożywić zdewastowaną przez wojnę gospodarkę Europy Zachodniej […] z biegiem czasu skłaniano się rzeczywiście raczej w kierunku zacieśniania niż rozluźniania kontroli nad kapitałem."[3] Mimo że nie traktuje ona bezpośrednio o problematyce synchronizacji budżetów państw członkowskich z budżetem europejskim, to poprawnie interpretuje ogólny trend w finansach międzynarodowych polegający na przechodzeniu od modelu opartego na ścisłej koordynacji budżetów rządów centralnych do bardziej oddolnego, obywatelsko-organowego modelu, na którym między innymi opierają się budżety europejskie inwestowane w ramach wspólnej polityki społeczno-gospodarczej.

---

[1] URL : https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20091571240/U/D20091240Lj.pdf
[2] G. W. F. Hegel, *Wykłady z filozofii dziejów*, t. 1, tłum. A. Landman, Warszawa 1958, s. 28.
[3]N. Fergusson, *Potęga pieniądza. Finansowa historia świata*. Literackie, Warszawa 2010 s.312-313

BIBLIOGRAFIA

Teksty prawne:

Traktat o Unii Europejskiej, 1992 Maastricht

Ustawa o finansach publicznych z 27 stycznia 2009 r. (Dz. U. 2009 Nr 157 poz. 1240).

Literatura:

N.Fergusson, *Potęga pieniądza. Finansowa historia świata*.Literackie, Warszawa 2010

G. W. F. Hegel, *Wykłady z filozofii dziejów*, t. 1, tłum. A. Landman, Warszawa 1958

Źródła internetowe:

URL : https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/regional-policy_pl

URL : https://forsal.pl/gospodarka/artykuly/8112031,pkb-na-mieszkanca-regiony-ue-polska-warszawa.html

URL : https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/czlonkostwo-polski-w-ue-proba-bilansu/

URL : https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/636475/IPOL_IDA(2019)636475_EN.pdf

URL : https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/treaty-establishing-the-european-coal-and-steel-community-ecsc-treaty.html

URL : https://gazeta.sgh.waw.pl/po-prostu-ekonomia/ktore-podatki-zasilaja-budzet-panstwa

URL : https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,15502,19-rocznica-wejscia-polski-do-unii-europejskiej.html

УДК 347.4

Ситников Олександр,
канд. юрид. наук, доцент кафедри фінансового та податкового права, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ДОСУДОВОГО ПОРЯДКУ ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ У СВІТЛІ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Ключові слова: *вирішення спорів, досудовий порядок вирішення спорів, податкові спори, досвід європейських країн.*

Sytnykov Oleksandr,
Ph.D. of Law, Associate Professor at the Department of financial and tax law, State Tax University, Irpin, Ukraine

IMPROVING THE PRE-TRIAL PROCEDURE FOR RESOLVING TAX DISPUTES IN THE LIGHT OF THE EXPERIENCE OF EUROPEAN COUNTRIES

Keywords: *dispute resolution, pre-trial dispute resolution procedure, tax disputes, experience of European countries.*

Важливою гарантією захисту прав, свобод та інтересів будь-якої особи від свавілля адміністративних органів є можливість досудового порядку оскарження рішень, дій і бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Відсутність чіткого правового регулювання досудового оскарження (адміністративного оскарження) позбавляє фізичних та приватних осіб на ефективний захист порушених адміністративними органами їх прав та інтересів. Однією із небагатьох сфер законодавчого регулювання досудового врегулювання спорів між фізичними і юридичними особами та органами державної влади є можливість оскарження платниками податків рішень контролюючих органів (податкових органів) в адміністративному порядку.

Нажаль ефективність досудового порядку розгляду податкових спорів до останнього часу залишалась низькою. Наприклад, під час розгляду податкових спорів відповідно до даних, розміщених на офіційному сайті Державної податкової служби України, в результаті адміністративного оскарження у 2019 році було скасовано 23,4% оскаржуваних податкових повідомлень-рішень. Однак, порівняння статистичних даних за різні роки, наприклад за 2021 рік відсоток скасованих повністю чи частково податкових повідомлень-рішень (ППР) складав вже 31%, за 9 місяців 2023 року кількість рішень податкових органів склала 82738, скасовано повністю чи частково 37384 рішення, що у відсотковому відношенні складає 45 % надає можливість зробити висновок що з кожним роком ефективність адміністративного оскарження підвищується [2].

Серед недоліків адміністративного оскарження також слід відрізняти такі чинники:

надмірний формалізм при прийнятті та вирішенні скарги, наприклад при порушенні платником податків вимог щодо форми оскарження подані ним скарги не розглядаються та повертаються йому із зазначенням причин повернення [4];

суб'єктивність та упередженість: під час розгляду скарг у порядку адміністративного провадження відсутні ефективні механізми забезпечення неупередженості та безсторонності адміністративного органу (корпоративний інтерес), на відміну від розгляду справи, наприклад у суді [3];

залишається відкритим питання корупційних ризиків і загального рівня недовіри до органів державної влади в Україні, що значно вище, ніж у багатьох європейських країнах [3].

Метою цієї доповіді є вивчення сучасного стану адміністративного оскарження рішень, дій і бездіяльності суб'єктів владних повноважень (податкових органів) в Україні та на основі порівняльного аналізу європейського досвіду досудового врегулювання публічно-правових спорів сформулювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення українського законодавства в означеній сфері.

Чим може бути цінним закордонний досвід досудового вирішення адміністративних спорів? Аналіз вказаного досвіду показує на декілька напрямків для можливого удосконалення досудового вирішення адміністративних спорів в Україні, в тому числі податкових спорів.

В Україні інститут попереднього адміністративного оскарження перед зверненням до суду не є обов'язковим. На відміну від України у багатьох

європейських країнах (серед яких Німеччина, Нідерланди, Угорщина, Словенія, Польща, Сербія, Данія, Чехія, Румунія) адміністративне оскарження має обов'язковий характер і виключає подання позову до суду за відсутності попереднього досудового розгляду по більшості адміністративно-правових спорах, в тому числі податкових.

Дійсно, ст. 124 Конституції України [1] передбачає, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. Однак ця ж стаття дає можливість на законодавчому рівні встановити обов'язкове адміністративне оскарження, оскільки закріплює положення про те, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору. Вище приведені статистичні дані показують динаміку якісного розгляду адміністративних скарг і якщо розвивати та удосконалювати обов'язкову досудову процедуру вирішення спору, то можна досягнути значних результатів щодо ефективності розгляду спорів. Запровадження в Україні обов'язкового досудового вирішення податкових спорів дасть змогу розгрузити адміністративні суді від малозначних справ, які можуть бути розглянуті в адміністративному порядку, збільшити популярність досудового розгляду справ (в тому числі шляхом медіації), підвищити довіру до адміністративних органів.

Залежно від мети оскарження рішень контролюючих органів в адміністративному порядку їх можна розглядати як: спосіб узгодження податкового зобов'язання; спосіб вирішення податкового спору; гарантію захисту прав та свобод платника податків. [3, с.]

Узгодження податкового зобов'язання, це фактично досягнення консенсусу (компромісу) між інтересами платника податків та держави під час виконання конституційного обов'язку громадян по сплаті податків. Вказаний консенсус можливо досягнути за рахунок такої форми звернення до адміністративного органу як заперечення або пропозиції узгодження, яка дасть можливість більш чітко відокремити спірний характер правовідносин від помилок податкових органів, які притаманні будь-якій управлінській діяльності.

У разі конфлікту (незгоди) платника податку із прийнятим податковим органом рішенням по ключовим проблемам, наприклад дослідження доказів або застосування норм матеріального права при вирішенні проблеми виникає публічно-правовий спір, який необхідно вирішувати за допомогою такої форми як оскарження рішення, яка несе більш змістовне навантаження з точки зору наявності вимог до податкового органу з боку платника податку, а не прохання узгодження позицій.

Законодавством деяких європейських країн (Нідерланди, Естонія) передбачено два способи адміністративного оскарження: подання заперечення та подання адміністративної апеляції. Повідомлення про заперечення подається до адміністративного органу, який видав розпорядження. Адміністративна апеляція подається до апеляційного органу. [3, с. 125–131]. Розмежування заяв щодо вирішення податкового спору дозволить більш ефективно вирішувати проблемні питання при взаємодії платника податків та податковим органом.

Аналізуючи сучасний стан правового регулювання досудового розгляду податкових спорів в Україні, необхідно зазначити, що наразі відсутнє його ефективне правове регулювання. Сподіваємось, що із набуттям чинності Закону України «Про адміністративну процедуру» право платника податків набуде подальшого розвитку в процедурах оскарження, які ним запроваджуються. Однак подальшого дослідження потребують окремі аспекти правового регулювання адміністративного оскарження, вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання аналогічних суспільних відносин з метою вдосконалення існуючого законодавства в означеній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України.
2. Державна податкова служба України: Інформація про кількість і результати розгляду скарг за наслідками адміністративного оскарження. URL : https://tax.gov.ua/data/files/266446.pdf ; https://tax.gov.ua/data/material/000/604/722676/0110_2023.pdf
3. Михайлюк Я. Б. Адміністративне оскарження: сучасний стан та перспективи розвитку. *Юридичний вісник.* Одеса : Гельветика, 2020. № 4. С. 125–131. URL : https://hdl.handle.net/11300/17016
4. Смичок Є. М. Досудовий порядок вирішення податкових спорів. *Право і суспільство.* 2012. № 6. С. 77–82.

УДК 347.73

Стріяшко Галина,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри публічного права,
методист вищої категорії
післядипломної освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *медіація, податкові спори, конфлікт, публічних фінансів.*

Striiashko Galyna,
Ph.D of Laws, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Public Law,
methodologist of the highest category
of postgraduate education,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

LEGAL REGULATION OF TAX MEDIATION IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *mediation, tax disputes, conflict, public finances.*

Актуальність теми. У більшості експертів не виникне сумнів, якщо мова зайде про систему оподаткування, яка склалася в Україні в останні 4-6 років, вона давно потребує якщо не радикальних змін, то суттєвого перегляду. Загальний рівень податкового навантаження, який існував в Україні до початку війни, та продовжує існувати, не дозволяв вітчизняній економіці вийти на сталі темпи випереджаючого зростання. З часом податкова медіація можливо підвищиться, але складна система адміністрування податків, економічна неефективна нікуди не зникне. Кому та коли доцільно впроваджувати податкову медіацію? Безперечно, для ризиків високого і дуже

високого ступеню, для підприємств, які працюють в зоні дії трансферного ціноутворення, де майже всі ризики високі або дуже високі.

В Конституції України ст. 67 зазначено, що: «Кожен зобов'язаний сплачувати податки та збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом» [1]. Специфіка податкових правовідносин, в яких стикаються публічний та приватний інтереси, за своєю природою передбачає високий рівень виникнення спорів та конфліктних ситуацій, які потребують вирішення. Податковий спір – це конфліктна ситуація, що виникає з податкових правовідносин між платниками податків і уповноваженими органами щодо стягнення з платника податків і зборів

Держави Європи, зокрема й Україна, постали перед новими викликами, що обумовлюють необхідність удосконалення електронних засобів комунікування держави та платників податків, реалізації платниками податків їх прав і обов'язків, усунення бар'єрів в одержанні податкового сервісу тощо. Кількість спорів, що виникають у податковій сфері, постійно збільшується, але відзначається формалізм при розгляді спорів в адміністративному порядку та постійне перевантаження судів. Суспільство, бізнес-асоціації, платники податків та держава готові до подальшої діджиталізації у сфері публічних фінансів задля сталого розвитку й ефективного урядування, наповнення бюджетів, впровадження зручних сервісів для платників податків, доступу до реєстру податкових медіаторів, зменшення витрат держави і платників податків на судове вирішення податкових спорів.

Якщо ми знаємо для чого люди сплачують податки, розуміємо в якій спосіб це відбувається, то питання «чому?» залишається відкритим. Правова теорія дає нам декілька варіантів відповіді на нього, щоправда, жодна з них не є повноцінною, як завжди ми спостерігаємо це на практиці. Спільними зусиллями декількох поколінь вчених, перші фундаментальні спроби пролити світло на це запитання привели лише до висновку, що всі ми різні. Інколи платники сплачують більше податків на відміну від того, що передбачає сучасна економічна теорія, яка ґрунтується на припущенні про індивідуума як раціонального економічного агента. Зокрема, в окремих ситуаціях ми бачимо, що існує високий рівень податкового комплаєнсу коли відсутній ризик перевірки та, навпаки, факти ухилення від оподаткування, коли ризик викриття шахрайства зависокий.

Тому введення податкової медіації сприятиме покращенню податкової дисципліни платників податків, мінімізує ненадходження до державного бюджету.

Проаналізувавши застосування податкової медіації у світі, ми бачимо, що використовується вона досить поширено та ефективно. Медіацією не завжди називають те, що є медіацією у класичному сенсі: нейтральне посередництво. Адже в деяких країнах діяльність медіаторів є частиною державної апеляційної системи, іноді медіатори отримують плату із державного бюджету, іноді медіатори є державними службовцями.

Міжнародна практика показує, що у процесі, який будується на спільних інтересах, податковим органам і платникам податків є що запропонувати один одному: реальні сплати податків, спокій, імунітет від майбутніх перевірок, економію часу тощо.

На сьогодні сформувалися два механізми вирішення податкових спорів: 1) адміністративний, врегульований Податковим кодексом України, за якого не досягається консенсус, а здійснюється перевірка обґрунтованості винесення рішення (дії) територіального органу Державної податкової служби; цей механізм не дає можливості діяти повною мірою презумпції правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або органів які здійснюють конроль, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу; 2) судовий, врегульований Кодексом адміністративного судочинства України, за якого відбувається прийняття судового рішення, що задовольняє потреби лише однієї сторони; судовий розгляд обтяжений перезавантаженням судів та неможливістю своєчасного розгляду справ, що обумовлена багатьма об’єктивними чинниками. Адміністративний суд для досягнення цілей адміністративного судочинства має виходити за межі позовних вимог, дотримуючись певних умов, пов’язаних із загальною цілісністю та справедливістю судового процесу або з іншими чинниками, що мають значення.

Кожна держава, яка вирішила запровадити медіацію, самостійно вирішує, яка модель медіації буде найкраще відповідати її системі законодавства і культурним традиціям. Зокрема йдеться про обов’язковість проходження процедури медіації для сторін спору. Принцип добровільності може визначатися від моменту ініціювання медіації – за рішенням сторін, рекомендацією судді чи вимогою обов’язкового звернення на медіацію щодо певних категорій спорів, але зберігається щодо можливості припинення участі у процесі медіації у будь-який момент [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2022. № 7. Ст. 51.
3. Податкова діджиталізація: нові напрямки руху. URL : https://www.accountor.com/uk/ukraine/article/podatkova-didzhitalizaciya-novi-napryamkirukhu

УДК 336.22

Тимченко Леонід,
д-р юрид. наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу дослідження
міжнародної податкової конкуренції,
Науково-дослідний інститут
фінансової політики;
Кононенко Валерій,
д-р юрид. наук, професор кафедри
міжнародного права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АНАЛІЗ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ УГОД ПРО УНИКНЕННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування, євроінтеграція, acquis ЄС.*

Leonid Tymchenko,
LLD, Professor,
Chief Research Fellow at the Department
of researching international tax competition,
Research Institute of Financial Policy;
Valerii Kononenko,
LLD, Professor at the Department
of International Law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ANALYSIS OF THE SYSTEM OF INTERNATIONAL AGREEMENTS ON AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Key words: *international agreements on avoidance of double taxation, European integration, EU acquis.*

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», однією з основоположних засад зовнішньої політики України є забезпечення інтеграції в європейський економічний простір і перехід на європейську модель ринкового нагляду [4]. Моніторинг виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом підтвердив, що процеси вдосконалення і розвитку податкової системи та податкових органів України тривають та в цілому відповідають вимогам acquis ЄС [9, с. 90]

На міжнародному рівні одним із найбільш важливих і поширених інструментів регулювання податкового планування є використання договорів про уникнення подвійного оподаткування [13], оскільки не збалансоване регулювання може заважати прямим іноземним інвестиціям та розвитку зовнішньої торгівлі [8, с. 20].

На сьогоднішній день між Україною та іншими державами діє сімдесят одна конвенція про уникнення подвійного оподаткування. З цих угод дві були укладені Урядом колишнього СРСР і залишаються чинними відповідно до ст. 7 Закону України «Про правонаступництво України» [5] (це стосується договорів із Іспанією та Японією). У зв'язку з цим, М.О. Куц вважає за необхідне переглянути угоди, в яких Україна є правонаступницею СРСР, таких як Конвенція між Урядом СРСР та урядами Іспанії та Японії про уникнення подвійного оподаткування з урахуванням сучасних вимог і реалій [1, с. 123].

Крім цього, відносно України та Республіки Сербія та Республіки Чорногорія, які є правонаступниками колишньої Союзної Республіки Югославія, застосовується Конвенція між Кабінетом Міністрів України і урядом колишньої Югославії про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і капітал [2]. Актуальний статус деяких договорів змінився: припинено дію Угоди між Урядом України і Урядом Сирійської Арабської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи [6], а з 1 січня 2025 р. припинить дію Угода між Урядом України і Урядом Ісламської Республіки Іран про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доход і на майно [11].

Денонсовано Угоду між Урядом України і Урядом рф про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження ухилень від сплати податків [3] (угода припинила свою дію з 1 січня 2023 р.) [10]; та припинено дію відповідного договору з урядом Республіки Білорусь [12].

Проблема уникнення подвійного оподаткування є суттєвим для України не лише у контексті її бажання інтеграції з ЄС. Це підкреслено в Рекомендаціях з реалізації Плану дій BEPS (мінімальні стандарти) Міністерства фінансів України, де визначається необхідність усунення можливостей для міжнародного ухиляння від сплати податків, а також зазначено, що ефективне та дієве запобігання такому ухилянню є важливими для розбудови міжнародної податкової системи, підтримання економічного зростання та стійкої глобальної економіки [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куц М. О. Про актуальні питання адміністрування податку на доходи фізичних осіб. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право.* 2013. № 1. С. 118–123.

2. Міжнародні договори України про уникнення подвійного оподаткування / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/international_agreements_of_ukraine_on_avoidance_double_taxation-543 (дата звернення: 16.11.2023).

3. Про денонсацію Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження ухилень від сплати податків : Закон України від 22.05.2022 № 2277-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2277-20#n2 (дата звернення: 16.11.2023).

4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text (дата звернення: 16.11.2023).

5. Про правонаступництво України : Закон України від 12.09.1991 № 1543-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text (дата звернення: 16.11.2023).

6. Про припинення дії Угоди між Урядом України та Урядом Сирійської Арабської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи : Закон України від 23.08.2023 № 3346-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3346-20#Text (дата звернення: 16.11.2023).

7. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти). URL : https://www.mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKR (дата звернення: 16.11.2023).

8. Тищук Т. А., Іванов О. В. Шляхи протидії прихованому відпливу капіталу з України: аналітична доповідь. К. : НІСД, 2012. 31 с.

9. Україна та Угода про асоціацію: моніторинг виконання 2014–2022 / Український центр європейської політики. 2023. URL : https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCEP+Ukraine+and+the+Association+Agreement.+Implementation+Monitoring+2014-2022.pdf/6c8e5702-ab17-c8cf-a2da-c11dacb6b66b?version=1.0&t=1685631554159 (дата звернення: 16.11.2023).

10. Щодо припинення дії міжнародного договору : лист Міністерства закордонних справ України від 20.06.2022 № 72/14-612/1-42892. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1146321-23#Text (дата звернення: 16.11.2023).

11. Щодо припинення дії Угоди з Іраном : лист Міністерства закордонних справ України від 26.09.2023 № 72/14-612/1-114650. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1146321-23#Text (дата звернення: 16.11.2023).

12. Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Білорусь про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухиленню від сплати податків стосовно податків на доходи і майно : Закон України від 16.11.2022 № 2743-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2743-20#Text (дата звернення: 25.10.2023).

14. Manual on Effective Mutual Agreement Procedures (MEMAP). OECD. URL : https://www.oecd.org/ctp/38061910.pdf (дата звернення: 14.11.2023).

УДК 343.13

Топчій Василь,
д-р юрид. наук, професор,
заслужений юрист України,
директор Навчально-наукового
інституту права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: *цифровізація, штучний інтелект, Бюро економічної безпеки, досудове розслідування.*

Topchiy Vasyl,
Doctor of Law, Professor,
Honored Lawyer of Ukraine,
director of the educational
and scientific institute of law,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROSPECTS OF DIGITALIZATION OF THE BUREAU OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Keywords: *digitization, artificial intelligence, Bureau of Economic Security, pretrial investigation.*

На сьогодні, у сучасному суспільстві ІТ-технології, що забезпечують цифровізацію не лише економіки, а й інших сфер суспільного та приватного життя, є надзвичайно прогресивними, такими, що забезпечують прорив в усіх напрямах суспільного буття, зробивши його більш ефективним, приємним та легким, звільнивши людей від рутинних дій (зокрема, пошуку інформації про товари, роботу, навчання, потенційних контрагентів/партнерів тощо). Загалом прогресуюче масштабування цифровізації процесів у всіх сферах соціально-економічної діяльності в Україні свідчить про закладення

основ для переходу від постіндустріального до інформаційного суспільства, де основним ресурсом виступає інформація, яка переважно створюється, обробляється та використовується в електронних базах даних.

Цифровізація у сфері економічних відносин не лише дозволила збільшити прибутки суб'єктів господарювання, оптимізувавши витрати на виробничі процеси та послуги, але й створила умови для розвитку, зокрема, у сфері господарських відносин нових способів вчинення кримінальних правопорушень, що пов'язано із використанням можливостей віртуального простору та зумовлює складнощі із оцінкою слідової карти кримінального правопорушення, у формуванні якої над традиційними доказами переважають електронні.

Розуміючи виникаючі виклики, ще у 2022 році Бюро економічної безпеки України анонсувало, що працює над створенням нейронної мережі з використанням штучного інтелекту для пошуку, аналізу інформації, прогнозування ситуацій та ризиків у сфері економіки. Йшлося проте, що використання сучасних аналітичних продуктів та ризикорієнтованого підходу дозволить ефективніше запобігати економічним злочинам, продовживши реалізацію вектору мінімізації тіньового сектора та інших кримінальних проявів... З цією метою БЕБ України розпочало розробку автоматизованої аналітичної системи, яка допоможе краще використовувати аналітичну складову для запобігання економічним злочинам та досягти прозорого, ефективного діалогу влади з легальним бізнесом [1].

Надалі представники БЕБ України долучилися до Міжвідомчої робочої групи, яка розробляла проект Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку, як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, де одним із напрямів реформування органів правопорядку є комплексна цифрова трансформація, яка зокрема «широке використання під час здійснення досудового розслідування, а також для обробки даних та аналітичної діяльності органів правопорядку і прокуратури штучного інтелекту, блокчейну, хмарних обчислень та інших інноваційних рішень» [2].

Серед іншого перспективним є саме використання можливостей штучного інтелекту як з метою попередження кримінальних правопорушень, в тому числі, підслідних БЕБ України, так і в доказуванні під час досудового провадження з метою розслідування кримінальних правопорушень, а також на стадії судового розгляду. Зарубіжний досвід вказує на перспективність використання можливостей штучного інтелекту для аналізу значної за

обсягами та складної за змістом інформації, в тому числі фінансового характеру. Наприклад, у Великобританії успішно поліція послуговується таким інструментом як Connect, який дозволяє аналізувати мільярди даних, отриманих в ході фінансових операцій для виявлення кореляцій або схем операцій. При цьому за допомогою програми Connect пошук з високим рівнем складності та великим обсягом даних, на який витрачалося місяці досліджень, виконується за лічені хвилини, відзначаючись високою вірогідністю результатів [3, с. 26.]. Також Великобританія має успішний досвід використання під час розслідування корупційних і податкових злочинів штучного інтелекту у вигляді програми-робота компанії Ravn, яка здатна дослідити та проаналізувати протягом доби 6 млн документів та 120 тис файлів [Британская полиция привлекла искусственный интеллект для помощи в раскрытии преступлений. Хабр : веб-сайт IT-специалистов. URL: https://habr.com/ru/news/t/466471/].

Сьогодні БЕБУ продовжує роботу щодо запровадження ризик-орієнтованого підходу в діяльності, масштабування аналітичної функції та запровадження таких методів, в тому числі цифрових, у роботу детектива, що в перспективі має превентувати кримінальні правопорушення, зокрема, за допомогою моделювання поведінки злочинних груп тощо, оскільки для держави та приватного сектору економіки завжди вигідніше попередити злочинне діяння, ніж витрачати ресурси на притягнення винних до кримінальної відповідальності та відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди потерпілим. Проте вважаємо, що можливості штучного інтелекту як інтелектуальної системи для боротьби з економічною злочинністю в діяльності БЕБУ нині варто застосовувати для вирішення стандартних аналітичних завдань, результати вирішення яких можуть носити лише консультативний характер при прийнятті відповідного процесуального рішення уповноваженою особою. По-перше, досвід використання штучного інтелекту правоохоронними та судовими органами США та європейських країн свідчить про існування ризиків необ’єктивності та помилковості оціночних суджень ШІ. По-друге, відповідно до діючого кримінального процесуального законодавства України саме уповноважені працівники органів досудового розслідування несуть особисту відповідальність за обґрунтованість, мотивованість та об’єктивність прийнятих процесуальних рішень, що не може бути «перенесена» на певну інтелектуальну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Перун В. БЕБ хоче залучити штучний інтелект для розслідування економічних злочинів. *LB.ua.* 23.06.2022. URL : https://lb.ua/economics/2022/06/23/521041_beb_hoche_zaluchiti_shtuchniy_intelekt.html (дата звернення: 24.11.2023).

2. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text (дата звернення: 24.11.2023).

3. Демура М. І. Міжнародний досвід використання алгоритмів штучного інтелекту у кримінальному провадженні. С. 24–28, 26.

4 Британська поліція залучила штучний інтелект для допомоги у розкритті злочинів. URL : https://habr.com/ru/news/t/466471/ (дата звернення: 24.11.2023).

УДК 346

Чемерис Максим,
канд. юрид. наук, докторант,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПИТАННЯ УЗГОДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ОПОДАТКУВАННЯ ФОРМ БЕЗПОВОРОТНОЇ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС

Ключові слова: *бюджетний грант, субсидія, безповоротна державна фінансова допомога, оподаткування, бюджетна дотація.*

Maksym Chemerys,
Ph.D. in Law, Doctoral Candidate,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

HARMONIZATION OF APPROACHES TO TAXATION OF FORMS OF NON-REFUNDABLE PUBLIC FINANCIAL ASSISTANCE IN UKRAINE, TAKING INTO ACCOUNT THE EXPERIENCE OF EU COUNTRIES

Keywords: *budget grant, subsidy, non-refundable state financial assistance, taxation, budget subsidy.*

Із розвитком України як правової та соціальної держави поступово розвиваються форми публічної допомоги соціального та економічного характеру, а також ті, що спрямовані на посилення взаємодії з громадянським суспільством, підтримку громадського сектору. Також постійно трансформуються підходи до закріплення в законодавстві визначень (дефініцій) понять, що окреслюють різні види безповоротної публічної допомоги, коло суб’єктів, які можуть її отримувати, суб’єктів їх надання, а також підходи до оподаткування сум такої допомоги. Проте зміни, що вносяться до законодавства України, часто є фрагментарними, обумовленими необхідністю

державної підтримки певних верств населення або сфер господарювання, запровадженням нових форм взаємодії з неурядовими організаціями. В законодавстві встановлено різні види безповоротної публічної допомоги, які за суб'єктами надання можна згрупувати в наступні блоки: 1) види державної допомоги (соціальної, суб'єктам господарювання, суб'єктам сільськогосподарської діяльності тощо); 2) види допомоги, що надаються органами місцевого самоврядування; 3) міжнародна технічна допомога, поняття якої закріплене в Постанові Кабінету Міністрів України "Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги" від 15 лютого 2002 р. № 153 та визначається як "фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами з розвитку на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України", яка надається на підставі грантової угоди у вигляді: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій. Спектр суб'єктів, які отримують публічну допомогу досить широкий, це державні органи та органи місцевого самоврядування, юридичні особи, громадські об'єдання, фізичні особи та інші суб'єкти. Основа вимога, що висувається до них – це дотримання критерію резидентства України, інші ж вимоги залежать від виду публічної безповоротної фінансової допомоги.

На сьогодні зберігаються традиційні види безповоротної публічної допомоги, такі як пенсії, стипендії, субсидії, бюджетні дотації, що досить швидко трансформуються, а також впроваджуються нові, такі як бюджетні гранти (державні гранти), безповоротна фінансова допомога в формі міжнародної технічної допомоги та інші види безповоротної фінансової допомоги, що надається за рахунок коштів бюджетів, Пенсійного фонду України або інших фондів загальнообов'язкового соціального страхування. Важливим є розмежування їх ознак як окремих видів публічної допомоги, що має вагоме значення для оподаткування. Важливо, що в пп. 196.1.1 п. 196.1 ст. 196 ПК України закріплено, що не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість, зокрема, виплати у грошовій формі пенсій, стипендій, субсидій, дотацій за рахунок бюджетів або Пенсійного фонду України чи інших фондів загальнообов'язкового соціального страхування (крім тих, що надаються у майновій формі); а також відповідно до пп. 197.1.28 ПК України

«постачання товарів/послуг у частині суми компенсації на покриття різниці між фактичними витратами та регульованими цінами (тарифами) у вигляді виробничої дотації з бюджету». Зазначимо, що не віднесено до переліку звільнених від оподаткування ПДВ бюджетні гранти та інші форми безповоротної державної допомоги, в тому числі тієї, що надається в матеріальній формі, та надання міжнародної технічної допомоги, безповоротної фінансової допомоги за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій та іноземних держав. Також в ПК України досить часто при визначенні об'єктів оподаткування (звільнень від оподаткування) такими податками, як ПДФО та податок на прибуток підприємств, упущені окремі види публічної безповоротної допомоги. Також відмітимо, що поняття та ознаки безповоротної публічної допомоги закріплюються або на рівні спеціальних законів та підзаконних нормативно-правових актів, або для податкових цілей в ПК України. Окремі поняття та їх ознаки як форми державної допомоги не визначені взагалі, зокрема, це стосується поняття “стипендія”. В Законі України “Про вищу освіту” названо лише такі їх види як соціальні та академічні стипендії, а також в ч. 15 ст. 44 закріплено інші види державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти. В п. 165.1 ст. 165 ПК України закріплено, що до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу не включаються доходи в сумі стипендій.

В БК України попри те, що види публічної безповоротної допомоги надаються переважно за кошти бюджетів, а в окремих випадках і на цільових засадах, ці поняття не визначені взагалі. В ПК України вживається термін “бюджетна дотація”, проте його поняття в законодавстві не визначене. В ПК України для податкових цілей визначено лише такі поняття як “бюджетий грант” (пп. 14.1.277-1 ПК України), “виробнича дотація з бюджету” (п. 14.1.16 ПК України), а інші лише згадуються. Однак в спеціальному законодавстві вживаються поняття «державний грант», «грант», «бюджетна дотація», «субсидія», що вказує на потребу вироблення в Україні з врахуванням досвіду країн ЄС та права ЄС єдиних підходів до визначення вказаних термінів як форм надання публічної державої допомоги як в цілях оподаткування, так і контролю за дотриманням законодавства при їх наданні та використанні наданих коштів.

ПАНЕЛЬ 5
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

УДК 330.131:335.01

Авраменко Наталія,
канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри митної справи
та товарознавства,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ключові слова: *митна політика, митне оформлення, товар, війна, зовнішньоекономічна діяльність, національна безпека.*

Avramenko Nataliya,
Ph.D. in Technology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Customs and Commodity Science,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF THE CUSTOMS POLICY IN THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE AT THE PRESENT STAGE

Keywords: *customs policy, customs clearance, goods, war, foreign economic activity, national security.*

Введення воєнного стану в Україні призвело до значних змін у структурі зовнішньої торгівлі, що має далекосяжні наслідки як для національної економіки, так і національної безпеки в цілому. Під впливом війни змінився попит на товари та послуги, відбулося скорочення виробництва та збільшення державних витрат на оборону, гуманітарну допомогу та реконструкцію.

У цьому контексті митна політика стала інструментом підтримки стратегічно важливих для країни галузей економіки та забезпечення безпеки внутрішнього ринку.

Щодо нововведень у сфері митного оформлення товарів, то важливо відзначити, що відповідні зміни у митне законодавство були внесені Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64 [1]. Так, базуючись на положеннях зазначеного документа Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану» від 09.03.2022 № 236 [2], згідно з якою відбулися наступні зміни у митному законодавстві України:

1) під час ввезення товарів на митну територію України здійснюється їх відповідне декларування та митне оформлення відповідно до митних правил імпорту шляхом подання попередньої митної декларації, що містить усю інформацію, необхідну для випуску товарів без необхідності їх пред'явлення митному органу відповідно до ч. 5 статті 259 Митного кодексу України, чи місцем перетину митного кордону України через подання митної декларації за загальною формою її заповнення до митного органу в місці перетинання митного кордону України або в установленому законодавством порядку щодо подання митної декларації;

2) митне оформлення товарів, зазначених у пункті (1) здійснюється без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД, окрім винятків експортного контролю, що здійснюють державні органи;

3) Державна митна служба України або визначений нею митний орган може на підставі поданої платником податків письмової заяви одночасно із митною декларацією, відстрочити сплату митних платежів при ввезенні на митну територію України товарів, перелічених у додатку Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану» від 09.03.2022 № 2364 [2];

4) для внесення змін до бланка митної декларації, складеної у зв'язку зі сплатою митних платежів, у встановлений законодавством строк складається в установленому порядку аркуш коригування;

5) Державна митна служба України в терміновому порядку повинна забезпечити завершення розробки відповідного програмного забезпечення, включаючи автоматизовані системи управління ризиками, для реалізації положень Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання митного

оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану» від 09.03.2022 № 2364 [2].

Що стосується митного оформлення військової техніки та інших товарів, що переміщуються за Формою 032, яка передбачає декларування військової техніки та інших товарів, які є особливо необхідними в умовах війни, то ці процедури регулюються Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки та інших товарів» від 23.08.2023 № 3345-IX [3].

Отже, впровадження ефективної митної політики й надалі базуватиметься на вдосконаленні нормативно-правового забезпечення з урахуванням євроінтеграційної орієнтації України, оскільки в умовах повномасштабної війни вона має значний вплив як на економіку країни в цілому, так і національну безпеку зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

2. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України; Перелік від 09.03.2022 № 236. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-%D0%BF#Text

3. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки та інших товарів : Закон України від 23.08.2023 № 3345-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3345-20#n5

УДК 339.5

Hrebelnyk Oleksandr,
D. Sc. in Economics, Professor,
Head of the Department of Customs and Commodity Research;
Melnyk Olena,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Customs and Commodity Research,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DEVELOPMENT OF THE JOINT TRANSIT PROCEDURE IN UKRAINE

Keywords: *Convention on a Common Transit Procedure, New Computerized Transit System, joint transit procedure.*

Over the past few years, Ukraine, with the support of the European Union (EU), has been carrying out customs reform, including joining the Convention on a Common Transit Procedure (CCTP), changing its laws, and digitizing customs operations. Despite the ongoing war presenting very significant challenges, Ukraine has reached remarkable progress in reforming its customs system. Ukraine has successfully enacted the necessary reforms to become a participant in the CCTP, the international framework designed to simplify customs transit procedures for the movement of goods between the EU and the Common Transit Convention member countries. As of October 1, 2022, it has officially become the 36th contracting party to the Convention.

This allowed Ukraine to apply the New Computerized Transit System (NCTS), an advanced electronic system for the joint transit procedure, at the international level. Ukraine has been awarded the right to join the CCTP on NCTS Phase 4, currently operational in the countries of the EU and the so-called Common Transit Convention countries. By the end of 2023, all members, including Ukraine as a new contracting country of the Convention, must transition to NCTS Phase 5 version of the system, replacing NCTS Phase 4. Ukraine's readiness to move to NCTS Phase 5 in sync with all Convention signatories was a key prerequisite for its joining the Convention.

An analysis of data obtained from the official website of the State Customs Service of Ukraine reveals a remarkable advancement and noteworthy achievements in Ukraine's implementation of the NCTS within the year subsequent to its initiation on October 1, 2022. Simplifying customs transit procedures has significantly increased the number of customs declarations for movements starting within Ukraine's borders and imported goods with growth rates of over 17000% and approximately 1300% respectively (figure 1) Despite the very significant challenges faced by Ukraine, the State Customs Service of Ukraine continues to work to encourage companies to get authorized for transit simplifications in an effort to expand the application of the NCTS. Resident companies are provided with the flexibility to select one or more types of authorizations for the application of transit simplifications, including authorizations for the use of a general guarantee, authorizations for the facilities of authorized shippers and consignees, and authorizations for the use of special type seals. Since the beginning of the international application of the NCTS, a total of 85 such authorizations have been granted [2].

Within a year, the State Customs Service of Ukraine, collaborating with the Ministry of Finance of Ukraine and EU4PFM, has conducted training and guidance initiatives to facilitate the adoption of customs simplifications outlined in the CCTP and the Customs Code of Ukraine.

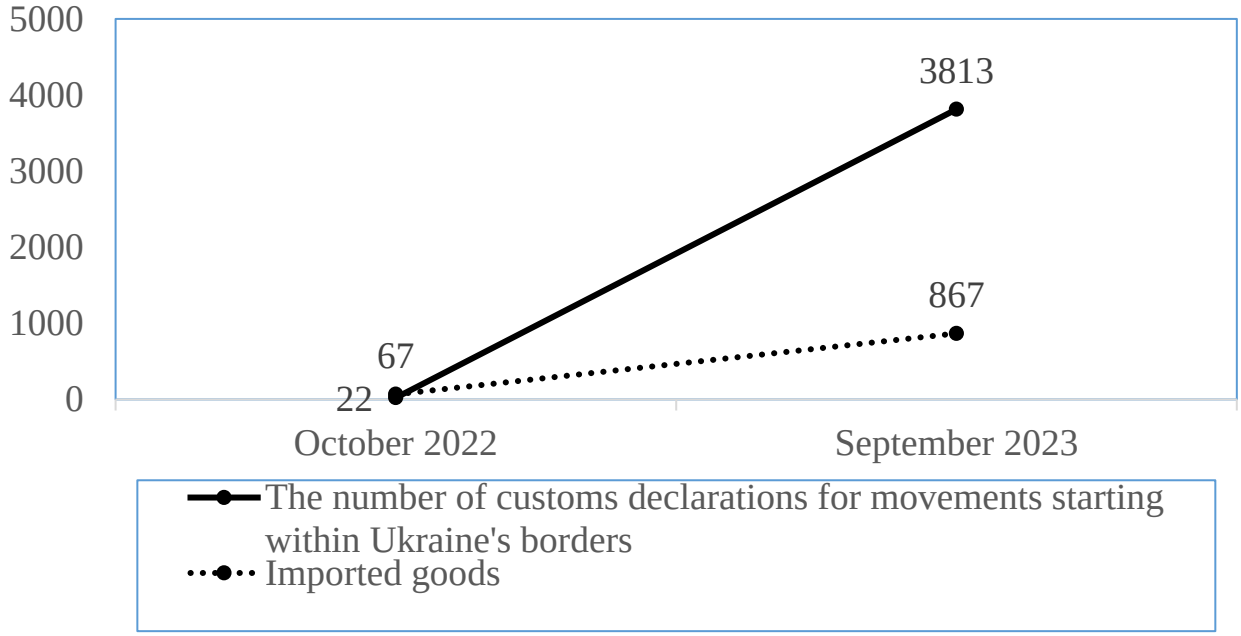

Figure 1 – Dynamics of the number of transit movements from Ukraine and the number of movements for which the joint transit procedure was completed in Ukraine*

** Graph based on data from the State Customs Service of Ukraine [2].*

This development indicates the facilitation and boosting of international trade, as well as improved customs efficiency in Ukraine, enabled by the country's joining the CCTP and the implementation of the NCTS.

REFERENCE LIST

1. Directorate-General for Taxation and Customs Union ‘Common Transit Convention (CTC): New arrangements with Ukraine as of 1 October 2022’, Taxation and Customs Union, 15 March 2023. URL : www.taxation-customs.ec.europa.eu (viewed 22.11.2023).

2. State Customs Service of Ukraine ‘Результати року «митного безвізу»: майже 24 тис. оформлених транзитних декларацій та 85 авторизацій на застосування транзитних спрощень’ [‘Results of the year of customs visa-free regime: about 24,000 issued transit declarations and 85 authorizations for the application of transit simplifications’], State Customs Service of Ukraine, 4 October 2023. URL : www.customs.gov.ua (viewed 22.11.2023).

3. Заяц В., Титор В., Курилов В. Процедура спільного транзиту: стратегія та стан впровадження в Україні [‘Joint transit procedure: strategy and State of implementation in Ukraine’]. *Світ фінансів* [World of finance]. 2022. № 3 (72). С. 83–98. URL : http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1536 (viewed 22.11.2023).

УДК 339.565

Заяц Віктор,
старший науковий співробітник
відділу митної та економічної безпеки,
ННІ фінансової політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна;
Заяц Марія,
студентка третього курсу
факультету іноземних мов,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна

ГАРАНТІЙНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПІД ЧАС ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ: ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Ключові слова: *процедура спільного транзиту, фінансова гарантія, борг (заборгованість, зобов'язання).*

Zaiats Victor,
Senior ResearchScholar
Department of Customs and Economic Security
Research Institute of Financial Policy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine;
Zaiats Mariia,
student of the third year
Faculty of Foreign Languages,
Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine

GUARANTEE OBLIGATIONS IN THE COMMON TRANSIT PROCEDURE: SPECIFIC TERMINOLOGY

Key words: *common transit procedure, financial guarantee, debt.*

Використання системи фінансових гарантій для забезпечення сплати заборгованостей, пов'язаних з застосуванням процедури спільного транзиту, передбачено Главою IV («Гарантії») Доповнення I до Конвенції Про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція) [1].

Відповідно до положень ст. 10 Доповнення I до Конвенції [1] суб'єкт процедури повинен надати гарантію для забезпечення сплати боргу, який може виникнути щодо товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту.

При цьому гарантію емітує гарант, котрим, згідно з ст. 316 Митного кодексу України (далі – МКУ) [2] можуть виступати банки, страховики, фінансові компанії, які мають право на провадження діяльності з надання гарантій. Ці установи мають відповідати умовам, передбаченим ст. 316 МКУ та бути включеними до Реєстру гарантів Нової комп'ютеризованої транзитної системи (New Computerized Transit System – NCTS), яка використовується при спільному транзиті згідно з умовами Конвенції [1].

Гарант, у відповідності з нормами ст. 12 Доповнення I до Конвенції [1], зобов'язується сплатити забезпечену суму боргу, що може виникнути щодо товарів, які поміщуються під процедуру спільного транзиту.

Зауважимо, що законодавство України з питань державної митної справи згідно з ч.1 ст.1 МКУ [2] також охоплює міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України…

Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства (ч.1 ст.19 Закону України від 29.06.2004 № 1906 «Про міжнародні договори України») [3].

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені Митним кодексом та іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору України, як це визначено ч.3 ст. 1 МКУ[2].

Відтак правовою підставою для застосування на теперішній час у наказі Міністерства фінансів України від 07.10.2022 № 325 «Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту» [4] терміну «борг» вважається визначення «боргу» згідно з ст. 3 гл. 1 розд. I Доповнення I до цієї Конвенції [1].

Принципово важливим при цьому є встановити адекватність перекладу на українську мову англійського слова «debt», яке містить стаття 3 гл. 1 розд. I Доповнення I до Конвенції [1]. Серед варіантів перекладу «debt» наявні наступні слова: «борг», «заборгованість», «зобов'язання».

Для належного усвідомлення значення цих слів варто враховувати наступні словникові [5] тлумачення:

1) борг - те, що взяте в позику; позичене;

2) заборгованість - наявність боргу;

3) зобов'язання – поставлене перед собою завдання, обіцянка, які неодмінно повинні бути виконані; грошовий позиковий документ.

Чинною для України Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур [6] не встановлено термін «борг». Водночас у пункті 4.1 (Стандартне правило) Розділу 4 (Мита та податки) Загального Додатку цієї Конвенції [6] зазначено, що обставини за яких виникають зобов'язання щодо сплати мит та податків визначаються національним законодавством. У пункті 5.4 (Стандартне правило) Розділу 5 (Гарантії) Загального Додатку цієї Конвенції [6] вказано, що у випадках, коли це передбачено національним законодавством, митна служба не вимагає представлення гарантій, якщо вона переконується, що зобов'язання, узяте перед нею, буде виконано.

Відповідно до положень статті 76 Угоди про асоціацію з ЄС [7] Сторони цієї Угоди домовилися, що їхнє відповідне торговельне та митне законодавство, як принципове питання, має бути стабільним та всеохоплюючим та, що положення і процедури мають бути пропорціональними, прозорими, передбачуваними, недискримінаційними, об'єктивними й мають застосовуватися уніфіковано та ефективно, а також, серед іншого, забезпечать вжиття необхідних заходів для відображення та виконання положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 року (далі-Кіотська конвенція) [6].

Оскільки при недотриманні умов процедури спільного транзиту не йдеться про повернення позики, більш вдалим адекватним перекладом слова «debt» вбачається слово «зобов'язання».

Враховуючи вищевикладене пропонується розглянути можливість застосування в національному митному законодавстві України замість назви (терміну) «борг» іншої назви, яка за суттю відповідатиме положенням п. 4.1 Розділу 4 Загального Додатку до Кіотської Конвенції [6], наприклад «зобов'язання з мит та податків» або «зобов'язання з митних платежів».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція Про процедуру спільного транзиту: міжнародний документ від 20.05.1987 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text (дата звернення: 29.11.2023).

2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : http://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17 (дата звернення: 29.11.2023).

3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text (дата звернення: 29.11.2023).

4. Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України : наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2022 № 325. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-22#Text (дата звернення: 29.11.2023).

5. Борг. Заборгованнісь. Зобов'язання. Словник української мови : в 11 томах.Том 1. 1970. С. 217 ; том 3. 1972. С. 26 ; том 3, 1972. С. 674. URL : http: //sum.in.ua/s/ (дата звернення: 29.11.2023).

6. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур: міжнародний документ від 18.05.1973 // База даних «Законодавство України» / ВР України.URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_643 (дата звернення: 29.11.2023).

7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/984_011#Text (дата звернення: 29.11.23).

УДК 339.543:005.334

Капітанець Світлана,
канд. пед. наук, доцент,
завідувач відділу митної та економічної безпеки НДІ фінансової політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

КАТЕГОРИЗАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗЕД КОНТИНУУМОМ РИЗИКІВ У КОНТЕКСТІ ПОСТ-МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Ключові слова: *управління ризиком, добровільна відповідність, суб'єкт ЗЕД, пост-митний контроль.*

Kapitanets Svitlana,
Ph.D. (Educ.), Associate Professor,
Head of the Department of Customs and Economic Security,
Research Institute of Financial Policy of State Tax University,
Irpin, Ukraine

CATEGORIZATION OF THE SUBJECTS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY THROUGH THE CONTINUUM OF RISKS IN THE CONTEXT OF POST-CUSTOMS CONTROL

Key words: *risk management, voluntary compliance, subject of foreign economic activity, post-customs control.*

Тематику пост-митного контролю, дотримуючись принципів комплексності та системності, доцільно розглядати у тісному зв'язку з питанням системи управління ризиків (далі – СУР), позаяк Всесвітньою митною організацією (далі – ВМО) проголошено, що сучасні методи роботи митних адміністрацій світу повинні ґрунтуватись на СУР й методі контролю на основі аудиту. Компендіум ВМО «Управління митними ризиками» визначає управління ризиками як «скоординовані заходи, що здійснюються митними

адміністраціями з управління та контролю ризиками». Якщо така філософія управління прийнята, це дає можливість митним органам виконувати посадові обов'язки, організовувати та розгортати свої ресурси у спосіб, що підвищує загальну продуктивність та сприяє розвитку торгівлі. До того ж, використання СУР, зазвичай, обумовлене необхідністю, оскільки митним органам часто ставиться завдання досягнути кращих результатів з оптимальним розподілом та використанням ресурсів [1]. Також усі сучасні митні адміністрації повинні підтримувати прийнятний баланс між двома цілями, які часто вважаються конкуруючими, – сприяння торгівлі та контроль/примус. Використання СУР є основним механізмом, який використовують митні адміністрації для підтримки прийнятного балансу. Отже, зважаючи на динаміку розвитку міжнародної торгівлі й кореляційні зміни у здійсненні митної справи, актуальною залишається раціональність підходів щодо застосування СУР у процесі пост-митного контролю з одночасним урахуванням доведеного міжнародною практикою постулата про те, що запустити повноцінну систему пост-митного контролю в державі зі значним відсотком тіньового сектору економіки складно.

Для початку зауважимо, оскільки процес пост-митного контролю є циклічним і СУР включена динамічним інструментом у цей цикл, то перевірки централізованого або децентралізованого пост-митного контролю слід здійснювати з використанням системного підходу за принципом «згори до низу», а саме – за результатами застосування СУР перевірка суб'єктів ЗЕД відбувається шляхом оцінювання його діяльності від стратегічного до операційного рівнів та визначення рівня відповідності, тобто рівня дотримання нормативних вимог (зазвичай, законодавства у митній та податковій сферах). Наприклад, слабко структурована система та неналежний внутрішній аудит суб'єкта ЗЕД, як правило, вказують на низький рівень відповідності вимогам. За результатами пост-митного контролю обов'язково має бути представлений звіт, напрацьовані та вжиті необхідні заходи, а виявлені нові або/і оновлені ризики внесені до відповідних систем [2].

Важливим є досконале розуміння континууму ризиків і використання його як методу сегментування і категоризації суб'єктів ЗЕД. Світова практика застосування СУР для прийняття рішення щодо необхідності подальшого проведення пост-митного контролю (аудиту) вказує, що концептуально суб'єктів ЗЕД можна розділити на чотири основні категорії:

1) ті, що добровільно виконують вимоги;
2) ті, що намагаються виконувати вимоги, але їм не завжди вдається;

3) ті, що ухиляються від виконання вимог, якщо це можливо;
4) ті, що свідомо не виконують вимог.

Традиційно управління митними ризиками розглядається крізь призму операційної вибірковості / практики фокусування на ризиках. Одначе, ВМО рекомендує використовувати стратегію управління з дотримання нормативних вимог. Це більш цілісний підхід, який виходить за межі вибірковості, а також спрямований на активне управління дотриманням вимог і покращення цього процесу (вплив на поведінку суб'єктів ЗЕД) за допомогою комплексу різних стратегій, що поєднують стимулюючі, добровільні та примусові заходи. Зокрема, варто застосовувати заохочення та спрощені процедури до тих, хто добровільно виконує вимоги (низький рівень ризику), допомагати виконувати вимоги тим, хто намагається їх виконувати, але їм це не завжди вдається, спрямовувати у виконанні вимог тих, хто ухиляються від виконання норм закону, та змушувати виконувати вимоги тих, хто свідомо їх не виконують (високий рівень ризику). Адже, головним аспектом підходу у СУР, ґрунтованого на ризиках щодо управління дотриманням нормативних вимог є активне «спрямовування» суб'єктів ЗЕД до категорії низького ризику [1–2]. До того ж, у положеннях ВМО, сформульованих у Рамкових стандартах добровільної відповідності (Voluntary Compliance Framework) закладено ідею покращення рівня добровільного дотримання нормативних вимог суб'єктами ЗЕД та створення умов, необхідних для сприяння такому дотриманню як найбільш економічно ефективному підходу. Використання згаданих положень допоможе суб'єктам ЗЕД добровільно та правильно дотримуватися митного законодавства, правил або вимог. Це також зменшить навантаження на митниці, наприклад, у частині проведення перевірок та покращення якості даних, а відтак – митні процедури стануть дієвішими та прозорішими [3]. Завдяки такому підходу митні адміністрації можуть досягти стійких результатів дотримання суб'єктами ЗЕД нормативних вимог, що сприятиме зниженню рівнів ризиків, та, своєю чергою, спрямовуватимуть основні ресурси на контроль високого рівня ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. WCO Customs Risk Management Compendium.Volume-1. URL : https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/risk-management-and-intelligence/risk-management-compendium-volume-1.pdf?db=web (Last accessed: 31.10.2023).

2. Voluntary Compliance Framework. URL : https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/voluntary-compliance-framework/voluntary-compliance-framework.pdf?db=web (Last accessed: 10.11.2023).

3. Customs Cooperation. Measures Promoting Compliance and Cooperation: 12th TFA Working Group Meeting, 5 March 2020. URL : https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/ressources/wto-atf-working-group/12/itemviiiavoluntary complianceframeworken.pdf?db=web (Last accessed: 12.11.2023).

УДК 339.565

Капітанець Світлана,
канд. пед. наук, доцент,
завідувач відділу митної та економічної безпеки НДІ фінансової політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ЩОДО СТЯГНЕННЯ БОРГУ ПІД ЧАС ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

Ключові слова: *спільний транзит, борг, стягнення, адміністративна допомога.*

Kapitanets Svitlana,
Ph.D. (Educ.), Associate Professor,
Head of the Department of
Customs and Economic Security,
Research Institute of Financial Policy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

KEY ASPECTS OF MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE FOR DEBT COLLECTION IN THE COMMON TRANSIT PROCEDURE

Key words: *common transit, debt, recovery, administrative assistance.*

Одним з важливих кроків митної інтеграції нашої держави до ЄС стало приєднання у 2022 році України до Конвенція про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція). Після приєднання до Конвенції кожна Договірна сторона надає Європейській Комісії перелік підрозділів митниць, компетентних щодо операцій спільного транзиту, включно з їх ідентифікаційними даними, повноваженнями та графіками роботи, а також визначає Центральний офіс і повідомляє Комісію про такий офіс. Відповідно до

статті 16 доповнення I до Конвенції Центральний офіс здійснює загальний контроль за процедурою спільного транзиту, її моніторинг, обмін інформацією та документами, пов'язаними з цією процедурою. В Україні, до прикладу, функції Центрального офісу виконує підрозділ Держмитслужби. Компетентні органи країн-учасниць Конвенції уповноважені брати на себе функції митниць відправлення, митниць транзиту, митниць призначення та митниць гарантії, виконуючи відповідні митні формальності. Згідно зі статтею 13 Конвенції передбачено, що компетентні органи Договірних сторін адміністративно взаємодіють, допомагаючи один одному шляхом надання, зокрема [1]: даних, документів, звітів, протоколів та інформації стосовно транспортних операцій, здійснених під процедурою Т1, а також щодо невідповідностей або порушень, пов'язаних із такими операціями; всієї інформації на запит стосовно умов, за яких перевозилися товари, у разі підозр щодо невідповідностей або порушень, пов'язаних із ввезенням в одну країну з іншої країни або переміщенням через країну таких товарів. Поряд з цим, відповідно до статті 13(a) Конвенції компетентні органи Договірних сторін згідно з положеннями Доповнення IV до Конвенції надають один одному допомогу щодо стягнень за вимогами, якщо ці вимоги виникли у зв'язку з операцією Т1 або Т2. Далі зупинимось та детальніше розглянемо адміністративну допомогу при стягненні за вимогами, алгоритм дій здійснення якої виписано у статтях 6-13 Доповнення IV до Конвенції [1] та, відповідно, імплементовано у п. 3 розділу VIII Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 07.10.2022 № 325 [2]. Також про особливості виникнення боргу та стягнення йдеться у статтях розділу IV Доповнення I до Конвенції.

Загальний термін «стягнення», що використовується у контексті «спільного транзиту», слід розуміти як такий, що означає усі заходи, котрі вживаються уповноваженими органами для збору будь-яких належних до сплати сум.

У порядку, встановленому статтею 49 Доповнення I до Конвенції, коли митний орган країни відправлення ще не отримав інформацію, яка дозволяє закриття процедури спільного транзиту або стягнення боргу, він направляє запити щодо отримання відповідної інформації суб'єкту процедури та/або митниці призначення. Якщо під час процедури запиту інформації встановлено, що процедура спільного транзиту не може бути закрита, митний орган країни відправлення повинен встановити, чи виник борг. У разі

виникнення боргу митний орган країни відправлення повинен визначити боржника (або боржників) та визначити митний орган, відповідальний за повідомлення про борг.

Згідно із статтею 13(а) Конвенції та статтями 114-118 Доповнення I до Конвенції, компетентні органи відповідних країни повинні надавати один одному допомогу щодо стягнень за вимогами [1]. Такі органи повинні повідомляти митниці відправлення та митниці гарантування про всі випадки, у яких виник борг у зв'язку з транзитними деклараціями, прийнятими митницею відправлення, та про вимоги, пред'явлені боржнику щодо стягнення. Крім того, вони зобов'язані повідомити митницю відправлення про стягнення мита та інших зборів, щоб така митниця могла закрити транзитну операцію. Також компетентні органи ініціюють провадження із стягнення, як тільки вони отримують можливість розрахувати суму боргу та визначити боржника (або боржників). Мита та інші збори (митний борг) підлягають сплаті у державі, в якій виник борг або вважається таким, що виник.

За відсутності угоди між Договірними сторонами та третьою країною, згідно з якою переміщувані між Договірними сторонами товари можуть бути переміщені через таку третю країну під процедурою Т1 або Т2, така процедура застосовується до товарів на підставі статті 5 Конвенції, але дія такої процедури призупиняється на території цієї третьої країни. Якщо борг виник на території такої третьої країни, то норми Конвенції щодо розслідування та стягнення боргу застосовуватись не можуть.

Борг має розраховуватись на основі даних транзитної декларації та має стягуватись відповідно до тарифів, чинних на момент виникнення боргу у країні, в якій виник такий борг. Якщо неможливо визначити точне місце та час, місцем де виник борг буде країна, відповідальна за останню митницю транзиту, яка повідомляє митницю відправлення про проходження кордону, або, якщо це не зроблено, країна, відповідальна за митницю відправлення, а датою буде перший робочий день після закінчення строку, встановленого для пред'явлення товарів на митниці призначення. Митний орган у такому місці повинен повідомити митний орган країни відправлення про те, чи він є відповідальним за стягнення. Саме цей орган відповідатиме за відшкодування боргу (компетентний орган країни відправлення є відповідальним, за замовчуванням). Проте, якщо припущення щодо місця, де виник борг є помилковим, таким органом визнається інший орган. Відповідальність за стягнення відповідним митним органом може передаватися іншому органу, якщо фактичне місце (країна) виникнення боргу згодом визначається правильно. У такому випадку перша процедура стягнення призупиняється.

Положення Конвенції передбачають недвозначне визначення країн, відповідальних за відшкодування боргу з боржників та гарантів, чіткий алгоритм взаємодії компетентних органів щодо тих ситуацій, в яких виникає борг під час операцій спільного транзиту. Але, положення Конвенції залишають право кожній Договірній стороні Конвенції брати на себе відповідальність за фактичне стягнення у відповідності до власних правових норм у цих питаннях, окрім встановлення строків, коли таке стягнення повинно розпочатись. Зокрема, статтею 116(2) і (3) Доповнення І до Конвенції передбачено, що у способи та в строки, дотримання яких є обов'язковим на території відповідних Договірних сторін – сума боргу має бути повідомлена боржнику, а боржник повинен його сплатити. Однак, перед цим, у строки встановлені статтею 49 Доповнення І до Конвенції відбувається процедура запиту інформації, яка дозволяє митному органу країни відправлення або закрити процедуру спільного транзиту, або розпочати процедуру стягнення боргу, або передати відповідальність за стягнення іншому органу [1].

Таким чином, в рамках Конвенції компетентні органи кожної з Договірних сторін, надаючи взаємну адміністративну допомогу, фактично вирішують такі основні завдання: обмін інформацією щодо встановлення факту, часу, місця виникнення боргу та щодо ідентифікації боржників і гарантів; направлення запитів в інші країни щодо стягнення боргу на користь країни-заявника; надання допомоги щодо стягнення за запитами-вимогами, що надійшли з іноземних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про процедуру спільного транзиту. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87?find=1&text=компетентн#w1_1 (дата звернення: 09.09.2023).

2. Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України : наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2022 № 325. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#n5 (дата звернення: 10.09.2023).

УДК 336.22

Коваленко Юлія,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків та технологій;
Піднебесна Людмила,
здобувач вищої освіти другого (магістерського)рівня,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЕЛЕКТРОНІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Ключові слова: *ефективність, інновації, автоматизація, цифрові технології, оптимізація процесів.*

Kovalenko Yuliia,
Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Financial Markets and Technologies;
Pidnebesna Lyudmila,
second (master's) level higher education recipient,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ELECTRONIZATION OF CUSTOMS PROCEDURES: FROM THEORY TO PRACTICE

Keywords: *efficiency, innovation, automation, digital technologies, process optimization.*

Використання електронізації для передачі та обробки інформації стає ключовим елементом ефективних систем у сфері торгівлі. Впровадження цифрових рішень у торговельних та митних послугах дозволяє економити

кошти та час, поступово вирішуючи проблему корупції та неефективності. В результаті створена система "Єдине вікно" для автоматизованого обміну інформацією між різними службами контролю та митницями стало ключовим кроком у реформуванні процесів митного оформлення товарів при перетині кордону України. Ця єдина електронна база даних дозволяє проводити 99,3% митних декларацій, що підлягають державному контролю, у автоматизованому режимі. Порівняно з 78,8% виконаних за принципом "Єдиного вікна" протягом певного періоду минулого року, це свідчить про значний прогрес у впровадженні цієї системи [1].

Важливими досягненнями в реформуванні митниці є запровадження фото та відеофіксації митних перевірок, створення Міжвідомчого цільового центру та мобільних груп для протидії корупції на митниці, автоматичний розподіл митних декларацій і зміцнення міжнародного співробітництва у цій сфері. Використання електронних даних на митницях має потенціал інтегруватися з іншими системами зберігання даних уряду, що сприятиме поступовій цифровізації економіки. Крім того, електронізація може скоротити затримки у митних процедурах. Заповнення митної декларації є ключовим елементом в процесі митного оформлення. Нині єдиним можливим способом подання декларації в електронному вигляді є оформлення її через брокера-посередника між ДМС та декларантом [3]. Самостійне оформлення можливе лише за умови ручного заповнення всіх потрібних документів у паперовому вигляді або з використанням Інформаційного терміналу. Брокери використовують сторонні програми для подання декларацій, що вимагають ліцензії. Таким чином, можливість електронного подання декларацій доступна тільки через брокерів [5].

Система має ряд недоліків, таких як недостатнє електронне додавання супровідних документів до митної декларації, розділення отримання дозвільних документів від процесу митного оформлення, окремість платежів за митне оформлення та обмежена можливість повернення коштів через головний офіс у Києві. Крім того, вона не надає повідомлень та зворотного зв'язку про результати перевірок. Через це потрібно глибоке оновлення програмного комплексу та його розширення. Розробка інформаційної системи “Customs.Front” дозволить здійснювати самостійне подання митних декларацій для звичайних користувачів, включаючи послуги з митних платежів, заяв на повернення переплати та отримання дозвільних документів в електронному форматі через інтеграцію з “Єдиним вікном” – інформаційною системою обліку дозвільних документів [4]. Також планується додатково

реалізувати функції надання переліку адміністративних послуг юрособам та ФОП. Ця система була створена з метою забезпечення можливості спілкування між декларантами, іншими особами та ДМС через електронну інформаційну систему. Вона має такі цілі: спростити процес подання митних декларацій та попередніх митних декларацій, зробивши його доступним для звичайного користувача через електронний кабінет, а також зменшити необхідність обміну та використання паперових документів.

Отже, впровадження електронних сервісів у митниці сприяє покращенню ефективності та зручності для учасників зовнішньоекономічної діяльності. Електронізація дозволяє спростити процедури подання документів та зменшити час на їх обробку, що сприяє зниженню бюрократичних перешкод та прискоренню митних процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як цифровізація допоможе в реформуванні української митниці. URL : https://adastra.org.ua/blog/yak-cifrovizaciya-dopomozhe-v-reformuvanni-ukrayinskoyi-mitnici

2. Електронна черга на кордоні. URL : https://zaxid.net/statti_tag50974/

3. Яка реформа потрібна митниці. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/31/700690/

4. Розробка функціоналу ІТС «Customs.Front» (Кабінет декларанта) органів доходів та зборів щодо взаємодії декларантів та інших причетних до ДМС. URL : https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/TZ-Kabinet-deklaranta-Derzhavnoi-mytnoi-sluzhby_20-02-17.pdf

5. Хроніки реформування митниці. URL : https://lb.ua/blog/roman_nasirov/334739_hroniki_reformuvannya_mitnitsi.html

6. Коваленко Ю. М., Ткачик Ф. П. Концепти удосконалення митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні. *Економіка та митно-правові відносини.* Тернопіль : ТНЕУ, 2018. № 8. С. 48–55.

УДК 351

Микитенко Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри митної справи та товарознавства;
Борса Вадим,
старший викладач кафедри митної справи та товарознавства,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

МОЖЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОТИДІЇ МИТНИМ ПОРУШЕННЯМ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Ключові слова: *інтелектуальна власність, митниця, штучний інтелект.*

Mykytenko Tetyana,
Ph.D. economy Sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Customs Affairs and Commodity Studies;
Borsa Vadim,
senior teacher Department of Customs Affairs and Commodity Science,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

POSSIBILITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN COMBATING CUSTOMS VIOLATIONS WITH INTELLECTUAL PROPERTY

Keywords: *intellectual property, customs, artificial intelligence.*

Європейський вибір України та наявність потужних наукових ресурсів забезпечують гідне місце інтелектуальної власності – провідному фактору виробництва. В Україні існує ціла низка проблем, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності та економічних інтересів суб'єктів інноваційного процесу, створенням належних соціально-економічних умов для розвитку цивілізованого ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, забезпеченням трансферу сучасних технологій, міжнародного обміну інформацією та знаннями. В умовах цифровізації економіки поняття інтелектуальної власності переходить на якісно інший щабель, являючи собою не лише допоміжний або забезпечує елемент процесу виробництва або реалізації різних товарів та послуг, а й одну із самостійних категорій основних товарів. У цьому контексті різко зростає значення ділової репутації учасників ринку, що є наслідком розвитку каналів передачі та поширення інформації. Це зумовлює доцільність аналізу діяльності митних органів у напрямку захисту прав інтелектуальної власності.

Розвиток інформаційних митних технологій у діяльності державної митної служби України йде шляхом уніфікації та автоматизації рутинної роботи митних органів. Слід відмітити, що цифровізація багатьох операцій митної діяльності дозволяє досягати високих результатів митного регулювання та митного контролю. При цьому основна увага приділяється розробці та введенню в експлуатацію нових програмно-інформаційних комплексів, спрямованих на відстеження дій, пов'язаних із застосуванням заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності; створенню додаткових джерел інформації для використання митними органами під час здійснення зазначених заходів та впровадженню інтелектуальних систем аналізу ефективності роботи митних органів за напрямом сприяння захисту прав інтелектуальної власності та подальшого вдосконалення бізнес-процесів.

Для подолання зростаючої кількості викликів, з якими стикаються митники, корисним стане використання потенціалу штучного інтелекту, аналітична обробка великих даних та нові технології. Впровадження штучного інтелекту в діяльності митних органів у застосуванні заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності може бути основою для розробки цілого напрямку індикаторів для розробки профілів ризиків з метою ефективного виявлення, розкриття та попередження випадків інтелектуального піратства і контрафакції товарів тощо. Для цього важливим питанням є визначення ознак контрафактності товарів, які необхідні при прийнятті

рішення щодо дотримання прав інтелектуальної власності. Саме наявність ознак є підставою для вжиття заходів, пов'язаних із призупиненням митних процедур.

Однією з ключових проблем при впровадженні штучного інтелекту у діяльність митних органів є забезпечення конфіденційності інформації та підвищення доступності баз даних. Застосування великих баз даних пов'язане з ризиком втрати конфіденційної інформації через неналежне та недобросовісне застосування правил використання штучного інтелекту. Процес підтримки внутрішніх стандартів конфіденційності є першо-черговим фактором у зниженні обсягу транскордонної передачі персональних даних, що може негативно позначитися на розвитку алгоритмів штучного інтелекту. При цьому персональні дані можуть використовуватися в тій галузі, для якої дані вже були зібрані, і не можуть використовуватися як частина процесу глибокого навчання нейронних мереж штучного інтелекту з метою підвищення ефективності методів надання послуг.

Водночас необхідно закріпити стандарти максимальної автоматизації митних операцій з використанням елементів штучного інтелекту.

Отже, стратегічною метою розвитку ДМСУ є формування якісно нової митної служби, насиченої штучним інтелектом, інформаційно пов'язаної з внутрішніми та зовнішніми партнерами, непомітною для законослухняного бізнесу та результативною для держави. Застосування штучного інтелекту в митній сфері дає велику можливість ефективній діяльності та виявленню, розкриттю та протидії інтелектуального піратства і контрафакції товарів.

УДК 339.54

Микитенко Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри митної справи
та товарознавства;
Семенов Кирил,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ МОРСЬКИМ ТРАНСПОРТОМ

Ключові слова: *митний контроль, водний транспорт.*

Mykytenko Tetyana,
Ph.D. economy Sciences, associate
professor,
Associate Professor of the Department of
Customs Affairs and Commodity Studies;
Semenov Kirill,
Student second (master's) level
of higher education,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FEATURES OF CUSTOMS REGULATION OF CARGO TRANSPORTATION BY SEA TRANSPORT

Keywords: *customs control, water transport.*

Судноплавство та вантажоперевезення водним шляхом має стратегічне значення для кожної країни, що має доступ до відкритих морів. Майже 90 відсотків світової торгівлі припадає на галузь міжнародного судноплавства. На перевезення вантажів і пасажирів водним транспортом в Україні

припадає 9% загального вантажообігу. За даними Державної митної служби України кількість морського транспорту, пропущеного через митний кордон протягом 2014-2022 років зменшилась на 68%. Погіршенню ситуації з водними перевезеннями товарів сприяли військові дії на території України, що призвели до блокування морських шляхів, руйнування портової та виробничої інфраструктури, ускладнення логістики, зростання транспортних витрат для підприємств.

Показники митної статистики при вантажних перевезеннях морським транспортом у 2017-2022 рр. в Україні свідчать про зменшення товарообігу вантажних перевезень морським транспортом у 2017-2022 рр. в Україні на 83,5%, експорту на 125%, імпорту – 55%, надходження мита зменшилось на 5,4%, акцизного податку - на 195%, ПДВ - на 27,6%.

Таблиця 1 – Показники митної статистики при вантажних перевезеннях морським транспортом у 2017–2022 рр. в Україні

Найменування	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023* жовтень
Товарообіг, млн дол	34143	38316	43917	103365	141560	25875	11884
Експорт, млн дол	25105	27265	30542	49324	68237	12925	90882
Імпорт, млн дол	9038	11051	13375	54040	73322	12950	27962
Кількість декларацій, тис.	293	325	364	2647	3050	428	79986
Мито, млн дол	212	271	345	1084	1328	201	49,61
Акцизний податок млн дол	37,5	47015	37235	821	999	111	166,87
ПДВ, млн дол	1607	2070	2221	9130	12224	2051	427
Середня митна вартість одиниці товару, дол.	16084	737	799	217327	491724	799	772

Джерело: вебсайт ДМСУ. URL : https://bi.customs.gov.ua/

На процедуру митного оформлення морського транспорту впливає призначення суден закордонного плавання (пасажирські, військові, вантажні, тощо), водотоннажність, пасажиромісткість. Зокрема, за водотоннажністю судна поділяються до 5 тис. т – 1,5 год; до 20 тис. т – 2,5 год; понад 20 тис. т – 3,0 год; за пасажиромісткістю митне оформлення відбувається таким чином: до 300 людей – 3,0 год; до 500 – 3,5 год; понад 500 – 4,0 год.

Запровадження сучасних програмно-інформаційних комплексів, пов’язаних із здійсненням митного контролю за доставкою товарів, їх переміщенням у пунктах пропуску для морського сполучення, імплементація міжнародних

правил митного оформлення і контролю якості вантажів у морських портах України є основною перевагою, що дозволить скоротити час перебування суден у портах, зменшити кількість документів, збільшити пропускну спроможність портів та запровадити широку цифровізацію у митній сфері.

Цифровізація процесів митного контролю, в тому числі морських перевезень, є пріоритетним аспектом митної реформи. Впровадження у діяльність митних органів нейронної мережі дозволить автоматизувати процес визначення та перевірки коду товару за УКТЗЕД, визначати країну походження товару та вцілому оптимізувати роботу митника та декларанта.

УДК 351

Молдован Ельвіра,
канд. держ. упр.,
провідний науковий співробітник
відділу митної та економічної безпеки,
НДІ фінансової політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗДІЙСНЕННЯ ВЗАЄМНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Ключові слова: *транзи, процедура спільного транзиту, взаємна адміністративна допомога, Республіка Польща.*

Moldovan Elvira,
Ph. D. in the field of the State Governance,
Leading Scientist of the Department for
Customs and Economic Safety,
Scientific and Research Institute
for Financial Policy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE UNDER COMMON TRANSIT PROCEDURE: EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF POLAND

Keywords: *transit, common transit procedure, mutual administrative assistance, the Republic of Poland.*

Розглянемо досвід здійснення взаємної адміністративної допомоги (далі – ВАД) при процедурі спільного транзиту (далі – ПСТ) Республіки Польща (далі – Польща). Інтерес до її досвіду у досліджуваній сфері обумовлюється тим, що, Польща та Україна мають спільний кордон протяжністю 535 км, а загальний обсяг перевезень вантажів між зазначеними

країнами у 2022 р. зріс на 36% порівняно із попереднім роком [1]. Основним каталізатором такого зростання стала російсько-українська війна; проте, це також означає, що зросла частка вантажів, що переміщуються під ПСТ Т1, оскільки Україна є учасником Конвенції про процедуру спільного транзиту.

Польща не розробила національного комплексного підзаконного акту, котрим би регулювалося здійснення ПСТ в цілому та алгоритм надання ВАД під час даної процедури зокрема. Натомість, у якості основного нормативно-правового базису в цій сфері використовується Конвенція про процедуру спільного транзиту (зокрема, ст. 13, ст. 13-а та Додаток IV) [2], а також Посібник з транзиту [3]. З огляду на це, алгоритм здійснення ВАД у частині обміну інформацією між митними органами щодо вибуття та прибуття товарів, надзвичайні ситуації, перевірки товарів і відповідних документів, виявлених порушень тощо при ПСТ в Польщі є загальноприйнятим для країн-учасників Конвенції.

Разом із тим, певні національні особливості здійснення ВАД у Польщі простежуються при стягненні боргу, що виник під час ПСТ. Ці особливості закріплені у положеннях Закону «Про виконавче провадження в адміністративних справах» від 17 червня 1966 р. (зі змінами та доповненнями) [4] та Закону «Про взаємну допомогу у стягненні податків, митних зборів та інших грошових платежів» від 11 жовтня 2013 р. [5]. Норми цих Законів цілком узгоджуються із положеннями Директиви 2010/24/ЄС, зокрема, зі ст. 7 [6].

Компетентним органом, уповноваженим на стягнення боргу, що виник під час або за результатами ПСТ, у Польщі є Податкова інспекція. Зокрема, на її керівника покладається обов’язок застосовувати всі необхідні заходи примусового стягнення при адміністративному стягненні грошових вимог [4].

У порядку адміністративного стягнення, серед іншого, повинні бути задоволені:

– грошові претензії країни, із котрої надійшов запит на стягнення боргу, що виникли внаслідок передачі відповідних повноважень компетентного органу згідно з ратифікованими Польщею міжнародними актами;

– грошові претензії, що випливають із декларації про ПСТ [4].

Підставою для ініціювання у Польщі процедури адміністративного провадження щодо стягнення боргу, що виник під час або за результатами ПСТ, є виконавче розпорядження, видане польською державою (виконавчий титул) або країною-учасником Конвенції (іноземний виконавчий титул), охоронний документ або єдиний виконавчий документ у сфері грошових вимог.

Розпочинається стягнення боргу з моменту вручення боржнику копії виконавчого розпорядження [5], що в цілому узгоджується зі світовою практикою здійснення компетентними органами ВАД при ПСТ, відповідно до котрої процедура стягнення боргу розпочинається з моменту інформування боржника та гаранта про його виникнення.

Особливістю стягнення боргу в Польщі на запит країни-учасника Конвенції, що виник під час або за результатами ПСТ, є те, що суб'єкт ПСТ не має права оскаржити таке стягнення. Однак, таким правом наділений гарант, який може звернутися із заявою про оскарження до компетентного органу країни-учасника Конвенції, із якої надійшов запит про стягнення. Проте, оскаржувати адміністративне провадження щодо стягнення боргу гарант може лише після того, як «тіло» боргу та інші виплати, пов'язані із ним, буде сплачено. Відтак заява про оскарження вважатиметься правомірною, якщо вона подана гарантом до компетентного органу країни-учасника Конвенції, уповноваженого на стягнення боргу, що виник за ПСТ упродовж 30 днів із моменту стягнення боргу та витрат на інформування й примусове стягнення або протягом 7 днів із моменту вручення гаранту рішення про повне або часткове закриття виконавчого провадження [5].

Сформулюємо короткі висновки щодо характерних особливостей здійснення ВАД під час ПСТ Польщею: 1) алгоритм зазначеної діяльності не регулюється на національному рівні окремим нормативним актом (інструкцією чи регламентом), а цілком визначається міжнародним нормативно-правовим базисом у сфері здійснення спільного транзиту; 2) здійснення ВАД щодо боргу при ПСТ врегульовується польським національним законодавством у сфері адміністративного виконавчого провадження; 3) стягнення боргу, що виник під час або за результатами ПСТ, належить до компетенції Податкової інспекції та здійснюється за правилами виконавчого провадження; 4) суб'єкт ПСТ не має права оскаржити стягнення боргу, однак, таким правом наділений гарант після того, як він задовільнить боргові претензії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Копилов М. Вантажні перевезення залізницею Польщі показали рекордні результати у 2022 році. Rail.Insider. URL : https://www.railinsider.com.ua/vantazhni-perevezennya-zaliznyczeyu-polshhi-pokazaly-rekordni-rezultaty-u-2022-roczi/ (дата звернення: 18.05.2023).

2. Про процедуру спільного транзиту: Конвенція від 20 травня 1987 р. / Спільний Комітет ЄЕС-ЄАВТ URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text (дата звернення: 18.03.2023).

3. Посібник з транзиту від 19 квітня 2021 р. № TAXUD/A1/TRA/005/2020-1-EN / Європейська Комісія ; Генеральний Директорат з оподаткування та Митного Союзу. URL : https://customs.gov.ua/web/content/5598?unique=4da5c3ec9323a230618937a294bdedaa3330af0b&download=true (дата звернення: 21.03.2023).

4. Postępowaniu egzekucyjnym w administracji: Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. / Sejm Rzeczpospolita Polska. URL : https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19660240151/O/D19660151.pdf (дата звернення: 30.04.2023).

5. Wzajemnej pomocy przy dochodzeniu podatków, należności celnych i innych należności pieniężnych: Ustawa z dnia 11 października 2013 r. / Sejm Rzeczpospolita Polska. URL : https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20130001289/U/D20131289Lj.pdf (дата звернення: 05.05.2023).

6. Про взаємну допомогу в стягненні за вимогами стосовно податків, мит та інших інструментів: Директива Ради ЄС 2010/24/ЄС від 16 березня 2010 р. / Рада Європейського Союзу. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_023-10#Text (дата звернення: 18.03.2023).

УДК 339.5

Неборачко Микола,
аспірант
Науковий керівник:
Гребельник Олександр,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри митної справи та товарознавства,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ МІЖ КРАЇНАМИ: НА ПРИКЛАДІ КИТАЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО КОНФЛІКТУ 2018–2019 РОКІВ

Ключові слова: *тарифне регулювання, експортно-імпортна діяльність, глобальні торговельні конфлікти, глобальні постачальні ланцюги.*

Neborachko Mykola,
PhD Student
Scientific supervisor:
Hrebelnyk Oleksandr,
D. Sc. in Economics, Professor,
Head of the Department of Customs and Commodity Research,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ECONOMIC CONSEQUENCES OF TRADE CONFLICTS BETWEEN COUNTRIES: ON THE EXAMPLE OF THE CHINESE-AMERICAN TRADE CONFLICT OF 2018–2019

Keywords: *tariff regulation, export-import activity, global trade conflicts, global supply chains.*

Торговельні конфлікти між країнами є складним та багатогранним явищем, що, зазвичай, чинить нерівномірний вплив як на економічну стійкість кожної сторони конфронтації, так і на систему міжнародних економічних зв'язків та відносин у цілому. Одним з найбільш яскравих прикладів торговельної конфронтації став конфлікт між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою у 2018-2019 роках, що вийшов за межі нормативно-правового простору врегулювання торговельних суперечностей Світової організації торгівлі [1]. Незважаючи на застосування безпрецедентних заходів щодо обмежень двох найбільших у світі економік («дзеркальні заходи») [2], зростання світового ВВП у 2019 році за даними МВФ склало 2,9 відсотка [3].

Важливою причиною, що зумовила введення обмежувальних заходів США для китайських компаній, стало систематичне порушення Китаєм авторського права [2]. Обмежувальні заходи були впроваджені як шляхом прямої заборони, так і тарифного регулювання, зокрема значного підвищення тарифів на окремі категорії товарів китайського експорту на внутрішній ринок США [4]. За даними UGA Extension США ввели мита на китайські товари, зокрема електроніку, сталеві труби, алюмінієві пластини, меблі, пластмасові вироби та інші товари [5], що призвело до помітного зниження імпорту з Китаю. Водночас обсяг торгівлі між США та Китаєм зменшився під час зазначеного торговельного конфлікту, але повного розриву економічних зв'язків між країнами не відбулося. Натомість окремі країни, зокрема В'єтнам, Мексика, Південна Корея і Таїланд змогли в умовах, що склалися, значно наростити рівень експорту до ринків США, пропонуючи аналогічні групи товарів [6, 7]. Як наслідок, ці країни увійшли до числа бенефіціарів результатів торговельного американо-китайського протистояння на світових ринках окремих категорій товарів. За даними дослідження Peterson Institute for International Economics, В'єтнам зміг збільшити свій експорт до США на 35%, а Мексика – на 12% [8].

На нашу думку, торговельні конфлікти, зокрема, між США та Китаєм, породили економічні виклики, які включали скорочення обсягів торгівлі між конфліктуючими країнами; але, водночас, вони зумовили зміни в структурі експортно-імпортної діяльності інших країн, які стали бенефіціарами подібних торговельних суперечок на світових ринках. Таким чином, торговельні конфлікти, що виникають між країнами, не лише створюють складні економічні виклики, але й набувають характеристик інструменту перерозподілу в сфері міжнародної торгівлі, спонукаючи країни знаходити нові шляхи для оптимізації своїх торговельних стратегій, розширюючи експорт і змінюючи структуру своєї економічної активності, щоб адаптуватися до змін у глобальних торговельних відносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Trade war the clash of economic systems endangering global prosperity : монографія. London : Centre for Economic Policy Research, 2019. 120 p.

2. Siripurapu A., Berman N. The Contentious U.S.-China Trade Relationship. Council on Foreign Relations. URL : https://www.cfr.org/backgrounder/contentious-us-china-trade-relationship (date of access: 23.11.2023).

3. World economic outlook. International Monetary Fund. URL : https://www.imf.org/en/Publications/%20WEO/?page=2#:~:text=Description:%20Global%20growth%20is%20projected%20to%20rise%20from%20an%20estimated,World%20Economic%20Outlook%20(WEO) (date of access: 23.11.2023).

4. Manak I., Feinberg N., Cabanas G. Amid Trade War with China, Few Industries Support the Tariffs. Council on Foreign Relations. URL : https://www.cfr.org/blog/amid-trade-war-china-few-industries-support-tariffs (date of access: 23.11.2023).

5. Timeline of the U.S. China Trade Dispute and Tariffs on Cotton and Textile Trade / J. Campiche et al. Extension / UGA Cooperative Extension. URL : https://extension.uga.edu/publications/detail.html?number=C1259&title=timeline-of-the-uschina-trade-dispute-and-tariffs-on-cotton-and-textile-trade (date of access: 23.11.2023).

6. The ‘bystander effect’ of the US-China trade war / P. Fajgelbaum et al. CEPR. URL : https://cepr.org/voxeu/columns/bystander-effect-us-china-trade-war (date of access: 23.11.2023).

7. Totty M. In U.S.-China Trade War, Bystander Countries Increase Exports – UCLA Anderson Review. UCLA Anderson Review. URL : https://anderson-review.ucla.edu/in-u-s-china-trade-war-bystander-countries-increase-exports/ (date of access: 23.11.2023).

8. Kitchin N., Kolb M., Ward O. Five years into the trade war, China continues its slow decoupling from US exports. PIIE. URL : https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/five-years-trade-war-china-continues-its-slow-decoupling-us-exports (date of access: 23.11.2023).

УДК 339.565

Неліпович Олена,
старший науковий співробітник
відділу розвитку митної справи,
НДІ фінансової політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО – ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТІВ «СУХИХ ПОРТІВ» В УКРАЇНІ

Ключові слова: *«сухий порт», співпраця, державно-приватне партнерство, концесія.*

Nelipovych Olena,
Senior researcher of the Department of
Development of Customs Affairs Research
Institute of Financial Policy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP – A PROSPECTIVE FORM OF IMPLEMENTATION OF «DRY PORTS» PROJECTS IN UKRAINE

Key words: *«dry port», cooperation, public-private partnership, concession.*

Державно-приватне партнерство (ДПП) при будівництві «сухих портів» означає співпрацю між державним сектором (у тому числі урядом або місцевими органами влади) та приватними підприємствами чи інвесторами з метою спільної реалізації проектів з будівництва та розвитку інфраструктурних об'єктів. ДПП може бути використане для побудови, реконструкції, розширення та ефективного управління «сухими портами» з метою забезпечення оптимального функціонування та обслуговування транспортних потоків.

Переваги для державного сектору очевидні: доступ до приватних інвестицій та експертизи, що може сприяти розвитку і модернізації інфраструктури. З іншого боку, інвестори отримують можливість здійснити прибуткові проекти в інфраструктурній сфері з довгостроковою перспективою.

Вважаємо, що досить перспективною є концесійна модель, що базується на використанні державно-приватного партнерства для експлуатації об'єктів та передбачає взаємодію з частковим збором платежів від користувачів. Ця стратегія є найбільш поширеною і включає такі особливості: уряд визначає та надає приватній компанії певні права на об'єкт (зазвичай пов'язані з будівництвом та експлуатацією об'єкта на певний строк). При цьому, держава може зберігати права власності на об'єкт або права на надання певних послуг. Для концесіонера відкривається можливість діяти зі значною часткою підприємницької свободи.

Відповідно до вітчизняного законодавства ДПП визначається як «Співробітництво між державою, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеного законом» [1]. Відповідно до зазначеного Закону України та інших законодавчих актів України у рамках здійснення державно-приватного партнерства можуть укладатися: концесійний договір, договір управління майном, договір про спільну діяльність та інші договори.

Влітку 2022 року групою законотворців було зареєстровано Проект Закону про внесення змін до деяких актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об’єктів та будівництва нових об’єктів, пов’язаних з післявоєнною перебудовою економіки України [2].

Зазначеним законопроектом запропоновано розділити проекти на «звичайні», «проекти з відновлення» та «малі проекти» (вартістю до 5,3 млн дол.) і здійснювати оформлення конкурсів через електронну торгівельну систему на основі заповнення стандартної форми єдиного європейського закупівельного документа (ESPD) встановленого Імплементаційним регламентом Єврокомісії. Це б сприяло прозорості процедур, спрощенню участі потенційних інвесторів, пришвидшенню термінів підготовки конкурсів і наступної реалізації фази будівництва.

Щодо фінансового забезпечення також планується розширити джерела та механізми фінансування проектів ДПП. Це передбачає залучення коштів з різних джерел та застосування різноманітних способів фінансування для забезпечення успішної реалізації проектів.

Зокрема, планується залучення «донорської» підтримки від іноземних держав, міжнародних організацій, муніципальних органів тощо. Також передбачається використання «грантів» - коштів, що виділяються для фінансування підготовки та впровадження проектів ДПП на безоплатній, безвідсотковій та безповоротній основі, зокрема для фінансування капітальних витрат на будівництво.

Додатково передбачається «співфінансування» - часткове фінансування витрат приватного партнера, пов'язаних з будівництвом, за рахунок грантів, державного або місцевого бюджетів, а також можливість гарантування державним партнером здійснення платежів на користь приватного партнера.

Впровадження таких джерел та механізмів фінансування допоможе підтримати фінансовий баланс у проектах з великими капітальними витратами та непередбачуваним попитом, особливо в умовах післявоєнного періоду. Для держави ці зміни приносять численні переваги, включаючи зменшення витрат на утримання інфраструктурних об'єктів після відновлення, оскільки ці витрати взяв на себе приватний інвестор. Також держава зможе використати досвід приватного сектору для більш ефективного функціонування об'єктів у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 2010 р. № 40. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text

2. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об’єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39902

УДК 339.543

Немировська Оксана,
канд. екон. наук, докторант,
доцент кафедри кібернетики
та прикладної математики;
Безух Владислав,
здобувач групи ЕКБ 21-1,
факультет фінансів та цифрових технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: *митна безпека, міжнародна торгівля, діджиталізація.*

Nemyrovska Oksana,
Ph.D. in Economics, Associate Professor;
Bezukh Vladyslav,
Faculty of Finance and Digital Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CUSTOMS SECURITY AND INTERNATIONAL TRADE FACILITATION IN THE CONTEXT OF GLOBAL DIGITALIZATION

Keywords: *customs security, international trade, digitalization.*

Сьогодні спостерігається трансформація всієї економічної системи, у тому числі і міжнародної економіки, а відповідно і міжнародної торгівлі. Пов’язано це із процесами глобалізації і цифровізації, які викликані Четвертою промисловою революцією [1]. На сучасному етапі цифрова економіка вийшла далеко за межі цифровізації [2]. Світове господарство перетворюється у цілісну глобальну систему, відбуваються суттєві зміни всієї системи

міжнародних відносин, посилюється їх взаємовплив та взаємозалежність. Це обумовлює ускладнення характеру міжнародних економічних відносин між економічними суб'єктами різних країн [3].

Сучасні виклики глобальної світової мінливості вимагають зміни до організації митних процедур, шляхом переходу від паперової та ручної обробки інформації до технічної, яка полягає не тільки у механізації окремих процесів діяльності працівників митної служби, а діджиталізацію усіх потоків, ділянок роботи, процесів передачі інформації. Для реалізації такого напряму необхідним є трансформування української митниці у електронну, доєднання до світових електронних мереж та митних режимів, міжнародних програм співпраці.

Беззаперечно, створення й наповнення «Електронної митниці» як багатофункціональної системи – значний внесок в ефективність діяльності митних інституцій в Україні. Однак через недостатнє фінансове забезпечення нововведень з боку держави та суб'єктів господарювання, цей проект досі функціонує не зовсім досконало.

Так, у більшості економічно розвинутих країн світу митниця та організація діяльності в митній сфері є серед найбільш сучасно організованих державних служб. Мусимо констатувати, що в митній сфері майже всі процеси зазнали цифрової трансформації.

Враховуючи міжнародний досвід інноваційності здійснення митного контролю в контексті сталого розвитку, в Україні доцільним видається запровадити інновації у таких напрямах: інформаційний напрям; методологічний напрям; нормативно-правовий напрям; екологічний напрям; технічний напрям про який біль детально далі.

Функціонування електронної митниці завдяки спрощеному процесу обміну товарами міжнародної торгівлі сприяє покращенню безпеки зовнішніх вітчизняних кордонів та кордонів країн-членів Європейського Союзу. Прямими результатами функціональності електронної митниці є: ефективна організація митного контролю, вільний потік та обмін інформацією, швидше митне оформлення товарів, галузеве адміністрування, ефективна діяльність проти організованої злочинності та тероризму, захист фіскальних інтересів нашої країни, захист культурної спадщини, товари безпека та якість у міжнародній торгівлі, покращення здоров'я людини та захист навколишнього середовища.

Цифровізація та діджиталізація сфери діяльності митних адміністрацій повинна здійснюватися шляхом розробки функціональної, інтегрованої,

централізованої, безпечної, сумісної, доступної інформаційної системи 24/7. Ефективне впровадження бізнес-процесів полегшує митне оформлення та зменшує паперову роботу та витрати як для митної служби, так і для підприємців, забезпечуючи: сприяння міжнародній торгівлі, покращення захисту ринку та фінансових інтересів, а також безпеку суспільства в цілому

Цифрова митниця має потенціал не тільки підвищити ефективність та зменшити витрати на торгівлю, але й досягти посиленого спрощення торгівлі. Автоматизація митниці тісно пов'язана зі спрощенням процедур і їх гармонізованим впровадженням. Інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) дозволяють митницям підвищувати якість своєї контрольної діяльності, одночасно підвищуючи рівень спрощення процедур торгівлі. Одним з основних компонентів порядку денного цифрової митниці всесвітня митна організація (далі – ВМО) є імплементація Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі (TFA) за допомогою ІКТ шляхом використання інструментів та інструментів ВМО та пов'язаних з ними заходів з розбудови потенціалу. ВМО провела аналіз потенційного використання ІКТ та можливих наслідків для управління інформацією щодо кожної статті розділу I TFA, який доповнив Керівні принципи до глави 7 Кіотські керівні принципи в галузі ІКТ [4].

Всесвітня митна організація активно допомагає країнам імплементувати передові ІТ. Однією з них виступає nCEN (управління інформацією), яка дає можливість митним структурам ефективно акумулювати, зберігати, аналізувати і поширювати дані контролюючих органів в сфері оподаткування та митної справи на національному рівні з додатковою можливістю обміну цією інформацією на регіональному та міжнародному рівнях. Активна участь всіх країн в nCEN дозволить митним службам у всьому світі фіксувати кожну дію, пов’язану з незаконною торгівлею, незаконним обігом наркотиків, контрабандою тютюну або незаконною торгівлею контрафактними товарами, підробленими ліками, забороненими хімічними речовинами, викраденими артефактами, товарами, що завдають шкоди навколишньому середовищу [5].

Незважаючи на ризиковість митного простору України, зокрема через запровадження воєнного стану, діяльність митних органів націлена на одночасне забезпечення контрольної та правоохоронної діяльності, сприяння всім учасникам зовнішньоторговельної діяльності, спрощення та прискорення процесу надання митних послуг.

Таким чином, в сучасних умовах запровадження нових та удосконалення існуючих інформаційних технологій за допомогою системи «е-митниця» є пріоритетним напрямком розвитку митної справи в Україні. Однак інноваційні технології в митному просторі не повинні руйнувати людський фактор, необхідний для прогресивної взаємодії між митними інституціями та секторами зовнішньої та національної економіки. Вони повинні бути спрямовані на підвищення ефективності, на спрощення процедур торгівлі, оптимальне використання ресурсів, а також формування безпечного ланцюжка поставок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кононенко Л. В., Назарова Г. Б., Куц В. І. Трансформація форм бухгалтерського обліку в умовах розвитку digital-технологій. *Економічний простір.* 2021. № 168. С. 132–137. DOI : https://doi.org/10.32782/2224-6282/168-22

2. Гарафонова О., Жосан Г. Діджиталізація та автоматизація бізнес-процесів: відмінність дефініцій та місце в менеджменті підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка.* 2023. № 15. С. 161–166. DOI : https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.19

3. Кононенко Л. В., Назарова Г. Б., Шишкіна Т. М. Трансформування міжнародної торгівлі в умовах глобалізації і цифровізації економіки. *Наука і техніка сьогодні.* 2022. № 5 (5). С. 110–121. DOI : https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-5(5)-110-121

4. ICT Guidelines. An official web-portal of World Customs Organization. URL : https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/ictguidelines.aspx

5. Лемеха Р. Автоматизація та інформатизація митних процедур як пріоритетні напрями вдосконалення адміністрування митних режимів в Україні. *Підприємництво. Господарство. Право.* 2020. № 11. С. 126–133.

УДК 339.9

Омельчук Антон,
канд. техн. наук, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем,
Державний податковий університет,
Ірпінь, Україна

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ

Ключові слова: *митниця, інформаційні системи, безпека, контроль ризиків.*

Anton Omelchuk,
Ph.D., Associate Professor at the Department of Computer and Information Technologies and Systems,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ANALYSIS OF THE CAPABILITIES OF INFORMATION SYSTEMS TO ENSURE CUSTOMS SECURITY

Keywords: *customs, information systems, security, risk control.*

Комп'ютеризовані системи для забезпечення митної безпеки є важливим інструментом для боротьби з контрабандою та іншими порушеннями митних правил. Вони дозволяють митникам більш ефективно виконувати свої функції, скорочувати час оформлення товарів та підвищувати рівень безпеки.

Подібні системи можна класифікувати за різними критеріями. Залежно від того, які функції вони виконують, їх можна розділити на кілька основних типів [1].

Системи управління, які автоматизують процедури митного оформлення, контролю, супроводу та обліку товарів і містять такі модулі, як: модуль реєстрації митних декларацій, розрахунку митних платежів, контролю товарів, супроводу товарів та обліку товарів [2].

Системи аналізу ризиків, що містять набір функціональних інструментів для запобігання контрабанді, імпорту-експорту небезпечного вантажу, ухиленню від сплати митних платежів. Вони використовують різні методи аналізу, включаючи: статистичний аналіз, інтелектуальний аналіз та спеціалізовані алгоритми [3].

Системи контролю, які використовуються для фізичного контролю товарів, що переміщуються через кордон. Вони включають в себе такі пристрої та обладнання, як: рентгенівські сканери, магнітометричні сканери, акустичні сканери, системи спостереження [4]. Окремо можна виділити системи моніторингу, що забезпечують відстеження переміщення товарів після митного оформлення [5].

Залежно від масштабу застосування, комп'ютеризовані системи для забезпечення митної безпеки можна розділити на централізовані (застосовуються в масштабі країни або регіону і об'єднують в собі інформацію з різних митних постів та органів) та децентралізовані (застосовуються на рівні окремого митного поста або органу).

Прикладом впровадження інформаційних комп'ютеризованих систем для потреб митниці є система автоматизації митних процедур (ASYCUDA). Це міжнародна система, що використовується в більш ніж 160 країнах світу. Вона автоматизує процедури митного оформлення, контролю, супроводу та обліку товарів і має у своєму складі модулі для реєстрації митних декларацій, розрахунку митних платежів, відстеження ризиків, фізичного контролю та супроводу товару, обліку товару. Система ASYCUDA надає ряд переваг для митних органів і учасників міжнародної торгівлі. Для митниці вона дозволяє скоротити час оформлення товарів, покращити точність митних розрахунків, спростити управління митними процесами, покращити міжнародну співпрацю з митними органами інших держав, забезпечити прозорість митних процедур.

ASYCUDA постійно розвивається та вдосконалюється за підтримки UNCTAD.

Інформаційна система здатна забезпечити підтримку прийняття рішень в управлінні ризиками, забезпечуючи оцінку ризику того, що товари, які переміщуються через кордон, можуть бути контрабандою або містити заборонені речовини. Вона дозволяє митникам більш ефективно розподіляти свої ресурси, спрямовуючи їх на товари, що представляють більший ризик. Вона також дозволяє митникам розробляти більш ефективні заходи для боротьби з контрабандою та іншими порушеннями митних правил.

Система може використовувати статистичні дані про попередні випадки контрабанди для визначення товарів, що представляють більший ризик. Система може використовувати інтелектуальний аналіз для виявлення незвичайних моделей поведінки, що можуть бути ознакою контрабанди. З появою нових технологій, стало можливим впроваджувати в комп'ютеризовані інформаційні системи технології штучного інтелекту та машинного навчання для оцінки ризику.

Інформаційна система управління для забезпечення митної безпеки є важливим інструментом для боротьби з контрабандою та іншими порушеннями. Вона дозволяє митникам більш ефективно виконувати свої функції, запобігати незаконним операціям та підвищувати рівень безпеки. З іншого боку, інформаційні системи дозволяють державам ефективніше співпрацювати та налагоджувати торговельні зв'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зибарева О. В., Гольцова І. Л. Ключові аспекти та сучасні тренди розвитку цифрових технологій в діяльності підприємств України. *Ефективна економіка.* 2020. № 12. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8444 (дата звернення: 24.11.2023).

2. Лєгостаєва О. О., Кондратенко Н. Д. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2020. № 2 (68). С. 28–32.

3. Журавель О. В., Мамонтенко Н. С. Система динамічного контролінгу в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Бізнесінформ.* 2020. № 5. С. 472–476.

4. Омельчук А. А., Лаговський В. В., Гнатюк С. С. Портативні засоби для експрес-експертизи продукції за допомогою спектрального аналізу. *Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених з автоматичного управління* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Херсон, 8–12 квіт. 2020. Херсон, 2020, С. 58–59.

5. Омельчук А. А., Лебеденко Ю. О., Поливода О. В. Комп'ютеризовані системи управління у інтегрованих пташиних і рибних господарствах. *Прикладні питання математичного моделювання.* 2018. №1. С. 150–157.

УДК 339.565

Руда Тетяна,
канд.екон. наук, с.н.с.,
провідний науковий співробітник
відділу розвитку митної справи
НДІФП;
Артеменко Андрій,
провідний науковий співробітник
відділу розвитку митної справи
НДІФП,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ «СУХИХ ПОРТІВ»

Ключові слова: *«сухі порти», логістика, логістичні об'єкти, мультимодальні перевезення, інфраструктура «сухого порту».*

Ruda Tatyana,
cand.sc.(econ.), senior research fellow,
leading research fellow at the department
of development of customs affair,
Research Institute of Financial Policy;
Artemenko Andriy,
leading research fellow at the department
of development of customs affair,
Research Institute of Financial Policy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DOMESTIC PRACTICE OF CREATION AND FUNCTIONING OF «DRY PORTS»

Keywords: *«dry ports», logistics, logistics facilities, multimodal transportation, «dry port» infrastructure.*

За експертними оцінками в Україні функціонує від 150 до 200 об'єктів, які за формальними ознаками можуть бути віднесені до «сухих портів». При цьому, ситуація ускладнюється тим, що такі ідентифікаційні ознаки не визначені законодавчо, а тому «сухими портами» вони можуть називатись номінально без ознак юридичної обґрунтованості.

Питання створення та функціонування таких логістичних об'єктів актуалізувались в період широкомасштабного вторгнення росії на територію нашої держави, коли морські контейнерні перевезення є фактично заблокованими, а морська припортова інфраструктура має пошкодження внаслідок бойових дій.

Аналіз вітчизняної практики створення «сухих портів», вказує на активізацію процесу створення логістичних об'єктів, які за своєю суттю є прототипами «сухих портів» у їх класичному розумінні й при внесенні відповідних змін до законодавства можуть стати базовими елементами сучасних логістичних ланцюгів.

Так, після початку війни, у Рівненській області створено наземний термінал – «сухий порт», який розташовано на площі 10 га, має два кілометри під'їзних колій, власні локомотиви, контейнеровози, перевантажувальну техніку та забезпечує належне опрацювання експортно-імпортних контейнерних перевезень. Об'єкт обладнаний залізничними та автомобільними вагами з системою зчитування номерів, відео наглядом, цілодобовою охороною. На території терміналу двом складським об'єктам надано статус «митного складу» відкритого типу, а прилеглій території одного із складів - статус місця доставки товарів автомобільним транспортом. Під'їзні колії, розміщені поблизу до території терміналу придатні для визначення їх місцем доставки для залізничного транспорту.

Термінал має належну інфраструктуру й здійснює накопичення, приймання, відправлення контейнерів, розвиває консолідацію вантажів у контейнерах, які доставляються у інші регіони України (послуги «першої» та «останньої» милі) та є базовим контейнерним терміналом для учасників зовнішньоекономічної діяльності з багатьох регіонів нашої країни. Окрім того, цей термінал забезпечує регулярний рух контейнерних потягів, що дозволяє здійснювати міжнародні вантажні перевезення з щомісячним обсягом до 1600 TEU.

З метою забезпечення здійснення митних процедур на території «сухого порту», Рівненською митницею створено відповідний відділ митного оформлення з його розміщенням на території терміналу. Що стосується

особливостей здійснення митних процедур в «сухому порту», то слід зазначити, що при митному оформленні імпортних товарів перевантаження зі зміною виду транспорту проводиться з розміщенням товарів в митний режим «митного складу» з наступним оформленням нової митної декларації із урахуванням змін щодо транспортного засобу, товаросупровідних документів, перевізника та особи, що приймає товари для перевезення. Експортні вантажі в контейнерах доставляються автомобільним транспортом на відповідну залізничну станцію, після чого заявляються до митного оформлення для перевезення контейнерів залізничним транспортом. Так, за період від початку року через термінал оформлено: в напрямі експорту 551 декларацію із загальним обсягом товарів 2195 тис. т., в напрямі імпорту – 320 митних декларацій з товарами загальною вагою 345 тис. т. При цьому, розміщено на митний склад 180 митних декларацій з товарами вагою 5,8 тис. т. й випущено зі складу за митними деклараціями типу ТР81АА для митного оформлення в інших митницях 177 митних декларацій з товарами, загальною вагою 7,6 тис. т.

Ще одним прикладом «сухого порту», створеного в умовах війни на території України є ТОВ «Західний контейнерний термінал», що є сучасним логістичним комплексом, розташованим у Тернопільській області, який безпосередньо пов’язаний залізничним сполученням та договірними відносинами з морськими портами на території України, Румунії, Польщі та Німеччини, що дозволяє здійснювати ефективні контейнерні перевезення. За аналогією з попереднім терміналом, на території логістичного об’єкта розташовано підрозділ митного оформлення. Термінал забезпечено навантажувально-розвантажувальною технікою, допоміжним персоналом, обладнано крите місце для проведення огляду вантажів за складних погодних умов. На території «сухого порту» функціонують: митний склад відкритого типу, місце доставки товарів для автомобільного транспорту, місце доставки для залізничного транспорту. За рішенням Тернопільської митниці в місцях товарів створено зони митного контролю. Окрім того, прийнято рішення про додаткове облаштування та збільшення території місця доставки товарів автомобільним транспортом, що дасть змогу одночасно приймати до 35 вантажних та 35 легкових транспортних засобів, що безперечно сприятиме збільшенню пропускної спроможності місця доставки.

За період від початку року посадовими особами здійснено митне оформлення контейнерів з товарами, в тому числі за процедурою Т1, які надходили в місце доставки товарів для залізничного транспорту: в митному

режимі експорт загальною вагою нетто – 280610,87 тис. т., контейнерів – 10256 од., в тому числі за процедурою Т1 оформлено та доставлено 1100 контейнерів, у митному режимі імпорт загальною вагою нетто – 63005,63 тис. т., контейнерів – 3444 од., в тому числі за процедурою Т1 оформлено та доставлено 1201 контейнер, у митному режимі транзит – загальною вагою нетто – 1862,31 тис. т, контейнерів – 90 од., в тому числі за процедурою Т1 оформлено та доставлено 53 контейнери.

Таким чином, враховуючи наведену аналітику, можна зробити висновки про те, що створення та ефективне функціонування «сухих портів» в надскладних умовах, що супроводжуються обмеженістю доступу до морських шляхів, дозволяє певною мірою забезпечити відновлення логістики товарів у морських контейнерах.

УДК 339.5

Сагайдак Ірина,
канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри митної справи;
Чорна Тетяна,
канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри митної справи,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЕНЕРГЕТИЧНА МИТНИЦЯ: БОРОТЬБА З ІМПОРТОМ ТОВАРІВ«НЕБАЖАНОГО ПОХОДЖЕННЯ» В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: *Енергетична митниця, імпорт товарів, нафта, митний контроль.*

Sahaidak Iryna,
PhD in Technical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
Customs and Commodity Science;
Chorna Tetiana,
PhD in Technical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
Customs and Commodity Science,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ENERGY CUSTOMS: COMBATING THE IMPORT OF GOODS OF «UNDESIRABLE ORIGIN» IN TIMES OF WAR

Keywords: *Energy customs, import of goods, oil, customs control.*

Енергетична митниця Держмитслужби реалізує державну митну політику та державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил; здійснює в межах повноважень контроль за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів за результатами митного контролю та митного оформлення.

Серед товарів, які підлягають митному оформленню Енергетичною митницею: нафтопродукти, скраплений газ, моторне паливо і паливні компоненти (переміщення будь-яким видом транспорту, крім авіаційного), природний газ, сира нафта, безводний аміак (трубопровідний транспорт), електроенергія (лінії електропередач) [1].

Після початку війни Україною та міжнародними партнерами було запроваджено ряд обмежувальних заходів з метою припинення доступу російських товарів на український та міжнародні ринки. Серед іншого, це стосувалось і торгівлі нафтою та нафтопродуктами. Але незважаючи на вказані заходи, контрагенти країни-агресора постійно шукають шляхи та можливості обійти встановлені обмеження: налагоджується постачання товарів через треті країни зі зміною власників, виробників, постачальників товарів та підміною документів про їх фактичне походження.

Не зважаючи на об’єктивні складнощі під час здійснення митного контролю та митного оформлення, в частині фізичної ідентифікації нафтопродуктів, Енергетичною митницею задіюються системні заходи з метою недопущення таких товарів на ринок України, в тому числі, шляхом витребування додаткових документів, які підтверджують країну походження, шляхи постачання, інформацію від третіх осіб, у разі наявності «непрямих» контрактів з виробниками, направлення запитів до контролюючих органів держав-партнерів та спеціалізованої митної лабораторії Держмитслужби.

Так, протягом 2023 року митницею направлено 16 запитів до компетентних органів іноземних держав (Болгарія, Литва, Латвія, Румунія) щодо перевірки автентичності документів 93 імпортерів, з метою підтвердження, в тому числі, країни походження товарів та 35 запитів до експедиторів та перевізників стосовно підтвердження достовірності маршрутів транспортування, місць завантаження та вартості перевезення [2].

Також Енергетичною митницею виявлено непоодинокі випадки можливого використання недостовірних документів, що підтверджують фізико-хімічні показники нафтопродуктів (сертифікати, паспорти якості), оформлених

на бланках одного з найбільших Європейських нафтопереробних заводів. У рамках взаємодії з представництвом зазначеної компанії з метою встановлення можливих випадків порушень митного законодавства в частині декларування країни походження, опрацьовано майже 6 тис. операцій з імпорту палива виробництва цієї компанії. За результатами інформацію щодо близько тисячі паспортів якості направлено на перевірку автентичності до Представництва компанії в Україні [2].

Енергетична митниця здійснює постійний моніторинг вітчизняних ЗМІ, інтернет ресурсів, використовує інформацію від учасників ринку пального України, сервіс відстеження суден Marine Traffic тощо з метою виявлення можливих каналів постачання нафтопродуктів з росії під виглядом товарів походженням з третіх країн, вибудовуючи свою власну систему боротьби з імпортом товарів «небажаного походження», оскільки загальноприйнята практика міжнародної торгівля в наших реаліях не працює.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енергетична митниця України / Енергетичний фронт : вебсайт. URL : https://efront.in.ua/energetychna-mytnyczya-ukrayiny/

2. Щодо протидії ввезенню нафтопродуктів з російської федерації / Державна митна служба України : вебсайт. URL : http://surl.li/nteil

УДК 339.543

Сватова Світлана,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Онишко Світлана,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків і технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНИХ ОРГАНІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Ключові слова: *адміністративно-правове регулювання, митний контроль, контроль, митна діяльність, європейська інтеграція.*

Svatova Svitlana,
first (bachelor) level higher education student
Supervisor:
Svitlana Onyshko,
Doctor of Economic sciences, Professor,
Professor of the Department of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE ORGANIZATION OF CUSTOMS AUTHORITIES IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EU INTEGRATION CHOICE

Keywords: *administrative and legal regulation, customs control, control, customs activity, European integration.*

Актуальність адміністративно-правового регулювання організації митних органів залишається високою, особливо в контексті євроінтеграційного вибору країни. Україна продовжує свій шлях до європейської інтеграції, і це передбачає вирішення численних завдань, пов'язаних із забезпеченням відповідності європейським стандартам та вимогам, зокрема в сфері митної діяльності.

В контексті євроінтеграційного вибору України, адміністративно-правове регулювання організації митних органів має важливе значення для вирішення ряду завдань, пов'язаних із забезпеченням ефективного функціонування митної служби та відповідності її стандартам та вимогам Європейського Союзу. Євроінтеграція передбачає глибокі зміни в системі митного контролю та адміністрування для вирішення таких питань, як спрощення та узгодження митних процедур, забезпечення високого рівня захисту інтелектуальної власності, боротьба з контрабандою, транспарентність та відкритість митної діяльності.

Гармонізація законодавства України для того щоб привести своє законодавство у відповідність із законами та стандартами Європейського Союзу. Це може включати в себе внесення змін до митного законодавства для вирішення питань, які стосуються торгівлі та митної діяльності, щоб стати сумісним з європейськими стандартами та процедурами.

Створення ефективних митних процедур є важливим аспектом у спрощенні та узгодження митних процедур для полегшення обігу товарів та послуг. Це може включати в себе впровадження електронних митних декларацій, автоматизацію процесів та зменшення бюрократії. З вступом України до зони вільної торгівлі з ЄС та іншими країнами, митні органи відіграють ключову роль у забезпеченні відповідності товарів стандартам та правилам, що регулюють торгівлю.

Підвищення рівня контролю та безпеки з урахуванням стандартів ЄС, митні органи повинні забезпечити високий рівень контролю за переміщенням товарів через кордон, в тому числі боротьба з контрабандою та незаконним обігом товарів. Ефективне адміністративно-правове регулювання сприяє зменшенню корупції в митних органах, що є важливим фактором для побудови довіри та створення справедливого та прозорого середовища.

Розвиток міжнародного співробітництва в контексті євроінтеграції важливо розвивати міжнародне співробітництво з іншими країнами, зокрема членами ЄС, для спільного вирішення питань, пов'язаних з митною діяльністю.

Незалежність та професіоналізм митних органів: Забезпечення незалежності та високого професіоналізму митних служб є ключовим для ефективності митного контролю та відповідності міжнародним стандартам. Вдосконалення адміністративно-правового регулювання дозволяє покращити ефективність роботи митних органів, зменшити адміністративні бар'єри для бізнесу та підтримує загальну конкурентоспроможність країни.

Висновок. Отже, адміністративно-правове регулювання митних органів залишається актуальним і важливим елементом для реалізації стратегічних завдань України в контексті її євроінтеграції. Впровадження та здійснення заходів адміністративно-правового регулювання допоможе Україні покращити свої митні практики та забезпечити відповідність європейським стандартам, що є важливим етапом у процесі євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорофеєва Л. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності митних органів в сучасних умовах. *Концептуальні засади реформування адміністративного права та фінансового права України в сучасних умовах* : матеріали Всеукр. круглого столу, м. Київ, 2 лист. 2018 р. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. С. 82–86.

2. Параниця С. П., Ветрова С. М. Адміністративно-правове регулювання здійснення митного контролю в Україні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика).* 2018. Вип. 1–2 (10–11).

УДК 339.565

Слободян Вікторія,
науковий співробітник відділу розвитку митної справи НДІФП, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ «СУХИХ ПОРТІВ» В УКРАЇНІ

Ключові слова: *економічний розвиток, транспортний сектор, морський порт, «сухий порт».*

Slobodian Viktoria,
research fellow at the department of development of customs affairs, Research Institute of Financial Policy, State Tax University, Irpin, Ukraine

OPERATION OF «DRY PORTS» IN UKRAINE

Key words: *economic development, transport sector, sea port, «dry port».*

Стабільне функціонування транспортного сектору відіграє ключову роль для збалансованого економічного розвитку будь-якої країни. Однак, в складних умовах сьогодення, в Україні транспортний сектор функціонує з певними проблемами, що призводить до несвоєчасного виконання поставлених міжнародних зобов'язань щодо постачання зернових вантажів на міжнародний ринок. Все це дало поштовх до перебудови всієї системи логістичних поставок. Для зменшення завантаження ще діючих морських портів та значного підвищення інтенсивності використання річкових портів вітчизняні логістичні компанії почали використовувати так звані «сухі порти».

«Сухий порт» - це мультимодальний логістичний центр із розвиненою інфраструктурою, яка дозволяє власнику вантажу користуватися всіма перевагами морського порту, однак на суші [1; 3]. Такі логістичні центри дають можливість вантажовласнику отримати цілий комплекс послуг з обробки вантажу, а саме:

– обробку та зберігання вантажів;

– обробку та зберігання навалювальних вантажів;
– митне оформлення, огляд, упакування, маркування;
– ремонт контейнерного обладнання та транспорту;
– транспортно-експедиційні послуги;
– банківські / страхові / фінансові послуги;
– бронювання транспорту / брокерські послуги;
– перевантаження вантажу на інші види транспорту та навіть доставку вантажу до кінцевого пункту призначення [5].

Все вище перераховане сприяє підвищенню ефективності та рентабельності перевезень, дає можливість об'єднати доступ до автомагістралей і залізниць та отримати послуги із митної обробки, складування та розподілу вантажів. Таким чином, «сухі порти» стають все більш популярними та затребуваними в сьогоднішніх умовах.

В Україні функціонування «сухих портів» перебуває на етапі реалізації та законодавчого врегулювання. На даний момент проект щодо «сухих портів» реалізовано в Одесі. Інвестором проекту виступило Товариство з обмеженою відповідальністю «Євротерминал» (ТОВ «Євротерминал»), яке на договірних засадах з Державним Підприємством «Одеський морський торговельний порт» здійснює співробітництво щодо обробки транспортних засобів, що прямують для розвантаження та/або навантаження на територію порту, а також контейнерного вантажопотоку, що проходить через порт [2].

Відповідно до Реєстру морських портів України ТОВ «Євротерминал» включено в перелік «портових операторів, операторів терміналу» Одеського морського порту [2; 4]. «Сухий порт» ТОВ «Євротерминал» знаходиться в безпосередній близькості від Одеського порту та з'єднується з ним магістральним шляхопроводом (естакадою). Відстань до найдальшого причалу порту по естакаді становить 6 км. На території «сухого порту» функціонують накопичувальний транзитний майданчик, вантажний митний комплекс (частина пункту пропуску Одеського морського торговельного порту), вільна митна зона і спеціальний проект «Автохаб». На території «сухого порту» ТОВ «Євротерминал» надаються окремі види портових послуг. Головне завдання накопичувального транзитного майданчика – це акумуляція і диспетчеризація руху автотранспорту, що прямує з порту/в порт. На території накопичувального транзитного майданчика здійснюється регулювання руху великовантажного транспорту, оформлення усіх видів вантажної документації, автоматична реєстрація транспорту у відпо-

відних електронних базах порту і стивідорних компаній, Також там передбачено безпечну автостоянку для вантажних автомобілів, які прямують в Одеський порт та сервіс для водіїв. На території накопичувального транзитного майданчика функціонує термінал з обробки контейнерів. Вантажний митний комплекс представлений як портовий оператор, на території якого надаються усі види послуг, що пов'язані із митним оформленням вантажів та автотранспорту (огляд, зважування, сканування). «Автохаб» надає повний спектр послуг від ввезення транспортного засобу на митну територію України до його постановки на облік [2; 4].

Однак, через блокування морських портів, часті обстріли найбільшого Одеського морського порту, велику завантаженість дунайських портів (Рені, Ізмаїл, Кілія), виникла необхідність побудови «сухих портів» ближче до кордонів з Польщею, Румунією, Словаччиною та Угорщиною, щоб забезпечити ефективний потік вантажних перевезень. Тому, на Волині передбачено розбудову інфраструктури під два «сухих порти», котрі слугуватимуть для вивезення сільськогосподарських культур українських аграріїв за кордон. Ще один «сухий порт» має розпочати свою роботу в Рівненській області – це пункт залізничних перевезень, які курсуватимуть всією країною та Європою [2].

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що реалізація проєкту «сухий порт» в Україні дасть змогу налагодити ефективні логістичні зв'язки між морським портом та певною територією в середині країни, та сприятиме оптимізації завантаженості автомобільних доріг великовантажними автомобілями, що прямують до морського порту або з нього. Крім того, створення «сухих портів» дає можливість збільшити пропускну спроможність та створити перспективи розвитку сухопутних і річкових шляхів для експорту агропродукції, що є дуже актуальним та першочерговим в умовах сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аягут Н. Г. «СУХИЙ ПОРТ»: ОКРЕМИЙ ВИД МОРСЬКОГО ПОРТУ? «DRY PORT»: SEPARATE KIND OF A SEAPORT? Науковий вісник *Ужгородського національного університету.* Ужгород, 2020. С. 93–96.

2. Тодуров О. Сухий порт: як забезпечити оперативну логістику в умовах війни. 2022. URL : https://mind.ua/openmind/20238657-suhij-port-yak-zabezpechiti-operativnu-logistiku-v-umovah-vijni

3. Петренко О. І., Пашкович А. М. Особливості функціонування сухих портів в Україні. Зб. наук. пр. НУК. Миколаїв : НУК, 2021. № 3 (486). С. 58–64.

4. Горачек О., Горова К. «Сухий порт». Особливості та організація роботи / АПК-інформ. 2021. URL : https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/topic/1521245

5. Зростання контейнеропотоку призведе до появи проєктів «сухих портів» / Асоціація міжнародних експедиторів України. 2020. URL : https://ameu.org.ua/news/4818-zrostannya-kontejneropotoka-prizvede-dopoyavi-proektiv-sukhikh-portiv

УДК 339.543

Фрадинський Олександр,
канд. екон. наук, доцент, с.н.с.,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи, страхування та
фондового ринку,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна;
Туржанський Віталій,
канд. екон. наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу митної та економічної безпеки,
НДІ фінансової політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ У ДЕРЖАВНІЙ МИТНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Ключові слова: *ризик, управління, законодавство, митна служба.*

Oleksandr Fradynskyi,
Ph.D in Economics, Associate Professor,
Senior Research Officer
Associate Professor at the Department
of finance, banking, insurance and
stock market,
Khmelnytskyi National University,
Khmelnytskyi, Ukraine;
Vitalii Turzhanskyi,
Ph.D in Economics, Associate Professor,
Leading Researcher at the Department of
customs and economic security,
Research Institute of Financial Policy,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ON THE ISSUE OF THE DEVELOPMENT OF THE RISK MANAGEMENT SYSTEM IN THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE

Key words: *risk, management, legislation, customs service.*

У фаховій науковій літературі, присвяченій питанню застосування ризик-менеджменту в Державній митній службі України часто можна знайти згадку про те, що система управління митним ризиком використовується в Україні із 2005 року. При цьому, як правило, дослідники не вдаються у подальшу деталізацією цієї, без перебільшення, революційної події у житті вітчизняних митників.

Вдосконалення митного контролю на основі системи аналізу та керування ризиками було закладено наказом Державної митної служби України від 27 травня 2005 року [1]. Автори Концепції створення, упровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками (далі – Концепція) визначили, що основною передумовами її розробки та затвердження стали:

– курс України на стратегічну інтеграцію з Європейським Союзом;

– удосконалення співробітництва нашої держави з країнами Європейського Співтовариства;

– забезпечення доступу вітчизняних товарів на зовнішні ринки збуту;

– залучення інвестицій та запровадження режиму найбільшого сприяння у сфері зовнішньої торгівлі з країнами-членами Світової організації торгівлі (далі – СОТ).

Митний контроль повинен був здійснюватися на принципі вибірковості та обмежуватися тими своїми формами, які були б достатні для дотримання митного законодавства України, а при визначенні зазначених форм повинна була використовуватись система аналізу та керування ризиками (далі – САКР), використання якої підтверджувалося позитивним досвідом митних адміністрацій інших країн, що її активно використовували у своїй практичній діяльності.

Застосування основних положень Концепції у діяльності митних органів України переслідувало мету підвищення ефективності їх діяльності завдяки формуванню передумов для цілеспрямованого контролю за операціями переміщення через митний кордон товарів, транспортних засобів із високим рівнем ризику на основі оптимального розподілу наявних матеріальних та людських ресурсів.

Зважаючи на світові тенденції розвитку митної справи, розробники Концепції сподівалися, і як показала практика – не помилилися у своїх надіях, що САКР повинна була стати однією з основних складових роботи з приведення митних процедур в Україні у відповідність до критеріїв якості митного контролю та митного оформлення, передбачених стандартами СОТ, які на той час полягали у:

– скороченні часу митного оформлення;

– прозорості та передбачуваності роботи митних органів для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (далі – суб'єкти ЗЕД);

– партнерстві у відносинах митних органів із суб'єктами ЗЕД.

Концепцією було дано визначення таких базових понять у ризик-менеджменті, як «ризик», «аналіз ризику», «об'єкти аналізу», «товари групи «ризику»», товари групи «прикриття»», «індикатори ризику», «сфери ризику», «оцінка ризику», «профіль ризику», «керування ризиком».

Впровадження САКР мало дозволити запобігти порушенням законодавства України з питань митної справи які: мають стійкий характер; пов'язані з несплатою податків та зборів; підривають конкурентоспроможність вітчизняних виробників; зачіпають державні інтереси, забезпечення додержання яких покладено на митні органи. В основу використання САКР було покладено базові принципи – цільової спрямованості, цілісності, інформаційної єдності, законності, незалежності від недержавних систем, єдності керування ризиками.

САКР складалася із 2 основних елементів:

1. Збирання та оброблення інформації про: осіб, товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України: статистичної інформації, а також результати порівняння внутрішньодержавної статистики зі статистичними даними країн-контрагентів; виробничо-економічний потенціал країн-контрагентів; результати діяльності митних органів, а також спеціальної статистики про порушення митних правил; правопорушення і злочини у сфері митної справи; діяльність митних брокерів (посередників), власників митних ліцензійних складів, а також перевізників; розрахунки за здійсненими зовнішньоекономічними угодами; про транспортні логістичні схеми. А також інформації, що надходить від інших правоохоронних і контрольних органів України, а також митних органів та правоохоронних органів іноземних держав і яка заявляється при здійсненні декларування товарів і транспортних засобів.

2. Виявлення й аналіз ризиків, які полягали у визначенні: сукупності умов і факторів, що впливають на ризики; митних процедур, при здійсненні яких існує ймовірність здійснення митного правопорушення; об'єктів аналізу; критеріїв і параметрів, що характеризують ризики; індикаторів ризику; можливої шкоди у разі виникнення ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками та Положення про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю : наказ Державної митної служби України від 27.05.2005 р. № 435. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0435342-05#Text (дата звернення: 21.09.2023).

УДК 339.543.2:342.95

Хоменко Валерія,
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник:
Козій Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНИ

Ключові слова: *митні процедури, митні органи, європейські стандарти, євроінтеграція, митна інфраструктура.*

Khomenko Valeriia,
obtaining higher education
Supervisor:
Kozii Nataliya,
Candidate of Economic Sciences,
associate professor,
Associate Professor of the Department
of Financial Markets and Technologies,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE INFLUENCE OF EUROPEAN INTEGRATION ON THE REGULATION OF THE ORGANIZATION OF CUSTOMS AUTHORITIES IN UKRAINE

Keywords: *customsprocedures, customsauthorities, Europeanstandards, Europeanintegration, customsinfrastructure.*

Актуальність впливу євроінтеграції на регулювання митних органів в Україні залишається високою, оскільки цей процес впливає на різні сфери економіки та державного управління.

Євроінтеграція включає глибоку економічну інтеграцію України з ЄС. Це означає відкриття нових ринків для українських товарів та послуг, а також вступ до європейської митної території. Це ставить перед митними органами завдання забезпечити відповідність європейським стандартам та правилам. Для наближення до стандартів Європейського Союзу (ЄС), Україна зобов'язана адаптувати своє законодавство, включаючи те, яке стосується митної справи. Це може включати в себе зміни у правилах ввезення та вивезення товарів, митних процедурах та взаємодії з іншими країнами [2].

Україна прагне модернізувати свою митну інфраструктуру, щоб відповідати європейським стандартам ефективності та безпеки. Це включає в себе впровадження сучасних технологій, а також вдосконалення процедур контролю та обміну інформацією.

Євроінтеграція передбачає впровадження прозорих та ефективних митних процедур. Це може допомогти зменшити ризик корупції в митних органах та забезпечити більш високий рівень довіри з боку бізнес-спільноти та іноземних партнерів. З погляду безпеки й контролю, Україна стикається з викликами на кордонах та у митних пунктах. Євроінтеграція вимагає забезпечення високого рівня контролю над пересуванням товарів, а це ставить певний тиск на митні органи [1].

У процесі поглиблення інтеграції з ЄС може відбуватися гармонізація систем оподаткування та митних ставок, що впливає на роботу митних органів. Це може включати зниження або зміну митних обов'язків, а також впливати на митні процедури. З погляду безпеки й контролю, Україна стикається з викликами на кордонах та у митних пунктах. Євроінтеграція вимагає забезпечення високого рівня контролю над пересуванням товарів, а це ставить певний тиск на митні органи.

Інтеграція в ЄС розширює межі міжнародної торгівлі, що може вимагати посилення співпраці між митними органами різних країн. Україна може стикатися з новими вимогами та стандартами, які вимагають ефективної комунікації та обміну інформацією з іншими митними службами. Входження в європейський економічний простір передбачає використання європейських правил і стандартів у багатьох сферах, включаючи митний контроль. Митні органи України повинні відповідати цим стандартам та забезпечувати відповідність внутрішніх та міжнародних норм [3].

Вплив цих процесів може бути складним і залежить від конкретних рішень, які Україна приймає на шляху до євроінтеграції, а також від реалізації цих рішень в практиці.

Загальний напрямок регулювання митних органів в Україні під впливом євроінтеграції спрямований на створення сприятливого та прозорого середовища для здійснення зовнішньоекономічної діяльності, сприяння розвитку бізнесу та виконання міжнародних зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будз О. О. Чинники впливу на митне обслуговування підприємств в умовах європейської інтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/16_1_2017ua/9.pdf
2. Кадала В. В., Гузенко О. П. Оцінка впливу євроінтеграційних процесів на осучаснення правових положень функціонування регіональних митниць в Україні. *Проблеми цивільного та господарського права.* 2022. № 4, ч. 1. URL : http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/21.pdf
3. Щурін В. В. Співробітництво з митним союзом та його вплив на внутрішнє управління України у контексті дотримання вимог європейського союзу. *Право та державне управління.* URL : http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/21.pdf

УДК 339.543:364]:355.48(477+(470+571))

Цимбалюк Світлана,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри митної справи та товарознавства;
Руденко Тетяна,
студентка групи МММ-22-1,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Ключові слова: *гуманітарна допомога, митне законодавство, митний кордон, митний контроль, переміщення гуманітарної допомоги.*

Tsymbaliuk Svetlana,
PhD in Ekonomics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of customs affair and commodity science;
Rudenko Tatiana,
student of MMM-22-1 group,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

POSSIBILITIES OF MOVEMENT THROUGH THE CUSTOMS BORDER OF HUMANITARIAN AID UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Key words: *humanitarian aid, customs legislation, customs border, customs control, movement of humanitarian aid.*

Переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах військового стану відбувається у контексті складної політичної та безпекової ситуації. Під час воєнного стану який запроваджено в Україні з 24 лютого 2022 року в зв’язку із повномасштабним вторгненням російської

федерації змінились і вектори переміщення товарів через митний кордон України. Митний контроль та обмеження на перетин кордону посилюються через підвищений рівень безпеки й нестабільність у державі. Умови військового стану суттєво впливають на логістику та безпеку маршрутів доставки, оскільки безпека персоналу та матеріальних цінностей стає пріоритетом. Крім того, військові дії впливають на співпрацю та координацію між різними органами та міжнародними організаціями, що ускладнює процес оформлення та перевезення гуманітарних вантажів через кордон.

У митному законодавстві дотепер не визначено єдиного підходу розуміння категорії «переміщення товарів через митний кордон», невстановленою залишається юридична конструкція «переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України». Незважаючи на це станом на 24.02.2022 правова модель забезпечення гуманітарною допомогою регулювалась Законом України «Про гуманітарну допомогу» [1], Порядком взаємодії органів центральної та місцевої виконавчої влади та Національного Банку України стосовно реалізації Закону України «Про гуманітарну допомогу», затвердженим постановою Кабміну України від 25.03.2013 № 241 (далі – Порядок № 241), постановою Кабміну України від 09.10.2020 № 927 «Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги» [2].

В умовах воєнного стану перевезення гуманітарних вантажів зазнавало поетапного спрощення на законодавчому рівні. Вводиться новий Порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану [3], який набирає чинності з 01 грудня 2023 року. Щоб запобігти зловживанням, ввезення гуманітарної допомоги за новими правилами, Порядок передбачатиме повну цифровізацію пов’язаних з цим процесів: реєстрації на електронній платформі отримувача гуманітарної допомоги, який планує завозити вантаж; формування декларації з унікальним номером, що містить інформацію про товар, його кількість тощо; подання звіту про розповсюдження гуманітарної допомоги організаціями, які її завезли.

Ввезення гуманітарної допомоги на територію України за декларацією дозволяється протягом 30 календарних днів з дати її створення. За якість та безпеку гуманітарної допомоги відповідає отримувач. Внесення змін до декларації можливе лише до подання її митному органу в пункті пропуску. Крім того, постанова передбачає порядок звітування отримувачів гуманітарної допомоги до повного її розподілу. Там також прописані випадки, у яких необхідно подавати інвентаризаційний опис отриманої гуманітарної

допомоги. Задекларована гуманітарна допомога, щодо якої не поданий звіт протягом 90 календарних днів з дати внесення інформації про митне оформлення допомоги, буде вважатися такою, що використана не за цільовим призначенням. При цьому отримувачі, крім тих, що утримуються за кошти держбюджету та бюджетів місцевих органів влади, втрачають статус отримувача гуманітарної допомоги без можливості повторної реєстрації протягом наступних пів року. Контролюють цільове використання Нацсоцслужба, податкові та правоохоронні органи. Моніторинг даних щодо гуманітарної допомоги здійснює Нацсоцслужба.

Нині зареєстрованими отримувачами гуманітарної допомоги є 1622 суб'єкти [4]. Розподіл наданої міжнародної гуманітарної допомоги (табл. 1).

Таблиця 1 – Розподіл наданої міжнародної гуманітарної допомоги в Україні серед задекларованих одержувачів у 2022 році

Отримувач	За кількістю	За тоннажем	Отримувач	За кількістю	За тоннажем
Благодійні організації	21,1	15,7	ОВА / МВА	4,3	10,3
Волонтери	0,4	0,1	Органи місцевого самоврядування	11,5	4,9
Військові частини	18,7	9,0	Не вказано	1,8	8,0
Громадські організації	13,7	7,0	Приватні підприємства	2,5	10,7
Дипломатичні установи	0,4	1,3	РВА	1,1	0,5
Дитячі будинки	0,2	0,03	Релігійні організації	10,4	5,6
ДСНС	0,7	1,0	Склади волонтерів	0,4	0,5
Заклади медицини	2,7	1,2	Склади ОВА	0,2	0,2
Заклади освіти	1,0	0,3	Фізичні особи	0,2	0,2
Міжнародні організації	7,4	18,2	ЦОВВ	1,4	5,4

Джерело: складено автором на основі [5].

Протягом 2022 року задекларовані одержувачі в Україні одержали майже 150 тис. вантажів міжнародної гуманітарки (це понад 898 тис. т). Доставку левової частки вантажів (99 %) забезпечує автомобільний транспорт (обсяг тоннажу – майже 77 %). На залізничний припадає менше 1 % (обсяг тоннажу – 23 %), на морський – тільки 0,02 % та 0,7 % відповідно.

Введення нового порядку має значний вплив на організацію та контроль за розподілом і використанням гуманітарної допомоги в умовах військового стану. Перспективами подальших досліджень є дослідження інтеграції цифрових інструментів у процеси митного оформлення, що сприятиме підвищенню ефективності та прозорості у розподілі та використанні гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV : станом на 31.03.2023. URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/T991192?an=56284 (дата звернення: 25.11.2023).
2. Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 927 : станом на 22.11.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 25.11.2023).
3. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 № 953 : станом на 22.11.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text (дата звернення: 25.11.2023).
4. Єдиний реєстр отримувачів гуманітарної допомоги. 29 серпня 2023 р. : офіц. дані / Міністерства соціальної політики України. URL : https://www.msp.gov.ua/documents/6239.html (дата звернення: 25.11.2023).
5. Портал гуманітарної допомоги : вебсайт. URL : https://help.gov.ua/ (дата звернення: 25.11.2023).

УДК 342.95

Шевченко Андрій,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
Ковальова Марина,
канд. юрид.наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права, процесу та митної безпеки,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ NCTS У ПРИЗМІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВІДНОСИН

Ключові слова: *технологія NCTS, євроінтеграція, митна система, спільний транзит.*

Shevchenko Andrii,
applicant for higher education of the second (master's) level;
Kovalyova Maryna,
Candidate of legal sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department Administrative Law,
Process and Customs Security,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PRACTICAL ASPECTS OF IMPLEMENTING THE NCTS TECHNOLOGY IN THE PRISM OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN-EUROPEAN RELATIONSHIP

Key words: *NCTS technology, European integration, customs system, joint transit, computerized system.*

Інтеграційні прагнення української держави до європейського простору передбачає безперервний процес поступового проведення істотних змін національного законодавства, спрямованих на адаптацію до широкого кола загальноприйнятих у міжнародній та європейській практиці норм і стандартів. Завдяки підписанню та ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС активізувались процеси перебудови практично усіх державних органів. Надзвичайно важливим сьогодні є формування сучасних підходів і механізмів до здійснення митної справи та вдосконалення організаційної структури вітчизняних митних органів у відповідності до міжнародних стандартів. Таким чином, в призмі розвитку українсько-європейських відносин в процесі приєднання до Конвенції про спільний транзит, стало запровадження технології NCTS як обов'язкового компоненту здійснення державної митної справи у розрізі митного контролю та оформлення [1].

Процеси трансформації та переходу на європейські стандарти національної митної системи як і будь-якої з інших систем державного управління, здійснюється поступово, що є характерним для адаптації новітніх ІТ-компонентів в процеси здійснення митної справи. Разом з тим, позитивні показники діяльності технології NCTS на даному етапі його запровадження, зумовили до переходу на нову "Фазу 5" як позитивного поштовху до повної готовності української держави щодо отримання статусу європейської країни.

Зазначимо, що технологія NCTS "Фаза 5" здебільшого включає в себе зміну практичних аспектів заповнення транзитних декларацій "Т1", в призмі деталізації інформаційних даних необхідних для митного оформлення [2]. Таким чином, національний бізнес отримає змогу декларувати товари не лише в розрізі окремого товару, але й деталізувати опис товарної одиниці на рівні домашніх відправлень «House Consignment». Застосування даного підходу є доволі доречним, оскільки більшість вантажів, що переміщуються під процедурою спільного транзиту, є практично консолідованими та потребують більшої уваги в процесі митного оформлення. Водночас, в процесі трансформації національної митної системи в аспекті запровадження технології NCTS, основні правила, принципи митного оформлення, спрощення отримані вітчизняним бізнесом залишаються незмінними.

Доцільно наголосити, що якість та швидкість митного оформлення переважно залежить не лише від працівників митних органів, але й від відповідного рівня виконання митних формальностей декларантом. З метою спрощення обміну інформаційними даними між митницею та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, технологія NCTS "Фаза 5" включає в себе

розгортання нового програмного забезпечення та розпочато його тестування згідно вимог Оціночної місії Генерального директорату з питань оподаткування та Митного союзу Європейської комісії DG TAXUD. Таким чином, єдине програмне забезпечення дозволить отримати пришвидшений, якісний та комплексний обмін інформацією з метою спрощення ведення зовнішньоекономічної діяльності та митного оформлення.

Результати спільного транзиту протягом 2023 року, за даними офіційного порталу Державної митної служби, підтверджують успішне застосування технології NCTS як елементу спільної транзитної системи [3]. Це свідчіть про те, що українська держава цілком готова до отримання статусу повноцінної країни ЄС. Загалом, під процедурою спільного транзиту оформлено 23 тисячі 835 транзитних декларацій, з яких 19 тисяч 538 як митниця відправлення та 4 тисячі 297 як митниця призначення. Разом з тим, зареєстровано 31 загальну гарантію як вид фінансового забезпечення та 1 тисячу 733 індивідуальних фінансових гарантій. Також, Службою підтримки з питань спільного транзиту Держмитслужби опрацьовано понад 2 тисячі 500 запитів. Зокрема, отримано від інших країн та ініційовано більше 300 запитів щодо питань спільного транзиту (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники застосування технології NCTS за період 2023 року*

Вид показнику	Цифровий показник
Загальна кількість декларацій	23,835
Зареєстровано як митниця відправлення	19,538
Зареєстровано як митниця призначення	4,297
Зареєстровано загальних гарантій	31
Зареєстровано індивідуальних гарантій	1,733
Опрацьовано запитів	2,500>

**Складено на основі даних офіційного порталу Держмитслужби України.*

Отже, поступова адаптація національної митної системи відповідно до європейських норм та стандартів наразі займає одне з першочергових місць в процесах державного управління. Кожен етап наближення до європейського рівня характеризується певними особливостями, що мають технічні, організаційні та інформаційні напрямки. Поступовість імплементації національної митної системи до європейського рівня, як наслідок, забезпечить довіру європейських колег, надасть змогу сформувати єдиний механізм обміну інформаційними даними необхідними для митного оформлення, підвищить прозорість

діяльності працівників митних органів в контексті зменшення штучних перепон в митному оформленні, покращить ведення зовнішньоекономічної діяльності та сприятиме підвищенню надходжень до державного бюджету з митного оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про процедуру спільного транзиту : Закон України від 01.10.2022 № 2555-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text (дата звернення: 27.11.2023).

2. NCTS Фаза 5 / Офіційний портал Державної митної служби. URL : https://customs.gov.ua/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts (дата звернення: 27.11.2023).

3. Результати року «митного безвізу»: майже 24 тис. оформлених транзитних декларацій та 85 авторизацій на застосування транзитних спрощень / Офіційний портал Державної митної служби. URL : http://surl.li/nqbii (дата звернення: 27.11.2023).

ПАНЕЛЬ 6
СОЦІОГУМАНІТАРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СУЧАСНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УДК 331.546:159.9

Берташ Марія,
викладач кафедри психології, педагогіки та соціології,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВІДБОРІ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Ключові слова: *моніторинг, ринок праці, професійна придатність, психологічний відбір.*

Bertash Mariia,
Lecturer at the Department Psychology, Pedagogy and Sociology,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL AND PSYCHOLOGICAL SELECTION OF EMPLOYEES OF THE STATE CUSTOMS SERVICE UKRAINE

Keywords: *monitoring, labor market, professional suitability, psychological selection.*

У професійному відборі службовців митних органів виникають певні особливості, оскільки до контингенту таких потенційних працівників ставляться особливі вимоги, які розглядаються як кількісні та якісні характеристики оцінки професійної придатності та передбачення їх можливостей щодо досягнення необхідного рівня майстерності й виконання покладених обов’язків, які відповідали б цілям та завданням митної служби.

Важливою проблемою повстає відсутність моніторингових даних інформаційно-аналітичного характеру для здійснення обробки показників вимог сучасних роботодавців щодо володіння професійно-психологічними якостями потенційними шукачами роботи по вакансіях спеціальностей митної справи. Наведені міркування підводять нас до необхідності пошуку нових концептуальних підходів та підбору відповідного аналітичного інструментарію з професійно-психологічного відбору фахівців галузі митної служби, які б допомогли більш адекватно оцінити відповідність підготовленості потенційних шукачів вакансій до пропонованої роботи.

Здобути професію митника в Україні можна на сьогоднішній день кількома шляхам: призначення на певну посаду, за допомогою розподілу з вищих навчальних закладів та проходженням відповідного конкурсу на заміщення державних посад.

Відповідно, професійний відбір працівників доволі важкий процес, що містить в собі реалізацію різноманітних видів відбору, в тому числі і психологічного, який полягає в оцінці відповідності індивідуально-психологічних якостей і властивостей особистості вимогам професії.

Щодо визначення поняття «професійного відбору» більшість учених розглядають його як систему заходів, що забезпечують формування такого складу службовців, кількісні та якісні характеристики якого відповідали б цілям та завданням митної служби [1].

Стрімкий розвиток застосування сучасних комп’ютерних технологій та посилене використання можливостей глобальної мережі Інтернет, зокрема і в сфері пошуку роботи, відкриває нові можливості для вивчення дослідження обробки даних з питань відбору фахівців до державної митної служби за допомогою різноманітних прикладних комп’ютерних додатків та професійних он-лайн сервісів.

Проведений нами моніторинг найпопулярніших сучасних Інтернет-сервісів з пошуку роботи: www.rabota.ua, www.work.ua, www.ua.joblum.com, career.gov.ua та пропозицій з конкурсів на зайняття вакантних посад державної служби (сайти Міністерства фінансів, Державної митної служби, НАДС) дозволив отримати інформацію щодо вивчення та оцінки професійної придатності претендента на посаду в митних органах та передбачення його можливостей щодо досягнення необхідного рівня майстерності й виконання покладених обов’язків.

За оцінкою вимог роботодавців, ціннісними орієнтирами претендентів у професійно-психологічному відборі працівників митної служби є: лідерство, вміння комунікувати та взаємодіяти, орієнтація на професійний

розвиток, якісне виконання поставлених завдань, стресостійкість, командна робота та взаємодія, особистісні компетенції, стратегічне бачення, доброчесність та дотримання правил етичної поведінки, відповідальність [2].

Отже, система відбору службовців митних органів повинна бути гнучкою та активно співпрацювати з державними та комерційними компаніями і підприємствами для формування надійних орієнтирів задля оптимізації структури професійно-психологічного відбору претендентів на підставі об'єктивних чинників.

Застосування спеціального комп'ютерного забезпечення могло б покращити та прискорити етап прийому документів шляхом виділення найбільш важливих якісних критеріїв до претендентів та процедури фільтрації за цими критеріями. Використання закордонного досвіду та імплементація в процес кадрового відбору працівників державної митної служби значно покращили б ситуацію з професійним добором та підвищенням професійних якостей працівників митного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз технологій відбору працівників на службу в органи митної служби України та шляхи їх удосконалення. 2023. URL : http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04(7)/10casusu.pdf (дата звернення: 02.12.2023).

2. Берташ М. І., Ніжегородцев В. О. Інформаційно-аналітичні технології як інструмент моніторингу у професійно-психологічному відборі працівників державної митної служби. *Директор школи, ліцею, гімназії : Всеукраїнський науково-практичний журнал.* Спеціальний тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Гнозис, 2020–2021. № 2, кн. 3, том I (88). С. 240–248.

3. Митний кодекс України. Стаття 570. Особливості прийняття на службу до органів доходів і зборів. 2023. URL : https://kodeksy.com.ua/mitnij_kodeks_ukraini/570.htm (дата звернення: 02.12.2023).

УДК 1(091):17.024.4:111.61

Богдановський Ігор,
д-р філос. наук, професор,
професор кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін;
Льовкіна Олена,
д-р філос. наук, професор,
професор кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦІННОСТІ ПРАКСЕОЛОГІЇ ЯК УНІВЕРСАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: *раціоналізація, діяльність, організація, ефективність, успішність.*

Bohdanovskyi Ihor,
doctor of philosophy, professor,
professor of the department of psychology,
pedagogy and social disciplines;
Lyovkina Olena,
Doctor of Philosophy, Professor,
Professor of the Department
of Psychology,
Pedagogy and Social Sciences,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

VALUES OF PRAXEOLOGY AS UNIVERSAL DETERMINANTS OF SUCCESSFUL ACTIVITY

Key words: *rationalization, activity, organization, efficiency, success.*

Соціогуманітарними детермінантами будь якої політики, в тому числі і сучасної фіскальної, є цінності. Системна криза сучасності (як економічна, так і соціально-політична), загострення міжнародних відносин, глобальні екологічні потрясіння тощо вимагають створення більш ефективних підходів щодо організації людської життєдіяльності.

Успішна діяльність є однією з пріоритетних цінностей сучасного суспільства. Для досягнення бажаних результатів люди докладають неабияких зусиль і використовують величезні матеріальні, інтелектуальні, часові та інші ресурси. Але навіть цілого життя іноді не вистачає людині для втілення її життєвих планів. Розгляд ознак успішної діяльності та алгоритмів впровадження методів ефективної роботи, які були запропоновані в праксеології Т. Котарбіньського. Розробляючи теорію праксеології, Т. Котарбіньський прагнув якомога детальніше проаналізувати понятійно-категоріальний апарат техніки раціональної діяльності. З цією метою він розглянув ряд термінів, що безпосередньо визначають зміст праксеологічної теорії. Розробку понятійного апарату праксеології в починає з аналізу категорії «успішність». Успішною, з погляду засновника праксеології, є дія, що призводить до наслідків, задуманих як ціль цієї дії. Інакше кажучи, людина діє успішно тоді, коли своєю діяльністю готує умови для досягнення тієї чи іншої мети в майбутньому.

Т. Котарбіньський прагнув віднайти шляхи збільшення позитивних технічних якостей дії, серед яких основними є ефективність, надійність, точність і економічність, яка набуває форми продуктивності або ощадливості. Вчений виділяє такі способи організації «вправної» діяльності як активізація, автоматизація, інструменталізація, антиципація, потенціалізація, кунктація, інтеграція, препарування (або підготовка), іманентизація, програмізація, раціоналізація, координація, концентрація, колективізація, конвенкціоналізація, спеціалізація й централізація. Всі ці способи Т. Котарбіньський розбиває на підгрупи, що відносяться, відповідно, до активізації, автоматизації та інструменталізації.

Одним з принципів раціоналізації діяльності в праксеології Т. Котарбіньського виступає організація, тобто створення або зміцнення позитивної кооперації. Під останньою він мав на увазі координацію і концентрацію вчинків суб’єктів, що діють і протиставляв її негативній кооперації, тобто боротьбі в найбільш широкому сенсі, що розуміється як комплекс дій суб’єктів, які прагнуть до реалізації незгодних (часто протилежних) цілей.

Сформульована плеядою представників філософії діяльності ідея, що критерієм науковості знання є не його логічна довершеність (відсутність логічних суперечностей тощо), а, насамперед, його відповідність вимогам ефективного досягнення поставленої мети, знайшла свій подальший розвиток в філософії Т. Котарбіньського. Він вважав, що дія, в тому числі і пізнавальна, тим більшою мірою є раціональною, чим більшою мірою вона застосовна до наявних обставин. Пояснюючи положення щодо раціональної діяльності, Т. Котарбіньський проголошує, що раціональною є лише така діяльність, коли людина діє відповідно до накопиченого досвіду і вірить в правильність свого вибору способу дії, доки це підтверджується ефективними результатами. Проте, якщо обставини, що склались змінюються, слід не чіплятися за старі методи діяльності, що можуть виявитися неефективними, а шукати нові більш адекватні цим обставинам способи діяльності. Тут явно простежується спільність праксеологічних положень з принципом прагматичної максими, згідно з якою цінність тієї чи іншої ідеї слід перевіряти в досвіді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Льовкіна О. Г. Історичні трансформації філософії діяльності: від трансценденталізму до праксеології : монографія. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2011. 270 с.
2. Льовкіна О. Г. Проблема відчуження в соціальній філософії Франкфуртської школи (спроба осмислення в контексті глобалістики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. Наук : 09.00.03 / АПН України ; Інститут вищої освіти. К., 2003. 18 с.
3. Льовкіна О. Г. Теорії ефективної діяльності: тектологія О. Богданова та пракселогія Т. Котарбінського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук. Київ : Б.в., 2012. 35 с.
4. Льовкіна О. Г. Проблема відчуження у світлі сучасних глобалізаційних трансформацій: соціокультурний та політико-економічний аспекти. *Практична філософія.* 2006. № 6. С. 37–41.

УДК 007:304:001

Брадов Володимир,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій, писемності та культури,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ПРОТИ КРАЇНИ-АГРЕСОРА

Ключові слова: *санкційна політика, країна-агресор, медіагалузь, імпортозаміщення.*

Bradov Volodymyr,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Social Communications, Writing and Culture,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ECONOMIC ASPECTS OF THE EU SANCTIONS POLICY AGAINST THE AGGRESSOR COUNTRY

Keywords: *sanctions policy, aggressor country, media industry, import substitution, advertising.*

З початком повномасштабної війни РФ проти України Європейський союз значною мірою активізував введення обмежувальних заходів проти країни-агресора. Майже щомісяця після 24 лютого 2022 року оголошуються чергові фінансові, технологічні та персональні санкції, заборони на імпорт з РФ широкого спектру товарів промислового призначення. В ролі фігурантів під санкційним тиском опинилися і російські масмедіа, як злочинний інструмент загарбницької зовнішньої політики керівництва РФ. Вже з третього санкційного пакету (28.02.2022 р.) у телеетері країн ЄС

персонами нон ґрата стали Sputnik та Russia Today (RT), «Россия РТР/РТР Планета», «Россия 24», які були відключені там від кабельної, супутникової та інтернет-трансляції. Після введення в дію шостого (03.06.2022р.), сьомого (21.07.2022 р.) та дев'ятого (15.12.2022 р.) санкційних пакетів цей перелік значно розширився [1]. Підґрунтям кардинальних санкційних рішень стало те, що російські ТБ-канали перебувають під постійним прямим чи непрямим контролем керівництва РФ та використовуються ним для безперервних, узгоджених дій щодо дезінформації та військової пропаганди, які легітимізують агресію Росії, а також спрямовані на дестабілізацію країн ЄС та підривають підтримку ними України.

З початком повномасштабного вторгнення з рекламного ринку РФ пішли майже 1150 зарубіжних компаній, а в цьому сегменті частка бюджетів компаній-резидентів країн, що виступають проти російської війни в Україні, складав тільки в пресі 28 відсотків, що в абсолютних цифрах перевищує 2,6 млрд руб. Ускладнилося становище і на ринку інтернет-реклами, головним фактором чого стала зупинку інвестицій західними рекламодавцями (про це заявили PepsiCo, Procter&Gamble, L'Oreal Groupe та багато інших брендів) [2]. На процес вплинуло й унеможливлення розміщувати рекламний контент на ряді іноземних платформ, таких як YouTube й Google Ads.

Санкційний тиск чинить і негативно впливає на діяльність усіх підприємств, пов'язаних з виданням та розповсюдженням друкованої продукції. На це спрямована заборона Радою ЄС експорту до РФ фактично всіх фарб для друку, крейдованого паперу, а також поліграфічного обладнання. Більшість позицій з переліку в РФ не виробляється зовсім, а замінити їх на китайські чи індійські аналоги виявилося значно дорожче (до 80 відсотків) [3]. Дефіцит, що утворився таким чином, послужив поштовхом для зростання вартості поліграфічних послуг (до 25 відсотків) до чого редакції, здебільше й так дотаційні, виявилися не готові. Крім цього, видавцям довелося шукати також заміну західним системам верстки, у тому числі популярному InDesign, так як Adobe зупинив продаж своїх продуктів у РФ. Припинили постачання програмного забезпечення й конкуренти Adobe компанії Serif та Quark.

В ситуації, що склалася внаслідок санкцій, російські масмедіа чекають від влади обнуління податку на прибуток та зниження податку на додану вартість, звертаються до неї за пільговим кредитуванням, за субсидіями на фонд оплати праці, за пом'якшенням у регулюванні реклами алкоголю та тютюну. Влада, щоб зберегти підконтрольні ЗМІ як складову механізму реалізації своєї внутрішньої та зовнішньої політики, змушена йти

назустріч цим проханням-випрошуванням, використовуючи бюджетні можливості. У 2022 році на їх фінансування була закладена сума, що дорівнює більше 111 млрд руб [2]. Так, телеканал Russia Today (RT) отримав майже 30 млрд руб, 10 млрд – МІА «Россия сегодня», частку бюджетних грошей отримав ТАСС.

В умовах поступового посилення санкційного тиску, скорочення рекламних доходів, подорожчання інформаційних та поліграфічних послуг, дефіциту рекламних інструментів медіасфера РФ потребує все більших асигнувань з бюджету. Бюджету, який сьогодні потерпає від щоденних витрат на війну і вирішення багатьох інших проблем, пов'язаних з агресивними діями керівництва Росії. Саме це й визначає ефективність санкційної політики ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЄС остаточно схвалив 9-ий пакет санкцій проти Росії. *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/news/2022/12/16/695102/ (дата звернення: 12.11.2023).
2. Брадов В. Особливості впливу та ефективність санкційного інструментарію протидії інформаційній агресії РФ: сучасний аспект. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2023. Вип. №2 (54). С. 12–22.
3. Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну. *Європейська комісія. Солідарність ЄС з Україною.* URL : https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk (дата звернення: 06.11.2023).

УДК 316.77:070:654.195:314.743

Гиріна Тетяна,
д-р наук соц. ком., професор,
завідувач кафедри соціальних
комунікацій, словесності та культури,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

МЕДІАМЕТАМОРФОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ НОВИНАХ

Ключові слова: *бізнес-медіа, ділові новини, економічна медіасфера, медіаметаморфози, економічна тематика, медіа, стратегії розвитку бізнесу.*

Tetiana Hyrina,
Doctor of Social Sciences, Prof.,
Head of the Department of Social
Communications, literature and culture,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

MEDIA METAMORPHOSIS OF ECONOMIC INFORMATION IN UKRAINIAN NEWS

Keywords: *business media, business news, economic media sphere, media metamorphoses, economic topics, media, business development strategies.*

Український економічний медіа-ринок відіграє важливу роль у формуванні суспільного сприйняття економічних питань і політики, надаючи цінну інформацію для бізнесу, управлінців і широкої громадськості. В епоху, яка характеризується поширенням цифрових медіа, розуміння динаміки цього ринку, особливо щодо перевірки аудиторії, є важливим. Верифікація аудиторії передбачає оцінку надійності та її довіри, яка переглядає економічні новини, що є вкрай важливим як для ЗМІ, так і для їхніх рекламодавців.

У 2023 р. фахівці контент-маркетингової платформи "PRNEWS.IO" оприлюднили рейтинг бізнесових медіа, який уклали спираючись на дані власного каталогу, що налічує більше ста тисяч медіа з усього світу, та аналітики ресурсу "SimilarWeb". Найпопулярнішим ресурсом економічної тематики у січні – серпні 2023 р. стало "Delo.ua" (акумулювало рекордні 49,6 млн відвідувань). Медіа у своїй роботі робило ставку на бізнесові новини, а також публікувало аналітику про зміни ринків в умовах війни. Альтернативне дослідження серед бізнесменів, найвпливовішої цільової аудиторії для якої працюють ресурси орієнтовані на економічну тематику, яке реалізувало видання Forbes.ua у 2023 р. засвідчило, що "перше місце серед ЗМІ, яким найбільше довіряють бізнесмени, посіло видання NV (New Voice, раніше «Новое время») з результатом 52,9%, на другому місці опинилась ЛІГА (44,1%), третю позицію посіли Forbes та «Українська правда» (35,3%). Далі йде BBC Ukraine (29,4%), а п'яте місце розділили LB.ua та «Економічна правда» (20,6%)" [3]. Примітно, що за рік зросла кількість адресантів, які користуються міжнародними платформами для отримання достовірних новин. Серед таких ресурсів "BBC", "CNN", "The Economist". Якщо у 2022 р. рівень довіри та попиту та такі медіа фіксувався на 50%, то у 2023 р. вже 79,4%.

Тендентційними платформами для доступу до новинної інформації, зокрема і на економічну тематику є Telegram, Facebook і Twitter. Проте найпопулярнішою платформою з початком повномасштабного вторгнення став Telegram, який прийшов на зміну традиційному Facebook. Останній протягом років утримував найбільший відсоток уваги власників бізнесу та топменеджерів.

На цьому тлі спостерігається зменшення уваги та цікавості аудиторії до традиційних медіа, зокрема телебачення. У 2023 р. українці на 76% більше читали новини саме в соціальних мережах, а кількість щоденних користувачів інтернетом сягнула 89% [4]. Тренд останній двох років залишається незмінним: українці використовують кілька інформаційних платформ для доступу до новинної інформації, ті ж хто зупиняється на одному джерелі, як правило посилаються на соціальні мережі. Свідченням повсюдної цифровізації українців є те, що кожен третій українець використовує для отримання нової інформації виключно соціальні мережі. "Споживання сайтів новин знизилося на 1%, до 41%, телебачення – на 6%, до 30%, радіо – на 1%, до 10%. Споживання друкованої преси залишилося на попередньому рівні – 3%" [4]. За такої статистики прогнозовано головним девайсом для

доступу до всесвітньої мережі є смартфон, відповідно мобільні версії соціальних мереж сприйнятливіші українцями, ніж їхні повноформатні аналоги на стаціонарних комп'ютерах.

Обмаль потужних ресурсів орієнтованих на роботу в економічній сфері головний редактор видання "VoxUkraine" Б. Давиденко обгрунтовує об'єктивними причинами: періодичними економічними кризами, які загодстрюють питання виживання бізнесу у відмові його від довгострокових стратегій розвитку, відтак осмислення професійними журналістами. Традиційні медіа на економічну тематику не витримали переходу в цифровий формат: "10 років тому в Україні було, мабуть, три щоденні ділові газети, п'ять чи шість щотижневих видань, і декілька щомісячних видань. Зараз ми маємо, в кращому випадку, близько десяти ділових чи економічних відділів при редакціях. Але це досить маленькі структури, де працюють три-п'ять, максимум сім людей, і це зовсім не можна назвати діловими редакціями" [1]. Інша причина – відсутність професіоналів, які візьмуться за реалізацію бізнес-моделі повноцінної економічної цифрової медіаплатформи. Щодо професіоналів в галузі то їх дуже обмаль і професійних медійників, які можуть "смачно" викласти бізнесові питання в своїх матеріалах можна порахувати на пальцях кількох людям.

Незмінною тенденцією останніх двох років є втрата популярності і впливовості традиційних медіа на фоні нарощування впливовості цифрових, часто персоналістських платформ, редакційна політика яких ґрунтується не на дотриманні журналістських стандартів та цінностей інформування, а на авторському баченні її засновника та орієнтації на потреби аудиторії. Окремим сегментом медіапростору є підтримувані закордонними партнерами та донорами ресурси. Їхня підтримка є життєво важливою, оскільки технологічні та соціальні зміни знизили бар'єр входу для нових гравців у медіаіндустрію, сектор став більш інноваційним та різноманітним. Трансформація медіаіндустрії України є результатом синергії політико-економічних чинників, які складися в Україні після початку повномасштабної війни, співпраці медіа-спільноти та прогресивних акторів у розробці нових стратегій реалізації цспішних медіаініціатив

Більшість засобів масової інформації, особливо вузькотематичні, в тому числі і на економічну тематику, можуть отримати вигоду від доступу до передових інструментів дизайну та реклами, а також до глибоких досліджень внутрішнього ринку, аудиторії та світових подій у медіасфері. Участь у міжнародних дебатах про роль сучасних технологій у медіа важливі, особливо щодо взаємодії між соціальними та традиційними медіа. Не менш

важливою є участь у міжнародній діяльності, до прикладу робота із залучення до відбудови, фінансування проєктів відновлення України зарубіжних інвесторів та донорів через розкриття на міжнародній арені перспектив фінансової привабливості повоєнної України [5].

Нарешті, важливо супроводжувати всі ці зусилля широкими кампаніями із розповсюдження фінансової грамотності українців. Вони мають бути спрямовані на всі вікові категорії, різні соціальні групи та навчати аудиторію відповідально, при цьому критично сприймати фінансово орієнтовану інформацію. Фінансова грамотність охоплює найбільш "практичні життєві навички, зокрема як правильно заощаджувати, як правильно позичати, як правильно інвестувати і як вміти захищати свої права" [2]. За свідченням заступниці керівника проєкту USAID "Трансформація фінансового сектору" Ю. Вітки опитування, яке було проведене серед жителів різних країн Європи засвідчило, що "Україна займає останнє місце в рейтингу фінансової грамотності, тобто має найнижчий бал, який обчислюється за певною методикою" [2]. Умовно наша країна розділила це місце з поляками, проте організатори дослідження засвідчили, що в економічно потужніших країнах про громадян може подбати держава, натомість в Україні з цуим складно, оскільки кожен повинен дбати про себе самостійно. Серед причин не уважності до економічних питань – відсутність заощаджень, адже ще в 2019 р. лише "30% населення мали накопичений запас фінансової міцності, тобто формували свою "фінансову подушку" в розмірі мінімум десять відсотків від загальномісячного прибутку" [2]. Варто припустити, що з початком повномасштабної війни в Україні кількість таких людей зменшилася кратно, тому питання фінансових заощаджень та інвестицій поступилося в інформаційному порядку денному українців на користь елементарному заробітку.

Співпраця між медіа, навчальними закладами та фінансовими установами може відігравати ключову роль у просуванні економічної грамотності. Тренінги, семінари та освітні кампанії можуть бути організовані для покращення розуміння економічних концепцій серед населення. Розвиваючи культуру постійного навчання, економічна журналістика може стати каталізатором позитивних змін у суспільстві. Майбутнє економічної журналістики полягає в її здатності адаптуватися до медіасередовища, задовольняти його багатовимірні потреби. Економічні ж журналісти, які працюють у цьому ландшафті повинні забезпечувати свою аудиторію актуальною, доступною, точною, об'єктивною інформацією щоб розширити можливості людей і зробити свій внесок у глобальний просвітницький проєкт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багаліка А., Ференс Л. Чому в Україні немає якісних медіа, які пишуть на економічні теми? / Hromadske.radio. 2017. URL : https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/chomu-v-ukrayini-nemaye-yakisnyh-media-yaki-pyshut-na-ekonomichni-temy
2. Войтюк Т. Навіщо українцям потрібна фінансова грамотність. Розповідає експертка / Суспільне. Новини. 2021. URL : https://suspilne.media/114223-naviso-ukraincam-potribna-finansova-gramotnist-rozpovidae-ekspertka/
3. Тарасовський Ю. Forbes у трійці ЗМІ, яким найбільше довіряють бізнесмени. Зростання за рік було найбільшим порівняно з іншими медіа / Forbes.ua 2023. URL : https://forbes.ua/news/forbes-ukraina-v-triytsi-zmi-yakim-naybilshe-doviryayut-biznesmeni-zrostannya-bulo-naybilshimi-sered-inshikh-media-31012023-11408
4. Шаріпов О. Телебачення втрачає позиції, Telegram-канали нарощують аудиторію. Де українці дізнаються новини / Forbes.ua. 2023. URL : https://forbes.ua/news/telebachennya-vtrachae-pozitsii-telegram-kanali-naroshchuyut-auditoriyu-de-ukraintsi-diznayutsya-novini-14112023-17240
5. Korbut A. Strengthening public interest in Ukraine’s media sector / Chathamhouse.org 2021. URL : https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-04/2021-04-23-ukraines-media-sector-korbut.pdf

УДК 378

Готра Олена,
канд. істор. наук, доцент,
доцент кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

УМІННЯ ТА НАВИЧКИ МАЙБУТНЬОГО

Ключові слова: *глобалізація, уміння, навички, майбутнє, гуманістична орієнтація, цінності.*

Gotra Olena,
Ph.D. history Sciences,
associate Professor, Associate Professor of the
Department of Psychology,
Pedagogy and Social Disciplines,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

SKILLS AND ABILITIES OF THE FUTURE

Key words: *globalization, ability, skills, future, humanistic orientation, values.*

В епоху глобалізації та переходу до нових технологій постає питання реформування освіти, пов'язане з підготовкою конкурентноздатних та висококваліфікованих спеціалістів. В умовах нових економічних відносин відбуваються серйозні зміни в усіх сферах життя. Ці радикальні зміни у суспільстві, потреба зростання інтелектуального потенціалу поставили нові вимоги до професійної підготовки спеціалістів.

Актуальність дослідження підтверджується пошуком чинників ефективної економіки України на шляху до євроінтеграції. Мета нашої роботи:

– розглянути феномен навичок майбутнього;

– проаналізувати значення гуманістичної орієнтації професійної підготовки майбутнього спеціаліста.

Для розкриття заявленої теми дослідження певну цінність становить висновок журналу Forbes, який на своєму сайті опублікував інформацію щодо найбільш затребуваних умінь та навичок на найближчі 10 років. Ринок праці різко змінився за останні двадцять років і він буде продовжувати трансформуватися ще швидшими темпами. Перехід до нової промислової революції зумовлює зміну умінь та навичок, необхідних для процвітання на робочому місці. Їх поява зумовить необхідність розвитку критично важливих м'яких умінь та навичок, щоб працівники могли робити те, чого не можуть машини. Топ-10 уміння та навички, які будуть затребувані роботодавцями в найближчі 10 років: цифрова грамотність, грамотність даних, критичне мислення, емоційний інтелект, креативність, співпраця, гнучкість, лідерські навички, тайм-менеджмент, цікавість та безперервне навчання [1, с. 1].

Щоб зрозуміти запит українських і глобальних компаній щодо розвитку компетенцій агенція з інвестицій у людський капітал АРТ у партнерстві з «Європейською асоціацією програмного забезпечення» провели дослідження «Потреби в навчанні та розвитку менеджерів 2023». О. Альхімович та М. Кот, керівні партнерки агенції АРТ, відзначили, що якщо спробувати розглянути перспективи попиту на управлінські навички через три-п’ять років, найбільш важливими є гнучкість та адаптивність, управління персоналом і впровадження змін. Решту виділених компетенцій можна згрупувати за моделлю лідерських навичок SHRM за трьома напрямами: управління організацією; управління іншими; управління собою.

Необхідні компетенції для управління організацією за три–п’ять років: впровадження інновацій, стратегічне мислення, креативне мислення, прийняття рішень, цілепокладання, кризовий менеджмент, системне мислення, ділова хватка, управління невизначеністю, управління процесами. Компетенції для управління іншими за три–п’ять років: лідерство, міжкультурний інтелект, управління гібридними глобальними командами, емоційний інтелект, управління відносинами, делегування, управління конфліктами. Компетенції для управління собою за три–п’ять років: цифрова грамотність, життєстійкість, презентаційні навички, ситуативна самосвідомість, вміння навчатися, уважність, людиноцентричність, експертність у галузі, радикальна відвертість [2, с. 1].

Автори дослідження пропонують переваги інвестицій у розвиток власних менеджерів. Розвиток менеджерів є стратегічним інвестуванням у майбутнє організації, яке стимулює її успіх, стійкість і здатність досягати

поставлених цілей у непередбачуваному бізнес-середовищі - підвищення продуктивності; управління персоналом; інноваційність та адаптивність; управління кризами; покращення репутації; ефективне використання ресурсів; посилення конкурентоспроможності; внутрішній розвиток. Запровадження програм розвитку менеджерів у компанії дозволяє збільшити кадровий резерв і залучати на керівні посади внутрішні таланти [2, с. 2].

Процеси глобалізації, європейська інтеграція поставили нові вимоги до підгтовки конкурентноспроможного спеціаліста. Гуманізація освіти вимагає доповнити критеріі майбутнього професіонала якостями побудованими на тісному зв'язку знань, цінностей, компетентностей, пріоритетності морально-етичного та демократичного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Топ найбільш затребуваних умінь та навичок на найближчі 10 років: дослідження FORBES. URL : https://nqa.gov.ua/news/top-10-najbils-zatrebuvanih-umin-ta-navicok-na-najblizci-10-rokiv-doslidzenna-forbes/

2. Управління змінами, прокачування лідерства та бачення стратегії – основні компетенції для сучасного керівника. Чи потрібно вкладатися у розвиток менеджерів та які форми навчання обрати? URL : https://forbes.ua/leadership/yaki-navichki-neobkhidno-rozvivati-menedzheram-shchob-vistoyati-pered-viklikami-neviznachenosti-20102023-16810

УДК 378

Дєніжна Світлана,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ ТА ПРАКТИЦІ

Ключові слова: *штучний інтелект, генеративні моделі, інтеграція бізнесу, науки та освіти.*

Dienizhna Svitlana,
Ph.D. in Pedagogical,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology,
Pedagogy and social disciplines,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

CURRENT TRENDS OF DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ECONOMIC SCIENCE AND PRACTICE

Keywords: *artificial intelligence, generative models, integration of business, science and education.*

Штучний інтелект у сьогоденні є високотехнологічним напрямом, який охоплює весь класифікатор видів економічної діяльності – від сільського господарства до державного управління. Йому належить ключова роль у формуванні технологічної бази для розвитку та розповсюдження інших технологій. Наразі створюються численні генеративні та текстові моделі, здобуває широкого розповсюдження ChatGPT, штучний інтелект здійснює вплив макроекономічні показники, наприклад, на ВВП і продуктивність праці.

Статистичні дані дослідження, проведеного банком Goldman Sachs, показують: розвиток штучного інтелекту рятує більшість компаній з глобальної рецесії; його внесок у зростання капіталізації компаній оцінюється в 53%; широке впровадження штучного інтелекту сприяє збільшенню щорічного глобального ВВП на 7% або майже на 7 трильонів доларів США протягом 10 років.

Сучасні процеси генерування штучного інтелекту в галузі економіки спричиняють створення гігантського ринку. Численні компанії у всьому світі, спираючись на результати наукових досліджень виводять на ринок нові прикладні рішення у сфері фінансів і торгівлі, транспорту й промисловості, пілотних проєктів і управлінських практик. Проте, як свідчить економічна практика, існує чимало проблем для впровадження штучного інтелекту: по-перше, цей процес потребує значних інвестицій і, відповідно, ключова проблема полягає в тому, що складно оцінити, коли ці інвестиції дадуть прибуток; по-друге, виникла необхідність у відкритті спеціальних магістратур (наприклад дата-сайенс) у певних галузях економіки, промисловості та сільського господарства; по-третє, заходи державної підтримки спрямовані, насамперед, на розробку штучного інтелекту, тобто стимулювання запиту поки що не знайшли належного відгуку у фахівців у галузі штучного інтелекту.

У вирішенні цих проблем особливого значення набуває інтеграція економіки з фундаментальною наукою та університетами, які генерують нові ідеї, тобто на основі єдності бізнесу, науки та освіти.

При цьому слід зауважити, що спостерігається певна тенденція: якщо раніше всі етапи індустріальної революції та зміна економічного устрою приводили до зменшення частки ручної праці й підвищувалась роль високоінтелектуальної праці, то останнім часом стає зрозумілим, що використання генеративних моделей штучного інтелекту може призвести до того, що в економічній сфері зменшиться кількість креативних професій.

У цьому аспекті цінним є американський досвід встановлення тісних взаємозв’язків між різними IT-гігантами та провідними університетами США, зокрема, за умов, коли університетські професори стають науковими консультантами крупних IT-компаній. Відбувається прямий хантінг, адже професор влаштовується працювати на повну ставку в компанії. Звідси слід наголосити на необхідності взаємодії індустрії та університетів, що має сприяти створенню state-of-the-art, єднанню університетської спільноти з реальною економічною дійсністю. Так, наукові співтовариства закладів

вищої освіти здатні розвивати необхідну екосистему навколо генеративних моделей, наприклад: бібліотеки, які оцінюють їх якість, здійснюють інтерпретацію даних, дозволяють прискорити навчання; інтерфейс моделі; нетворкінги, які сприяють зростанню кількості реалізацій нових розробок.

Взаємодія між наукою, освітою та промисловістю також відбувається завдяки створенню дослідницьких центрів, які працюють адресно на виконання запитів замовників з виробництва певних продуктів. Іншим перспективним прикладом у цьому аспекті є розробка науковим центрами єдиної системи вимірювань штучного інтелекту, виявлення його впливу на розвиток економіки та визначення обсягу й ефективності результату його впровадження в сфері бізнесу.

Штучний інтелект налає можливість змінити усталену систему вищої освіти, яка передбачає оцінювання залишкових знань здобувачів і спрямувати її на формування логічних моделей майбутнього, у певній галузі або міжгалузевому просторі. Відтак практична реалізація компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців має бути зорієнтована не на оперування залишковими знаннями, а на створення моделей майбутньої діяльності - підприємницької, науково-дослідної, економічної, соціальної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Г. О. Штучний інтелект: економіка, інтелектуальна власність, загрози. *Теорія і практика інтелектуальної власності.* 2021. № 2. С. 56–74.

2. Черних В. В. Аналіз стану формування методики навчання основ штучного інтелекту у педагогічних ВНЗ. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико математичної і технологічної освіти.* 2017. Випуск 5. С. 62–66.

3. Кузьомко В., Бурангулова В. Можливості використання штучного інтелекту в діяльності сучасних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. С. 54–62.

УДК 321:316

Жук Аліна,
студентка магістерського освітнього рівня факультету соціально-гуманітарних технологій та менеджменту, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

НАТИВНА РЕКЛАМА В ЕКОНОМІЧНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Ключові слова: *нативна реклама, спецпроєкт,економічні ЗМІ, журналістський матеріал, рекламний формат.*

Zhuk Alina,
Student of the master's level of the Faculty of Social and Humanitarian Technologies and Management, State Tax University, Irpin, Ukraine

NATIVE ADVERTISING IN ECONOMIC MEDIA DISCOURSE

Keywords: *native advertising, special project, economic media, journalistic material, advertising format.*

Актуальність теми полягає в активному використанні нативної реклами у сучасному медіапросторі, оскільки люди стали більш обізнаними та стурбованими такими рекламними практиками в Інтернеті, як клікбейт, та блокування реклами. Нативна реклама є одним із рішень цих проблем і надає унікальну можливість подолати розрив між компаніями та клієнтами.

Феномен нативної реклами досліджували такі зарубіжні науковці, як М. Емезін, Б. Войдинські, Л. Грігсбі, Н. Меллема. Й. Беккерт, Ф. Бахманн, С. Кроувер та інші.

Особливості функціонування нативної реклами висвітлили такі вітчизняні автори , як и О. Кітченко, Я. Яненко, О. Малайчук, Ю. Грушевська, Т. Ібрагімов, Ю. Бутковський та інші.

На думку Я. Яненка, нативна реклама – «це рекламне звернення, що чітко ідентифікується споживачами саме як реклама (має позначку "реклама", "спонсорський матеріал" тощо), але форма і контент якого є ненав'язливими та природними для каналу розповсюдження (ЗМІ, соціальні мережі тощо), в результаті чого, на відміну від традиційної реклами, нативна реклама не ігнорується споживачами, а сприймається як корисний контент» [2, с. 51].

Концепція нативної реклами бере свій початок у 1940-х роках, коли реклама була лише друкованою, а її метою було "вписатися" у зовнішній вигляд видання, в якому вона розміщувалася. З того часу нативна реклама еволюціонувала і тепер містить у собі всі види платного контенту, який розроблений таким чином, щоб відповідати формі та функціям каналу, на якому він з'являється.

Формат нативної реклами всього за кілька років перейшов з розряду перспективного виду реклами в категорію основних видів, в майбутньому він і буде визначати напрямок для розвитку всієї рекламної галузі [1, с. 32].

Замість того, щоб використовувати власні канали рекламодавця, нативна реклама використовує зусилля видавця для залучення більшої аудиторії. Таким чином, ефективність нативної реклами залежить від якісного контенту, і в цьому плані вона дуже схожа на контент-маркетинг. Однак контент-маркетинг надає перевагу створенню контенту через власні канали, тоді як нативна реклама капіталізує аудиторію, сформовану стороннім сайтом.

З ростом популярності нативної реклами вона також зіткнулася з певною критикою. Дехто стверджує, що коли реклама бездоганно поєднується з навколишнім редакційним контентом, аудиторія може бути обманута і споживати комерційне повідомлення проти власної волі.

Це не зовсім безпідставно. Індустрія нативної реклами повинна визнати, що вона допомогла створити таке сприйняття. На жаль, реальність така, що частина нативної реклами не має чіткого маркування як такої.

Нативна реклама дозволяє показувати релевантні матеріали потрібній аудиторії в потрібний час, що робить її цінним інструментом для онлайн-маркетингу.

Використання нативної реклами в інтернет-медіа визначається двома суперечливими тенденціями. Комерційний контент має бути органічно

інтегрований у структуру видання, але при цьому повинне не порушуватись чинне законодавство України та норми журналістської етики. Стаття 9 Закону України «Про рекламу», забороняє приховану рекламу.

У цьому контексті для економічних онлайн-медіа є поширеною практика маркування комерційного контенту. Як коментує Юлія Салій, співзасновниця онлайн-журналу «Хмарочос» — «в Україні та в світі досі немає чіткої згоди, як медіа позначають нативну рекламу. Тому варіантів поміток може бути багато. Проте є консенсус, що помітка має розміщуватися на початку матеріалу, має вказуватися клієнт, а сам матеріал маркуватися в усіх соцмережах.» [3]. Аналіз українських бізнес-ЗМІ дозволив виділити два типові способи розмежування нативної реклами та редакційного контенту: винесення реклами в окремий розділ або рубрику та за допомогою спеціальних тегів. Переважно комбінують обидва способи.

Відокремлення нативної реклами в окремі розділи вказує на те, що комерційний контент передбачений концепцією видання і регулярно публікується на ресурсі. Зазвичай, в економічних виданнях цей розділ має назву «Спецпроєкт» або «Новини компаній».

Матеріали у розділі «Спецпроєкт» можуть бути як партнерські, так і редакційні. У виданні Ліга.net можна виставити фільтр відображених статей , що значно підвищує довіру до вказаного ЗМІ [5].

AIN.UA – популярний український онлайн-журнал про IT-бізнес, стартапи, технології та підприємництво використовує найбільше різноманіття форматів нативної реклами у сфері бізнес ЗМІ, серед яких: ігри, квести, анкетування, комікси, подкасти [4].

Оскільки нативна реклама є менш нав'язливою та дратівливою, ніж традиційна, вона забезпечує кращий загальний користувацький досвід. Для видавців це призводить до вищого рівня утримання користувачів, кращого взаємозв'язку з аудиторією та додаткового доходу. Нативна реклама - це ефективний спосіб для брендів встановити довіру та взаємодію зі своєю цільовою аудиторією, а для медіакомпаній – отримати прибуток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кітченко О. М., Ібрагімов Т. Н. Нативна реклама як елемент рекламної кампанії. 2019. № 23. С. 28–32.

2. Яненко Я. Комунікаційні особливості сучасної нативної реклами. Інформаційне суспільство. 2017. № 25. С. 49–57.

3. Нативна реклама: кейси та поради від експертів. *Інтерньюз Україна*. 11.10.2019. URL : https://internews.ua/opportunity/nativna-reklama (дата звернення: 19.11.2023).

4. AIN.UA. URL : https://ain.ua/ (дата звернення: 19.11.2023).

5. Liga.net. URL : https://www.liga.net/ua (дата звернення: 19.11.2023).

УДК 159.9

Заушнікова Марина,
канд. псих. наук, доцент,
доцент кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОДАТКОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Ключові слова: *податкова поведінка, психологічні чинники, ставлення, переконання, податкова культура.*

Zaushnikova Maryna,
Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor of the Department
Psychology, pedagogy and social sciences,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF TAX BEHAVIOR

Keywords: *tax behavior, psychological officials, staging, conversion, tax culture.*

На сьогодні дослідження проблеми податкової поведінки в Україні проводяться переважно в межах економічної науки, відповідно, вони базуються переважно на моделі ухиляння від податків і пов’язано це із ставленням громадян до грошей. І тільки мала частина досліджень розглядає проблему податкової поведінки з психологічної точки зору.

Ставлення особистості до грошей – є частиною економічної свідомості особистості та проявляється у вигляді активності особистості, в суб’єктивно-оціночному підході до дійсності, підґрунтям якого виступає досвід, цінності, установки, стереотипи, мотиви до грошей [1]. У свою чергу, «економічне ставлення особистості до грошей являє собою систему поглядів, звичок, емоційного ставлення конкретного індивіда до різних аспектів повсякденної економічної реальності – до грошей, заробітків, витрат,

заощаджень, боргів, придбання, розподілу сімейного бюджету, дитячих кишенькових грошей та іншого» [1, с. 24].

Економічна свідомість особистості є головним психологічних регулятором економічної поведінки людини в соціальному-економічному середовищі [1]. Відповідно, ставлення особистості до грошей проявляється в грошовій поведінці (усвідомленій, неусвідомленій, суб'єктивно-вибірковій). Грошова поведінка є стійкою та узагальненою внутрішньою системою уявлень про гроші, що характеризує життєву позицію людини щодо грошей, їх отримання, накопичення, інвестування та витрат. Отже, податкова поведінка особистості – це складова економічної поведінки, що пов'язана зі сплатою податків. Подібної думки щодо «податкової поведінки особистості» дотримується Т. Меркулова (2005). На її думку, до податкової поведінки слід віднести дії економічного агента, які зумовлені його роллю платника податків – «... реєстрація платником податків, ведення податкового обліку та подача податкової звітності, розрахунки з бюджетом, взаємовідносини з податковими органами» [3, с. 213]. При цьому платниками податків є суб'єкти податкових правовідносин, на яких за наявності об'єкта оподаткування покладено певний комплекс податкових обов'язків і прав, установлених законодавством [3].

Зазвичай, вид податкової поведінки обирають самі громадяни у процесі професійної діяльності: перші – обов'язково та своєчасно сплачують податки (законослухняні), другі – ухиляються від сплати або за певних умов частково ухиляються (протиправні).

На вид податкової поведінки особистості впливає низка зовнішніх чинників (правові норми, складність законодавства, надмірне регулювання, економічна стабільність, соціальна політика, доступ до ресурсів, рівень доходу, ймовірність податкового контролю тощо) і внутрішніх, зокрема, і психологічних (ставлення, переконання, традиції, норми, освіта, менталітет, мотивація тощо).

Так, Е. Кірхлер, Дж. Алм до соціально-психологічних чинників податкової поведінки віднесли: складність податкового законодавства, персональні норми, соціальні та суспільні норми, справедливість та рівність оподаткування, прозорість процедури взаємодії податкових органів та платників податків (ставлення до платників податків, доступ до інформації та її якість, чесність та нейтральність), адекватність правосуддя (судова система, справедливий вибір форми покарання) [5]. У більшості випадків, податкове право передбачає лише покарання за правопорушення, при цьому недостатньо

залучає механізми заохочення правової поведінки. Суб'єктивне сприйняття соціальної справедливості регулює економічну поведінку людей. Впевненість у справедливості є важливим чинником трудової активності, ініціативи і креативності та сплати податків, проте, коли особистість часто стикається із несправедливістю, безкарністю відносно інших правопорушників – це породжує розчарування в суспільних цінностях, супроводжується негативними емоційними проявами та пасивністю.

Довіра (ставлення платників до податків) визначено як вирішальний фактор, який відіграє важливу роль у впливі на дотримання податкового законодавства. Економічні дослідження показали, що дотримання податкового законодавства ґрунтується на індивідуальних рішеннях щодо сплати (дотримання податкового законодавства) та ухилення. Загалом ставлення особистості до податків залежить від передбачуваного використання зібраних коштів, а отже, це також знання моральні, особисті, соціальні та національні норми. Поведінкові наміри особистості визначаються суб'єктивними нормами (стандарти поведінки) [4]. Норми поведінки особистості можуть проявлятися на трьох рівнях: індивідуальному, соціальному та національному [4].

Переконання про раціональність платників податків та переважно контрольний характер податкової політики можуть схиляти до думки, що громадяни і бізнесмени апріорі не бажають сплачувати податки і зацікавлені залишати більшу частину доходів собі.

Андреоні Д. звертав увагу на важливості врахування психологічних чинників, які впливають на податкову поведінку особистості, зокрема, емоції, почуття провини, сорому, обов'язку та низка інших важливих чинників, таких як політична активність (чим сильніше розвинута політико-правова участь особистості, тим сильніше її відчуття податкового обов'язку, моралі та культури), якість державних послуг (чим нижчий середній розмір повернення соціальних благ на одиницю населення з бюджету, тим нижчий рівень податкової відповідальності громадян), підхід до платників (податкові органи розглядають людей як потенційних шахраїв, і навпаки, коли люди відчувають таку ж недовіру до податкових органів та влади, це підсилює ризик ухилення від сплати податків. А якщо громадяни сприймають владу як надавача послуг суспільству, то зменшується ризик несплати податків), культура і норми (культурне середовище і норми поведінки в державі), тіньова економіка (компенсація несплати податків відбувається за рахунок посилення податкового тиску або збільшенням податкових ставок для сумлінних платників податків) [2].

Податкова культура також має великий вплив на поведінку платника податків, вона являє собою систему знань, переконань (раціональний та емоційно-вольовий елементи) та соціально-правову активність, яка пов'язана зі знаннями та переконаннями та невід'ємно пов'язана з повагою до платника, а також до його прав і свобод. Також податкова культура забезпечує відповідальність перед суспільством, державою та соціальну захищеність. Низький рівень податкової культури громадян, недосконаліть податкової системи та інші фактори зумовлюють небажання повністю або частково ухилятися від сплати податку, що в подальшому призводить до розвитку податкової девіації.

Отже, податкова поведінка – це складова економічної поведінки особистості, яка пов'язана зі сплатою податків; це сукупність дії економічного суб'єкта, які стосуються виконання його ролі як платника податків, зумовлених взаємодією зовнішніх та внутрішніх чинників, зокрема, і психологічних, таких як: податкова культура, податкова мораль, довіра, податковий менталітет, задоволеність, соціальні норми, справедливість, мотивація, суб'єктивне сприйняття політичної відповідальності як ставлення до рішення сплачувати або не сплачувати податки, суб'єктивна оцінка власного матеріального становища, стиль виховання родини, локус контролю, економіко-психологічна компетентність тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карамушка Л. М., Ходакевич О. Г. Психологічні особливості ставлення студентської молоді до грошей : монографія. Київ : КНЕУ, 2017. 200 с.
2. Корічеллі Джорджіо та ін. Обман, емоції та раціональність: експеримент з ухилення від сплати податків. *Експериментальна економіка*. 2010. Т. 13. С. 226–247.
3. Мельник Л. О. Податкова поведінка та чинники, що її зумовлюють. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. № 33. С. 212–218.
4. Damayanthi Jayawardane. Psychological Factors affect Tax Compliance – A Review paper. *International Journal of Arts and Commerce.* 2015. Vol. 4, No. 6 August. P. 131–141.
5. Kirchler, E., Alm, J. et al. (2012). Combining Psychology and Economics in the Analysis of Compliance: From Enforcement to Cooperation. URL : http://econ.tulane.edu/RePEc/pdf/tul1212.pdf
6. Olsen, J., Kang, M., & Kirchler, E. (2018). Tax psychology. In A. Lewis (Ed.), The Cambridge handbook of psychology and economic behaviour (pp. 405–429). Cambridge University Press.

УДК 351, 316.77

Kalenychenko Ruslan,
Ph.D. in Psychology,
Associate Professor,
Associate Professor at the
Department of psychology,
pedagogy and human disciplines;
Krysan Vitaly,
a student of higher education
at the second (master's) level,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

IMPROVING THE TAXATION SYSTEM THROUGH IMPROVING COMMUNICATION OF EMPLOYEES OF BUSINESS ORGANIZATIONS WITH THE FISCAL SERVICE

Keywords: *taxation, improving communication, information technology, effective communication.*

Modern information technologies transform the communication process into the main component of the accounting system, which determines communication with users of accounting information. The business entity has an obligation to provide the fiscal service with information on the financial indicators of its activity for the purpose of determining and paying various taxes and fees.

State interest in effective accounting communications has led to the widespread introduction of computer and communication technologies in the process of interaction with enterprises, institutions and organizations. Therefore, it becomes important to study how to establish an exchange of information between enterprises and the fiscal service, especially regarding various types of taxes and fees.

Thus, the ineffectiveness of communication channels often leads to misunderstanding or mistrust of information. When information is transmitted through opaque or ineffective channels, it can cause confusion, misinterpretation, or a sense of distance between sender and receiver. As a result, external recipients may become less interested in the interaction or even begin to question the authenticity of the information coming to them through these channels.

The focus of setting up the communication process from the point of view of the fiscal service regarding taxation and tax payment was the subject of research by V.M. Kmit and O.M. Dobryanska [1]. They emphasize that the taxation system affects the methods and complexity of communication with the bodies of the fiscal service. In countries with complex tax systems, where there are many different taxes and fees, businesses have to deal with more communication channels.

The more taxes a company pays, the more requirements and procedures they must follow to comply with tax legislation. This may involve submitting various returns, reports and communicating with the tax authorities through various channels such as email, online platforms, telephone lines or personal contact.

Therefore, the more complex the tax system, the more effort is required to collect, organize and transmit accounting information in order to meet the requirements of the fiscal service.

An important step towards establishing effective communications with fiscal authorities is to abandon the practice of using traditional work books. According to the plan, there will be a simplification of the document flow, a reduction in the costs of maintaining personnel accounting staff, and minimizing the area of archival premises will bring a total economic effect in the amount of 500 million hryvnias per year [2]. During recruitment, it is suggested to give employees the opportunity to submit only personal data: passport data, identification code and submit a resume. Data on contributions to social insurance funds made at the enterprise are the key information for recording the employee's work experience. When calculating the future pension, it is assumed that the electronic database of the State Register of Mandatory State Social Insurance will be used.

Therefore, modern means of communication between enterprises and the fiscal service need improvement. This can be done by establishing a mutual exchange of information using computer and communication technologies. Receipt of data from the fiscal service on the final amount of taxes and fees to be paid is the basis for the automatic formation of accounts without the direct participation of specialists.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кміть В. М., Добрянська О. М. Заборгованість із відшкодування податку на додану вартість у структурі державного боргу України. *Глобальні та національні проблеми економіки* : зб. наук. пр. Миколаївського нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. 2014. № 2. С. 1077–1081.

2. Налоговый рай: як реформувати НДС з ЄСВ та побороти «тінь». *День України.* 2015. URL : http://ukrday.net/mnenia/20861-nalogovyy-ray-kakreformirovat-nds-s-esv-i-poborotten.html

УДК 070:004.8

Калита Олена,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри соціальних
комунікацій, словесності та культури,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДІАГАЛУЗІ: СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: *європейська інтеграція, комунікація, інформаційна безпека, штучний інтелект.*

Kalita Olena,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor
Docent department of social
communications, literature and culture,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGY IN THE MEDIA INDUSTRY: SOCIOHUMANITARIAN ASPECT

Keywords: *European integration, communication, information security, artificial intelligence.*

На сучасному етапі розвитку українським народом обрано стратегічний курс на європейську інтеграцію, який передбачає системну й ефективну роботу всіх державних інституцій, чітку координацію, злагоджену роботу всіх гілок влади та потужну політичну підтримку задля досягнення мети щодо майбутнього членства в Європейському Союзі та відповідності політичним, економічним і правовим критеріям, які висуває ЄС до країн-кандидатів. За цих умов набуває актуальності розуміння соціокультурних, економічних, політичних, інформаційно-безпекових умов реалізації такої стратегії.

Необхідною умовою забезпечення євроінтеграційного вектора розвитку України є налагодження процесу інформування та комунікації з українським

суспільством про можливості й перспективи, які відкриває для громадян Угода про асоціацію Україна – ЄС, зокрема в умовах воєнного часу. Потужним інструментом для ефективної комунікації, інформаційної безпеки, реалізації завдань державної політики в цьому аспекті вбачається застосування технологій штучного інтелекту, які можуть забезпечити швидку обробку великого масиву даних, що є важливим для безпеки в умовах військового конфлікту. «Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні» визначає пріоритетні сфери, в яких реалізуються завдання державної політики щодо розвитку галузі штучного інтелекту: наука, інформаційна безпека, кібербезпека, правосуддя, економіка, правове регулювання та етика, освіта, оборона [3].

Технології штучного інтелекту можна використовувати для аналізу великих обсягів даних, що зібрані з різних джерел, включаючи соціальні мережі, новинні портали та джерела відкритої інформації. За допомогою аналізу великих даних ШІ може швидко виявляти потенційні загрози та попереджати про них, що робить можливим ефективне управління ризиками і досягнення безпеки особистості. Крім того, в медіа ШІ може використовуватися для підвищення інформаційної грамотності особистості в умовах військового конфлікту. Наприклад, ШІ може надавати рекомендації про те, як виявити фейкові новини та інформаційні атаки, що можуть призвести до психологічного тиску на особистість. Також ШІ може допомогти в ідентифікації ситуацій, коли інформація є неповною або недостовірною, а це знижує ризик прийняття неправильних рішень.

Зазначимо, що фахівці «Центру економіко-правових досліджень» обґрунтували можливості застосування технологій штучного інтелекту для забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості в умовах військових конфліктів. За допомогою голосових асистентів та інших інтерактивних технологій ШІ може забезпечувати особистість засобами для зниження стресу, покращання настрою та підвищення мотивації. Особливо це стосується цивільних осіб, які опинилися у зоні бойових дій, у прифронтових або тимчасово окупованих населених пунктах, де інформаційні технології можуть бути використані ворогом для маніпулювання суспільно значущою інформацією та перекручування істини.

Низка провідних ЗМІ вже запровадили штучний інтелект у свій робочий процес. Акцентуємо на перевагах використання ШІ для медіа:

1. Швидкість та обсяги публікацій новин. На відміну від звичайних журналістів, роботи здатні генерувати величезну кількість історій за короткий проміжок часу.

2. Ефективний аналіз та управління контентом. Штучний інтелект швидко працює зі складними за змістом текстами, перетворюючи їх на короткі повідомлення. За такої умови ШІ зберігає контекст історії, наповнює матеріал додатковими даними та посиланнями. Більше того, роботизовані системи можуть писати тексти з необроблених даних та поєднувати між собою мультимедійні файли, зокрема аудіофрагменти, зображення та відео.

3. Налаштування контенту. ШІ автоматично налаштовує новини відповідно до потреб конкретної аудиторії, публікує історії в різних форматах та навіть перекладає на іншу мову.

4. Детальна верифікація. Якісно запрограмовані алгоритми ШІ допомагають перевіряти факти, виявляти фейки та підозрілий контент у мережі. Низка онлайн-платформ, зокрема Facebook та Twitter, протягом тривалого часу використовують ШІ для викриття мови ворожнечі, фейкових публікацій або дезінформації [2].

Зазначимо, що алгоритми ШІ позбавлені критичного мислення та прозорості. Ризики поширення упередженості в ЗМІ виникають у тому випадку, коли роботи використовують неперевірені та неточні дані. На відміну від потенційних ризиків втратити роботу чи опинитися під впливом фейків, етичні питання з приводу ШІ постійно перебувають в центрі уваги. Однак, як і будь-яка складна система, технологія ШІ має свої обмеження. Незважаючи на поступову автоматизацію виробництва, уміння аналізувати та критично мислити досі цінуються в суспільстві. Саме тому роботи навряд чи зможуть замінити працю журналістів [2]. На думку Гейба Булларда, технології ШІ сприяють оптимізації роботи редакцій, допомагають налагодити зв’язок із читачами та охоплювати нові аудиторії [1].

Отже, використання в медіа технологій ШІ в умовах євроінтеграції під час воєнного стану є важливим для забезпечення безпеки, довіри та конфіденційності інформації, що обробляється. Соціально-економічний розвиток українського суспільства в умовах євроінтеграції під час воєнного стану потребує комплексного підходу, враховуючи специфіку обставин та забезпечуючи баланс між безпекою, економічним розвитком і соціальними потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гейб Буллард. Розумні способи, як журналісти можуть використовувати штучний інтелект. URL : https://niemanreports.org/articles/artificial-intelligence-newsrooms/

2. Ковальова М. Штучний інтелект у медіа: переваги та ризики автоматизованого контенту. URL : https://thefix.media/2021/2/11/artificial-intelligence-media

3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-

УДК 342.5:336(1)

Кушнір Діана,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня групи ФБі-21-1
Науковий керівник:
Коляда Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСНОВНІ КРОКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: *євроінтеграція, комунікативна стратегія, Європейська Комісія, інновації, стратегія.*

Kushnir Diana,
obtaining higher education of the first (bachelor) level group FBI-21-1
Academic supervisor:
Koliada Tetiana,
Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Public Finance,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

MAIN STEPS IN IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN INTEGRATION COMMUNICATION STRATEGY OF UKRAINE

Keywords: *European integration, communication strategy, European Commission, innovation, strategy.*

Однією із характерних рис сучасності є поглиблення та активізація євроінтеграційних процесів, зокрема інтеграційних процесів України до Європейського Союзу. Євроінтеграція – це складний поліаспектний процес, що включає в себе цілу низку питань, що потребують постійного регулювання.

Вироблення чіткої та покрокової комунікативної стратегії є одним із пріоритетних завдань, адже від цього залежить ефективність усього подальшого процесу. Для нашої держави питання інтеграції до ЄС теж є надзвичайно пріоритетним, а отже вибудовування основних комунікативних кроків слугуватиме її успішній реалізації.

Процес євроінтеграції України є вже досить тривалим, а тому багаторівневим. Одним з перших кроків у побудові комунікативної стратегії слід вважати 2000 р. та визначення Європейською Комісією (ЄК) і затвердження Комунікативної стратегії щодо розширення [1]. У ній було наголошено на об'єктивності поширюваної інформації для країн-членів та країн-кандидатів до ЄС, а також на відмові від використання технології пропаганди.

В Україні головну комунікативну роль в інформуванні громадськості щодо євроінтеграції здійснюють Представництво ЄС, представники країн членів ЄС та неурядові організації.

Низка державних програм була прийнята і впроваджувалася під час реалізації євроінтеграційної стратегії України. Ще одним кроком було визначено Державну програму інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004-2007 рр. Програма полягала у поліпшенні обізнаності населення України щодо ЄС, роз'ясненні переваг для українського суспільства, реалізації цілей державної політики у сфері європейської інтеграції, забезпеченні широкої суспільної підтримки європейського вибору України тощо.

Згодом, у 2007 р., коли було завершено строк дії зазначеної Програми, КМУ затвердив нову Концепцію Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 рр., в якій прогнозувалося, що тенденція зростання позитивного ставлення щодо вступу України до ЄС збережеться і надалі у разі подальшого проведення інтенсивної інформаційно-просвітницької роботи. Прогноз був справедливим лише частково, адже для реалізації усіх положень Концепції готовність усіх організацій та представництв не була повною та не враховувала умови того часу.

Наступний крок комунікативної стратегії – 27 березня 2013 р. – розпорядженням КМУ було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 р. Відповідно до Програми забезпечувався стабільний високий рівень усвідомленої підтримки громадськістю державної євроінтеграційної політики України, а також реформ задля майбутнього членства в Євросоюзі. Одним із ключових способів комунікативної стратегії також було запропоновано інноваційний підхід у проведенні інформаційної кампанії, що передбачав налагодження активної комунікації між владою та суспільством. Зокрема, ідея запровадження у роботі з інформування громадськості щодо європейської інтеграції комунікаційного елементу, як передбачалося, вона повинна була надати можливість поділити відповідальність, у тому числі й фінансову, за виконання цієї роботи із зацікавленими неурядовими організаціями, міжнародними донорами і бізнес-структурами [2].

Ще одним кроком планування та втілення комплексної інформаційної кампанії щодо євроінтеграції була реалізація Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 рр. [3]. Вона спрямована на промоцію євроінтеграційних реформ та заплановані урядом власні кампанії з інформування про зміст і цілі євроінтеграції. План заходів на виконання Стратегії було затверджено урядом 25 квітня 2018 р.

Тут слушно зауважити, що аналізуючи покроково комунікативну стратегію щодо євроінтеграції України можна визначити, що недостатньо лише пояснити людям, як працюють інститути ЄС, і їхнє ставлення до Євросоюзу раптово зміниться. Та все ж, комунікативна політика надає населенню, щонайменше, можливість зрозуміти те, як розвиваються інтеграційні процеси й самостійно обміркувати, яким же чином його голос і думка можуть бути почутими у структурах ЄС. Адже одна лише поінформованість і можливість висловити свою думку ще не роблять пересічного громадянина архітектором європейських процесів.

Підсумовуючи все вищевикладене, потрібно ще раз наголосити, що побудова ефективної та успішної комунікативної стратегії євроінтеграції України є необхідною умовою для підготовки до майбутнього членства в ЄС. Відтак, вважаємо, що основні кроки комунікативної стратегії євроінтеграції України мають бути спрямовані на досягнення цілей вищезгаданої комунікативної стратегії, а загальний план заходів – це власне сукупність

планів заходів всіх відповідальних за реалізацію стратегії органів державної влади – мають реалізовуватися з врахуванням усіх факторів. Крім того, слід наголосити, що раціональну комунікативну політику у відносинах між державою і громадянами неможливо замінити жодною, навіть найдосконалішою «магією слова» або концепцією інформаційної безпеки [4, с. 77].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Communications Strategy for Enlargement. URL : http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/

2. Палагнюк Ю. Державні програми з питань європейської інтеграції України: основні напрямки. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizvru_2014_2_35.pdf

3. Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки : розпорядження КМУ від 25 жовтня 2017 р. № 779-р. URL : https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250383204

4. Музиченко Г. В., Коляда Т. А. Зростання ролі держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку як індикатор інтеграції України в європейський простір. *Politicus.* Спецвипуск. 2022. С. 72–78.

УДК 35.351

Міщенко Олексій,
аспірант
Науковий керівник:
Канцур Інна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

КОНЦЕПТОСФЕРА ДОВІРИ ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС КРИЗИ

Ключові слова: *державне управління, європейська інтеграція, кризові комунікації, крос-культурний аналіз.*

Oleksiy Mishchenko,
graduate student
Supervisor:
Inna Kantsur,
candidate of economic sciences,
associate professor,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE CONCEPTOSPHERE OF TRUST IN PUBLIC ADMINISTRATION DURING A CRISIS

Keywords: *public administration, European integration, crisis communications, cross-cultural analysis.*

У бурхливих умовах війни, коли криза вирує в різних секторах економіки та суспільного життя, загострюється відчуття невизначеності та недовіри до більшості каналів комунікації. За таких умов першоджерелами повідомлень не лише для медіа, але й для більшості населення, стають державні органи та чиновники на місцях, які володіють офіційними даними, що їм можна довіряти та аналізувати. Ефективна комунікація в структурі державного управління відіграє ключову роль у формуванні громадського

сприйняття, заспокоєння, відчуття поінформованості та ментальної стійкості. Запорука впливовості таких повідомлень – довіра, крихкий елемент, що поєднує владу та суспільство в умовах війни.

Довіра є базовим параметром для ефективної комунікації у кризових ситуаціях, коли дезорієнтовані, розпорошені, знесилені користувачі шукають інформацію та знання про ворожий світ, в якому вони живуть. Відкритість, прозорість, змістовність, послідовність та відповідальність за сказане перед громадою є визначальними параметрами для акторів офіційних пабліків та сторінок в соціальних мережах, що нині користуються найбільшою увагою аудиторії.

Подібно прем'єр-міністру Великобританії В. Черчилю, який у дні інтенсивних бомбардувань Лондону під час Другої світової війни регулярно звертався до народу із загальновідомими "Бесідами біля каміну» (англ. fireside chats) [2], нині щовечора Президент України В. Зеленський розповідає українцям про підсумки буремні дня війни [1]. Як десятки років тому, нині така прозора та чуйна комунікаційна стратегія суттєво сприяє довірі громадян до свого очільника в період кризи. Хоча цифрові медіа пропонують безпрецедентне охоплення, вони також розпорошують, фрагментують інформаційні потоки, відтак не захищають від маніпуляцій та дезінформації. З метою налагодження та закріплення довіри державні актори та комунікатори повинні з обережністю орієнтуватися в цьому цифровому ландшафті, забезпечуючи не лише швидке спілкування, але й точне та послідовне інформування.

Ефективна комунікація в структурі державного управління країною охопленою війною стала стрижнем для збереження стійкості українців. Попри те, що прогалини в комунікації такого рівня досі наявні, можна узагальнити її основні здобутки, серед яких прозоре поширення інформації. Регулярні прес-брифінги, заяви прес-офіцерів, офіційних спікерів про динаміку зміни ситуації на фронтах, загрози та перспективи їхньої мінімізації, заспокоюють та збирають а різних платформах користувачів.

Робота з аудиторією на соціальних платформах, а також протидія ворожим інформаційним інтервенціям зусиллями активістів Україна широко імплекнтувала в структуру своїх інформаційних активностей з перших днів повномасштабного вторгнення. Telegram та Facebook стали ключовими каналами для розповсюдження інформації в режимі реального часу, водночас на цих платформах розцвітали пропагандистські майданчики, які ставили собі за мету ошукати, залякати та дезорієнтувати українців. Український уряд, усвідомлюючи загрозу, яку представляють неправдиві наративи, активно працював над

протидією кампаніям дезінформації через офіційні канали та співпрацюючи з міжнародними партнерами. Ця проактивна позиція мала вирішальне значення для збереження цілісності спілкування та, відповідно, довіри.

Саме єдність та довіра до влади, навколо якої об'єдналася світова громадськість українців збалансували національний інформаційний ринок попри те, що підтримувати національну єдність під час кризи складно. Влада ретельно створювала повідомлення, які наголошували на спільних цінностях і прагненнях українського народу, виходячи за межі регіональних протирічь. Ця інклюзивна комунікаційна стратегія була спрямована на зміцнення довіри шляхом виховання почуття спільної мети.

Здобути однозначної перемоги та інформаційної переваги в глобальному цифровому медіапросторі Україна не змогла і, зважаючи на практично необмежені пропагандистські потужності ворога навряд зможе, проте український досвід підкреслює важливість комунікації, орієнтованої на людей, солідарність, стійкість та спільну жертовність. Такий підхід викликав не лише резонанс серед українців, але й хвилю захоплення Україною та її підтримки в світі, формуючи глобальну коаліцію продемократичних сил в різних куточках планети. Україна активно співпрацювала і співпрацює зі своїми глобальними партнерами, щоб розширити свій наратив, протидіяти дезінформації та заручитися підтримкою впливових світових медіа. Ця співпраця не тільки посилила міжнародну реакцію, але й сприяла розбудові довіри на глобальній арені.

Проведена титанічна робота України на міжнародному рівні засвідчила, що ефективна комунікація в кризовій ситуації в державному управлінні полягає не лише в передачі інформації; мова йде про виховання довіри. Прозорі, інклюзивні та орієнтовані на людей комунікаційні стратегії довели безальтернативність у розв'язанні складних воєнних криз, зміцненні стійкості та підтримці довіри між урядом та його громадянами. Прагнучи до наукових знань і практичних ідей, давайте черпати натхнення з уроків, засвоєних в Україні, і продовжувати досліджувати інноваційні комунікаційні стратегії, які сприяють зміцненню довіри до державного управління під час кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Володимир Зеленський / Facebook. 2023. URL : https://www.facebook.com/zelenskiy.official/?locale=uk_UA

2. Fireside chats. Series of radio addresses by Franklin Roosevelt. Britanica. 2023. URL : https://www.britannica.com/event/fireside-chats/

УДК 35.351

Міщенко Олексій,
аспірант
Науковий керівник:
Синяков Сергій,
д-р філос. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ КУЛЬТУРИ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Ключові слова: *державне управління, європейська інтеграція, крос-культурний аналіз, культурні виміри, фіскальна політика.*

Oleksiy Mishchenko,
graduate student
Supervisor:
Serhiy Synyakov,
doctor of philosophy, professor,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

THE ROLE OF CULTURE IN INCREASING THE EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION

Keywords: *public administration, European integration, cross-cultural analysis, cultural dimensions, fiscal policy.*

Продуктивне забезпечення діяльності структур державного управління впливає не лише на державницьку сферу, але й економіку, соціальну політику, що справедливо для кожної країни не залежно від особливостей державного устрою. Україна, як перспективний кандидат на членство в європейській родині, звертає увагу на різні аспекти її організації та сприйнятливо ставиться до найпродуктивніших. Оскільки європейські країни все більше інтегрують свою фіскальну політику, стає вкрай важливим зрозуміти роль культури у формуванні адміністративної практики та, як наслідок,

ефективності фіскальної політики. Без сумніву членство в європейській родині позитивно вплинуло на кожну з країн-членів ЄС, збагачуючи спільний досвід тонкощами культурних аспектів кожної з них. Національні культурні особливості впливають на бюрократичні процеси, алгоритми прийняття рішень та рівень довіри між громадянами та владою, глибоко вкорінене в культурну структуру суспільства, слугуючи відображенням його цінностей, норм та історичного контексту.

Культура, за визначенням Ґ Хофстеде, є базисом для осмислення відмінностей у суспільних цінностях і поведінці в різних країнах [2; 3]. Її різноманітність та сталість традиції визначаються у вимірах індивідуалізму – колективізму, дистанціювання від влади, уникнення невизначеності, маскулінності чи жіночності, орієнтації на довгостроковому сталість та перспективність.

Міра індивідуалізму, чи колективізму як його в протилежних визначеннях характеризує ступінь до якого кожен член суспільства готовий відмовитися від індивідуального простору на догоду спільним переконанням та цілям. Так індивідуалізм в державному управлінні є мірилом персональної відповідальності за вчинки та власні рішення, а колективізм – маркером згуртованості, сприйнятливості консенсусу, як можливість кожною людиною відмовитися від власних вигод на догоду колективному благу. Індивідуалізм сприяє економічній свободі, підприємництву та індивідуальному накопиченню багатства, натомість колективізм пріоретизує соціальний добробут, рівність прибутків, процвітання суспільства. Визнання цих культурних уподобань дозволяє політикам адаптувати фіскальні стратегії, які відповідають суспільним цінностям їхніх виборців, сприяючи більшому прийняттю та дотриманню [1].

Дистанціювання від влади в процесі прийняття управлінських рішень впливає на стилі спілкування та загальні стосунки між громадянами та владою. Суспільства мінімально дистанційовані від влади швидко приймають і реалізовують рішення, в тому числі “спущені” по владній вертикалі, натомість автономізовані – роблять акцент на рівності та децентралізації, інклюзивному підході із залученням різних зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень та підвищення легітимності і ефективності політики.

Тяжіння до уникнення невизначеності, толерантності суспільства тяжіє до неоднозначності та ризикового стилю управління. Так, державне управління культури з високим рівнем уникнення невизначеності, тобто

консервативне та традиційне орієнтоване на стабільність, дотримання чітких алгоритмів та правил, планування, розробку алгоритмів недопущення та уникнення ризиків. Натомість культури з низьким рівне уникненням невизначеності – експериментоорієнтовані можуть залишатися продуктивними в умовах неоднозначності, коригувати власну стратегію під час її реалізації, сприйнятливі до впровадження авантюрних інновацій та змін. Стратегія уникнення невизначеності має вагомий вплив на фіскальну політику, зокрема в аспекті пом'якшення ризиків, заохочення адаптивності. Кожна з систем може бути сприйнятливою суспільством за умов консенсусу щодо рівня ризиковості та авантюризму, або ж не сприйнятливості її сучасного стану розвитку, за якого без радикальних змін неможливо вийти за межі періоду стагнації та кризи. Діяльність в стресових умовах характерна для сучасної України, яка в період виборювання права на національну самоідентифікацію, державність змушена виживати та розвиватися в максимально не сприятливих для цього умовах.

Маскулінність як мірило культурного наративу в державному управлінні має не визначальне, проте істотне значення, оскільки впливає на організаційні структури, стилі керівництва та визначення пріоритетів суспільних цілей. У культурах із високою маскулінною орієнтацією державне управління може наголошувати на конкуренції, економічному зростанні та ефективності фіскальної політики; культури ж з високою жіночою орієнтацією пріоритезують добробут, екологічну стійкість та якість життя у своїх фіскальних стратегіях. Такі підходи набувають вагомого значення для адаптації фіскальної політики, яка відповідає суспільним цінностям і прагненням певної нації.

Довгостровокве планування в культурі державного управління різних народів характеризує наполегливість, ощадливість та стійкість.

Таким чином державне управління глибоко вкорінене в культурну структуру суспільства, слугуючи відображенням його цінностей, норм та історичного контексту, а подібні дослідження сприяють імплементації передового світового досвіду державного управління, визнаючи різноманіття культурних контекстів у всьому світі в український контекст, в умова кризи сприйнятливий до змін та структурних перетворень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пришляк О. Аналіз теорії культурних вимірів Г. Хофстеде. Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів : матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції, Ужгород 27.9.2019 / за ред. І. В. Козубовської, Ф. Ф. Шандора. – Ужгород : РІК-У, 2019. С. 80–81.

2. Hofstede, G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2001. 596 p.

3. Hofstede G., McCrae R. Culture and personality revisited: Linking traits and dimensions of culture. Cross-Cultural Research, 2004. № 38. P. 52–88.

УДК 321:316

Науменко Ліана,
канд. філол. наук,
доцент кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРОПАГАНДА У СУЧАСНОМУ КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Ключові слова: *пропаганда, комунікаційний простір, маніпулювання.*

Naumenko Liana,
Ph.D. philol. sciences,
Associate Professor of the Department of Social Communications, literature and culture,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

PROPAGANDA IN THE MODERN COMMUNICATION SPACE

Keywords: *propaganda, communication space, manipulation.*

Пропаганда в сучасному комунікаційному просторі відіграє важливу роль і має значний вплив на суспільство. Враховуючи розвиток засобів масової інформації, соціальних мереж та інших комунікаційних технологій, вона стає більш доступною, швидкою та розповсюджуваною. Сучасні засоби масової комунікації застосовують різні технології для впливу на прийняття рішень. Після запровадження воєнного стану в Україні ми спостерігали медійні атаки пропагандистського змісту. Будь-яка пропаганда має чітку мету і, щоб її досягти, спотворює факти. Отож, говоримо про важливість використання пропаганди в умовах воєнного часу.

Аналіз досліджень з цієї теми дозволяє стверджувати, що проблемі присвячена низка праць: В. Е. Гапій, Н. М. Савчук, О. В. Курбан, Г. Г. Почепцова.

Варто звернути увагу на трактування поняття «пропаганда». Так, Г. Почепцов визначає її як комунікативний процес, який орієнтований на зміну моделі поведінки цільової аудиторії [5]. Американський дослідник теорії комунікації Г. Лассуел визначає її як менеджмент колективних уявлень через застосування маніпуляцій смисловими символами [6]. Аналіз інших наукових джерел [1; 4; 8] дозволяє зробити висновок, що основна мета пропаганди – прихований вплив на свідомість людей і нав'язування їм потрібної думки.

На думку Н. Савчук під пропагандою можна розуміти поширення навмисно спотвореної інформації, аргументів, щоб мати значний вплив на аудиторію та її емоційно-психологічний стан, змінити точку зору громадян на користь сторони пропагандиста. Також автор акцентує увагу на тому, що «у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні пропаганда виступає зброєю масового ураження, що цілеспрямовано впливає на свідомість людей» [7].

О. Бойко виокремлює три види пропаганди: біла, яка застосовує більш м'які методи переконання, стандартні техніки налагодження контактів із населенням; чорна застосовує методи маскування правдивої інформації; сіра не має чітко визначеного джерела і має на меті змусити супротивника повірити в брехливу інформацію [1].

На думку дослідників, на території України останнім часом найбільш поширеною є саме сіра пропаганда. ЇЇ досить активно застосовують російські ЗМІ, щоб інформаційно дезорієнтувати свідомість українських громадян [7].

В. Гапій розглядає пропаганду як інструмент впливу на підсвідомість людини в сучасній Україні. Говорячи про інформаційну війну Росії проти України, вона звертає увагу на пропагандистську діяльність російських засобів масової комунікації, яка спрямована проти українського народу. Автор ставить завдання: дослідити та виявити методи впливу російської пропаганди через засоби масової комунікації на мешканців східних регіонів України. У роботі уточнено розуміння поняття «комунікація» у буденному розумінні та з наукової точки зору. На підставі цього, автор робить висновок про зростаючий вплив засобів масової комунікації як потужного механізму маніпулювання масовою свідомістю [2].

Останнім часом окрім преси та телебачення значний вплив на масову свідомість має Інтернет. Він сприяє оперативному поширенню інформації та надає можливість одночасно використовувати фото та відеоматеріали.

Останні події у нашій державі показали, що саме Інтернет в критичних ситуаціях став єдиним джерелом для інформування населення. Сьогодні він значною мірою впливає на формування громадської думки й одночасно стає засобом маніпуляцій та пропаганди. Отож, вчені й політики почали усвідомлювати, що соцмережі, які з'явилися і стали популярними завдяки інтернету, стали досить потужним механізмом впливу, який можна досить ефективно використовувати для маніпуляції громадською думкою.

У наш час завдяки інформаційним технологіям будь-яка держава може ««може реалізувати свої інтереси без застосування військової сили, послабити або завдати серйозної шкоди безпеці держави-суперника без ефективної системи захисту від негативних інформаційних впливів» [3, с. 104].

Тому пропаганда – ефективна форма комунікації, яка сприяє поширенню ідеології, формує громадську думку на користь певної політичної позиції. Пропаганда виступає як допоміжна ланка збройної війни.

Після повномасштабного вторгнення Росії на територію України російські політтехнологи використовують класичні принципи пропаганди. Як наслідок, серед основних методів кремлівської пропаганди тролінг. Погоджуємося з думкою дослідників, які зазначають, що в основу антиукраїнської пропаганди з боку Росії покладено міфологізацію масової свідомості. Пропагандистські міфи створюють віртуальну реальність.

Як бачимо, на сьогодні описані та активно використовуються спеціальні методи й засоби пропаганди. Від сукупності використаних прийомів залежить результат їхнього впливу. Серед науковців є різні точки зору щодо існуючих основних прийомів для впливу на аудиторію з метою її переконання. Аналіз техніки пропаганди дає підстави стверджувати, що в умовах воєнного стану найбільш поширеними є прийоми формування та розповсюдження певних образів різних державних керівників, «приклеювання ярликів», замовчування несприятливої інформації та поширення недостовірної.

Отже, пропаганда – це форма комунікації, завдання якої маніпулювати свідомістю конкретної аудиторії з метою формування в неї поглядів на користь пропагандиста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. Д. Пропаганда. Політична енциклопедія / редкол. : Ю. А. Левенець (голова), Ю. І. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 610 с.

2. Гапій В. Е. Пропаганда як інструмент впливу на підсвідомість людини в сучасній Україні. *Молодий вчений. Соціальні комунікації*. 2018. № 1 (53). С. 636–641.

3. Городиська Н. Філософія та психологія гібридної війни. *Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки* : матер. І Міжнар. наукової конференції. 2021. С. 102–105.

4. Ліпкан В. Зміст пропаганди на сучасному етапі / GOAL. 2016. URL : http://goal-int.org/zmist-propagandina-suchasnomu-etapi/

5. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.

6. Пропаганда для початківців. *Новий час* : електронний журнал. 2016. URL : https://magazine.nv.ua/journal/2978-journal-no-3/propahanda-dlja-chajnikov.html

7. Савчук Н. М. Техніка пропаганди засобів масової інформації в умовах воєнного стану. URL : https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/part_2/33.pdf

8. Lasswell H.D. The Theory of Political Propaganda. *The American Political Science Review.* 1927. Vol. 21, No. 3. P. 627–631.

УДК 159.9.018:336.22(477+4ЄС)

Нежинська Олена,
канд. психол. наук, доцент,
доцент кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦЯ-ПРАКТИКА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: *лідер, лідерські якості, фіскальна політика, євроінтеграція.*

Nezhynska Olena,
Ph.D. in Psychological Science,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology, Pedagogy and Sociology,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

DEVELOPMENT OF LEADERSHIP SKILLS OF A PRACTITIONER IN THE CONTEXT OF MODERN FISCAL POLICY ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: *leader, leadership qualities, fiscal policy, European integration.*

Ефективна діяльність особистості фахівця-практика сьогодні в умовах війни в Україні залежить не лише від його організаційної структури, самоменеджменту, зовнішніх факторів, виконання функціональних обов'язків, а разом із тим і від наявності та розвитку особистих лідерських якостей фахівця-практика у контексті сучасної фіскальної політики на шляху

до євроінтеграції. Варто зазначити, що термін «лідерство», відповідно Оксфордського словника, з'явився приблизно 1300 р. тому назад. Ще за часи античності провідні мислителі, зокрема Платон, намагалися виділити характерні риси, завдяки яким особистість могла б стати видатною історичною постаттю. Свої думки щодо сутності лідерських якостей пізніше висловлювали відомі психологи, такі як А. Адлер, М. Вудкок, Г. Форд, З. Фройд, К. Юнг та інші науковці.

Міністерство фінансів України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство соціальної політики України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України та інші інституції як ніколи раніше потребують нині якісного та професійного підходу до різноманітних викликів і вирішення поставлених завдань на шляху до євроінтеграції. І сьогодні – це фахівець-практик, який забезпечує формування та реалізує сучасну фіскальну політику, працює в інтересах держави і суспільства, при цьому цінності та цілі якого базуються на цінностях і пріоритетах взятого курсу нашої країни на євроінтеграцію. Тому розвиток лідерських якостей у діяльності фахівців-практиків є актуальним питанням на сьогоднішній день [1–2; 5], а створення ними лідерських команд, конкретна допомога, навчання, підтримка, координація та супровід є тією необхідністю, рівнем, яких потребує наше суспільство [3–5] в рамках відповідності в т.ч. міжнародним інституціям.

Вимоги сьогодення впливають на ефективність та швидкість прийняття рішень фахівців-практиків, коли саме від них залежить як потрібно діяти в тій чи іншій ситуації, у т.ч. вміти розкрити свої лідерські задатки й якості, лідерський потенціал та цінності, проявляти їх, а також передати іншим заряд енергії, сформувати необхідні вміння, що може послужити саме тим потужним фактором знаходження шляхів подолання проблемних ситуацій. Це можуть бути впевненість і сила, воля і характер, сфокусованість, харизма й енергійність, позитив і наполегливість, щедрість і відкритість, активність і ерудиція, резильєнтність і вмотивованість, професійна компетентність і т.ін. Так, наприклад, у кризових для людини ситуаціях важливу роль безперечно грає саморегуляція особистості та самоменеджмент, тобто її внутрішній потенціал та внутрішні резерви. А це робота над собою, розвиток лідерського потенціалу, виставлення чітких пріоритетів і цілей в умовах змін і трансформацій, що стимулює пошук відповідей і рішень в непростих умовах. Також це і вміння прийняти проблемну ситуацію, вміння зняти емоційну напругу, здатність раціонально діяти згідно ситуації та навчити цьому інших, тому що саме від цих конструктивних рішень нині багато чого залежить.

Висновки. Отже, наявність та розвиток лідерських якостей фахівця-практика у контексті сучасної фіскальної політики на шляху до євроінтеграції, прояв цих якостей під час прийняття рішень допоможуть сформувати навички поведінки у критичних, кризових та екстремальних ситуаціях, відпрацювати вміння збагачувати діяльність новими способами виконання, що загалом підвищує особистісну ефективність фахівця-практика, а також дозволяє передати відповідні вміння та навички іншим відповідаючи стандартам міжнародних інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук О. І., Нежинська О. О. Лідерство у діяльності керівника освітньої організації : спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. Київ, 2017. 38 с.
2. Воронько Л. О., Денисенко Б. А. Керівник у системі державної служби України: соціологічний вимір. *Модернізація державного управління та європейська інтеграція України* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. Участю, м. Київ, 25 квіт. 2013 р. : у 2 т. Київ : НАДУ, 2013. Т. 2. С. 258–263.
3. Інноваційні технології розвитку психологічних ресурсів особистості: колективна монографія. Відпов. ред. Н. І. Тавровецька. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 354 с.
4. Нежинська О. О. Лідерство та керівництво: психологічний дискурс : монографія. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 264 с.
5. Нежинська О. О. Нарощування лідерського потенціалу працівників державної служби зайнятості України як умова покращення процесу децентралізації надання послуг. *Проблематика процесу децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах* : зб. мат-лів доповідей та тез круглого столу, м. Київ, ІПК ДСЗУ, 18 квітня 2019 р. / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. 219, [193–196] с.

УДК 159.923:005.511

Овдієнко Ірина,
канд.психол. наук,
доцент кафедри психології,
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЯ УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ В БІЗНЕСІ

Ключові слова: *бізнес-діяльність, психологія бізнесу, особистість, успішність.*

Iryna Ovdiienko,
Ph.D. in Psychological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology
State University of Trade & Economics,
Kyiv, Ukraine

PSYCHOLOGY OF PERSONAL SUCCESS IN BUSINESS

Keywords: *business activity, business psychology, personality, success.*

Актуальність. Психологія бізнесу – сучасна галузь психології, яка виникла на перетині низки дисциплін, насамперед, психології, соціології та економіки, під впливом процесів соціального і економічного розвитку суспільства. Становлення цього нового напряму в психологічній науці є реакцією на численні потреби, що стоять перед представниками малого та середнього бізнесу і вимагають участі організаційних психологів. Саме розвиток нових соціально-економічних відносин у країні призводить до того, що практична психологія активно включається в бізнес. Зокрема зростає затребуваність тих напрямів психологічної роботи, які пов’язані з психологічним супроводом діяльності різноманітних бізнес-структур, створення сприятливого бізнес-середовища, де можуть створюватися, реалізовуватися, досягати певного рівня розвитку всі складові та учасники бізнес-діяльності.

Психологія успішності особистості в бізнесі – це актуальний напрям в сучасній науковій та практичній психології. Теоретичні та емпіричні дослідження психології успішності особистості в бізнесі показали, що особистість, яка успішна в бізнес-діяльності, може ефективніше, в порівнянні з іншими, самореалізовуватися в соціальному середовищі, зберігаючи при цьому необхідний баланс особистої свободи і індивідуальної своєрідності (Т. Чернявська [3]).

Зростання наукових публікацій з тематики, визначуваної як бізнес-психологічна, говорить про збільшений інтерес психологів, учасників і лідерів бізнесу до суміжної проблематики. Така суміжність розуміється: в плані взаємодії наукового знання психології і бізнесу, особливостей вживання психологічних методів до дослідження бізнесу як сфери життєдіяльності особистості і суспільства, пошуку нових методів і засобів впливу на людину як суб'єкта і об'єкта управління в бізнес-середовищі.

Мета дослідження. Теоретично проаналізувати психологічні особливості успішності особистості в бізнесі.

Виклад основного матеріалу. Образ реально успішної людини охоплює: матеріальне забезпечення, благополучну сім'ю, кар'єрний ріст, досягнення поставлених цілей, наявність престижної роботи, високий соціальний статус, наявність дітей, статус керівника, власний бізнес. Основними критеріями оцінки успішної особистості в реальній ситуації частіше є зовнішні, соціально значущі досягнення. Цей факт пояснюється тим, що зовнішні показники об'єктивно доступніші для особистості, що суттєво скорочує процес соціального пізнання, інтерпретації дійсності та віднесення конкретної людини до певної групи.

Сучасні вчені представили типологію уявлень про успіх залежно від типу відповідальності [1; 2]:

1. *Оптимально відповідальний тип особистості* пов'язує успіх і умови його досягнення з внутрішніми особистісними ресурсами – умінням брати на себе відповідальність, реалізовувати власні здібності та можливості у процесі досягнення поставлених цілей, незважаючи на труднощі.

2. *Люди виконавчого типу* пов'язують уявлення про успіх і успішну особистість із домінуванням зовнішніх, соціально-визнаних критеріїв. Умовами досягнення успіху виступають зовнішні чинники (везіння, сприятливий збіг обставин) та особистісні ресурси, що забезпечують успіх у разі відсутності зацікавленості та добровільності в діяльності (старання, терпіння).

3. Для *представників ситуативного типу* успіх – це досягнення поставлених цілей, сприятливий збіг обставин, суспільне визнання. Вони частіше дають загальноприйняте визначення успіху, яке не відрізняється оригінальністю і своєрідністю.

4. *Особи егоїстичного типу* в своїх уявленнях про успіх й успішність залежні від значущої для конкретної особистості сфери або ситуації життєдіяльності. Часткове прийняття відповідальності визначає вказівку як умову досягнення успіху зовнішніх і внутрішніх особистісних ресурсів. Основні показники успіху для досліджуваних егоїстичного типу – це благополуччя в усьому, досягнення поставлених цілей, задоволеність собою і власним життям.

5. *Функціональний тип відповідальності* характеризується тим, що у змісті уявлень про успіх та успішність і умов його досягнення в осіб цього типу домінують зовнішні, соціальні, критерії, що демонструють відсутність самостійності, усвідомленості в разі їх формування, бажання діяти вимогливо за зразком, відповідно до інструкції.

Для психології бізнес – це одна з областей професійної діяльності людей. Кожна людина може знайти в ній свої інтереси, досягати життєво важливих цілей, отримувати значимі результати і задоволення від своєї власної активності. Це означає і те, що бізнесу як професійній діяльності можна і необхідно навчатися. Хоча, звичайно ж, і тут є люди здатні, талановиті і навіть геніальні, які завжди досягатимуть надзвичайних успіхів.

Особистість, успішна в професійній діяльності, зокрема – в бізнес-діяльності, може ефективніше, в порівнянні з іншими, реалізовувати себе в соціальному середовищі, зберігаючи при цьому необхідний баланс особистої свободи і індивідуальної своєрідності (Е. Берн, О. В. Данчева, С. Д. Максименко, А. Маслоу, Г. Оллпорт, К. Роджерс, М. Селігман, Е. Фромм, Т. П. Чернявська, М. Чиксентмігайї, Ю. М. Швалб та інші).

На думку Е. Фромма найближче до розуміння успішної особистості наближається так званий продуктивний тип характеру. Це людина креативна, незалежна, спокійна, чесна і любляча. Продуктивне мислення забезпечує йому раціональний, свідомий рівень соціальної самоідентифікації, а продуктивна праця – це можливість творчого самовираження через створення суспільно корисного продукту. Сила продуктивної любові, реалізовуючись в пошані, турботі і відповідальності за іншого, об'єктивується в прийнятті будь-якої живої істоти і небайдужістю до його потреб.

Особистість, що успішна в бізнес-діяльності – це професійно зріла особистість, яка знаходиться в безперервному процесі становлення, що продовжується все професійне життя (самоактуалізації, самореалізації).

Важливі *характеристики професійно-успішної особистості* – це причетність до роботи компанії, прагнення до самоактуалізації, психічне здоров'я, функціональна автономність (незалежність), вмотивованість активності усвідомленими процесами, залученість та включеність, стан потоку відзначають А. Маслоу, Г. Оллпорт, К. Роджерс, М. Селігман, М. Чиксентмігайї.

Дослідження показали, що до сучасних тенденцій професійної управлінської діяльності можна віднести: домінування не раціонально-прагматичних аспектів управління, а соціально-психологічних аспектів, особистісних компонентів діяльності; здатність здійснення безперервного спілкування, орієнтованого на передачу управлінської інформації, здобуття і обробку зворотного зв'язку та зворотної інформації; знання основ та технологій менеджменту, які сприяють підвищенню ефективності та результативності діяльності організації і рівня задоволеності працівників працею, формуванню відчуття причетності до роботи компанії [3].

В західній психології звернення до психологічних ресурсів та потенціалу особистості, до вивчення чинників позитивної поведінки та діяльності має давню традицію у рамках гуманістичного підходу та екзистенційно-позитивної психології (А. Маслоу, К. Роджерс, М. Селігман, М. Чиксентмігайї). Ці вчені розглядають людину як самодетермінований суб'єкт, що володіє такими особистісними властивостями як свідомість життя, відповідальність, толерантність, життєстійкість, особистісна автономія, ціннісні орієнтації, тимчасова перспектива, внутрішня мотивація свобода вибору дій та вчинків.

На думку А. Маслоу, у самій природі людини закладені можливості позитивного розвитку та самовдосконалення; деструктивні дії людей є не наслідком спадкоємних вад, а підсумком фрустрацій, тиску зовнішніх сил, незадоволення основних потреб. На його думку, людей, що дійсно самоактуалізуються, налічується близько 1 % населення і їм властива ділова спрямованість (зайнятість не собою, а своїм життєвим завданням або місією) [3].

Висновки. Ґрунтуючись на викладеному зазначимо, що сучасна психологічна наука спрямовує свою діяльність на здатність допомогти: вивчити психологічні особливості досягнення успіху в бізнесі; виокремити

мотиваційні чинники досягнення успіху; виокремити якості успішної в бізнесі особистості; запропонувати підходи до вивчення питання планування професійної кар'єри як запоруки успіху; представити взаємозв'язок професійної кар'єри з професіоналізмом особистості. Надалі вбачаємо у подальшому теоретичному та емпіричному дослідженні зазначених аспектів проблеми психології успіху в бізнесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жигайло Н. І. Психологія бізнесу : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 256 с.

2. Ліфарєва Н. В. Психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 237 с.

3. Чернявська Т. П. Оптимізм як фактор успішності бізнес-діяльності. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика : монографія. Книга восьма / за ред. д-ра екон. наук, проф. Кузнєцова Е. А. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. С. 400–419.

УДК 378.147:811.111

Онучак Людмила,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов;
Руженська Тетяна,
викладач кафедри іноземних мов,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: *глобалізація, європейські стандарти, комунікативна компетентність.*

Onuchak Liudmyla,
Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages;
Ruzhenska Tetiana,
Lecturer of the Department of Foreign Languages,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

METHODOLOGICAL PREREQUISITES FOR THE FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS: SOCIO-CULTURAL ASPECT

Keywords: *globalization, European standards, communicative competence.*

Виклики, пов'язані з глобалізацією, євроінтеграційними процесами в сучасному суспільстві в цілому та освіті зокрема, актуалізують необхідність приведення викладання іноземних мов у відповідність до європейських стандартів, спонукають науковців до пошуку нових шляхів для забезпечення конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Навчання іноземним мовам у наш час усе частіше проводиться в контексті соціокультурної специфіки носіїв мови. Соціокультурно орієнтовані методики нині набули значного поширення. Використовують їх і викладачі закладів вищої освіти.

Поєднання діяльності на заняттях та діяльності поза заняттями дозволяє сформувати ефективне освітнє середовище, важливу роль при цьому відіграє особистість викладача, його індивідуальний стиль, досвід, уміння будувати відносини з групою та поза нею. Найголовнішим є правильно побудувати мовне середовище. Саме мовне середовище є основним засобом та умовою навчання. Оскільки зазвичай навчання здійснюється поза природним мовним середовищем, то завдання викладача полягає максимально точному моделюванні мовного середовища за допомогою всіх наявних засобів.

Усе зазначене потребує нових підходів до вирішення проблем освіти, в тому числі й у галузі викладання іноземних мов, які в свою чергу висувають нові вимоги до підготовки викладача, його кваліфікаційної характеристики [2].

Розвиток комунікативної компетентності відбувається відповідно до здатності студентів навчатися, їх предметних знань та попереднього досвіду і здійснюється в межах ситуативного контексту, пов’язаного з навчанням і спеціалізацією. Компонентами іншомовної комунікативної компетентності є: лінгвістична, соціокультурна, лінгвокраїнознавча та професійна [1].

Розглянемо більш детально соціокультурну компетентність, яка спрямована на розвиток розуміння й тлумачення різних аспектів культури і мовної поведінки у професійному середовищі. Вона сприяє розвитку вмінь, характерних для поведінки в різних культурних і професійних ситуаціях та реагування на них.

Соціокультурна компетентність передбачає „знайомство тих, хто навчається, з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки і здатністю користуватися елементами соціокультурного контексту, релевантними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови. Ці елементи - звичаї, правила, норми, соціальні умовності, ритуали, соціальні стереотипи, країнознавчі знання та ін.” Для формування соціокультурної компетентності потрібне не знання країнознавства, а так звані фонові знання, тобто знання про країну та її культуру, відомі всім жителям даної країни. Володіння фоновими знаннями включає іноземця до іншомовної громади, дає йому „культурну письменність” (cultural literacy), і навпаки - відсутність „культурної письменності” робить його чужаком (outsider).

Розглядаючи соціокультурну компетентність, слід говорити не просто про фонові знання, а про культурно-країнознавчу компетентність як компонент соціокультурної компетентності, що містить знання про релігійні, філософські і соціологічні основи систем освіти в рідній країні та в країнах іноземних мов, що вивчаються. Лінгвокраїнознавча компетентність включає комплекс соціокультурних знань, навичок, умінь і здібностей, оволодіння якими дозволяє студентам коректно використовувати іншомовну і вітчизняну професійну термінологію в іншомовному мовленні; професійно коректно продукувати термінологічно насичене мовлення в умовах професійного спілкування.

Професійна комунікативна компетентність формується в студентів різних спеціальностей для реальних академічних та професійних сфер і ситуацій. Професійна комунікативна компетентність розглядається як мовна поведінка, що є специфічною для академічного і професійного середовища.

Отже, соціокультурна компетентність формується на основі взаємопов'язаного мовленнєвого, соціокультурного та мовного розвитку студентів. Важливим є розвиток соціокультурних та соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, що забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.

2. Цільова комплексна програма «Вчитель». *Інформаційний збірник Міністерства освіти України.* К. : Педагогічна преса, 1997. № 24. С. 11–25 (Закон України «Про вищу освіту» від 2002 р.).

УДК 378

Сова Маргарита,
д-р пед. наук, професор,
професор кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: МОЖЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Ключові слова: *штучний інтелект, цифрові технології, освітній простір.*

Margarita Sova,
Doktor in Pedagogical, Professor,
Professor at the Department
of Psychology,
Pedagogy and social disciplines,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

EDUCATIONAL POTENTIAL OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES: OPPORTUNITIES, ADVANTAGES AND RISKS

Keywords: *artificial intelligence, digital technologies, educational space.*

Глобальні процеси інформатизації, комп'ютеризації та цифровізації супроводжуються широкомасштабним розповсюдженням штучного інтелекту. Впровадження сучасних цифрових технологій має на меті підвищення якості та модернізації освітнього процесу, спрямованого на формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців. конкурентоздатних на міжнародному ринку праці.

Однак у вітчизняній академічній спільноті ще не досягнуто консенсусу щодо можливостей і ризиків застосування технологій штучного в освітньому процесі вищої школи. Адже в практиці існують приклади написання

й захисту кваліфікаційних робіт за допомогою чат-боту Chat GPT. Тому в цьому процесі важливо вірно оцінити баланс між потенціалом і загрозами технологій штучного інтелекту в освітньому процесі вищої школи.

Було б недоцільно орієнтуватись на повну автоматизацію навчання інструментами штучного інтелекту. Безперечно, варто досягнути сполучення традиційних форм освітнього процесу з використанням можливостей штучного інтелекту й поступово трансформувати традиційні дидактичні моделі відповідно до реально існуючих змін, що відбуваються в навколишній дійсності. Так, інтелектуальні системи навчання та оцінювання досягнень здобувачів, ігровий формат (гейміфікація) освітнього процесу, голосові помічники, віртуальні асистенти відкривають широкі можливості для формування цифрового освітнього середовища.

Переваги використання технології штучного інтелекту в освітньому процесі вищої школи складають: широкі можливості для розробки програмного забезпечення; доповнення системи цифрових інструментів доступних сучасному здобувачу (нейронні мережі для освітніх цілей, отримання даних і тестів, застосування чат-ботів ChatGPT) для таких видів роботи, як: підготовка випускових кваліфікаційних робіт, вивчення іноземних мов, навчання програмуванню, спрощення процесу використання інформаційних ресурсів університету – розкладу, електронного журналу звернення в деканат, до приймальної комісії; забезпечення зворотного зв'язку в форматі діалогу в режимі реального часу, що дозволяє здобувачам самостійно виявляти свої помилки у процесі засвоєння заданого матеріалу та здійснювати корективи дистанційно, що сприяє прискоренню процесу самонавчання; організація адаптивного та персоналізованого навчання, які дають змогу створювати індивідуальні плани навчання, ефективно контролювати успішність навчальних досягнень здобувачів, визначити алгоритм демонстрації матеріалу відповідно до їх інтересів і потреб; здійснення експертизи та прогнозування перспективи розвитку освітнього процесу, аналізу значного обсягу даних, пов'язаних з освітнім процесом, що уможливлює виявити рівні професійного зростання здобувачів, удосконалити процес формування фахових компетентностей.

Проте у процесі впровадження технологій штучного інтелекту в освітньому просторі виникають проблеми технічного характеру. Тому, не зважаючи на те, що штучний інтелект має значний ресурс, який відкриває численні можливості модернізації освітнього процесу, слід звернути увагу на потенційні ризики, які можуть виникати в системі освіти.

Серед *ризиків* впровадження технологій штучного інтелекту у закладах вищої освіти слід виокремити високий рівень спеціалізації навчальних дисциплін, включених до освітніх програм з підготовки фахівців технічного спрямування не дозволить застосовувати готові інструменти штучного інтелекту, оскільки їх використання призведе до більшого відсотку помилкових відповідей з боку штучного інтелекту. У цьому випадку необхідно розробляти власні чат-боти для навчання нейронних мереж, що потребує значної тривалості часу та залучення фахівців з інших установ. Постійне використання технологій електронного навчання в освітньому процесі може розвивати інформаційну залежність здобувачів від штучного інтелекту, що спричиняє часткову втрату таких компетенцій, як критичне та логічне мислення, комунікативні здібності, уміння аргументовано формулювати та висловлювати судження, приймати самостійні рішення.

Для *запобігання потенційних ризиків та їх регулювання* за умов активного впровадження технологій штучного інтелекту в освітній процес необхідно: створити відповідну технічну інфраструктуру; розробити чіткі правила політики небезпеки даних і суворо їх дотримуватись; запровадити механізми моніторингу та оцінки впливу штучного інтелекту на результати навчальних досягнень і освітнього процесу в цілому; забезпечити готовність науково-педагогічних працівників і адміністративного персоналу до використання штучного інтелекту, що вимагає додаткових витрат, засобів і часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азьмук Н. А. Штучний інтелект у процесі праці у цифровій економіці: нові виклики та можливості. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 137–145.
2. Візнюк І. М., Поліщук А. С. Використання штучного інтелекту в освіті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. Випуск 59. С. 14–22.
3. Могилевська О., Слободяник А. Вплив штучного інтелекту на українську і міжнародну економіку. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 1. С. 45–52.

УДК 378:004.8

Сукаленко Тетяна,
д-р філол. наук, професор,
професор кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна;
Шпетна Світлана,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава, Україна

ЗНАЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: *штучний інтелект, програми, освітній процес, освіта, здобувачі освіти.*

Sukalenko Tetiana,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor of the Department of Social Communications, Literature and Culture,
State Tax University,
Irpin, Ukraine;
Shpetna Svitlana,
Cand of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Department of Foreign Languages, professional orientation,
Luhansk Taras Shevchenko National University,
Poltava, Ukraine

THE VALUE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE PROCESS OF TRAINING STUDENTS OF HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

Key words: *artificial intelligence, programs, educational process, education, education seekers.*

Особливого поширення сьогодні набуває застосування штучного інтелекту в будь-якій професійній діяльності. Штучний інтелект з'явився завдяки розвитку комп'ютерних і когнітивних наук. У середині XX століття почали формуватися основні ідеї та концепції, пов'язані зі штучним інтелектом. Проте реальний прогрес штучного інтелекту почався в другій половині XX та на початку XXI століть.

Мета розвідки – розглянути значення штучного інтелекту в процесі підготовки здобувачів вищої освіти.

Проблеми штучного інтелекту в освітньому процесі досліджували Н. Буглай, І. Візнюк, В. Киливник, В. Коваленко, Л. Куцак, М. Мар'єнко, А. Мельник, О. Найдьонова, А. Поліщук та ін.

Уперше термін «штучний інтелект» був використаний на Dartmouth-конференції 1956 року, яку організували Дж. Маккарті, М. Мінскі, Н. Рочт, К. Шеннон. На цій конференції ключовим моментом стала заявлена амбітна мета – розробити програми, які були б здатними виконувати завдання, що вимагають людського інтелекту.

Протягом наступних десятиліть для вдосконалення програм дослідники штучного інтелекту використовували різні підходи, такі як символічне програмування, нейронні мережі та еволюційні алгоритми. Важливим етапом стало виникнення та розвиток машинного навчання, яке дозволило системам інтелектуальної обробки інформації застосовувати дані та покращувати свою продуктивність.

За останні роки відчутний значний прогрес у розвитку штучного інтелекту. Він пов'язаний із виникненням продуктів та технологій, які використовують AI у різних сферах: медицина, фінанси, технологічна індустрія, транспорт, ігрова індустрія та багато інших.

Штучний інтелект (ШІ або AI, від англ. Artificial Intelligence) – це галузь комп'ютерних наук, яка займається створенням програм та систем, здатних виконувати завдання, які вимагають інтелекту людини.

Основна мета штучного інтелекту – створити такі комп'ютерні системи, які можуть розв'язувати проблеми, використовувати досвід, самостійно приймати рішення та з часом вдосконалювати свою продуктивність.

Навчання з використанням штучного інтелекту (ШІ) включає різноманітні аспекти, оскільки це нова галузь, яка дуже швидко набирає обертів. Проте ставлення до появи штучного інтелекту неоднозначне. І перший виклик, який постає перед освітньою спільнотою, полягає в донесенні здобувачам освіти етичних норм використання AI в освітньому процесі.

Штучний інтелект може відігравати важливу роль у підготовці здобувачів вищої освіти, надаючи їм нові можливості для навчання та розвитку. Системи штучного інтелекту можуть створювати індивідуальні програми навчання, враховуючи вміння та потреби кожного здобувача освіти, здійснюючи аналіз навчання, надаючи матеріали та завдання, які відповідають рівню підготовки здобувача, розробляти інноваційні навчальні програми, зокрема ігри, віртуальні лекції та інші інтерактивні форми навчання.

Штучний інтелект може використовуватися для автоматизації процесу оцінювання завдань та тестів, що дозволить зменшити навантаження на викладачів та забезпечити швидке отримання результатів. Сьогодні вже доведено, що штучний інтелект може аналізувати величезні обсяги даних, щоб допомогти в прийнятті рішень на різних етапах навчання – від вибору курсів до розробки індивідуальних навчальних планів, виявляти тенденції в успішності здобувачів вищої освіти, допомагати в управлінні освітнім процесом та робити прогнози для покращення якості освіти.

AI може виконувати місію віртуального наставника, який буде надавати здобувачам освіти поради щодо навчання, вирішувати їхні питання, підтримувати через чат-боти або інші інтерактивні інтерфейси. Застосування віртуальної та доповненої реальності у навчальних програмах може покращити ефективність навчання, допомагаючи створювати реалістичні симуляції та вправи для практичного навчання.

Для того, щоб освітній процес відповідав реальності, співзасновник онлайн-університету Prometheus І. Примаченко [1] пропонує такі кроки, які треба зробити назустріч технологіям.

1. Пояснити здобувачам освіти можливості та обмеження ChatGPT, який стане в нагоді для генерації ідей, швидкому зборі інформації, але не може бути надійним джерелом інформації, бо не має критичного мислення та не володіє навичками самоаналізу.

2. Навчити викладачів працювати з ChatGPT. Для цього розроблений курс на Prometheus «Початок роботи з ChatGPT». Він дозволить опанувати інструментарій ChatGPT як викладачам, так і спонукати до його ефективного використання здобувачами освіти.

3. Адаптувати освітній процес до наявності AI-застосунків. Сучасні вимоги до освітнього процесу вимагають нових підходів і методик. Вже на сьогодні викладачі використовують ChatGPT для складання планів занять, виставлення оцінок, надання здобувачам освіти зворотного зв'язку, написання електронних листів і рекомендацій тощо, що значно економить час.

На думку І. Примаченка, «викладачі мають навчитися відрізняти роботи студентів від штучно згенерованих відповідей AI-застосунків. Тому як студентам варто розвивати критичне мислення та фактчекінг під час опрацювання відповідей ChatGPT, так і викладачам важливо критично ставитися до результатів робіт студентів» [1].

4. Створити нові підходи в освітньому процесі. Це означає, що потрібні такі завдання, які вимагають ґрунтовного аналізу, неординарного мислення, індивідуального підходу, висування нових ідей і досліджень для розвитку творчих та аналітичних навичок здобувачів освіти, а AI-інструменти допоможуть швидко зібрати інформацію.

Отже, такі підходи є важливими в сучасному освітньому процесі, відповідають реаліям сьогодення, бо стимулюють критичне мислення, сприяють аргументованій дискусії, аналізу різних позицій, формуванню ключових компетентностей майбутніх здобувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Примаченко І. Штучний інтелект в освіті: можливості, виклики та перші кроки великої адаптації. URL : https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/4/255650/ (дата звернення: 23.11.2023).

УДК 336.221

Ткачук Таісія,
д-р психол. наук, професор кафедри психології та психотерапії, Український Католицький університет, м. Львів, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ОПОДАТКУВАННЯ

Ключові слова: *податкова етика, податкові умонастрої, економічна корисність.*

Taisiia Tkachuk,
Ph.D in Psychology, Professor, Professor in Department of psychology and psychotherapy, Ukrainian Catholic University, Lviv, Ukraine

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF TAXATION

Key words: *tax ethics, tax attitudes, economic utility.*

Серед макросоціальних проблем економічної психології можна назвати ставлення членів суспільства до економічної політики у державі, зокрема сприйняття ними податкової політики. Однією з найбільш гострих проблем економічних взаємин людини і держави полягає у проблемі ухилення від сплати податків.

Хоча економічна психологія за своєю суттю тісно пов'язана і з економікою і з психологією, підходи до вивчення економічних проблем та поведінки людини в цих науках значно різняться. Головним догматом економічної теорії є ідея "раціональної економічної людини", основними мотивами економічної поведінки якої є прагнення до максимізації своєї вигоди та мінімізації втрат. Проте, останнім часом економісти почали таки визнавати, що у реальному житті має місце варіативність індивідуальної поведінки.

Не применшуючи роль економічних чинників в економічній поведінці людей, психологи звертають увагу на те, що досить часто їх вплив переломлюється через психологію людини, і без знання про вплив тих чи інших психологічних факторів неможливо пояснити та передбачити поведінку людей у реальних економічних ситуаціях. Таким чином, економічна психологія має більше схожості з психологією, ніж з економікою, орієнтуючись у своїх дослідженнях на емпіричні спостереження та аналіз даних, будуючи теорію саме на цій основі. Зокрема, психологія оподаткування вивчає психологічні механізми та процеси, що лежать в основі взаємовідносин між державою та платником податків у процесі стягування податків до бюджету.

Огляд існуючих у психології моделей, що пояснюють поведінку людей при ухиленні від сплати податків, дозволив науковцям виокремити наступні психологічні чинники сплати чи несплати податків: 1. податкові умонастрої (норми та установки податківців та платників податків); 2. жорсткість оподаткування (ступінь конфронтації між податковою адміністрацією та платником податків, включаючи розмір податку, штрафу, жорсткість оподаткування та ступінь бюрократизму); 3. готовність співпрацювати (індивідуальне сприйняття податкової системи та установки щодо неї); 4. технічні можливості сплатити податки; 5. адміністративна спроможність податкових департаментів забезпечити їх сплату; 6. поінформованість платника податків; 7. складність податкової ситуації; 8. сприйняття ступеня справедливості податкового розподілу (уявлення про справедливість подальшого розподілу податкових коштів у сфері соціальної допомоги); 9. рівень суб'єктивної ймовірності того, що несплата податку буде виявлена; 10. законодавче оточення (законність, ефективність виконання законів та ступінь розуміння й прийняття громадянами правових зобов'язань); 11. податкова етика громадян (суб'єктивні норми, які скеровують поведінку громадян як платників податків); 12. матеріальна можливість сплатити податки (рівень доходу); 13. локалізація контролю за своєю поведінкою та оточенням взагалі (у яких зовнішніх чи внутрішніх обставин люди бачать причини своїх успіхів та невдач); 14. економічна корисність (вигідніше не сплачувати податки через наявність великої кількості «лазівок» у нормативних актах та відсутності дієвої системи контролю та санкцій).

Цей перелік не вичерпний. Аналіз дозволив виокремити поряд з деякими з вищезгаданих ще кілька психологічних факторів, що впливають на сплату податків до бюджету: 15. ступінь поширення корупції у фіскальних

органах (хабарництво); 16. рентоорієнтована поведінка економічних суб'єктів (лобіювання інтересів окремих груп суб'єктів у законодавчих органах з метою отримання різних привілеїв та пільг); 17. престижність професії " податковий інспектор " (визначається ставленням суспільства до цієї професії); 18. впевненість платника податків у грамотності податкового інспектора; 19. судова практика вирішення податкових спорів (на користь платника податків чи ні) та ін.

Інтерналізатор-конформіст сплатить усі податки, незважаючи на можливість ухилитися, а інтерналізатор-девіант порушить закон, висловивши у такий спосіб свою незгоду з ним, заплатить штраф. Ідентифікатор-конформіст сплатить податки тому, що цінує себе як громадянина, а ідентифікатор-девіант орієнтуватиметься на референтну групу, що ухиляється від сплати податків. Податливий конформіст в першу чергу орієнтуватиметься на юридичні санкції, а піддатливий девіант може бути переконаним, що правові санкції слабкі або можуть діяти в тих сферах життя (наприклад, організована злочинність), де інші, неофіційні санкції перешкоджають підкоренню податковим законам.

На дію всіх перерахованих факторів прямо чи опосередковано впливає процес виховання так званого "законослухняного платника податків". Отже, варто розробити державну програму виховання податкової культури, основною ідеєю якої є ідея, що оподаткування це не покарання, а вигідне всім вкладення грошей у розвиток своєї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Emotions and tax compliance among small business owners: An experimental survey | Olsen J., Kasper M., Enachescu J., Benk S., Budak T., & Kirchler E. *International Review of Law and Economics.* 2018. № 56. P. 44–45.
2. Alm J. & Torgler B. Do ethics matter? Tax compliance and morality. *Journal of Business Ethics.* 2011. № 101 (4). P. 640–642.

УДК 37.013.73:168.522(477)

Христокін Геннадій,
д-р філос. наук, професор,
професор кафедри реклами
і зв'язків з громадськістю,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна;
Зайцева Інна,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій,
словесності та культури,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ В СИСТЕМІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ

Ключові слова: *гуманітарне знання, освіта, гуманітарна криза.*

Hristokin Hennadiy,
Doctor i Philosophical, Professor,
Professor of the department of
advertising and public relations,
National Aviation University,
Kyiv, Ukraine;
Zaitseva Inna,
Ph.D. in Pedagogical,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Social Communications,
literature and culture,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

HUMANITARIAN KNOWLEDGE IN THE SYSTEM OF UNIVERSITY EDUCATION: PROBLEMS AND CHALLENGES

Key words: *humanitarian knowledge, education, humanitarian crisis.*

«XXI століття – це століття гуманітарного знання. Наступне століття буде гуманітарним, або взагалі його не буде», – ці слова, як попередження, були сказані в середині минулого століття, але на початку XXI ст., ми стали свідками втілення самих песимістичних прогнозів – ми бачимо не лише занепад гуманітарного знання, і навіть не просто кризу вищої освіти, ми є очевидцями повного занепаду людяності, фактично гуманітарної катастрофи. Перед нами з усією очевидністю трансформується і занепадає людинотворча функція культури.

В нашому дослідженні ми б хотіли проаналізувати ситуацію, що склалася у вищих закладах освіти у зв'язку з цією гуманітарною та суспільно-політичною кризою. З усього кола проблем, вважаємо за доцільне зупинитися саме на знеціненні гуманітарного знання в системі вищої освіти, адже сприймаємо цю кризу як загрозу, що може призвести до деградації не лише всієї освіти, але й ставить під питання існування українського суспільства.

На початку XXI ст. відбувається висока професіоналізація знань, поєднаних з необхідністю їх максимальної популяризації. Це дві абсолютно різні тенденції, адже одна вимагає надзвичайно складної і тривалої підготовки фахівця, а інша перетворює освіту та усі сторони культурного життя на «виробництво» масового знання та споживача. При цьому, в технічній сфері ми сппостерігаємо надзвичайну інтенсивну професіоналізацію, тоді як в галузі гуманітарних знань переважає тенденція спрощення. На часі кожен викладач помітив, що у сучасного студента, наукова інформація може викликати зацікавленість лише у максимально спрощеній формі – вона має супроводжуватися візуалізацією, простотою подачі, чіткими висновками, відсутністю морального навантаження. І це дивно, бо гуманітарні знання, здавалося б, не є настільки складними як технічні, але при цьому саме вони значною мірою зазнають примітивізації. Склалася ситуація, що гуманітаристика ніби не вимагає значних зусиль. Чому так відбувається?

На нашу думку, вихована на соціальних мережах, молодь сприймає інформацію як мерехтливий калейдоскоп картинок, безперервний потік візуальної інформації, в якому на перший план виступає своєрідне мозаїчне сприйняття, специфічне «кліпове мислення», яке призводить до втрати відчуття цілісного сприйняття реальності. Світ постає потоком візуальних фрагментів. Лише приємні відчуття та спалах інтересу можуть на мить затримати увагу.

Сучасний здобувач вищої освіти живе у ситуації культури метамодерну. Постмодерна культура кінця XX ст. передбачала неможливість монополії на істину, відсутність єдиної ідеології чи незмінного ідейного та

культурного простору в якому немає авторитетів та пріоритетів. Тоді інформація, яку надавав викладач була однією з тисяч варіацій, можливих на певну тему – не обов'язковим знанням для студента, яке не утворювало цілісної реальності, а додавало черговий фрагмент в палітру дефрагментованої картини світу [6]. То для метамодерного часу, епохи глобальної інформаційної війни XXI ст., характерне радикальна медіаконструювання реальності. Це час, коли з одного боку реальність ніби фрагментується, а з іншого – вона концентрується засобами медіа в ідеологічні та досить агресивні центри впливу пропаганди, дезинформації та фейків, що видають себе за правду та реальність.

Традиційна для гуманітаристики концепція універсалізму гуманітарного знання, його загальнолюдської значущості і духовності, не працює в означеному культурному просторі. Самі традиційні універсалії трансформуються – теоретичні, моральні, релігійні універсалії в XXI ст. не очевидні. Бо якщо мислення модерне, в традиційному сенсі, це мислення універсаліями – пошук загальних підстав і принципів раціональності. Якщо ж постмодерне – це мислення фрагментарне і децентралізоване, яке відмовляється від універсальних пояснень [4]. В сучасному ж метамодерному мисленні відбувається повернення до штучного універсалізму, коли пропаганда нав'язує єдиний світогляд не даючи права на сумнів.

Ознакою епохи є глобальне панування масмедіа, які стали невід'ємною частиною мислення. Незалежного від соцмереж мислення, молодь не знає, оскільки це покоління, яке виросло в час панування «епохи Інтернету». І якщо ще п'ять років потому ми спостерігали інформаційний плюралізм Інтернету, то тепер він став інструментом суцільного гедонізму, пропаганди та маніпуляцій. «Контент розвитку» залишається острівцями в океані порожньої інформації. Соцмережі формують новий інформаційно-технологічний та споживацько-гедоністичний тип мислення.

Серед студентів і викладачів спеціальних дисциплін існує нерозуміння важливої місії гуманітарного знання, яка полягає в тому, щоб навчити критично мислити, збудити творчу уяву та розвинути емоційний інтелект, які б поєднувалися з формуванням громадянської позиції на основі пріоритету європейських цінностей [2]. Доступ до інформації стає настільки простим, швидким і глобальним, що створення підручників, або проведення занять в яких дублюється інформація, є абсолютно недоцільним. Заняття й тексти набувають особливої ваги і сенсу лише у тому випадку, коли вчать креативно мислити, формують ініціативу та вміння бачити і вирішувати проблеми.

Низькому рівню зацікавленості гуманітарним знанням сприяє значне зниження *загального рівня культури, освіченості, інтелектуального розвитку та навіть елементарної грамотності серед абітурієнтів*. Далеко не всі студенти на елементарному рівні вміють абстрактно мислити, узагальнювати, визначати проблему, коментувати текст, висловлювати і аргументувати свою думку. Тоді як гуманітарні дисципліни передбачають вміння бачити проблему, аналізувати її, робити висновки та пропонувати рішення. Гуманітарна підготовка будується на необхідності виявляти та інтерпретувати тексти, ідеї, що передбачає достатній рівень попередніх знань та вмінь.

Ще однією з суттєвих причин спаду інтересу до гуманітарних наук вважаємо *зменшення кількості аудиторних годин для предметів гуманітарного циклу або повне їх вилучення з освітніх програм.* І це відбувається, коли «в умовах гібридної війни Росії проти України не лише технології, а й історія, культура, економіка та мова стали інструментами боротьби» [5]. Адже на часі не можна не розуміти, «…що для розвитку гуманітарного сектору у суспільстві необхідно, щоб сама система освіти мала потужний та розвинений гуманітарний блок: предмети, дисципліни, спеціальності etc. Навіщо? Насамперед тому, що це запорука «нашого світлого майбутнього» та його успішного впровадження, а також формування загальнолюдських цінностей…» [1, с. 153].

Таким чином, криза гуманітарних наук та гуманітарної освіти є відображенням провалу гуманітарної політики та кризи культури та людяності, що стала реальністю в умовах агресії проти України. Ця ситуація постала, як сукупність глобальних та локальних тенденцій світового рівня, результат все більшої і безальтернативної технологізації життя. У порівнянні з модерними часами секулярних ідеологій, прийдешній постсекулярний вік є культурою та мисленням епохи масмедіа. Це час кардинального випробування для гуманітарного знання та гуманітарної освіти, без яких неможливе творче, критичне, емоційне та відповідальне мислення людини, влучно названої А. Маслоу «гераклітовою». Шанс на майбутнє має лише відповідальний громадянин, здатний критично сприймати потоки інформації, готовий змінювати себе і світ, впевнено свідомо зустрічати будь-яку непередбачувану ситуацію, здатний захистити цивілізованість проти хаосу і варварства російської агресії [3]. Саме для виховання таких особистостей має бути змінена українська освіта і саме таких фахівців потребує незалежна демократична Україна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко К. Коли гуманітарій плакав або Криза гуманітарної освіти в Україні: симптоми і шляхи лікування. *Філософія освіти. Philosophy of Education.* 2020. № 26 (1). С. 147–161.

2. Зайцева І. Формування національної самосвідомості студентів засобами курсу «Культура українського народу». *Теорія і методика професійної освіти*: *електронне видання*. Київ, 2018. № 15. URL : https://ivetscienceipto.wixsite.com/tmpo/kopiya-14-2018

3. Козловський І. Гуманітарне знання – вакцинація проти невігластва. URL : https://osvitoria.media/experience/gumanitarne-znannya-vaktsynatsiya-proty-neviglastva/

4. Христокін Г. В. Криза викладання гуманітарних дисциплін в системі університетської освіти. *Modern methods of the training of social sciences students: trends and the European experience. Scientific and pedagogic internship.* Baia Mare, Romania. January 20-February 28, 2020. С. 19–24.

5. Щепетильникова Є. Подолати провінційність: невизнана криза української гуманітаристики як перепона до відновлення. URL : https://zn.ua/ukr/reforms/podolati-provintsijnist-neviznana-kriza-ukrajinskoji-humanitaristiki-jak-perepona-do-vidnovlennja.html

6. Ярошенко А. О. Криза освіти як глобальна проблема сучасності. URL : https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8420/1/07.pdf

УДК 330.3

Chorna Alona,
Senior Lecturer,
Department of Language Training and Social Communications,
State Tax University,
Irpin, Ukraine

FUNDAMENTAL REQUIREMENT FOR INSTITUTING REFORMS ON UKRAINE'S ROUTE TO EUROPEAN INTEGRATION

Key words: *development, innovation, reforms, revival.*

In the dynamic tapestry of the modern global landscape, the influence of technological advancements transcends mere progress in technology, profoundly shaping the socio-economic contours of nations. Ukraine, perched on the precipice of a transformative renaissance, emerges as a formidable contender within the intricate domain of innovation. The evolutionary trajectory of the economy towards innovation unfolds as a nuanced process of extended social reproduction, propelling the augmentation of manufacturing output and heightened competitiveness through the avenue of intensive production.

At its fundamental core, this paradigm of innovative economic development is underpinned by a sophisticated process of perpetual renewal, involving not only the diversification and enhancement of goods and services but also the continual refinement of the technologies integral to their production. This intricate interplay of innovation and economic evolution not only fuels economic growth but also elevates the overall competitive prowess of the nation in the global arena.

Moreover, from a scientific perspective, the essence of this innovative economic paradigm lies in achieving a consistent reduction in the energy and resource intensity associated with each unit of production. This aligns with the principles of efficiency and sustainability, drawing from scientific methodologies such as life cycle assessments and resource optimization. Simultaneously, the goal is to amplify labor productivity through the infusion of cutting-edge technologies and scientific management principles, contributing to the broader ethos of sustainable state development [1].

As Ukraine strategically positions itself as a frontrunner in this scientific and innovative landscape, the integration of these principles not only ensures economic resilience but also underscores the nation's commitment to a sustainable, scientifically-driven, and forward-looking development model. In this way, Ukraine emerges not just as a participant but as a pioneer in the scientific and economic evolution that defines the contemporary global stage [3].

There is a brief outlook of the most important forward-looking development issues for Ukraine:

1. Technological Advancements: The revival of Ukraine is marked by innovative strides in technology, encompassing areas such as artificial intelligence, renewable energy, and advanced manufacturing processes.

2. Economic Restructuring through Innovation: The adoption of innovative economic models and business strategies has played a pivotal role in the resurgence of Ukraine, fostering entrepreneurship, attracting investments, and enhancing global competitiveness.

3. Renewable Energy Initiatives: Ukraine's commitment to green energy has been a cornerstone in its revival, with innovative approaches to harnessing renewable resources, such as solar and wind power, contributing significantly to sustainable development.

4. Educational Reforms and Innovation: The transformation of the education sector through innovative teaching methodologies, integration of technology in classrooms, and a focus on STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) fields is shaping a skilled and adaptable workforce for the future.

5. Cultural and Artistic Resurgence: The revival of Ukraine extends to its rich cultural heritage, where innovative approaches in the arts, literature, and cultural preservation have not only revived traditions but also projected a modern and dynamic cultural identity on the global stage.

6. Infrastructure Development with Innovation: Innovative solutions in infrastructure development, including smart cities, efficient transportation systems, and modernized urban planning, are driving the overall progress and connectivity within the country.

7. Healthcare Innovation for Public Welfare: Revolutionary advancements in healthcare, including telemedicine, biotechnology, and medical research, have contributed to improved public health outcomes and played a crucial role in the revival of the nation.

8. Agricultural Innovation and Sustainability: The agricultural sector in Ukraine has witnessed a revival through the incorporation of innovative farming

techniques, precision agriculture, and sustainable practices, ensuring food security and economic stability.

9. International Collaboration and Innovation Hubs: Ukraine's revival is facilitated by fostering collaboration with international partners and establishing innovation hubs that serve as catalysts for research, development, and the exchange of cutting-edge ideas.

10. Inclusive Innovation for Social Progress: The revival of Ukraine includes a commitment to inclusive innovation, ensuring that the benefits of progress reach all segments of society, addressing social disparities and promoting sustainable development [2].

In summary, the innovative aspects of Ukraine's revival span diverse fields, showcasing a comprehensive approach to progress that integrates technology, economic restructuring, cultural resurgence, and sustainable development for the benefit of the nation and its people.

REFERENCES

1. Галиця І., Шевченко М., Галиця О. Механізми вдосконалення управління інноваційною діяльністю в умовах економічної нестабільності. *Вісник НАН України.* 2010. № 5. С. 341.

2. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації. Аналітична доповідь центру Разумкова. *Національна безпека і оборона.* 2004. № 7. С. 225.

3. Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності. *Економіка України.* 2007. № 3. С. 121.

Наукове електронне мережеве видання

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Збірник матеріалів
XIV міжнародної науково-практичної конференції

8 грудня 2023 року

Укладач: *Н. Г. Шкуренко*

Відповідальний за випуск: *А. В. Лавренюк*

Верстка: *Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 12.03.2024
Друк. арк. 40,31
Замовлення № 1090

Підготовлено до друку редакційно-видавничим відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022